489.b.15

Digitized by the Internet Archive
in 2015

https://archive.org/details/poggiihistoriafl00brac

POGGII HISTORIA FLORENTINA

NUNC PRIMUM IN LUCEM EDITA,
Notiſque, & Auctoris Vita
illuſtrata

A B

JO. BAPTISTA RECANATO
PATRITIO VENETO,
Academico Florentino.

VENETIIS, ANNO MDCCXV.
Apud Jo. Gabrielem Hertz.
SVPERIORVM PERMISSV.

AD LECTOREM.

QUoties reputo, Poggii diligentia factum eſſe, ut ſexdecim ferme latinos Scriptores haberemus, qui ceteroquin pulvere ſituque obſiti perpetuo latuiſſent, vel tardius multo in lucem veniſſent, ea me cogitatio vehementer afficit, ac incendit, ut aliquam viro meritiſſimo gratiam dicendo, ſcribendove rependam. Æquum enim profecto eſt, ut quemadmodum illi Venetus civis Franciſcus Barbarus ſuaſor in primis, & auctor fuit, ut curam hanc laboremque ſuſciperet, ita non deſit ex eadem civitate qui hac ætate literis deditiſſima tanti beneficij memoriam renovet, totique poſteritati

pu-

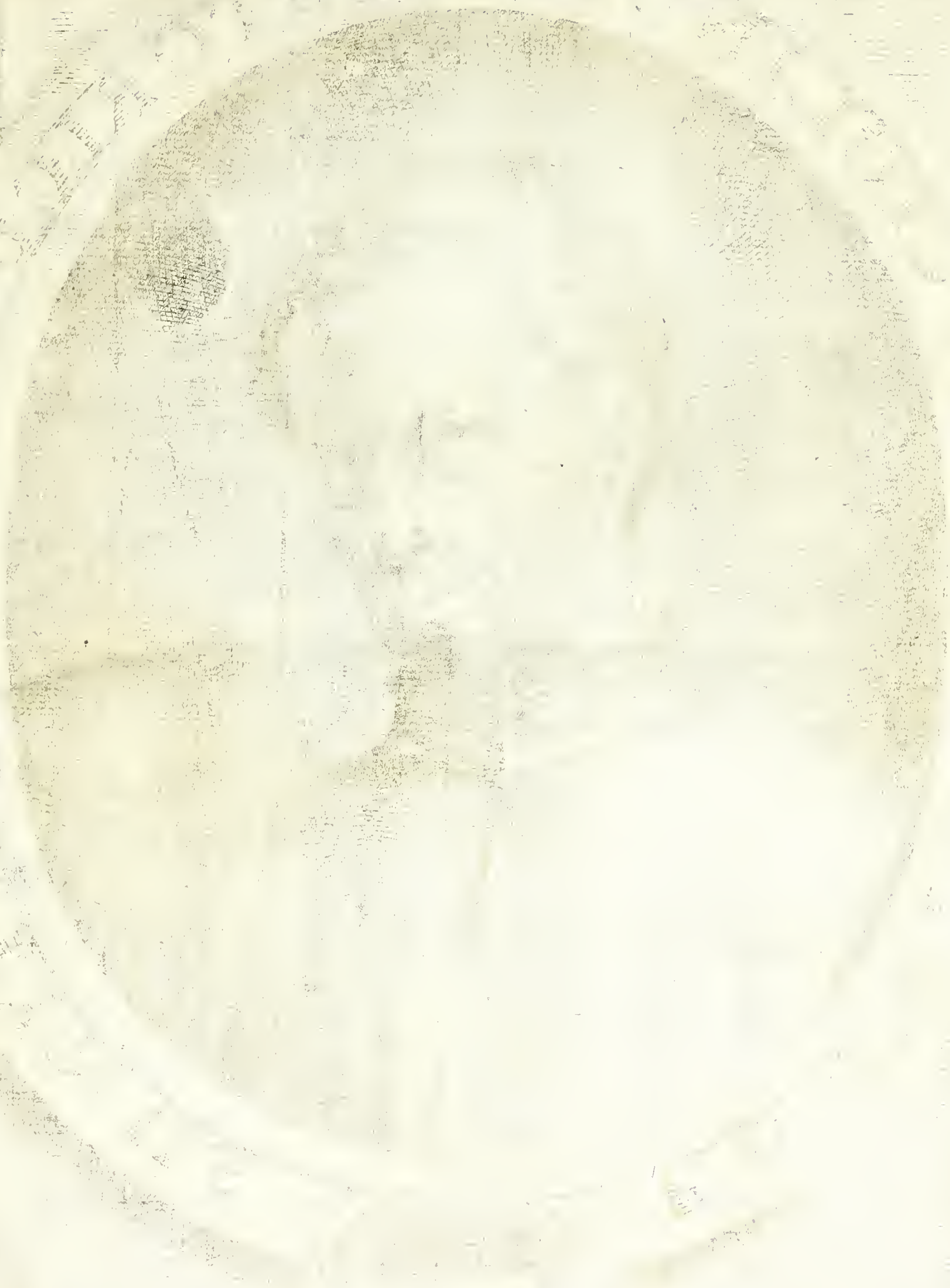
publica grati animi teſtificatione commendet. Id vero cum multis rationibus fieri poterat, tum nulla certe opportunius, quam ſi Florentinam Hiſtoriam a Poggio ſcriptam aliquando inveniſſem, e tenebris duxiſſem, & in omnem ſæculorum memoriam typorum opera propagaſſem. Res plane ex ſententia ſucceſſit: jamque voti damnatus inibi eram ut Poggianam Hiſtoriam ederem, cum Italicam Jacobi filii verſionem obtrudere mihi quidam cæperunt, & a propoſito deterrere. Hæſi equidem tantiſper animi dubius, nequid ſupervacaneum afferrem, actumque agerem; ſed ea me denique cogitatio confirmavit, quod & pauciſſimæ ſint de Florentinis rebus latinæ Hiſtoriæ, nec ea ipſa quam

Jacobus Italicam edidit, hujus noſtræ fidem, & gravitatem aſſequatur. Non mihi ſane propoſitum eſt, Jacobi laudem imminuere, cui præſertim librorum Epitomas debeo, veruntamen ea eſt hujuſmodi lucubrationum natura, ut quantunvis diligentiſſime elaboratæ, multo tamen infra latina exempla ſemper conſiſtant. De notis porro noſtris quid dicam? Me ſcilicet illas ad rerum fidem & confirmationem, non ad ingenii oſtentationem appoſuiſſe. Itaque non modo ceteris ſcriptoribus, ſed ne Poggio quidem ipſi peperci, ubi conſtans aliorum conſenſus cum ratione conjunctus ita poſtulare viſus eſt. Illud expetendum denique erat, quod hujus ætatis editiones plurimum ornare ſolet magna co-

dicum

dicum copia, unde non parva ortographiæ, aliqua etiam fortaſſe ſenſui lux acceſſiſſet: ſed non omnia uni contingunt uno tempore. Interim vero ſi curæ hujus, ac laboris mei ratio conſtabit, nova inſuper diligentia publicæ utilitati conſulam, & multa præterea hujus hominis Πολιγραφωτάτȣ *in medium proferam, quæ non ſine aliquo literarum detrimento in privatis bibliothecis recondita, atque adeo ſepulta marceſcunt. Vale.*

POGGII

Ant: Luciani Venet: Sculp:

POGII VITA

CAPUT I.

Poggii origo, patria, ac parentes.

EX *Terranova Florentinæ ditionis oppido prope Aretium originem duxit Poggius, vir eo ingenio, & doctrina, ut quamvis obſcuro loco natus, præclariſſimas tamen dignitates conſecutus ſit, ſummamque ſibi, & patriæ ſuæ nobilitatem pepererit. Poggius ab avi nomine dictus eſt, patremque habuit Guccium, quem fortaſſe ab imminuto, vitiatoque* Arriguccii *nomine ita appellarunt. Familiam hanc ab avo primum Terranovam deductam fuiße ex epiſtola* (1) *quadam compertum habeo, quæ Benedicto de Bondelmontibus ab Antiquario neſcio quo ſcribitur; conſtatque ex Lanceolina juxta Terranovam majores ejus propagatos, ibique notarii munere functos. Porro Epiſtolæ auctor ex eo ſententiam ſuam confirmat, quod gentilitia Poggii inſignia, hoc eſt lilia, & brachium dimidia parte rubrum, dimidia album parvam lanceam tenens loco natali adhuc conſpiciantur. Terranovanum Poggium jam omnes fatemur, ex eo præcipue, quod ipſemet hoc aſſerat.* (2) Quo primum anno Nicolaus Pontifex V. peſtis cauſſa Fabrianum Piceni oppidum ſeceſſit, cum me ad Terranovam natalem patriam cum familia contuliſſem, &c. (3) *Blondus quoque Flavius ubi ad Etruriæ urbes, & pagos ſermonem convertit, ait.* Et Terranovam Poggii viri eloquentiſſimi, & aliquot editis operibus clari patriam Guido Petramalenſis, Aretinus Epiſcopus, muro, quem nunc habet, cinxit.

a CA-

(1) Ex Biblioth. Strozz. Cod. D X. 992. a 116.

(2) Hiſt. 1. Hiſt. Tripartitæ Edit. Baſil.

(3) Blond. Flav. Ital. Illuſt. ubi de Etr.

CAPUT II.

Variæ de ejus nomine ſententiæ.

NOn una eſt de ejus nomine ſententia. Jacobum appellat Thomas Dempſterus Scotus lib. VIII. (1) de Etruria Regali, *quæ Coſmo II. Magno Etruriæ Duci dicata eſt, Ubi illuſtres viros recenſens hæc habet.* Jacobus Bracciolinus, cognomento Poggius, mendacii, ac parum probatæ fidei a Jacobo Sannazario tractatus. *Additque Sannazarii diſtichon, quod in Poggium hiſtoricum ſcriptum fuiſſe omnibus notum eſt. Neque vero Dempſtero ſatis fuit, Poggio patri nomen filii tribuiſſe, ſed ætatem quoque tribuit, dum ann. MCDLXXVIII. defunctum aſſerit.* (2) *Alii Joannem Baptiſtam, alii Joannem Franciſcum, quæ itidem filiorum ejus fuere nomina, nuncuparunt. Carolum quoque* (3) *Abbas Michael Juſtinianus appellat, Caroli Aretini Poggii amiciſſimi nomine, eo in errorem inductus, quod Platinam doctorum virorum nomina, qui a ſecretis Eugenii IV. fuerunt, referentem non bene perpenderit, ubi inquit* Leonardum Aretinum, Carolum, Poggium, Auriſpam, Trapezuntium, Blondum viros doctiſſimos ſecretis ſuis admiſit. *Itaque Carolum Poggii nomen fuiſſe putavit, unumque e duobus fecit, cum legenti pateat, Carolum a Platina relatum non alium eſſe quam Aretinum. Sed Poggii nomen huic viro fuiſſe & coævi ſcriptores, & ipſa ejus opera tum edita, tum* ἀνέκδοτα *teſtantur. Leonardus Aretinus* (4) *Corvino ſcribens;* Illud *inquit* me quoque plurimum movet, quod ab egregio adoleſcente Poggio Terranovano familiariſſimo, & amantiſſimo meo dudum percepi, quanto honore ipſum, cum ad vos acceſ-

(1) MS. apud Clar. vir. Abb. Salvinum Salvinium.

(2) Jovius, Freherus, & Aicher.

(3) Abb. Michael Juſt. Januenſis lib. de Nobilit. Abellini, 1637.

(4) Ep. ad Corvinum Edit. Brix.

acceſſiſſet, vel ſolo meo nomine fueris proſecutus. (5) *Ipſe de ſe Poggius*: Rogo te, ſapientiſſime Pater, ut memineris Poggii tui, qui tot annis, tanto tempore, tanta familiaritate fuit tuæ virtuti deditiſſimus. *Ad hæc addes, eodem a patre ſuo nomine appellatum ea in Epiſtola quæ* (6) Poggio Adoleſcenti *inſcribitur.* (7) *Quod ad gentilitium nomen ſpectat, e* Bracciolina *gente fuiſſe haud poteſt dubitari. Sed nominis utriuſque certiſſimam fidem facit Florentinus* Prioriſta, *ubi cum de Poggio fit mentio, hæc habet.* D. Poggius Guccii Poggii Bracciolini. *Sed fortaſſe qua ex gente fuerit, etiam ex* Brachiolo *quod eſt in gentilitiis ejus inſignibus conjicere licet. Poggium autem procul dubio a* Podio *dictum fuiſſe crediderim, quo nomine inter Florentinos Epiſcopos colitur S. Podius.*

CAPUT III.

An fratres habuerit.

P*Oggio fratres nemo tribuit, licet in dedicatione operis ad Petrum Columnam Cardinalem hæc ipſe de ſe ſcribat.* (1) Non enim potui non angi animo, non & dolore aliquando, cum viderem me natu majorem ita adhuc tenui eſſe cenſu, ut cogerer queſtui potius operam, quam ingenio dare. *Nec ſe natu majorem ſorori comparatum appellat, ſed fratri, conquerens enim cum amiciſſimo Nicolao Nicoli*, Ego premor, *inquit*, undique anguſtiis, & jam a domo mater poſtulat argentum, ſuffectus eſt alter in locum demortui patris, frater ſcilicet, qui nil agendo, & ſudore meo velit vivere. *Et inferius*, videbar requiem habiturus a patria, ecce nunc exurrexit frater, qui me affligit. *De hujus vero nomine, nulla nec in editis, nec quæ mihi aliiſque meis videre con-*

a 2 tige-

(5) Orat. Nicolao V. dicata.
(6) Ep. MS. Guccii Bracciolini apud me in Cod. 138.
(7) Vid. Diarium Literatorum Ven. To. IX.
(1) Præf. Hiſt. Tripart.

tigerit, in manuſcriptis operibus mentio incidit. De ejus ſorore peculiariter Leonardus Aretinus, ubi Poggio ſcribens, (2) Deflexi, *inquit*, in patriam tuam, ibique parentes tuos vidi, utroſque ſane incolumes; de ſorore autem tua nuper nupta, itemque de ceteris proſpera mihi retulerunt. *Nupta autem fuit Chello Dini, vulgo* della Trojana, *a quo Comites* del Maeſtro, *quorum gens temporibus quoque noſtris tum bello tum literis clara avitam gloriam tuetur & auget. Nam tum Comes Laurentius Ferdinandi II. Imperatoris equitum ſupremus ductor anno MDCXLIII. tum Franciſcus pro Veneta Republica in Forojulienſi bello ann. MDCXVIII. claruere; Ferdinandus vero Florentinæ Academiæ Conſul fieri meruit anno MDCLV. dignus quidem, ut a Clariſſimo viro Abbate Salvinio in Conſularibus ejuſdem Academiæ Faſtis, quos jandiu literati viri deſiderant, recenſeatur.*

CAPUT IV.

Ejus ſtudia, & adoleſcentia.

F*Lorentiam decimo octavo ætatis anno, hoc eſt anno MCCCXCVIII. ſe contulit, ut literis operam daret, quarum prima, ut ita dicam, rudimenta a Joanne Ravennate hauſit,* (1) Qui licet nil quod ſciamus (*ut ipſa Blondi Flavii verba uſurpem*) a ſe ſcriptum reliquit, attamen ſuopte ingenio, & quodam Dei munere, ſicut fuit ſolitus dicere Leonardus, eum, Petrum, Paulumque Vergerium, Omnebonum Scholam Patavinum, Robertum Roſſum, & Jacobum Angeli filium Florentinos, *Poggiumque*, Guarinum Veronenſem, Victorinum Feltrenſem, ac alios qui minus profecerunt auditores ſuos, ſi non ſatis, quod plene neſciebat, doce-

(2) Lib. III. Ep. Edit. Brix.
(1) Blond. Flav. Ital. Illuſtr. ubi de Romandiola.

docere potuit, in bonum, ut dicebat literarum amorem, Ciceroniſque imitationem inflammabat. *Obiter hic animadverte, nonnulla Joannis Ravennatis opera extare Patavii, eaque a Philippo Thomaſino referri in Biblioth. Patavin. MSS. Non diu eo præceptore Florentiæ uſus græcæ literaturæ ſe tradidit ſub Emmanuele Chryſolora*, Qui, *ut ait Jovius*, (2) græcarum literarum ſtudium excitavit (*intellige in Italia*) tanta felicitate, ut ex ejus ſchola ſumma, nec ideo interitura laudis ingenia prodierint, in queis fuere Leonardus Aretinus, Franciſcus Barbarus, Philelphus, & Poggius. *Hæbraicis quoque literis ſtuduit, ut ipſe ſignificat.* (3) Dicebam multa de literis Hæbraicis, quibus operam dabam. *Hinc Huetii, multorumque præterea arguitur opinio, qui Hæbraicas literas neque eo ſæculo, neque poſteriori autumant in Italia floruiſſe.*

CAPUT V.

Ejus Romam profectio.

H*Is inſtructus ſtudiis, queis inter ceteros ejus ætatis viros eminebat*, (1) *Romam profectus eſt.* Accidit interea, *ait ipſe*, ut ego ad Romanam Curiam proficiſcerer, Bonifacio IX. Pontifice, fieremque paulo poſt quam acceſſeram, literarum Apoſtolicarum ſcriptor; quod officium, & utile eſt, & honeſtati, dignitatique conjunctum. *Eo prorſus tempore, quo excribendis epiſtolis vacabat Poggius, Leonardus Aretinus Pontificis a ſecretis erat, ut innuit publicum documentum*, (2) *quo ambo procuratores cujuſdam actus effecti ſunt; nempe* D. Leonardus de Aretio Secretarius Domini Papæ, & Magiſter Poggius Guccii de Terranova Scriptor Apoſtolicus. *Non*

(2) Jovius in Elogio Emman. Chryſol.

(3) Epiſt. ad Nicolaum, ubi de Balneis 2. lib. 1.

(1) Orat. Funeb. Leon. Aret. in Miſcell. Ballut.

(2) Rogitum Notariale Bartoli Donati Janini Arch. Gen. ann. 1408.

Non tamen excribendis epiſtolis ſemper vacavit , ſed ad eandem, ad quam Aretinus, dignitatem perveniſſe ex ejus Hiſtoria habetur. (3) Ego autem qui Romæ ad Secreta Johannis XXIII. eram, verum teſtimonium ferre poſſum. *Itaque decem ferme annos literas excripſit, & quadraginta fuit a ſecretis; quod idem innuit referens ſe quinquaginta annis ita verſatum in Curia*, ut ſine alterius offenſione carus octo Pontificibus continuo in honore, & dignitate fuerit, quadraginta annis ferme ſecretarius; *quo tempore Guccius ejus pater Florentiæ occubuit.*

CAPUT VI.

Ejus iter Conſtantiam, & antiqui ſcriptores ibi reperti.

R*Omanæ inſerviens Curiæ ad Conſtantienſe Concilium* (1) *una cum Bartholomæo de Monte Politiano miſſus fuit anno MCDXIV. ut colligitur ex Epiſtola* (2) *Leonardi Aretini eidem ſcripta quarto nonas Januarias MCDXV. qua alteri reſpondet a Poggio ſuperiori anno ſcriptæ, dum Conſtantiæ degebat, aliiſque inſuper ab eodem Poggio ſcriptis, quarum in una Hieronymi Pragenſis Hæretici ſupplicium accuratiſſime refert*; ſed nimio fortaſſe affectu, quam deceat, *ut cum Leonardo loquar*, Catholicum virum. *Miror equidem, quod Conſtantienſis Concilii hiſtoriæ recens* (3) *auctor, qui ab inſtituto digredi videtur, ut eruditionem in Poggii vita narranda oſtentet, ignoret, neque ſe ignorare diffiteatur, quonam titulo Poggius Conſtantiam ſe contulerit, cum alioquin luce magis clarum ſit, ad libros exquirendos miſſum fuiſſe.* (4) Quia te, & Bartholomæum ad hoc munus obeundum ſummi, & honeſtiſſimi Romanæ Ec-

clesiæ

(3) Lib. 2. Hiſt. Flor.
(1) Oecumenicum XVI.
(2) Epiſtolarum libro Edit. Brix.
(3) Jacques Lenfant. To. I. lib. IV.

(4) Ep. Franciſci Barbari MS. apud Clar. vir. Jacobum Facciolatum, ſcripta prid. non. Jul. 1417.

cleſiæ Principes, delectos publice dimiſerunt. *At quoniam Barbari epiſtola edita non eſt, parcamus homini: non tamen parcet, qui reputabit id ſatis ex Blondo Flavio intelligi poſſe* (5). Interea Emanuel Chryſolora Conſtantinopolitanus vir doctrina, & omni virtute excellentiſſimus cum ſe in Italiam contuliſſet, partim Venetiis, partim Florentiæ, partim in Curia, quam ſecutus eſt, Romana prædictos pene omnes Johannis Ravennatis auditores literas docuit græcas, effecitque ejus doctrina, paucis tamen continuata annis, ut qui græcas neſcirent literas, latinis viderentur indoctiores, & cum magnus bene diſcendi ardor multos in Italia apprehendiſſet, Conciliumque apud Conſtantiam Germaniæ ab univerſo populo Chriſtiano haberetur, quærere ibi, & inveſtigare cæperunt ex noſtratibus multi, ſi quos Germaniæ loca Conſtantiæ proxima ex deperditis Romanorum, & Italiæ olim libris in Monaſteriorum latebris occultarent. Quintilianuſque integer repertus a Poggio primum tranſcriptus in Italiam venit. *Quin etiam ipſe Poggius ubi Nicolaum Nicolum colloquentem inducit, hæc illi verba accommodat de ſe loquenti, cauſſamque Conſtantienſis itineris enarranti*. (6) Suſcepit hic me intuens olim diligentiam, & laborem peragrandæ Alamaniæ librorum perquirendorum gratia, qui in ergaſtulis apud illos incluſi detinentur. *Tres tantum auctores repertos a Poggio enumerat* (7) *Jacobus Lenfant, nempe Quintilianum, Aſconium Pædianum, & Verrium Flaccum, immo potius Valerium Flaccum, nec alios refert, cum amplius ſexdecim fuerint, quod clarum fiet infra. Hinc miſeram Italorum conditionem doleamus neceſſe eſt, quorum laudes magna ſcriptorum incuria, ne dicam malitia, aliquando ſilentur, aliquando minuuntur: immo ipſi Italorum noſtrorum vultus ad tranſalpina lineamenta ſæpe traducuntur, vel pictoris arbitrio temere formandi* per-

(5) Blond. Flav. ubi de Romandiola, p. 340. edit. Baſil.

(6) Diſceptatio de Infelicit. Principum.

(7) Hiſt. Concil. Conſt. T. I. lib. IV.

permittuntur, ut in Poggii effigie ab eodem Jacobo (8) *Lenſant expoſita conſpicere eſt, quæ tantum ab ea diſtat, quam nos ex Magni Etruriæ Ducis Muſeo hic apponendam accepimus, quantum æra lupinis:*

Conſtantiæ degens Poggius plures reperit auctores ex obſcura erutos vetuſtate, eorumque indice ad Franciſcum Barbarum miſſo, adeo affectus eſt vir literarum amantiſſimus, ut gratulatoriam epiſtolam, atque adeo panegyricum ad eum ſcripſerit. (9) Tu Tertullianum, tu Marcum Fabium Quintilianum, tu Quintum Aſconium Pædianum, tu Lucretium, Silium Italicum, Marcellinum, Nonium Marcellum, tu Manilium Aſtronomum, L.Septimium, Valerium Flaccum, tu Caprum, Eutychium, Probum Grammaticum, tu complures alios, Bartholomæo collega tuo adjutore, vel fato functos, vel longo (ut ajunt) poſtliminio in Latium deduxiſti. *Collegam adjutoremque Poggii Bartholomæum de Monte Politiano fuiſſe antea dixi, neque temere, ejuſdem præſertim Barbari auctoritate fultus, qui dum inventa opera inventorum nomine denominanda refert, hæc habet.* Et quemadmodum mala ab Appio e Claudia gente Appiana, & pyra a Manlio Manliana cognominata ſunt, ſic hæc literarum ſemina, quæ veſtra ope, & opera e Germania in Italiam deferetis, aliquando & Poggiana, & Montepolitiana vocabuntur. *Majorem vero gloriæ partem in libris conquirendis Poggio deferendam Barbarus ipſe merito exiſtimavit, tantaque ſpe propoſita ad alios inveniendos Bartholomæo ægrotante hortatur.* Nam hi labores quietem, & hæc impenſa gloriam, ac fortunæ tuæ fructum quam ampliſſimum reddent, quod eo diligentius tibi faciundum eſt, quo invaletudo Bartholomæi noſtri hoc tibi munus magis neceſſarium effecit. *Nonnullos alios innuit Barbarus a Poggio repertos, quos eſſe crediderim* (10) *Ciceronis libros de Finibus, & quos*

(8) Ibid.

(9) In præcitata Barbari Ep.

(10) MS. ex Biblioth. Abbat. Flor. ut Montfaucon Diar. Ital. p.374.

& de Legibus, & ejuſdem Orationes pro Cæcinna, de Lege Agraria, contra Rullum, ad populum contra Legem Agrariam, in Lucium Piſonem, pro C. Rabirio perduellionis reo, & pro Roſcio Comædo: His addes partem Columellæ, (11) multoſque præterea, quos e Germanorum, Gallorumque ergaſtulis (*nempe e Monaſterio S. Galli*) mea (*ut ipſe ait*) diligentia eripui, atque in lucem extuli Nicolai ſuaſu, impulſu, exhortatione, & pene verborum moleſtia, eſſe latinis literis reſtitutos. *Animadvertendum vero, Quintiliani opera tunc primum a Poggio non adinventa, cum jam ex iis aliqua in eruditorum manibus verſarentur; ſed Quintiliani codicem ceterorum uberrimum, tametſi quibuſdam in locis deficientem, ut ad Poggium ipſum ſcribit Leonardus Aretinus* (12). Quintilianus tuus laborioſiſſime emendatur, permulta ſunt enim in noſtro vetuſto codice, quæ addenda tuo videantur. *Sic non totum Lucretium, ſed partem, neque integrum Valerium Flaccum, ſed tres tantum priores libros luce donavit. Auctoribus a Poggio repertis addendus etiam Frontinus de Aquæductibus, cujus libellos ipſe eruit e latebris Montis Caſſini, ut narrat* (13) *in deſcriptione ruinarum urbis Romæ; quo in Monaſterio ad hæc uſque tempora, ſi Mabillonio* (14) *viro diligentiſſimo credimus, idem ille codex eſt, quem Poggius invenit, & unde cetera exempla ducta ſunt. Quoniam vero de auctoribus a Poggio repertis ſermo eſt, non abs re erit addere, quibus e tenebris, ſordibuſque eruti publicis manibus auctores hi fuerint reſtituti, ut hujus diligentiæ æmulandæ ſtudium noſtris etiam temporibus excitetur. Quintilianum in ſalſamentarii officina repertum narrat Jovius, & ex eo* (15) *Voſſius; licet una cum Silio Italico in Germania adinventum referat* (16) *Ugolinus Verrinus.*

 Quin

(11) Orat. Funebr. Nicol. Nicoli Edit. Baſil.

(12) Epiſt. lib. 4.

(13) Deſcrip. Ruin. urbis Romæ p. 336. edit. Baſil.

(14) Mabill. T. I. Muſei Ital. p. 133.

(15) Voſſ. de Hiſt. Lat. p. 550.

(16) Ugol. Verr. de Viris Illuſt. Florent. lib. 2.

Quin etiam ſolers Germanis eruit antris
In Latium altiloqui divina volumina Sili.
Integer, illius nobis virtute, relatus
In lucem eſt Fabius, noſtro qui tempore longum
Exul, & ignotus peregrinis torpuit oris.

Silium Italicum in quadam turri ſimul cum aliis latitaſſe codicibus refert (17) Colomeſius. Tres primos Valerii Flacci libros, partemque quarti in monaſterio S. Galli procul a Conſtantia viginti paſſuum millibus, fuiſſe refert (18) Laurentius Pignorius. Ibidem Marcus Manilius Poetas inventus eſt, quem primo a Poggio editum aſſerit (19) Albertus Fabricius anno MCDLXXIV. Pace vero ejus dictum velim; hac in re aliquantulum vir omni alioquin exceptione major defecit, meque ad eum commonendum ipſemet excitavit, (20) cum Chriſtiano Junckero, & Joanni Gottlieb Krauſio gratias retulit, quod ipſum de nonnullis etiam publice monere (ut ejus verba apponam) ſunt dignati. Nec mirum quod in tantam optimarum rerum copiam error quiſpiam irrepſerit. Primam Manilii editionem ad eundem annum refert etiam (21) Cornelius Braughem, nulla Poggii mentione facta. Sed nec eo anno inventum, nec editum fuiſſe, ex eo patet, quod anno MCDLIX. XXX. menſis Octobris e vita deceſſit, ut Joannes Gobellinus coævus teſtis, qui idem eſt ac Pius II. nec non (22) Nicolaus Rodulphus tradiderunt. Accedit certiſſimum teſtimonium publicarum tabularum Florentinæ civitatis, in quas Poggii mors eo anno, ac die relata eſt, quod in (23) Archivo Florentino Reformationum libro Novembris, & Decembris anni MCDLIX. *animadvertit Clariſſimus, mihique amiciſſimus vir Abbas Joannes Baptiſta Caſottus, ſacræ prophanæque Hiſtoriæ Florentino in Lyceo profeſſor, cui*

quam

(17) Colom. ad Gyrald. Dial. 9.
(18) Laur. Pign. apud Voſs. p. 550. ubi de Viris Illuſt.
(19) Biblioth. lat. Hamburgi, 1712.
(20) Præf. Supplementi ad Biblioth. lat.
(21) Incunab. Typograph. p. 90.
(22) Memor. Hiſt. Nic. Rodulphi ab urbis initio uſque ad ann. 1600.
(23) Archiv. Reformat. civ. Flor. MS. Cod. 1211. p. 219.
Vide etiam Dominicum Boninſegn. Hiſt. Flor. ab anno 1410. uſque ad 1460. p. 126.

quam plurima ad Poggium ſpectantia me debere omnibus compertum velim. Jam *vero quid dicam de laboribus ab eo ſuſceptis pro tanto hoc reipublicæ literariæ negotio? Siquidem teſte* (24) *Franciſco Barbaro*, Non vis hyemis, non nives, non longitudo itineris, non aſperitas viarum, ut monumenta litterarum e tenebris in lucem erueret, retardavit. *Hinc orta magnanima illa tum Poggii, tum etiam multorum ejus æqualium indignatio adverſus eos, qui veterum ſapientum libros occultantes publica bona interciperent, & in privatos uſus converterent.* (25) Hujuſmodi homines teneri crimine expilatæ hæreditatis *ajebat Nicolaus Nicolus. Uberrimam tamen laborum ſuorum mercedem conſecutus eſt Poggius tum præclari facti conſcientia, tum gratulationibus, quas pro ea literarum caritate, quæ doctos viros mutua neceſſitudine conjungit, ab illis accepit. Audi jam* (26) *Leonardum Aretinum hæc referentem.* At Quintilianus rhetoricæ pater, & oratoriæ magiſter ejuſmodi eſt: cum tu illum diuturno, ac ferreo barbarorum carcere liberatum huc miſeris, omnes Etruriæ populi gratulatum concurrere debebant. O lucrum magnum, o gaudium inſperatum! *Quid de repetitis ab eodem Aretino gratulationibus dicam? quid de laudibus? quid de pecunia ſuppeditata? Ait enim:* (27) Utque Camillus ſecundus a Romulo conditor dictus eſt, quoniam ille ſtatuit urbem, hic amiſſam reſtituit; ſic tu omnium, quæ jam amiſſa, tua virtute, ac diligentia nobis reſtituta fuerint, ſecundus auctor merito nuncupabere. *Et infra*: Neque ab hoc opere diſcedas, ſed erigas te, atque inſiſtas; nam rei pecuniariæ tenuitas ne tibi impedimento ſit, noſtra jam providentia erit. *Felicia profecto tempora illa, quibus literatis viris non ſtudia tantum, ſed opes ipſæ communes, in eo præcipue, cum de reipublicæ litera-*

b 2 *riæ*

(24) Franciſci Barbari Patr. Ven. Epiſt. pro inventis Codd. collaudatio, & ad rimandos ceteros exhortatio.

(25) Orat. Fun. Nic. Nic. edit. Baſil.

(26) Ep. ad Poggium lib. 4. ann. 1416. edit. Brix.

(27) Ibid.

riæ incremento ageretur. Audi (28) *Barbarum nihil Aretino liberalitate cedentem.* Quod ſi fortunarum tuarum ratio impedimento ſit, hujus impenſæ partem in me, & alios qui veteris ſanctimoniæ veſtigia colimus, arbitratu tuo conferes. Tibi enim non modo veluti cenſori parendum ſtatui, ſed extra ordinem munus hoc ſine provocatione decrevi. *Inter omnes vero auctores, qui Poggii opera famæ, gloriæque, & vitæ, ut ita dicam, ſunt reſtituti, Ammianum Marcellinum inprimis nobis redditum gaudendum cum ipſo Poggio eſt* (29). Jure quidem merito, *inquit*, Ammianum Marcellinum ego latinis literis reſtitui, cum illum eruiſſem ex bibliothecis, ne dicam ergaſtulis Germanorum. Cardinalis de Columna habet eum codicem quem portavi literis antiquis, ſed ita mendoſum, ut nil corruptius eſſe poſſit. Nicolaus Nicolus illum manu ſua tranſcripſit in cartis papyri. Is eſt in bibliotheca *Coſmi Medicei*. Potes agere cum Carolo Aretino, ut vel tranſcribi faciat tuo nomine, vel codicem mittat; nam niſi a docto ſcribatur, non hiſtoria, ſed ſomnium videretur. *Nulla profecto in Marcellini editionibus, neque in Pariſienſi a Friderico Lindembrogio, & Valeſiis, neque in altera Lugduni Batavorum a Gronovio recognita, ut alias omittam, Poggio laus ob Ammianum reſtitutum defertur; licet & Gronovius, & Valeſii Florentini codicis auxilio uſi ſint: quem profecto codicem eum eſſe crediderim, qui a Nicolao Nicolo deſcriptus, ac (ut ſupra dixit Poggius) in* Coſmi Medicei *bibliotheca poſitus ad hodiernum diem in ampliſſimo Magni Etruriæ Ducis muſeo ſervatur.*

CA-

(28) Franc. Barb. Epiſt. ſup. cit. 1417. pridie non. Jul.

(29) Epiſt. ad Franciſcum Accoltum Aretinum J. C.

CAPUT VII.

Varia ejus itinera.

A *Conſtantienſi reverſus Concilio anno MCDXVIII. cujus* (1) *ultima ſeſſio die vigeſima ſecunda Aprilis habita eſt, in Angliam ſe contulit,* (2) cum primum Pontifex (*nempe Martinus V.*) Mantuam veniſſet. *De hoc porro in Britanniam itinere dubitare non poſſumus, niſi de ipſius teſtimonio dubitemus.* (3) Vidi ego, cum ex Britannia redirem, Maranum oppidum &c. ſubita vi fluminis deletum. *Et infra:* Cum eſſem in Britannia, miſerabilem antea caſum fuiſſe cognovi. *Anglicanum iter una fortaſſe cum Cardinali Vintonenſi ab eo ſuſceptum ſuſpicari licet, vel ſaltem ibidem cum eo degiſſe; ſæpius enim in* (4) *epiſtolis in Anglia ſcriptis ait*, Dominus meus Cardinalis &c. *Requirendis codicibus ea quoque in regione operam dedit, monaſteria præſertim inviſens, quam plurimum Londini moratus. Res tamen ex votis, ut Conſtantiæ, non ceſſit. Nondum enim Italiæ noſtræ opimis, ut nunc temporis, ſpoliis ditata erat urbs illa ampliſſima, nec ea librorum, ut ita dicam, erat intemperantia, & bibliothecarum laſciviens cura, quæ nunc plurimos manuſcriptis codicibus, ac antiquarum editionum libris perquirendis ad Italiam peragrandam, immo pro viribus depopulandam excitat.*

Legatum in Hungariam a Pontifice miſſum nonnulli ſcribunt; diu etiam Ferrariæ, & Bononiæ fuiſſe; ſed ad Curiam denique rediiſſe, eo forte anno, quo (*ut ipſe ait*) (5) cæpi cum doctis viris, Carolo Aretino, & Coſmo de Medicis paulum de temporum conditione communique calamitate, tum vero etiam mea, qui paulo antea e prædonum manibus evaſiſſem,

(1) Philipp. Labb. To. 12. Concil. ad ann. Chriſti MCDXVIII. p. 294. edit. Pariſ.

(2) Epiſt. ad Archiep. Cæſarauguſtanum edit. Baſil.

(3) Lib. I. de Miſeria conditionis humanæ.

(4) Epiſt. ad Benedictum Buondelmont. Cod. D. X 992. p. 116. Biblioth. Strozz.

(5) Lib. de Infelicitate Principum.

ſiſſem, queri, ceterorum vitam noſtræ præferens, qui Scytharum more ſemper inſtabiles vagaremur; mutare enim regiones cogimur, nec datur in eodem loco diutius reſidere.

CAPUT VIII.

De ejus matrimonio.

Tot fatigatus periculis, tranſactæ pertæſus vitæ, certum ſtatum deligere decrevit. Tres jam filios, cum clericus adhuc eſſet, ex femina quadam ſuſceperat, de quibus ad Julianum Cardinalem S. Angeli ita ſcribit (1). Aſſeris me habere filios, quod clerico non licet; ſine uxore, quod laicum non decet. Poſſum reſpondere habere filios me, quod laicis expedit, & ſine uxore, qui eſt mos clericorum ab orbis exordio obſervatus; ſed nolo errata mea ulla excuſatione tueri. *Horum nomina decerpſimus ex* (2) *Archivo, ubi Poggii manu extant exarata, ac ſtemmati apponenda curavimus. Ætate jam ingraveſcente, hoc eſt annos natus quinquagintaquatuor, ut eſt in ejus epiſt. ad Franciſcum Aretinum, uxorem duxit Vaggiam, ſeu Selvaggiam Ghini Manentis de Bondelmontibus, ea ex gente, quæ tum divitiis, tum honorum gloria illuſtris ad hodiernam quoque diem inter principes ejus urbis recenſetur. Incidit hoc in annum MCDXXXV. ut colligitur ex ipſius Manentis Diario* Cod. 1237. *p.* 97. Stroz. *ubi ait, ſe Poggio Vaggiam dediſſe nuptum, & florenos ſexcentos dotis nomine. De ſua uxore loquens mirum in modum lætus ait,* (3) *ſe ætate jam declivi elegiſſe adoleſcentulam non ſolum forma egregiam, ſed etiam virtutibus, quæ in mulieribus laudantur, præſtantem. Plurimis in locis* (4) *non ſine facetiis, & jocis matrimonium*

ſuum

(1) Epiſt. MS. apud me.
(2) Archiv. Decimarum Flor. ſub ann. 1430.
(3) Epiſt. ad Bildeſt. Archid. edit. Baſil.
(4) In Poggii Epiſtolis ἀνεκδότοις, quæ plures apud me amicorum meorum gratia ſunt, præcipue vero Clar. Viri Jacobi Facciolati, qui Poggii Vitam ſcribere molientem & epiſtolis, & aliis notitiis ad ſummum devinxit.

ſuum memorat, ſed obiter. Soli Juliano S. Angeli Cardinali integras de hac re literas dedit, in quibus ſe illi obtemperaſſe ait, qui ad certum vitæ ſtatum deligendum erat hortatus, ſeu ſacerdotii, ſeu matrimonii; cumque natura ſua ad ſacerdotium minime factus videretur, iis præſertim difficultatibus deterritus, quæ recte illud obeuntibus occurrunt, ad conjugium animum applicuiſſe. Itaque (*ejus verba referam*) cum ad ſæcularem vitam animum induxiſſem, in ducenda uxore id conſilium præcipue ſecutus ſum, quod maxime a doctis, & ſapientibus viris laudari ſolet: non enim divitias, quæ plurimos obcæcant, in deligenda uxore perquiſivi, non ſtatum civitatis, ad quem multi anhelant, non potentiorum ſuſtentacula, quibus permulti inhærent, appetivi; ſed honeſtatem, probitatem, virtutem, quam maximam omnium dotem, quæ a parentibus tradi queat, ſapientiſſimi tradiderunt. Cum ergo nota, & perſpecta mihi eſſet adoleſcentis cujuſdam ex nobili familia, quæ nondum decimumoctavum annum exceſſerat, egregia indoles, pudicitia, atque eæ virtutes, quæ in optima, & probatiſſima juvene requirantur, mores autem ſpectatiſſimi probarentur ab omnibus, ratus hanc eſſe dotem omnium pulcherrimam, quamvis formoſior eſset, quam ætas mea poſtularet; tamen cum ſcirem ita educatam, atque inſtitutam eſse a teneris annis, ut formam honeſtas, ſpeciem pudor, pulchritudinem virtutes plurimæ antecellerent, duxi eam uxorem, & quidem ex animi mei ſententia, in qua ita conſolor, atque ita acquieſco in diem magis, ut Deo gratias agam continue, qui cum ſemper antea mihi plus tribuit, quam delicta mea paterentur, tum vero in hac uxore ita conſuluit quieti meæ, ita egregie ſatisfecit, ut nihil penitus ſit quod in ea amplius requiram.

CAPUT IX.

Romam redit, & pluribus Pontificibus operam navat.

INde Romam cum uxore ſe contulit, ibique filios omnes, excepta Lucretia, ſuſcepit. Amicum ſuum Carolum Aretinum Florentiæ degentem de filio Romæ ſibi nato certiorem reddit, ſibique quodammodo plaudit, dum ait: Septuageſimum ætatis annum, mi Carole, ingreſsus kalendis Maji filium ſuſcepi, ceteris quos mihi largitus eſt Deus, pulchriorem, ac majorem. *Quem non alium, quam Philippum, ex temporis nota epiſtolæ inſerta fuiſſe judico. Filiorum haud mediocri numero auctus, defunctoque Laurentio Mediceo, qui* (1) *ſuam (ut ſæpe fatetur) egeſtatem pecunia ſublevabat, a Nicolao V. Pontifice opem his verbis petiit* (2). Sum jam veteranus in curia miles, ut qui eam annos quadraginta fuerim ſecutus, & certe cum minori emolumento, quam deceat eum, qui non omnino fuit alienus a virtute, & ſtudiis humanitatis. Jam emeritis ſtipendiis, in Coloniam priſcorum more ſum ad quietem corporis, ad laborem animi deſtinandus. *Et revera non ætate tantum, ſed laboribus etiam fatigatum fuiſſe credendum eſt, cum a ſecretis fuerit non ſolum Innocentii VII. ſed Gregorii XII. Alexandri V. Joannis XXIII. Martini III. ſeu V. Eugenii IV. Nicolai V. & Caliſti III.*

Magnum, & ſingulare præconium, (3) *ait Gobellinus de Ænea Sylvio loquens,* nec ſcio an alteri unquam contigerit, eo gratia Dei unum efferri hominem, ut apud duos Romanos Pontifices, unum Imperatorem, & unum Antipapam ſecretariatu potiri poſſit. *Quod ſi hæc de Sylvio Gobellinus, quid mihi de Poggio dicendum eſt, qui* Quinquaginta annis

(1) In Orat. Laur. Medic. edit. Baſil.
(2) Orat. ad Nic. V. Pontif. Ibid.
(3) Joann. Gobell. Comment. Pii II. lib. 1.

nis (*ut de ſe prædicat*) *ita verſatus in Curia eſt, ut abſque ullius offenſione carus octo Pontificibus continuo in honore, ac dignitate fuerit? Hoc titulo, quo tot annis uſus fuit, reliquo etiam ætatis tempore licet Reipublicæ Florentinæ Cancellarius cenſeri voluit. Legitur enim in* (4) *actis, quibus emancipat Petrum Paulum filium ſuum die decima Decembris MCDLV.* Egregius & eloquentiſſimus vir D. Poggius olim Guccii de Terranova, *Secretarius Apoſtolicus*, & Cancellarius Florentinus conſtitutus &c. emancipat Petrum Paulum ejus filium legitimum & naturalem majorem annorum decem & ſeptem, ſed minorem decem & octo (5). *Sic paulo infra :* In domo egregii viri D. Poggii *Secretarii Apoſtolici*, & Cancellarii Dominorum Priorum. *Præ ceteris tamen, quibus inſerviit, Pontificibus, Nicolaum V. commendat, qui ſua beneficentia fecit ut temporum injurias ferre poſſet; ſed cum multis rebus pro tanta filiorum copia indigeret, nec certum aliquem cenſum haberet, ſibi aliunde conſulendum eſſe duxit.*

CAPUT X.

Florentiam repetit, ubi & Cancellarius fit, & inter Priores Artium cooptatur.

R*Omanam Curiam non ſine magna animi moleſtia reliquit; ut colligitur ex ejus* (1) *epiſtola ad Franc. Mareſcalcum Ferr. Reliquit tamen anno* (2) *MCDLIII. ætatis ſuæ LXXII. menſe Junio. Id ſatis confirmatur tum ex ejus epiſtola Nicolao V. hac de re ſcripta die XXI. Junii, tum ex libro tertio Scrutinii artis ſericæ, portæ S. Mariæ, ubi hæc habentur.* D. Poggius ol. Guccii Poggii de Bracciolinis de Terranova civis Florentinus, Doctor egregius, ac Doctor famoſiſſimus, & ad præ-

(4) Arch. Gen. Protocol. Ser Andreæ Ser Angeli de Terranova.
(5) Ibid.

(1) MS. apud C. V. Abbatem Salvinium.
(2) Diarium litterat. Ital. T. 9. & 10.

ſens (*nempe anno MCDLIII.*) benemerito Cancellarius Florentinus. *Eo porro in munere Carolo Aretino ſuffectus eſt Poggius, quod & Prioriſtæ, & Pii II. teſtimonio confirmatur. Ita enim inquit doctiſſimus Pontifex:* Nos tres in ea urbe (*hoc eſt Florentiæ*) cognovimus literis græcis, & latinis, & conditorum operum fama illuſtres, qui Cancellariam alius poſt alium tenuere, Leonardum, & Carolum Aretinos, & Poggium ejuſdem Reipublicæ civem. *Satis hinc patet Poggium Florentina civitate donatum: id vero contigit anno MCDXIV. ut ipſe teſtatur* (3). Leonardus (*nempe Aretinus*) civitate, & certa quantitate, quæ in filios manaret, donatus eſt. Eadem immunitas & Carolo quoque Aretino ſumma eloquentia, atque ſapientia prædito poſtmodum conceſſa: poſtremo quoque & mihi licet in doctorum, aut eloquentium numero minime ſim cenſendus. *Ex his facile intelliges, quam longe illi aberrent a vero, qui Poggium Florentina civitate anno tantum MCDLIII. donatum fuiſſe arbitrantur. Sed ego ad eruditionem potius, quam ad narrandarum rerum confirmationem tum documentum afferam,* (4) *in quo ann. MCDXIV. hæc habentur:* Pro parte Poggii Guccii de Terranova civis, & notarii Florentini exponitur, quod ipſe ſeorſim a D. Guccio patre ſuo habitavit, fere ſunt anni XXV. vel circa, & gravedines ſupportavit in veſtra civitate; *quas ob res civis effectus eſt juxta Florentinam ſanctionem:* (5) *tum privilegium ſubjiciam latum die octavo kalendas Novembris ann. MCDXXXIV. Indict. XIII. quod debeo clariſſimo viro, neque ſatis unquam laudato civi meo Apoſtolo Zeno, quo ſæpe pro mutua inter nos amoris neceſſitudine uſus ſum in hac Vita conſcribenda. En ipſa documenti verba:* Intellecta expoſitione coram eis facta pro parte D. Poggii de Terranova Florentini civis, quemadmodum triginta annis fuerit abſens a patria, ſequens Romanam Curiam

riam

(3) Orat. Fun. Leon. Aret. Miſcell. Balutii To. III. p. 64. Flor.

(4) Liber Reformationum B. 1415.

(5) Vid. Diar. literat. Ital. T. IX. art. 3.

riam, & cuperet jam eo ſeneſcente redire ad patriam, literis operam dare, & ibi quieſcere, & cum hæc fieri non poſſint, ſi ſubiret onera, ut alii cives, qui ex mercatura aliiſque exercitiis, officiiſque publicis lucra, & emolumenta percipiunt, cum velit ſe literarum ſtudiis totum tradere, & in eis ſenectutem ducere, concedimus &c. *Ut hoc illi Florentini cives indulgerent, auctor in primis fuit Coſmus Medices Joannis filius,* qui eruditos viros (*ut ait Benedictus Accoltus Aretinus* (6)) Semper opibus, & benevolentia proſequutus eſt, quos inter Nicolaum Nicolum, Leonardum, & Carolum Aretinos, & Poggium viros doctiſſimos, & eloquentiæ lumina præcipue coluit, & protinus effecit, ut honores in civitate maximos, immunitates non paucas aſſequerentur. *Et profecto quid majus deferri Poggio potuit, quam ea dignitas, quæ ex præcipuis urbis habetur? Unus ex* Prioribus Artium, *ſeu ut poſtea dicti ſunt* Libertatis, *renunciatus eſt ſub vexillo Carri, omnibus ultro eam dignitatem deferentibus, qua mirifice functus eſt. Nec mirandum quod* de Quarterio Sanctæ Crucis ſub vexillo Carri *electus fuerit. Licet enim ex Cataſtico anni MCDLXIX. p.* 414. *conſtet ejus filios domum habuiſſe in Quarterio S.* Joannis *ſub vexillo Clavis, quam ſibi habitandam* 490. *florenis Poggius emerat anno MCDLI. tamen fieri poteſt, ut ea relicta, in Quarterium S. Crucis tranſierit.*

CAPUT XI.

Poggii Opera.

CUm tanta honorum ac dignitatum parem literarum gloriam Poggius conjunxit. Itaque & multa latine ſcripſit, & græca multa Latio donavit. Ex his habemus Xenophontem

(6) Dialog. de Præſtantia virorum ſui ævi.

de Vita Cyri (1), *Alphonſi Siciliæ Regis juſſu translatum*, *Luciani Sirii Comœdiam cui titulus* Aſinus, *quinque Diodori Siculi libros*, *queis ſuum nomen inſcripſit*, *& Nicolao Pontifici dicavit ea Præfatione*, *cui initium* Nullus antea quamvis præclarus. *Adeo vero exarſit in hoc ſtudium*, *ut Nicolo ita ſcripſerit*: Si autem, quod præ ceteris cupio, Guarinus noſter iſtuc venerit hac futura hyeme, vobiſcum ero poſthabita Curia, ut vacem literis Græcis, quorum deſiderio ardeo in diem magis. *Sed latina ejus opera plura ſunt*. *Epiſtolas quidem ad omnes fere ejus ætatis doctiſſimos viros ſcripſit* (2), *quarum non paucæ in unum volumen redactæ publici juris factæ ſunt*, *aliæ latent adhuc in MSS. Opuſcula itidem quædam edidit*, *Præfationem in Luciani Aſinum aureum*, *Dialogum adverſus Hippocritas*, *libellos de ſitu Indiæ*, *de officio Principis*, *& de Principum infelicitate*, *Declamationem in detractores*, *ac quinque funebres Orationes de Laurentio Mediceo*, *de Nicolao Nicolo*, *de Leonardo Aretino*, *de Pontifice Nicolao V. ac demum de Franciſco Zabarella Cardinali Florentino habitas*. *Meminit quoque Raphael Volaterranus Orationis*, *qua a Poggio ejus diſcipulo in funere laudatus eſt Emmanuel Chryſoloras*, *qui Conſtantiæ obiit extremum diem*: *at falſi Volaterranum arguit ipſe Poggius* (3) *Epiſtola ad Guarinum*, *qua hoc ſupremum grati animi officium magiſtro optimo ab Andrea* Juliano *Patritio Veneto perſolutum fuiße narrat*. *En ipſa verba*: Andreas vero Julianus ſumme a nobis collaudandus, qui cernens ignaviam noſtram, qui nullam ne mortuo quidem pro ſuis in nos ſingularibus meritis gratiam referimus, ſua opera, ſuo ſtudio nobis operam navavit, & tarditatem noſtram ſua diligentia ſublevavit. Ergo nomine meo verbis ampliſſimis gratias agas, & quidem ingentes pro hoc labore, quem ſuſcepit in Manuelis memoria celebranda.

Alia

(1) Panormitanus in Vita Alph. Siciliæ Regis.

(2) Edit. Baſil.

(3) Epiſt. ad Guarinum MS. in meo codice miſcell. 138.

Alia præter jam dicta nobis reliquit Poggius, in quibus admiranda dicendi vis elucet: ejuſmodi ſunt liber de Vera Nobilitate, cui acriter reſpondit Laurus Quirinus Patr. Ven. nec non Leonardus Chienſis (4). *Juſta profecto Quirini fuit in Poggium indignatio, ut qui in libro de Nobilitate nimis acriter in Venetos feratur. Ceterum Poggius in epiſtola ad Thomaſium Venetum philoſophum ac medicum, ſuæ hujus mordacitatis cauſſam in Nobiles quoſdam Venetos confert, quorum opera Italicum bellum excitatum putabat: profeſſus ceteroquin non adverſam Venetis voluntatem in eadem epiſtola* (5), *cujus hæc verba ſunt*: Cupiebam civis veſter fieri, & domum apud vos parare, quæ filiorum meorum in veſtra Republica quies, & receptaculum eſſe poſſit. Quod ut aſſequerer facilius, ſtatueram conſcribere Hiſtoriam veſtram, & ex antiquis Annalibus eruere memoriam priſcarum rerum, ut apud nos fierent recentiores. Sed poſteaquam in patriam ſum vocatus, & in dignitate atque honore conſtitutus, illa cogitatio effluxit ex animo, & ad alia mentem converti. *Hiſtorias convivales quoque ſcripſit, pulchrum de Varietate fortunæ opus, parvam quandam Hiſtoriam de Avaritia ad Franciſcum Barbarum, Tractatum de humanæ conditionis miſeria, Deſcriptionem Romanæ urbis, Quæſtionem, an ſeni ſit uxor ducenda, Librum de miſeria conditionis humanæ, & Florentini populi Hiſtoriam. Omnibus his que vel impreſſa, vel manuſcripta habentur, adjicies Tractatum de imaginibus virorum illuſtrium gentis de* (6) *Bondelmontibus, quem jam evulgatum eſſe Laurentius ipſe de Bondelmontibus quodam in Codice ſua manu exarato teſtatur; nec non Clariſſimus vir Joannes Baptiſta Caſottus* (7), *ſed fortaſſe periit præclarum hoc opus injuria temporum; quod & accidiſſe dolendum eſt præ-*

claris

(4) Leon. Chienſis in tractatu Apologetico de Vera Nobilit. MS. apud Clar. Vir. Jacobum Facciolatum.

(5) Epiſt. MS. apud Clar. Viros Abb. Salvinos.

(6) Laur. Bondel. in memoriis ſuæ domus, Cod. MS. Flor. apud ejus hæredes.

(7) Notizie Iſtoriche della B. Vergine dell'Impruneta, p. 75.

claris ejus operibus, quæ adverſus Concilium Baſileenſe conſcripſit. Alberto enim Pariſio Bononienſi hæc ab eo flagitanti reſpondet: Ego dudum, dum Eugenius vixit, multa ſcripſi ad varios Principes contra deteſtandam Baſileenſium perverſitatem. Sed cum ad Rempublicam ſpectarent, nihil eorum penes me reſervavi.

Ingenii præterea ſtimulos acuit in Laurentium Vallam quinque Declamationibus, quarum quartam in omnibus editionibus omiſſam, MS. habet Clar. vir Juſtus Fontaninus (8). *Ea potiſſimum de cauſſa Vallam aggreſſus eſt, quod cum plures Epiſtolas amicorum ſuaſione in unum volumen redegiſſet, eæque* (*ut ipſe ait*) in manus leviſſimi, atque petulantiſſimi hominis Laurentii Vallæ incidiſſent, multis in locis illas carpens, pro earum vitiis ſuam ignorantiam expreſſit. *In Philelphum quoque pari labore, ſed nimia profecto mordacitate ſe exercuit, niſi quod provocatus fuit, quod ejus temporis conſuetudini, ac fato veluti cuidam tribuendum duxerim; notum enim abunde eſt, non unum hac in re Poggium peccaſſe, ſed omnes illi coævos ſcriptores eruditis diſputationibus non facetiarum ſales, ſed probra, injurias, & ut plurimum turpiſſimas calumnias immiſcuiſſe. Nicolaum Perottum, qui prior Poggium laceſſerat, non mitius petiit, & provocatus in arenam deſcendere non recuſavit; quo in prælio cui majoris dicacitatis præmium debeatur, judicium ferre illorum ſit, quibus eas declamationes videre contigit, quarum prima Nicolai Perotti in Poggium Florentinum apud Clar. virum* (9) *Renatum Moreau, altera Poggii in Bibliotheca viri memoriæ nunquam interituræ Antonii Magliabechi ſervabatur. Odii hujuſce cauſſam fuiſſe memorat* (10) *Nicodemus, quod Poggius Laurentium Vallam Perotti amiciſſimum aggreſſus fuiſſet. Acerbius etiam exagitavit Felicem Antipapam, Amedeum ſcilicet, jam Sabaudiæ Ducem: adeo vero*

in

(8) Invectiva in Vallam.

(9) Cod. Ren. Moreau a P. Labbeo relatus N. B. MS. lib. 6. p. 233.

(10) Nicod. l. 1. p. 183.

in maledicendo fines omnes videtur eſſe prætergreſſus, ut (11) *Verrinus poſt expoſitas illius laudes exclamet:*

Nimis ah rabidas exarſit in iras.

Neque a jurgiis temperavit, quamvis a Georgio Trapezuntio graviter caſtigatus, qui eum in Theatro Pompeji, loco, & die celebri, ubi bullatorum diplomatum cenſura habetur, ſibi maledicentem bis colapho percuſſit. Poggii facetias Volaterranus & cum eo Trithemius, Geſnerus, Voſſius, & Eraſmus graviter incuſant, opus id igne dignum cenſentes, quos ſecutus eſt præcitatus Hiſtoriæ Concilii Conſtantienſis recens auctor (12). *Harum tamen non paucas, & fortaſſe turpiſſimas Poggio injuria tributas cenſeo, quod duobus in Codicibus MSS. accuratiſſime evolutis eas non invenerim. Ceterum adeo excelluit Poggius nativo latinæ linguæ nitore, mira explicandarum rerum facilitate, & ea quam ſermonis evidentiam vocant, ut & breviſſima oratione multa comprehendat, & copiæ tamen laude non careat: de quo proinde Guarinus* (13): In quo renaſcentis, & priſtini ſæculi floret, & viget eloquentia, virtutiſque theſaurus. *Omnem autem latinæ linguæ venuſtatem ſe Ciceroni debere teſtatur ea in Epiſtola quæ Dominico Sabino inſcribitur.* Novi vires meas, & quam tenues ſint, atque imbecilles, in dies magis, cum eas experior, cognoſco; quidquid tamen in me eſt, hoc totum acceptum refero Ciceroni.

CAPUT XII.

Illuſtrium virorum de Poggio judicia.

SUpereſt, ut quid de eo eruditi viri ſenſerint, ejuſdemque cum iis amoris neceſſitudinem explicem; neque enim eadem uſus

(11) Ugol. Verr. de Illuſtr. Flor. lib. 2.
(12) Jacques l'enfant Hiſt. Conc. Conſt. lib. 4.
(13) Epiſt. Egreg. Viro Poggio Flor. 26. Maji 1455.

uſus mordacitate in omnes, ſed & inimicos habuit, & amicos. Floruit Poggius eo ſæculo, quo nullum doctis viris fuit magis refertum, ut ea viderentur renovata tempora, quæ aurea adhuc vocantur, & queis ſane aureos auctores debemus. Et ut intelligas (*juvat* (1) *Benedicti Aretini verba huc afferre*) tempeſtate illa non defuiſſe ingenia, ſi judiciale dicendi genus exerceretur, recordare a multis citra annis quot eximii Rhetoricæ artis præceptores per Italiam fuerint, & ejuſdem viros doctiſſimos, qui divina eloquentia Orationes, Epiſtolas innumeras, & libros plures ſcripſerunt, & Græcorum volumina venuſtiſſime in latinam verterunt linguam. An tibi videntur Leonardus, & Carolus Aretini, Robertus Rufus, Veronenſis Guarinus, Poggius, Jannoctius Manettus, Ambroſius Monachus, & alii multi, quos fere omnes vidimus, non ſupremi extitiſſe, ſeu eloquentiæ, ſeu literarum, ſive philoſophiæ moralis præcipue peritiam conſideres? quorum aliqui ita hiſtorias conſcripſerunt, ut Livio, ac Saluſtio exceptis, nulli veterum ſint, quibus illi non pares, aut ſuperiores fuiſſe recte exiſtimentur. *Præter relatos a Benedicto Aretino viros, conſtat tum floruiſſe Porcellum Neapolitanum, Bartholomæum Facium, Fernandum Cordubenſem, Antonium Panormitam, Franciſcum Barbarum, Joannem Auriſpam, & Colutium Salutatum, qui a Poggio communis omnium doctorum parens nominatur. His addendi Leodriſius Cribellus, Matthæus Palmerius, Leonardus Juſtinianus, Nicolaus, & Antonius Luſcus, Ludovicus Ortanus, Andreas Conſtantinopolitanus, & Laurentius de Medicis, qui omnes quanto Poggium amore, ac ſtudio proſecuti fuerint, ex ejus aliorumque epiſtolis facillime dignoſcetur.*

Omittendos eſſe non reor, quos ſub (2) *Joanne Ravennate condiſcipulos habuit, nempe Petrum Paulum Vergerium, Omnebonum*

(1) Benedict. Accoltus Aret. in Dial. de Præſt. virorum ſui ævi.

(2) Blond. Flav. Ital. Illuſt. de Romand. p.346. edit. Baſil.

bonum Scolam, Leonardum Aretinum, Robertum Roſſum, Jacobum Angeli filium, Nicolaum Nicolum, & Victorinum Feltrenſem. Petrum Candidum Decembrium non ſtudiorum ſocium, ſed a ſecretis collegam habuit. Cum Philelpho, Guarino Veronenſi, Laurentio Valla, & Thoma Reatino perpetuæ non fuere ſimultates, neque ullæ fuiſſent, niſi eum illi priores laceſſiſſent. Nunquam enim (3) (*inquit*) quicquam egi mea ſponte, quod merito cuiquam diſplicere poſſet, nihil unquam ſcripſi contra quempiam niſi laceſſitus, & in meam defenſionem, quod non ſolum in hominibus, ſed etiam in belluis videmus ineſſe, ut natura injuriam propulſent. *Extinctis vero cauſſis cito & ira deferbuit.* (4) Neque enim, *inquit*, disjunctio ſententiarum debet animos disjungere, cum liceat diverſa ſentire ſalvo jure amicitiæ. *Hinc in epiſtolis ſuis excuſat omnibus nimiam mordacitatem, cupitque omnia ſilentio involvi. Ea de cauſſa Guarinum jam hoſtem ſuum, ſed ſibi reconciliatum, a quodam tribuli ſuo Veronenſi appetitum bono animo eſſe jubet, ſeque pro illo in arenam deſcenſurum promittit* (5). Habes (*ait*) præterea me vel clientem, vel patronum, qui cauſſæ tuæ non deeſſet, in ea præſertim quæ ad famam, aut honorem minuendum ſpectaret, ut aliis literis ad te ſcripſi. *Maxima plurimis cum Cardinalibus Poggio interceſſit amicitia, quos inter Cardinalis Beſſario toto orbe clariſſimus ſingulari illum amore complexus eſt. His addes Æneam Silvium, cui per literas Cardinalatum eſt gratulatus, atque is eſt, qui Pontifex deinde Pius II. voluit appellari; & Cardinalem Dominicum Capranicenſem, quem (6) Baptiſta Poggius refert in Secretariorum numero a Pontifice Martino collocatum fuiſſe, collegamque factum Leonardi Aretini, Cincii Romani, Antonii Luſchi, parentiſque ſui Poggii Florentini. Mutua autem conſuetudine adeo crevit inter ipſos benevolentia, ut Poggio vita functo, Capranicenſis*

(3) Epiſt. ad Albert. Pariſium MS.
(4) Epiſt. Poggii p. 353. edit. Baſil.
(5) Epiſt. Poggii inedita apud me. Conſtantiæ Idibus Martiis.
(6) Joannes Baptiſta Poggius in Orat. Card. Capranicæ Miſcell. Ballutii Tom. 3.

Baptiſtam ejus filium in patris locum ſuffici curaverit, eique hac de re literas Apoſtolicas impetraverit. Tanta, (7) *inquit Baptiſta,* affectione complexus eſt parentem meum, eumque is omni vita coluit. *Sanctiſſimum quoque virum Nicolaum Albergatum Bononienſem Cardinalem Sanctæ Crucis, obſervavit, ejuſque in obitu perelegantem habuit Orationem. Non paucis etiam gratus, acceptuſque Pontificibus, quorum ab epiſtolis fuit; ab eorum vero neſcio quo miſſus eſt in Hungariam Legatus, ſi epiſtolæ* (8) *cuidam fides habenda eſt, quæ Benedicto Bondelmontio ab ejus ævi literato viro ſcripta eſt. Nicolaus Quintus tantopere Poggium dilexit, ut ei palam dicere non dubitaverit:* Rogo ut illi tui amici priſci, quos inter me unum eſſe profiteor, non excidant e memoria. *Præcipuum tamen apud ipſum tenuit benevolentiæ locum Leonardus Aretinus, in cujus obitu, ut jam dixi* (9), *Orationem pulcherrimam habuit anno MCDXLIII. ex qua, ut cetera omittam, hæc tantum verba mutuæ ipſorum benevolentiæ argumentum referam;* Quamvis ejus virtus nullius externa laudationis opera egeat ad ſe ornandum, quippe qui ſibi vivens laudem peperit immortalem; tamen præſtandum eſt a nobis debitum amicitiæ noſtræ officium, quæ jam amplius annis quattuor & quadraginta inter nos ſimilium ſtudiorum curſu cæpta ſemper viguit ſanctiſſime abſque ulla querela, aut benevolentiæ intermiſſione. *Et paulo infra;* Sed noſtra inviolata permanſit animorum conjunctio; & jure quidem inter nos id contigit, ea namque vera, & ſtabilis amicitia, quam optimarum artium ſtudium, & bonorum morum ſimilitudo contraxit, quæ quoniam mutua benevolentia, & officiis fovetur, neceſſe eſt, ut ita ſit firma, & diuturna. *Quanti vero Leonardus Poggium fecerit, patet legenti epiſtolam quartam libri quarti ſupra allatam, in qua eum ad librorum inveſtigationem hortatur,*

(7) Ibid.
(8) Cod. D. X. ſub num. 992. a 6. Biblioth. Strozziana.
(9) Miſcell. Ballutii To. 3. p. 348. Paris 1680.

tatur, laudatque feliciter locatam ab illo operam: quod etiam egit Franciſcus Barbarus ejuſdem ſæculi eruditiſſimus vir, quo cum Poggius non ſolum ſtudia, ſed cogitationes quoque communicare conſueverat, judicemque deſignaverat cujuſdam Apologiæ in Guarinum, quam illi una cum Guarini Invectiva Oratione miſerat judicandam.

Eruditos hactenus viros, quos ſingulari benevolentia eſt complexus, referre placuit, uno tantum ultro omiſſo, quem ſcilicet non ut amicum, ſed ut patronum, & parentem ſemper coluit, cui nos quoque quam plurimum ideo debere neceſſe eſt, quod ejus hortatu, & auxilio vetuſta literarum monumenta perquiſierit, & in publicam lucem emiſerit. Huic ſe præ ceteris debere fatetur. Quem enim, *ait*, patrem habui, cui plus debeam, quam Nicolao? (*Nicoli*). Hic mihi parens ab adoleſcentia, hic poſtmodum amicus, hic ſtudiorum meorum adjutor, atque hortator fuit, hic conſilio, libris, opibus ſemper ut filium, ut amicum fovit, atque adjuvit, hic me ad virtutem, hic ad literarum doctrinam, hic ad bonarum artium ſtudia ſemper incitavit, denique nihil erga me omiſit eorum, quæ vel ab indulgentiſſimis parentibus filiis, vel a cariſſimis amicis mutuo amori tribui ſolent. Quod ſi humanitas ferret, dicerem me plus Nicolao quodammodo debere, quam iis qui me procrearunt; illi enim ignarum omnium genuere, hic reddidit ſua opera doctiorem; illi ut eſſem effecerunt, hic ut eſſem cum honore, & dignitate; illi alimenta corporis præbuere, hic animum virtutibus formavit, & recte vivendi inſtitutis: ut quantum ceteri parentibus atque educatoribus ſuis debent lege naturæ, tantum ego Nicolao noſtro, & ejus nomini jure humanitatis pro ſuis erga me meritis me debere profitear. *Nicolai in Poggium benevolentiæ illud quoque argumento eſt, quod inter illuſtres viros, quorum fidei teſtamenti ſui curam commiſit, Poggius quoque adſcitus eſt, ut ab*

ipſo teſtamento colligitur (10). Omnes libros ſuos, tam ſacros, quam gentiles, & tam græcos quam latinos, aut barbaros, quos undique magna induſtria, diligentia, ſtudio ab adoleſcentia nullum laborem ſubterfugiendo, nullis impenſis parcendo coegit, reliquit, & legavit in illis locis, & penes quos, & eo modo, & forma, & prout, & qualiter admodum infraſcriptis honorandis & ſapientibus viris videbitur, & placebit. *Ennumeratis hic aliquot ex ſexdecim, quorum primus fuit Ambroſius Camaldolenſis, ſexto loco ponit* Eloquentiſſimum virum D. Poggium Guccii Poggii de Terranova, ſummi Pontificis Secretarium, Civem & Advocatum Florentinum. *Libros autem Nicolai donatos refert* (11) *Leopoldus del Migliore Dominicanæ Bibliothecæ S. Marci; quod fortaſſe Poggii opera factum eſt, cujus filius Dominicanæ familiæ nomen dederat. Hic obiter animadverte, perperam a Leopoldo duos tantum Nicoliani teſtamenti curatores afferri, cum ſexdecim fuerint, quemadmodum conſtat ex iis, quæ diximus. Quid quod etiam Regibus Poggii doctrina & eloquentia admirationem movere potuit? Audi* (12) *Bartholomæum Facium, qui ejus epiſtolam Alphonſo Neapolitano Regi cum legiſſet, ita ſcribit:* Legi ac pronunciavi eam in magno cœtu ſummorum virorum elata voce, a capite ad calcem, tanta Regis attentione, ut nec oculos a me unquam recitante dimoverit, nec ab aucupibus, qui apparere neſcio quas aves clamitabant, quamvis ejuſmodi re prætermodum delectetur (ut ſcis) diſtrahi potuerit. Admirabatur inter audiendum locos, quos ad gloriam optimos excogitaſti, & tuam illam tum rerum, tum verborum admirabilem copiam variis exornationibus, quaſi luminibus diſtinctam. *Quid ergo mirum, ſi quem tanti Pontifices Regeſque faciebant, privati homines admirarentur*

(10) Teſtamentum Nicolai Nicoli ann. 1436. die 22. Januarii.

(11) Leop. del Migliore Flor. illuſtr.

(12) Barth. Facii ad Pogg. Epiſt.

tur, ſummiſque laudibus efferrent? Audi Porcellum Neapolitanum (13).

Plaude legens Muſas, Orator Maxime Poggi,
  Quo duce vel doctis omnibus ore legar.
Te duce Pierius, duce te mihi ſermo ſolutus,
  Et duce te pedibus, te duce liber aro.
Te duce vela dabit, duce te ratis ire per altum
  Diſcat, & in tutos vela referre ſinus.
Sume tubam, noſtramque velis animare carinam;
  Libera ſeu veniat, ſeu pede, ſume tubam.

Ab illius quoque tanquam numinis ſibi propitii invocatione Carolus Aretinus carmen de Nobilitate (14) *ſic auſpicatur.*

Quid ſit nobilitas, ſcribere liberis
Tempas quid pedibus, tollere dum cupis
Errores hominum? Nunc ego carmine,
Poggi magna tui gloria ſæculi,
Ludam ſi potero, tum cytharæ modis
Aptabo levior, tu calamo gravi
Perſoniſque libens hinc ſtudioſius
Cures hæc eadem reddere poſteris.

Sed ne juſto longior ſim, tantorum virorum agmen claudam epiſtola Donati Acciajoli, qui ſuam in literarum ſtudia voluntatem Poggio ſe debere fatetur. Itaque ſub finem inquit: Ego igitur cum in hanc literarum cupiditatem opera tua me videam perductum, non dubitabo te exorare, ut deinceps etiam monitis præceptiſque tuis quibuſcumque rebus poteris (poteris autem plurimis) juves ſtudium meum. *Et paulo infra:* Ego te ducem ex omni copia doctorum hominum ſolum potiſſimumque delegi, quem mihi ad imitandum proponerem. *Et revera licet noſtris temporibus excultior latini ſermonis uſus videatur, non ideo debita laude illi fraudandi ſunt,*

qui

(13) MS. apud Clar. vir. Abb. Salvinos
(14) MS. Biblioth. Strozz.

qui opera laboreque ſuo effecerunt ut excultiores eſſemus. Renaſcentis linguæ primordia eo ſæculo debemus & Poggio præſertim, qui tum ipſo ingenio ſuo, tum veterum auctorum imitatione ſe aliis quoque imitandum reddidit. Divus certe Antoninus, & Baptiſta Sacchius vulgo Platina *tanti hunc hominem fecerunt, ut non ſenſa modo Poggii, ſed verba ipſa deſcripſerint, ſibique uſurpaverint, deſperantes, ut opinor, de iiſdem rebus ſcribi poſſe elegantius. Non huc afferenda ſunt omnia, multo vero minus comparanda; ſed ſi quis tamen conſulet D. Antoninum* P. 3. tit. 22. cap. 6. *& Platinam* Hiſt. Mantuanæ l. 6. *facile cognoſcet, alterum ex Poggianæ Hiſtoriæ libro quinto, alterum ex ſeptimo & octavo plurima corraſiſſe. Neque vero Poggius ipſe plagii poſtulandus, qui & ante Platinam ſcripſit, & eo ſcripſit latini ſermonis nitore, qui ab aſpero & ſalebroſo D. Antonini ſtilo facile dignoſcitur. Sed de Poggii ſtilo audiamus Alamanum Rinuccinum* (15). Primus autem Colutius Salutatus paulum ſe erexit, & elegantius quoddam dicendi genus adumbravit, qui multum profecto laudis meruit, quod tam longis temporibus præcluſum aditum ad eloquentiam patefecerit, & poſteris viam, qua gradiendum eſſet, oſtenderit. Hunc ſecuti Poggius, & Leonardus Aretinus intermiſſam, & pene abolitam eloquentiam in lucem revocarunt, qui cum epiſtolis, tum orationibus, & dialogis ſcribendis Ciceronianum dicendi characterem ſunt imitati.

CAPUT XIII.

De ejus Muſeo, & Academia.

EAndem, qua in veterum rimandis libris cupiditate ſolertiaque fuit, ad alia quoque vetuſtatis monumenta tranſtulit, variiſque undique conquiſitis, capitibus ſcilicet marmoreis, ſignis,

(15) Epiſt. MS. apud me.

ſignis, numiſmatibus, muſeum conſtruere meditabatur. Habeo (1) (*inquit*) cubiculum refertum capitibus marmoreis, inter quæ unum eſt elegans, integrum, alia truncis naribus, ſed quæ vel bonum artificem delectent. His, & nonnullis ſignis quæ procuro, ornare volo Academiam meam (2) Valdarninam, quo in loco quieſcere animus eſt. *Non paucis cubiculo huic exornando antiquitatis veſtigiis adjuviſſet Franciſcus Barbarus, ni pretioſiſſima quæque ad Poggium miſſa, intercepta fuiſſent, præcipuiſque Florentiæ civibus vendita, aut donata, ut ipſe conqueritur in epiſtola ad eundem Barbarum. Nec marmoreis tantum ſignis, aliiſque antiquitatis veſtigiis, ſed plurimis græcis latiniſque codicibus refertam Academiam ornavit. Ibi ſcriptores ab antiquitatis ruderibus, ac ſitu, opera ſua erutos collocaverat, fatoque meliori reſtitutos legebat & oſculabatur; ibi & græcos codices, quos Dominicanæ S. Marci Bibliothecæ ſupremis tabulis legavit.*

Quamplurimum rure delectabatur, cujus in laudem epiſtolam, ſeu potius Diſſertationem conſcripſit. Sæpius illuc, æſtivo præſertim tempore, ſe conferebat, quo Pontifices ipſi, ut intolerandos Romæ calores, effugerent migrare ſolebant, magnamque curarum molem tantiſper deponere. Hiſtoriam (3) *ibi Convivalem compoſuit, ubi plures doctos viros colloquentes inducit, qui id temporis prope Aretium valetudinis gratia, quod Florentiæ peſtis graſſaretur, ſe contulerant. Id Nicolao V. Pontifice contigiſſe puto. Inquit enim Poggius* (4) Quo primum anno Nicolaus Quintus peſtis cauſſa Fabrianum Piceni oppidum receſſit, cum me ad Terramnovam natalem patriam contuliſſem, &c. *Patriam ſuam appellat Terramnovam, quantunvis jam Florentina civitate donatus. Atque equidem ſuæ in illam benevolentiæ perpetuum extare monumentum voluit, extructa dicataque*

(1) Epiſt. Roma ſcripta.

(2) Vulgo *Valdarno*, ex quo villam ſuam Valdarninam Academiam Tulliano more appellat.

(3) Edit. Baſil.

(4) Hiſt. 1. Hiſtoriæ Tripartitæ.

que S. Mariæ Annunciatæ ara in Communis Terranovani templo, eique plurimis bonis legatis, quæ multi deinceps meritiſſimi viri, nunc vero Cardinalis Franciſcus Martellus Rectoris titulo poſſidet.

CAPUT XIV.

Poggii mors, & honores mortuo decreti.

F*Lorentiam, morbi ſublato metu, reverſus ut ſtudiis vacaret, nec ruris ſolatio privaretur (longe enim villa ejus aberat) ſuburbanum prædium emit.* Ego omni negotio vacuus dedo me literis, & rei ruſticæ. Emi enim prædium urbi quatuor millibus paſſuum propinquum, in quo colendo multum operis laboriſque impertior magna cum animi voluptate. *Ibi in hoc conſcribendæ hiſtoriæ opus præſertim incubuiſſe credibile eſt. Studia enim hæc animi quietem, tranquillitatemque deſiderant. Paucos feliciter tranſegit annos, queis nec urbi, nec ſtudio, nec ruri defuit, donec ſeptuageſimum octavum ingreſſus annum naturali morbo nonnulla fortaſſe uxoris cauſſa, cui magis, quam ſenem deceat, deditus erat,* quæque illo non invito (1), *ut fatetur*, plurimum temporis ſibi vindicabat, *Florentiæ occubuit anno MCDLIX. tertio kal. Novembris, vir ſane immortalitate dignus, quam ſibi virtute, & conditorum operum fama comparavit. Et profecto ſæculo præſtantiſſimis ingeniis claro, ed ad priſcam literarum felicitatem proxime accedente Poggius vixit, nec ulli in tanta illuſtrium virorum copia, aut ingenio, aut ſcribendi elegantia fuit ſecundus. Tumulatus eſt Poggius pone Chorum Eccleſiæ Sanctæ Cruci dicatæ, ut conſtat ex Florentino Prioriſta (2) nec non ex memoriis hiſtoricis Florentinæ urbis a Nicolao Rodulpho contextis, licet*

(1) Epiſt. ad Leon. Aret.
(2) Prioriſta a Florentia condita uſque ad annum 1600.

licet Dominicus (3) *Buoninſegnius Poggii mortem in vigeſimum Octobris diem referat; ſed hunc errorem Typographis potius, quam Auctori tribuendum cenſuerim, cum nota barbara* 30. *facile Operarum negligentia in aliam hanc* 20. *mutari queat. Ceterum vel ex hoc intelligi poteſt, die XXX. Octobris illum obiiſse, quod ſecundo Novembris ſepultus eſt, quo die in libro* (4) *Reformationum Dominorum Novembris & Decembris hæc habentur.* Conceſſerunt licentiam filiis, & hæredibus venerandæ memoriæ Poggii Judicis, & Doctoris præmortui honorandi exequias ejuſdem, & faciendi funeris impenſas de Torchiis, Drappis ſuper Bara, & aliis de quibus, & pro ut dictis ſuis filiis, & hæredibus videbitur licite, & impune, ſolvendo Cameræ Armorum Communis Florentiæ florenum unum, & ſolidos decem cum dimidio pro taxa. *Defuncto ſepultoque Poggio, ejus filiis conceſſum eſt, ut patris effigiem in publico ſpectabilique loco ponerent* (5). Deliberaverunt, quod filii, & hæredes Domini Poggii olim Cancellarii Florentini, & Dominationis prædictæ præmortui, poſſint, eiſque liceat pingi facere in Saletta Palatii Dominorum in loco ibi vacuo memoriam, ideſt figuram, & imaginem dicti olim Domini Poggii olim Cancellarii præfati in recordationem, & exaltationem ſuorum bene geſtorum. (6) *His vero adeo curæ paterna memoria fuit, ut ſingulari* (7) *Antonii* del Pollaivolo *pennicillo Poggium immortalem reddere ſtuduerint, apparetque adhuc illius imago eo in loco, ubi id temporis ad jus reddendum de Judicibus, Doctoribus, & Notariis ſedendi Proconſuli mos erat, unde il* Proconſolo *a Florentinis locus ille nominatus. Quamplurimas Clariſſimorum virorum effigies non vulgari artificio pictas eo in loco fuiſſe teſtatur Georgius Vaſarius, quæ*

e *noſtris*

(3) Dominic. Buoninſegn. Hiſt. Flor. p. 126. edit. Flor.

(4) Cod. MS. 1211. a 219. Archiv. Flor.

(5) Arch. civ. Flor. Lib. Reformationum.

(6) Ibid.

(7) Franciſcus Bocchius, & Cinellus de Pulchrit. Flor. p. 388. edit. Flor. 1677.

noſtris quoque temporibus ſupereſſent, niſi ad temporis injurias incuria quoque hominum acceſſiſſet. Sed Poggii gloriæ ſtatua quoque conſultum eſt, eaque & præterea multis Metropolitanæ Eccleſiæ Sanctæ Mariæ a Flore externa facies, quæ in Marcellorum vias ſpectat, ornata eſt. Illic diu permanſit, donec Franciſco Magno Etruriæ Duci veterem Eccleſiæ faciem in meliorem formam redigere in animo fuit anno MDLX. ſed cum res neſcio quonam fato ex voto non ceſſiſſet, veteri ſpoliata eſt decore, nec novo aucta (8). Marmoreis vero figuris varia ſors contigit. Quatuor Evangeliſtarum ſigna Donati opus, in ea quæ, propius diſtant ab ara Maxima, ſacella translata ſunt. Quæ Davidis, & Ezechiæ Prophetarum fuerant, facta ſunt duorum Apoſtolorum ſimulacra inter eas, quæ ad latera ſunt, januas collocata. Simili, ſed magis mira mutatione factum eſt, ut item in duorum Apoſtolorum ſigna converterentur, quæ erant ſtatuæ Poggii, Jannoctiique Manetti. Hæc ad januas, quibus prope Maximam utrinque eſt in Templum aditus, poſita; quodque olim Poggii ſimulacrum fuit, nunc etiam in Septemtrionali parte conſpicitur. His honoribus caritate civium, filiorumque pietate cumulatus eſt.

CAPUT XV.

De Poggii Filiis.

QUinque Poggius ſuſcepit liberos, mares omnes; ætate in ſenium vergente, Joannem Baptiſtam, Joannem Franciſcum, Philippum, Petrum Paulum, & Jacobum eruditos omnes ſane viros, qui paternam gloriam auxere gloria ſua, & patris nomen in totam poſteritatem propagantes familiæ cognomen

(8) Ex ſepultuario Florentino a Stephano Franciſci Roſelli exarato uſque ad ann. 1657. p. 251. ubi de exteriori facie S. Mariæ a Flore apud Franciſcum Roſellium ejuſdem filium; ex hoc Leopoldus Melioris in ſua Florentia illuſtrata omnia decerpit, licet aliqua, neſcio qua de cauſſa reticeat.

men eſſe voluerunt. Duos tantum filios habuiſſe literis ornatos memorat Gaddius, (1) Jacobum ſcilicet, & Joannem Baptiſtam, ſed quanta injuria hos tantum enumeret, infra palam fiet.

Unus Jacobus ſacris initiatus non fuit, hac una in re fratrum exempla non ſequutus, quibus licet ætate, nihil tamen ceſſit aut ingenio, aut rerum ſcriptarum gloria. Paternam hiſtoriam in Etruſcam linguam convertit, dicavitque Federico Feltrio Urbini Comiti. Item Vitam Cyri Perſarum Regis, quam pater ex græca latinam fecerat, ipſe deinde Italicam factam Ferdinando Neapolitano Regi nuncupavit. (2) Non enim, *ait ipſe,* melius evenire poterat, quod cum Alphonſi patris tui juſſu pater meus latinam ex græco hanc fecerit, ego de latino in Etruſcum ſermonem commutatam, ut patris mei hæres eam tibi, ut Alphonſi digno ſucceſſori dicarem.

Quatuor quoque Romanorum Imperatorum vitas Italicæ linguæ donavit. (3) Antonini Pii XVI. Marci Antonini Philoſophi XVII. ex Julio Capitolino, Alexandri Severi XXIV. ex Ælio Lampridio, & Ælii Adriani ex Ælio Spartiano. Neque tantum aliorum laboribus vertendis operam navavit, ſed ſua quoque edidit; ut (5) commentariolum in Triumphum Famæ Franciſci Petrarchæ, Laurentio Mediceo dicatum, (5) Opuſculum de Origine belli inter Gallos, & Anglos; & Philippi Scolarii vulgo Piponis Spani vitam latine ſcriptam. Hanc quodam amoris gloriæque ſtimulo edidit, cum ejus mater ex Bondelmontibus fuerit, eademque Scolariorum ſit familia juxta illud (6)

Priſca Bonimontis Soboles, Scolarius idem
Sanguis, & ex uno deſcendit uterque parente.

Jacobi etiam Cardinalis Riarii fuit ab Epiſtolis, quoad Pactiani

e 2 *(non*

(1) Gaddius de Script. Lugd. p. 215.
(2) Biblioth. Strozz. Cod. 331. F.
(3) MS. in Biblioth. Gadd.
(4) Jacob. Gadd. de Script. To. 2.
(5) MS. Strozz. Cod. 67. 4.
(6) Ugol. Verinus de Illuſtr. Flor.

(non Bactriani, ut male ſcribit Freherus (7)) conſcius ſceleris ex Prætorii feneſtra cum ceteris pependit anno MCDLXXVIII. De hoc Politianus (8) ait, ejus præcipuam in maledicendo virtutem fuiſſe, in qua vel patrem maledicentiſſimum hominem referebat. Alia quoque de ejus moribus, vitaque iniquiora addit, jure vero, an injuria aliis liceat judicium ferre. Huic (9) Gaddius Joannem Baptiſtam addit, qui juris utriuſque doctor, & Canonicus Florentinus fuit anno MCDXLIX. deinde Canonicus Aretinus, & Laterinenſis Plebanus, Pontificis Acolytus, & aſſiſtens Cameræ Clericus. Nicolai Piccinini inclyti ejus tempeſtatis Ducis vitam, nec non (10) Dominici Capranicæ Cardinalis Firmiani latine laboravit, in qua ſe Poggii filium ſæpius vocat. Occubuit anno MCDLXX.

His duobus addam ego Joannem Franciſcum, qui Florentinus itidem Canonicus, & Laterinenſis Plebanus Romam ſe contulit, ibique Pontificis Cubicularius, & Apoſtolicarum literarum abbreviator, Canonici Juris peritiſſimus fuit, ut ex tractatu de Poteſtate Papæ, & Concilii ab illo edito colligi poteſt. Summo in honore apud Leonem X. fuit, & illius etiam a Secretis, qua in dignitate mortuus eſt Romæ anno MDXXII. die XXV. menſis Julii, poſt patris obitum anno ſexageſimo tertio, tumulatuſque fuit in Eccleſia Sancti Gregorii in Cælio, ubi ejuſdem inſcriptio legitur a (11) Scradero relata. Decipitur hic Jovius qui eundem etiam in errorem inducit (12) Freherum, alioſque noſtrarum rerum non adeo peritos, ut (13) Svvertium, & (14) Aicherum, Joannem Franciſcum parentis ſui Poggii loco ſumentes, cum alioquin ex ipſa inſcriptione clariſſime pateat error, ubi inciſum eſt anno MDXXII. occubuiſſe, cum Poggius pater ante annos tres, & ſexaginta deceſſiſſet,

(7) Paulus Freherus in Theatro virorum eruditione clarorum Norimberg. p.1424.

(8) Angelus Polit. in parva Hiſt. de Pactiana Conjurat. ejus Operibus addita. Baſil. 1553.

(9) Gadd. de Script. To.2. Lugd. p.215.

(10) Steph. Ballutii Miſcell. To.3. Paris p.263.

(11) Monum. Ital. lib.2. p.130.

(12) Freher. Theat. Vir. Illuſt.

(13) Svvertius in Delitiis Europæ.

(14) Aicher. Theat. Epithaph.

ceſſiſſet, nempe anno MCDLXIX. ut ſupra dictum eſt. Errori cauſſam præbuit Poggii nomen quod cognominis loco cum ceteris ejus Filiis uſurpavit Joannes Franciſcus, cujus inſcriptionem inter illas habemus quæ a Carolo Strotio ſub initium ſæculi proxime elapſi collectæ ſervantur in luculentiſſima Strozziana Bibliotheca.

JOANNI FRANCISCO POGGIO
FLORENTINO
ANIMI VIRTUTE, AC CONSTANTIA,
MORUM GRAVITATE,
VITA INTEGERRIME ACTA,
PATERNA, SUAQUE LAUDE
ELOQUENTIÆ, AC LITERARUM,
JURIS QUOQUE CIVILIS, AC PONTIFICII
DIVINÆQUE SCRIPTURÆ CUMULATA DOCTRINA,
RELIGIOSE VIVENTI
RELIGIOSIUS SUPREMA DIE FUNCTO
VINCENTIUS LUCÆ MARTINUS
FRATRIS EJUS GENER,
PARENTIS APUD SE LOCUM SEMPER ADSEQUUTO,
OPTIME MERENTI POSUIT.
VIX. ANN. LXXIX.
OBIIT ANN. DOM. MDXXII.
DIE XXV. MENSIS JUNII.

Laudatur hac inſcriptione Joannes *Franciſcus* Paterna ſuaque laude Eloquentiæ, *quod ſane de Poggio dici non poßet ſine mendacio, qui ſua tantummodo claruit eloquentiæ laude, nulla vero Patris, quem nullo alio præterquam Notarii munere functum conſtat, neque ullam literis operam dediſſe. Intelligenda igitur Epithaphii verba de* Joanne *Franciſco, qui* paterna, *hoc eſt Parentis ſui Poggii*, ſuaque laude eloquentiæ *floruit. Hinc corruit illorum ſententia, qui temere Poggio inſcriptionem hanc poſitam arbitrantur. Hunc errorem illa quoque verba arguunt:* Vincentius Lucæ Martinus Fratris ejus Gener *&c.*

No-

Notum enim eſt , Fratrem Poggii nunquam uxorem duxiſſe , ut docet appoſitum gentis Poggianæ ſtemma , quod ad nos liberaliter tranſmiſit Clariſs. vir Abbas Salvinus Salvinius . Hic igitur Vincentius Lucæ Martinus Fratris Gener *appellatur , hoc eſt Philippi gener , qui Poggii filius fuit , Jo. Franciſci frater , & pater Helenæ , quæ Vincentio nupſit . Florentinum Canonicatum ad annum obtinuit Philippus , ſed in eam dignitatem ſequenti anno Joanne Franciſco fratre ſuffecto , nupſit Alexandræ Dei* del Beccuto *ex nobiliſſima tum illius , tum hujus ætatis gente . Ex hac tres filias ſuſcepit . Harum duæ duobus fratribus , nempe Vaggia Joanni , Helena Vincentio Lucæ , Martinis deſponſatæ . Ex altera hac Lucas ille Martinus natus eſt , qui ex primis Academicis Florentinis fuit , & Benedicto Varchio adeo familiaris , ut ei lectionem ſuam de Pictura , & Sculptura dicaverit . Maria Joanni Franciſco Borgiano tradita . His in Fœminis gens Poggii eſtincta eſt . Cum enim reliqui Poggii filii , Jacobo excepto , ſacris ſe addixiſſent , poſteritati conſulere non potuerunt . Neque omittendus hic videtur Petrus Paulus ipſe quoque Poggii filius , qui Dominicanæ Familiæ adſcriptus S. Mariæ ad Minervam Prior factus eſt , quam dignitatem non niſi probatiſſimi ejus Religionis viri aſſequi ſolent . Huic laudando ea tantum referam , quæ ex* (15) *Chronico MS. PP. Dominicanorum excerpta ad nos humaniſſime miſit nunquam ſatis laudatus D. Abbas Salvinus Salvinius . Adnotata ibi Profeſſionis die , nec non ejus Romam itinere , & Prioratu ad Minervam , ait .* Tandem die VI. Septembris MCDLXIV. defunctus eſt , qui animam ſuam poſuit pro fratribus ſuis , nam cum Fratres peſte percuſſos nimia charitate ſuccenſus viſeret , gubernaret , & ſolaretur , ipſe morbo eodem ſauciatus interiit . Magnum utique ſibi lucrum dum vadit ad Chriſtum , Ordini vero , & Fratribus dum ejus privantur ſolatio , ope , atque conſilio , magnum comparans detrimentum . Hic filius exti-

(15) Chron. MS. PP. Dominic. S. Marci ad Necrologium .

extitit illius eruditiſſimi viri, qui & Scriba Dominationis fuit, & D. PP. Secretarius, quique Doctrinæ, & ingenii ſui monumenta plura reliquit.

Poggius igitur quinque filiorum numero, & ſplendore auctus neminem tamen ex tanta, & tam præclara ſtirpe Nepotem habuit, qui gentem hanc, gentiſque gloriam propagaret, quod iis rebus contingere plerumque ſolet, quæ nimia celeritate creverunt. Ego interim, etſi Poggii fama nulla externæ laudationis ope indigeat, nihilominus eruditiſſimo viro officium hoc perſolvendum duxi, non ut illum ornarem, ſed ut Hiſtoriam hanc lecturis, facem veluti quandam præferrem. In quo quidem de mea cura, atque opera nihil dico, quæ nec tanta eſt, ut multis verbis ſit explicanda, & ſi qua eſt, malim ut aliis, quam mihi, probata videatur.

INDEX
CAPITUM.

CAP. I.	*POggii origo, patria, ac parentes.*	Pagina i
CAP. II.	*Variæ de ejus nomine ſententiæ.*	P. ii
CAP. III.	*An fratres habuerit.*	P. iii
CAP. IV.	*Ejus ſtudia, & adoleſcentia.*	P. iv
CAP. V.	*Ejus Romam profectio.*	P. v
CAP. VI.	*Ejus iter Conſtantiam, & antiqui ſcriptores ibi reperti.*	P. vi
CAP. VII.	*Varia ejus itinera.*	P. xiii
CAP. VIII.	*De ejus matrimonio.*	P. xiv.
CAP. IX.	*Romam redit, & pluribus Pontificibus operam navat.*	P. xvi
CAP. X.	*Florentiam repetit, ubi & Cancellarius fit, & inter Priores artium cooptatur.*	P. xvii
CAP. XI.	*Poggii opera.*	P. xix
CAP. XII.	*Illuſtrium virorum de Poggio judicia.*	P. xxiii
CAP. XIII.	*De ejus Muſeo, & Academia.*	P. xxx
CAP. XIV.	*Poggii mors, & honores mortuo decreti.*	P. xxxii
CAP. XV.	*De Poggii filiis.*	P. xxxiv

JA-

Bracciolini *de Terranoua*

Ciues Florentini : de Quarterio S. Ioannis sub Vexillo Clauium, et de Quarterio S. Crucis sub Vexillo Carri

Podius
Vulgo Poggius

Guccius

N.
Masculus cuius nomen ignoratur.

Poggius *n. an. 1380*
Notarius, Doctor, et Aduocatus.
Quatuor Romanorum Pontificum, a Bonif. IX. ad Alexand. V. Literarum Apoſtolicar. Scriptor, et Abbreuiator
Sex itidem Pontificum ab Ioan. XXIII. ad Pium II Secretarius.
Reip. Florent. Cancellarius an. 1453. Unus ex Prioribus Libertatis an. 1455.
Hiſtoricus Celeberrimus — Uxorem duxit an. 1435 Vaggiam Ghini Manentis de Bondelmontibus.
Obijt an. 1459.

Catharina
Nupſit an. 1410
Chello Dini de Troiana
a quo
D. D. Comites del Maeſtro

Bartholomea
n. an. 1425

Lucretius
n. an. 1428

Guccius
n. an. 1429

Omnes Naturales

F. Petrus Paulus
n. an. 1438
Ord. Prędicatorum an. 1457.
Ob. an. 1464 Prior S. Marię Supra Mineruam Romę

Io. Baptista
n. an. 1439.
Decret. Doctor Hiſtoricus
Canonicus Flor. an. 1440
Canonicus Aretinus
Prior Castri montis Varchij
Plebanus Castri Laterinę
Acolitus D. Papę.
Camerę Apostol. Clericus
obijt an. 1470

Philippus
n. an. 1450.
Canonicus Florentinus an. 1470
Uxorem deinde duxit
Alexandram Felicis Dei del Beccuto

Lucretia
Nupſit an. 1456
Franciſco Nicolai Cocchi Donati

Iacobus
n. an. 1444.
Hiſtoricus
ob. an. 1478.

Io: Franciſcus
n. an. 1447.
I.C. Canonicus flor. an. 1471.
Plebanus Castri Laterinę
Cubicularius D. Papę
Literarum Apoſtolicar. Abbreuiator.
Ob. an. 1522.

Vaggia
Nupſit an. 1495
Ioanni Lucę Ser Ioannis Martini.

Maria
Nupſit an. 1504
Ioanni Fran.co Borgianni

Magdalena
Nupſit an. 1506
Vincentio Lucę Ser Ioannis Martini.

F. V. F.

JACOBI POGGII FLORENTINI

Præfatio in libros Hiſtoriarum Populi Florentini

AD FEDERICUM COMITEM URBINATEM.

ALexandrum Macedonem Philippi filium ferunt, invictiſſime Princeps, cum in Sigeum ad Achillis tumulum veniſſet, ingemuiſſe, quod illa qua is eſſet ætate, multa præclara facinora peregiſſet: quodque egregium virtutum, ac laudum ſuarum præconium nactus eſſet; quibus rebus ita ſuam ignaviam incuſare viſus eſt, ut nullo unquam tempore poſtmodum quieverit, donec non modo illius, ſed omnium Græcorum gloriam ſuperaret. C. quoque Cæſarem multis poſt ſeculis imagine Alexandri perſpecta ad majora quædam incenſum affirmant. Quod ſi Achillis monumentum, & inanis imago tantum roboris, ac virium habuere, ut illos ad maximam gloriam perducerent: quid exiſtimare debemus, eorum quos viderunt, præclaros excellenteſque viros facta in animis eorum valuiſſe? Certe id arbitror, ſicuti facta dictis anteponenda ſunt, & quæ cernuntur magis movent, quam quæ audimus, aut aliorum ſcriptis percipimus; ſic quæ fieri a præſtantibus ingenio viris videmus, multo magis nos acuunt, & ad omnem laudem ut expergiſcamur, quibuſdam quaſi ſtimulis admonent. Verum cum ita comparatum natura ſit, ut ſuæ tantum tempeſtatis homines cernere, & intueri oculis liceat, ſummorum virorum ingenio inven-

tum , & perfectum eſt , ut literis mandando res geſtas ; quæ diverſis in locis longa rerum ſerie evenerint, perſpici poſſit . Hinc quantum utilitatis generi humano hiſtoria fidiſſima rerum cuſtos afferat, quantumque omnes, qui haud in obſcuro egere, illi debeant, cum ea ſola præſentes nobis illos ſemper faciat, intelligi poteſt, cujus e cognitione clariſſimorum facinorum memoria ad immortalitatis ſtudium excitemur, atque ex aliorum operibus, & uniuſcujuſque vita, conſilia, mores, fortunæ varietates, & incertos bellorum eventus cognoſcamus. Quid enim per immortalem Deum Nino , Semiramidi , Cyro, ut ab antiquiſſimis incipiam, tot bella, tot labores , tot exercitus, tot ſubacti Reges , & Provinciæ profuiſſent, niſi a ſcriptoribus eorum geſta eſſent literis decantata ? Quid Soloni , & Lycurgo leges ? Milciadi , Themiſtocli , Ariſtidi , Lyſandro, Ageſilao , Epaminundæ pro patria innumerabiles anguſtiæ , niſi extarent , qui ſcriptis ea omnia illuſtraſſent ? Quid Hamilcar , Hannibal , Camilli , Fabii , Scipiones , Catones , Bruti , ut ceteros prætercam , tot pericula ſubiiſſent, ſi iiſdem ea limitibus , quibus vitam ſuam , terminatum iri exiſtimaſſent ? Nunquam profecto ſe tantis vitæ laboribus implicaſſent , ſi una cum corpore omnia ſimul interitura crediſſent . Verum cum re ipſa cognoſcerent ſcriptorum virtute, & induſtria omnes , qui multo antea vixerant, vigere , & in omnium ore verſari , bonos extolli , ac laudari , malos, & de hominum genere peſſime meritos deprimi , & exagitari ; id egerunt, ut patriam , & ſe ipſos ab interitu vindicarent. Neque contenti ceteris ſcribendi materiam præſtare , ſummopere contenderunt , ut doctrina , & dicendi copia excellerent , commentarioſque rerum ſuarum poſteris traderent, ne ſcriptoribus deficientibus non eſſet unde eorum præclariſſima facta intelligerentur . Unde Xenophontem , Herodotum , Thucydidem , Timotheum, Hannibalem , egregios

gios duces, hiſtorias ſcripſiſſe apparet; Q. Fabium Pictorem militari diſciplina poſthabita ad ſcribendum ſe contuliſſe; M. Portium Catonem, L. Syllam, L. Lucullum, Julium Cæſarem, Aſinium Pollionem de victis ſuperatiſque hoſtibus hiſtorias edidiſſe; Divum præterea Auguſtum, Hadrianum, Gordianum ſeniorem rerum potitos, Romani populi geſta eleganti ſtylo compoſuiſſe. Videbant enim ſummi illi viri id unum eſſe perfugium vivendi, & proferendæ vitæ modum, ſi memoriam ſui æternam efficerent, animumque immortalem immortali gloria donarent. Quod ſtudium ſi principibus, & qui a Theodoſio regnarunt, fuiſſet, & plurimi bello viri iis pares, quos antiquitas celebrat, viverent, & nos illorum rebus cognitis meliores evaderemus. Tulere enim hæc tempora & rei bellicæ ſcientia, & literis quamplures ſummos viros, qui ſi diſertiſſimorum hominum ingenia ſortiti eſſent, unde omnium virtutum exempla ſumerentur, non deeſſent. Nam ut reliquos omittam, nonne Albertus Magnus, Thomas, Ægidius, Scotus, Pythagoræ, Zenoni, Chryſippo, & Ariſtoteli in philoſophia pares eſſe poſſunt? Gufridus Bolionus maxima Aſiæ parte debellata, ac primus Paleſtinæ, & Judeæ Rex dictus, Tamberlanus potentiſſimus Aſiæ Rex, Federicus Barbaroſſa, plureſque alii & rerum geſtarum gloria, & exercitus copia, & regionum varietate quas occuparunt, Nino, Cyro, & Xerſi ſunt comparandi? Quis Braccium Sfortiam, Franciſcum ejus filium Mediolani Principem, Carminiolam, Nicolaum Piccininum, Philippum Hiſpanum, Johannem Vaivodam, ſi Athenis, aut Spartæ nati eſſent, non Leonidæ, Pauſaniæ, Pelopidæ, & ſummis quibuſque imperatoribus coæquaſſet? Certe in tam corruptis moribus, in tanta rerum omnium perverſitate conducto milite, & mercenariis equitibus, cum pro aliorum augendo imperio decertaverint, quid exiſtimamus fuiſſe facturos, ſi pro civi-

bus, pro gloria, pro libertate patriæ, pro liberis, divinis denique humaniſque rebus omnibus dimicaſſent? Abſit invidia, & livor, hæc noſtra quæ præceſſit ætas eloquentiam cum re militari ita conjunxit, ut vere affirmare auſim priſcæ illi minime fuiſſe ceſsuram, ſi idem exercitationis genus, & eadem præmia artibus fuiſſent. Quis enim Dantem, Petrarcam, Boccaccium, Leonardum, Poggium, Ambroſium indignos judicet qui Ciceronis ſeculo conferantur, ſi in Romana Republica naſci contigiſſet? Vigebat forum, judicia, Senatus, erat uſus dicendi varius, quo ingenium natura optimum expolire potuiſſent; his omnibus ſublatis, quod tantum profecerint mirandum maxime eſt, ſólaque bonitate naturæ, & ingenii ubertate id aſſecutos eſſe, quod præmiis maximis, gloria, & frequenti exercitatione illi conſequebantur. Non minori profecto exiſtimatione apud nos eſſent, quam illi ipſi quos tantopere admiramur, ſi digna præmia ſuis virtutibus adepti forent; nam cum virtus tantum laudetur, & deſerta jaceat, deterrentur homines, laboremque extremum ſine aliquo emolumento fugiunt, qui ſi Mæcenates nonnullos, ut poeta inquit, cernerent, tanquam e ſomno excitati emergerent, & ad ſummam dicendo laudem pervenirent. Conjecturam facere licet his proximis annis in Alphonſo Rege, divinoque Principe Nicolao Quinto Pontifice Maximo doctorum omnium parente, qui cum unicum receptaculum illuſtrium virorum eſſet, illoſque in honore, ac pretio haberet, id ſua liberalitate, & induſtria effecit, ut omnes ad ſcribendi ſtudium propoſitis præmiis ſe conferrent, longoque poſtliminio græca lingua in Italiam reducta, multa nobis legenda traderentur. Cum quo ſanctiſſimo, ac ſapientiſſimo homine latinas ſimul & græcas litteras periiſſe merito dicere non dubitarem; niſi tu poſt ſupremum illius diem bonis omnibus deflendum unus extitiſſes, qui præſtanti ingenio viros tuis

opibus

opibus ſuſtentares, diſperſoſque, ac tanti viri morte pene attonitos tuis verbis, & cohortationibus bene ſperare, ac bono eſſe animo juberes. Itaque, Illuſtriſſime Princeps Federice, cum ſolus hac noſtra ætate ſis, qui non modo ingeniis faveas, verum etiam ad rei militaris ſcientiam, eloquentiam & dicendi copiam addideris, in philoſophia tantum profeceris quantum ocioſo homini vix conceditur, aſſidueque domi, ac militiæ aliquid ſcribas, aut legas, hiſtorias vero præteritorum temporum ita teneas, ut nihil tibi incognitum eſſe conſtet: nequid omnino novum animo tuo ſit, optimi parentis vigilias, quibus proximæ ætatis per Italiam res geſtæ continentur, ad te mittere decrevi. Cui enim illas potius dedicarem, quam ei, qui & familiaritate ſecum junctus fuit, & doctus ipſe doctos colit, & obſervat? Poggius enim ingraveſcente ætate tanquam emeritis ſtipendiis, cum Roma, ubi magna cum laude vixerat, venia a Pontifice impetrata in patriam revertiſſet, ut memoriæ tantæ urbis conſuleret, inter privata, publicaque negotia, commentaria rerum Florentinarum a primo bello cum Johanne Mediolanenſi Archiepiſcopo, uſque ad pacem cum Alphonſo per Nicolaum Pontificem factam morte præventus reliquit.

Mihi vero ut primum per ætatem licuit, ne noſtræ Reipublicæ, plurimorumque clarorum virorum memoria deperiret, nihil fuit potius, quam omnia in octo digeſta libros ſumma cum diligentia in unum corpus redigere, ac legenda poſteris tradere; quod opus undique abſolutum, ac perfectum cum in manibus verſaretur, multaque ineſſent incognita, ac memoratu digna, ſcripta præſertim ab homine ſuæ ætatis eloquentiſſimo, volveremque animo, ac cogitarem ad quem potiſſimum hos labores deſtinarem, tu unus occurriſti, qui & rerum geſtarum magnitudine, & gloria par illis ſis, quibuſcum toties a noſtris eſt de imperio certa-

certatum. Cumque hoc anno tua virtute Volaterrani, antiquiſſima Etruriæ civitas, montis aſperitate, & loci natura freti imperio noſtro rebelles ſub jugum venerint, tuque induſtria tua naturam, & difficultates omnes ſuperaris tanta celeritate, ut triumpho, qui tibi ob res bello bene geſtas paratus a Senatu noſtro eſt, veriſſime id aſcribi potuerit, ut primum veneris, videris te viciſſe, patriamque noſtram periculoſiſſimo tempore devictis hoſtibus quietam reddideris, eaque per te ſuam dignitatem contra omnium opinionem recuperarit, urbſque inimica, quæ biennio a Syllano exercitu poſt civilem victoriam obſeſſa, pactione in Romanorum poteſtatem devenerit, paucos infra dies colla ſubmittere in urgente coacta ſit, Senatus populuſque omnium conſenſu, & una voce in Rempublicam acceperit, ac civitate donarit, laureaque, & ceteris militaribus inſignibus decorarit, nemo vero tam ingratus in patriam Civis fuerit qui non tibi ſe plurimum debere exiſtimaret: ego quoque pro viribus meis aliquo virtutem tuam munere honeſtare cupiens, ut teſtimonium meæ in te, & in patriam obſervantiæ extaret, hanc Hiſtoriam tuo nomini dicare inſtitui, quam urbi noſtræ, & Auctori laudem non vulgarem apud poſteros allaturam eſſe pro certo exiſtimo. Eam cum leges, majores tuos, te ipſum denique intueri licebit, cujus auſpiciis plurima ſumma cum laude geſta eſſe comperies.

POGGII BRACCIOLINI FLORENTINI HISTORIARUM FLORENTINI POPULI

LIBRI PRIMI

EPITOME.

Florentiæ Urbis, Vicecomitum Gentis, Guelfæ factionis, & Ghibellinæ Origo. Vicecomites Mediolanum habent. Mediolanenſis Archiepiſcopus Florentinis bellum indicit; & poſt varios eventus pax jungitur. Archiepiſcopus moritur. Florentini cum Piſanis bellum gerunt: multiſque præliis ſuperiores ſunt. Pax fit. Caroli Imperatoris in Italiam adventus. Florentini S. Miniatum obſidione premunt; in ſuam redigunt poteſtatem. Cum Pontifice fœdere inito Vicecomitibus bellum movent: iterum poſt varios belli eventus pax conficitur.

EA ſcripturus bella, quæ Florentinus Populus cum Vicecomitum *(a)* familia, quæve cum ceteris ad hæc uſque tempora paulo centum amplius annos vario marte geſſit, operæ pretium fore putavi, initia, variumque urbis noſtræ ſtatum uſque ad pri-

A

NOTÆ.

(*a*) *Vicecomitum* familiam, a Vicecomitum dignitate denominatam putat *Bernardinus Corius Hiſt. Med. Part. I.* Vicecomites autem dicti, qui Comitis vicem gerebant. Hos eligendi Imperatores, & Archiepiſcopi jus habebant. Sed & Mediolanenſis populus Vicecomitem ſuum elegit anno MCXCVIII. Plura, ſed incerta de Vicecomitum origine refert *Georg. Merula Antiq. Vicec, lib.5.*

primum cum Archiepiſcopo bellum recenſere paucis; tum adjicere ejus familiæ primordia, quæ pollens potenſque viris, & imperio præ cæteris Italiæ principibus fuit. Florentiam urbem ſatis conſtat initium traxiſſe a Romanis (*b*) ex ea civium colonia, quam (*c*) L. Sylla poſt civilem victoriam Feſulas diviſis viritim agris miſit. Hi montium aſperitatem fugientes in plano conſedere juxta fluentem Arnum, a quo, & Fluentiam primum (*d*), ut Plinio placet, poſitam dixere. Id mihi ſimilius videtur vero, quam quod Leonardus (*e*) Aretinus ſcriptum ſuis in hiſtoriis reliquit, exiſtimans, quoniam inter duo fluenta Arnum, & Munionem locata eſſet, Fluentiam appellatam. Sed magis Plinio, qui hujus urbis origini proximus ætate fuit, & Munionem non fluentem, ſed torrentem vado ſæpius æſtate arido appellari docet, credendum videtur. Poſteri deinde Florentiam paucis, ut fit quandoque, mutatis litteris appellarunt. Prioris urbis (*f*) perpauca ſuper-

Ant. Chriſt. nativ. Ann. 40.

NOTÆ.

(*b*) *Initium traxiſſe a Romanis*. Romanos Florentiam condidiſſe quis neget? nec audiendus Joannes Villanus, qui *lib.* 1. *cap.* 38. à Florino conditam dicit, & nominatam. V. notam ſeq.

(*c*) *Colonia quam L. Sylla*. Leonardum Aretinum ſequitur Poggius, & ambo Ciceronem, qui de Catilinæ conjuratione ſic habet. *Catilinæ ſtudium eis in coloniis ſibi conciliandis poſitum, quæ a L. Sylla prope Pheſulas inſtitutæ fuerant*. Nulla hic Florentiæ mentio. Neque veriſimile Coloniam Florentiam a Sylla deductam, cum eandem ſub haſta venditam ab ipſo Sylla referat Florus lib. 3. cap. XXI. Sed nec à Sylla deductam, nec ab eo venditam ſatis probat *Vincentius Borghinus de Origine Florentiæ*. Triumviros coloniam Florentiam deduxiſſe volunt *Angel. Polit. lib. I.* Ep. ad *Petrum Med.* & *Vincentius Borghin.* hocque a *Julio Frontino lib. de agrorum menſuris accepere*, ubi ait, *Florentia Colonia a Triumviris deducta, adſignata lege Julia Centuriis*. Hi vero fuere C. Cæſar, M. Antonius, & M. Lepidus. In hanc ſententiam ego quoque feror, propterea quia hic duntaxat expreſſum Florentiæ nomen habetur. *Vid. Borg. de Orig. Flor.* ubi ſepulchrali lapide hoc comprobat. Deducta autem colonia eſt poſt Victoriam Philippicam ann. Romæ DCCXII. ante Chriſtum natũ XL.

(*d*) *Fluentiam primum*. Fluentiam aperte vult Plinius antiquitus denominatam fuiſſe; lego enim in MS. Codice optimæ notæ apud me lib. 3. Cap. 5. quod eſt in editis *Caput* 8. hæc verba. FLUENTINI, NUNC FLORENTINI DICTI, PROFLUENTI ARNO APPOSITI. utcunque legerit & ſenſerit P. Harduinus. Accedit Decretum Deſiderii Langobardorum Regis apud Grut. in quo antiquum Fluentinorum nomen poſitum videmus illis Verbis, *Palantes FLUENTINOS collegimus*, quod ad Florentinos *P. Harduinus* ipſe refert.

(*e*) *Leonardus Aretinus*. lib. I. Hiſtoriæ Florentinæ.

(*f*) *Prioris urbis*. Ædificiorum ſcilicet antiquorum, cum Urbis facies hoc tempore alia ſit, & ab antiqua illa valde diverſa.

ſuperſunt veſtigia, ut thermarum rudera quædam novis ædificiis inſerta, a quibus & hodie propinquus vicus (*g*) thermæ vocitatur. (*h*) Aquæductus quoque lapideus, cujus extra urbem nonnulli arcus apparent, ac templum (*i*) ſuperſtat nobile, quod Marti gentilitas dicavit, nunc Johanni Baptiſtæ ſacratum; nomen & Capitolii, (*l*) & propinqui fori inſtar urbis Romæ ad hanc diem perſeverat. Ea civibus, opibuſque plurimum aucta Romano Imperio uſque ad Totilam (*m*) Gothorum Regem paruit, *Poſt Chriſt. nat. ann* 552. a quo ſexcenteſimo (*n*) fere poſt eam conditam anno, (*o*) captam, & everſam tradunt: trecentos deinde circiter annos deſerta cultoribus (*p*), *ann.* 800. demum a Carolo Magno poſt adeptum imperium (*q*) reſtituta. Civibus variis in locis a fortuna diſperſis receptaculum fuit. Ad avitam urbem reliquiæ civium reverſæ brevi tempore admodum coaluerunt. Duos initio Conſules, & centum pa-

NOTÆ.

(*g*) *Thermæ*. Ab antiquis Thermis, ſeu balneis, licet Thermarum nomine quandoque Ædificiorum ingentes moles ſumantur.

(*h*) *Aquæductus*. Hunc Macrinus Romanus Senator conſtruendum curavit, ut aquam ex loco ſeptem paſs. millia diſtante in urbem deduceret. Caput aquæ quod corrupto nomine Cappacia nuncupatur, in Therma Vico. Id Joannis quoque Villani tempore extabat, & aquarum collectioni uſui fuiſſe probabile eſt.

(*i*) *Templum*. Tempore Octaviani Auguſti extructum in Camartis loco, Martique ſacrum. Ut Ugol. Ver. de Illuſtr. Flor. lib. 2.

Nec procul a primis erexit mœnibus ædem
Mavorti, quæ poſt ceſſit ſacrata Joanni.

Joanni vero ſacratum Conſtantino imperante in Pontificatu Sylveſtri.

(*l*) *Capitolii*. Romæ parvulæ nomen inditum Florentiæ, quod ſimilitudine quadam Romæ fuerit ædificata. *Vid. Joann. Vill. lib. I. cap. XXXVIII.*

(*m*) *Totilam*. inepte quidem tum *Maleſpinus Hiſt. Flor. cap.* 22. tum *Joann. Vill. lib.* 3. *Cap.* 1. aliique Totilam cum Atila confundunt, qui centum ante Totilam annos occubuit.

(*n*) *Sexcenteſimo &c.* Ante diximus a Triumviris Florentiam Coloniam deductam anno ante Chriſtum natum XL. Hoc igitur convenit temporibus Totilæ, qui cum poſt Chriſtum ann. DXLII. regnarit, DC. fere anni præterierunt.

(*o*) *Captam & everſam tradunt*. Captam fuiſſe bene tradunt, non autem everſam, quod aperte negat *Vincentius Borghinus part. II.* qui de Florentiæ everſione fuſe diſputat p. 252. 260. Quid enim Narſeti opus fuerat cum tot armatorum millibus ad eam accedere, ſi mœnibus dirutis everſa fuiſſet?

(*p*) *Cultoribus*, qui propinquas in urbes confugerant.

(*q*) *Reſtituta*, ſeu iterum ædificata, ut vult Maleſpinus Hiſt. Flor. & Joann. Vill. lib. 2. cap. 23. qui addit Florentinos novam ædificationem a Carolo Magno Romæ degente petiiſſe, & ab eo exercitu adjutos; quod itidem negat præcitatus Borghinus. Mirum quidem Maleſpinum *Cap.* 45. aſſerere ann. DCCCV. Carolum paſchalem diem Florentiæ celebraſſe, cum ann. DCCC. Italia exceſſerit, neq; amplius reverſus fuerit.

tres, qui Reipublicæ præeſſent Senatum ſibi crearunt. Variis cum Feſulanorum novæ urbi invidentium, tum aliorum finitimorum bellis laceſſiti ſub Imperatoribus qui poſt *(r)* Carolum regnarunt, a quorum prætoribus regebantur, parvos intra fines coacti ſe ſuaque egregie defendentes vixere. Otho primus Imperator *(ſ)* fines eorum quos Comitatum appellavit, ad ſex paſſuum millia protendit, anno reſtitutæ urbis trigeſimo nono. Imperitantium deinde iniquitas magis tyrannorum, quam bonorum Principum more variis urbem injuriis vexantium ad ca-
1080 peſsendam libertatem coegit. Prima *(t)* illorum defectio culpa Henrici Quarti orta eſt Romano *(u)* Pontifici, cui Florentini favebant, hoſtis centum fere poſt Othonem annis, Salutis vero octuaginta ſupra mille, qui tamen haud multo *(x)* poſt ob auxilia ſibi a Florentinis in expeditio-
1095 nem adverſus Saracenos miſſa fines eorum ad decimum lapidem protulit. *(y)* Suffulta civibus, ac viribus urbe, inque tribus quatuor diviſa, cuique Tribui conſul *(z)* qui jus diceret tributus eſt; pauloque poſt duæ additæ quæ & ipſæ ſuum conſulem ſunt ſortitæ. Cum vero tum precibus, tum factione civium parum Juſtitiæ loci eſſet, hominumque plus, quam legum imperia poſſent, exter-

N O T Æ.

(r) *qui poſt Carolum*. Septem novit Francos Imperatores ante Arnulphum.

(ſ) *Imperator*. Primus hic ex Germanis Italiæ imperavit.

(t) *Henrici Quarti*. Henricus hujus nominis Gallorum Rex quartus, Romanorum Imperator tertius.

(u) *Pontifici*. Gregorio VII. cui Florentini erant addicti, injuſtè arma intulerat Henricus anno Chriſti MLXXVIII. Florentini ab eo deſcivere ann. MLXXX.

(x) *Haud multo poſt*, hoc eſt anno MLXXXIX. ſi credimus Joanni Vill. qui ab Urbano eo tempore concilium ad Clarum Montem celebratum fuiſſe narrat. Sed Concilium hoc *Sethus Calviſius p. 642.* nec non Baronius celebratum aſſerunt anno MXCV. & in eo expeditionem adverſus Saracenos decretam. In qua

Florentina phalanx geſſit felicia bella,
Alta Palæſtinæ traſcendit mœnia Sion,
Primaque poſt Regem muris Victricia ſigna
Impoſuit, meruitque aurata dona corona

Ugol. Ver. de Illuſtr. Flor. lib. 1.

(y) *Civibus*. Feſulanis præcipue civitate donatis, cujus Patriam funditus everterant Florentini. *Ammirat. lib. I.*

(z) *Conſul*. Quatuor conſules, dum quatuor portas Urbs habuit. Ad ſex portas extenſa, & in ſex tribus diviſa, ſex quoque habuit Conſules.

ternum (*a*) Magiſtratum, quem Poteſtatem appellarunt, ut jus populi redderet accerſiverunt, (*b*) pauloque poſt nobilium (*c*) exagitati injuriis (*d*) Capitaneum ſibi populus, & duodecim ſeniores, ac vexilliferos (*e*) viginti, quorum conſilio Reſpublica adminiſtraretur, inſtituunt. Diverſis deinde bellis civilibus, partim fatigatis, partim pulſis civibus, ac multorum direptis factionum culpa bonis, Priores (*f*) artium, qui Rempublicam regerent anno
Chriſti ſecundo, & octuageſimo poſt mille ducentos cre- 1282
ati ſunt. Hic ordo, licet varie, & numero, & dignitate
immutatus, ad hanc diem perſeverat. Nam ad Priores, 1292
(*g*) qui ſex numero erant, decennio poſt (*h*) Vexillifer
juſtitiæ, trigeſimoque deinde anno duodecim viri, qui 1322
Boni appellantur electi, & numerus viginti Vexilliferorum ad ſexdecim redactus, & duo (*i*) Priores adjecti, & Civitas in quatuor partes diviſa. Inſtituta præterea Conſilia, ut appellant, duo, alterum populi in quo magna ex parte plebeii magiſtratus ineſſent; alterum Communis in quo viri electiores continerentur, quorum ſuffragiis decernerentur ſingula, tum publica, tum privata, quæ graviori judicio egere viderentur. Primæ urbis Mœnia, ut (*l*) initio tenui omnia ferme majora conſtant, parvo ambitu fuere. Secunda majorem circuitum ſunt complexa.

Tertii

NOTÆ.

(*a*) *Externum Magiſtratum*. In pluribus Italiæ urbibus uſus hic invaluit. *Cort. Hiſt. Veron. Bonif. Hiſt. Tarv.* & alii alibi.

(*b*) *Accerſiverunt* Gualfredotum Graſellium Mediolanenſem. *Ammirat. lib.* 1. *p.* 68. *Maleſpinus vero*, & cum eo *Jo. Vill. lib.* 5. *Cap.* 32. Gualfredotum Mediolanenſem.

(*c*) *Nobilium* Ubertorum familiæ aliorumque nobilium.

(*d*) *Capitaneum* Ubertum Lucenſem.

(*e*) 20. *Vexilliferos* ſub quibus armatus coiret populus. Horum vexilla refert *Jo. Vill. lib.* 6. *cap.* 40.

(*f*) *Priores artium*. Primam Priorum creationem non bene aſſignat Poggius anno MCCLXXXII. cum anno MCCIV. jam hæc dignitas tribus delata fuiſſet Latino, Janibono, & Guadagnio. Negari tamen non poteſt anno tantum MCCLXXXII. eos dignitate, ac autoritate mirifice auctos fuiſſe. *Scip. Ammirat. lib. I.*

(*g*) *Hic ordo*. Ex hoc ordine Poggium ipſum fuiſſe, in ejus Vita oſtendi.

(*h*) *Vexillifer*. Primus Ubaldus Ruffolus.

(*i*) *Duo*. ut in Anglia, & Gallia.

(*l*) *Initio tenui*. Sic Livius de Roma. *Quæ ab exiguis profecta initiis adeo crevit, ut jam magnitudine laboret ſua.*

1299 Tertii deinde ambitus decimo ſeptimo (*m*) poſt primos Priores anno ampliori ſpatio fundamenta, ut quæ quinque paſſuum millia occupent, jacta ſunt. Anno quinto ac vigeſimo ſupra mille trecentos ſua ſponte (*n*) quod ſemel tantum accidit, libertatem amiſit: diutino etenim bello feſſa, ad Robertum Siciliæ Regem, quocum fœdere juncti erant confugiens, ad imperium urbis filium ejus Carolum Calabriæ Ducem in decennium evocavit. Poſt octo (*o*) paulo amplius annos cum liber-
1326 tatem reſtituiſſet civibus, Gualterius (*p*) qui cum eo Florentiam conceſſerat Athenarum dux, quorundam civium conſilio, ac dolis urbis tyrannidem (*q*) occupavit, quo
1343 poſt decem menſes pulſo, libertatem ſibi conſciverunt. Hic ſtatus erat rerum Florentini Populi, tum (*r*) armis
1350 foris, tum (*ſ*) domi ſeditionibus inquieti uſque ad annos mille trecentos quinquaginta: cum Johannes Vicecomes Archiepiſcopus Mediolanenſis ſuæ urbis, multarumque (*t*) præterea imperio potitus a Jacobo Pepolo Bononiam

NOTÆ.

(*m*) *Decimo ſeptimo poſt primos Priores anno.* Hoc eſt anno MCCXIC. cum primi Priores anno MCCLXXXII. Magiſtratum obtinuerint ſecundum opinionē Poggii.

(*n*) *Quod ſemel tantum accidit.* Tametſi enim Carolum Ludovici Galliæ Regis fratrem anno MCCLXVII. & Robertum Siciliæ Regem anno MCCCXIII. accivit, non ideo libertatem amiſit. Eorum ſiquidem patrocinio potius, quam imperio uſa eſt.

(*o*) *Poſt octo paulo &c.* Vel ſic intelligendus eſt Poggius, ut Carolus poſt annos octo libertatem urbi reſtituerit, quod ſuſtineri non poteſt, cum vix tres annos regnaverit, hoc eſt ab anno MCCCXXV. ad annum MCCCXXVII. Vel ita explicandus eſt, ut Gualterius poſt annos octo tyrannidem occupaverit: ſed hoc ipſum falſum eſt, cum occuparit anno MCCCXLII. hoc eſt quatuordecim poſt annis.

(*p*) *Cum eo Florentiam conceſſerat.* melius *pro eo*. nam ante ſuum adventum a Carolo pro Vicario Florentiam miſſum Gualterium conſtat anno MCCCXXV. menſe Majo; Carolum adveniſſe ann. MCCCXXVI. menſe Julio. *Joann. Vill. lib. 2. Ammirat. lib. 6. p. 327.*

(*q*) *Occupavit.* Delatum illi urbis Imperium refert Ammiratus a Populo, quem ſibi Dux conciliaverat, anno MCCCXLII. menſe Sept. pulſus vero eſt MCCCXLIII. menſe Julio.

(*r*) *Tum armis.* Nil memoria dignum actum eſt. Duo tantum oppida, Colle, & Sanctum Geminianum capta. Plura tamen fœdera cum Senenſibus, Peruſinis, aliiſque inita.

(*ſ*) *Tum ſeditionibus.* Andreas Strozzius urbis tyrannidem occupare molitus fuerat. Pulſis nobilibus Populus ſibi urbis imperium adſcivit. Ubaldini Florentiam revocati nova tentabant.

(*t*) *Multarumque.* eo enim tempore viginti duæ urbes in ejus ditione erant, quibus, pulſo Joanne Pepolo, Bononia adjuncta.

niam C C. millibus aureis emit, quæ res virum ambitioſum, & dominandi cupidum ad majora impulit, animumque incendit ad appetendum imperium Etruſcorum, 1350
quorum magna pars factionum, quæ in Italia vigebant, cauſa cum eo ſentiebat, unde & bellum deſcendit. Nam cum in Italia eſſent ſectæ duæ Guelforum ſcilicet, & Ghibellinorum, poſterioris partes Vicecomites ſibi tutandas ſuſcepere. De quibus priuſquam ulterius progrediar pauca videntur dicenda. Hanc familiam perantiquam ſane, ac nobilem fuiſſe conſtat, multiſque rebus domi militiæque geſtis præclaram. Ea primum originem traxit ab his locis, quæ ſunt apud Verbanum lacum (*u*) ubi diutius inter primores claruit. Vulgo ferunt ſtrenuum ex ea gente virum ſerpentem magnitudinis miræ infantem parvulum deglutientem occidiſſe, ſignumque militare ob gloriam geſtæ rei ſerpentem puerulum vorantem ſibi ſumpſiſſe. Poſt Mediolanum a Federico (*x*) primo funditus everſam, cum cives qui cladi ſuperfuerant urbem inſtaurarent, ejus familiæ Principes Mediolanum honoris ampliandi gratia commigrarunt; (*y*) e veſtigioque partis, quæ Ghibellina dicebatur, fautores ſummum tenuerunt apud cives locum. Erat antea Mediolani antiqua, ac præpotens familia eorum, qui de Turre (*z*) cognominabantur, princeps factionis quam appellant Guelfam:

N O T Æ.

(*u*) *Verbanum.* lacus Inſubriæ vulgo Lacus major, per quem Ticinus triginta millium paſſuum itinere fluit, diſtat Mediolano millibus paſs. 17.

(*x*) *Funditus everſum.* ann. MCLXII. ſolum aratro ſubactum, & ſale ſparſum, *Ann. Svec. & Triſtan. Calcus* Hiſt. lib. X. *Corius* addit XXVI. Martii MCLXII. id contigiſſe.

(*y*) *Commigrarunt.* Vicecomites tunc non commigrarunt primo, ſed iterum, expulſi enim aliis cum civibus ante everſionem fuerant, nam conſtat Othonem Vicecomitem apud Conradum Friderici Imperatoris fratrem pro patriæ incolumitate orationem habuiſſe.

(*z*) *De Turre.* De hujus familiæ origine, nobilitate, *Corius. Hiſt. Med. part. I.* Mediolanum familiam tranſtulit ex Valſaſina, Paganus Turrianus a Mediolanenſi Populo Dux electus ann. MCCXL. *Idem Corius.*

1350 ſam : harum (*a*) partium initia ſupra trecenteſimum annum tempore Corradi Secundi ortum duxere. Nam cum Henricus ejus filius, Vilſoque Bavariæ Dux acie dimicaſſent, victoriaque penes Henricum ſtetiſſet; qui Henrico adfuere, a vico juxta quem pugnatum eſt Vibellini; qui Vilſoni, ab eo ſunt Velſi appellati. Quoniam vero Corradus Henricuſque infenſi Pontificibus fuere, eos, qui pro Imperatoribus ſteterant, Ghibellinos, a Vilſone, qui Pontifici hærebat, Guelfos poſteritas dixit; quæ factio e veſtigio in Italiam tranſgreſſa, tamquam peſtilens incendium eam infinitis pene cladibus vaſtavit. Ghibellinorum (*b*) ſectam Vicecomites ſecuti ejuſque defenſione ſuſcepta e civitate opera Ghuidotti de Turre pulſi (*c*) ſunt; pauloque (*d*) poſt Henrici tertii Ghibellinis faventis opera reſtituti, quo beneficio in ſuas partes magis incubuere. Ejecta deinde ex urbe adverſæ factionis (*e*) gente omni, civitatem ſuo nutu regebant, paulatimque imperandi conſuetudine urbis Tyrannidem ob favorem partium occuparunt. Maffeo (*f*) ſeniore mortuo ſolus Johannes Archiepiſcopus (*g*) frater regnavit, multaſque præterea urbes ſuo adjecit imperio, Papiam, Placentiam, Brixiam, Cremonam, Laudum, Ber-

NOTÆ.

(*a*) *De Guelpha & Ghibellina* factionis origine autores varii, varia narrant. *Vid. Bartolum in tractatu de Guelph. & Gibell.* qui dicit Ghibellinos a Friderici Ghibelli cognomine nomen ſumpſiſſe. Alii eos Piſtorii ortum traxiſſe a duabus familiis, alii a duobus fratribus Guelpho, & Ghibello, inter quos graviſſimæ erant inimicitiæ.

(*b*) *Ghibellinorum ſectam*. ut principem in ea locum tenerent, nam Guelpham Turriani tuebantur.

(*c*) *Pulſi ſunt* ann. MCCCII. opera Guidoti, deinde vero publica autoritate exilio mulctati.

(*d*) *Pauloque poſt*. poſt novem annos Matthæum Vicecomitem de exilio reduxit Henricus VII. Mediolanum profectus ann. MCCCXI. *Vide Merulam Antiq. Vicec. lib.6.*

(*e*) *Adverſæ factionis*. Guido Turrianus pulſus eſt ann. MCCCXI. Menſe Februario, & ann. MCCCXVII. Matthæus Vicecomes Imperialis Vicarius Principis nomen uſurpavit. *Merula ibid.*

(*f*) *Maphæo*. Scribentis errorem puto, nam Jacobus qui hiſtoriam hanc Italice reddidit, & omnes coævi Scriptores, Corio excepto, Matthæum appellavere.

(*g*) *Joannes Archiepiſcopus*. ann. MCCCL. rerum ſacrarum adminiſtrationem cum civitatis adminiſtratione conjunxit,

Bergomum, Comum, Vercellas, Novariam, Aſti, Alexandriam, Terdonam. Occupata Bononia, cum omnia ejus conſilia eo ſpectarent, ut fines proferret, occaſione movendi Florentinis belli ex partium defenſione, quarum ſe acerrimum propugnatorem præbebat, ſumpta; Florentiam urbem inimicis (*h*) ſuis faventem, & tamquam ſuas partes oppugnantium ſedem ſibi opprimendam ſtatuit, quo latius evagari imperandi cupido poſſet; movendo quoque bello, ut aliquam juſtam cauſam præferret, litteris Bononiam a Florentinis quorundam (*i*) civium opera ad deſciſcendum ſollicitatam queſtus eſt. Ut vero quod animo conceperat, ex voto ſuccederet, Ghibellinæ ſectæ capita, quæ plurima in Tuſcia erant, in primis ſibi conciliavit. Tantas Archiepiſcopi vires veriti Florentini, Pratum (*l*) oppidum opulentum, ne ex incolarum diſſenſionibus facultas daretur ad Archiepiſcopum deficiendi, valido comparato exercitu compulerunt, (*m*) ut ſuis militibus receptis ejus cuſtodiendi curam ſibi permitterent. Deinde cum propter dubiam oppidanorum fidem parum ſibi cautum eſſe ſentirent, a Ludovico Siciliæ Rege (*n*) Johannaque Regina Ducis Calabriæ, cujus ditionis id oppidum fuerat, hæredibus opera Nicolæ Acciajoli Florentini, cujus (*o*) opes apud Reginam plurimum poterant pretio em- 1350

NOTÆ.

(*h*) *Inimicis ſuis*. Eo confugerant Mediolano pulſi.

(*i*) *Quorundam civium*. Inter hos Jacobus Pepolus, qui Bononiam Archiepiſcopo venditam, rurſus vendere moliebatur, non tamen Florentinis ſollicitantibus.

(*l*) *Pratum*. Hetruriæ oppidum medium inter Florentiam ad ortum, & Piſtorium ad occaſum. Nunc Civitas.

(*m*) *Compulerunt*. anno MCCCL. coacto exercitu ex improviſo Pratum occupant Florentini.

(*n*) *Hæredibus*. Sponſo ſuo Andreæ Ungariæ Regi mortis illatæ crimine abſoluta à Clemente Pontif. & Card. Calabriæ hæres declarata Joanna, nec non quorundam in Hetruria oppidorum, inter quæ Pratum, quod a Florentinis Nicolai Acciajoli opera emptum eſt 17500. aureorum pretio. *Matth. Vill. lib. I. cap.* 7.

(*o*) *Cujus opes*. non tam opes apud Joannam, quam ejus conſilia valebant, quibus Joannæ Regnum ſervatum eſt adverſus conatus fratris Andreæ Ungariæ Regis demortui. *Math. Palmerius in vita ejuſd. Nic. p.* 155.

1351 ptum, dominandi poteſtate conceſſa, pro ſuo deinceps tenuere. Pulſis deinde urbe Piſtorio Guelfis cum timerent, ne qui Piſtorii erant, exulum metu Archiepiſcopo ſe dederent, e veſtigio exercitu ſcripto, in quo ad quindecim equitum, peditumque millia cenſebantur, urbem obſidione cinxere, quæ paucis poſt diebus deſperato auxilio recepta eſt. (*p*) Obſtabant hæc Archiepiſcopi conſiliis, cum videret augeri Florentinorum adverſæ factionis opes. Accitis igitur Mediolanum Hetruriæ omnis, ac Flamminiæ Ghibellinarum partium principibus, (*q*) longiori oratione ſuaſit *ſedem hoſtium ſuorum, & tanquam fomentum malorum omnium delendam eſſe; nullam eſſe in Italia præter Florentiam Guelforum ſpem præſidiumque, a qua omnis eorum protectio defenſioque oriretur: hanc ſolam urbem obſtare fortunis ſuis, quæ ſatis dubiæ eſſent, niſi ejus civitatis vires deprimerentur. Illam perfugium ſubſidiumque eorum omnium eſſe, qui a ſuis partibus diſſentirent, a quibus nulla pax, nulla certa conditio dici poſſet, quibus de ſtatu ſuo tuti forent. Providendum eſſe rebus ſuis in tempore cum facultas daretur, quoniam ſera pœnitentia nihil eſſet profutura. Delendum* (r) *vel ſubjiciendum eum locum, qui ſuis partibus præ ceteris obeſſet: nunquam Italiam quieturam, dum vigerent, quorum conſilio, opibuſque ceteri niterentur; ſemper eam Rempublicam faviſſe illis qui contra ſe armis certaſſent: nunquam bellorum cauſam defuturam, donec hi vigerent in quibus adverſariorum conſiſteret*

NOTÆ.

(*p*) *Recepta eſt*. anno MCCCLI. Menſe Aprili.

(*q*) *Principibus*. Ubaldinis, Interminellis, Ubertinis, Pactiis, Comitibus a S. Flore, Carolino Piſtorienſi, aliiſque quorum nomina apud *Matth. Vill. lib.2.*

(*r*) *Delendum &c.* Huic orationi ſimilem habet *Livius lib.26.* in qua Scipio Carthaginem aggredi parans ait: *Oppugnabitis enim vere mœnia unius urbis, ſed in una urbe univerſam ceperitis Hiſpaniam. Hæc illis arx, hoc horreum, ærarium, armamentarium, hoc omnium rerum receptaculum eſt.*

ſteret robur: nemini autem fore dubium (ſ) *quin capite dele-* 1351
to Guelforum membra omnia facile deficerent: ſi ſe Ducem ſequi vellent, cito futurum, ut in tuto res eorum ſtaret. Non eſſe cunctadum, ſi (t) *viri, & qua neceſſitas cogeret mente forent: ſibi in animo eſſe Florentinorum potentiam bello conterere; fore procul dubio ut tot hoſtium vi belloque undique circumventi vexatique facile ſubiiciantur, & exulibus (hi plurimi domo pulſi erant) detur redeundi locus. Vel ſolum ſe ſatis videri, ut illos opprimat; quod ſi eorum qui plurimi, & prævalidi ſunt, vires accedant, nemini dubium fore, quin victoria potiantur: irent igitur, & ſe auctore* (u) *præſenti animo bellum pararent, ut uno tempore imparatos variis locis aggrediantur.* Ejuſmodi hortationibus incenſi omnes, Archiepiſcopi conſilia ſequenda decrevere. Huic concilio cum capita factionis, tum eorum, qui adeſſe non poterant Oratores, & in his Ubaldini: Caſtrutii (*x*) filii: Lucenſes: Piſtorienſes: Florentinique exules affuere. Inito inter eos belli gerendi fœdere, & ut quiſque qua regione Florentinis propinquus erat, ſtatuto tempore bellum excitaret, quo facilius variis in locis laceſſiti, animis viribuſque deficerent, domum redire, & copias parare juſſit. Univerſæ ferme Hetruriæ Ghibellinarum partium duces præter Piſanos (hi pacem (*y*) ſervarunt) ad arma concitanda convenere. His conſtitutis

NOTÆ.

(*ſ*) *Capite deleto*. Comparatio metaphorica. Florentia ſcilicet Guelphorum capite deleto, membra omnia, aliæ nempe civitates deficient.

(*t*) *Si viri*. ſic Livius *lib.*2. in Orat. Actii Julii Volſcos in Romanos excitantis, ait *bellum urbis indictum eſt magno illorum malo, ſi viri eſtis*.

(*u*) *Se auctore*. Ut *in Saluſt.* videre eſt Catilina fautores ſuos alloquente. *Vel Imperatore, vel milite me utemini.* Nec diſſimiliter *Tacitus lib. I. Hiſt.* in Orat. Othonis ad milites: *Vobis arma, & animus ſit, mihi conſilium, & virtutis veſtræ regimen relinquite.*

(*x*) *Caſtrutii filii*. hoc eſt Caſtrutii Interminelli.

(*y*) *Hi pacem ſervarunt*. eo quia Gambacurtæ Piſarum Domini mercaturam exercentes Florentinorum amicitiam colebant, utpote illis profuturam. *Matth. Vill. cap. 4. lib. 7.*

1351 e veſtigio Archiepiſcopus equites ſuos pediteſque Bononiæ convenire jubet: Ducem exercitus Johannem Aulegium (z) Vicecomitem, quem nonnulli filium ejus aſſeverabant, bellum Piſtorienſibus primum inferre mandat, ſiquo modo exules in patriam per illos reſtitui poſſent. Id quo facilius fieret, arcem Sambucæ quæ Bononiam Piſtoriumque interjacet, ut inde exercitui commeatus ſubveheretur, rebus uſui belloque neceſſariis communit. Tum menſe Julio celerius omnium opinione cum omnibus copiis dux in agrum Piſtorienſem profectus quarto ab urbe lapide caſtra locat. Biduo tamen Piſtorium a Florentinis, ut urbi præſidio eſſent equites pediteſque ad mille miſſi. Tentata per hoſtes oppidi (cuius potiundi per quoſdam cives ſpes oblata erat) expugnatione turpiter rejecti (*a*) retroceſſere. Per idem tempus Ubaldini interrupta, quam cum Florentinis firmaverant pace, Florentiolam nondum muro cinctam occupant: inde ad caſtellum (*b*) Coloreti profecti, minis, ac terrore arcis (*c*) cuſtodem, qui Florentinus erat, ad deditionem compulerunt, qui cum Florentiam rediiſſet, quo cœteri a ſimili facinore deterrerentur, capite pœnas dedit. Petrus inſuper Sacconus cum omni Tarlatorum gente, quæ Aretii principatum tenuerat, multiſque oppidis imperabat: ac Pactii familia nobilis ac potens in Valle ſuperiore Arni eas oras, quæ propinquæ Florentinis aut parebant, aut fœdere junctæ erant, crebris excurſionibus populantur. Magnum hæc tanta belli moles, tam diverſis excitata locis terrorem incuſſit. Com-

NOTÆ.

(z) *Aulegium.* Florentinorum acerrimum hoſtem, captus enim Lucenſi bello injuriam ulciſci cupiebat.

(*a*) *Rejecti.* anno MCCCLI. prid. Kal. Junias.

(*b*) *Coloreti.* ſeu Montis Coloreti a Florentiola parum diſtantis.

(*c*) *Cuſtodem.* Cuſtos Jacobus à Civrianis, qui arcem hoſtibus ea ſe conditione traditurum promiſerat, niſi in triduum auxilia adveniſſent, obſidemque fratrem dederat. Adveniente vero auxilio, fratri timens, cui capitis pœna ab hoſtibus indicta fuerat, ab arce Florentinos rejecit, hoſteſque admiſit: unde merito capite multatus. *Math. Vill. lib. 2. cap. 6.*

Comparatis itaque pro temporis anguſtiis ſubitariis militibus, qui hoſtium agmen, ſi qua incederet, carperent, injuriaſque propulſarent, legationem ad Aulegium decernunt, quæ diceret *mirari ſe ſummopere nullam ob juſtam cauſam, nullamve ſuam adverſus eum, aut Archiepiſcopum injuriam, tanquam hoſtes armis oppugnari, præſertim minime indicto (ut mos eſt jure gentium) bello. Sed paucis tantum verbis ſcriptum* (d) *id fieri ob non ſervatam ab eis pacem: quod cum iniquum videretur (non enim ipſos propriæ cauſæ arbitros eſſe debere) petere ſe, ut abiret finibus ſuis, bellumque injuſte motum juſte revocaret.* Reſponſum eſt redditum ſuperbia, & contumelia plenum: *ideo arma adverſus eos per Archiepiſcopum ſumpta, quia Hetruriæ pacem quam ipſi turbarent, appeteret: tum ut æquius, ac juſtius ſuis civibus imperarent; non enim æquum eſſe bonos, & bene de Republica meritos cives urbe per factionem* (e) *inimicorum pelli: neque tam avare, tamque impotenter tum cives, tum ſocios tractari: abirent, & Legatis iram Archiepiſcopi, dum veniæ locus eſſet, placarent: quod maxime fieri poſſe confidebat: ſi ei urbem ſponte darent, id ſibi videri ſatius, tutiuſque fore, quam ſi inviti facere cogerentur: ſe enim ad id eos, ſi recuſarent, populationibus, igni, ferro, cladibus compulſurum:* multaque in eam ſententiam dixit, quæ magis audacem, ac temerarium, quam aut prudentem, aut temperatum virum decerent. Re infecta cum Oratores (*f*) rediiſſent, indignatione tam improbi reſponſi Civitas commota bellum decernit, mi- 1351

liteſ-

NOTÆ.

(*d*) *Scriptum id fieri.* Aulegius Piſtorio propinquus per epiſtolam Florentinis bellum indixerat, cauſſatus quod pacem fregiſſent, forte quia Piſtorio potiti fuerant, vel quia illos Bononiæ defectionem molitos putabat.

(*e*) *Per factionem.* per oppoſitam Guelphorum factionem Ghibellinos pelli.

(*f*) *Oratores rediiſſent.* Florentiam redire coacti fuere, nam cum Archiepiſcopum convenire vellent, ab Aulegio itineris venia denegata. *Matth. Vill. lib. 2. cap. 8.*

1351 liteſque ad arcendos, qui undique imminebant, hoſtes parat. Qui prope Piſtorium caſtra poſuerant, deſperata urbis victoria (*g*) poſt Legatorum diſceſſum in agrum Florentinum adeo inexpectati uſque ad quartum ab urbe lapidem deſcendunt, ut prius hoſtilem calamitatem ſenſerint, quam venturos arbitrarentur: vicos, (*h*) Campi ac Peretola, veluti civitatis ſuburbia, omnemque propinquam regionem agricolis refertam populantur. Paucis cum liberis, & conjugibus, fortunis ſuis omnibus adverſariorum libidini relictis, militarem impetum effugere conceſſum. Turba agreſtium in urbe confluens magnum tumultum ex inſperato excivit, trepidatumque eſt magis interiori, nequa ſeditio ex repentino hoſtium adventu oriretur, quam externo metu. Itaque in primis conciliatis invicem (*i*) Civium animis, armis ſumptis populus omnis patriæ ſaluti incubuit. Hoſtes omnis generis præda parta, cum Piſtorienſi obſidione, labore, atque inopia rerum defeſſi aliquandiu his in locis quotidie populabundi ad urbis uſque mœnia incurſantes caſtra habuiſſent, ex ſumma copia in maximam inopiam devenere. Per luxum etenim (ut fit in ſecundis rebus) commeatu, quem in villis invenerant abſumpto, rerum omnium penuria (*l*) premebantur. Itaque motis caſtris, cum propius urbem juxta Biſentium amnem conſediſſent, ſimulantes, ne eorum conſiliis obviam iri poſſet, ſe ad Salvianum Monaſterium iter facturos, cauſam innuere Florentinis, ut ad avertendum eo propoſito hoſtem impoſito arci Feſulanæ præſidio, a ſubjectis collibus ad mœnia uſque urbis foſsam mille

NOTÆ.

(*g*) *Deſperata urbis victoria*. octo diebus obſeſſæ.

(*h*) *Vicos &c.* Campi ſcilicet, & Peretola, qui vici erant.

(*i*) *Invicem civium animis. Externus enim timor maximum concordiæ vinculum quamvis ſuſpectos infenſoſque inter ſe jungebat animos*. Sic *Liv. lib. 2. Dec. I.*

(*l*) *Rerum omnium penuria*. Salis & frumenti præcipue; nam commeatus Bononia miſſi a Piſtorienſibus equitibus intercepti fuerant.

mille paſſuum ducerent. At illi retroverſi Calenzanum 1351
(*m*) parvum nondum cinctum muris oppidum, nonullaque alia caſtella nequaquam munita a ſe capta incendunt. Inde per Marinæ vallem in Mugellum (*n*) proficiſcuntur: quo in loco facile impediri tranſitus potuiſset, ſi noſtris idem animus, qui in obſidendo itinere fuerat, permanſiſset. Sed ducis (*o*) ignavia liberi ſaltus hoſti patuere, a quo Barbarinum (*p*) proditione paucorum captum, Gallianum quoque, ac Villanova, plurimaque finitima loca deſperata tutela ſe hoſti tradiderunt. Ibi pluribus diebus ad reficienda corpora cum caſtra haberent, Tanus Montis Carelli Comes ſperans rem Archiepiſcopi ſuperiorem fore, cum a Florentinis deſciviſſet, arcem Montis Vivani dolo (*q*) cepit. Hæc nuntiata Florentinis impulerunt ad oppidum Scarpariæ muniendum, antequam ab hoſte cingeretur: quod e veſtigio equitum ala, ac peditum (*r*) cohorte miſſa valido præſidio firmarunt: aliiſque locis, quibus periculum imminebat, extemplo ſumma diligentia providerunt. Varios inſuper equitum præfectos, ut hoſti pares eſſent, ac caſtra caſtris conferrent, ſcripſerunt. Aulegius ad Scarpariam caſtrametatus, cum pollicitationibus ad deditionem oppidanos cohortatus parum profeciſſet, minas addidit, præmonens, ne calamitates, quæ expugnatis imminent, experiri vellent: *conſiderare* admonet *bonorum direptionem, ſuam liberorumque captivitatem: mulierum, ac uxorum ignominiam: verbera, vulnera, cædem, quæ omnia victos fortuna ſubire cogat. Satius*

eſſe

NOTÆ.

(*m*) *Calenzanum*. Ibi enim frumenti aliquantum erat.

(*n*) *Mugellum*. Oppidum, unde Valli nomen.

(*o*) *Ducis ignavia*. nempe cujuſdam ex Medicea familia, cui ſaltus tuendi cura a Jacobo a Flore demandata fuerat. *Ammir. lib. X.*

(*p*) *Barbarinum*. proditum a Nicolao Barbarino ejus caſtelli præſide. *Math. Vill. lib. 2. cap. 21.*

(*q*) *Dolo cepit*. expulſo plebejo quodam loci cuſtode filio Petri a Papa, introductiſque CC. militibus. *Vill. Ibid.*

(*r*) *Peditum cohorte*. Equites centum & quinquaginta, pedites trecenti, duce Jacobo a Flore Germano.

1351 *eſſe ſalva patria gaudere, quam ea amiſſa extorres, atque inopes miſeram vitam ducere: illis eas haud eſſe vires, ut tanto exercitui reſiſti queat; conducere ſuis rebus, ut potius pacato, quam infeſto hoſte uti malint, neve experiri cupiant, quid libido, atque ira militaris poſſit.* Reſponſum ab oppidanis eſt, ut triennio poſt redirent, tunc (ſ) de deditione conſulturos. Jam multi in auxilium
1352 Florentinorum convenerant: caſtellumque Spugnolæ, ac Montis Jovis tamquam propugnacula adverſus hoſtes ad reprimendas eorum incurſiones, utque adjiceretur obſeſſis animus, & ſimul quo tutior redderetur ora omnis, quæ citra flumen Sevæ (*t*) eſt, communita erant: cum his præſidiis confirmati omnium animi, diu noctuque caſtra hoſtium laceſſebant. Politianum (*u*) erat in ea regione præſidio haud ſatis firmo; quod cum Ubaldinis innotuiſſet, coactis ad mille peditibus oppidum expugnare adoriuntur. Inde cum ignominia repulſi cum iterum rediiſſent, tentata expugnatione, multis acceptis vulneribus, incenſis, quæ circum ſitæ erant caſis abiere. Dum hæc in Mugello ſummis utrinque viribus aguntur, Petrus Sacconus ceterique Ghibellinarum partium duces (*x*), ut qui Florentinam Rempublicam perditum iri vellent, contractis undique copiis Vallem Ambræ hoſtiliter ingreſſi eo conſilio, ut Fighinum præcipue ceteraque Vallis Arni Caſtella expugnarent; cum intelligerent Florentinos mature milites apud Varicum (*y*) ſcripſiſſe, ducemque eorum una cum Aretinorum (*z*) cohorte Albertaccium Rica-

NOTÆ.

(ſ) Illuſoria reſponſio.

(*t*) *Sevæ*. Seva flumen Mugellanæ valli propinquum rivulorum influentium aquis auctũ vix Arno cedit, inque eum exoneratur.

(*u*) *Politianum*, ſeu Mons Politianus oppidum eſt amœnum in colle ſitum, Angeli Politiani, & Card. Bellarmini patria.

(*x*) *Ceterique Duces*. Pactii Vallis Arni, Epiſcopus Aretinus, Urbini Comites, & Ubertini.

(*y*) *Varicum*. *Monte Varchi*.

(*z*) *Aretinorum cohorte*. Aretina 150. equitum cohors quingentis militibus Ricaſolani adjecta.

Ricaſolanum declaraſſe, ut illis apud Ambram occurre- 1351
rent, ſilentio (*a*) motis caſtris, ſaluti ſuæ conſulentes per varia loca diſſipantur. Archiepiſcopus interim non contentus tot bellis quibus Florentinos laceſſierat, arbitratus undique hoſtibus circunventos, tantam belli circum urgentis molem diutius ferre non poſſe, Piſanos ad defectionem, & movenda arma ſollicitabat. At illi familiæ Gambacurtæ opera, quæ factionis Guelfæ erat, & præpotens (*b*) in Civitate Florentinorum partibus favebat, Mediolanenſis poſtulatis rejectis, ne tantum Principem omnino contemnere viderentur, legatos e veſtigio ad eum mittunt, mandantque, ut tempus verbis terentes, dubitando, ac cunctando animum ejus diſtineant. Qua re animadverſa, vir ad omnia prudens Archiepiſcopus exiſtimans plebem omnem in ſuam ſententiam conceſſuram, iterum Piſas, qui Populi concionem petant, (*c*) mittit; quo impetrato Oratores bellorum omnium culpam in Florentinorum ſuperbiam rejicientes, *Nullam Piſanis adverſam fortunam accidiſſe multis exemplis oſtenderunt, cujus origo non ducta eſſet a* (d) *Florentinis; oppida ab eis capta, agros vaſtatos, bona direpta, cives* (e) *eorum captos multo ſermone, commemorarunt. Si tute vivere, ſi ſecuri eſſe cuperent, funditus evellendam eſſe ſuarum calamitatum radicem. Id eos facillime conſequi poſſe, ſi cum Florentia tot variis hoſtibus opprimatur, ipſi quoque arma ſecum jungentes ea loca aggredian-*

NOTÆ.

(*a*) *Silentio motis*. & favore Ricaſolani Florentinorum Ducis qui Saccono cognatione junctus intercludi hoſtes noluit, ut eſt apud *Matth. Vill. cap.* 18. *lib.* 2. *Ammiratus* vero *lib. X.* mala fide hoc actum negat.

(*b*) *Præpotens*. poſtea Princeps. Jam dixi mercaturæ, & partium cauſſa Florentinis faviſſe. *Cor. Hiſt. Med. p.* 3.

(*c*) *Mittit*. Id temporis hoſtes per legatos populum publice alloquebantur: quod non erat e Rep. Plebs enim novarum rerum cupida, & nobilibus averſa facile in oppoſitum mutabatur.

(*d*) *A Florentinis*. ſed a Piſanis Arcadiæ Populis, ut *Strabo*, & *Solinus*.

(*e*) *Cives eorum captos*. Una cum urbe Florentinis a plebe prodita. Priſtinæ vero libertati a Carolo VIII. Galliæ Rege reſtituta.

1351 *tur, quæ ſola* (f) *tuta a bello relicta ſint Florentinis, qui Piſanorum re magis, quam verbis, hoſtes libertatem tyrannide deteriorem ſint abſque dubio admiſſuri: benivolentiam præterea, quæ inter eos, & majores ſuos earundem qua ipſi partium viros longo tempore viguerit, addiderunt. Merita inſuper in cives Piſanos, quorum memoria non eſſet obliteranda, enarrarunt.* Quamvis plures ea oratio moverit, tamen omnium conſenſu, cum nihil a Florentinis adverſus ſe perpetratum eſſet, quod violandæ pacis cauſam præberet, pacem ſervandam eſſe reſpondent. Non tantum icti fœderis, aut ſociorum ſalutis gratia, quam quod maxime addubitabant, imperandi libidinem, & hominum (*g*) cupiditatem animo verſantes, ne illis devictis ipſi quoque in diſcrimen libertatis venirent. Propter antiquum tamen fœdus, quod Piſanis cum Archiepiſcopo erat, ne ſpreta omnino ejus poſtulatio videretur, alam ei equitum (*h*), qui cuſtodiæ Mediolani eſsent, mittunt; Legatique e veſtigio eo indignati reſponſo, omnique ſpe movendi belli præciſa, domum revertuntur. Oppugnabatur interim continuis præliis, tum machinis, ac balliſtis (*i*) Scarparia (*l*), multaque intus ædificia collapſa erant: cum oppidani vigiliis, laboribus, & continua oppugnatione feſſi ad Florentinos mittunt (*m*), qui auxilium petant, denuntientque obſidionem diutius tolerari non poſse, ni ſubſidium mature ſubmittatur. Erat conſilium Florentinis comparato exercitu, in quo ad duo equitum, peditum vero quatuor

tuor

NOTÆ.

(*f*) *Sola tuta a bello*, hoc eſt ſine præſidio, nulla cum eſſet a Piſanis ſuſpicio.

(*g*) *Hominum cupiditatem*. Vicecomitum, qui arma poſituri non erant, niſi illis etiam ſubactis.

(*h*) *Alam equitum*. quæ tamen in Florentinos non pergeret.

(*i*) *Balliſtis*. antiquum bellicum tormentum ad mœnia quatienda. *Vide Lipſium de Mil. Rom.*

(*l*) *Scarparia*. Oppidum ſic dictum eo quod in montis pede, vulgo *Scarpa*, ſit poſitum.

(*m*) *Mittunt*. Florentinos facile monere poterant per Germanos milites præſidiarios, qui aliquando cum obſeſſoribus itidem Germanis commiſcebantur. *Matth. Vill. cap. 21. lib. 2.*

tuor millia cenſebantur, milites inſuper octingenti (*n*) a 1351 Senenſibus miſſi, cum primum ſexcenti equites a Peruſinis advenirent, caſtra hoſtibus opponere, ac ſignis collatis fortunam belli tentare. Verum cum intellexiſsent tribus paſsuum millibus prope Aretium, loco qui Ulmus dicitur (*o*), Sacconi dolis, atque inſidiis, cui alæ equitum duæ ab Archiepiſcopo miſſæ erant, eos nihil hoſtile timentes interceptos, atque armis equiſque amiſſis magna accepta ſtrage Peruſium rediiſse, ſententiam mutare ac alia ratione bellum gerere coguntur. Ea res primum verſabat animos, eaque cura mentem inceſſerat, ut obſeſſis ſuccurrerent, ac præſidium intromitterent: quæ res cum difficilis admodum manifeſtique periculi videretur, Johannes Vicedomini, magni vir animi, & bellis aſſuetus, per hoſtium caſtra cum triginta militibus oppidum ingreſſus eſt; quo percepto Aulegius vigiliis duplicatis, ne cui eſſet deinceps facultas introeundi, caſtra ſumma cura obſervari præcepit. Cum vero haud ſatis firmo præſidio Scarparia eſſet, continuiſque vexaretur præliis, Johannes Medices egregii animi, & militaris diſciplinæ haud ignarus, operam ſuam in ferendo oppidanis auxilio ultro pollicitus, centum ſelectis ſuo arbitrio peditibus, cum mœnibus propinquaret, (*p*) re hoſtibus palam facta, ferro viam faciens, viginti amiſſis (*q*) in oppidum penetravit. Jam menſis Octobris principium aderat, cum diffiſi victoria hoſtes varia conſilia ineunt. Nam, & finis ſtipendiorum, quibus militabant, inſtabat; plures quoque, quamvis ſuppuderet tam inanis diuturnæque obſidionis apud

C 2 id

NOTÆ.

(*n*) *Octingenti*. CC. a Senenſibus miſſos refert *Villanus ibid.*

(*o*) *Sacconi dolis*. qui montem Ulmo propinquum occupans in caſtris degentes adortus eſt. Parum abfuit quin caperetur, niſi ab Aretinis proditoribus adjutus fuiſſet.

(*p*) *Propinquaret*. ex Alpium parte, quæ ut impervia ab hoſtibus haud tenebatur.

(*q*) *Amiſſis*. fuga enim dilapſi erant: *Matth. Vill. lib. 2. cap. 23.*

1351 id oppidum nequicquam factæ, abeundum cenſebant. Tentanda tamen prius omnia rati, ſi quo modo daretur admiſſum (*r*) dedecus abolere, extremis viribus expugnationem aggredi parant. Igitur omni conatu machinis, ac ſagittariis undique diſpoſitis, admotis ſcalis, oppidum ingenti clamore, ad hæc horrendo tubarum ſonitu adoriuntur. Inde fœde repulſi, poſtridie acto cuniculo ingreſſum tentant, ad cujus tutelam turrem ligneam, tamquam propugnaculum erigunt, ad muroſque producunt, quo facilius, ac tutius cuniculus (*ſ*) ageretur. Animadverſa re oppidani, & ipſi exadverſum ducto cuniculo repertos hoſtes pellunt, turrique incenſa vim a mœnibus multis illatis vulneribus propulſant. Tertio fortuna oppugnandi tentata, cum foſsas arboribus compleſſent, multiſque fabricatis turribus ex propinquo muros invaſiſſent, majori iterum jactura cædeque ſuorum accepta a prælio deſtitere. Ita (*t*) ſpe omni recipiendi oppidi abjecta, cibique, ac potus penuria premente, cum inſtaret hyems poſt ſexageſimum oppugnationis diem Bononiam Aulegius (*u*) exercitum reducit. Soluta obſidione, oppidanis conceſſa immunitas, & militibus duplex ſtipendium datum; Johannes quoque, & Silveſter Medices ob egregiam eorum in tuendo oppido navatam operam equeſtris ordinis dignitate (*x*) donati. Eodem fere tempore cum belli ſemina in Hetruria relicta eſſent, Sacconuſque Archiepiſcopi armis ſuffultus in Peruſinos delatus,

NOTÆ.

(*r*) *Admiſſum dedecus.* quod tandiu in oppugnatione morati fuiſſent.

(*ſ*) *Cuniculus*, ſubterranea excavatio per quam hoſtes obſeſſas urbes ingrediebantur.

(*t*) *Spe &c. abjecta.* nam cum Germani milites rurſus ſpe duplicis ſtipendii ducti oppugnationem tentaſſent, noctu ſcalis admotis, & fœde repulſi fuiſſent, recedendum eſſe duxit die XVI. Octobris. *Ammirat. lib. X. p. 535.*

(*u*) *Exercitum reduxit.* In verſione Italica Jacobi habetur, Aulegium Bononiam regreſſum cum XV. militum millibus, quod noſtro in Codice non apparet.

(*x*) *Donati.* non tantum equeſtri dignitate, ſed etiam quingentis aureis. Ad de his Jacobum a Flore eodem præmio donatum.

tus plura de illis caſtella (*y*) ultro ſe Mediolanenſibus mili- 1351 tibus dedentia recepiſſet, ex Tifernati agro, dum ingenti parta præda ſe recipit, a Florentinorum copiis, quæ ad ferendam ſociis opem proficiſcebantur, commiſſa pugna, multis captis, atque occiſis funditur, ac fuga ſibi conſulere cogitur. Eodem anno inter Florentinos, Senenſes, Aretinos, Peruſinos decreto equitum peditumque numero quem ſinguli pro communibus fortunis defendendis præſtare deberent, adverſus Archiepiſcopum fœdus eſt initum. Major tamen cum belli moles Florentinis immineret, ut in quorum cervices præcipue bellum eſſet motum, augendis vectigalibus dedita opera magnam (*z*) pecuniæ vim in uſus bellorum congregant. Reverſo Mediolanum cum exercitu Aulegio, cum ægre ferret Archiepiſcopus non ſucceſſiſſe quod ſperabat, majoribus viribus bellum inſtaurare parat. Ad ſumptus miniſtrandos durius tributum a ſubditis exactum, ita grave fuit, ut plurimi ex nobilitate multique præterea negotiatores rebus ſuis 1352 ſublatis alio migrare cogerentur; quam rem minime probans magno natu quidam nobilis Brixienſis, cum propter familiaritatem quæ ei cum Archiepiſcopo erat, variis rationibus ſuaderet, ut a Florentinorum bello abſtineret, aſſerens neminem ad eam uſque diem contra eos proſpere moviſſe arma, in iram verſus Archiepiſcopus, virum egregium, ſanique conſilii auctorem capite truncari in limine domus juſſit: mali exempli res, & plus quam tyrannica: docuit ſuo damno vir bonus, quanto cum periculo dentur tyrannis, ac principibus ſana conſilia. Vulgato qui per hoſtem fiebat belli apparatu, non-

NOTÆ.

(*y*) *Caſtella*. Burgum ſancti Sepulchri Arrighetti opera ſcalis appoſitis occupatum, Englarium, oppidum S. Stephani, Peruſinum, &c. *Matth. Vill. lib. 2. cap. 42.*

(*z*) *Pecuniæ vim*. publici reditus ad C. aureorum millia aucti, ſingulis & univerſis in commune conferentibus. *Vill. l. b. 2.*

1352 nonnulla Florentini caſtella (*a*) in Mugello, ne hoſtium ſedes fierent, demoliti ſunt. Scarparia ampliatis foſſis, muriſque inſtauratis, validoque firmata præſidio Ubaldinorum pene dolis, atque inſidiis capta eſt; nam pro operariis qui munitionibus (*b*) intendebant, peditibus intromiſſis, detectaque fraude multis occiſis, aut captis, re infecta abierunt. Interea Florentini ſociique (*c*), non ſatis ſuis opibus freti, conſilio inito, ut Carolum (*d*) Boemiæ Regem, Imperatorem Romanorum deſignatum, in eorum ſubſidium evocent, Oratores (*e*) ad eum mittunt, qui his conditionibus fœdus cum eo percutiant, ut ducentis aureorum millibus (*f*) acceptis in Italiam ad compeſcendos Archiepiſcopi conatus quam primum tranſcendat. Memores vero injuriarum, quas a Saccono, ceteriſque Ghibellinarum partium fautoribus acceperant, coactis in unum militibus, adverſariorum agros late populati ſunt, levibuſque quibuſdam præliis ſuperatis hoſtibus præterita damna ulti ad ſua tutanda revertuntur. A Lucenſibus interim, ac Piſanis in Archiepiſcopi gratiam mutatis animis, violato pacis fœdere bellum contra Florentinos eſt motum, factiſque in eorum agris incurſionibus, cum major belli metus ingrueret, Oratores ad Imperatorem (*g*) magnis itineribus ire juſſi, ut ſuperatis ex-

NOTÆ.

(*a*) *Caſtella*. Barberinum, Gallianum, & Marcojanum civili magis odio, quam rebus ita poſtulantibus diruta. *Id. Vill. lib.* 2. *cap. LIIII.*

(*b*) *Munitionibus*. oppido nempe muniendo.

(*c*) *Sociique*. Senenſes, & Peruſini paulo ante fœdere juncti.

(*d*) *Carolum Boemiæ Regem*. Ludovici Bavari animum tentaſſe prius Florentinos Joannis Boccatii legatione narrat *Ammirat. lib. X. p.* 537. Sed ingentia poſtulans rejectus fuit, & Carolus advocatus.

(*e*) *Oratores*. quinque, Thomam Corſinum, Pinum de Rubeis, Gerardum Boldonum, Philippum Magalottum, & Ugoccionem Riccium.

(*f*) *Aureorum millibus*. ad annua ſtipendia, præter decem aureorum millia Carolo donata Aquilejæ.

(*g*) *Imperatorem*. Carolum IV. Boemiæ Regem, ut dictum eſt, & Romanorum Imperatorem.

extemplo Alpibus eum in Italiam deducerent. Ea æſtate 1352
ad duo millia equitum, peditumque, qui Cortonæ (*h*)
urbe Florentinis inimica reſidebant, agros invadunt Pe-
ruſinos, Bettoniumque per proditionem de improviſo ca-
piunt: quo facto moti Peruſini accitis Florentinorum au-
xiliis oppidum cingunt, eoque paulo poſt, licet Archie-
piſcopi milites nequicquam ferre obſeſſis opem tentaſſent,
potiuntur (*i*). Simili fortuna Florentinorum exercitus
Lucenſes Bargam (*l*) obſidentes prælio commiſſo obſidio-
nem relinquere, ac turpiter fugere coegit. At Sacconus
per exploratores certior factus Florentinorum copias ad
Bargam profectas, junctis Archiepiſcopi ſuarumque par-
tium militibus omni ſuperioris Arni ora pervaſtata Fi-
ghinum cum ſummis viribus fruſtra oppugnaſſet, ex-
pugnato, direptoque, quod Tartalieſe (*m*) dicitur, duo-
bus paſſuum millibus propinquo, præda onuſtus ad ſuos
revertitur. Archiepiſcopus vir ſagax, & prudens exper-
tus res Hetruriæ haud ſatis ex animo ſuccedere, Caroli
quoque adventum contra ſe ſollicitari pro explorato ha- 1353
bens, ut hoſtes ab ea ſententia revocaret, rebuſque ſuis
conſuleret, omnem belli curam diſſimulans pacem cum
Florentinis, ſociiſque per Lottum Gambacurtam (*n*) Pi-
ſanum Florentinis amicum æquis conditionibus firmat.
Non multo tamen poſt tempore cum Genuenſes civilibus
agitati diſcordiis (gens eſt mobilis, & novarum rerum
cupi-

N O T Æ.

(*h*) *Cortonæ*. Cortona, ſeu Corytona inter Aretium 15. & Peruſium 25. mill. paſs. poſita, a lacu Traſimeno 4. *mill. paſs.* diſtat.

(*i*) *Potiuntur*. & ad terrorem reliquis incutiendum funditus evertunt, civibus omnibus Peruſium miſſis. *Matth. Vill. lib.* 3.

(*l*) *Bargam*. montem non procul a Sercio Flumine.

(*m*) *Tartalieſe*. Fighini vicus appellatus, eo quod parum ab illo diſtet. Hunc a Petro Saccono noctu incenſum narrat *Matth. Vill. lib.* 3. *cap.* 38.

(*n*) *Æquis conditionibus*. Prid. Kal. Aprilis pax Serezanæ firmata. Hujus conditiones vid. in *Ammirat. lib. X. p.* 553. & in *Matth. Vill. Cap.* 59. *lib.* 3. Cives Florentini in patriam reſtituti, & ſua cuique reddita.

1353 cupida, & præ cœteris quietis (*o*) impatiens) ſe ſuaque
libere Archiepiſcopo dedidiſſent , mutata ex fortunæ
indulgentia mente , cauſam belli movendi quærens ,
pacem a Florentinis non ſervatam criminando , omnia
bello neceſſaria ſumma induſtria parat. Mors peroppor-
1354 tuna inanes curas illius , & dominandi appetitum dire-
mit ; ex peſtilentia enim anno quarto , & quinquageſi-
mo ſupra mille trecentos (*p*) triduo defunctus eſt : ex
quo quies Italiæ paulum eſt a bellis data . Nepotes re-
liquit tres , Maffeum , Bernabovem , Galeatium , qui
communi voluntate patrui imperium ita partiti ſunt , ut
Genuæ ac Mediolano æque omnes imperarent . Maffeo
Laudum , Bononia , Placentia ; Bernabovi Cremona ,
Brixia, Bergamum; Galeatio Comum, Vercellæ, Nova-
ria, Aſti, Dertona, Alexandria ſorte cederent. Johannes
Aulegius, cum Bononiam pro Maffeo regeret, ac ſimul-
tate (*q*) orta, non multo poſt Archiepiſcopi mortem ,
urbem ſuo ſubjeciſſet (*r*) imperio, quinto anno a Ber-
nabove obſeſſus Firmum Piceni urbem ſibi concedi a
Pontifice, qui tum Avinionæ reſidebat, pactus, Urbani
Quinti Pontificis Maximi Legato eam tradidit . (*ſ*) Erat
initio ſumma inter eos concordia , tum Venetorum ,
quos

N O T Æ.

(*o*) *Quietis impatiens* . A Venetis Genuenſes ad Lungherium in Calaritano ſinu profligatos, ne hoſtibus parere cogerentur, ſe Archiepiſcopo dediſſe refert *Matth. Vill. lib.3. cap.* 86. Sed *Ubert. Folieta lib.7.* civilibus ait agitatos diſcordiis ne ſibi invicem cederent, externum dominum, nempe Archiepiſcopum adſciviſſe ann. MCCCLIV. *Vid. Plat. in Vita Innoc. VI.* & *Merulam Antiq. Vicec. lib.6.*

(*p*) *Triduo defunctus* . hoc eſt tribus diebus ejus exequiis datis, non autem trium dierum morbo defunctus, ut ait *Matth. Vill. lib.4. cap.23.* Nam ab Auguſto Menſe uſque ad Octobrem morbus protractus. In templo Sanctæ Mariæ Majoris conditus Mediolani. Ejus ſepulcrale elogium refert *Bernard. Cor. p.3.*

(*q*) *Simultate orta* . eo quod Maphæus Aulegium Galeatio fratri magis faventem ſuſpicaretur.

(*r*) *Subjeciſſet Imperio*. ann. MCCCLV. XX. Aprilis die urbe potitus, cum arcis cuſtodi, qui pro Maphæo erat, filii cædem minitatus fuiſſet, niſi ultro cederet. *Vill. lib.5. cap.22.*

(*ſ*) *Legato eam tradidit*. Prius Florentinis oblatam, ab illis vero ne pax violaretur rejectam . Recepta eſt a Legato ann. MCCCLX. poſt annos decem ab ejus defectione.

quos inter & Genuenſes acre bellum erat, tum Impera- 1359
toris, quem fama ad Italiam venturum ferebat, metu.
Paulo poſt Archiepiſcopi ſupremum diem belli Piſani
incendium ab eis excitatum eſt: cui fomentum Bernabos 1360
præbuit, magis in Florentinos occulto odio, quam aper-
to. Stimulabat magni animi virum, tum cupido im-
moderata dominandi, tum etiam Ghibellinarum partium
favor, quarum robur, & augmentum per Florentino-
rum calamitatem putabat fore. Hujus Principis pollici-
tationibus, opeque elati Piſanorum animi variis injuriis,
contumeliiſque, quibus laceſſebant Florentinos, occaſio-
nem bello movendo quærebant. In primis quo negotian-
di facultas (eo in primis exercitio Civitas regebatur) adi-
meretur, immunitates omnes antea conceſſas abroga-
runt, tum nova mercaturis vectigalia, quibus omnis ſpes
lucri auferebatur, addiderunt. Eo decreto compulſi Flo-
rentini Thelamonis (*t*) portum cum Senenſibus pacti ſe-
dem mercaturarum ſibi in annos decem delegere, edi-
cto publico omnibus civibus Piſas adire negotiandi
gratia prohibitis: nec ullis deinceps oblationibus, quæ
plurimæ a Piſanis factæ ſunt, adduci potuerunt, ut de-
cretum id aboleretur. Ob eam rem commoti Piſani,
movendi belli cauſam quærentes, dolo, fraudeque ci-
ves quoſdam ſibi fidos proſcribebant, (*u*) qui in Floren-
tinorum propinqua oppida per ſpeciem metus, & in Pi-
ſanos odii confugiebant. Oportunitate deinde capta, di-
ripienda per proditionem oppida, tenendaque Piſanis
tradebant, a quibus in agros pacatos prædonum more

NOTÆ.

(*t*) *Thelamonis portum*. Thelamon oppidulum in maritima parte Senenſis agri in Hetruria cum portu ad oram maris Tyrrheni a Thelamone Trojano conditum, ſeu ut aliis placet, a Thelamone Argonauta.

(*u*) *Proſcribebant*. ex compoſito cives exulatum abire jubebant, ut a Florentinis in oppido recepti pro temporis opportunitate in eos arma ſumerent.

1362 incurſiones fiebant. Id cum animadvertiſſent Florentini, & ipſi quoque iiſdem (*x*) artibus caſtellum Petræ Bonæ de Piſanis ceperunt, unde ad bellum apertum deventum eſt anno ſalutis ſecundo, ac ſexageſimo poſt mille trecentos. Suſcepta belli cura, ſeptem millium equitum, peditumque exercitu comparato, Bonifacium (*y*) Lupum Ducem belli declarant: qui acceptis (*z*) copiis; populato Piſanorum agro, omnique pecorum genere abacto ad triginta duo oppida, partim vi, partim deditione de Piſanis cepit. Redolfus (*a*) deinde Varanius Camertes, vir ſuæ ætatis, & pace & bello clarus illi ſuffectus, cum omni exercitu ad mœnia uſque urbis profectus haud procul (*b*) mille ab urbe paſſibus caſtra locat. Inde populata omni finitima ora, plures poſt dies cum omni exercitu ad oppida expugnanda converſus Pecciolum primo, haud contemnendum oppidum, deinde nonnulla caſtella, & in his Tojanum, unde campana advecta in palatioque locata (*c*), hodie quoque loci nomen ſervat, expugnata ſunt. Sex interim triremes tum ad Thelamonis portum tuendum, tum ad Piſanum littus infeſtandum paratæ, Gilii (*d*) inſula capta, Piſanum portum ingreſſæ, direptis nonnullis, incenſiſque navibus; ſublatis quæ eum muniebant catenis, Florentiamque delatis,

N O T Æ.

(*x*) *Iiſdem artibus*. Joannis Saxi opera qui Florentinorum hoſtem ſe dictitabat.

(*y*) *Bonifacium Lupum*. Parmenſem.

(*z*) *Acceptis copiis*. Cum veteri ſuperſtitione augures conſuluiſſent, die Lunæ XX. Junii, hora XII. tanquam feliciſſima, Duci ſigna tradidere. Præceps exercitus ſe ſe extra urbis mœnia proripuit, ne hora illa, re infecta, dilaberetur; nec ut alias per Sanctæ Mariæ Portam egreſſus, quod cunctæ ejus expeditiones per hanc factæ adverſæ fuerant, ſed per portam Rubeam. *Matth. Vill. lib.* 2. *cap.* 3.

(*a*) *Rodulphus*. Bonifacio ſuffectus. Florentini cives Bonifacii juſtam & tenacem propoſiti mentem indignati, publicam utilitatem privata invidia oppugnarunt.

(*b*) *Haud procul mille &c.* quingentis tantum paſſibus aſſerit *Matth. Vill. lib.* 11. *cap.* 17. a Piſarum urbe Rodulphum conſediſſe, & equorum ludum in hoſtium contemptum celebraſſe.

(*c*) *In Palatioque locata*. In Palatio Priorum, ut mercatoribus meridianæ horæ ſigno pulſata inſerviret. *Vill. ibid. cap.* 20.

(*d*) *Gilii Inſula capta*. Duce Petro Grimaldo Genuenſi.

latis, ac in victoriæ ſignum ante templi fores, quod 1362
Johanni (*e*) dedicatum eſt, ſuſpenſis, turres ad illius cuſtodiam fabricatas demolitæ ſunt. Fama vulgata erat Redolfum ſatis ignave, remiſſeque (*f*) bellum adminiſtrare. Ideo ſucceſſor ei datus Petrus Farneſius imperio accepto cum mille quingentis electis equitibus in agrum Piſanum tranſiit, hoſteſque qui ei occurrerant commiſſa pugna ſuperavit: ducem quoque (*g*) belli, ac multos præterea captos inſignes viros Florentiam victoriæ teſtes duxit. Deinde ad exercitum reverſus tribus caſtellis ad oppugnationem Bargæ, quæ Piſanus in diverſis locis erexerat, captis, omnes qui oppidum obſidebant profligavit. Hunc præclarum belli artibus ducem eadem æſtate (*h*) peſtilens (*i*) morbus abſumpſit. Funus magna pompa celebratum, ſepultuſque: ob rerum bene geſtarum memoriam in Reparatæ templo ſtatua equeſtri ſupra portam
poſita. In eius locum Renerius (*l*) frater diſſimilis 1363
moribus, & virtute ſuffectus eſt. Piſani, cum Florentinorum copiæ in ſtativis eſſent, Britannis, qui tranſacto inter Gallorum, & Britanniæ Reges bello in Italiam tranſcenderant ad tria millia (ii erant probati bello viri) pretio (*m*) conductis, additis præterea militi-

 bus

NOTÆ.

(*e*) *Quod Johanni dedicatum eſt, catenis ſuſpenſis*. Antiquo more, qui etiam nunc viget, hoſtilia arma, ſpoliaque Deorum templis affigendi, ut ſæpius in Virgilio, ac Homero.

(*f*) *Ignave bellum adminiſtraſſe*. Petiolo potiri poterat, Piſaſque propius urgere, ni fœminis tempus & operam dediſſet.

(*g*) *Ducem quoque belli*. Raynerium de Baſchis una cum CL. hoſtibus cepit Farneſius, qui lauream coronam a Florentinis oblatam magna animi moderatione recuſavit. *Matth. Vill. lib.* 11. *Cap.* 51.

(*h*) *Eadem æſtate*. anni MCCCLXIII. XIX. Junii morbo inguinis correptus dum ad S. Miniatum pergeret, nocte occubuit; delatuſque Florentiam in S. Reparatæ templo ſepultus eſt.

(*i*). *Peſtilens morbus*. morbus inguinis, qui in Veneta, Illyrica, & Florentina ditione graſſabatur. Hoc eodem morbo Matthæus Villanus qui hæc de Farneſio narravit abſumptus, cujus deſiderium minuit Philippus paternarum virtutum hæres.

(*l*) *Renerius Farneſius*. in grati animi ſignum fratri ſuffectus.

(*m*) *Pretio conductis*. De Britannis conducendis Florentinos monuerat Petrus Farneſius, & quidem minori pretio, quam a Piſanis conducti fuerant: ſed civium animos amovit Juſtitiæ Vexillifer. *Matth. Vill. lib.* 11. *cap.* 48.

1363 bus aliis, adeo ut ſpeciem exercitus conficerent, agrum Piſtorienſem nullo impediente populautur. Inde ad ſecundum a Florentia lapidem infeſto agmine profecti omnia late præda, atque incendiis miſcent: trajectoque Arno flumine Emporium (*n*) petentes omni ea ora ubere ſane, ac referta incolis vaſtata, multis mortalibus occiſis, aut captis, Piſas (*o*) revertuntur. Rurſus exercitu Florentiam verſus miſſo, per ſuperiorem Arnum deſcendentes Fighinum expugnant, incoliſque in captivitatem abductis direptum oppidum incendunt. Florentini, & ducis virtute, & militum numero impares, ut qui majori ex parte externo equite conſtarent, duce Renerio ad Lanciſam hoſtibus obviam, ne ad urbem redirent, profecti, ſuaſore Pandulfo Malateſta (viro fidei, ut poſtea traditum eſt, dubiæ) caſtra latiori campo, quam numerus militum pateretur metati ſunt. Nota Florentini exercitus paucitate, Piſanorum (*p*) dux confiſus, ad hæc proditione Germanorum equitum alæ, quæ duce Artimano (*q*) ſimulato timore aufugerat, aggreſſus caſtra ſuperior pugna fuit. Quadringenti eo prælio interfecti: dux belli, multique præterea ſtrenui viri (*r*) capti, impedimenta omnia amiſſa: Lanciſa (*ſ*) in poteſtatem hoſtium redacta, atque incenſa. Britanni ad duo millia prædandi gratia tribus ab urbe millibus paſsuum profecti, populatis agris villiſque incenſis Fighinum redeunt. Poterat expugnari facile hoſtis, ſi fide integra dux Pandulfus, qui capto Renerio ſucceſſerat, fuiſſet; ſed ut compertum eſt, fallaci ſpe ductus imperio urbis inhiabat, quod per incom-

N O T Æ.

(*n*) *Emporium*. vulgo *Empoli*.

(*o*) *Piſas revertuntur*. die XVIII. Julii MCCCLXIII. Alberto Germano Duce.

(*p*) *Piſanorum Dux*. Manettus Lamodajeſi filius.

(*q*) *Artimano*. Germano Comite.

(*r*) *Viri capti*. cum Raynerio Farneſio Joannes Obicius. Joannes Mangiadorus, & Bartholomæus Portigianus capti.

(*ſ*) *Lanciſa*. ſeu Inciſa Franciſci Petrarchæ origine clara.

commoda civium, & adverſa prælia haud dubie ſpera- 1363
bat fore. Piſanorum milites agrum Aretinum Caſentinatemque crebris incurſionibus infeſtantes, opulenti præda, qua venerant via Piſas conceſſere. Diminutis Florentinorum adverſo prælio militibus, cum de ſupplemento conſultarent, exulibus omnibus, qui variis de cauſis extorres patria erant, Senatusconſulto venia data eſt, ſi certo tempore propriis ſumptibus pro Republica militaſſent. Ad centum quinquaginta fuere, quorum opera admodum civibus utilis fuit. Exulum ductor fuit Benghius Bondelmontes nobiliſſimo genere natus (*t*), qui defenſioni Bargæ intentus, comparatis nonnullis præter eos peditibus, caſtella omnia per Piſanos denuo in expugnationem ejus oppidi erecta, captis omnibus qui cuſtodiæ præerant, incendit. Additis deinde ſibi incolis, qui tuto op- 1364
pidum relinquere poterant, Britannos ſuis opem ferentes commiſſa pugna ſuperavit. In eo certamine multi capti, interempti vero ad ducenti, & quinquaginta: qua victoria præmia Benghio (*u*) data, & in annum dux exulum factus. Altero dehinc anno Johannes (*x*) Augutus, rei militaris ſcientia clarus, & bello aſſuetus, cum Britannorum exercitu a Piſanis mercede paratus, primo impetu Vallem Nebulæ ingreſſus, magna potitus præda in agrum Pratenſem tranſiit, omnibuſque circum populatis agris, omnique regione qua tranſierat vaſtata, multis tamen

N O T Æ.

(*t*) *Genere natus*. De hac præclara familia, quæ his quoque temporibus floret, multa refert *Joann. Baptiſta Caſottus in hiſt. Deipara ab Impruneta*, & *Ugol. Verrinus de Illuſtr. Urb. Flor.*

Priſca Bonimontis ſoboles, Scolarius idem
Sanguis, & ex uno deſcendit uterque parente.
Cum peteret Thuſcas Virgo Saluctia ſedes,
Sanguine Regali geminos enixa reſedit,
Unde genus clarum gemini traxere nepotes.

(*u*) *Benghio data*. ob bene navatam operam, vexillum enim Piſanum una cum aliis XIII. captum Florentiam miſerat. *Philipp. Vill. lib.* 11. *cap.* 75.

(*x*) *Johannes Augutus*. Anglus eo ſermone *Kauchovvole* appellatus, quod idem ac *Silveſtris Accipiter*, eo quod eum mater in ſilva inter accipitrum venationem genuerit. *Ammirat. lib.* 12. *p.* 633.

1364 men equitibus (*y*) amiſſis Piſas repetit. Bernabos interim Vicecomes occultus Florentinorum hoſtis, ſperans eo nutriendo bello aliquem ſibi aditum in Hetruriam dari, quo ſuæ opes augerentur, cujus pollicitationibus freti Piſani bellum moverant, tria equitum millia in eorum ſubſidium miſit, eo nomine, ut diceret illos Piſanorum pecunia corruptos ad inferendum Florentinis bellum: quæ res Piſanis tamquam explorata victoria auxit animos, bellique reddidit cupidiores. Simulabant tamen per fraudem, quo ſpe pacis injecta Florentinos negligentiores redderent, ſe quietis avidos eſſe. Itaque per Legatum (*z*) Urbani Pontificis tentata pax, Piſanis conſulto iniquas conditiones petentibus, irrita fuit. Non tamen remiſerant Florentini belli curam, quod petitæ pacis ſimulatione imminere apparebat; ſed exercitu decem millium electorum equitum comparato conſilia hoſtium expectabant. Pace infecta, cum Britannis, præſidiiſque a Bernabove miſſis, eæ (*a*) copiæ validum exercitum confecerant, in agrum Piſtorienſem, Pratenſemque per Vallem Nebulæ prædatum venere, tum per marinam in Mugellum progreſſi præda omnis generis parta, aliquot diebus in ea regione commorati ſunt. Miſſi ad ejus oræ cuſtodiam duo mille equites, majori ex parte Germani: cum levibus commiſſis (*b*) præliis, quibus victores diſceſſere, docuiſſent Britannos certamine vinci poſſe, hoſtes conſiderantes, & inutilem & minime ſalutarem in eis locis moram, in agrum Piſtorienſem redire neceſſario coegerunt: quo ex loco Florentiam verſus profecti per oram

NOTÆ.

(*y*) *Equitibus amiſſis*. tercentis, ut *Philipp. Vill. lib.* 11. *cap.* 81.

(*z*) *Per Legatum*. Marcum a Viterbio Fratrum Minorum Generalem Florentiam miſſum.

(*a*) *Eæ copiæ*. Sex millium veteranorum militum.

(*b*) *Commiſſis præliis*. quorum uno triginta Germani milites Duce Henrico Monteforti centum Anglos profligavere. *Philip. Vill. lib.* 11. *cap.* 85.

oram (*c*) agri Feſulani, quæ urbem reſpicit, Rave- 1364
zanum uſque venere, lociſque circum omnibus, cæde, incendio, rapinis pervaſtatis, Florentiam reverſi, propius urbem caſtris poſitis, propugnacula quædam extra Bononienſem (*d*) portam oppugnavere. Poſtridie tranſiecto Arno in regiones Senæ propinquas, nulla belli crudelitate omiſſa prædatum profecti, ubi paucos dies ad curandos ſaucios, qui vulneribus ex variis caſtellorum oppugnationibus acceptis ad duo millia erant, commorati, Vallem Arni ſuperiorem petunt, fruſtraque tentatis nonnullis prælio oppidis, Aretino, Cortonenſi, Senenſique agro populato, in Piſanorum fines, qua venerant via revertuntur, ultra ſexcentos ex ſuis ea expeditione deſideratis. Interim Florentinorum ſumma diligentia congregatæ apud Miniatæ oppidum copiæ, prope Piſas ad Gradus (*e*) poſuere caſtra. Ingreſſi urbem milites ex citeriori Gallia a Bernabove miſſi, cum popularium animos auxiſſent, Florentinorum copias vinci poſſe arbitrati, Mediolanenſis viribus maxime freti, caſtra hoſtium magno impetu, veluti ex improviſo aggreſſi, cum Ducis prudentia ad ſubitos intenta caſus, ita acies diſpoſitas appareret, ut ſignis collatis, ſi res exigeret, ad dimicandum præparati viderentur, tumultu verius quam pugna excitato, ad ſuos ſe recipere coguntur. Cum in urbem Piſani rediiſſent, exercitus Florentinorum Liburnum, (*f*) tamquam portus cuſtodem conceſſit, expugnatumque incendit. Inde cum fama eſſet Piſanorum copias, quæ

NOTÆ.

(*c*) *Per oram agri Feſulani*. hoc eſt per agros Feſulanos Florentiæ propinquos. Feſulæ procul a Florentia 4. paſs.mill. Urbs eſt Epiſcopalis a Florentinis everſa ann. MXXIV. Colonia perantiqua.

(*d*) *Bononienſem portam*. per quam ad Bononiam iter, aliter *S. Galli* porta nuncupata.

(*e*) *Ad Gradus*. nempe ad Sanctum Petrum in Grado.

(*f*) *Liburnum tanquam &c.* Sumit Liburnum pro arce quæ Piſanum portum tuebatur, nunc Liburni nomine, tum arx, tum portus intelligitur; Qui intra paludes prope Montem Nigrum, inter Piſas 13. & Vada Volaterrana ad ortũ 10. paſſ. mille poſitus eſt

1364 quæ ex illorum agro onuſtæ præda redibant, jam in proximo eſſe, ne interclusus diſtineretur, Volaterras proficiſcitur; Britanni, Germanique nonnulli corrupti pecunia, cujus avida gens eſt, derelictis Piſanis agrum Senenſem hoſtili more ingrediuntur. Deerat dux belli Florentinis, qui exercitui, in quo ad ſexdecim millia hominum cenſebantur, præeſset; nam antea Pandulfus minime Civitati gratus miſſionem poſtulaverat. Itaque accitum Galeottum Malateſtam virum ſpectatæ virtutis, artibuſque imperatoriis inſignem exercitui præficiunt. Iis acceptis copiis Caſcinam Piſanorum oppidum ſeptem millia paſsuum urbi propinquum perrexit. Erat dux ſenex admodum, ac valetudinarius, in quo magis animi vires, quam corporis vigerent. Nequid ergo detrimenti caperetur, exercitus curam Manno Donato Florentino, viro impigro, bellicisque rebus exercitato demandavit, tribus additis Præfectis, quorum conſilio, atque opera ſaluti caſtrorum provideretur. Mannus præ ceteris egregii Ducis conſilio uſus, qua ex parte caſtra debiliora videbantur, munitionibus, ſtationibuſque militum firmiora reddidit. Sparſa per urbem fama, qua majora veris afferebantur, caſtra hoſtium laxiori aſſervari cura, quam diſciplina militaris requirat, milites palatos, vagoſque ferri, omniaque remiſſe, ac diſſolute agi, Piſanos ad caſtra quam primum expugnanda movit. Johannes Augutus dux ſagax, quotidie tentari caſtra laceſſentium more juſſit, quo in futurum negligentiores fierent, cum totis viribus pugnaretur. Ubi vero poſt ejuſmodi frequentes congreſſiones tempus (*g*) adeſſe viſum eſt, præſenti animo Britanni, Piſanique cum omnibus copiis hoſtium caſtra ſumma vi adoriuntur.

NOTÆ.

(*g*) *Tempus adeſſe viſum eſt*. Tempus expectaverat Augutus, quo ſol in hoſtium faciem vergeret, ventuſque meridianus pulverem in eorum oculos conjiceret. *Philip. Vill. lib. 11. cap. 97.*

tur. Primo congreſſu Mannus (*h*) vir ſtrenuus cum quinque cohortibus, & ala equitum facta eruptione a latere hoſtes invadit, quem ceteri duces remotis caſtrorum munitionibus magno impetu ſequuntur. Acriter, ac diu utrinque pugnatum eſt. Britanni prioribus victoriis elati forti animo certabant; noſtri vero, ut acceptas injurias ultum, irent inflammati pœnas ab hoſtibus expetebant. Clamor ingens utrinque increbuerat, utrinque gladii micabant, ſumma vi, aſperoque marte cominus collato pede certabatur. Multi cadebant, plures vulnerabantur. Tamen cum aliquot horis pugnatum eſſet, inclinata hoſtium acie vincuntur. Longo feſſi prælio Piſani, omneſque in fugam verſi, dux cum paucis ad Sabinum oppidum, ubi equos reliquerat, effugit. Ad mille homines eo prælio deſiderati, duo millia capti; externi milites majori ex parte dimiſſi ſunt. Piſani ad unum in cuſtodiis habiti. Cenſebant plures, ſi e veſtigio oppugnatum Piſas iretur, facile fore, ut in tam trepidis rebus, ubi nullus locus conſilii eſſet, in tanta tum captorum, tum interfectorum civium mœſtitia, urbs imparata primo impetu caperetur. Raro in tanto terrore conſilia expedita eſſe ſolere, mœſtitiam debilitare animos, tanta præſertim clade perculſos: Alii non (*i*) temere agendum affirmabant, munitam eſſe urbem, multoſque ex acie equites, ac pedites qui in urbem confugiſſent ſupereſſe, tutiora conſilia dubiis eſſe præponenda. Itaque cum urbis portis obequitaſſent, atque in tantæ cladis memoriam Galeottus nonnullos cives, & in his Lottum (*l*) Caſtellanum equeſtri donaſ- 1364

E ſet

NOTÆ.

(*h*) *Mannus*. Donatus Florentinus, cui poſt Galleottum belli cura demandata erat.

(*i*) *Alii non temere agendum*. Galleottus Malateſta felicem belli exitum inimicorum fraudi committere noluit; ob locorum enim imperitiam timebat, ne inſidiis deprenderetur.

(*l*) *Lottum Caſtellanum*. una cum Petro Ciacciono a S. Miniate, & Boſtolino Aretino, uti affirmat *Philip. Vill. lib.* 11. *c.* 97.

1364 ſet dignitate, ad Miniate revertitur, miſſis Florentiam cum captivis vilioribus, curribus quatuor & quadraginta; dignioris equis ſunt advecti, quibus omnibus, quamvis acerrimi hoſtes eſſent, tamen benigne etiam a mulieribus cibus abunde datus. Ob hanc inſignem victoriam ſtatutum eſt, ut quo die, is ſancti Victoris fuit, Piſani ſuperati victique fuerant, equorum curſu quotannis victori pallium ſericium præmio daretur. In agrum deinde Piſanum exercitus ductus magnis calamitatibus urbem afflixit, quæ res eos pacem petere coegit, quæ licet ab omnibus civibus improbaretur, ut qui urbem inimicam, & imperii æmulam expugnare, & in ſervitutem redigere in animo haberent, idque non multo tempore ſe aſſecuturos confiderent; tamen cum novum fœdus inire eos cum Bernabove omnes prædicarent, illique jam oppidum Petræ Sanctæ (*m*) traditum eſſe appareret, quo Florentinis bellum inferret, majores motus veriti, Oratores quinque Piſciam (*n*) miſerunt, qui his conditionibus pacem dixerunt, ut Petræ Bonæ (*o*) caſtellum, quod belli cauſa fuerat, Florentinis traderetur, nonnullaque oppida Piſani in finibus eorum ſita demolirentur. Inſuper centum aureorum millia in decem annos æquis penſionibus ſolverent, utque priores immunitates Florentinis, qui negociandi cauſa Piſas ſe contuliſſent, reſtituerent. Ita ſecundo poſt cæptum bellum anno, quarto vero, & ſexageſimo ſupra mille trecentos pax (*p*) conſtituta eſt; quinquennioque poſt Bernabovis bel-

NOTÆ.

(*m*) *Petræ Sanctæ*. Oppidum in ora maris Tyrrheni poſitum, olim Feroniæ fanum, a Deſiderio Langobardorum Rege Petra ſancta dictum ad abolendam prophanæ Deæ memoriam. *Briet. lib. 6. p. 2. Italiæ.*

(*n*) *Piſciam*. Urbecula vulgo Piſcia, a qua fluviolus Piſcia S. Petri Patrimonium ab agro Senenſi dirimens.

(*o*) *Petræ Bonæ caſtellum*. Piſanis ablatum per Florentinos par pari rependentes; cujus cauſſa ad arma utrinque deventum an. MDLXII.

(*p*) *Pax conſtituta*. MCCCLXIV. Pridie Kal. Septembris pax firmata, poſteriore die Florentiæ publicata.

bellum exortum, cujus initia paulo altius videntur repetenda. Confecta pace, Johannes Agnellus Piſanus Ghibellinæ factionis princeps, qui Bernabovis auxilio, conſilioque, dum Piſciæ de pace ageretur, urbis tyrannidem occuparat, (*q*) haud multo poſt cum Lucam ad Carolum Quartum Imperatorem Urbani Pontificis exhortatione in Italiam reverſum veniſſet, caſuque quodam prolapſus coxam (*r*) fregiſſet, in exilium a civibus, tumultu populi excitato, ut primum rumor Piſas delatus eſt, agitur, Petruſque Gambacurta diverſarum partium in patriam ſuorum favore receptus Reipublicæ gubernationem ſuſcepit. Lucæ pro Imperatore erat Patriarcha (*ſ*) Aquileienſis, natione Germanus, qui oppidum Miniate, quod ſe Carolo ſponte dederat, Imperii nomine occupans, vicina Florentinorum loca novo bello hoſtiliter invaſit, ea mente, ut Florentinos, ſicuti poſtmodum accidit, ad redimendam ab Imperatore pacem impelleret; quæ paulo poſt cum Imperator, qui Romam ad Pontificem ierat, Lucam rediiſſet, datis Imperatori aureorum (*t*) millibus quinquaginta, ſecuta eſt. Non deſtitit tamen Patriarcha, quin incurſiones denuo faceret in agrum Florentinum prædandi gratia: & quia jam facta pace Imperatoris nomine nequibat; cum ſignis mili- 1364

E 2 ta-

NOTÆ.

(*q*) *Occuparat*. vide *Philipp. Vill. lib.* 11. *cap.* 10. *Truncium Ann. Piſ.*

(*r*) *Coxam fregiſſet*. Dum ſuper male contextos trabes Imperatoris mimum intentus audiret, diſſoluta machina in præceps actus eſt. *Ann. Piſ.* & *Cor us p. III. Hiſt. Med.*

(*ſ*) *Patriarcha Aquilejenſis*. Caroli IV. Imperatoris frater Nicolaus appellatus. Vide *Raynald. Ann. Eccl.* & *Matth. Vill. lib.* 5. *cap.* 20. Decipitur *Truncius in Piſanis Annalibus*, qui huic Aquilejenſi Patriarchæ Marquardi nomen tribuit, deceptus fortaſſe Marquardi Auguſtani Epiſcopi nomine, qui & ipſe a Carolo Imperatore Thuſciæ præfectus fuit.

(*t*) *Aureorum* 50. & inſuper quatuor aureorum millia ſingulis annis Carolo perſoluta *Matth. Vill. lib.* 4. *cap.* 76. Pax vero XXI. Martii MCCCLXIV. ſecuta, magnis lætitiæ ſignis publice datis, ſed civibus privatim mœrentibus, quippe pecunia exhauſtis.

1368 taribus Eccleſiæ Romanæ Florentinos populabatur, ob eamque cauſam (& id Pontifex (*u*) cupiebat) Legatum Romanæ ſedis Cardinalem (*x*) Bononienſem ex Gallia oriundum ſuo nomine Imperator, antequam in Germaniam regrederetur, Senis, quamvis libertatem adſciviſſent, ac Miniati Lucæque præfecit. Ægre Florentini ferebant Miniatenſes relicto priore cum eis fœdere, Imperatoris ducem, ac milites contra ſe recepiſſe. Tentarunt primo eorum animos, ſi quo modo ad priora fœdera, rejecta Legati poteſtate, redirent. Ubi ea res nequaquam ſucceſſit, obſidione oppidum expugnare adorti, tum ſuis, oppidanorumque exulum, tum ſociorum auxiliis oppidum circumſedere. Incluſis opem ferebat Pontificis, qui Lucæ morabatur, Legatus, ut qui Imperatoris voluntate id facere præſeferret. Bernabovem præterea Florentinorum hoſtem ad defendendum oppidum excivit, qui contra (*y*) fœdus antea cum Florentinis contractum, quo cavebatur, ut Vicecomites Hetruria, ipſi Lombardia abſtine-
1369 rent, milites ſubſidio obſeſſis mittere decrevit: ut tamen injuriæ honeſtam aliquam præferret cauſam, litteris Florentinos monuit, ut obſidionem relinquerent, utque caſtella de Miniatenſibus capta reſtituerent. Id ne injuſtum omnino videretur, falſo Imperatoris (*z*) nomine tutabatur, cujus juſsu neceſſe ſibi fore affirmabat arma adverſus eos ſumere, qui illum ſuaque oppugnarent. Non deſtitere tamen ab incepto Florentini, ſed obſidioni intentiori

N O T Æ.

(*u*) *Pontifex cupiebat*. Urbanus V. Caroli amicus.

(*x*) *Cardinalem Bononienſem*. Guidonem de Bononia Epiſcopum Portuenſem Carolus Roma poſt coronam acceptam decedens ann. MCCCLXVIII Vicarium conſtituit, & Lucæ reſidere juſſit. *Boſq. de Geſt. Urb.* V, apud *Rayn. Ann. Eccl. T.* 16.

(*y*) *Contra Fœdus*: ann. MCCCLX. percuſſum. Oblitus Florentinorum benevolentiam, qui Imperatori in eum molienti auxilium denegaverant. *Leon. Aret. Hiſt. Flor. lib.* 8. *Matth. Vill. lib.* 4. *cap.* 81.

(*z*) *Falſo Imperatoris nomine*. ſe enim ab Imperatore Vicarium conſtitutum oſtentabat.

tiori cura incubuerunt, miſſiſque (*a*) Viterbium ad Ur- 1369
banum Pontificem Oratoribus, cum eo contra Bernabo-
vem, quem nulla pacta ſervaturum conſtabat, fœdus in-
iere (*b*), cui Bononienſes, Lucenſes, Piſani, Patavinus (*c*),
ac Mantuanus (*d*), Ferrarienſiſque (*e*) Princeps ſocii acceſ-
ſere. Bernabos interim cum Miniatenſes ſua opera de-
fendendos recepiſſet, primum pedites intromiſit, tum
Augutum a ſe pretio conductum cum exercitu ad libe-
randum obſidione oppidum ire juſſit, qui caſtra ho-
ſtium expugnare diffiſus, apud (*f*) Caſcinam conſedit.
Florentini præ metu illos caſtra locaſſe arbitrati, duci-
bus, qui exercitui præerant mandarunt, ut Britan-
nos, quos paucos eſſe popularis rumor ferebat, e veſti-
gio aggrederentur. Videbatur id conſilium fore admo-
dum periculoſum, ideoque certamine abſtinebant; at
ſæpius a ſummo Magiſtratu acriter timoris, ac negligen-
tiæ, quod tamquam ſegnes in caſtris ocioſi ſederent, ca-
ſtigati, certam quodammodo victoriam fortunæ arbitrio
commiſerunt. Temerarium conſilium malus eventus ſe-
cutus eſt. Inita cum parte exercitus (nam reliqui in ob-
ſidione relicti erant) cum hoſtibus, qui procul a caſtris
aberant, pugna, cum illi timorem cedendo ſimulaſſent,
noſtros effuſius ſequentes in inſidias deduxerunt. Tum
Florentinus undique circumventus, reintegrata pugna,
Duce

NOTÆ.

(*a*) *Miſſiſque Viterbium &c.* Non Viterbium, ſed Romam Oratores miſſi Alexander ab Antella, Ugoccio Riccius, Blaſius Guaſconus, qui cum Arnoldo Cardinali Urbani Legato fœdus inirent. *Ammirat. lib.13.p.671.*

(*b*) *Fœdus iniere*. ann. MCCCLXIX. XX. Novembris.

(*c*) *Patavinus*. Franciſcus Carrarienſis.

(*d*) *Mantuanus*. Ludovicus Gonzaga.

(*e*) *Ferrarienſis*. Nicolaus Eſtenſis. Quibus additi Feltrinus Gonzaga Regii Lepidi Vicarius, Nobiles Corriggienſes, & Aretini. *Ammirat.p.671.*

(*f*) *Apud Caſcinam*. Piſano in agro decem paſſuum millibus a Florentinorum exercitu conſedit Augutus. *Leon. Aret. lib.8.*

1369 Duce (*g*) exercitus, multiſque præterea viris fortibus captis, Auguto victoriam conceſſit. Elati victoria hoſtes Florentiam verſus profecti, late circum populatis agris, ad portas uſque excurrentium more progreſſi ad quartum (*h*) lapidem caſtra poſuerunt. Nequaquam adverſa pugna territus Florentinus, majoribus viribus, nec minori cura obſidioni imminebat, noviſque militibus miſſis, qui oppidum acrius premerent, omnibus rebus poſtpoſitis oppugnationem inceptam proſequitur. Britanni cum ſpoliato late Florentino agro ad Miniate redirent, quidam obſcuræ famæ vir Luparellus nomine ad ducem (*i*) exercitus (is Robertus erat Comes Battifollis) clanculum noctu venit, pollicitus ſe aditum illis in oppidum daturum: ejus domus cum pro muro eſſet oppidi, hunc ſe nocte proxima, cum creta compactus eſſet, effracturum ſpondet. Verum ut oppidani ab omni ejuſmodi ſuſpitione, curaque averterentur, ab adverſa oppidi parte ſcalas diluculo admoveri, oppugnarique eum locum ſummis viribus jubet. Ut erat conſtitutum, ad murum ſublato clamore cum acceſſiſſent, oppidanis, militibuſque ad defendendum oppidum intentis, demolito domus (*l*) muro Luparellus Florentinos admittit, qui ut in forum pervenere, excitato tumultu omnia terrore miſcent. Tandem multa utrinque patrata cæde oppido potiuntur. Multi ex Bernabovis equitibus viri nobiles (*m*) capti, reliqui Lucam confugere. Recuperato Miniate

NOTÆ.

(*g*) *Duce exercitus*. Joanne Regienſi; qui Miniatenſi obſidioni intentus cum hoſte congredi negabat, ſed ignaviæ a Florentinis accuſatus *Eamus*, ait, *quo inexpertium virorum ſtultitia nos trahit; ſicuti animus non deeſt, ita nec conſilium defuiſſe conſtabit*. *Leon. Aret. Hiſt. Flor. lib.* 8.

(*h*) *Ad quartum lapidem*. ut præ metu a Florentinis exercitus revocaretur, Miniateque obſidio tolleretur.

(*i*) *Ad Ducem exercitus*. Duo exercitus Duces erant, quorum altero capto, alter oppugnationem perſecutus eſt.

(*l*) *Domus muro*. Vid. *Corium p.111. Leon. Aret. lib.*8. & præ omnibus *Ammiratum lib.* 13. *p.*673.

(*m*) *Viri nobiles capti*. Principes defectionis autores, Ludovicus, & Blaſius de Ciccionibus, & Philippus de Lazerinis, qui Florentiam ducti, & ab irata plebe pene oppreſſi, capite tandem mulctati perduellionis pœnas dedere. *Leon. Aret.* & *Amm. ibid.*

te ſalutis anno (*n*) milleſimo trecenteſimo ſupra ſexage- 1369
ſimum nonum, Pontificis Legatus Lucenſibus, Florentino-
rum exhortationibus proximo anno acceptis aureis, quos
Florentini mutuo dedere, ad millia vigintiquinque, liber-
tatem (*o*) reſtituit. Amiſſo Miniate, Bernabos, cum
æſtuaret animo, veritus ne in Galliam a Fœderatis adver-
ſus ſe bellum transferretur (jam enim Bononiæ equitum,
peditumque cohortes plurimæ convenerant) copias ſuas in
Hetruriam traduxit, ſpe certa proditione Agnellum in Ty-
rannidem reſtituendum: quæ res ſecreto cognita Florenti-
nos movit, ut trecentos ſagittarios, qui ſaluti illius urbis
providerent, Gambacurtæ mitterent, quorum opera con-
ſilia omnia, & hoſtium conatus fruſtra fuere. Nam cum
(*p*) proditorum induſtria Bernabovis pedites jam Piſana con-
ſcendiſſent mœnia, a præſidio Florentinorum re detecta e
muro dejiciuntur. Excluſi vana ſpe milites, cum agrum 1370
Piſanum deprædarentur, miſſis a Florentia equitibus retro
primum Serezanam, tum in patriam ceſſere. Pulſis He-
truria hoſtibus, Florentinorum (*q*) copiæ, duce Manno
Donato, qui in bellis ſuæ Reipublicæ ſumma cum laude
verſatus erat, in auxilium Pontificis adverſus Bernabovem
proficiſcuntur. Cum Mutinam veniſſent, Bernabovis exer-
citus Regium Lepidum obſidebat, caſtellis (*r*) quibuſ-
dam

N O T Æ.

(*n*) *Anno*. Non MCCCLXIX. ſed MCCCLXX. ab ejus defectione a Florentinis ad Imperatorem XVI. tranſactis annis, defecerat enim ann. MCCCLIV. *Matth. Vill. lib.4. cap.69.*

(*o*) *Libertatem reſtituit*. Detectis Bernabovis inſidiis, qui Alderici Interminelli opera Lucam occupare moliebatur, cumque ſibi & urbi timeret Legatus, acceptis 25. aureorum millibus civibus libertatem reſtituit, quam anno MCCCXIV. amiſerant. *Corius p.III. Leon. Aret. lib.*8. qui addit Florentinos Lucam ad Rempublicam firmandam miſſos.

(*p*) *Proditorum induſtria*. Quos inter præcipui Marcus Travalda Piſanus, & Neapolitanus quidam, qui variis cruciatibus affecti, capite demum mulctati ſunt. *Ann. Piſ. ad ann. MCCCLXX.*

(*q*) *Florentinorum copiæ*. Bononiam Ægidio Tuſculani Epiſcopo juxta ſancitum cum Pontifice fœdus octingenti equites auxilio miſſi. *Leon. Aret. lib.*8.

(*r*) *Caſtellis quibuſdam*. ligneis, e quibus ignis ſaxaque in urbem conjiciebantur.

1370 dam ad obſidionem urbis erectis. Johannes Augutus dux copiarum Bernabovis, prædæ cupidus, relictis cum præſidio caſtellis, in agrum Bononienſem tranſgreditur populandi gratia: oblata occaſione Mannus una cum Feltrino (*ſ*) Regii tyranno caſtella hoſtium, ſuperatis, qui in caſtra remanſerant, expugnat: quo ex labore adeo defatigatus eſt, ut contracto morbo paucos intra dies expirarit, cujus imaginem Patavinus Franciſcus (*t*) ſenior, ob ejus res, & pace, & bello egregie geſtas, in Regia inter illuſtres viros egregia pictura locari curavit. Victoria parta, ſociorum omnium copiæ, Florentinorum duce Roſſo Riccio in Manni locum, ſuffecto in agrum Parmenſem, ubi Bernabos erat, prædatum tranſiere. Agebantur in ejus fere conſpectu hoſtium ſpolia, pecora, captivique utriuſque ſexus abducebantur: nullum aberat calamitatum genus, quas militaris inſolentia patrare conſuevit; quapropter mentione pacis injecta eam æquis legibus componi poſſe in ſpem ventum eſt. At Roſſus, ſociique tentandum aliquid laude dignum antequam ab armis diſcederent, rati, ſpe seducti Bargæ, per proditionem recipiundi, cum ad oppidum perveniſſent, vana ſpe luſi in inſidias redeundo præcipitarunt. Capti Riccius, ſociique, ut paci faciendæ aſſentiretur, Legatum adegerunt: quæ Bononiæ ea in primis conditione, ut captivi ab utriſque dimitterentur, anno ſupra mille trecentos ſeptuageſimo, quo & Urbanus (*u*) Pontifex diem obiit, firmata eſt. Electus in Pontifi-

cem

NOTÆ:

(*ſ*) *Feltrino*. Gonzaga Ludovici Mantuæ Principis fratre *Rayn. Ann. Eccleſ. ann. MCCCLXX. To.16. Col.*

(*t*) *Franciſcus*. Corrarienſis Mannum qui curandæ valetudinis cauſa Patavium ſe contulerat, ibique obierat, ſummo honore eſt proſequutus. *Leon. Aret. lib.8. Hiſt. Flor.*

(*u*) *Urbanus Pontifex*. patria Lemovicenſis, Guillielmus Griſant antea vocatus, octavo Pontificatus anno, menſe 4. dum in Galliam proficiſceretur mortuus eſt. *Plat. de Vit. Pont. & Maſſ. in Urb. Vita.*

cem Gregorius (*x*) Undecimus cum Florentinis, Lucen- 1370
ſibus, Piſanis, Senenſibus, Aretinis fœdus renovavit. Eodem anno miſſus Bononiam Legatus Cardinalis Bituricenſis Augutum paulo poſt ſuum adventum ea mente, ut Mediolanenſi bellum inferret, conduxit (*y*), Galeotti Malateſtæ Italorum qui ſub Legato militabant ducis conſilio uſus, qui terram hoſtilem armis quam primum invadendam eſſe decrevit, ut Vicecomites potius de ſuorum ſalute, quam de inferendo ceteris bello animo agitarent. Parato valido exercitu, Legatus fuſis primo impetu hoſtibus oppidum Johannis prope Placentiam de Bernabove vi cepit. Sequenti anno Sancti Angeli (*z*) Car- 1371
dinalis, revocato Bituricenſi (*a*) cum Bononiam Legatus veniſſet, bellum proſequitur, prælioque apud Brixiam (*b*) cum hoſtibus commiſſo, Galeotti conſilio illos fundit, fugatque. Johannes Galeatius Virtutum (*c*) Comes, Bernabovis nepos, Franciſci Eſtenſis Ferrarienſis Principis virtute, qui captus fuit, defenſus hoſtium manus evaſit. Inde victor exercitus, cujus Dux (*d*) Gallus erat, urbem Vercellas (*e*) cum centum ferme oppidis pugnando in-

F de-

NOTÆ.

(*x*) *Gregorius XI.* die penultima Decembris ann. MCCCLXX. ut ex ejus litteris. Vid. *Greg. ann. 6. ep. cur. p. 17.* Hunc Lemovicenſi Patria fuiſſe nonnulli aſſerunt. Petrum Belfortem appellatum vult Plat. ſed alius ejuſdem vitæ auctor Petrum Rogerii vocatum affirmat, cujus Pater Guillielmus Comes Bellifortis, ex quo in errorem inductus forte fuit Platina, ab oppido ejus ditionis familiæ cognomen deducens. vid. *Rayn. Ann. Eccl. To. 16.* Ita ipſe *Baptiſta Sacchius* a Vico Platina, *Platina* denominatus.

(*y*) *Conduxit*. Deſcivit a Bernabove Augutus ob imminuta ſtipendia, cum falsò a Galeatio ejus filio accuſatus fuiſſet, quod in Aſtæ prælio officio defuiſſet.

(*z*) *Sancti Angeli Cardinalis*. Guillelmus de Novelleto.

(*a*) *Bituricenſi*. Petrus appellatus tit. S. Mariæ Tranſtyberim. *Rayn. To. 16.*

(*b*) *Apud Brixiam*. ſcilicet ad Rubériam. *Rub. Hiſt. Rav. lib. 6.*

(*c*) *Virtutum Comes*. Sic dictus a Comitatu Virtutum, quem dotis nomine una cum quingentis aureorum millibus illi dederat Iſabella Caroli V. Soror. *Pigna Hiſt. Princip. Ateſt. lib 5.*

(*d*) *Cujus Dux Gallus erat*. hunc Hahuvevod fuiſſe adnotat *Pigna Hiſt. Princ. Ateſt. p. 319.* ſed idem eſt ac Augutus.

(*e*) *Vercellas cum centum &c.* Vercellæ Epiſcopi Othonis Fliſci opera a Bernabove defecerunt. *Cor. p. III.* Ipſe Gregorius Philippo Conſtantinopolitano Imperatori ſcribens *To. 3. ep. ſecr. pag. 58.* apud Rayn. *infra duos menſes* (inquit) *ultra centum caſtra per rebellionem, & alios modos dictorum perfidorum* (ſcilicet Vicecomitum) *tyrannidi ſubtracta*.

1372 deditionem recepit. His malis, ac novo metu compulſus
Bernabos Avinionem Oratores (*f*) miſit, pacem a Pon-
tifice quacunque conditione redempturus. Et quamvis
1374 bello Legatus ſuperior eſſet, pecunia tamen, atque ami-
corum preces adeo valuere, ut induciæ darentur, quas ſi-
bi redimendas quocunque pretio Mediolanenſis cenſebat,
tum ut bellum a ſe averteret, tum quoniam exiſtimabat
equites, pediteſque Pontificis ſtipendio privatos neceſſario
prædandi cauſa in Hetruriam tranſituros; quæ opinio vi-
rum prudentem minime fefellit. Nam publicatis (*g*) in-
duciis, ſuaſu quoque Legati, iter in Tuſciam vertere.
1375 Erat enim, & Legati (*h*), & Pontificis conſilium Flo-
rentiam imparatam armis, inopia præterea frumenti,
quæ maxima erat, urgente, urbi fame belloque oppreſſæ fa-
cile libertatem adimi poſſe. Qua inani ſpe ductus Legatus
cum id ſæpe ab eo poſtulatum eſſet, & ad Pontificem uſ-
que miſſum pro frumento ſubminiſtrando, ne quid com-
meatus ad illos importaretur, mandarat: cumque omnia
illorum cauſa Legatus, & Pontifex ſe facturos publice
prædicarent, frumentumque miſſuros, tamen ſecreto ſum-
ma cum diligentia, ne ad eos deferretur, providebant.
Exiſtimabat enim homo levitatis Gallicæ populum, fame
cogente, arma adverſus civitatis principes ſumpturum, &
eam fore cauſam, ut bello etiam, ac ſeditione fatigata
urbs

NOTÆ.

(*f*) *Oratores*. tres, quorum princeps Paulus Chriſtianus.

(*g*) *Publicatis induciis*. Bononiæ a Guillielmo S. Angeli Cardinali, cui auctoritas conceſſa fuerat. *Rubeus Hiſt. Raven. lib. 6. To. 4. Epiſt. ſecr. p. 160.* apud *Raynaud.*

(*h*) *Et Legati, & Pontificis conſilium*. Suſpicati ſunt Florentini ex compoſito Augutum dimiſſum, ut eorum agros popularetur, & jam laborantibus fame venturæ ſegetis ſpem auferret. Sic *Leon. Aret. lib. 8. Hiſt. Flor. Cor. Hiſt. Med. p. 3.* Addit præterea *Aretinus*, & *Plat. in vita Greg. XI.* in Pontificem commotos Florentinos eo quod Pratenſes ad deſciſcendum impuliſſet, quod diluit *Rayn. To. 16.* epiſtola Greg. XI. Senenſibus ſcripta, & aliis inſuper quas Gregorius Lucenſibus, & ipſis Florentinis ſcripſit. quarum prima prid. *Idus Apr. ann. V. Avin. 2. apud Villanovam Avin. Diœceſis eodem anno.*

urbs in ditionem ſuam veniret. Sed civium (*i*) prudentia occultorum hoſtium nequitiam ſuperavit: quorum tanta fuerat, non ſolum ſpes, ſed ſtultitia, Legati præſertim, ut nonnullos architectos Florentiam mitteret, qui locum condendæ arci ad continendam in fide urbem deſignarent: quibus rebus permoti omnes una mente ad tuendam libertatem, inſanæque cupiditati obſiſtendum vehementius exarſere. 1375

NOTÆ.

(*i*) *Civium prudentia, occultorum hoſtium.* nempe Pontificis & Legati qui occulte cum Joanne Auguto ad Florentini agri devaſtationem convenerant, Florentini cum vim vi repellere non poſſent, pecunia Augutum ex hoſte amicum fecerunt. Vid. *Leon. Aret. Hiſt. Flor. lib.* 8.

POGGII BRACCIOLINI FLORENTINI HISTORIARUM FLORENTINI POPULI

LIBRI SECUNDI

EPITOME.

FLorentini, fœderis conditionibus a Legato violatis, Vicecomitis auxilium contra Pontificem implorant. Bononia, multaque præterea oppida ad Florentinos deficiunt: unde excommunicationis ſententia in eos lata. Duo Florentini milites Britannos duos ſingulari certamine proſternunt. Oppugnatur Bononia, non tamen expugnatur. Cæſena barbare & crudeliter diripitur. Vulſcinenſes Pontificis imperium abjiciunt; ſed eorum oppidum proditione captum igne ferroque vaſtatur. Pontificis in Italiam adventus, qui poſt varios eventus occumbit. Urbanus Sextus in Pontificem electus a cenſuris Florentinos ſolvit, pacemque æquis conditionibus facit.

1375 BEllum inde difficile, ac periculoſum anno quinto, ac ſeptuageſimo ſupra mille trecentos ſecutum eſt, triennio ferme inter Florentinos, & præſides Gregorii Pontificis geſtum, quod ab immenſa, immoderataque aliena occupandi, tum Pontificis, tum Legati (*a*) qui Bononiæ præerat, ambitione

NOTÆ.

(*a*) *Legati.* nempe Guillielmi S. Angeli Cardinalis, ut dictum eſt.

tione profectum eſt . Erat Florentiæ , qualis nunquam 1375
antea, frumenti caritas: quod ſciens Legatus , cum inter-
dixiſſet, nequid annonæ ex Flaminia, Bononienſique agro
ad Florentinos comportaretur , ſperanſque , ut fames , &
bellum (duo ingentia mala) cives ad deditionem compel-
lerent, tentata prius oppidi Prati (*b*) proditione, eo Au-
gutum exercitus Ducem , tamquam emeritis ſtipendiis li-
berum, ad capiendum oppidum miſit. At ejus opera qui
Florentinis occulte (*c*) favebat , & Pontificis Præfectis
ob eorum dolos erat infeſtus, re detecta, proditores (*d*)
ſupplicio affecti ſunt. Fuerat præterea illi mandatum , ut
agrum Florentinum ad annonam intercipiendam (&
jam meſſis inſtabat tempus) longe lateque vaſtaret, quo
majori fame populus vexaretur. Abbas (*e*) inſuper Mon-
tis majoris , qui Peruſiam pro Pontifice tenebat , orta in-
ter Senenſes, & Cionum Salimbenum eorum civem non-
nullis oppidis quibus imperabat fidentem, diſcordia, con-
tra Senenſes auxilia equitum peditumque ſubminiſtravit ,
fretus cum vires eorum contritæ eſſent , ſe ejus urbis im-
perio potiturum; quod procul dubio accidiſset, niſi Flo-
rentini animadverſo Abbatis conſilio rem Senenſem de-
fendiſsent. Timebant enim, ne cum Senas expugnaſset, Le-
gati conſilia imitaretur. Intenta ne quid Reſpublica de-
trimenti caperet civitate, cum ſuis diffideret opibus , erat
primorum conſilium , tentandum Bernabovis eſse ani-
mum,

NOTÆ.

(*b*) *Prati proditione*. Petri Puccii a Caneto , & cujuſdam Monachi opera. *Ammirat. lib.13.p.693.*

(*c*) *Occulte favebat*. Pecunia emptus Augutus Florentinis Prati proditionem detexit.

(*d*) *Proditores*. Supradicti . Sed Petrus a Caneto , ut primus proditionis auctor ferreis catenis currui alligatus , candenti forcipe percuſſus , inverſo capite ad genua uſque terra obrutus eſt. Id conſtat ex proceſſu qui in Fiſcali camera habetur , cujus exemplum in Strozziana *L.* 1210. *a* 132. Ex quo non Presbyterum , ut Ammiratus , ſed Notarium Petrum fuiſſe colligitur.

(*e*) *Abbas Montis Majoris*. Gerardus natione Gallus. *Pellinus Hiſt. Per. p.* 1. *lib.* 8. *p.*1113.

1375 mum (*f*), in amicitiamque, ac fœdus recipiendum, ſi quo modo id fieri poſse ſpes daretur; quod facile factu eſſe exiſtimabant, cum ſemper Legati vires minuendi deſiderium præſetuliſset, induciaſque pretio impetratas haud ſatis firmas eſse crederet, arbitrantes quoque, etiamſi nihil auxilii in eo poneretur, tamen aliquid profuturam ad opinionem belli, ejus Principis ſocietatem. Miſſis præterea ad Legatum Oratoribus, qui de injuriis expoſtularent, pluribus verbis, *Se indignos eſſe, cum ſemper Patribus Eccleſiæ faviſſent, ut iniquo bello appeterentur*, docuerunt. *Nullam eſſe cauſam, cur amici, & paulo ante* (g) *juncti fœdere, armis oppugnarentur, ne minima quidem injuria ab eis orta, quæ Pontificis erga ſe animum alienum reddere a priori amicitia deberet. Rogare, atque obſecrare, ut milites revocet, neque ſinat populum bene de ſe meritum oppugnari. Sperare Florentinos, parata eis fore Pontificis auxilia, ſi adverſus aliorum injurias opus eſſet: ſuadere, ut potius veteres amicos ſervaret, quam novos hoſtes quæreret. Id facile eſſe, ſi Iohannem cum exercitu revocet, populationeſque inhibeat*. At ille, *Nullum imperium ſe in eos habere*, reſpondit: *gentem eſſe liberam ſuique juris, nulli obnoxiam, & aliena rapiendi cupidine flagrantem: illos miſſionem poſtulaſſe, neque ſtipendia a ſe amplius mereri: ſe volente agerent, quæ rebus ſuis conducere judicarent*. Quo reſponſo Oratores tabulis obſignatis, quibus ei commeatum dabat, ab Legato receptis, extemplo ad Augutum miſere, iiſque lectis, tamquam ſoluta fide liber, ſtatim fœdus, ad id antea (*h*) præparato animo, cum Florentinis iniit. Legatus pœnitentia ductus, eorum

NOTÆ.

(*f*) *Animum*. Donato Barbadoro, Philippo Baſtario, Nardo Andreæ, Simone Ritofè, & Ugolino Lapi Oratoribus miſſis. *Amm. lib. 13. p. 693.*

(*g*) *Juncti fœdere*. in Bernabovem ann. MCCCLXXI.

(*h*) *Præparato animo*. nam Pontificis Præfectis infeſtus erat., & pecunia Florentinis obſtrictus, 130. aureorum millibus jam acceptis. *Leon. Aret. lib. 8.*

rum quæ ſcripſerat contraria prioribus litteris e veſtigio 1375
dedit, quibus ad proſequendam expeditionem hominem monebat. At Dux prudens, cum prioribus acceptis litteris Legati venia ſolutus, novo cum Florentinis fœdere aſtrictus foret, ſuamque fidem alteri datam eſſe reſpondiſſet, centum triginta millibus aureis acceptis, pacato ſimilis in agrum Senenſem profectus eſt. Dubia, ac ſuſpenſa in rebus trepidis urbe, diverſa civium animos conſilia verſabant, bellumne adverſus Pontificis Legatos pro libertate (*i*) ſuſcipiendum eſſet; an ineundum cum Bernabove pro ſalute patriæ fœdus. Difficile videbatur contra illos arma ſumere, quorum partes ſæpius defendiſſent. Verebantur plures pro veteri amicitia novum odium oſtendere. Urgebat patriæ charitas, quæ ut ſe defenderet hortabatur, dolebantque plurimi oppugnari ſe per eorum ſuperbiam, atque ambitionem, qui dominandi cupiditate omnia divina, humanaque jura perverterent. Religionis timorem ponendum eſſe cenſebant, ubi is officeret libertati; neque Cenſuras in perfidis hominibus verendas eſſe, qui omnibus, quæ Deo dicatos decent, abjectis, aliena rapiendi ſtudio flagrarent; ſuperſtitioſos animos deponendos, cunctaque ſine ullo diſcrimine pro libertate ſervanda, agendaque. Gallicam (*l*) in Italia ſuperbiam, atque avaritiam, communem turbare pacem, ſingulaque ab illis tentari quo ſuis cupiditatibus obſequantur. Sacerdotum vitia enumerabantur, & quam intolerabilis eorum faſtus eſſet, quam abominanda ſervitus, palam cives fremebant: nulla ex cauſa eos, qui Pontificibus ſemper faviſſent, iniquo bello ad ſervitutem peti; non cum Romana Eccleſia bellandum eſſe, ſed faſtui injuriæque malorum

lorum

NOTÆ.

(*i*) *Pro libertate*. Notum erat Legatum occulte Florentiam architectum miſiſſe Matthæum Gattapanum, qui arcis condendæ locum deſignaret. *Ammirat. lib. 13. p. 693.*

(*l*) *Gallicam in Italia ſuperbiam*. De Pontificis Præfectis ſermo eſt.

1375 lorum Præſulum reſiſtendum. Videbatur prudentioribus quibus cordi eſſet patriæ ſalus, externas in auxilium vires eſſe advocandas, ſed maxime Bernabovem eſſe aſciſcendum ad belli ſocietatem: exulceratum illius odio in (*m*) Sacerdotes animum Pontificique infeſtum, facile impelli poſſe, ut ſocia arma jungat; etiamſi cetera deeſſent, famam fœderis admodum profuturam, & ad firmandas exiſtimatione hominum civitatis opes, & ad excitandas populorum Eccleſiæ mentes ad defectionem, cum nemo eſſet, cui non Gallorum ſuperbia infenſa foret. Cum hæc per urbem jactarentur, nonnulli (quibus mos eſt publicam rem in privatam vertere, quique aliorum laudi invidentes, omnia perditum iri, quam ſana conſilia ſequi malunt, quorum ipſi non ſint auctores) religionis ſpecie prælata, huic ſententiæ obtrectabant, bellum diſſuadentes, & infidam Tyranni (*n*) ſocietatem. Variis ſententiis diſtracta urbe, placuit electorum civium (is major ſolito numerus fuit) quorum auctoritate de bello, aut pace agi poſſet, ſententias exquirere. Advocata igitur concione, cum diverſi, ut quemque privatum trahebat ſtudium, diverſa ſentirent, vir eloquens (*o*) Patriæ ſalutem rebus omnibus præferens, & Rempublicam, quibus poterat artibus defendens, in hæc fere verba locutus eſt. *Scire vos arbitror, præſtantiſſimi cives, non ſolum hominibus, ſed*

& o-

NOTÆ.

(*m*) *Odio in Sacerdotes*. Adeo in Sacerdotes ferebatur, ut Ambroſii Ortulani Præpoſiti Monaſterii S. Barnabæ equuleo exanimati corpus currui impoſitum in triumphi ſpeciem per urbem ad ſuſpendii locum deportari juſſerit; Simonem præterea de Caſtillione Primicerium, Martinum de Rubeis, Præpoſitum Domus Orientalis portæ, Brancam de Cutinis, Jannolum de Cutieis, Canonicos, excruciari; & Primicerium impoſita papyracea mitra ſimul cum aliis equorum caudis alligatos per urbem trahi. Joannem Abbatem Monaſterii Sancti Petri de Climate una cum aliis Monacis ſe præſente juſſit interfici. Sed fuſius ejus crudelitatem in Sacerdotes narrat *Rayn. in Ann. Eccl. To.* 17. *ann. MCCCLXXIII.* ob quam ſententia in Bernabovem lata *Avin. in palat. Apoſt.* VII. Idus Jan. Pontif. Greg. ann. III.

(*n*) *Tyranni*. Bernabovis, cujus fœdifragus animus omnibus innotuerat.

(*o*) *Vir eloquens*. Aloyſius Aldobrandinus Confalonerius. *Ammirat. lib.* 13. *p.* 693.

& omnibus animantibus natura inſitum eſſe, ut libertatem appetant, & procurent, proque ea adipiſcenda conſervandaque omnibus viribus enitantur, odioque habeant illos, a quibus libertatis periculum imminere conſpiciant; eſt quippe commune beluis, quæ ratione carent, ut naturali cogente appetitu ſolutæ vinculis, tamquam vagandi conceſſa libertate lætari, & geſtire videantur. Quod ſi in brutis, quæ tantum ſenſu moventur, hunc naturalem animi motum ad appetendam libertatem ineſſe videmus, quanto nos magis, quos Deus ratione, prudentia, intellectu reliquis animantibus præſtare voluit, naturam ducem ſequi, & libertatem, qua nihil inter mortales eſt præſtantius, nihil jucundius, nihil optabilius, a majoribus noſtris ſummo labore partam (p) *tueri debemus? Etenim cum plurima bona nobis rerum parens natura conceſſerit, nihil tamen generi hominum libertate melius, nihil utilius elargita eſt. Cari liberi, cari parentes, fortunæ, opes, domicilia nobis eſſe debent; at hæc omnia cariora, ac jucundiora libertas facit, in qua eſt, ut vita noſtra animi quiete, ac voluptate fruatur. Quid enim hæc fortunæ bona vitæ mortalium prodeſſe in ſervitute videntur, quam boni, ac præſtantes viri malis omnibus fœdiorem putavere. Etenim, cum animo, & corpore conſtemus, ut noſtis: alterum ita liberum eſt, ut nullo pacto invitus ad ſerviendum compelli queat, alterum ſervitio aptum, animo in quo ratio eſt, ſervire, & obſequi debet. Quæ igitur pars excellentior habetur, libertatis cupiditatem ingenitam ſecum ferens, ſi ſuo munere fungi poſſet, morti profecto eam præferret, quam ut ſervarent, non ſolum ſingulos Romanos* (q), *ſed &* (r) *legio-* 1375

NOTÆ.

(*p*) *Summo labore partam.* excuſſo Imperatorum jugo ſub Henrico Quarto, ann. MCLXXX. & Gualterio Athenarum Duce, qui urbis imperium occuparat, expulſo.

(*q*) *Singulos Romanos*. ut Curiatios, Decios, Fabios, & Brutum, qui filios ſuos pro Patriæ libertate ſervanda capite plecti juſſit.

(*r*) *Et legiones.* ut Virg.
Æneadæ in ferrum pro libertate ruebant.

1375 *nes ad certam mortem profectas legimus, interitumque ſervituti prætuliſſe. At ſunt quidam, qui nullo illius deſiderio ducantur, cum ſemper aut vixerint ſub tyrannis, aut ingenio ſint ſtupido, ut natura ipſa illos ad ſerviendum genuiſſe videatur; quibus magis ſatiandi ventris, quam ornandi animi cura eſt, qui non in hominum, ſed in pecudum numero ſunt rejiciendi; nos vero quorum majores propter egregiam animi virtutem, Imperantium ſervitutem excuſſerunt, quique per varia diſcrimina, periculaque, ac labores libertatem hereditariam, tamquam hujus Civitatis alumnam nobis reliquerunt, omni ope conari, enitique oportet, ne veluti abjecto animo, mente debilitati, libertate neglecta, adeo a virtute majorum degeneraſſe videamur, ut quod illi contra multorum (ſ) Imperatorum potentiam tenuerunt, nos contra quorundam Sacerdotum libidinem tueri minime valeamus. Priſci Romani, a quibus hæc urbs (t) primum conſtituta eſt, cum ducentos (u), & quinquaginta ferme annos ſub Regibus vixiſſent, Tarquinii ſuperbiam non ferentes, liberam civitatem a dominatu regio reddidere. Nos qui quadringentos ferme annos liberi viximus, nunc guſtata tanto tempore dulcedine libertatis, ſuperbam Sacerdotum tyrannidem æquo animo feremus? & cum illi rejectis Regibus libertatem adſciverint; nos qui tanto tempore liberi viximus, nunc ea relicta novis dominis ſerviemus? Multæ quondam defatigatæ victæque, bello invictæ, & malo domitæ libertatem amiſere urbes; omnia tamen priuſquam hoſti cederent expertæ ſunt, ut inopiam, famem, vaſtitatem, obſidionem ferendo, libertatem tuerentur. Nos qui jam tot annos cum variis hoſtibus pro libertate bellum geſſimus, quibus non modo non diminutæ, ſed*

NOTÆ.

(ſ) *Multorum Imperatorum*. præcipue Henrici IV. & Caroli IV.

(t) *Urbs primum conſtituta*. Jam ſatis diximus initio lib. 1. cum a Triumviris deducta colonia fuit.

(u) *Ducentos & quinquaginta*. annis tantum CCXLIV. Romam ſub Regibus fuiſſe aſſerit *Livius lib.* 1. *Dec.* 1.

ſed auctæ bello vires ſunt, nunc deficiemus animo, cum opibus noſtris & hoſtium cupiditati obviam ire, & nova auxilia comparare poſſimus? Sciunt (x) *omnes jure gentium, & lege naturæ vim vi repellere, & injuriam propulſare licere, quæ ſi alia ratione nequimus, ad bellum eſt confugiendum; quod juſtiſſimum ferunt omnes, cum pro libertate, & fugiendo aliorum imperio ſuſcipitur. Id vero, quod me maxime ad victoriam hortatur, odium eſt ſingulorum ferme qui Pontifici parent, adverſus ſuperbam inſolentemque, ac execrandam Gallorum dominationem, & avaritiam pluſquam tyrannicam, qua locorum Præſides abutuntur: ſimul enim, ut bellum ſuſceptum ſenſerint, omnes libertatis deſiderio ab eis deficient. Neque vero parvi exiſtimandum puto, quod ſocia Bernabovis nobiſcum arma jungendi facultas eſt, quæ res, quo fiat animo, nequaquam quærendum videtur. Scio illum plus ſua, quam noſtra cauſa ſollicitum eſſe: ſed magis quid agat, quid nobis conducat, quam qua ab eo id mente fiat, animo advertendum eſt; quamquam certus ſum vires Sacerdotum ſibi eſſe ſuſpectas, odio habet Gallorum potentiam, qui in Italia tyrannidem exercent. Infenſus* (y) *eſt eorum opibus, quas non augeri per noſtrum incommodum, ſed ſuis ſumptibus minui cupit. Itaque, & bellum adverſus, non Pontificem, ſed tyrannum vos abſorbere cupientem gerendum, & adjungendas nobis huius Principis vires, ſi ſalvi eſſe velimus, cenſeo. Sunt nobis comparanda huius ſuffragia, cuius magis quam noſtra intereſt debilitari in Italia Pontificis vires. Multum nobis, tum ad belli gerendi famam, quæ plurimum in bellis valet, tum ad perturbandum Eccleſiæ ſta-* 1375

G 2 *tum,*

NOTÆ.

(x) *Sciunt omnes &c. Ratio doctis, neceſſitas barbaris, & mos gentibus, & feris natura ipſa præſcripſit, ut omnem ſemper vim quacunque ope poſſent, a corpore, a capite, a vita ſua propulſarent.* Cic. pro Ann. Mil.

(y) *Infenſus eſt eorum opibus.* quas ut illis adimeret, villas, poſſeſſiones, reditus, nec non jura ditioneſque eccleſiarum, occupavit detinuitque. *Rayn. Ann. Eccleſ. To. 16.*

1375 *tum, & populos ad rebellionem excitandos, quibus noſtis ſuperbe, avareque a Gallis Præſidibus imperari, hæc ſocietas conferet*. In hanc ſententiam cum ab omnibus ferme itum eſſet, tuendam libertatem decrevere, & octo (*z*) ſummæ auctoritatis viri, qui abſque provocatione (*a*) bello adminiſtrando præeſſent, creati; & de fœdere cum Bernabove his conditionibus concluſum (*b*): Ut quatuor ipſe, Florentini trium millium peditum, equitumque copias, quibus hoſtium impetus reprimeretur compararent (*c*): Octoviris Magiſtratum ineuntibus, in primis cum pollicitationibus, tum auxiliis mittendis, qui populos in Pontificis ditione erant, ſollicitandos viſum eſt; quod facile factu fore videbatur, cum omnium animi Gallorum faſtidio omnia perpeti, quam illorum imperium mallent. Primi Tifernates (*d*) pellendos tyrannos, libertatem adſciſcendam armis ſumptis, ingenti tumultu clamitantes, partem præſidii, quod in urbe erat, interficiunt. Reliqui cum in arcem fugiſſent, ac diutius nequicquam oppugnarentur; tandem continuis malis domiti, miſſo a Florentinis adverſus eos auxilio, ſe ſe civibus, arcemque dedidere. Hos ſecuti auctore Johanne (*e*) urbis Præfecto Viterbienſes rebellarunt: cujus factio, cum in oppido prævaleret, illius beneficio tyrannidem occupat; quorum virtutem Flaſconis (*f*) urbs vicina imitata, arce capta, &

ipſa

N O T Æ.

(*z*) *Octo ſummæ auctoritatis viri*. nempe Octovirum Magiſtratus, vulgo *di Balia*. Hi vero *octo Sancti* communiter appellati; fuere autem Alexander de Bardis, Joannes Magalottus, Thomas Strozzius, Guccius Gucci, Matthæus Soldus, Joannes de Monis, Joannes de Dinis, & Andreas Salviatus.

(*a*) *Abſque provocatione*. cum ſummo imperio.

(*b*) *Concluſum*. ann. MCCCLXXV. menſe Septembri. *Cor. p. III.*

(*c*) Notandum Florentinos duo ſigna militaria extuliſſe, unum Communitatis, alterum in quo aureis characteribus ſpecioſum libertatis nomen erat inſcriptum. *S. Antonin. tit. 22. cap. 9.* §. 1. & *Rayn. Ann. Eccl. To. 16. ann. MCCCLXXVI.*

(*d*) *Tifernates*. aliter *Caſtellani*, quia a Civitate Caſtelli.

(*e*) *Johanne Urbis Præfecto*. Franciſcum e Vico Viterbii Præfectum fuiſſe narrat *Rayn. Ann. Eccl. To. 16.*

(*f*) *Flaſconis*, vulgo *Monteflaſcone*.

ipſa ex ſervitute ſe exemit. Audita tot (*g*) populorum 1375
uno tempore libertatem appetentium defectione, qui Peruſiæ præerat Abbas (*h*), duplici quas munierat confiſus arce, Johannem Augutum, qui palam (*i*) Legati partes ſequebatur, cum parte copiarum, quæ Peruſii conſederant ad recipiendum Tifernum (ea propinquior urbs erat) miſit: quem cum profectum eſſe conſtaret, Peruſini Gallorum exoſi ſuperbiam, in libertatem ſe vindicarunt. Nam ſublato clamore, quo tyranni ad mortem depoſcebantur, concurſuque populi in forum facto, copias Abbatis, quæ in urbe reſederant atroci ſuperatas pugna, in arcem compulere, ubi obſeſſi undique, omni ſpe ſubſidii ablata, cum nulla quies a prælio daretur incluſis, arcem poſt menſes aliquot, eo pacto, ut ſine injuria abire liceret, civibus tradiderunt. Eodem tempore Eugubium, Spoletum, Tudertum, Forumlivii, Aſculum, Gregorii ſpreto imperio defecere. Forumlivii in poteſtatem Baldaſſaris (*l*) Ordelaffi, cujus pater in ea urbe Princeps fuerat, pervenit; quam poſtmodum Bernabovis, ac Florentinorum auxilio, quorum favore præſidiiſque omnes hæ civitates ſervitutem rejecerant, tenuit. Arx Aſculana, cui Gometius (*m*) Hiſpanus, urbique præerat, quamvis ſumma vi oppugnaretur, tamen, quia haud parvo præſidio, frumentoque munita erat, ad decem menſes obſidionem pertulit.

NOTÆ.

(*g*) *Tot populorum*. Fulginates etiam Trincio Pontificis Præfecto trucidato libertatem adſcivere. *S. Ant. p. III. tit. 22. C. 1. §. 6.*

(*h*) *Qui Peruſiæ præerat Abbas*. Montis Majoris, de quo ſuperius dictum.

(*i*) *Palam Legati partes &c.* occulte vero Florentinorum ob pecuniam amicus.

(*l*) *Baldaſſaris Ordelaffi*. Cum Poggio conſentit etiam *Ammirat. lib. 13. p. 695. Sigiſm.* vero *Marcheſius, Hiſt. Foroliv.* & cum eo *Platina in Vita Greg. XI.* nullatenus Baldaſſaris nomen apponunt, ſed ajunt Civitate libertati reſtituta, appellatum Sinibaldum, Ciccum, & Thebaldum, Franciſci filios; ut eorum auxilio, ac prudentia gubernaretur.

(*m*) *Gometius Hiſpanus*. de Bernotiis, vel potius de Albernotiis, Princeps Spoletani Ducatus, arciſque Aſculanæ, quæ ab eo defecit anno MCCCLXXV. menſe Febr. Ipſe in arce obſeſſus eam Decembri Florentinis ceſſit. *Cor. p. III. Hiſt. Med.*

1375 tulit. Ei cum Johanna (*n*) Regina, in gratiam Pontificis, auxilium tuliſset, ſuperati ab ea miſſi equites domum rediere, tandem arce reddita, obſeſſis cum rebus ſuis abire permiſſum eſt. Mirum videbatur, adeo omnium qui-
1376 bus Pontifex imperabat populorum, ob impotentem dominatum, immenſamque Præſulum avaritiam, unum animum, unamque eſse mentem, ut vel perire, quam ſubjici eis mallent: & cum ſingulæ (*o*) urbes ac provinciæ ad defectionem ſpectarent, non tamen omnibus, licet idem optantibus, eadem deficiendi dabatur occaſio. Parvo tamen tempore univerſorum animi ad capeſsendam libertatem converſi ſunt. Videns Gregorius Pontifex omnia Florentinis ſecunda eſse, nec prudentiam a fortuna ſejunctam, veritus ne Bononienſes aliorum exempla imitarentur, Britonum ad decem millia equitum, peditumque, qui vagi, abſque ſtipendio in Gallia populabundi in armis erant, conduxit (*p*). Hos ſua conſuetudine, fortitudiniſque jactantia, ac propriis viribus fretos omnia pollicentes, cum ex eis peterent, an Florentiam ingredi ſperarent, ſuperbe nimium reſpondiſſe ferunt, non dubitare ſe, quin quo ſol ingrederetur, & ipſis quoque penetrandi facultas eſſet. Gallica profecto arrogantia, & faſtu plena, in Alexandro aut Cæſare non ferenda. At ii cum poſtmodum Alpes tranſiſſent, ne agrum quidem (*q*) noſtrum conſpexere. Florentiam deinde Pontifex Oratores (*r*) miſit, pacem pollicitus, & Peruſii, Tifernique libertatem,

NOTÆ.

(*n*) *Johanna Regina*. Siciliæ utriuſque.

(*o*) *Singulæ Urbes*. Ortona, Narnia, Civitas Vetus, Urbinum, Firmium &c. *Cor. Hiſt. Med. p. III.*

(*p*) *Conduxit*. Duce Roberto Gebennenſi, Genevenſis Comitis fratre, Baſilicæ XII. Apoſt. Card. Flaminiæ, Piceni, aliarumque Provinciarum Legato. *Rayn. To. 16. Ann. Eccleſ.* Hunc infra Antipapam videbimus Clementis nomine.

(*q*) *Ne agrum quidem &c.* cum enim Bononia eo tempore defeciſſet, ad ſua recuperanda intentus Legatus, in Florentinos ſe ferre non potuit.

(*r*) *Oratores miſit*. Nicolam Spinellum, a Juvenatio, Seneſcalcum Provinciæ, & Bartholomæum Jacobi, Januenſem J. C. *Ammirat. lib. 13. ad ann. MCCCLXXV. & Matthæus Vaira de Vita, & Geſtis Nic. Spinellii p. I. lib. I.*

tatem, modo ab armis, ſollicitandiſque populis abſtine- 1376
rent. Verum cum variæ Senatum diſtinerent ſententiæ, diemque ex die reſpondendo ducerent, Granaroli (*ſ*), Bononienſis agri oppidi, defectio Legato nuntiatur; ad quod recuperandum, dum Augutus cum ſuis proficiſcitur copiis, Bononienſes (*t*) a Legato Florentinorum opera deſciſcunt: quibus cognitis Oratores re infecta Avinionem redeunt. Augutus, cum nec oppidum ſummis viribus oppugnatum recipere potuiſſet, Bononiam vero redeundi nulla ſpes foret, Faventiam (*u*) Pontificis oppidum nil tale veritum occupat: hoſtilemque in modum direptum, ac civibus fortuniſque omnibus ſpoliatum Nicolao Eſtenſi Principi Ferrarienſi (*x*) tradit, qui dirutam urbem (cujus imperio Aſtorgius Manfredus Florentinorum opera poſtmodum potitus eſt) paulum inſtauravit. Florentini Bononienſium rebellionis culpam, ac doli crimen non evitarunt. Nam cum pax offerretur, & urbium nonnullarum libertas, rectius, tutiuſque videbatur honeſtæ pacis, quam inutilis belli conſilia ſequi. Fraus præterea viſa eſt, ac dolus, cum de pace ageretur, tantam urbem ad defectionem ſollicitare: ſed plus ad ſalutem (*y*) amiſſa Bononia, quam oblata pax nonnullis, quibus natura inſitum

N O T Æ.

(*ſ*) *Granaroli Bononienſis agri*. Agri Faventini Caſtellum fuiſſe ait *Platina in Vita Greg. XI.* Pertinere ad Ravēnatem Eccleſiam refert *Rub. Hiſt. Rav. lib. 6.* & a Lugo Ravennatis Eccleſiæ oppido millia ferme paſſuum abeſſe. Hujus defectio Aſtorgii Manfredi Faventini Reguli opera ſecuta eſt. Ex quo Faventinæ ditionis fuiſſe puto. *Vid. Rub. Hiſt. Rav. lib. 6.*

(*t*) *Bononienſes a Legato &c. deſciſcunt*. Florentinis ſuadentibus, & auxiliantibus: nam duo equitum millia, & quingentos pedites una cum libertatis vexillo miſere. *Girard. Hiſt. Bon. lib. 25.*

(*u*) *Faventiam Pontificis oppidum*. Augutus cum Bononiam regredi nequiret, unde ut Granarolum recuperaret diſceſſerat, Faventiam ingreſſus, iram in Pontifici fideles populos evomuit. *Leon. Aret. lib. 8. Hiſt. Flor.* & *Rub. Hiſt. Rav. lib. 6.* Addit vero ab Epiſcopo Oſtienſi, urbis præſide verito ne aliarum exemplo Faventia quoque deficeret, Augutum appellatum, Britoneſque intromiſſos templa domoſque diripuiſſe.

(*x*) *Ferrarienſi tradit*. Quadraginta, vel ut alii, quos inter *Plat. in Vita Greg. XI.* viginti ducatorum millibus acceptis.

(*y*) *Ad ſalutem*. Florentiæ.

1376 tum eſt, ut privata ſtudia publicæ utilitati prævertant, conducere viſa eſt. Hinc indignatio Pontificis ſe deluſum exiſtimantis, iraque in Florentinos incenſa eſt, qua motus, & Britones, gentem natura immitem, ac crudelem, in Italiam adverſus Florentinos tranſcendere juſſit, & jure Pontificio contra ipſos cenſuit agendum. Moris eſt Romanorum Pontificum, cum in quempiam ob commiſſum facinus animadvertere volunt, ut eum per Viatorem, ad criminis defenſionem vocent. Fiſci Procurator in (z) publico in frequenti Cardinalium ſenatu, circumſtante undique denſiſſima ex omni hominum genere corona, illius injurias, & delicta, in quem ſententia ſit ferenda exponit. Tum petit, ut lectis ad id Judicibus cauſa diſcutienda mandetur; deinde ut citetur reus, ut cauſam dicat, quæ omnia a Pontifice ſunt (*a*) ſervata. Nam & ejus in Florentinos enumerata (*b*) ſunt beneficia, & multis capitibus, de injuriis in Pontificem diſputatum. Decreta citatio, in qua omnes ferme Magiſtratus nominabantur, omnes inſuper narrabantur cives, qui belli auctores fuiſſent, quique ad id favorem, auxiliumque præſtitiſſent, præſcripto tempore quo ad ſe defendendos venirent, Florentiam delata eſt. Magnum ea res in populo motum fecit, variuſque ſermo ferebatur, tum contra Pontificis Præſides, tum adverſus cives, qui bellum paci prætuliſſent; tandem multis diſceptationibus habitis placuit Oratores duos ad Pontificem, qui cauſam Civitatis tuerentur, mitti.

NOTÆ.

(*z*) *Fiſci Procurator*. Vulgo Fiſcalis, qui tunc temporis erat Jacobus Cecca, Florentinis infenſiſſimus. *Ammirat. Hiſt. Flor. To.2. lib.13. p.697.*

(*a*) *Omnia a Pontifice ſunt ſervata*. nam Petro tit. S. Laur. in Lucina Presb. Card. cura, ut de re inquireret, fuit demandata; ac Pontificiis litteris Florentinorum Magiſtratus, omneſque, qui operam ſuam contra Pontificem navarant, fruſtra jam admonitos ad Avinionenſia ſubſellia compelleret, die ultima Martii cauſſæ dicendæ conſtituta. *Rayn. Ann. Eccl. T.16.*

(*b*) *Enumerata ſunt beneficia*. inter quæ præcipuum, quod eis Carolum IV. multa benevolentia, & ſollicitudine conciliaſſet. *Vid. Rayn. ibid.*

ti. Ii fuerunt Donatus Barbadorus (c) Juriſconſultorum eloquentiſſimus, & Scriba Dominicus Silveſtri filius, qui cum Avinionem (d) appuliſsent, tandem data publice loquendi poteſtate, Donatus apud Pontificem, & Romanæ Eccleſiæ primores, qui ad audiendum convenerant hujuſmodi orationem dicitur habuiſse. *Si æquis auribus (neque jam, ut videor, præjudicata re* (e) *nos auditurus eſſes) Beatiſſime Pater, aut æquo jure diſceptari liceret, non minore virtute animi, nec minore legum fiducia meorum civium cauſam tuerer, quam ipſi libertatem ſuam fortitudine, & prudentia defenderunt. Nam facilis eßet defenſio, quæ divino, & humano jure nititur, niſi plures cupiditate* (f), *quam ratione ducerentur. Teſtarer* (g) *quippe nullam belli gerendi juſtiorem videri cauſam, quam ea, quæ ſumitur pro repellendis injuriis, & libertate ſervanda; dicerem magis in culpa eſſe, magiſque a recta via declinare, qui alteri inferunt injuriam, quam qui propulſant illatam; dicerem juſtiſſimam illorum eſſe rationem, qui pro ſuæ libertatis, pro ſui ſtatus tutela, pro patria defendenda arma ſuſcipere cogerentur; iniquiſſimam vero eorum, qui pro rerum alienarum appetitu, pro imperii cupiditate ſocios, atque amicos iniquo laceſſerent bello. Verum quoniam tempora* (h) *nobis ſunt, & apud multorum infeſtos animos mihi dicendum eſt, utar ea defenſione, quam ipſum Deum primo, tum omnes homines, in quibus modo recta inſit ratio, comprobaturos eſſe confido.* 1376

H

NOTÆ.

(c) *Donatus Barbadorus*. cum Donato Barbadoro Alexandrum ab Antella conjungit *Leon. Aret. lib.* 8. *Hiſt. Fl.* Sed nulla apud illum de Scriba mentio. Diſcrepantiam vero Aretini, & Poggii tollit Junior *Ammiratus lib.* 13. *p.* 697. inquiens Legatos fuiſſe Donatum Barbadorum, & Alexandrum ab Antella, iiſque additum Dominicum Sylveſtri, quaſi in conſilium.

(d) *Avinionem appuliſſent*. prid. Kal. Apr. hæc enim præſcripta citationis dies fuerat.

(e) *Præjudicata re*. Hoc eſt animo occupato, & in contrariam partem inclinante.

(f) *Cupiditate*. ulciſcendi. referendum hoc ad Cardinalem Bituricenſem, & Card. S. Angeli.

(g) ab honeſtate cauſsæ.

(h) *Tempora nobis ſunt*. intelligendum infeſta, ſeu contraria.

1376 fido. Neminem ſanæ mentis eſſe arbitror, Sanctiſſime Pater, quin libertatem natura appetat: quin partam, & tuendam ſibi, & conſervandam putet: quin illam exiſtimet omnibus, quæ homini fortuna bona dederit, præferendam: quæ ſi dulcis, ſi jocunda, ſi exoptanda cuiquam videri debet, illis jocundior, dulcior, optabilior ſit neceße eſt, qui diutina in libertate vixerunt. Nos annos paulo minus quadringentos libertate potiti ſumus, quæ ita nobis natura jam inſita eſt, & infixa cordi, ut pro illa ſervanda, ſi opus ſit, noſter populus mortem appetere ſit paratus. Imitari enim conantur cives noſtri Romanorum in ea re virtutem, a quibus originem traxere, quos legimus pro communi libertate ſæpius ſumma cum gloria occubuiße. Hujus retinendæ voluntas nos compulit, ut quod natura ipſa ſuadet, vim vi repellentes, ſervitutem rejiceremus, rem noſtris moribus maxime adverſantem. Quod ſi belluis ratione carentibus a natura conceſſum videmus, ut corporis ſalutem, qua poſſint re tueantur, ſervitutemque naturali quodam munere horreant; quanto magis viris, ratione, & animi præſtantia præditis infixa ſalutis, libertatiſque debet eſſe cupido? Et his præcipue, qui longo tempore in libertate conſenuerunt. Sua cuique ſalus cara eſſe conſuevit, at libertas debet eſſe cariſſima, ſine qua ne vita quidem videtur eße viris bonis, & fortibus expetenda. Etenim cum pluribus de cauſis bella ſuſcipi ſoleant, nulla tamen juſtiora, nulla probabiliora eſſe poſſunt, quam quæ geruntur pro defendenda patriæ libertate, in qua domus, liberi, uxores, fortunæ, templa, divina, & humana omnia continentur. Itaque ſi ad tuendam adverſus appetitum tyrannicum tot ſeculis poſſeßam libertatem, non voluntas, ſed neceſſitas nos coegit, non a tua ſapientia accuſandi videmur, ſed laudandi; non a te oppugnandi, ſed defendendi ſumus; non odio a te aut malivolentia, ſed amore, & caritate tractandi. Id enim egimus, quod ad viros fortes, & patriæ amatores pertinere ſapientes volunt.

volunt. Id quæſivimus, ad quod conſuetudo, leges, jus gentium, ipſa naturæ vis, amor patriæ nos hortari, & impellere videbatur. Non arma contra tuum ſtatum movimus, ſed repulimus contra nos mota: non laceſſivimus bello tuos, ſed obſtitimus laceſſenti. Multis injuriis provocati, multis tentati (i) *dolis ſalutem noſtram tutati ſumus: & id quod etiam beſtiis eſt innatum, vitæ diſcrimen aufugimus, & miſeram ſervitutem. Tulit anno præterito temporum conditio, ut fame premeretur populus noſter: ad hanc ſublevandam Legatum tuum Bononienſem, tamquam benivolum nobis, & amicum, ſicuti palam oſtentabat, ſummis precibus oravimus, ut ex agro Bononienſi, ex Flaminia, quæ loca frumento referta dicebantur, annonam ad nos devehi pateretur. At ea res, quæ illum ad pietatem, ad miſericordiam, ad ſubveniendum neceſſitatibus noſtris impellere debuiſſet, ad crudelitatem, ambitionem, impietatemque provocavit. Nam cum palam, quæ poſtulata erant, promiſiſſet, occulte gravi edicto prohibuit aliquod egeſtati noſtræ ſubſidium ferri: malis uſus conſultoribus, inanique ſpe motus e veſtigio adjecit animum per famis occaſionem poſſe populum noſtrum, ſi quo inſuper bello urgeretur, ad urbem ei tradendam compelli. Quod nos ſuſpicantes, hoc ipſum ſuppliciter a Sanctitate tua petivimus: idque facile impetratum eſt. At bona verba malum opus eſt conſecutum, & oblata a te ſpes in deſperationem verſa. Tu ipſe optimus es teſtis, litteris te mandaſſe Legato, ut noſtrum populum annona mittenda ſublevaret. At is ſpe noſtræ civitatis ſubjiciundæ, pro frumenti ſubſidio armatos in nos miſit: pro veteri amicitia nova inimicitia oſtentata eſt: pro copia rerum quæ ſperabatur, ſumma nos inopia affligere curavit. Exercitum duce Auguto in agrum Pratenſem, cum ſpes eſſet ejus oppidi per* 1376

H 2 *prodi-*

NOTÆ.

(i) *Multis tentati dolis.* a Guillielmo Cardinali S. Angeli, Bononiæ Legato, qui Augutum occulte ad Florentinum agrum populandum miſerat, Pratumque ad defectionem ſollicitaverat, quod non ſine noxa fieri potuit. *Leon. Aret. lib. 8. Hiſt. Flor.*

1376 proditionem recipiundi, ire juſſit, & ſimul mandatum, ut ſegetem omnèm ex agris noſtris raperet, ac pervaſtaret, quo majori fame populus urgeretur; ut merito dicere poſſimus nos ab eo pro amore odium reportaſſe. Non erat hæc ſpes noſtrorum civium, ut eorum libertas fame urgente appeteretur: non eorum erga Romanam Eccleſiam merita poſtulabant, ut pro beneficiis, quæ multa in Pontifices extiterunt, eis maleficia redderentur. Nam quæ major crudelitas, quæ major immanitas eſſe poteſt, quam fame, re omnium crudeliſſima urgere homines ad ſervitutem? Miſericordia, & pietate digni ſunt famelici, non impietate, ac crudelitate, etiam adverſus belluas improbanda. Feræ beſtiæ, & immanis aſperitas fame domari conſuevit: liberi vero populi ſervitus nequaquam fame eſt appetenda. Quod ſi quos miſericordia, & pietate uti decet, ad illos potiſſimum id opus ſpectat, quos Deus miniſtros, & opifices miſericordiæ inſtituit, qui aſtringuntur arctius ad obtemperandum ſummi Dei præceptis majori ex parte in caritatis beneficio conſtitutis: omnia Dei mandata ſunt ſalutaria, ſed nullum tantopere ſervari juſſit, quam caritatem, in qua & miſericordia, & legis mandata omnia continentur. Quod eſt autem majus miſericordiæ officium, quam cibo famem ſedare? Humiliter petentibus cibum dare? Ipſa nos hortatur natura, atque impellit ad beneficentiam, & humanitatem, & ad communem vitam animantium conſervandam. Ea efficit, ut non ſolum deprecantibus hominibus, ſed canibus etiam geſtu blandientibus præbeatur cibus. Petet aliquis forſan, nunquid a nobis aliqua in re offenſus, nunquid ullo errato noſtro, nunquid noſtra culpa irritatus contra nos eſſet Legati animus? nihil minus: ſumma vigebat inter nos concordia (1), ſumma animorum conjunctio videbatur, ſumma oſtendebatur benivolentia, neque ulla

NOTÆ.

(1) *Inter nos concordia*. Confœderati enim cum Pontifice fuerant Florentini in Bernabovem, ut jam vidimus in primo libro.

ulla minor in nos ſuſpitio deſcendere poterat , quam noſtram 1376
civitatem ab eo tam iniquis facinoribus eſſe oppugnandam : primum annona conceſſa verbo, re denegata eſt, ut fame deſtineremur : tum exercitus in nos velut hoſtis traductus eſt : oppidi (m) *proditio tentata, poſtremo militibus mandatum, ut meſſis, quæ adhuc in agris erat, corrumperetur, quæ eo ſpectabant, ut tamquam iumenta fame domita ſervitutis jugum ſubiremus. Hæc tanta pericula cum nobis imminerent, quid agere debuimus Pater Sancte? an cervices præbere nos jugulare cupienti? quod tu nobis, ſi te conſuluiſſemus, tamquam univerſorum Patrem, conſilium dediſſes? Quam nobis ſalutis oſtendiſſes viam? fame urgetur civitas Florentina, ſubſidium in te denegatur: ab his quos minime oportuit oppugnamur. Crudele id etiam in hoſte eſſet, ne dum in eo, qui ſe amicum profitetur. Exercitus contra nos deſtinatur; ideſt contra eos, qui minime tantum facinus ſuſpicabantur. Hæc immanitas non ferenda. Proditione tentantur oppida noſtra, ut propinquo bello defatigaremur. Quæ omnia cum hoſtis crudeliſſimi opera exiſtant, nulli dubium eſt, quin arma pro ſalute propria ſumere cogeremur. Iniqua ſunt hæc quæ retuli, & præter officium Deo dicati. Sed quod ſequitur multo iniquius. Mandatur duci exercitus* (n), *ut frumenta ex agris rapiat, ut ſegetem omnem perdat, quo famis malo coacti Legatum nobis dominum conſtitueremus. At hæc, tot tantaque etiam adverſus barbaros Chriſti hoſtes acerrimos eſſent penitus improbanda. Num hæc igitur adverſus nos molita, aut diſſimulanda, aut patienda videbantur? non a te Paſtore Ovium Chriſti potius vindicanda? Tu Legati tui cupiditatem inſanam, tu dominandi libidinem immoderatam comprimere, tu ignem excitatum extinguere, tu filiorum tuorum libertatem tueri, tu be-* *neſi-*

NOTÆ.

(*m*) *Oppidi*. nempe Prati.
(*n*) *Duci exercitus*. Joanni Auguto.

1376 *neficiorum* (o) *erga Pontifices noſtrorum memoriam ſumere , tu cauſam eorum vel ſolus defendere debuiſti. Num igitur nos, quos quies, ac libertas a tuo Legato laceſſita, appetita, & procurata eſt, ſubimus belli culpam, cum certemus pro patria, pro uxoribus, pro liberis, pro libertate ; an tuus* (p) *Legatus, a quo malorum omnium initium eſt profectum? Certe Sanctiſſime Pater, ſi recte advertere, ſi Vicarii Chriſti mentem, aut officium ſumere voles, nullam hujus belli in nos culpam referes, nullum noſtrum delictum judicabis. Nos quippe paruimus neceſſitati, quæ etiam deſides excitat, atque ignavos ; arma extorſimus de manu odientium nos, ne periclitaremur. At multi ab Eccleſia defecerunt : fatendum idem ; ſed ſuperbia id tuorum præſidum, & avaritia, qui provinciis imperabant, quibus nihil nefas eſſe videtur, contigit. Neque ii a te, ſed a miniſtris iniquis deſciverunt; quibus ſi ad nos miſeria ſublevandos paulum favimus, nequaquam videmur erraſſe : niſi forſan, qui ultro porrigendum caput cenſet cum gladio occurſanti, aut minitanti ferro tradendam ſponte libertatem. Nihil nos contra tuam dignitatem, nihil contra auctoritatem egimus, Pater ſancte, nihil contra Romanam Eccleſiam moliti ſumus. Tollere quærentibus ſalutem noſtram, auferre libertatem volentibus, veluti fræna conjecimus, quibus eorum impetus tardaretur. Suſcipe nos igitur tuendos,*

ut

NOTÆ.

(*o*) *Beneficiorum erga Pontifices.* Fuſe *Leon. Aret. lib.* 8. *Hiſt. Flor.* beneficia enumerat : Florentinos ſcilicet a Friderico Primo, & Henrico ejus filio armis appetitos, eo quod pro Pontificibus ſtarent. Idem paſſos a Friderico II. qui Romam nunquam reverſuros Pontifices dixit, quandiu illis Florentinorum deeſſet auxilium. Manfridum Siciliæ Regem a Florentinis cæſum ad Beneventum, & hinc Eccleſiæ pacem reſtitutam. Addit inſuper Ludovico Bavaro Romam vexanti ſolos pene ex omni Italia Florentinos obſtitiſſe, ejuſque Antipapam Petrum de Corbaria rejeciſſe, Joannique firmiter adhæſiſſe. Vide inſuper *Ammirat. To.* 2. *lib.* 13. *p.* 697. & *Ugol. Ver. lib.* 1. *de Illuſt. Flor.*

Sæpeque Sarmatici contempſit Cæſaris arma,
Pontificum dum Sacra piorum, araſque tuetur
Theutonicis obſeſſa diu Florentia turmis,
Exitium fruſtra minitantem ſprevit Othonẽ.
Compulit infectis diſcedere rebus utrumque;
Sic primum, & pariter Federicum invicta ſecundum
Auſonia cladem Tuſcis dejecit ab oris.

(*p*) *Tuus Legatus.* Guillielmus Card. S. Angeli, ut ſupra.

ut filios, Pater ſancte, & tuæ priſtinæ pietatis in mentem ve- 1376
niat. Recordare miſerationum, quæ in Pontifice eſſe debent. Subeat memoria, nos olim contra Imperatores, contra Reges, contra Tyrannos arma cepiße, quibus Romanam Eccleſiam tueremur, & Romanorum Pontificum ſtatus a viribus impugnantium validior redderetur. Tibi vero perſuadeas oro, nos invitos ad hoc bellum deſcendiſſe, in quo ſola libertatis tutandæ ratio quæſita eſt, idque ſolum actum, ut patriam defenderemus. Quod ſi qua nos graviori cenſura, prout adverſarii noſtri quærunt, ac dictitant, notari voles, feremus æqua mente, quoad facultas erit, & ad illius auxilium confugiemus, qui non deſerit (q) *in ſe ſperantes, quique oppreſſorum cauſas tamquam juſtus patronus ſuſcipere conſuevit.* His dictis varium murmur inter adſtantes exortum eſt, partim adverſantium (*r*), partim faventium Florentinis; multi tamen ex majoribus animum Pontificis incendebant, qui cum turbatus indignitate priſtina, ſe contra eos jure acturum reſpondiſſet, tum verſus ad Chriſti ſimulacrum, quod cruci affixum pendebat, Donatus (*ſ*), *Provoco ad te,* inquit, *omnium Pater omnipotens, qui rectus es judex, nec falli potes, poſtquam humana deſunt ſuffragia, teſtorque nos immeritos iniquo judicio opprimi. Sed tu veram in extremo judicio ſententiam feres.* Multas tandem poſt diſceptationes (*t*) damnati (*u*) Florentini, ac extra Chriſtianorum conſortium ejecti, interdictumque aqua, & igni,

NOTÆ.

(*q*) *Non deſerit in ſe ſperantes.* juxta illud: *Sperantes autem in Domino miſericordia circundabit.*

(*r*) *Adverſantium, partim faventium.* Adverſabantur Galli, favebant Itali omnes, nonnulloſque ex adſtantibus ad lacrymas Florentinorum oratio compulit.

(*ſ*) *Donatus.* Barbadorus coram Pontifice Orationem his verbis clauſit: *Reſpiciat me Deus ſalutaris meus, adjutor meus eſto, ne derelinquas me, quoniam Pater meus, & Mater mea dereliquerunt me.* Ad quæ converſi Gallorum nonnulli ridentes, pedibus tanquam ſtultum petere auſi ſunt. *Ammirat. Junior. To. 2. primæ partis lib. 13. p.699.*

(*t*) *Poſt diſceptationes.* Pontificis Donato reſpondentis, ut videre eſt in *Leon. Aret. lib.8. Hiſt. Flor.*

(*u*) *Damnati Florentini.* Fuſius *Rayn. Annal. Eccl. To. 16. Leon. Aret. lib.8. Ammir. To. 2. lib. 13. Briet. Annal. Mundi p. III. To.2.*

1376 & igni, ipſi quoque, & eorum bona in ſervitutem, & prædam condonata: qua ex gravi cenſura id Florentina Reſpublica conſequuta eſt, ut maximo rerum ſuarum incommodo, omiſſis mercaturis quas variis in Regnis exercebant, multiſque deperditis (*x*) bonis, redire omnes in patriam compulſi ſint, & multorum amplæ fortunæ amiſſæ. Avinione inſuper, in qua Florentini ultra quingentos negotiandi gratia erant, certa præſcripta die juſſu Pontificis pulſi. Britones interim a Pontifice conducti, tranſalpinæ Genuæ Cardinali (*y*) duce, Alpes trangreſſi, in agrum Aſtenſem deſcendunt. Inde Alexandriam, Terdonamque petentes, Ferrariam veniunt, ut magnis itineribus confecti milites curatis corporibus, quæ ad bellum neceſſaria eſſent providerent. At Florentini, cum pro explorato haberent, Cardinalis conſilium eſſe Bononiam obſidione cingere, milites haud parvo (*z*) numero, duce Rodolpho Camerte (*a*), eo mittunt: qui urbem ingreſſus, re frumentaria, ac omnibus quæ ad defendendam urbem neceſſaria videbantur, comparatis, loca quæ facilem in Etruriam aditum hoſtibus præbere poſſent, ſumma ope interciſis itineribus munit. Frumenta ex agris, villiſque in oppida comportari jubet. Publicata (*b*) Florentiæ tam acri Pontificis cenſura, populorum omnium conſuetudine, magis de pace, quam de bello ſollicita Civitas ad eam pro-

NOTÆ.

(*x*) *Deperditis bonis*. Florentinorum damna refert vitæ Gregorii ſcriptor. *Geſt. Greg. XI. apud Boſq.* relatus a *Rayn. To.* 16. *Ann. Eccl.* *Walſinghamus Hiſt. Angl.* addit Florentinos in Gallia non ſolum bonis ſpoliatos, ſed Turcarum more in ſervitutem redactos.

(*y*) *Cardinali Duce*. Roberto Gebennenſi, Genevæ Comitis fratre, de quo ſupra.

(*z*) *Haud parvo numero*. Duo equitum millia, & quingentos pedites miſſos aſſerit *Girardaccius Hiſt. Bonon. lib.* 25. Duo millia equitum, quorum quingenti a Bernabove (Comite Lucio ejus Genero Duce) Bononiam miſſos refert *Cor. p. III. Hiſt. Med.*

(*a*) *Rodulpho Camerte*. Varano.

(*b*) *Publicata Florentiæ tam acri cenſura*. Menſe Aprili qua urbs a Sacris interdicta fuit, bona civium occupantibus conceſſa, perſonæ capientibus jure ſervitutis traditæ, aliaque, quæ videre erit in *Rayn. Ann. Eccl. To.* 16.

procurandam ad Galliæ (*c*), Pannoniæque Regia Gal- 1376
lorum (*d*) ſtirpe oriundum, Reges, tum ad Johannam Siciliæ Reginam Legatos (*e*) miſere. Britones vero, cum Bononiam circumſediſſent, ſacerdotis unius proditione Montis (*f*) Georgii caſtellum capiunt, ac diripiunt: & quo terror ceteris injiceretur, oppidanos omnes, nulla ſexus, aut ætatis habita ratione, ad unum interficiunt. Capto oppido, dum apud Bononiam eſſent, Galli duo data fide in urbem profecti, cum in cœtu militum jactabundi in Florentinos, ut ignavos imbelleſque, & in nullius rei uſum verbis admodum contumelioſis aſperius invecti eſſent, orta cum adſtantibus verborum concertatione, multo inſolentius ſunt locuti ad provocationem uſque deſilientes, ſi qui reſpondere vellent. Tum Bettus Biſſolus Florentinus, & Guido (*g*) Aſtianenſis fraterna iuncti amicitia in medium prodeuntes ſe ob honorem, decuſque patriæ contra provocantes certaturos profitentur. Die præſtituta cum extra urbem ambo in campum deſcendiſſent, tandem in aciem prodeunt, in Legati (*h*), totiuſque exercitus conſpectu. Biſſolus Britonem adverſarium ex equo dejicit: inde pedeſtri marte ad terram proſtratum ſuperat. Legato victi vitam poſtulanti donat. Idem & Guidonis decus fuit; nam ſuperatum Gallum conceſſa vi-

I ta

NOTÆ.

(*c*) *Galliæ Rex*. tum Carolus V.

(*d*) *Gallorum ſtirpe oriundum*. Ludovicus I. Ungariæ prius, dein Pannoniæ Rex, Caroli Martelli Galliæ Regis ex patre nepos. *Abraham. Barſchai Chron. de Reg. Hungaricis p.915.*

(*e*) *Legatos miſere*. Horum nomina non apponit Ammiratus, addit vero ad Pontificem rurſus Legatos miſſos qui pacem quocunque modo inirent; ſed Pontificis explorato infenſo animo, re infecta rediiſſe. Hi autem fuerunt Pacinus Strozzius Eques, Alexander ab Antella, Michael Caſtellanus. *Ammirat. lib.13. p.699.*

(*f*) *Montis Georgii Caſtellum*. Bononia 15. paſſ. mill. diſtantis.

(*g*) *Guido Aſtianenſis*. Senenſis, & Bettus Biſſolus Florentinus jactis in terram galeis, quod Britones antea fecerant, quiſque adverſario galeam impoſuit, quod pro ſtatuti certaminis ſigno habitum fuit. *Ammirat. To.2. lib.13. p.701.*

(*h*) *In Legati &c. conſpectu*. Legatum increpat S. Antoninus p. 3. tit. 22. cap. 1. §.4. *cum duellum*, inquit, *ſit prohibitum lege non ſolum Canonica, ſed etiam Divina, quia hoc eſt Deum tentare, ut dicitur* 2.q. V. Monomachiam; *non catholice, nec juſte Legatus permiſit ipſum Duellum, & præſens adſtitit.*

1376 ta tamquam victoriæ munus Legato largitur. Qua ex re præter verborum actas gratias, dona quoque a Legato egregia, & equi armaque eorum, qui victi erant, data. Ita inſolentia hoſtium repreſſa, & Florentinorum animi in ſpem erecti. Hoc duellum Redolphi ſecutum eſt prudens reſponſum: nam cum hoſtes proditione potius, quam prælio urbem tentarent, Redolphus ad omnia pericula propulſanda ſollicitus, timenſque Bononienſium, quorum animi ſunt natura mobiles, parum tutam fidem, intra mœnia ſe continebat, intentus diurnis, nocturniſque vigiliis, ne qua inteſtina conjuratio, cujus fama occulta ferebatur, incautum oppimeret. Grave videbatur Legato ſua conſilia incaſſum verti; per caduceatorem igitur Redolphum interrogavit, cur tamdiu otioſus portas non egrederetur: Cui Redolphus ſuo nomine renuntiari juſſit, ideo eum non egredi urbem, ne ipſe ingrediatur. Conjuratione (*i*) autem per unum ex conſciis detecta, defectionis auctores capitis ſupplicio mulctati. Spe omni per fraudem recipiendæ urbis præciſa, Bononiam ab Legato Oratores miſſi, qui deditionem populo ſuaderent, pollicerenturque data publica fide, omnium quæ hactenus patraſſent veniam: quod magis ad irritandos animos popularium eſt actum, quam ut ſperaret, id quod petebat perſuaderi civibus poſſe. Auditis Oratoribus, tantus amor libertatis retinendæ fuit, ut contempta eorum oratione, quæcunque indigna ſe paſſuros potius affirmarent, quam in eorum ditionem redirent, quorum inſolentiam, avaritiam, faſtidium, arrogantiam, ſuperbiam diutius experti forent. Eo reſponſo indignatus Cardinalis, ſe non inde antea abiturum minatus eſt, quam eorum ſanguine & manus, & pedes laviſſet.

NOTÆ.

(*i*) *Conjuratione &c. detecta*. die XII. Sept. MCCCLXXVI. & quinque ex conjuratis, qui portam Cardinali tradere moliti fuerant, Bononienſibus ipſis annuentibus, capite mulctati. *Ammirat. lib. 13. T. 2. p. 703.*

viſset. Quæ verba etiam in Phalaride tyranno, aut quo- 1376
vis immani barbaro execranda, & digna odio extitiſsent. Irritati, offenſique his dictis Bononienſium animi acrius, diligentiuſque tuendæ libertati incubuere. Ita potiundæ urbis deſperatione Legatus permotus, ab ea quoque ſpe dejectus poſse ſe in Florentinorum agrum prædatum tranſire, ſaltus (*l*) enim undique foſſis, armatiſque occupati erant, cumque inſtaret hyems, exercitum in hiberna Ceſenam deduxit, expectaturus rei gerendæ tempus, & Pontificis voluntatem. Ibi facinus infandum, & in Nerone horrendum Legati ſcelere commiſsum eſt; ut nequaquam mirum videatur, oppida Pontifici ſubjecta a ſuorum Præſidum crudelitate deſciviſſe. Britones Ceſenam ingreſſi, tamquam in urbe ex hoſtibus vi capta, omnia ſacra, profanaque pro libidine diripiunt. Non virginum pudicitia a militari luxuria tuta erat. Nullus pudori locus, nullum ætatis, aut ſexus diſcrimen, nulla pietas, nulla venia. Omnia militari crudelitate, & avaritia agebantur. Neque hæc, cum cives apud Legatum quererentur, ullo jure coercebantur, ſed in dies major ſceleribus dabatur licentia. Tandem cum ſæva tyrannide oppreſsa civitas graſsantium militum acerbitatem ferre nequiret, ſumptis armis, commiſsoque certamine, Britones (*m*) magna cum cæde urbe ejecit. Deinde cum ultionem veriti cives in armis eſsent, ſuaſione Galeotti Malateſtæ, jurejurando quoque Legati confiſi, pollicentis ſe omnis injuriæ oblitum eis ex animo parcere, cædiſque culpam in ſuos rejicere affirmantis, arma depoſuere. At is, cui cariora omnia, quam fi-

NOTÆ.

(*l*) *Saltus &c. occupati erant*. Timentes enim Britonum adventum Octoviri exercitum 1400. lanceis, 200. equitibus, 1000. peditibus auxere; corruperant inſuper auro Joannem Malaſtrettam, & Franciſcum Budam Legati Duces, ne in Florentinorum agrum deſcenderent.

(*m*) *Magna cum cæde*. Octingentis obtruncatis.

1376 des, & jusjurandum erant, milites in urbem juſſit irrumpere, pœnamque de ſociis inique trucidatis a civibus ſumi. Hi improviſo oppidum nil minus veritum, ſed promiſſis, ſacramentoque Legati fretum ingreſſi, omnia crudeli, ac miſerrima cæde complent; a nulla (*n*) crudelitate temperatum eſt. Viri pariter, ac mulieres, pueri, & infantes in cunis reperti cæduntur, in vicis, in plateis, in domiciliis, in templis ſævitum. Sanguis indigna cæde peremptorum manabat undique. Virgines quoque Deo dicatæ ad ſupplicium raptæ; matres parvulos complexæ filios una cum liberis ſtratæ conſpiciebantur, etiam ſuper altaribus pueruli, qui eo confugerant, interempti. Non Sagunti (*o*) excidium crudelius fuit: ad unum omnes, niſi qui in primo (*p*) tumultu ex urbe effugerant, fœda morte perierunt. Occiſorum (*q*) numerus ad quinque millia traditur fuiſſe. Legati quos ad Pontificem miſſos retulimus, infecta pace redierunt, minante Pontifice ſe ad eos caſtigandos in Italiam venturum, ſumpturumque de hoſtibus ſupplicium, qui tam inique Romanam Eccleſiam propria hereditate ſpoliaſſent. Neceſſaria Reipublicæ defenſio cum civibus videretur, prorogatum (*r*) Octoviris imperium eſt, juſſique, ut e Republica cenſerent, forti animo de pace belloque agerent: qui cognito rurſus infeſto Pontificis ad bellum animo, ſignis militaribus conſtitutis, in

NOTÆ.

(*n*) *A nulla crudelitate &c.* de qua S. Antoninus p. III. tit. 22. *nedum Prælatum Eccleſiaſticum vices tenentem Vicarii Jeſu Chriſti, ſed Herodem, & Neronem dedecuiſſet tam ſæva, ſceleſtaque vindicta.*

(*o*) *Sagunti excidium.* Ab Annibale dirutum, incolis omnibus igne ferroque abſumptis. *Tit. Liv. Dec. 3. lib. 1.*

(*p*) *Primo tumultu effugerant.* Angli rapinæ potius quam cædis cupidi Cæſenates ut ſe a Britonum ira eriperent, hortati ſunt. *S. Ant. p. III. tit. 22. cap. 1. §. 4.*

(*q*) *Occiſorum numerus &c.* Tantæ cædis culpa Galeotto Malateſtæ etiam inferenda; ſperans etenim ſe urbe civibus vacua facilius (ut accidit) potiturum, milites continere noluit. *S. Anton. ibid.*

(*r*) *Prorogatum Octoviris imperium.* qui vulgo *gli Otto Santi* appellabantur.

in quibus ad communem exhortationem omnium, qui ſe 1376
dignos libertate judicarent, libertatis nomen inſcriptum
erat, ea Redolpho duci, cujus opera (*ſ*) egregia ante
fuerat, ſummo populi conſenſu dedere. Pontifex interea
mentem in Florentinos hoſtilem gerens, mare ingreſſus
(*t*) claſſe, quæ adverſo vento in varia loca diſperſa eſt,
poſt quartum ex quo Maſſilia ſolverat menſem Cornetum
(*u*) appulit. Inde per oſtia (*x*) Tiberis in urbem inve- 1377
ctus eſt. Eo rurſus Oratores (*y*) a Florentinis ad compo-
nendam pacem miſſi, cum fruſtra omnia tentata renun-
tiaſſent, ſummis utrinque viribus neceſſaria ad bellum
parantur. Vulſinienſes (*z*) primi poſt adventum Ponti-
ficis, ſignum libertatis ſecuti opera Johannis Præfecti ur-
bis rebellarunt. Augutus interea cum quatuor millibus
hominum cum Florentinorum, ac Bernabovis pollicita-
tionibus, tum pecuniis (*a*) allectus ad eorum partes tranſiit,
ex

NOTÆ.

(*ſ*) *Opera fuerat ante egregia*. nempe in Bononia defendenda.

(*t*) *Mare ingreſſus Pontifex*. Paratis in Rhodano una & viginti triremibus, alio iter ſimulans, ne a Gallis (queis Pontificis curia emolumento erat) detineretur, die XIII. Sept. MCCCLXXVI. Avinione diſceſſit, Januamque appulit XVIII. Octobris. *Plat. Ammirat. & Ubert. Fol. Hiſt. Gen. lib.* 8. ubi etiam ejus navigatio deſcribitur fœda tempeſtate, multorumque naufragio miſeranda. Itinerarium Greg. fuſius deſcripſit *Petrus Amelius Alectenſis Epiſcop. Senogal. & Rayn Ann. Eccl. To.* 16.

(*u*) *Cornetum appulit*. poſt quartum, quo Maſſilia ſolverat, menſem, & Natalis Domini feſtum ibi celebravit. Sic *Rayn. ibid.* Anconam appuliſſe, non vero Cornetum nonnulli referunt, quos confutat *P. Eldovinus*. Inde erratum exiſtimo, quod Pontifex triremem Anconitanam conſcenderit, ut ſcribit *Julianus Saracinus Hiſtor. Anc. p. II. l. 9.*

(*x*) *Per oſtia Tiberis*. Corneto ſolvit Pontifex XIII. Januarii MCCCLXXVII. Oſtiamque delatus per Tiberis alveum XVII. ejuſdem Menſis Romam Pontificiam ſedem retulit poſt ann. LXX. & duobus menſibus queis in Gallia exularat. *Ciaccon. in Greg. XI.* Romam ingredientis pompam accuratis ſed incomptis verſibus deſcribit *Petrus Amelius*, ſeu *Æmilius Alectenſis Senog. Ep.* apud *Maſſon. de Rom. Pont. lib.* 6. & apud *Rayn. To.* 16 *Ann. Eccl. p.* 551.

(*y*) *Oratores*. Pacinus Strozzius, Alexander ab Antella, & Michael Caſtellanus, qui Avinionem eum adierant.

(*z*) *Vulſinienſes*. vulgo *Popoli di Bolſena*. Vulſinium urbs eſt ex 12. primis Thuſcorum Coloniis. Cum in Pontificiam ditionem conceſſiſſet, patrimonio Sancti Petri addita eſt. *Brietius Paral. Geog. append. ad To.* 2. & de his populis *Juven. Sat.* 3.

Aut poſitis nemoroſa inter juga Volſiniis, aut
Simplicibus Gabiis, aut proni Tiburis arce.

(*a*) *Tum pecuniis allectus*. ſtipendia enim 250. Florenorum millia a Florentinis oblata.

1377 ex quo ſociorum opes adauctæ ſunt. Redolphus (*b*) vero, qui exercitui præerat, vir, ut ipſemet fatebatur, mobilis animi, Fabriani oppidi recipiendi ſpe injecta tranſitionem fecit. Qua ex re, ut moris eſt eorum, qui fidem frangunt, capite inverſo Florentiæ publicis in locis depictus (*c*) eſt. Is ſumptis a Pontifice Britonibus, in Piceno eos, qui Florentinorum partibus favebant, perſecutus eſt. Ad ea loca miſſus Lucius Germanus Comes, ut ſociis opem ferret, acie inſtructa Redolphum ſuperavit, qui victus ſalutem fuga petens, ferme ſolus Tolentinum (*d*) pervenit. Capti ex ejus exercitu ad mille hominum ſunt: ducenti interfecti. Signa militaria complura ex hoſtibus capta, Florentiam delata. Gregorius, quod viribus, aut conſilio deſperabat, aſſequi aſtu, calliditateque ſe conſecuturum putans, Florentiam Oratores (*e*) miſit, tentatum ſi quo modo poſſet, quod vi nequiverat, civili fieri diſſenſione. Quo poſtquam venere, cum ſibi mandatum dicerent, ut ad Populum verba facerent, data magiſtratuum omnium, & primorum, qui plurimi convenerant, concione, longo ſermone paternam benivolentiam, ſingularemque caritatem, quam Pontifex in Florentinum populum habuiſſet, explicarunt, quem certe noſſet nunquam declinaſſe a ſummorum Pontificum voluntate: *Scire ſe non civitatis culpa quod vigeret, bellum exortum eſſe, ſed quorundam* (f) *opera, quibus magis diſcordia externa,*

N O T Æ.

(*b*) *Redolphus vero.* Varanus Camertes a Florentinis ad Pontificem defecit. Ad hoc forte inductus, quod cum Fabrianum cepiſſet, privatique juris facere vellet, Florentini prohibuerunt, ut refert *Leon. Aret. Hiſt. Flor. lib.* 8. Vel ex eo motus ad deſciſcendum, quod Florentini Augutum ad ſua ſtipendia evocaſſent, eique magis blandirentur, unde invidiæ cauſſa. Sic *Scipio Ammir. lib.* 13. *Hiſt. Flor. p.* 705. Aurum quoque Pontificis plurimum apud illum valuiſſe credendum.

(*c*) *Depictus.* & Civitate qua donatus fuerat, privatus. *Leon. Aret. lib.* 8. *Ammirat. p. I. Tom.* 2. *p.* 705.

(*d*) *Tolentinum.* Urbem Piceni, nunc Marchiæ Anconitanæ.

(*e*) *Oratores.* Religioſos Viros, quorum unus ex S. Auguſtini, alter ex Fratrum Minorum familia. *Ammirat. p. I. To.* 2. *l.* 13.

(*f*) *Sed quorundam opera.* nempe Octovirum *di Balia.*

na, quam pax, & quies civium quæſtui eſſet; non publicam, ſed privatam quæri utilitatem, & qui bello gerendo præfecti eſſent, ab his bellum per privatum commodum trahi, impedirique pacem, quæ facile componi poſſet, ſi per illos liceat, qui libertatem verbo præſeferentes, revera in ſervitute cives tenere velint: nunquam defuturam bellorum materiam, dum ſuas opes ex aliorum calamitate augerent: multos eſſe, qui libertatis ſpecie, quæ dictu pulcherrima videatur, non liberos, ſed ſervos eſſe cupiant cives ſuos: non bellum, non arma, non ſeditionem, non eorum ſervitutem a Pontifice quæri, ſed pacem, concordiam, otium, cum his præſertim, quos non voluntas, ſed potentiorum timor invitos ad arma compuliſſet: cupere Pontificem, ut qui materiam bello ſubminiſtrent, ad ſanam redeant mentem, & ut civium ſaluti quandoque conſulant: offerre ſe pacem quacunque velint conditione; proinde uterentur in decernendo illa, pro qua ſe pugnare dicerent libertate: & ad Parentem, qui paſſis manibus, & grato animo eos ſit recepturus, redire velint, & pace oblata frui: belli ſuaſores ab eis eſſe rejiciendos, neque permittendum, ut per continuationem (g) magiſtratus potentiorum animi irritentur ad opprimendum Populi libertatem; eo enim modo facile in tyrannidem, ut ſæpius multis contigit, deſcendi poſſe, quam non ſolum non cupiat, ſed maxime horreat Pontifex. 1377

His dictis decreto publico reſponſum eſt Oratoribus: *Florentinos ſemper ſumma fide erga Romanos Pontifices extitiſſe, obſervantiam eorum in Romanam Eccleſiam nunquam ſua culpa ad eam diem intermiſſam. Beneficia variis in rebus, & tempeſtatibus in illos collata commemorata ſunt: belli culpa in ſuos relata Præſules, qui ad Italiam miſſi ambitione, & tyrannide æſtuarent. Iniquitas eorum, cupidoque dominandi inſana, & ſimul*

NOTÆ.

(g) *Per continuationem Magiſtratus.* Octovirum, quibus toties prorogatum imperium fuerat. *Scip. Ammirat. To. 2. lib. 13. p. 706.*

1377 *& ſimul illorum injuriæ ad id tempus explicatæ. Ingratus illorum animus etiam patefactus eſt, qui tot immemores beneficiorum, per ſimulationem, ac diſſimulationem Florentinos velle peſſundare manifeſto ſint deprehenſi. Neceſſario eos pluribus injuriis, doliſque* (h) *provocatos ad Rempublicam defendendam cepiſſe arma, id abſque eorum damno, qui bellum excitarint, haudquaquam fieri potuiſſe: quæ res ſi moleſta Pontifici foret, non ſua qui pacem ſemper appetiſſent, ac poſtulaſſent, ſed ſuorum Præfectorum cauſa accidiſſe. Rogare eos, deprecarique, ut Pontificem ad pacem hortarentur, quam, ſi æqua daretur, nunquam ſe recuſaturos teſtati ſunt.* Reverſis Romam Legatis, quæque egerant expoſitis, irritatus Pontifex, cui minime ejuſmodi conſilium (*i*) ceſſiſſet, quotidie indignationis animi edebat ſigna, tum ſententias in Florentinos populorum auribus replicando, tum movendo, ac ſollicitando Italiæ urbes, ut publice eorum cives expellerent; quarum plurimæ ſuis decretis, quoniam iniqua videbantur, minime paruerunt. Vulſinienſes interim, qui poſt defectionem in ſocietatem venerant, quorundam oppidanorum proditione a Britonibus capti, omnis generis præda in avaritiam militum conceſſa, magis quam hoſtili odio cruciantur. Stupratæ mulieres virgineſque, viri in captivitatem ducti, ædificia incenſa, mœnia everſa ſunt. At in Gallia Galeatius Bernabovis frater, urbem Vercellas (*l*), quam in Pontificis poteſtatem ante bellum redactam ſcripſimus, a Gregorio data pecunia recepit;

NOTÆ.

(*h*) *Doliſque provocatos.* ut ſæpius diximus a Guillielmo Cardinali S. Angeli, Bononiæ Legato, qui frumenti inopia laborantes, tametſi antea promiſiſſet, non ſublevavit, ſed in eos doloſe Augutum ad meſſis devaſtationem miſit.

(*i*) *Ejuſmodi conſilium ceſſiſſet.* diſcordias ſerendi populumque in Octoviros irritandi,

(*l*) *Vercellas &c. data pecunia recepit.* Nullatenus pecuniam dediſſe Galeatium ait *Corius p.III. p.* 194. ſed cum Vercellis potiri Sabaudiæ Comes tentaſſet, Joanne Fliſco Vercellenſi Epiſcopo per fraudem in vincula conjecto, indignantes cives Galeatium ad urbis imperium advocaſſe.

cepit; quod in Bernabovis contumeliam propter fœdus cum Florentinis initum, factum eſſe omnes arbitrati ſunt. Pontificis in Italiam adventu non ſolum non auctæ ſunt, ſed ejus diminutæ vires. Crudelitas Britonum, quorum barbaries ſanguine humano graſſabatur, multos ad defectionem in Piceno excitavit. Ad has Florentinorum ulciſcendas injurias Pontifex Ramundum nepotem contra eos cum parte exercitus per agrum Senenſem maritimum ire juſſit, qui caſtris poſitis Groſſetum, quod præſidio valido tenebatur, diutius oppugnavit. Verum cum Augutum auxilio illi adventare præſenſiſſet, tanti Ducis timore motus, relicta oppugnatione, retrocedens ex Senenſium finibus diſceſſit. Augutus vero Peruſiam cum exercitu contendens, agros propinquos hoſtili more populatur. Inter hæc Ananiam urbem Campaniæ ad Pontificem tertio Legati miſſi, quærentes ſi quo modo cum eo de pace agi poſſet: cum multis dictis, tentatiſque, re infecta reverſi Florentiam, retuliſſent, mentem Pontificis a pace averſam, intentamque bello; communi conſilio obſiſtere tam iniquo hoſti decernunt. Octoviris in annum pacis, bellique gerendi imperium prorogant, ſtipendio (*m*) inſuper, & ſupplemento exercitus ſummo ſtudio intendunt. Cum inſenſa Pontificis mens acriter nimium Florentinos perſequeretur, obſervatæ autem ad eam (*n*) diem ejus eſſent cenſuræ, ſententia omnium fuit, ut nulla auctoritate ejuſmodi haberentur Interdicta, ſed palam omnibus in locis ſacris cerimoniarum priſtinus ſervaretur cultus. Tepeſce- 1377

K re

NOTÆ.

(*m*) *Stipendio inſuper &c.* Pecunia exhauſtos Florentinos a Clero Civitatis, Diœceſiſque Florentinæ auri vim magnam extorſiſſe, & Eccleſiaſticorum bona publicaſſe, ut bellum in Pontificem gererent, refert *Rayn. Ann. Eccl. To. 16. p. 543.* Sacros etiam apparatus venditos *addit Corius p. III.*

(*n*) *Ad eam diem.* Ad menſes decem, & ſeptem cenſurarum jura inviolata fuerant. Sed XXII. Octobris die Eccleſiaſticis omnibus indictum, ut priori intenderent cultui, pœnæque pecuniariæ abſentibus Epiſcopis intentatæ. *Scip. Amm. Hiſt. Flor. p. I. To. 2. p. 709.*

1377 re enim erga Deum pietas videbatur, ſi ſupplicationes, & ſacra negligerentur; neque iniquas ſententias adeo verendas dicebant, ut Chriſti fides ablegari ex hominum mentibus videretur: parendum eſſe Pontificum cenſuris, cum illius præcepta, ac veſtigia ſequerentur, cujus in terris Vicarios eſſe profiterentur. Non enim de Religione, ſed perfidia injuriiſque Paſtorum Eccleſiæ certamen eſſe. His rebus cognitis Pontifex, cum victoriam deſperaſſet, remiſſa paulum acerbitate animi in mitiorem ſententiam converſus, paci quærendæ animum adjecit, miſſoque Oratore Florentiam Urbinate Epiſcopo, ſe ejus componendæ arbitrum lecturum ait Bernabovem eorum ſocium. Non caruit ea Bernabovis nominatio ſuſpitione fraudis dolique, qui ſubeſſe videbatur. Multi periculoſum putabant fore tantam rem credi homini ambitioſo, & nuper hoſti, quem non erga ipſos benivolentia, ſed odium in Pontifices ad coeundam cum Florentinis ſocietatem coegiſſet. Dubitabatur, ne & Pontificis gratiam vel iniqua pace inire, & Florentinorum opes debilitari, ut ſuæ augerentur, vellet. Multi quoque in poſterum providentes ſuſpicabantur, non pacis cupiditate, ſed ut Bernabovis voluntatem ſibi conciliaret, eum virum belli componendi auctorem lectum, & videbatur haud dubia ſuſpitio apud illos qui habebantur prudentiores. Sed cum veluti certa ſpes pacis feſſo bellis populo oſtenderetur, & Bononienſes (*o*), quorum gratia magna ex parte trahebatur bellum, armis poſitis in gratiam Pontificis rediiſſent, omnium

NOTÆ.

(*o*) *Bononienſes &c.* Primores Raſpantis factionis Pontifici infenſos Bononienſis Populus ad concordiam evocatos partim ferro abſumit, partim in vinculis habet. Inde Joannem de Lignanis, Ugolinum Gallucium, & Sanctum Danetium una cum Franciſco Foſcarara mercatore ad Pontificem de pace mittunt, quæ Guidonis Monachi opera conſtituta eſt. *Gerardacius Hiſt. Bon. lib. 25. p. 363.*

mnium animi (*p*) in ejus quoquo modo quærendæ curam 1377
converſi ſunt. Igitur miſſi ad Bernabovem Legati, qui
peterent, ut ejus ſtatuendæ auctor eſſe vellet, Serezanum
(*q*) eum perduxerunt, quo, & Cardinalis (*r*) Ambia-
nenſis appulerat Pontificis Legatus. Convenerunt eo Gal-
lorum Regis, ac Johannæ Reginæ, Venetorumque, ac
Florentinorum concordiæ firmandæ gratia Oratores. Pa-
cis conditionum, quæ Florentinis graves admodum vide-
bantur, & bello deteriores, auctor Bernabos dicebatur,
ut ſociorum damno receptum ad Pontificis gratiam, cujus
antea hoſtis fuiſſet, haberet. Petebantur inter cetera octin-
genta florenorum millia, quæ ob ſumptus in id bel-
lum factos Pontifici darentur; horum altera pars a Flo-
rentinis, altera a ſociis danda erat. Multa præterea adji-
ciebantur, quibus palam erat Bernabovis animum haud
recta ſentientem partibus Pontificis favere, quæ quamvis
aſpera, ac difficilia civibus eſſent, pacem tamen bello &
iniquis conditionibus præferendam plures cenſebant. Erant
frequentes excubiæ, dum hæc agerentur, ad portam (*ſ*)
civitatis Piſanam, expectantes noctu ſiquid ab Oratori-
bus afferretur. Ad ſextum kalendas Aprilis anni octavi,
& ſeptuageſimi ſupra mille trecentos, hora noctis ſecunda,
pulſata (*t*) magno impetu porta, cum peteretur, & quis 1378
eſſet, & quidnam afferret novi; ut aperirent quam primum

NOTÆ.

(*p*) *Omnium animi*. Mirum quidem ad id inductos in Pontificem adeo efferatos animos, ut B. Catharinam Senenſem pacem cum Pontifice jam ſuadentem pene obruerint, gladium ignemque minitati, licet pro Florentinis ad Pontificis animum leniendum Avinionem uſque pergere non recuſaverit. *S. Anton. p. III. tit. 23. p. 24. §. 16. Rayn. To. 16.*

(*q*) *Serezanum*. Urbs in limine Liguriæ prope oſtia Macræ fluvii, quæ Bernabovi parebat.

(*r*) *Cardinalis Ambianenſis*. Otho Bruniſincenſis. *Cor. p. III.*

(*ſ*) *Portam Civitatis Piſanam*. unde Piſam iter, ſancti Friani aliter appellata.

(*t*) *Pulſata magno impetu porta*. Hoc ab antiquo hiſtorico confictum ſuſpicatur, nec immerito *Scipio Ammirat. To. 2. lib. 13. Hiſt. Flor.* atque ex eo arguit, quod ille referat eodem die XXVII. Martii urbis portam pulſatam, Avinione Pontificium Palatium pene medium combuſtum, a mercatoribus Florentinos de Gregorii morte admonitos; ſed poſtea ſui immemor ſecum ipſe pugnet, narretque Pontificem die VIII. Aprilis deceſſiſſe.

1378 reſpondit, quoniam civitati ſalutaria, & olivum victoriæ inſigne deferret. Reſerata ſtatim porta, vigiles inter ſe vociferantes proſpera allata, olivum advectum, pacem factam eſſe; neminem qui id dixerit invenerunt. Hæc verba paulatim per loca portæ propinqua, deinde per urbem confeſtim vulgata, adeo mentes hominum excitarunt, ut domo exeuntes, congratulanteſque invicem pacem firmatam, accenſis in ſignum lætitiæ ignibus, nullo certo auctore moti feſtam noctem agerent. Ibant plurimi ad ſummum magiſtratum ſciſcitantes, nunquidnam advenìſſet certi, & unde hæc prodiſſet fama; nullo nuntio præter verba portam percutientis invento, domum quiſque, ſpei tamen plenus rediit. Eadem poſtmodum (*u*) hora, dieque compertum eſt, Gregorium exceſſiſſe e vita, cujus mortem pax ſubſecuta eſt. Hoc, quod loco miraculi habetur, ſæpius accidiſſe, ex antiquis hiſtoriis compertum eſt. Ego autem (*x*), qui Romæ ad ſecreta Johannis XXIII. Pontificis eram, idem contigiſſe verum teſtimonium ferre poſſum. Bellum vigebat (*y*) inter ipſum, & Ladislaum Apuliæ Regem, miſeratque ſuas, tum equitum, tum peditum copias cum Ludovico Andegaviæ Duce, quem Siciliæ Regem declararat, contra Ladislaum; quæ cum flumen (*z*) Lyrim (id eo loci Pontificis terras a regno dirimit) tranſiſſent, caſtraque prope Pontem curvum in

NOTÆ.

(*u*) *Eadem poſtmodum hora dieque, &c.* nempe ad ſextum kal. Aprilis. ſic *Briet. Ann. Mundi part. III. To. 2. Plat. in Vita Greg.* quinto kal. ejuſdem menſis. Alii vero pene omnes auctores die XXVII. Martii occubuiſſe teſtantur. Sic *Ciacon. Panvin. Girardacius, Seth. Calv.* & *Rayn. To. 16.* qui nonnullos alios id ſentientes adnotat.

(*x*) *Ego autem qui Romæ ad ſecreta &c.* In Poggii vita quadraginta annis Pontificum a ſecretis Poggium fuiſſe diximus, ut & ipſe *Invect. 3. contra Philelph.*

(*y*) *Bellum vigebat.* Ann. MCDXI. in Ladislaum, quem uti Angeli Corrarii fautorem Joannes XXIII. Siciliæ Regno privarat. *Rayn. Ann. Eccl. To. 17.* & *Theod. Niemus in vita Joannis XIII.*

(*z*) *Flumen Lyrim.* Campaniæ, juxta cujus ripas Ladislai copiæ profligatæ.

in Aquinatis agri finibus poſuiſſent: Ladislaus vero cum 1378 exercitu obviam profectus caſtra ex propinquo metatus eſſet, commiſſa poſtridie ante meridiem pugna, Ladislaus magna ſuorum ſtrage pluribus amiſſis, aut captis victus fugatuſque (*a*) eſt: quæ victoria eadem hora Pontifici Romæ nuntiata eſt. Nam cum pranderet, ſecretioriſque cubiculi porta gravi ictu ſæpius percuſſa eſſet, admiratus vero Pontifex hominis temeritatem, quiſnam eſſet, petitum miſiſset, apertis foribus, humana effigie vir adſtans Johanni referri juſſit Ladislaum victum, fuſum, ac fugatum eſse. Re ad Pontificem delata, juſsuſque intromittere hominem, cum ad portam rediiſset, neminem comperit; petens nominatim ex janitoribus, qui ædium fores obſervant, quiſnam ingreſsus eſset, neminem omnino ſe vidiſse reſponderunt. Illa & poſtridie hora certior Pontifex factus eſt ſuos commiſso prælio victoria potitos. Triduo poſt diffuſam pacis famam Gregorii morbus veſicæ (*b*) dolore contractus litteris nuntiatus, primum ut Oratoribus mandaretur effecit, ne pacem firmarent, verbiſque tempus protraherent: quod Bernabovis animum maxime ad iram promptum propemodum incendit; tum illius obitus ſignificatus, Bernabovem, ceteroſque (*c*) ad proprios quenque lares re infecta redire coegit. Electus in Pontificem Urbanus (*d*) Sextus, nul-

lo

NOTÆ.

(*a*) *Fugatuſque eſt*. Et pene captus, ni fuga Rocaſiccam vicinum caſtrum altiſſima in rupe poſitum perveniſſet. *Leon. Aret. lib. 8. Hiſt. Flor. Collen. Hiſt. Neap. lib. 5.*

(*b*) *Veſicæ dolore*. ſeu *male di Pietra*, ut *Leon. Aret. lib 8. Hiſt. Flor.*

(*c*) *Ceteroſque ad proprios quenque lares*. Quos inter Cardinalis Ambianenſis una cum Narbonenſi Epiſcopo Pontificis conſanguineo, qui Serezanæ de pace acturi convenerant, Romam ad novi Pontificis electionem ſe contulerunt.

(*d*) *Urbanus Sextus*. Antea Bartholomæus Butillus Archiep. Barenſis Neapolitanus. *Briet. Ann. Mundi par. III. To. 2. Plat. de Vit. Pontif. Rayn. To. 17. Ann. Eccleſ. Scip. Ammirat. p. I. To. 2. lib.* 13. additque fuiſſe Bartholomæum a Perignano, ita nuncupatum ab oppido Perignano Piſanæ ditionis, unde ejus avus originem duxerat.

1378 lo odio in Florentinos uſus. Sublatis Gregorii (*e*) cenſuris, ſolutioneque (*f*) non parva pecuniæ infra certum tempus promiſsa, qua poſtmodum Alexander (*g*) Quintus Pontifex in Piſano Concilio illos donavit, pacem eis æquis conditionibus dedit. Quieta ab externis bellis civitate, pax in diſsenſiones domeſticas verſa eſt. Nam civiles diſcordiæ e veſtigio civitatem invaſere; quæ peſtis omni externo bello pernicioſior eſt; inde enim & Rerumpublicarum interitus, & urbium ſequitur everſio. Ferebatur a multis id divino judicio fieri, quo civitas hoſtis Pontificum, & belli impii auctores plecterentur. Alii Rerumpublicarum mores, naturamque aſserebant, ut civili quandoque diſſidio vexentur: neque mirandum eſse, id Florentinam urbem paſsam, quod maximis (*h*) quondam Rebuſpublicis accidiſset. Duodecim (*i*) ferme anni inter Gregorii mortem, & initium primi belli, quod cum Johanne Galeatio Virtutum Comite geſtum eſt, interceſſere: in quibus raro ab inteſtinis diſcordiis ceſsatum eſt. Quatuor ferme annos vario Reipublicæ ſtatu cives conflictati ſunt, multaque (*l*) cum cæde civium, tum exi-

NOTÆ.

(*e*) *Sublatis Gregorii cenſuris*. Legatos ſex veniam petentes Romam ad Urbanum miſerant Florentini; Pontifex vero Simeoni Volaterranenſi Epiſcopo, & Franciſco ab Herbano ex S. Auguſtini familia cenſuræ tollendæ facultatem dedit, de quo gratiæ Deo actæ Florentiæ die XXIX. Octobris. *Ammirat. ibid.* Prædictam fuiſſe a Chriſto S. Catharinæ pacem, illique inhibitum ne Florentia, pace infecta, diſcederet, refert *Raymundus Capuanus* in ejus Vita.

(*f*) *Solutioneque non parva pecuniæ*. 150. Florenorum millibus Florentini mulctati, ut *Ammirat. lib.* 14.

(*g*) *Alexander Quintus*. Ex eo putandum Florentinos ſolutione liberatos, ſive quod pro Pontifice in Ladislaum arma laturos ſe promiſiſſent; ſive quod armis ſuis Paulo Urſino conjunctis Romam Alexandro reſtituiſſent. *Ammirat. Hiſt. Flor. part. I. To. 2. lib. 17. Rayn. Ann. Eccl. To. 17.*

(*h*) *Maximis quondam Rebuspublicis*. Romanæ præſertim, quæ civilibus diſcordiis tandem everſa.

(*i*) *Duodecim ferme anni a morte Gregorii*. Mors Gregorii incidit in annum MCCCLXXVIII. bellum cum Virtutum Comite inceptum MCCCLXXXX.

(*l*) *Multaque cum cæde civium*. Horum præcipui capite mulctati fuere, Petrus de Albicis, Jacobus Sachettus, Cyprianus Mangionus, Bartholomæus Siminettus, & Donatus Barbadorus, cujus in Florentinos merita ſuperius narravimus. *Scip. Ammir. lib. 14. p. 747.* Quibus adjunctos fuiſſe Thomam Strozzium, & Benedictum de Albertis aſſerit *Leon. Aret. lib. 9. Hiſt. Flor.* Philippum vero de Coſis, Rubeum Riccium, Gregorium de Cardinalibus alioſque nobiles plebejo impetu occiſos.

exilio (*m*) res tranſacta. Nam tum optimates (*n*), tum 1379
plebs infima, tum mixti ex omni civitatis ordine urbem regebant: donec compoſito in melius rerum ſtatu civitas certo regendi ordine quievit. Illud vero animadverſum memoratu dignum, ſeu juſtum, ſeu injuſtum cum Gregorio bellum ſuſceptum fuerit, Octoviros, qui bello gerendo præfuerunt, parvum infra tempus poſt illius mortem defunctos (*o*) eſse omnes, genuſque eorum (*p*) majori ex parte deletum. Convenerant poſt factam pacem in Umbria, Picenoque agro ad ſex millia hominum militarium, in quis Carolus (*q*) Bernabovis filius, & Antonius (*r*) Scala, pulſi patria erant, ad belli ſocietatem egeſtate compulſi, qui ex bellis præteritis otioſi ſupererant, prædæ, & latrociniis intenti. Hi communes omnium hoſtes, cum ſingulis civitatibus adverſarentur, Peruſinos, Cortonenſes, Senenſes populati ad redimendam

NOTÆ.

(*m*) *Tum exilio.* 31. cives ab urbe dimiſſi, aliique 36. abſentes ad judicium vocati; ſed cum minime paruiſſent, bonis ſpoliati & in exilium miſſi ſunt. *Ammirat. lib. 14. p. 733.* Melchior Stephanus 76. civium nomina enumerat, quorum 53. Florentia pulſi, ceteri pecunia mulctati.

(*n*) *Tum optimates, tum plebs infima.* Sortis ultimæ Confalonerius electus Michael Lando. Priores vero Joannes Capponius lanarius, Leonardus Franciſcus, Silveſter Campiobeſus, Joannes Bartolus, Silveſter Joannis, aliiq; ab Ammirato relati artifices ſellularii. Creati deinde a populo 64. equites ex optimatibus, duobus tantum plebejis immixtis. *Ammirat. lib. 14.*

(*o*) *Defunctos eſſe omnes.* Quid mirum, cum pene omnes ſenes eſſent?

(*p*) *Genuſque eorum majori ex parte deletum.* Joãnes Magalottus ann. MCCCLXXVII. ſine filiis defunctus. *Ut Joann. Baptiſta Ciai. in ſuo M.S.* Andreas Salviatus anno circiter MCCCLXXXVIII. extinctus, ejuſque familia cum eo collapſa. *Iſtor. Geneal. fam. Salv. MS.* apud Can. Thomam Salviatum. Joannes de Mone ab exulibus Florentinis Aretii occiſus, ſucceſſoribus caruit. *Mem. hiſt. Nicolai Rodulph. MS.* apud Can. Ghirardinum. Andreæ de Bardis incertus exitus; certum tamen, illum ſine prole deceſſiſſe. *Nic. Rodulph. ibid.* Simon Perrucius Magalotto ſuffectus (qui ann. MCCCLXXVII. occubuerat) nec ex ſe, neque ex fratre maſculam prolem reliquit. *Alb. Geneal. Bern. Benr. Arch. Segr. Hetruriæ Principis.* Reliquorum familiæ, nempe Guccii Guccii, Matthæi Soldi, Joannis Dini, & Thomæ Strozzi diu perdurarunt, quorum aliquæ noſtra quoque ætate florent.

(*q*) *Carolus Bernabovis filius.* Bernabove a Galeatio in captivitatem redacto, Carolus, Crema, Parma, aliiſque quæ illi paterna diviſione obvenerant locis ſpoliatus, Mediolano quoque pulſus fuit. *Angeli Hiſt. Parm. lib. 2. p. 201.*

(*r*) *Antonius Scala.* a Franciſco Carrarienſi una cum Brunoro captus, ac in Montis Silicis arcem cuſtodiendus miſſus fugam arripuit, ac patria exul latronum more in omnium agros irruit. *Hieron. Corte To. 2. lib. 13. p. 248.*

1385 dam (*ſ*) pacem compulere. Data eſt quoque a Florentinis haud parva pecunia, ne ſuos fines vaſtarent. Verum cum gravius inſtarent, multoſque in dies terrerent minis, inter Galeatium (*t*), Florentinos, Bononienſes, Lucenſes, Senenſes, Peruſinos pro communi adverſus hos prædones ſalute novum fœdus eſt initum, edito decreto, quibus ſumptibus, quibuſve copiis imperium tutarentur. Exercitus dux Bartholomæus (*u*) Severinas vir prudens, & rei bellicæ expertus declaratus eſt: militaria exercitus ſigna
1386 anno ſexto, & octuageſimo poſt mille trecentos nomen (*x*) pacis litteris aureis in vexillis ſcriptum eſſe voluerunt.

POG-

NOTÆ.

(*ſ*) *Ad redimendam pacem*. octo florenorum millibus. *Ammirat. To.2. lib.15.*

(*t*) *Inter Galeatium &c.* kal. Septembris in Vico Lignani Mediolanenſis ditionis ad quinquennium fœdus firmatum. Fœderis conditiones videre eſt apud *Malavolt. lib. 9. Hiſt. Sen. Gerard. Hiſt. Bon. To. 2. lib.25.* & *Ammir. To.2. lib.15. p.775.*

(*u*) *Bartholomaus Severinas*. hoc eſt Bartholomæus Smeduccius a Sanſeverino. *Pompejus Pellinus Hiſt. Per. p. I. lib.9.*

(*x*) *Nomen pacis &c.* non libertatis, ut in bello contra Gregorium XI.

POGGII BRACCIOLINI FLORENTINI HISTORIARUM FLORENTINI POPULI

LIBRI TERTII

EPITOME.

I*Oannes Galeatius Vicecomes Bernabovem patruum dolo circunventum veneno abſumit, Mediolanique dominatum occupat. Veronenſem, ac Patavinam ditionem, dominis expulſis, ſuo adjungit imperio. Orto Florentinos inter, & Senenſes bello, his favens Galeatius in Florentinos arma convertit; ſed ab iis repulſus ſua defendere cogitur, magniſque modo adverſæ, modo variantis fortunæ caſibus agitatur. Genuenſis Ducis opera pax conficitur. Novum poſtmodum inſurgit bellum, Mantuanoque in agro peſſime Vicecomes habetur. Cum Florentinis Veneti fœdus ineunt, quorum opera induciæ cum Vicecomite in decem annos factæ. Piſæ a Galeatio magna auri vi emptæ. Peruſia Senæque ab eo cum multis Hetruriæ locis occupatæ. Robertus Imperator in Italiam a Florentinis evocatur, qui adverſa fortuna uſus in Germaniam revertitur.*

QUietis tum (*a*) a bello, tum a civili diſſenſione (*b*) civibus, Reiquepublicæ ſtatu rite compo-
1386 ſito, pacem totius ferme Italiæ Johannes Galeatius turbavit, qui tum Virtutum Comes, tum Tyrannus appellabatur, quoniam nullo jure Mediolani, ceterarumque Galliæ urbium, quas Vicecomitum familia paulo ante poſſederat, imperium tenebat: hujus ambitio nimia, & imperandi libido bellum contra Florentinos excivit graviſſimum omnium, quæ civitas antea pro libertate ſuſceperit. Nam & cum tyranno præpotente res ei fuit, & in duodecim (*c*) annos ſummis utrinque viribus bellum protractum. Urbs quoque id temporis florebat viris egregiis, opibuſque, neque in gerendo bello animus, aut conſilium, aut pecunia deerat; de quo priuſquam ſcribere aggrediar, paulum ab inſtituto digrediendum videtur, quo vita moreſque Johannis uſque ad belli primordia recenſeantur. Solus cum (*d*) Bernabove patruo Mediolanum tenebat Galeatius, urbeſque omnes a patre relictas. Timebat autem illius potentiam, filiorumque (*e*), qui plurimi erant ætate adulta, & paternas urbes regebant. Quapropter ſuſpitionem ampliora cupiendi ſimulato metu fugiens (*f*), tamquam rerum humanarum pertæſus humilitate vitæ, rerum contemptu, veſte vili, victu haud ſumptuoſo, boni viri, & fortunæ bona

con-

N O T Æ.

(*a*) *Quietis tum a bello*. Quod ad Aretium recuperandum geſſerant Florentini, ut *Leon. Aret. Hiſt. Flor. lib. 9.* recuperatum autem eſt 40. millibus aureis Conciaco ſolutis. *Ammirat. To. 2. lib. 15*

(*b*) *Tum a civili diſſenſione*. Plebeja enim factio vulgo *de Ciompi*, quæ adeo urbem ab ann. MCCCLXXVIII. uſque ad ann. MCCCLXXXIII. vexaverat, penitus everſa.

(*c*) *In duodecim annos*. nempe ab ann. MCCCXC. uſque ad ann. MCDII.

(*d*) *Solus cum Bernabove patruo*. nam Actius Joannis Galeatii frater occubuerat ann. MCCCLXXXI. *Campi lib. 3. Hiſt. Crem.*

(*e*) *Filiorumque, qui plurimi erant*. Quinque *Corius p. III.* enumerat, Marcum, Ludovicum, Carolum, Rodulphum, & Maſtinum ex Regina Scaligera ejus uxore ſuſceptos, queis ſi fœminas, & liberos aliunde ſuſceptos adjicias, 32. invenies ſecundum *Ammiratum*.

(*f*) *Fugiens*. Papiam profectus eſt Galeatius, Mediolano patrui curæ concredito. *Jacobus Poggius in hujus Hiſt. verſione*.

contemnentis famam quærebat. Quo vero ab inſidiis, quæ 1386
ſuæ vitæ parari in diem dicebantur, tutiorem redderet vitam, uxorem duxit Bernabovis (*g*) filiam, tamquam ſalutis pignus firmum, ac ſtabile, & ab inſidiis tutum. Summa benivolentia, & humanitate in omnes erat, ſemper patruum ore habens, & ad eum rejiciens, ſi qua in regenda urbe graviori conſilio egerent. Sed vir callidus, majora quam quæ oſtentarentur agitabat animo, quod poſtea ſuo tempore patefactum eſt. His anxius curis Galeatius, cum referretur ſibi inſidias veneno parari; ſive verum id erat, ſeu ad tegendum ſcelus confictum, & ipſe Socerum dolo capere ſtatuit. Finxerat antea quandam vitæ religionem, qua parvi facere, quæ ceteri appetunt, exiſtimaretur, & apud vulgus ſanctitatis cujuſdam contraxerat fidem: regimen Mediolani, quod commune erat Patruo, quem ſemper patrem appellare ſolitus erat, Papia (*h*) ſibi urbe ad habitandum electa, permiſerat. Cum tempus (*i*) rei gerendæ conſtituiſſet, ſimulavit voti ſolvendi gratia ſe ad certum Religionis templum (*l*), id eſt ultra Mediolanum, velle proficiſci, & cum prope mœnia tranſiturus eſſet, Bernabovem rogavit, cum illius videndi eſſet cupidiſſimus, ut ſibi obvius procederet. Ille nil mali veritus, cum duobus (*m*) majoribus natu filiis, magnoque civium numero extra urbem Nepoti (*n*) occurrit, cujus juſſu (ita enim compoſita res erat) ab ala equitum, ad id tectis

L 2. armis

NOTÆ.

(*g*) *Bernabovis filiam*. nempe Catharinam ſecundis nuptiis aſcivit poſt Iſabellæ primæ uxoris obitum. *Cor. p. III. Campi Hiſt. Crem. lib. 4. p. 90.*

(*h*) *Papia*. olim Ticinum a Ticino fluvio urbis mœnia prætergrediente, a Liguribus, Levis, & Maricis ante Mediolanum ædificata, a quo in Auſtrum diſtat 20. mill. paſſ. *Strabo* autem *lib. 5. Geograph.* ab Umbris Ticinum ædificatum aſſerit.

(*i*) *Cum tempus &c.* ad Idus Majas.

(*l*) *Ad certum Religionis templum*. Deiparæ dicatum in Vareſii vico.

(*m*) *Duobus majoribus natu filiis*. Ludovico, & Rodulpho.

(*n*) *Nepoti occurrit*. uſque ad Hoſpitale S. Ambroſii. *Cor. p. III. Pellin. Hiſt. Per. T. 1. lib. 9.*

1386 armis parata, circumventus cum filio (*o*) majori (nam alter inter tumultum evaſerat) capitur, inque caſtellum, quod portæ urbis imminet, perductus in carcerem (*p*) conjectus eſt. Reliqui filii, qui plures erant, in ſuam quiſque (*q*) urbem diffugere. Prædictum ei fuerat, comitatum Nepotis nil minus redolere, quam religionem, cum plurimus eſſet, & armatus. At ille nil adverſi ab nepote metuens, fatis volentibus (*r*) præteritæ vitæ (admodum enim crudelis, & impotens moribus fuerat) pœnas dedit. Ob hoc tam ſubitum, tamque atrox facinus, haud parvo in urbe tumultu oborto, atque ad rei novitatem ſingulis animo ſuſpenſis, Johannes ad ſedandam aliquo plebem pabulo, domum (*ſ*), reliquaque tum Bernabovis, tum filiorum quæ in ædibus erant, fortunas omnes populo conceſſit, qua præda favorem popularium ſibi conciliavit. Utque vero futuras tolleret ſeditiones, patrem, filium-
1387 que (*t*) veneno ſuſtuliſſe dicitur. His & ſororis mortem

NOTÆ.

(*o*) *Cum filio majori*. cum duobus filiis captum teſtantur *Corius p. III. Ammirat. To. 2. lib. 15.* Non ideo tamen Poggius caſtigandus. Potuit enim primum cum Bernabove major filius capi, deinde vero aliquo poſt tempore etiam Rodulphus. Conſtat enim ex iiſdem ſcriptoribus, duos præterea ejus nothos Sacramorum, & Galleotum, non tamen eodem die, captos fuiſſe. *Pellinus ibid. Campius lib. 3. Girardaccius lib. 25.*

(*p*) *In carcerem conjectus eſt*. Perductus poſtea cum Ludovico Tretium ad Abduam munitiſſimum oppidum, quod ab illo conditum fuerat ann. MCCCLXX. *ut Briet. Parall. Geog. in append. ad Tom. 2.* & Rodulphus in S. Columbani oppido clauſus.

(*q*) *In ſuam quiſque urbem*. hoc eſt in eam, quam quiſque a patre acceperat.

(*r*) *Fatis volentibus*. Plura in ſuperſtitionem accepta narrat *Petrus Azarius Novarienſis Notarius in codice MS.* apud me, obſervatque in domo Geminorum eo tempore, quo Bernabos captus fuit, Saturnum, Jovem, & Martem conjunctos fuiſſe. Addit *Corius p. III.* Lapideum anguem in Rodulphi domus culmine poſitum ictu fulminis collapſum octo circiter ante diebus, & per idem pene tempus Vercellinam portam comitantibus filiis Bernabove ingreſſo ligneum pontem, vix illis præteritis, diſſolutum, magna ſequentium equitum clade.

(*ſ*) *Domum reliquaque, &c.* non tamen hæc populo diripienda conceſſit, quin prius cælati argenti ſex currus, aureorumque ſeptuaginta millia ſibi reſervaſſet.

(*t*) *Patrem filiumque*. Bernabovem, & Ludovicum veneno epulis infectis. Cognita illapſi veneni vi, Bernabovem tanta pœnitentia ductum teſtantur, ut ne lacrymis quidem efferatus ceteroquin animus pepercerit. *Cor. par. III. & Girard. Hiſt. Bonon. lib. 25.*

tem (*u*) pro marito, qui patrui filius erat, lacrymis orantis, ut ſe ab ea moleſtia eximeret, adjecit. Omnes deinde urbes ad quas Bernabovis liberi confugerant, illis pulſis recepit, quorum pauci mortem evaſere. Ita trium (*x*) potentia ad unum redacta eſt. His regnandi initiis ſecunda fortuna uſus Galeatius, e veſtigio majora ſecum agitare cæpit, & ætate, majorumque gloria animum imperandi cupidine æſtuantem in dies ſtimulante, non contentus urbibus, quas nullo jure tenebat, cum animo concepiſſet Patavini (*y*), ac Veronenſis (*z*) Principum diſcordia facile eorum urbes ſuo ſubſidere imperio poſſe, id vero aperto marte multis de cauſis aſſequi deſperaret, mentem ad dolos, & priſtinas calliditates convertit. Cumque inter eos ſumma pax vigeret, ac concordia: legatis ad utrunque clam mittendis, ſerendiſque invicem calumniis, ac maledictis, præterita quoque odia refricando, aſſerendoque alterum alteri inſidias occulte moliri: brevi perfecit, primum ut ſimultas oriretur, deinde aperto odio utrinque incenſis animis ad arma, & bellum ambo Principes, ignari quem finem datura eſſent fata, proſilirent; & cum diutino, quod a Galeatio nutriebatur bello nunc hortando, nunc ſubſidia ſeorſum pollicendo defeſſi eſſent, ambos bello fatigatos, pecuniiſque, ac viribus exhauſtos oppreſſit: primo Veronam Antonio (*a*) Scala Principe in- 1387

exi-

NOTÆ.

(*u*) *Et ſororis mortem*. Violantidis quam primum Leonoro, ſeu Leonello Clarentiæ Duci, Britanniæ Regis filio deſponſatam refert *Comes Blandrates Eques Hieroſol. Hiſt. Marchionum Principumque Montisfer.* Inde a Leonello relictam Joannis Montisferrati Marchionis filio nupſiſſe. Hoc vero a domeſtico quodam interfecto, tertio conjugii vinculo patruelis ſui Bernabovis filio colligata eſt; Ut *Donatus Acciajolus* Florentinus teſtatur, utcunque ſentiat *Campi Hiſt. Cremona lib.3. p.73.* Viridis alterius ſororis nomen pro Violantide perperam uſurpans.

(*x*) *Ita trium potentia*. nempe Matthæi, Bernabovis, & Galeatii, quos inter defuncto Joanne Archiepiſcopo diviſum Imperium fuit.

(*y*) *Patavini*. Franciſci Carrarienſis.

(*z*) *Veronenſis*. Antonii Scaligeri.

(*a*) *Antonio Scala, &c.* Sibi timens Antonius navim conſcendit, quam ad omnes eventus paratam prope oppidum habebat, & una cum filiis, & uxore per Atheſim Venetias petiit anno ætatis ſuæ 25. duodecimo vero ejus imperii. *Corte Hiſt. Ver. To.2. lib.2. p.207.*

1387 exilium, ne in manus hoſtium perveniret, profecto: tum Patavium, capto Franciſco (*b*) Carrario ſeniore (quem in carcerem, ubi & mortuus eſt, traditur) in poteſtatem redegit. Mirantibus vero cunctis Italiæ populis, querentibuſque harum opulentiſſimarum urbium expugnationem, haud injuſte id bellum Galeatius a ſe ſuſceptum aſſerebat, proculque ab ſe omnem injuriæ ambitioniſque culpam rejiciebat, pacem præſeferens, & in illa aſſerens ſe permanſurum. Quo vero magis ſua occultarentur conſilia, utque omnem regnandi cupiditatem diſſimularet, majorem natu (*c*) filium Florentinos ſacro de fonte, ut moris eſt, levare voluit: quæ res ſingulis perſuaſit Galeatium ſibi finem ſtatuiſſe cupiditatis, & id tamquam novum fœdus pacis ſervandæ fore. Omnia ab eo agebantur, quibus ſuſpitionem ampliora petendi ex animis hominum amoveret, perſuaderetque ſe ocium cupere, & quietem, ſed unum volvebat lingua, alterum pectore verſabat. Orta, ut fit, ex Florentinorum rebus ſecundis invidia, Senenſes ad odium poſt captum Aretium excitavit, æſtimantes quantum ſociorum opibus adjiceretur, tantum detrahi viribus ſuis, quod multarum calamitatum cauſam præbuit, & belli futuri ſemen. Anno ante Bernabovis obitum, qui fuit quartus, & octuageſimus ſupra mille trecentos, urbem Aretinam ceperant Florentini, cujus agri juriſque erat Lucinianum, a Senenſibus Aretinorum bellis civilibus antea occupatum: quod oppidum Florentini, ut ſuæ ditionis cum repeterent, Senenſes vero ſe reddituros negarent, integram rem omnem Bononienſibus judicandam per-

NOTÆ.

(*b*) *Capto Franciſco Carrario ſeniore*. Senior dictus, quod filium haberet ejuſdem nominis. Dum, ut Galeatium adiret, Mediolanum verſus iter faceret, Comenſi in urbe captus, ac in Meodoviæ oppidum conjectus exceſſit anno MCCCXCV. *Scardeonius lib. 3. Claſſe XIII. de Patavinis pace, vel bello claris p. 285. & lib. 2. Claſſ. IX.*

(*c*) *Majorem natu filium*. cui Joanni Mariæ nomen ex voto impoſuerat. Natus eſt non. Sept. MCCCLXXXVIII. Abbiatæ, ut *Corius p. III.* prope finem.

permittunt; qui auditis Oratoribus, reſtituendum eſſe, pe- 1387
cunia (*d*) a Florentinis recepta, decernunt. At illi eo judicio (*e*) minime paruerunt, ex quo occulta eorum odia in Florentinos cæpere, quæ tandem apertum bellum inter Galeatium, & Florentinos excitarunt. Sumpta eſt belli gerendi occaſio a Politiano, quod ob injurias a Senenſibus illatas ultro ab eodem fœdere deficiens, ſponte poſtmodum in populi Florentini poteſtatem conceſſit. Ejus oppidi incolæ, ut ſui arbitrii homines, aliquandiu Senenſibus tamquam Patronis hæſerant, ut eorum auctoritate ab Aretinis, ceteriſque finitimis populis tutiores eſſent. Verum cum Senenſes (*f*) ultra quæ fœdere permitteretur, in eos juris ſibi vindicaſſent, ſuperbe nimis, contumelioſeque imperabant: quo factum eſt, ut cum ſæpius Florentinorum opera initæ inter eos conventiones minime a Senenſibus ſervarentur, avareque præterea, ac injuſte in illos imperia exercerentur, fœdere, & ſocietate eorum poſthabita, ſe, ſuaque libere Florentinis dederent. Recuſata (*g*) tunc eſt ab eis ea deditio, paci ſociorum, & concordiæ conſulentibus,

N O T Æ.

(*d*) *Pecunia a Florentinis recepta.* octo aureorum millibus, quæ a Raynaldo Janfiliatio Bononiæ perſoluta. *Malavolt. p. II. lib. 9. p. 159. Hiſt. Sen.*

(*e*) *At illi eo judicio minime paruerunt.* Temere hoc Poggius refert, ut ex aliis ſcriptoribus conſtat, aliæque, & ſatis notæ fuere belli cauſſæ. Bononienſium judicio paruiſſe Senenſes, aſſerunt *Leon. Aret. lib. 9. Hiſt. Flor. Pellinus Hiſt. Peruſ. lib. 9. Malavoltus Hiſt. Senen. p. II. lib. 4.* quin immo *Scipio Ammiratus p. I. Tom. 2. lib. 15.* aſſerit anno MCCCLXXXVII. menſe Decembri, Confallonerio Petro Oricellario, Lucinianum Raynaldo Janfiliatio equiti traditum Florentinorum nomine.

(*f*) *Cum Senenſes, &c.* Nulla Senenſium injuria Politianenſes ad defectionem compulſos teſtatur *Malavoltus Hiſt. Sen. lib. 9. p. II.* & *Spinellus Hiſt. Politiani lib. 3.* ſed ex civili diſcordia inter duos de Pecora, quorum in partes diviſi confluxerant oppidani. Potior pars Joannem ſecuta Girardum ejecit; advenientemque ad res componendas Senenſium Legatum armis excepere. Pœnitentia autem ducti, ne pœnas luerent, Florentinis per Legatos ſe dedere.

(*g*) *Recuſata eſt ab eis deditio.* Amice nimis egerunt Florentini, poterat enim inviolato fœdere Politianum ultro ſe dedens retineri. Sic Romani, etſi Campanis in Samnites auxilium petentibus denegaſſent, cum Samnitibus enim fœdere conjuncti erant, Campanos tamen ſe dedentes acceperunt, & contra Samnites Valerium, & Cornelium Conſules cum exercitu miſere. *Livius lib. 7.*

1387 tibus, Oratoribuſque ad utroſque miſſis, componendis (*h*)
diſcordiis operam impendunt. At Senenſes arbitrantes iiſ-
dem auctoribus omnia excitata; tamquam bellum ultro
appetentes, Legatis irarum pleni, Mediolanenſiſque pro-
miſſis ad Tuſciæ imperium anhelantis onerati, contume-
lioſius reſpondent, miſſaque (*i*) extemplo legatione, fœ-
dus cum eo conditionibus (*l*) admodum homini acce-
1389 ptiſſimis, ut Florentinis bellum inferat, ineunt. Hac re
Florentinis nota, Oratores denuo Senas miſſi, ſi quo mo-
do poſſent illorum animi ab ea cogitatione averti. Ve-
rum arrogantius quam antea reſponſo dato, non eſſe ſui
juris aliquid cum Florentinis paciſci, cum ſe jam in Ga-
leatii clientelam contuliſſent, re infecta reverſi ſunt. Co-
mes veluti ejuſmodi rerum inſcius Florentinis obtulit de
compoſitione acturum ſe, & ſi opus foret, auxilio futurum.
Teſtatus (*m*) quoque palam eſt, neque deditionem ul-
lam feciſſe Senenſes, neque etiam, ſi eam obtuliſſent, ne
bello cum Florentinis antiquis ſociis decernere cogeretur,
accepturum fuiſſe. Hortabatur vero, ut Politiano (*n*)
abſtinerent, quo in poteſtatem Senenſium rediret: quæ res
cum agitaretur, adeo duræ fœderis leges imponebantur,
ut tamquam iniqua ſervitus recuſarentur: quo accidit, ut
in-

NOTÆ.

(*h*) *Componendis diſcordiis*. Concordiam inter Senenſes, ac oppidanos a Florentinis conciliatam die XXIX. Octobris MCCCLXXXVII. aſſerit *Ammirat. p. I. Tom. 2. p. 796.*

(*i*) *Miſſaque extemplo legatione*. quinque Senenſes Mediolanum miſſi, quorum princeps Orlandus Malavoltus. *Malavolt. Hiſt. Sen. lib. 9. p. II. p. 163.*

(*l*) *Conditionibus homini acceptiſſimis*. Fœdus iniere die XXII. Septembris, & Galeatio jus belli paciſque datum, quod quidem nonniſi illi acceptiſſimum eſſe poterat.

(*m*) *Teſtatus, &c.* Carrarienſi bello Vicecomes implicitus, ne a Florentinis mora illi injiceretur, Senenſibus ſe minime adhæſurum pollicitus eſt, eorumque Legatos qui apud eum convenerant, non alia de cauſa quam firmandæ cum Florentinis pacis detineri oſtentabat.

(*n*) *Politiano abſtinerent*. Politianenſes a Senenſibus ad Florentinos rurſus defecerunt, ditionique Florentinorum Politianum in Camerali libro adſcripſerunt: vigebat enim lex, ne niſi totius populi conſenſu ea alienare liceret, quæ in hoc libro deſcripta fuerant. *Leon. Aret. Hiſt. Flor. lib. 9. S. Antonin. tit. 22. cap. 3. §. 20.*

incurſiones crebræ, populationeſque (jam enim equites 1389
(*o*), pediteſque permulti Senas convenerant) in agrum Politianenſem hoſtili more fierent. Interea Bononienſes, Piſanique, qui ſocii erant, proſpicientes quantum incendium excitatura eſset futuri belli flamma, ad quam augendam haud parvum a Galeatio fomentum ſubminiſtratum iri homines, ſicuti poſtmodum fecit, arbitrabantur (jam enim belli materiam quærens, equites (*p*) ſexcentos Senenſibus, veluti mercede ab eis conductos, ut propriæ ſaluti conſulerent, miſerat) Florentinos, ut una ſuos quoque Oratores pro pace inter eos, & Politianenſes reintegranda Senas proficiſci vellent, per Legatos hortantur: quo impetrato, Senas mature profecti pacem (*q*) æquis legibus faciunt. At Galeatius, cum pacis cupiditatem præſetuliſset, tandem ardore belli gerendi victus, Florentinos omnes rupto (*r*) fœdere, eam præferens cauſam, quod tamquam exploratores ſua conſilia exteris nota facerent, quodque ſuos hoſtes pecunia juviſsent, ſuis (*ſ*) finibus abire juſſit; a quibus contrarium edictum manavit: publice namque decretum eſt, ut in ſeptennium omnibus, qui illius imperio parerent, Florentiam, ad aliaſque eorum urbes, & loca libere veniendi, morandique data immunitate, jus poteſtaſque eſset. Petrus vero Gambacurta, qui Piſis præerat, vir prudens, & pacis cupidus, belli pericula

M ani-

NOTÆ.

(*o*) *Equites, &c.* A Vicecomite Paulus Savellus cum tercentis militibus miſsus. *Corius p.III.*

(*p*) *Equites ſexcentos.* Joanne Ubaldino Duce. *Girardaccius p.II. lib.26.*

(*q*) *Pacem æquis legibus faciunt.* Nemini magis quam Bononienſibus pax hæc curæ erat; Vicecomite enim Bononiam magno cum exercitu adventante, verebantur, ne memoria veteris dominii excitus ad ſua repetenda animum intenderet.

(*r*) *Rupto fœdere.* Juſta de cauſa ruptum fœdus. Florentini enim Franciſcum. Carrarienſem Vicecomitis captivum Aſtæ detentum ad fugam excitaverant, inque urbem receptum opibus adjuverant. *Ammiratus p.I. To.2. lib.15.*

(*ſ*) *Suis finibus abire.* octo dierum ſpatio.

1389 animadvertens, concordiæ (*t*) curam ſuſcepit, accitiſque diſſidentium (*u*) Legatis inter Galeatium, Senenſes, ac Malateſtas, Florentinos vero ac Bononienſes, ea lege novum ad triennium fœdus compoſuit, ut neque Mediolanenſis in Tuſcia, neque reliqui in Gallia quicquam novi juris, aut imperii ſibi quærerent, aut vendicarent; additumque ut ex eo nihil priori fœderi, in quo Piſani, Peruſinique (*x*) ſocii aſcripti erant, derogaretur. Juſſerat, dum hæc agerentur, Galeatius contra jus gentium, & datam fidem, Johannem Actium Ubaldinum egregium ea tempeſtate belli ducem cum mille equitibus Senas ire, tamquam id poſtulantibus ſociis ad tutandos eorum, ſi qua in re opus eſset, fines: qui cum per Flaminiam iter faceret, Peruſiam veniens, eam auctore Biordo (*y*), qui illius tyrannidem uſurparat, a Florentinorum ſocietate avertit. Senas inde profectus, ac Dux belli factus, quæ ad ejus curam pertinerent paratis diligenter, agrum Politianenſem adverſus (*z*) contractæ pacis leges populabundus ingreditur. Multa itaque in dies, cum conſpicerentur a Galeatio fieri, tentarique, quibus manifeſto comprehenderetur illius animum ad fallendum, & bellum gerendum promptum eſse, pararique audirentur majores, quam ratio pacis requireret, equitum copiæ, varia civium ſententia animos futuri incertos verſabat. Prudentiorum tamen

NOTÆ.

(*t*) *Concordiæ curam ſuſcepit*. cujus firmandæ gratia, Florentiam primum, deinde Mediolanum profectus Joannem Galeatium ſuam in ſententiam perduxit. *Pellinus Hiſt. Per. p.I. lib.9. Truncius Ann. Piſ. p.169.*

(*u*) *Diſſidentium Legatis*. horum nomina apud *Malavolt. Hiſt. Sen p.II. lib.9. p.165.*

(*x*) *Peruſinique ſocii*. Nullo a ſcriptore hoc in fœdere Peruſinos commemoratos aſſerit *Pellinus Hiſt. Peruſ p.I. lib.9.* licet *Leon. Aret. lib.9. Hiſt. Flor. Malavolt. Hiſt. Sen. p.II. lib.9.* & *Ammirat. p.I. To.2. lib.15.* oppoſitum referant.

(*y*) *Biordo qui illius tyrannidem occuparat.* Biordus, ſeu Bigordus Michellotus Tuderti, Aſciſii, aliarumque urbium Dominus, Peruſium quoque ab Eccleſia deficiens ſibi adſcivit, cujus poſtea, pace facta, Vicarius a Pontifice electus eſt. *S. Antonin. p.III. Tit. 22.* & *Cæſar Criſpoltus Peruſinus lib 3. p.287.*

(*z*) *Adverſus contractæ pacis leges*. quas inter, ne nihil in Tuſcia hoſtile ageret, ut ſupra.

men erant conſilia, bellum cum tyranno quamprimum ſuſcipiendum eſſe: facilius coaleſcentes vires conteri poſſe, quam cum robuſtiores factæ eſsent. Tutius videri teneris adhuc tyranni opibus obſiſtere, quam inveteratis: ardere illius animum imperandi cupiditate. Jam Senenſium patrocinium, vel potius imperium contra jus fœderis uſurpaſse: jam Peruſinos ex amicis hoſtes reddidiſse: jam in Etruria præter conventa, quæ nunquam ſervarit, ſuas vires protuliſse, omniaque illi fide & jurejurando eſse potiora: jam multos pecunia (*a*), promiſſis ſtipendiis corrupiſse: non eſse expectandum adeo illum potentem reddi, ut eis, quod jam cupiat, leges, ut victis imponat: Forti & elato animo obſtandum tyranno, libertatemque tuendam: imploranda ceterorum auxilia, quibus eadem belli pericula imminere videantur: ſcribendos novos milites, exercitum parandum, quo & ſua defendi, & aliena oppugnari queant: fauturum Deum juſtæ cauſæ, & populum a ſervitute tyrannica excmpturum: animi tantummodo adſint, conſilia, & vires non defuturas. Concio poſt hæc electorum (*b*) civium habita, in qua aliquibus dictis ſententiis Johannes Riccius Juriſconſultus in hunc modum orationem habuit, egregiam, & Reipublicæ ſalutarem. *Si quis forte veſtrum dubitet præclariſſimi cives, qua mente ſit erga nos Iohannes Galeatius Virtutum Comes, is profecto omnem abjiciat dubitationem neceſſe eſt, ſi illius ad hanc diem vitam conſiderabit: ea enim mentis, & animi ejus verum teſtimonium præbet. Verum, ut quæ occultiora ſunt, forſan multis tamquam oculorum conſpectui ſubjiciantur, evolvenda paucis nobis eſt ejus præterita vita, & ex ea* 1389

M 2 *futu-*

NOTÆ.

(*a*) *Pecuniæ*. Joannem Bonacurſium Florentiæ Confalonerium ſcutatorum millibus a Galeatio corruptum conſtat. Quo cognito fugientem Florentini proditionis ignominia notarunt, ac publice pingi juſſerunt.

(*b*) *Electorum civium*. ſeu in concilio electorum civium, vulgo *de' Richieſti*.

1389 *futurorum conjectura capienda. Scitis olim hunc hominem cum quandam ſanctitatis ſpeciem verbis, & habitu veſtium præſetuliſſet, primum ejus pietatis opus ob inſanam dominandi cupiditatem in capiendo, necandoque Bernabove extitiſſe: & quem ipſa naturæ lex, & vis ſanguinis ad amorem, ac pietatem, & decus tantæ familiæ impellere debuiſſet, hunc ambitio res peſſima inter mortales ad impietatem compulit, & crudelitatem. Et nedum patrui, ſed ne ſororis* (c) *quidem pro viro deprecantis miſertus eſt, illorumque funera morte ſua cumulavit, patruique filios præter unum omnes ſuſtulit, ne qui ſupereſſent paternæ cædis ultores. Neque his contentus, cum trium fratrum* (d) *imperium ad ſe redegiſſet, majori quam antea ſiti flagrans dominandi ſuperioribus flagitiis alia addidit minime contemnenda. Veronæ, ac Patavii Principes, ſerendis occulte, nutriendiſque per internuncios diſcordiis, dolo, & inanibus pollicitationibus deceptos ad inimica arma compulit: & cum ſeorſum utrique favere ſe ſimularet, adeo vires eorum diutino bello contritæ ſunt, ut ipſe utrunque novis armis facile debilitatum ſuperarit. Hac fide, atque adeo ſumma perfidia amborum Principum urbes in ſuam ditionem parvo negotio redegit. Sed quo pluribus dominabatur, eo major inceſſerat imperandi appetitus: & cum non eſſent finitimi, adverſus quos auderet armis* (e) *certare, animum ad Etruriam adjecit, expectans ſi qua ex tempore novandi occaſio daretur. Ecce Senenſium levitas eſt exorta, quæ tamquam anſam dedit illi ad arma in Etruriam promovendi, quam ille e veſtigio nonnullis levibus innixus cauſis, ſed quæ facillime confutarentur, contra jus gentium violato fœdere arripuit. Quid enim rei eſt ſibi in Etruria a ſuis finibus admodum remota? quid eſt illi negotii pro Senenſibus quos nemo laceſſit,*

contra

NOTÆ.

(*c*) *Ne ſororis quidem*. Violantidis Bernabovis filii uxoris.

(*d*) *Trium fratrum*. Matthæi, Bernabovis, & Galeatii.

(*e*) *Adverſus quos auderet armis certare*. Venetos enim extimeſcebat.

contra ſocios ſuos arma ſumere, cum nulla in re a nobis fuerint violati? Sed eum immoderata dominandi libido præcipitem agit, ut nullum fœdus, nullam fidem, nullum jusjurandum, nullam ſocietatem ſibi, modo imperium augeat, ſervandam ducat, & quod jure nequit, vi, atque injuria conſequatur. Quibus artibus, quibus calliditatibus, quo aſtu uſus ſit, ut nos imparatiſſimos opprimat, conſiderate. Primum Senenſium animos contra nos irritavit, atque incendit; conceptam malivolentiam multis promiſſis fovit, ſi bellum excitaretur: fœdus deinde cum eis iniit, in quo id primum ejus opera eſt adſcriptum, ut bellum nobis inferret: deinde ad ſopiendas mentes noſtras tamquam pacis cupidus de concordia cum Senenſibus ſe acturum ſpopondit, miſſiſque Oratoribus, non pacem, ſed belli ſemina diſperſit. Quo ſecutum eſt, ut ei Senenſes ultro ſe ſe dederint: quod cum vobis permoleſtum eſſe, & præter fidem oſtenderetis, litteriſque id graviter ferre videremini, ille ſuis utens artibus aperte negavit ullam per Senenſes factam deditionem, & ſi quam facerent, ſe irritam habiturum. Miſſi deinde Senas equites ſexcenti, tamquam eorum fines tutiores reddituri: quæ res ſupervacanea viſa eſt, cum nondum ulla arma eßent mota. Sed cui nota erant conſilia ſua, cuncta, quæ ad prolatandum imperium utilia ſibi exiſtimabat, præparabat. Facta eſt inſuper per Petrum Gambacurtam inter Comitem (f)*, Senenſes, ac Malateſtas idem ſentientes, ac nobiſcum, & cum Bononienſibus nova pax jurejurando firmata: quam ille nequaquam ſervavit, ſed ardore nobiſcum decertandi, iniquo edicto Florentinis omnibus ſuo imperio interdixit: pauloque poſt Iohannem Actium Ubaldinum virum bello inſignem cum equitibus mille Senas ire juſſit: qui ut primum Peruſiam pervenit, urbem amicam, & nobiſcum* 1389

NOTÆ.

(f) *Inter Comitem.* Galeatium, qui Virtutum Comes etiam appellabatur.

1389 *biſcum fœdere junctam fide poſthabita ſecum ſentire* (g) *perſuaſit. Senas cum appuliſſet, in agrum Politianenſem incurſiones fecit. At ille quæ geſta erant ſe inſcio facta aſſeverans, ſingula ejus conſilia ad nos fallendos dirigit. Quid igitur amplius expectamus viri prudentiſſimi? Quid fidem ejus amplius experiundam ducimus, quæ nulla neque litteris, neque verbis, neque Oratoribus eſt habenda? Ludus jam eſt ei dolis, & perfidia nos fallere. Plura inſidiis ab eo, quam aperto marte videtis agi: & non quid loquatur, ſed quid moliatur eſt advertendum. Itaque abjiciendas moras omnes inutiles cenſeo, & ſpem omnem ſervandæ ab eo pacis deſperandam. Satis diu ab eo deluſi ſumus: prædicat pacem, bellum tractat. Viribus igitur Galeatii fraudibus, & iniquæ ambitioni obviam eſt eundum, parandaque ſingula ad arma, & defenſionem ſpectantia. Adſunt nobis vires, adſunt conſilia, omnia, modo adſit voluntas veſtra, & conſenſus omnium, ad Rempublicam conſervandam abunde nobis ſunt. Multa dies afferet, quibus poterit hic ambitionis impetus tardari: ſperandumque Deum optimum maximum rupti fœderis* (h) *vindicem affuturum, victoriamque juſtiſſima, & pro tuenda libertate gerentibus bella daturum.* His multorumque adhortationibus civitate commota, omnium conſenſu bellum ſuſcipiendum eſſe decernitur: Decemvirique (*i*) ſine provocatione, quibus cura belli demandatur, creantur. Qui cum Magiſtratum iniiſſent, magno animo, nec minori prudentia exercitum ſummo ſtudio comparant, Legatoſque (*l*) quatuor in ulteriorem

Gal-

NOTÆ.

(*g*) *Sentire perſuaſit.* auctore, ut dictum eſt, Biordo.

(*h*) *Rupti fœderis.* per Petrum Gambacurtam Piſarum Dominum firmati.

(*i*) *Decemvirique.* Creati menſe Octobri, adi *Ammirat. To.2. lib.15.*

(*l*) *Legatoſque quatuor.* Plures a Florentinis Legatos miſſos teſtatur *S. Anton. Tit. 22.* & *Leon. Aret. lib. 9.* ſed nomina ſilent, non ſic alii Scriptores, qui Philippum Adimarium, Philippum Corſinum, Criſtophorum Spinum, & Matthæum Arrighium commemorant, quorum duo a Galeatio intercepti non niſi poſt pacem Piſis firmatam patriæ reſtituti. Nullo autem fundamento hoc aſſeri teſtatur ſolers *Ammirat. p. I. To. 2. lib. 15. p. 796.* qui publicas ſcripturas perluſtrans nullam niſi de Adimario mentionem factam teſtatur.

Galliam, qui auxilium a Rege petant, mittunt: quorum 1389
duo in itinere poſitis inſidiis deprehenſi ſunt, juſſuque
Galeatii contra jus gentium in carcerem truſi: reliqui
ad Regem (*m*) perveniunt. Eodem ferme tempore per 1390
Johannem Ubaldinum Miniatis proditio tentata eſt, cujus
nonnulli oppidani præmiorum ſpe corrupti auctores e-
rant. Sed ea per conſcios (*n*) detecta, ſontes ſupplicio
affecti ſunt: multa inſuper caſtella (*o*) Senenſibus finiti-
ma, ut ab iis, qui jam cogitationes omnes ad bellum de-
ſtinaſſent, variis nequicquam tentata dolis. Mediolanenſis
vero, ut a ſe omnem belli culpam averteret, eamque in
Florentinos rejiceret, palam queſtus eſt ſe ab eis (*p*) ve-
neno appetitum, inque ſuam necem conſpiratum eſſe.
Bernabovis (*q*) quoque filios adverſus ſe ſollicitatos: igno-
miniæ præterea cauſa, ut infidum, & fraudolentum in
concionibus, Riccii (*r*) præſertim oratione notatum: quæ
cum variis (*ſ*) litteris, ac ſermonibus divulgaſſet, ſin-
gula optimis argumentis, & epiſtolis, & verbis confuta-
ta ſunt, itaut palam eſſet diverticula ab eo ad ſubterfugi-
endam belli per injuriam illati infamiam quæri. Ad Flo-
rentinos (*t*) quoque litteras dedit, quibus tamquam pa-
cis cupidus bellum indixit, & veluti invitus ad ſuſcipien-
dum bellum coactus, quæ eodem pacto ut mendaces ejus
opera

NOTÆ.

(*m*) *Reliqui ad Regem*. Galliarum Carolum VI.

(*n*) *Per conſcios detecta*. per Bernardum, & Ludovicum de Guizzis.

(*o*) *Caſtella*. quæ inter Anglarium, ut *S. Anton. p. III. Tit. 22. cap. 3.*

(*p*) *Ab eis veneno appetitum*. De Florentinis hoc ſuſpicatus fuerat, quod jam de Antonio Scaligero innotuerat. Deprehenſus enim Placentiæ Antonius quidam Ortonenſis ob venena, quæ ſecum deferebat, tormentis adactus, ea ſe paraſſe juſſu Scaligeri faſſus eſt, ut Galeatii puteum inficeret. *Cor. p. III.*

(*q*) *Bernabovis quoque filios, &c.* Carolum, & Luchinum, qui Florentinorum ſtipendiis militabant.

(*r*) *Riccii præſertim*. Joannis Riccii oratione, in qua Galeatium dicebat, *Aliud fronte ſimulare, aliud corde ſentire*.

(*ſ*) *Cum variis litteris divulgaſſet*. Venetis, Januenſibus, Piſaniſque ſcripſit; ſed omnia a Florentinis refutata ſunt. *S. Anton. Hiſt. Flor. P. III. Tit. 22. cap. 3.* §. 4.

(*t*) *Ad Florentinos*. Diffidatoriam, ut appellant, Florentinis ſcriptam videre eſt in *Leon. Aret.* in fine *lib. 9.* adjecta etiam Florentinorum reſponſione.

1390 opera reprobatæ ſunt. Ut vero Piſanos in ſuam ſocietatem traheret, Oratoribus ad eos miſſis, confictis mendaciis quo procul a belli culpa videretur, non ſervari a Florentinis pacem criminabatur, & ſimul, ut ſecum ſentirent poſtulabat. At illi (*u*) in fide perſtantes nunquam ſe pacis violandæ auctores futuros reſpondent. Varii qui per hoſtem fiebant belli apparatus Florentinos compulere, ut & ipſi omni ope neceſſaria ad bellum pararent: neque ſolum, ut vim vi repellerent, ſed ut ultro armis extra Hetruriæ fines hoſtem laceſſerent. Itaque Augutum ex (*x*) Apulia accitum, mortuo in itinere, dum ad exercitum veniret, Renaldo Urſino (*y*) belli duce, cum ſex equitum millibus in Galliam contra Galeatium mittunt, ut tecta uri, populationes agrorum fieri, incendiis omnia fumare, defectiones populorum, ceteraſque belli clades, caſtra hoſtium Mediolani portis potius imminere videat, quam inſatiabili imperandi cupidine Hetruriam ſemper armis ſollicitam reddat. Loyſium (*z*) vero Capuanum in Senenſium agros adverſus Ubaldinum decernunt; ſolique nullis externis viribus præterquam Bononienſium freti, qui pro communi defendenda ſalute ſumptus ſuppeditarunt, & Cortonenſium, qui in amicitia perſeverarunt, bellum omnium maximum, quod ad eam diem geſſerint, ſuſcipiunt: cum diverſæ factionis Principem Peruſini, Senenſes, Malateſtæ, Ferrarienſis, Pupiique Comes

NOTÆ.

(*u*) *In fide perſtantes*. non fidem tantum ſervarunt Piſani, ſed a bello Galeatium amovere conati ſunt, Legatumque Joannem de Lanfranchis Equitem ad Florentinos miſerunt, qui eos de omnibus certiores redderet. *Truncius Ann. Piſ.* & *Ammirat. To.* 2. *lib.* 15. *p.* 800.

(*x*) *Ex Apulia*. melius ex Campania: Cajetam enim Campaniæ urbem eſſe, tum ex *Baudrando*, tum ex *Brietio To.* 3. *Parall. Geog.* ſatis conſtat. Cajetæ degentem Augutum, indeq; accerſitum aſſerit *Amm. lib.* 15.

(*y*) *Mortuo Renaldo Urſino*. Aquilæ ejus ditionis urbe in Regno Neapolitano. Ab iis ipſis, quos beneficiis cumulaverat, Urſinus occiditur, dum Florentinis opem ferre cum quadringentis militibus moliretur. *Leon. Aret. lib. X.*

(*z*) *Loyſium vero Capuanum*. Sibi fidum eum eſſe putantes Florentini, quod Florentinam matrem, Nicolai Acciajoli ſororem habuiſſet.

mes, ac plures alii ſequerentur. Galeatius contra ſe exercitum proficiſci animadvertens (nam Augutus cum ſuis copiis Bononiam (*a*) miſſus erat, cumque eo Carolus Bernabovis filius, & Luchinus patrio pulſi imperio) Ubaldino, apud quem plurimi equites Senis convenerant, mandat bello quam poſſet aſpero Florentinos inceſſeret, ut potius ſe, ſuaque a propinquo validoque hoſte tueri, quam de transferendo in Galliam bello cogitare cogerentur. Senenſes e veſtigio in proximam regionem, quæ Chiantia appellatur, excurſiones fecere, prædaque abacta, confeſtim, ut Florentinorum milites propinquos jam adeſſe intellexerunt, abiere. Eodem tempore Politianum ultro ſe dedens receptum eſt. Duæ in eo (*b*) factiones erant: cum ad arma ventum eſſet, quæ Senenſibus (*c*) favebat pulſa, Senas profecta odia eorum in Politianenſes renovavit; altera (*d*) factio miſſis Legatis ſe dederat Florentinis. Eo plures equites miſſi ſunt, ut Senenſium agros vaſtarent: eſt enim oppidum inter hoſtes ſitum, ex quo uſque ad propinqua Senenſibus loca incurſiones fieri, prædæque abduci poſſunt. His itaque initiis nonageſimo poſt mille trecentos anno, cum bellum, quod in duodecim annos protractum eſt, cæptum eſſet, variis vero utrinque præliis, ac rapinis animi irritati, belloque intenti eſſent, dux Senenſium (*e*) cum tribus equitum millibus, peditibus mille in Vallem Arni ſuperiorem tran- 1390

N ſcen-

NOTÆ.

(*a*) *Bononiam miſſus erat*. Bononiam miſſus Augutus ut ſociis auxiliaretur, in quos a Galeatio Jacobus Vermius cum ſeptem millibus, & octingentis militibus miſſus erat, cui adhæſerant Albertus Gallujus, Gens de Pepolis, & de Panico. *Girardaccius Hiſt. Bon. To. 2. lib. 26.*

(*b*) *Duæ in eo factiones*, una uni, altera alteri fratri faventes.

(*c*) *Quæ favebat Senenſibus*. Duce Girardo de Pecora.

(*d*) *Altera factio*. Duce Joanne de Pecora Girardi fratre. Vide *Spinellum Bencium Hiſt. Montiſpolitiani lib. 3. p. 34.*

(*e*) *Dux Senenſium*. Actius Ubaldinus.

1390 ſcendit, nonnullorum ſpe, promiſſiſque, qui Johannis (*f*) oppidum ei, ſi circa ortum ſolis die propoſita (*g*) adveniſſet, ſe prodituros polliciti fuerant. Hi pridie quam tempus ſtatutum erat, oppidum (nam noti, domeſticique erant) abſque ſuſpitione ingreſſi, ſibi portæ unius poſtridie (& jam hoſtium timor inceſſerat) cuſtodiam popoſcerunt, qua impetrata (nihil enim ineſſe doli ſuſpicari poterant) intenti mane expectabant hoſtes. Saluti fuit eorum adventus tardior quam compoſitum fuerat. Nam cum cuſtodes, tamquam ſuſpenſi animo muros, turrimque ſæpius aſcenderent, ſpeculantes nunquid hoſtes adventarent, & ob id nonnulla in eis fraudis ſigna conſpicerentur, orta palam ſuſpitione oppido pulſi ſunt. Dux paulo poſt cum equitatu adveniens, re palam facta, ab oppugnatione deſtitit. Incurſionibus tamen late, longeque in vicina regione (*h*) nil hoſtile timente factis, ac ſubito incurſu captis pluribus, magna parta præda Senas rediit. Conſtans fama eſt, idque ab omnibus dictum audivi, ſi paulo ante patefactum dolum acceſſiſſet hoſtis, eum procul dubio incolis nil mali ſuſpicantibus oppido fuiſſe potiturum. Rei (*i*) proditionis exilio mulctati, publiceque in foro ad ignominiam ſceleris depicti. Favit in ea re fortuna admodum Florentinis; nam ſi ea ſucceſſiſſet fraus, facile futurum erat, ut hoſtis Aretio potiretur. Interſepta enim erat via qua illi urbi ſuccurri poſſet, & Johannes cognomento Tedeſcus ex familia Petramalæ,

quæ

N O T Æ.

(*f*) *Johannis Oppidum*. nempe Joannis Tedeſchi oppidum, Principis nomine nuncupatum, quo expulſus a Florentinis in bello Aretinenſi, nunc Ubaldino favente per amicorum proditionem recuperari poſſe ſperabat. *Leon. Aret. lib. X.*

(*g*) *Die propoſita*. XXV. Aprilis.

(*h*) *In vicina regione*. nempe in Aretina, & in Valle Ambræ.

(*i*) *Rei proditionis*. Antonius ab oppido S. Joannis antea Dominicanæ familiæ adſcriptus, tunc vero Ubaldini Cancellarius, & Ciampolus Ricaſolanus, ut *Ammirat. p. I. To. 2. lib. 15.*

quæ Ghibellinæ factioni favebat, tamquam hereditariæ (*l*) 1390
urbis imperium affectabat. Quod haud magno negocio in oppido undique hoſtibus clauſo, & adhuc partium (*m*) memoria recenti eventurum fuiſſe putabant. Cum hæc parum proceſſiſſet, alterius oppidi proditio & tentata, & perfecta eſt. Lucinianum diximus antea Aretini agri Bononienſium ſententia Florentinis adjudicatum, ac vi recuperatum eſſe. Quidam ejus loci incolæ pretio corrupti, quorum domus pro muro oppidi erant, re antea compoſita noctu effracto muro Ubaldinum (*n*) cum equitibus admittunt, oppidumque Senenſibus reſtituunt. Oppidani conſciis proditionis exceptis ad unum omnes ſpoliantur. Ita dolo (*o*), fraudeque Senenſes Lucinianum uſurpant. Inde in Politianenſes, Aretinoſque excurſiones quotidie factæ, & ſegetum corruptio ſecuta, ut magis quam hoſtili furore, ſuaſione Senenſium in hoſtium fines militaris licentia graſſaretur. Cum plura deinceps loca, partim fruſtra oppugnata, partim vi proditioneque, in quibus arx (*p*) Baptifollis tribus paſſuum millibus Aretio propinqua, & Sancti Juſti, Pancratiique (*q*) caſtella fuere, ab hoſtibus capta forent, Senas dux (*r*) reverſus in morbum

N O T Æ.

(*l*) *Tamquam hereditariæ urbis*. non enim alii quam ſibi, quippe nepoti Petri Sacconi, olim Aretii Domini, urbem illam deberi aſſerebat.

(*m*) *Partium memoria*. Ghibellinæ ſibi faventis.

(*n*) *Ubaldinum*. non Ubaldinum, ſed Joannem Tedeſcum admiſſum vult *Ammir.* ut in ſequenti annotatione.

(*o*) *Ita dolo fraudeque*. Joanne Tedeſco de Petramala curante, qui ab oppidanis auro corruptis admiſſus mille peditibus, & 300. equitibus Luciniano potitus fuit. *Ammirat. p. I. To. 2. lib.* 15. Aliter rem narrat *Malavolt. Hiſt. Sen. p. II. lib. 9.* qui Lucinianum in Senenſium deditionem ultro veniſſe narrat, Legatorumque nomina Senas profectorum addit.

(*p*) *Arx Baptifollis*. Egreſſis oppidanis ad meſsem colligendam Presbyter quidam arcis cuſtodem ad epulas accitum comprehendit, hoſteſque introduxit. *S. Antonin. p. II. Tit. 22. cap. 3. §. 7.*

(*q*) *Pancratii Caſtellum*. ab oppidanis Senenſibus proditum una cum 30. Florentinis militibus, qui præſidio erant.

(*r*) *Senas dux reverſus in morbum incidit*. Joannes Actius Ubaldinus obſidendo S. Juſti oppido, quod eſt juxta Arbiam fluvium, in morbum incidit; Senaſque profectus die XXV. Junii defunctus eſt, non ſine veneni ſuſpicione, ut ait *Malavolt. Hiſt. Sen. lib. 9. p. II.* & *S. Antoninus*.

1390 incidit, ex quo & defunctus eſt, magnoque honore, & pompa funus (ſ) celebratum. Vir nobilitate gentis clarus, & ſcientia rei militaris ſuæ ætatis peritiſſimus, ut qui ab Auguto ceteris Italiæ ducibus prudentia, & bellicis artibus præferretur. Huic ſuffectus Johannes Tedeſcus dux belli egregius, magnique animi, & partium ſtudio Florentinis hoſtis acerrimus, acceptis a Senenſibus copiis Marcianum, incolarum defectione, & ſimul præſidium, quod in eo erat, cepit: Cuſtos (t) arcis ad dolos parum cautus, & ipſe fraude arcem amiſit, ex quo poſtmodum capite punitus eſt. Michelottus (u) vero Peruſinus factione pulſus domeſtica ſub Florentinis cum ſexcentis equitibus ſtipendia faciens in Peruſinos profectus, cum capto caſtello, quod Rutinam dicunt, noctu cum paucis urbem data a multis fide, qui ad ſe deſcituros polliciti erant, ingreſſus eſſet, tandem majora viribus auſus, cum omni ope deſtitueretur ſociis omnibus ad unum deſideratis interficitur (x). Dum hæc in Etruria geruntur, Augutus ex Bononienſi agro cum parte exercitus in Mutinenſes profectus omnis generis præda parta, equitibuſque ad urbis cuſtodiam miſſis, qui ei occurrerant, aut cæſis, aut captis, militem onuſtum in caſtra reducit. Franciſcus quoque Carrarius, illius filius, quem amiſſo Patavio Galeatius in carcere tenebat, Florentinorum (y) auxiliis, ad quos

capto

N O T Æ.

(ſ) *Funus celebratum.* in Cathedrali Eccleſia, in qua tumulatus. *Malavolt. ibid.*

(t) *Cuſtos arcis.* cum oppidanos omnes in Florentinos milites converſos vidiſſet, eos in arcem una cum Nerio ab Auguto Florentino cive recepit. Qui cuſtodem pavidum agnoſcens, arcemque haud defendi poſſe dictitans, eam hoſtibus vendidit; cuſtodique retulit, ſe cum Angelo Salimbeno hoſtium duce pactum vitam reſque omnes liberas fore, ſi arx ei traderetur. Sibi timens cuſtos, Senenſes in arcem admiſit. Fuſius *Ammirat. lib. 15. To. 2. p. 807.*

(u) *Michelottus.* de Michelottis factionis *de' Raſpanti* appellatæ Princeps ab aliis adverſæ factionis civibus jam ejectus. *Pellin. Hiſt. Per. p. II. lib. X.*

(x) *Interficitur.* non pugnando interfectus, ſed quadam in domo, ubi ſe abdiderat, inventus, populari impetu dilaniatus eſt. *Pellin. ibid.*

(y) *Florentinorum auxiliis.* nec non Venetorum, qui clam a Piceni Regulis auxilia illi impetrarunt. *Scardeon. lib. 3. Claſſ. 13. de Pat. pace, & bello claris.*

capto patre confugerat, fretus, ad mille hominibus coa- 1390
ctis ex improviſo, conſpirantibus in hoc civibus, urbem paternam (z) recuperavit, cunctaque ditionis Patavii oppida, atque ipſam urbis arcem (a) admodum munitam vi recepit: omnibus, qui illius præſidio erant, quoniam ita in deditione convenerat, dimiſſis: quæ res, & Venetis vicinum Galeatium timentibus, & Florentinis ſummo gaudio fuit. Horum exemplum ſecuti Veronenſes, ſed non eandem fortunam experti ab eo deſciverunt. Diſcordia namque (b) poſt defectionem inter cives orta, partim antiquam libertatem repetentium, partim Antonium Principem poſtulantium, tempus, facultatemque ad urbem recuperandam hoſti præbuere. Nam cum Ugolottus Blanciardus (c) unus ex belli ducibus, vir pace, ac bello prudentiæ ſingularis cum exercitu appropinquaſſet urbi, alterius, quæ inteſtina diſſenſione antea exacta erat, factionis (d) ope urbem ingreſſus, pulſis, aut captis diverſarum partium viris, nobilem, atque opulentam urbem nullius partis reſpectu habito in prædam militibus conceſſit; quæ civium omnium fortunis direptis, cum viris, tum bonis, tum omni ornamento ſpoliata, mili-

NOTÆ.

(z) *Urbem paternam recuperavit*. Patavium aggreſſus, juxta Monaſterium Carmelitarum intra prima mœnia ſub ponte Bovetæ vi irrumpens, eo potitus eſt ann. MCCCXC. XIII. kal. Jul. *Scardeon. ibid.*

(a) *Arcem vi recepit*. Decem, & octo diebus poſt urbis ingreſſum, totidemque menſibus poſt ejus ab ea diſceſſum tranſactis. *Scard. ibid.*

(b) *Diſcordia namque*. Populi conſenſu Florentiam miſſum ad revocandum Antonium Scaligerum, cujus morte cognita, Canem Franciſcum ejuſdem filium quinque annorum puerum Venetiis degentem poſtulaverant, ſed illo a curatoribus (non ſatis enim firma ſpes videbatur) denegato, infelici eventu perterriti inter ſe de urbis regimine agentes diſcordiam excitarunt. Vid. *Hieron. a Corte p.II. lib.13. p.214.*

(c) *Ugolottus Blanciardus*. ſeu de Blanchis Parmenſis, in quo omnes fere illius temporis Scriptores conveniunt, excepto *Antonio Campi*, qui eum putat Cremonenſem. *lib.3. Hiſt. Cremon.*

(d) *Factionis ope*. Accitus a primoribus civitatis Galeatio adhærentibus. Alii a populo appellatum volunt, ut defectionis venia obtineretur. *Plat. in vita Bonif. IX.* Alii ope militum qui Mediolanenſem arcem tenebant, per portam arcis admiſſum aſſerunt. Sic *Corius p. III. Hieron. Corte part. II. lib. 13.* Poggii vero ſententiam confirmat *Leon. Aret. Hiſt. Flor. lib.X. S. Antonin. p. III. Tit. 22. §.8. Sabellicus Enn. IX. lib.9.*

1390 militum (*e*) arbitrio, impudentiæque ſubjecta diutius permanſit. Recepta Verona Dux arbitratus, proditione, aut negligentia civium facile ſe ea urbe potiturum, cum omnibus copiis, e veſtigio Patavium contendit: ſed nulla ibi, aut ſeditio, aut deſidia Franciſci virtute, quæ hoſtium conſilia præverterat, reperta eſt. Excubiæ opportunis in locis, diu noctuque agebantur, una eademque omnium civium mens ad defenſionem prompta vigebat. Mille præterea Germanorum equitum egregia opera, qui Florentinorum mercede parati ſub Franciſco militabant, fretus, & patriam ſervavit, & impetum hoſtium repreſſit. Inter hæc Stephanus (*f*) Bavariæ Dux magnis opibus ex Germania a Florentinis vocatus, ut Mediolanenſi bellum inferret, in Italiam venit: qui cum ſex equitum millibus Patavium profectus primo adventu haud ſegniter bellum gerens, cum crebris incurſionibus Galeatii omnia infeſta redderet, hominem ſibi, ac rebus ſuis timentem, maximam copiarum partem, ad patriam, Galliæque imperium tuendum ex Etruria revocare coegit. Adveniente vero fine anni, quo Stephanus conductus erat, cum ocioſe nimium, ac remiſse cuncta adminiſtrare videretur, corruptuſque (*g*), ut ajebant, pretio parum infeſtus hoſti eſſet, non abſque proditionis nota in Germaniam revertitur. Henricus Montisfortis Comes, qui cum Duce venerat, ſinceræ vir fidei, & cui Ducis conſilia haudquaquam probarentur, accepto ſtipendio cum mille, & ſexcentis equitibus Patavii remanſit. Augutus in agrum Mutinenſem, Reginum, Parmenſem, excur-

NOTÆ.

(*e*) *Militum arbitrio*. Ad quinque dies, nec a depopulatione ceſſatum foret, niſi Catharinæ Galeatii uxoris ex Veronenſi Scaligerorum gente auctoritas interveniſſet. *Cort.p.II. lib.*13.

(*f*) *Stephanus Bavariæ Dux*. in Italiam venit una cum Joanne filio, Ratisbonæ Epiſcopo.

(*g*) *Corruptuſque*, &c. nec vana ſuſpicio, nam pacem cum Vicecomite ſuadebat.

curſionibus ſæpius factis, magnaque hominum, ac omnis 1390
generis pecorum præda Bononiam abducta, cum Patavium cum exercitu, ut hoſtibus eſſet propinquior, petiſſet, cum decem peditum, equitumque millibus Ateſim vado, menſe Januario, loco qui dicitur Porta Ritia (*h*),
ubi Carrarii caſtellum erat, trajecit, vaſtatiſque hoſtium 1391
propinquis agris, cum ſuos tentari proditione ſenſiſset, Patavium regreditur. Dux quoque Patavii Franciſcus magno, ut opus erat, apparatu regionem (*i*) ſibi proximam Ferrarienſis, junctis ad id pontibus, ob frequentes paludes, invaſit; cumque nonnulla (*l*) caſtella ſubito adventu cepiſſet, omnis ejus oræ incolas nil hoſtile, ob multiplices aquas veritos, pecorum quoque, quæ eo, ut in aſylum confugerant, genus omne Patavium traduxit, quo gravi damno affectus Ferrarienſis, cum re ipſa expertus eſſet pluris propinquum hoſtem, quam longinquam amicitiam æſtimandam eſſe, recuperatis (*m*) amiſſis omnibus, una cum Mantuano abrogatis (*n*) Galeatii partibus, ad Florentinos (*o*) deſcivit. Majorem quam putarat belli molem ſubiturus Mediolanenſis, omnes ferme pedites, equiteſque qui in Etruria erant, redire juſſit, quorum ope deſtitutos Senenſes, bello acrius urgendi Florentinis facultas eſt data. Tribus exercitibus eodem tempore res gerebatur. Franciſcus Carrarius egregiis copiis Veronam, omnemque vicinam oram continenter populabatur. Augustus

NOTÆ.

(*h*) *Porta Ritia*. Locus quo Augutus Ateſim fluvium trajecit. Pecilem *Leon. Aret.* appellat. *lib.X. Hiſt.Flor.*

(*i*) *Regionem ſibi proximam Ferrarienſis*. Policinium ſcilicet Rhodiginum. *S.Anton. p.III.Tit.22.cap.3.§.9.*

(*l*) *Nonnulla caſtella*. & in his Abbatiam, & Lendinariam non contemnenda oppida. *Pigna lib.5. Hiſt.Princip.Ateſt.*

(*m*) *Recuperatis amiſſis omnibus*. Carrarienſis Marchioni promiſerat, ſe omnia reſtituturum, dummodo a Vicecomite recederet.

(*n*) *Abrogatis Galeatii partibus*. Prius tamen ad Galeatium Legatis miſſis, qui nunciarent, ſe propinquis hoſtibus Florentino, & Carrarienſi utrinque obſeſſum in ejus amicitia haud poſſe perſeverare.

(*o*) *Ad Florentinos deſcivit*. Tractatus hic Venetiis inceptus, ſed Galeatii amicis obſtantibus haud perfectus, Ferrariæ tandem abſolutus eſt.

1391. tus quoque rei bellicæ peritiſſimus, excurſionibus factis, cuncta Galeatii oppida, nulla militibus quiete data, ſolicitabat; hoſteſque ad pugnam provocabat. Loiſius vero Capuanus haud ignobilis militaris ſcientiæ artifex vaſtatis Senenſium agris, circumactoque per illorum fines ad urbem uſque ipſam exercitu, ſuos ingenti præda oneratos quotidie reducebat. Lucinianum (*p*) quoque, pluraque, quæ Aretinorum caſtella fuerant, vi expugnata, ac recepta ſunt. Cum gravi premerentur Senenſes bello, ſeditione orta inter cives, partim improbantes, partim comprobantes ſuſceptum bellum, nobiles (*q*) familiæ pelluntur urbe, quæ omnes cum ſuis caſtellis (ea permulta (*r*) erant) hærentes Florentinis, multum terroris, damnique civibus intulerunt. Erat futura ſuperior admodum eo bello Florentina Reſpublica, niſi eorum conſiliis fortuna obſtitiſſet; nam dum hæc in Etruria Galliaque aguntur, Oratores duo Renaldus Gianfiliatius equeſtris ordinis, & Johannes Riccius in Tranſalpinam Galliam, ut retulimus miſſi, cum audiſſent Jacobum Armeniacum Comitem cum duodecim equitum, peditumque millibus ocioſum in provincia Narbonenſi vagari; promiſſo ſtipendio, cujus poſt deſcenſum in Italiam initium erat, ſuaſerunt, ut contra Galeatium arma ſumeret. Ille tum pecuniæ magnitudine, tum dominandi cupidine ductus, multa enim promiſſa fuerant poſt adeptam victoriam: icto fœdere ſe in Italiam venturum promiſit; jurequejurando cautum eſt, quo tempore bellum moturus eſſet, quantamque, & quibus in locis pecuniam recepturus. Ea mens Florentinis erat,

NOTÆ.

(*p*) *Lucinianum:* jam Florentinis a Bononienſibus adjudicatum, ut ſupra.

(*q*) *Nobiles familiæ*. Decem ex nobilibus familiis Senis pulſis nominat *Leon. Aret. lib.X.*

(*r*) *Ea permulta erant*. cum decem caſtellis Orlandus Malavoltus ad Florentinos deſcivit. *Volaterr. lib. 5. Geog.* Alia adjecerunt Jacobus Salimbenius, & Marchio a Monte. *Ammirat. lib.15.*

erat, ſociiſque, ut non Senenſes ſolum opprimerent, quippe parva belli portio ea urbs fuiſſet, ſed ut tyranni opes debilitarent: quod, ut facilius poſſet perfici, decrevere, ut Augutus cum omnibus copiis Armeniaco jungeretur, communique conſilio adminiſtrarent bellum: confidebant enim, alterius ducis (*ſ*) prudentia, alterius viribus facile Mediolanenſem debellari poſſe. Itaque & Augutus cum exercitu in Galliam ire juſſus, & litteris, Oratoribuſque Armeniacus ad tranſitum ſolicitatus. Egerat Tyrannus cum Principibus Galliæ, prece, ac præmio corruptis, ut illum ab incæpto detraherent: quod multis verbis efficere conati ſunt. At ille in fide data perſeverans, omnes hujuſmodi ſuaſiones rejecit, teſtatus, tum omnibus, tum maxime Principibus fidem ſervandam eſſe. Præfectum vero ex ſuis, cui ala equitum commiſſa erat, ab eo deficientem, ex itinere retractum ſecuri percuſſit, ſervatoque fœdere vir egregius præſtituto tempore Alpes tranſcendit. Augutus interim cum omni ſociorum exercitu (ii ſex electorum equitum millia, peditum mille erant, abſque impedimentis) Vicentiam, Veronamque prætervehens menſe Majo Ateſim, loco quo antea, tranſit, poſitiſque caſtris, vicos, oppidaque, ſecurus ferme prædabatur: cumque incertus, ubinam locorum Armeniacus foret, in ea loca exercitum aliquandiu tenuiſſet, ad mille tyranni (*t*) equites tutandæ regionis cauſa relictos, cum obviam occurriſſent, multis occiſis, pluribus captis, profligavit. Inde ſecurus ab hoſte, Mincium ea parte, quam vulgo Molendinum dicunt, vado tranſiit, relictaque a dextris Brixia, Ollium prope Soncinum trajecit: per agrum deinde Bergomenſem profectus prope flumen Abduam, 1391

O infra

NOTÆ.

(*ſ*) *Alterius ducis prudentia*. nempe Auguti. *alterius viribus*, nempe Comitis Jacobi Armeniaci.

(*t*) *Ad mille tyranni equites*. Thaddæo Veruccio Duce, Auguti exercitum infeſtantes.

1391 infra (*u*) vigeſimum a Mediolano lapidem caſtra locavit: ubi diutius ſtativa habuit, populandoque vicinas regiones Armeniacum expectabat. Vaſtabat vero longe, lateque oras omnes per quas tranſierat, abducta omnis generis præda, repugnante nullo, cum tantum militum in eis locis relictum eſſet, quantum ſatis viſum eſt ad urbium tutelam: eo enim ſub adventum Gallorum copiæ omnes tyranni convenerant, unde majus periculum imminebat. Nam omnia Galeatii oppida, ſingulæque regiones ad adventum Armeniaci, quem magno cum exercitu (ut vulgo in rebus fit dubiis) adventare rumor erat, ſuſpenſæ, fortunam ſecuturæ videbantur. Equites interea peditesque Florentinorum, qui ad Volaterras, & Colle erant, loca maritima Senenſium invaſere, ingentique præda parta Volaterras revertuntur. Oppidum inſuper Regiolum (*x*) in Caſentinati, quod ſecundo belli anno ad Tyrannum deſciverat, firma e veſtigio obſidione cinctum quarto menſe expugnatum, incenſumque eſt (*y*). Auctores defectionis viginti laqueo pœnam dedere, reliqui (*z*) in carcerem truſi. Interea a Bononienſibus Florentiam Oratores miſſi Senatum adeunt. Quo in ſtatu res eorum ſint docent: tantos belli ſumptus ſe diutius non poſſe ferre demonſtrant: aut minuendos eos eſſe, aut quærendam neceſſario ab eis pacem. Nihil alienius viſum eſt Florentinis, quam eo tempore duarum graviſſimarum rerum injectam mentionem, nec periculoſius quicquam ferri in conſultationem poſſe. Ideo reſponſum eſt, ſe quoque

NOTÆ.

(*u*) *Infra vigeſimum*. infra decimum ſextum a Mediolano lapidem refert *S. Anton.* & XV. juxta *Leon. Aret. lib. X.* Ibi diutius ſtativa habente exercitu, Florentini Legati qui apud Augutum erant, equorum ludum die XXIV. Junii, quo die Florentiæ celebrabatur, ipſi quoque celebrarunt, ab altera Abduæ ripa ſpectantibus hoſtibus.

(*x*) *Regiolum quod ad tyrannum deſciverat*. Joannis Tedeſchi opera.

(*y*) *Incenſum eſt*. milites, qui in oppido erant, ut abirent incolumes, pacti, oppidum & oppidanos Florentinis tradidere.

(*z*) *Reliqui in carcerem truſi*. qui proximo Auguſti menſe Florentinorum pietate libertati reſtituti. *Ammirat. To. 2. lib. 15.*

que ultra facultates in varios belli uſus tributo vexari : 1391
agros inſuper ſuos ab hoſte populatos : ſed omnia pro libertate ferenda, patiendaque eſſe : nullam in hoſte habendam fidem, quam in ſuos Patavinumque, ac Veronenſem eſſet expertus. Supprimendas eas eſſe voces, ne qua hoſtis reſciſceret : hæc enim factura tyranno animos: bello omnibus viribus incumbendum : victoriam in manibus verſari. Patavium recuperatum eſſe, adveniſſe in eorum præſidium (*a*) Germanos : Gallos (*b*) prope diem in Galeatii provinciam affuturos, quorum opera aut opprimeretur hoſtis, aut pacem eſſent tutam habituri: redirent itaque, ac populum ſuum bono animo eſſe juberent, & ad proſequendum bellum hortarentur. Inter hæc frequentibus litteris, nuntiiſque Armeniacus ab Auguto ſolicitabatur, ut nulla interpoſita mora Alpes ſuperaret, & in Italiam tranſcendere maturaret : monebat vero præcipue, ne quam belli fortunam, quæcunque etiam ſe proſpera offerret, priuſquam ſecum jungeretur, tentaret. Noverat enim Gallorum (*c*) naturam pronam ad certamen eſſe, ſæpiuſque impetu quodam præcipiti, quam ratione ad pugnandum ferri. Quod (ut poſtmodum contigit) veritus prohibebat ullo pacto fortunæ arbitrium, quæ plurimum in bellis poſſet, ſubire. Idemque illud & Legati (*d*) Florentini, qui cum eo erant, ſuadebant. At ille plus viribus, quam conſilio fretus (& ætate (*e*) erat florida)

NOTÆ.

(*a*) *Germanos*. Henrico a Monteforte duce.

(*b*) *Gallos*, ſub Comite Armeniaco.

(*c*) *Gallorum naturam*, *&c. impetu quodam præcipiti*. Sic Cæſar lib. 3. de Bell. Gall. *Nam ut* (de Gallis loquens) *ad bella ſuſcipienda alacer*, *& promptus eſt animus*, *ſic mollis*, *ac minime reſiſtens ad calamitates perferendas mens eorum eſt*. Vid. Liv. lib. X. & *Brietium Ann. Mundi*, *ad ann.* 1391. ubi hæc habet. *Armeniacenſis* &c. *dum in obſidione fortius agit*, *Francorum more*, *quam prudentius*, *interemptus copias perdidit*.

(*d*) *Legati Florentini*. Raynaldus Gianfiliatius, & Joannes Riccius, qui apud eum erant.

(*e*) *Ætate erat florida*. nondum enim vigeſimum octavum annum compleverat. *Ammirat. p. I. To. 2. lib. 15.*

1391 cum primum ex Alpibus deſcendit, non exploratis hoſtium viribus, non expectato Auguto, nulla periculi ratione habita, temere in totius fortunæ diſcrimen deſcendit: & cum plura caſtella Alexandriæ urbi, quæ Galeatio parebat, propinqua partim vi, partim timore cepiſſet, tandem oppidum ipſum, oblitus ſani conſilii antea per Augutum, & legatos dati, atque inſcius, quæ hoſtium copiæ in eo laterent, pedeſtri acie oppugnat. Igitur ante meridiem (& æſtatis (*f*) tempus erat, & increbuerat æſtus) relictis (*g*) ſeorſum majori ex parte equis, pedibus, ut mos Gallorum eſt, urbem aggreditur. At hoſtium magno numero equites electi, qui eo, inſcio Armeniaco, antea convenerant, duce Jacobo Vermio, portis egreſſi de improviſo (*h*) magno impetu pugnantes adoriuntur. Et quod conſilium haudquaquam eos fefellit, primum equos (*i*) ſeſſoribus vacuos, nullo negotio capiunt: deinde Armeniacos pedeſtres a fronte, & a tergo aggreſſi, tum lanceis, tum equorum incurſu diſſipant. Tribus horis aſpere pugnatum eſt: Gallis præſenti animo certantibus, neque cedentibus adverſariis, illis magis a labore recentibus, magiſque equorum, quam ſuis viribus confiſis: tandem cum diſpares equitibus pedites eſſent, Galli viribus equorum, velocitateque impares, certandi labore defatigati, ſiti æſtuque, ac vulneribus confecti ſuperantur (*l*). Multi.

ti.

NOTÆ.

(*f*) *Æſtatis tempus erat*. ſub finem menſis Julii. *Corius p.III.*

(*g*) *Relictis ſeorſum majori ex parte equis*. itinere, levibuſque pugnis equos defatigatos reliquerat, eo inſuper conſilio, ut omnis fugæ ſpes auferretur. *Amm.To.2.l.b.15.*

(*h*) *De improviſo, &c.* Mille equites ſibi reſervaverat Vermius, queis dum pugna increbuerat, nil tale veritum Armeniacum adortus eſt. *Ammirat. ibid.*

(*i*) *Equos ſeſſoribus vacuos*. quos ſeorſum reliquerat, ut ſupra dictum eſt, fugatis cuſtodibus.

(*l*) *Superantur*. Fuſe rem narrat *Areoſtus lib.33.*

Scender da Monti un Capitano Gallo
E romper guerra a i gran Viſconti illuſtri,
E con gente Franceſca a piè, e cavallo
Par ch' Aleſſandria intorno cinga, e luſtri,
E che il Duca, il Preſidio dentro poſto,
E fuor abbia l' aguato un po diſcoſto.
E la gente di Francia male accorta
Tratta con arte ove la rete è teſa
Col Conte d' Armeniaco, la cui ſcorta
L' avea condotta all' infelice impreſa,
Giaccia per tutta la campagna morta.

ti utrinque in acie cæſi: dux ipſe parvo vulnere accepto 1391
in urbem (*m*) ductus laſſitudine, æſtuque expiravit, ſuoque docuit exemplo, plus momenti in belli victoria conſilium præbere, quam vires. Magna pars exercitus in prælio capta: quidam per agros diſperſi non evaſerunt aut inſequentium equitum, aut agreſtium manus: paucis fuga ſaluti fuit. Ita nobilis exercitus unico prælio, ducis temeritate periit. Florentinorum inſuper Oratores capti ſunt, magnoque poſtmodum pretio (*n*) redempti. Præda omnis, pecuniaque, quæ plurima ab Oratoribus in ſtipendium allata erat, inter victores diviſa. Hac præter ſpem tam inſigni victoria potitus hoſtis, confeſtim ad circumveniendum Augutum profectus prope ipſum (*o*) caſtrametatus eſt. Fama tam adverſæ pugnæ vulgo ſparſa (nam itinera cuſtodiis ſepta erant) ad eum dubium, ſuſpenſumque animo pervenit, quam vero ſimilem, & pene certam, conſpecti in propinquo hoſtes fecere. Quare admodum commotus Dux, pauciſque præfectos, ac primores equitum ad bonam ſpem hortatus, *firmo animo eſſe jubet: ſe duce omnia evaſuros pericula affirmat, modo viri eſſent, neque inani metu deficerent: omnia tuta viris fortibus eſſe*. Pluribus in eam ſententiam dictis, retro paulum Cremonam verſus cum exercitu ceſſit, & apud vicum quendam Cremonenſem (Paternum appellant) conſedit. Quem hoſtes ſecuti paulo amplius mille paſſibus longe

NOTÆ.

(*m*) *In urbem ductus expiravit*. Armeniacus Alexandriam ductus non ſine veneni ſuſpicione mortuus eſt, ut *Ammirat.* ex antiquo chronico collectum refert. *lib.* 15. Huic tamen non adhæret idem Ammiratus, inſcio enim Galeatio hoc Verucciris haud egiſſe poterat; mortuum fuiſſe putat *Sabellicus Enn.* 9. *l.* 9. tum ex vulnere, tum vero maxime ex infelici pugnæ exitu.

(*n*) *Pretio redempti*. Raynaldus Gianfiliatius quam citiſſime liberatus duobus aureorum millibus & quingentis. Joannes Riccius diu in carcere detentus, ſeptem millibus tandem redemptus eſt. *S. Antonin. p.II. Tit.* 22. *cap.* 3. §. 1. Idcirco autem Riccius pejori conditione uſus eſt, quod belli in Galeatium auctor fuiſſet.

(*o*) *Prope ipſum caſtrametatus eſt*. ad mille quingentos paſſus. *Leon. Aret. lib. X.*

1391 longe ab eo poſuerunt caſtra. Erat inter duos exercitus pratum ingens, inque ejus medio aquæ rivulus decurrens frequentibus cinctus ſepibus, ad quem quotidie hoſtes decurrentes Auguti milites ad pugnam provocabant. At ille magis aſtu quam viribus utendum ratus, ſuos intra munitiones ſe continere jubet: quos pluribus (*p*) diebus hoſtes crebris incurſionibus ad pugnam elicere conati, cum iis quieſcentibus hoſtium animi creviſſent, atque ultra rivulum obequitantes propius caſtra adverſarios, ut ignavos, timidos, ac remiſſos incuſarent, nulloque ſervato ordine paſſim, tamquam explorata victoria, Auguti caſtris inſultarent, Augutus ſequenti die eadem incuria hoſtes rediturος ſperans, ſuos ad pugnam paratos inſtructoſque in equis ſtare jubet. Cum illi majori numero, tamquam caſtra oppugnaturi poſtera die rediiſſent, eruptione facta hoſtes invadit, magnoque impetu certamen aggreſſus, fudit (*q*) omnes, & uſque ad caſtra proſequitur: multiſque occiſis, ad mille ſexcentos equites, & in his aliquot præfectos magno cum hoſtium dedecore cæpit. Ea victoria paulum ſuperbia hoſtium contuſa eſt, neque auſi amplius quenquam ad certamen provocare, caſtriſque tamquam victores inſultare. Quieſcentibus utrinque omnibus, dux hoſtium Jacobus Vermius illudens Auguto vulpem cavea incluſam ei dono dicitur miſiſſe, callidum, & aſtutum ducem veluti cavea incluſum demonſtrans. At ille vultu hilari ſuſcepto munere Jacobo referri juſſit vulpi callem eſſe notum, quo ſit egreſſura. Angebant præſtantiſſimum ducem pericula multa quæ undique imminebant. Hinc validior hoſtis, cui vires in diem creſcerent, qui quocunque ſe vergerent impediendo iter, aut carperet poſtre-

NOTÆ.

(*p*) *Pluribus diebus*. ad quatuor dies, ut *S. Anton. p. III. Tit. 22.*

(*q*) *Fudit omnes*. Tanquam levis momenti victoriam pertranſit *Bernardinus Corius Hiſt. Med.*

poſtremum agmen, aut cogeret ad pugnandum: hinc 1391
amnis (r) trajiciendus erat, quæ ſola ſalus reſtabat, & vadum (ſ) qua tranſierat repetendum. Mora longior erat periculi plena, commeatuumque inopia diſcedere cogebat. Itaque neque morari, cum non eſset unde frumentum ſupportari poſset, neque abire ſine periculo poterat, cum hoſtes perſecuturi, & iter turbaturi eſsent. Quod ſolum reſtabat, ad artes, & calliditates priſtinas converſus, docuit plus ingenium in bellis, quam vires poſſe. Conſilio uſus imperatoris prudentiſſimi, primum hoſtes in poſterum diem ad certamen provocans, adæquatis locis omnibus quibus dimicandum erat, ſpeciem futuræ pugnæ palam oſtentavit. Inde in proceris arboribus vexilla nonnulla, & militaria ſigna, quæ ex hoſtium caſtris conſpici poſſent, erexit: tum tibicines, qui noctu, maneque etiam poſt ſolis ortum bellicum canerent, diſpoſuit: quæ omnia præberent exercitus præſentis ſigna. Præterea viliora impedimenta, & clitellas ſtraminibus plenas, opimam oſtentantes prædam, quo hoſtes rapiendi curæ intenti ab inſequendis militibus retardarentur, in caſtris reliquit. Inde ſilentio ſecunda noctis vigilia caſtris motis tutus ad Ollium pervenit. Suſpicatus autem hoſtes, re cognita, proſecuturos, poſtremam aciem robuſtiſſimis equitibus, qui hoſtium impetum exciperent, firmavit. Et jam exercitus ferme omnis flumen tranſierat, cum hoſtes eluſi arte militari ſupervenere, inſecuti tardius, tum ſpe futuræ pugnæ, tum inani præda decepti. Hic dux cautus, ad omniaque intentus pericula, in ulteriori fluminis ripa, ſagittarios equeſtres ad quadringentos ex Britannia diſpoſuit, qui & ſuos tutarentur, & adverſarios a tranſitu

NOTÆ.

(r) *Amnis trajiciendus erat*. nempe Ollium.

(ſ) *Vadum qua tranſierat*. prope Soncinum, ut ſupra.

1391 tu fluminis prohiberent. Ad extremam aciem tutandam qui relicti erant, cum diutius prælium ſuſtinuiſſent, ſagittariorum præſidio flumen abſque diſcrimine emerſi, una cum illis ſuos ſunt inſecuti. Deinceps pacato, haud (*t*) inſequente hoſte, cum ad Mincium perveniſſet, ſolito vado exercitu (*u*) traducto, caſtriſque ad Ateſim motis, prope amnem decem millibus paſſuum conſedit. Ibi maximum omnium periculum adiit: ex tyranni enim præcepto dirutis, ſummotiſque Ateſis aggeribus, qui excreſcentes, propter liquefactas in montibus æſtate nives, aquas comprimunt, tanta inundatio per univerſam planitiem facta eſt, ut pene omnes mergerentur. Media nox erat, & ſopiti ferme omnes, cum aquarum impetum ſenſere: experrecti e veſtigio, quod unum perfugium fuit, equis aſcenſis ſtantes vim fluminis ſuſtinuerunt. Diluculo relictis impedimentis, quæ aqua demerſa fere corrupta erant, proficiſci equites tardo gradu (ut quorum equos umbilico tenus aqua impediret) cæpere. Sero magna cum difficultate iter diei emenſi, ſuperatis aquis, ad Baldum (*x*) Patavini agri oppidum pervenere. Debiliores equi, qui labantes, neque ſeſſorem pati, neque vim aquarum ferre poterant, proſtrati ad terram defecerunt. Peditum magna pars, cum majori ex parte corpus aqua occupati, frigore inſuper, & labore continuo fatigati, corpore, animoque debilitati eſſent, fœde perierunt: plures caudis equorum, qui validiores erant, innixi labores itineris facilius tolerarunt: equites quoque permulti confectis equis abſumpti ſunt. Hos inſecuti hoſtes, ut primum campos late ſtagnantes excreſcentibus aquis conſpexerunt, arbitrati exercitum per-

NOTÆ.

(*t*) *Haud inſequente hoſte*. Ollium enim flumen medium interjacebat.

(*u*) *Solito exercitu traducto*. Mincium lintribus, cymbiſque trajecit.

(*x*) *Ad Baldum*. ſeu ad Oppidum Baldum, quod Patavinam ditionem a Ferrarienſi dividebat.

periiſſe retro abiere. Conſtans fama eſt, neminem alium 1391 belli ducem, tot difficultates, tot pericula ſuperare potuiſſe: cujus dicta, factaque inter priſcorum oratorum, ac ducum vafra videntur enumeranda; omnia enim pericula conſilio vicit, & calliditate, qui cum in intima hoſtium loca cum parvo (*y*) exercitu penetraſſet, ſuos incolumes ſine incommodo, præter ea, quæ aquarum calamitate accidere, quibus nullo conſilio obſiſti poterat, reduxit. In agro (*z*) ſociorum conſtitutus, reficiendo exercitui intentus erat, ex hoſtium motu & ipſe conſilia ſumpturus. Dum hæc in Gallia Tranſpadana geruntur, videbantur regiones citra Padum malorum belli expertes eſſe. Itaque excogitata ratio eſt, qua hoſtis pluribus in locis expugnaretur. Pons ſupra Padum a loco, quem Burgumfortem dicunt, ad aliam ripam, Placentiam verſus firmiſſimis trabibus, ingenti mole magnoque labore, majore Florentinorum ſumptu fabricatus eſt, tum ut eorum copiæ quæ Mantuæ (*a*) urbe eis ſocia erant, agrum Placentinum, omneſque propinquas oras excurſionibus infeſtas reddere, prædarique, tum ut auxilia Mantuano facilius ſubminiſtrari poſſent. Multum id contulit ad diſtrahendas tyranni vires, & ad poſtulandam pacem, cum undique ejus imperium gravi premeretur bello, nullaque pars ditionis ejus expers eſſet malorum. Quapropter deſperata victoria, cum ſe undique bello urgeri, vaſtari a-

NOTÆ.

(*y*) *Cum parvo exercitu*. & adverſa Armeniaci pugna territo, ut addit *Jacobus* in Italica verſione.

(*z*) *In agro ſociorum*. Carrarienſis, & Ateſtini.

(*a*) *Mantuæ urbe eis ſocia*. Ad Florentinos deſciverat Franciſcus Gonzaga, ut ejus dolos ulciſceretur, queis motus Agnetem Uxorem ſuſtulerat. Monuerat enim Galeatius Franciſcum, ut ab uxore caveret, quæ Caroli Vicecomitis fratris impulſu eum occidere ſtatuerat, qua de re Caroli litteras, in uxoris cubiculo latentes indicaverat. His a Franciſco repertis, nihil de Galeatii fide dubitante, qui eas confinxerat, & in intimo penetrali reponi curaverat, uxorem occidit. Qua defuncta Galeatii fraudes innotuere. *Scipio Agnellus Maffei Hiſt. Mantuæ lib.X. cap.5.*

1391 gros, prædas captivoſque ab hoſtibus agi cerneret, Florentinorum vero urbem, ejuſque regiones omnes, præter eas, quæ Senenſem agrum attingunt, procul a bellorum calamitate, quiete, & ocio frui, periculaque quæ adiſſet ſecum reputans, & fortunam belli communem: ſuas (*b*) omnes copias Lucam convenire juſſit, eo conſilio, ut ſubito tumultu in agrum Florentinum irrumpens urbis mœnia ad terrorem incutiendum obequitaret. His præparatis, de pace cogitare cæpit, ſperans quacunque conditione Florentinos illam appetituros, cum hoſtilia arma prope ex ipſis mœnibus viderent. Eam vero per Antonium (*c*) Adornum Genuæ Ducem, virum ſibi amiciſſimum occulte, tamquam id ſua ſponte quæreret, tentavit: qui extemplo Florentinos litteris hortatus eſt, ut ad ſe legatos mitterent: pro certo habere Galeatii mentem a pace haud alienam: ſperare facile omnia, dummodo æqua poſtulentur, conventura. Quare confeſtim eo Philippus (*d*) Adimarius, Ludovicus Albergottus jurisconſultus Aretinus, & Guido (*e*) Thomaſius vir optimus ex primoribus civitatis miſſi: a Bononienſibus quoque, ceteriſque ſociis Oratores decreti, ut una (*f*) cum Rhodii Hoſpitalis Magiſtro, Bonifatii Pontificis, Italiæ ocium, ac quietem exoptantis, Legato de pace agerent. Inter hæc, cum Florentini Mediolanenſis exercitum in agro Lucenſi conventurum præſenſiſſent, & ipſi Augutum cum exercitu ex Gallia

NOTÆ.

(*b*) *Suas omnes copias*. 20. millia militum. *Corius p.III.*

(*c*) *Antonium Adornum*. alii Antoniottum, ut *Plat. in Vita Bonif. IX.* & *Ubertus Folieta Hiſt. Gen. lib.9.*

(*d*) *Philippus Adimarius*. Eques.

(*e*) *Guido Thomaſius*, a Palatio, vir ingenio, & ſanctitate eximius, ut *Jacobus Poggius* in Italica verſione. *Leon. Aret. lib. X.* non Guidonem Thomaſium, ſed Guidonem Palatium Thomaſii filium appellat. Huic & Beatus Joannes a Cellis, Monacus Valliſumbroſæ, & S. Catharina Senenſis litteras ſcripſerunt.

(*f*) *Una cum Rhodii Hoſpitalis Magiſtro*. Riccardus Caracciolus, Hieroſolymitanæ militiæ Magnus Magiſter, a Bonifacio IX. Legatus Januam de pace miſſus. *S. Antonin. p.III. lib.22.*

lia avocarunt: qui relicto ibi præſidio, cum Bononiam veniſſet, ſuperato Apennino in agrum Piſtorienſem cum exercitu deſcendens, apud Miniate locum caſtris cepit, ex itinere hoſtium rebus gerendis conſulturus. At illi cum in agro Piſano aliquandiu Senenſium copias expectaſſent; eæ autem metu hoſtium territæ intra fines ſuos ſe continerent, tandem obviam illis apud Caſolum in Senenſium agro Jacobus Vermius proficiſcitur, ibique junctis copiis, quæ millia equitum decem, quinque peditum cenſebantur, retroverſus Certaldum (*g*) petiit. Inde motis caſtris per Vallem Helſæ ad oſtium fluminis prope Miniate deſcendit. Augutus audita hoſtium profectione, ipſe ad Bonitium, ut iter Florentiam eundi hoſtibus intercluderet, pergit, eoſque in itinere laceſſens, proſecutuſque abeuntes, apud Emporium caſtra poſuit. Hoſtis parvulo capto, direptoque (*h*) oppido quod prope Miniate erat, ad Fucechium primo pervenit. Inde agrum Piſtorienſem ingreſſus locum, qui Cajanus dicitur, petit. Augutus in agro Pratenſi prope hoſtem duobus millibus paſſuum locavit caſtra: cumque ejus exercitus auxiliariis (*i*) copiis quæ a Florentinis in diem ſubminiſtrabantur, augeretur, aditus omnes, quibus hoſtes prodire poſſent præoccupavit. Ea ſpe freti legati Florentini (*l*) duo qui in caſtris erant, nomine Decemvirum ſuadebant, volebantque penitus, ut cum hoſtibus confligeret. At dux ad belli officia prudentiſſimus tutiora conſilia ſecutus Legatorum contempſit verba. Hoſtis animadvertens, & adverſariorum vires auctas, & Auguti prudentiam (*m*) formidans, Lucam, unde pri- 1391

P 2 mo

NOTÆ.

(*g*) *Certaldum*. Joannis Boccaccii natale ſolum.

(*h*) *Direptoque oppido*. Canneti.

(*i*) *Auxiliariis copiis*. ad decem millia militum miſſos aſſerit *Ammirat. To.2. lib.15.*

(*l*) *Legati Florentini duo*. Robertus Aldobrandinus, & Andreas Victorius. *Leon. Aret. lib.X.*

(*m*) *Prudentiam formidans*. ex penuria impediti commeatus abire coactus fuit. *S. Antonin. p.II. Tit.22. §.13.*

1391 mo profectus erat, repetere ſtatuit, inſtructoque exercitu iter ingreſſus extremam aciem equitum firmo præſidio munivit. Nuntiatum Auguto eſt hoſtes fugere, qua ex re quidam equitum præfecti, abeuntes ut perſequi poſſent, a duce poſtulabant. At ille haud inſcius nuſquam minus, quam in bello eventus reſpondere; ſuos intra vallum continuit, aſſerens ſatis eſſe hoſtes pro victis abire; nunquam enim eos qui fugerent viciſſe. Duo tamen ex his, contempto ducis præcepto hoſtes conſecuti, pauci a multis victi plurimis amiſſis equitibus rediere. Erat ducis ad omnia ſagaciſſimi mens incolumem ab hoſte reddere patriam, neque cum validioribus certare. Satis officio ſuo factum iri putans, ſi ſalvam Rempublicam præſtitiſſet, ſi neque præda auctos, neque ulla memorabili re geſta abire inglorios coegiſſet. Ne tamen aliqua victoriola hoſtes gloriari poſſent, e veſtigio firmiores copias ad perſequendos eos præmittit: ipſe cum reliquis ſubſequitur. Qui ex hoſtibus in extremo agmine locati erant, victoria (*n*) priori elati, pugna commiſſa majori ex parte nonnullis (*o*) deſideratis capti ſunt, Thaddæuſque (*p*) Vermius, Gentilis Camertes, Johannes Appianus equitum præfecti haud vulgares in captivitatem abducti; quo tumultu hoſtes perterriti magnis itineribus ad mediam ferme noctem ad Carolum (*q*) Lucenſis agri oppidum pervenere. Poſtridie motis ante lucem caſtris, Lucam tranſgreſſi in Auxeris Valle ditionis Piſanæ caſtrametati ſunt, ubi timore ſimul, & labore itineris fatigati reficiuntur. Au-

NOTÆ.

(*n*) *Victoria priori elati*. qua duos equitum præfectos profligaverant.

(*o*) *Nonnullis deſideratis capti ſunt*. Tercenti pedites occiſi, captique ducenti. *Leon. Aret. lib. X.* quanquam *Ammiratus* ad duo millia peditum deſideratos, captoſque mille glorietur. *To. 2. lib. 15.*

(*p*) *Thaddæuſque Vermius*. Veronenſis, Jacobi Vermii Ducis nepos, Gentilis Varranus Camertes, & Joannes, ſeu Vannes Appianenſis Piſanus Florentinorum captivi. *Truncius Ann. Piſ. ad ann. MCCCXCI.*

(*q*) *Ad Carolum*. ſeu Montem Carolum.

Augutus eos uſque ad Carolum perſecutus, multa impedimenta, relictaſque tardius ſequentes machinas, & imbelliores equites de via feſſos comprehendit. Biduo quieti dato, ad hoſtes pergens, poſtquam ita munita caſtra reperit, ut difficilis eorum expugnatio videretur, retro ad Miniate revertitur, expectaturus, an Senenſium copiæ domum redirent. Ut autem tutior ab hoſtium populationibus ea regio redderetur, foſsam pedes viginti latam, profundam quindecim a Toporio ad Arnum uſque, duobus millibus paſſuum duxit, cujus in principio turrim ingentem erexit, quæ hodie Turris foſſæ appellatur, ut eſſet tamquam ſpecula, ex qua inſidiis hoſtium a longe conſpectis, incurſiones facilius evitari poſsent. Cum ſpes hoſtis irrita evaſiſset, magnique belli apparatus, neque gloriæ, neque uſui fuiſsent, dolore ſimul, ac pudore motus Vermio mandat, ut ad impediendas mercaturas, commeatuſque, qui a Piſano portu Florentiam comportabantur, viam qua Piſis Florentiam itur cum exercitu obſideret, ſperans maris uſu prohibitos Florentinos ad meliores pacis conditiones deſcenſuros: quibus rebus cognitis, Augutus (jam enim ad Caſcinam, Florentiam verſus hoſtes caſtra poſuerant) apud Miniate hoſtium conſilia expectaturus perſtabat. Ejus loci mora cum gravis hoſtibus videretur, pactus (*r*) Jacobus cum Piſanis, ne quid Florentiam deferri paterentur, retro in Galliam ſe cum exercitu iturum ſpopondit. Per idem tempus Genuenſium Dux, ſocius, & amicus tyranni, apud quem de pace agebatur, duas longas naves, Florentinorum bona prædatum miſit, a quibus multa direpta, & vi capta ſunt. Venit præterea 1391

Piſas

NOTÆ.

(*r*) *Pactus Jacobus cum Piſanis*. nempe cum Petro Gambacurta. qui ut Jacobum a ſua ditione amoveret, XV. dierum ſpatio ſe nihil Florentiam miſſurum ſpopondit; de quo cum queſti fuiſſent Florentini, ſe illis non minus, quam ſibi conſuluiſſe reſpondit, hoſtes longe ſummovendo. *Truncius Ann. Piſ. p.* 471.

1391 Piſas a Galeatio miſſus Jacobus (*ſ*) Appianus, petiturus, quo meliorem pacem aſſequerentur, tum ne quas mercaturas Florentiam uſque ad Aprilem menſem mitti ſinerent, tum de ineundo cum eo fœdere. Utrunque ſervandæ pacis gratia negatum eſt. Ut autem tutiores Florentinorum res maritimæ redderentur, & ipſi triremes (*t*) quatuor parant, quæ Piſanum (*u*) portum ingreſſæ, repertam navem onerariam, in qua erepta inerant, cæpere. Bona majori (*x*) ex parte recuperata, navis dimiſſa, ne cum Genuenſi aliqua belli cauſa oriretur. Iterum cum ejus (*y*) triremes portum intraſſent, expugnaturæ Florentinas naves frumento onuſtas, commiſſo certamine multis interfectis (*z*) ſuperantur. Hæc eo tempore mari geſta. At ex parte altera Cortonæ Princeps (*a*), Florentinorum eo bello ſocius, coactis pluribus militibus, agrum Peruſinum late populatus eſt, magno tum hominum, tum pecorum numero abducto, adeoque Peruſinorum oppida prædatus eſt, ut eos ſæpius ſuſcepti belli pœniteret: ſed exulum metu factio, quæ urbem tenebat, aſpera quæque patiebatur. Piſas interim, tum ut Florentinorum mercaturæ per mulos, tum ut magna frumenti vis ad urbem tuto deferri poſſet, equites ſexcenti, qui venientibus præſidio eſſent, mittuntur. Quingenti fuere muli rebus onerati variis, qui Piſis egreſſi, nilque adverſi ſuſpicantes in hoſtes inciderunt. Ad duo millia equitum in itinere a duce (*b*) in inſidiis

NOTÆ.

(*ſ*) *Jacobus Appianus*. Piſanus, Joannis Appiani per Florentinos capti Pater.

(*t*) *Et ipſi triremes quatuor parant*. Duce Andrea Gargiola, Florentino exule Siculi maris Pyrata, qui ad patriam revocatus quatuor triremibus, quarum duæ mercede conductæ erant, capta ab hoſtibus recuperavit, & ob bene navatam operam civitati reſtitutus eſt. *Ammirat. To.2. lib.*15.

(*u*) *Piſanum portum*. Liburnum, tum Piſanæ ditionis.

(*x*) *Majori ex parte recuperata*. duodecim florenorum millia recenſebantur.

(*y*) *Ejus triremes*. nempe Galeatii.

(*z*) *Multis interfectis*. ad quadraginta interfecti, quorum præcipuus Triremis Tetrarcha, & 150. vulnerati, Gargiola duce.

(*a*) *Cortonæ Princeps*. Ugo de Caſalibus, ut *Pellinus Hiſt. Per. lib.*11.

(*b*) *A Duce*. Jacobo Vermio.

inſidiis diſpoſita erant, quem Appianus Florentinis admodum adverſus, de profectione, & præſidio ad cuſtodiam miſſo, & loco inſidiis opportuno certiorem fecerat. Magnum ab initio, inter præſidium, & hoſtes certamen fuit, & aſpero utrinque marte pugnatum: cum vero longe numero ſuperiores hoſtes eſſent, victoria (*c*) potiti majori ex parte mulos, & ſarcinas maximo Florentinorum damno cæpere: qua ex re tum Piſani tyranno faventes, tum Senenſes ad levem auram mobiles præter modum lætati ſunt. Sed eorum inanem lætitiam haud diuturnam Loyſius Capuanus reddidit, qui pluribus excurſionibus ad portas uſque urbis factis, omnia late populatus eſt: aquæductum inſuper, qui fontem in platea efficit, demolitus, itaut aqua nequicquam in urbem influeret: pluraque damna intulit, quibus illorum inanis jactantia repreſſa eſt. Agitabatur inter hæc Genuæ de pace, ut diximus; cumque Mediolanenſis poſtulata, Patavium reſtitui in primis petentis, iniqua viderentur, viſum eſt ſatius eſſe, ut per amicos, atque arbitros res tranſigeretur, quæ Ducis Genuenſis (*d*), Populique, ac Magiſtri arbitrio deferri petebatur. Res dubia viſa eſt, neque omnibus credenda, in qua Florentinorum ſtatus, ſociorumque verteretur. Tyrannus vero facile voluntatis (*e*) Genuenſis ſecurus aſſentiebatur, cujus animus palam illius commodo inſerviebat. Florentini ſociique (modo exploratum, cautumque etiam ipſorum 1391

NOTÆ.

(*c*) *Victoria potiti*. Joannes Beltotus Anglus vix conſpectis hoſtibus fugam arripuit, unde Ugo Montisfortis Comes licet ſtrenue pugnans, impari admodum numero, captus fuit. *Ammiratus Hiſt. Flor. To. 2. lib. 15. p. 828.*

(*d*) *Ducis Genuenſis, &c.* firmandæ pacis facultas data Riccardo Caracciolo Hieroſolymitano Magiſtro, Legatoque Pontificis, & Antoniotto Adorno, Genuenſi Duci, cui additus honoris gratia Genuenſis Populus, cujus in urbe hæc agebantur, pro una tantum perſona, ut *S. Antonin. p. III. Tit. 22. Leon. Aret. lib. X.*

(*e*) *Voluntatis Genuenſis ſecurus*. Innotuerat enim Genuenſem Ducem, ſocerum ſuum Avronnem Doriam, ad Petrum Gambacurtam miſiſſe, ut eum ad fœdus cum Galeatio ineundum hortaretur. *Ammirat. To. 2. lib. 15.* Adde, Galeatium ab eodem Duce duas triremes adverſus Florentinos impetraſſe, ut ſupra diximus.

1391 rum, quibus commiſſum erat, chyrographo foret, qui decreturi eſſent) minime id recuſabant. Hoc impetrato libera poteſtas tradita eſt eis pacis conditiones dicendi: eæ multæ, ac præter pacta, & datam fidem fuere; primum, uti Patavium Franciſco ea lege cederet, ut decem aureorum millia in quinquaginta annos Galeatio penderet, omnibuſque belli (*f*) tempore proſcriptis, non tamen præter voluntatem civium, in urbem redeundi poteſtas eſſet: ablata utrinque poſt cæptum bellum caſtella, quæ quidem extarent, reſtituerentur: Lucinianum (*g*) ad Senenſes ſpectaret. Cum ſermo a Galeatii oratoribus injectus eſſet, & quiſnam ſervandæ pacis ſponſor foret: Guido (*h*) Florentinus ſententiam protulit e veſtigio priſcis Romanis dignam. *Enſis erit*, inquit, *utriuſque noſtrum vires expertus*. Quamvis iniqua nonnulla, & præter interpoſitam fidem viderentur: tamen diuturnitate belli fatigata civitas, immenſa pecuniarum vi profuſa, una cum ſociis, anni primi, & nonageſimi ſupra mille trecentos extrema parte pacem (*i*) recepit. Ad minuendos deinde ſumptus, & levanda onera converſa, equites, peditesque mercede paratos, niſi quos tutela Reipublicæ retinendos ſuaſit, dimittit. Loyſio Capuano ſua ſponte miſſionem poſtulanti, in patriam, ut ad ſuos redeat, militiæ veniam concedit. Augutum expertæ virtutis, & fidei, cum militibus
1392 mille retinet. Inſequentis anni principio propter inquietum Galeatii animum, cujus ambitio magis in dies imperandi cupiditate æſtuabat, inter Florentinos, Bononienſes, Ferrarienſem, Mantuanum, ac Patavinum, Ravennæ, Faven-

NOTÆ.

(*f*) *Belli tempore proſcriptis*: ſeu exulibus.

(*g*) *Lucinianum ad Senenſes ſpectaret*. Quinam futuri eſſent Luciniani, & Valiani domini, non judicatum aſſerunt *Leon. Aret. lib. X. Ammirat. To. 2. lib. 15.* & *S. Antoninus p. III. Tit. 22. §. 14.*

(*h*) *Guido*. a Palatio Thomæ filius:

(*i*) *Pacem recepit*. hoc anno, ſed publicata anno poſteriore, menſe Februario, die Purificationis B. Virginis.

Faventiæ, Imolæque Principes, fœdus renovatum eſt: 1392
decretumque quæ quiſque auxilia in communem defenſionem conferret: cui haud multo poſt Forilivii, & Malateſtæ Domini aſcripti, ac in ſocietatem recepti: quare veritus ille, ne quid novi adverſus ſe ſocii, fœderatique tentarent, ſumma diligentia rerum ſuarum ſaluti proſpiciebat. Eodem anno Jacobus Appianus auxilio (*l*) Mediolanenſis innixus Petrum Gambacurtam, virum egregium, paciſque (*m*) cupidum, a quo loco filii (quippe cui ſingula ſecretiora conſilia crederentur) educatus, atque (*n*) ex minimo (nam antea Notarius admodum tenuis erat) ad magnum ſtatum perductus, proditione interfecit; duos quoque (*o*) filios, qui in tumultu effugerant, cum retracti eſſent, occidendos curavit: deteſtandum ſcelus, & in antiquis Siciliæ tyrannis execrandum. Relatum (*p*) Gambacurtæ ſæpius fuerat, Jacobum malo in ſe animo eſſe, machinarique, ut eum e ſummo rerum faſtigio dejiceret, ſuadente præſertim Mediolanenſi, qui urbis imperio aſpiraret: multa perfidiæ ac fraudis (*q*) ſigna manifeſta oſtendi, quibus facile appareret inſidias illi parari. Sed vir bonus, qui ceteros ex ſuo ingenio fingeret, minime adduci potuit, ut crederet virum a ſe a puero nutri-

Q tum

NOTÆ.

(*l*) *Auxilio Mediolanenſis innixus.* a quo Joannes ejus filius a Florentinis captus, redemptus fuit, Piſaſque cum tercentis equitibus, nonnulliſque Ghibellinæ factionis principibus miſſus. *Corius p. III.* & *Truncius Ann. Piſ. ad ann. MCCCXCII.*

(*m*) *Paciſque cupidum.* per eum enim pax anno MCCCXC. firmata fuerat.

(*n*) *Atque ex minimo ad magnum ſtatum.* Piſam delatus Appiani pater ignobili Florentinæ ditionis loco natus, dum Gambacurtis fideliter ſerviret, ab Imperatore Carolo IV. capite damnatus, Principum ſuorum infortunium ſecutus eſt. Recuperata deinde a Gambacurtis Piſarum ditione, ob paterna merita Jacobus ejuſdem filius ad primum dignitatis gradum evectus eſt. *Ammirat. To.2. lib.15.*

(*o*) *Duos quoque filios.* Benedictum, & Laurentium. *Ann. Piſ. ad ann. MCCCXCII.*

(*p*) *Relatum Gambacurtæ, &c.* Strozzius de Strozzis Piſam a Florentinis miſſus ann. MCCCLXXXVIII. qui Gambacurtam moneret, ut ſibi ab Appiano caveret. Non cavit tamen, ideoque anno MCCCXCII. dum equum conſcenderet, per inſidias ab eo interfectus eſt. *Ann. Piſ. Truncii* ſub eodem anno.

(*q*) *Fraudis ſigna manifeſta oſtendi.* Nam vires ab Appiano comparabantur, cujus rei a Vallis Nebulæ Florentino Vicario rurſus monitus fuerat. *Ammirat. To.2. lib.16.*

1392 tum domi, divitiiſque potentem factum, & dignitate (*r*)
ornatum, tam nefandum facinus perpetraturum. At Appianus, ut primum tempus (*ſ*) opportunum fuit, hominem cum filiis, & amicis aufert; ac omni pene factione Guelfa, cujus ſectam Gambacurtæ præſeferebant, in exilium acta, urbis tyrannidem occupat; cumque ad arma conclamatum eſſet, mercaturæ & Florentinorum res omnes, quas in urbe habebant, eo tumultu violato fœdere quod cum Piſanis vigebat, præda populi fuere: quapropter cum Lucenſes poſtmodum tyranno auctore a Piſanis (*t*) equitibus premerentur, auxilia (*u*) his ſubminiſtrata ſunt, fœduſque renovatum. Pax foris parta ſe-
1393 ditiones domeſticas Florentiæ eo, qui ſecutus eſt, anno excitavit: ut fit in populis, qui nullum ſtatum rerum æquo animo ferre ſciunt, tam belli, quam pacis impatientes. Diſcordia (*x*) inter cives orta, aliqui cives gladio peremti, plures ex Albertis, familia nobili, & majorum imaginibus clara, in exilium acti. Sedata tamen civitas eſt paucorum tum exilio (*y*), tum capitis pœna, & res in priorem pacem redactæ: extremaque anni parte, præclariſſimi omnium ætatis ſuæ ducis Johannis Auguti mors (*z*) ſecuta

NOTÆ.

(*r*) *Dignitate ornatum*. a ſecretis.

(*ſ*) *Tempus opportunum fuit*. Menſe Octobri MCCCXCII.

(*t*) *A Piſanis equitibus*. Appiano Duce Lucenſis ager direptus. *Corius Initio primæ partis*. *Ammirat.* vero *To.2.lib.16.* narrat, Lucenſes latronum incurſionibus vexatos fuiſſe, multiſque rebus ſpoliatos, Appiano ſuadente, iterque concedente per pontem in Arnum facto.

(*u*) *Auxilia his ſubminiſtrata*. Tercenti milites auxilio miſſi, fœduſque renovatum die XIX. Julii anni MCCCXCV.

(*x*) *Diſcordia inter cives orta*. Menſe Novembri, Maſo de Albizis Confalonerio auctore, Petri illius nepote, qui Benedicto Alberto ſuadente capite mulctatus fuit anno MCCCLXXIX. Jamdiu quæſitam ejus ulciſcendæ necis occaſionem nactus, Cyprianum, Albertum, Neruccium, Joannem, & Petrum, ut proditionis reos urbe ejecit, ex quo populus diverſis agitatus ſtudiis arma ſumpſit. *Ammirat. To.2.lib.16.p.*841.

(*y*) *Tum exilio, tum capitis pœna*. trium popularium, tum, quod magis interfuit Reipublicæ, trium millium aureorum ſolutione ab Albertis, & a Paulo Miniſcalco facta. *Ammir. lib.16. To.2.*

(*z*) *Mors Auguti ſecuta*. anno MCCCXCIII. ab Incarnatione, die XVI. menſis Martii, prope Florentiam in loco qui dicitur *Pulveroſa*. Si *Ammirato*, & *Sancto Antonino* fides habenda.

cura eſt; cujus funus (*a*) ingenti pompa, totius (*b*) ci- 1394
vitatis mœſtitia celebratum eſt: corpuſque in Reparatæ
(*c*) templo, equeſtri (*d*) a populo ſtatua poſita, ſepul-
tum. Audiebant in diem magis Florentini invaleſcentem
Galeatii famam, occulta illius conſilia, ac cogitationes
omnes ad bellum ſpectare: equites ab eo, præfectoſque
(*e*) nobiliores quoſque parvo pretio in ſpem futuri ſti-
pendii conduci, quo paratiores belli tempore forent. Mul-
tos præterea cum ex ſociis, tum ex amicis ſecretis collo-
quiis, variiſque promiſſis ad defectionem (*f*) ſolicitari;
multaque agi, pararique, quibus conſtare promptiorem
hominis animum ad renovandum bellum, quam ſervan-
dam pacem eſſe. His moti Florentini, Legatos (*g*) ad 1395
Galeatium, qui petant, bellone, an paci conſultum vel-
let, mittunt. Ille callidis interrogatiunculis rem in dies
protrahendo, cum nil certi reſpondiſſet, Oratores tandem
ait, ſe Florentiam deſtinaturum, qui de his, quæ poſtu-
laſſent, deque fœdere cum eis ineundo agerent. At Flo-
rentini cum pro explorato haberent, illius mentem lon-
ge ab firmando fœdere alienam, remque diuturni tempo-
ris propoſuiſſe, ut per Legatos, quos ad eos miſſurum ſe
dixerat, eorum conſilia exquireret, certiorque fieret, quo
maxime modo oppugnari poſſent, calliditate hominis ani-

 mad-

NOTÆ.

(*a*) *Cujus funus ingenti pompa*. Primoribus urbis feretrum auro gemmiſque diſtinctum ferentibus, equis auro tectis, vexilla aliaque militaria inſignia ſequentibus, totoque populo comitante. *Ammirat. To. 2. lib. 16.*

(*b*) *Totius civitatis mœſtitia*. adeo ut matronæ ipſæ a lacrymis haud temperarent. *Ammir. ibid.*

(*c*) *In Reparatæ templo*. prius S. Salvatoris, deinde S. Mariæ a Flore, tum S. Reparatæ dicto Pontificis Zozimi juſſu ob Victoriam ex Radagaſio die Divæ Reparatæ dicato reportatam, ut *P. Michael Pocciantus in Vit. Septem Beatorum Florent.*

(*d*) *Equeſtri a populo ſtatua poſita*. non ſtatua, ſed equeſtri imagine a Paulo Uccellio picta, ut *Bochius*, & *Cinellius* in libro, cui titulus *Bellezze di Firenze* p. 51.

(*e*) *Præfectoſque nobiliores*, Joannem, & Albericum de Barbiano.

(*f*) *Ad defectionem ſolicitari*. Præcipue Ferrariæ Marchio, Galeatii nepte ei in uxorem propoſita.

(*g*) *Legatos ad Galeatium*. Donatus Acciajolus, Joannes Riccius, & Guido a Palatio miſſi. *Ammirat. To. 2. lib. 16. p. 847.*

1396 madverſa, ne Oratores ſuos tantum ignominia notatos queri poſſet, nec in ſe quicquam aſperum factum more ſuo prædicaret; decernunt, ut Legati omnes(plures enim e ſociis ſpe concordiæ convenerant) quam primum in patriam quiſque ſuam re infecta redeant, omnibuſque ſe adeundi vias præcidunt. Galeatius interea, cum regiones, urbeſque a ſuis per tyrannidem antea occupatas nullo jure teneret imperii: etenim Romanæ ditionis ſunt: miſſis ad Vinceslaum Boemiæ Regem, qui ad Imperium electus fuerat, virum nunquam (*h*) ſobrium, & veneri deditum, legatis, multis (*i*) donis, promiſſiſque oneratum induxit, ut ſe Ducem Mediolani, multis ejus titulo (*l*) urbibus ſubjectis, crearet: quæ res a Rege (*m*) impetrata, magno apparatu, magnaque rerum pompa per Oratores (*n*) illius, pluribus actis diebus feſtis, facta eſt; Florentinorumque (*o*), & omnium ferme Italiæ Oratores, nobilioreſque viri, ac Principes Mediolanum evocati. Hoc nomen adeptus, Dux poſtmodum ipſe, filiique appellati. Aucta dignitate & cupiditas quoque dominandi crevit. Sed incumbebat ejus animus in eam maxime cogitationem, ut vel precibus, vel vi Mantuanus ad ſe deficeret. Quo metu permoti Florentini, equites mille Mantuam, ne aliquo ſubito periculo implicaretur, mittunt.

NOTÆ.

(*h*) *Nunquam ſobrium, & veneri deditum.* non ſolum voluptatibus impotenter indulgebat, ſed ita ſuperbe & crudeliter imperabat, ut ter in carcerem a primoribus regni conjectus fuerit, unde tamen elapſus regnum jam receperat. *Dubr. apud Seth. Calv.*

(*i*) *Multis donis.* centum aureorum millibus Venceslao datis, Dux ab illo creatur, invictis Electoribus, qua de re Francofurti eorum in conciſſo accuſatus Imperium abdicare coactus eſt. *Trith. apud Seth. Calviſ. & Avent. Ann. Bojorum.*

(*l*) *Multis ejus titulo urbibus.* 33. urbes enumerat *Corius* initio *p. III.* præter oppida; minoraque loca. Hunc conſule.

(*m*) *A Rege impetrata.* Et Rex Bohemiæ, & Imperator Venceslaus appellabatur.

(*n*) *Per Oratores illius.* Unum tantum Venceslai Oratorem nominat *Corius p. III.* Beneſium ſcilicet Cuſiaci Comitem.

(*o*) *Florentinorumque, &c.* Aliorum Oratores referre non eſt operæ pretium: pro Florentinis adfuere Maſus de Albizis, Chriſtophorus de Spinis, Baldus Catalanus, & Franciſcus Oricellarius. *Ammirat. lib. 16. p.489.*

tunt. Haud obſcura Ducis cupiditas, & belli apparatus 1396
erant, & animum pacis inſolentem auxerat mors Gambacurtæ, cujus ipſe auctor extiterat. Piſis enim (*p*) tyrannus nequiſſimus ambitioni Ducis obſecuturus imperabat, quæ res maxime illum ad movendum bellum exagitavit. Itaque cum jam mens ejus omnibus nota eſſet, quoſdam vero ex ſociis denuo ab eo ſolicitatos conſtaret, palamque eſſet, Peruſii, Senis, Piſis, equitum (*q*), peditumque numerum augeri, & haud incerta futuri belli ſigna videri; Florentini, ne imparati opprimerentur, creatis Decemviris, & equites denuo conducunt, & Bernardonem (*r*) Aquitanum, virum ſtrenuum, qui cum Gregorio Undecimo Pontifice in Italiam venerat, belli ducem declarant. Is cum in ea Etruriæ parte, quæ Patrimonium dicitur, non parvo cum Britonum exercitu eſſet, ſecutuſque primum Clementis (*ſ*), tum Benedicti adulterinorum Pontificum partes, plurima oppida, caſtellaque expugnata diripienda militibus conceſſiſſet, Florentinorum opera, conſilioque accepta a Bonifatio pecunia, caſtelliſque quæ in poteſtate erant redditis, deſideratus a civibus, ut qui ab Auguto poſt Johannis Actii mortem reliquis Italiæ ducibus anteferretur, Florentiam venit. In Galliam quoque Tranſalpinam Legati (*t*) miſſi, a Regeque in amicitiam, ſocietatemque recepti, ac fœdus in mutuam tutelam factum

NOTÆ.

(*p*) *Piſis enim tyrannus nequiſſimus*. Jacobus Appianenſis.

(*q*) *Equitum peditumque*. ad ſex millia equitum Piſis, Lucæque conveniſſe innotuerat. *Ammirat. To. 2. lib. 16.*

(*r*) *Bernardonem Aquitanum*. ſeu Bernardonem de Serris ab Aquitania.

(*ſ*) *Clementis, tum Benedicti adulterinorum Pontificum*. Clementis VII. nomen ſibi adſciverat Robertus Gebennenſis Cardinalis, Petri Comitis Genuenſis Frater, & Benedicti XIII. nomen uſurpaverat Petrus de Luna Card. quos adulterinos Pontifices vocat, quia prior Urbano VI. poſterior Bonifacio IX. veris Pontificibus oppoſiti erant.

(*t*) *Legati miſſi*. Maſus de Albizis Eques, & Bonacurſius de Pittis ad Regem Carolum VI. qui cum eo ad quinquennium fœdus iniere, ut *Ammirat. To. 2. lib. 16. p. 853.* Gallorum Regem ea potiſſimum de cauſa bellum Vicecomiti moviſſe putat *Corius p. IV.* quod cum Januæ potiundæ irrita ſpes cecidiſſet, in ipſum facti cauſſam retulit.

1396 ctum ea lege, ut in Etruria belli tempore capta fœderatis, cetera (*u*) per Italiam Regi cederent. Dum hæc aguntur, Galeatius Piſas Albericum Barbiani Comitem, Johannemque fratrem cum quinque millibus equitum proficiſci jubet, eo nomine, ut Appiano adverſus Montis Scudarii Comites, qui pro reprimenda Piſanorum inſolentia plures equitum turmas in illos duxerant, auxilium ferret; quæ res Decemviros movit, ut paratis copiis adverſarii conſilia expectarent: interim darent operam, ſi quo modo ſuſcitatum incendium extingui poſset: quod parvo tempore, rebus rite compoſitis illorum opera ſedatum eſt. Pedites interea omnes, equiteſque Ducis, qui circa Piſas erant, in agrum Lucenſem profecti Florentinis ſuſpitionem injecere, ne Piſtorium pergerent. Itaque Bernardo relicto, ut hoſtes cupiebant, Miniate, apud quod conſederat, in Vallem Nebulæ cum ſuis copiis deſcendit. Interim proditione per Appianum in eo oppido facta, Benedictus Mangiadorus, haud ignobilis ejus loci vir, cum viginti ſociis, in crepuſculo noctis, nil mali ſuſpicantibus oppidanis, Miniate ingreſsus, Florentini (*x*) Prætoris ædes petiit, occiſoque eo, tumultu excitato, cum oppidani omnes pro Florentinis ſtarent, pugnarentque, multis acceptis vulneribus, poſtico ædium, quæ juxta muros ſitæ ſunt, oppido egreſsus Piſas re infecta rediit. Nonnulli ex ſociis conjuratiſque capti pœnas meritas de-
1397 dere. His rebus incitati animi, anno ſeptimo ac nonageſimo ſupra mille trecentos, ſexto vero poſt pacem Genuæ factam, ſecundum cum Galeatio bellum ſecutum eſt,

NOTÆ.

(*u*) *Cetera per Italiam Regi cederent*. Excepto Baſſano, Belluno, Feltria, quæ Carrarienſis; Monteclaro, Aſula, Oſtia, quæ Mantuani; Saxulo, & Compita quæ Atestini futura erant, ut *Ammirat. par. I. Tom. 2. lib. 16. pap.* 853.

(*x*) *Florentini Pratoris*. Davanzati de Davanzatis, quo occiſo, & ex feneſtris dejecto, tumultum excitare molitus eſt. *Trunc. ius Annal. Piſ. ad ann* MCCCXCVI.

eſt, cujus præcipua cura erat, eaque maxime res animum 1397
ſtimulabat, ut Principem Mantuanum, a quo plurima diſcrimina imminebant, quique ſibi multorum fomentum malorum, ut in medio *(y)* ſuarum urbium ſitus extitiſſet, tum pollicitationibus, tum muneribus ad ſuas partes traduceret; quod cum conſilio, aſtuque nequiret: fides enim, & jusjurandum Mantuano potiora ceteris rebus erant: viribus aggredi, & ne a Florentinis auxilia ſubminiſtrari poſsent, eos ſuo bello implicitos diſtinere ſtatuit. Hanc ob rem Senas convenire maximas copias juſſit, quibus ager Florentinus infeſtior redderetur, tum expugnare Mantuam, & navibus per Padum miſſis, & terreſtribus copiis, quas multas undique comparaverat, decrevit. Albericus cum exercitu quatuordecim (*z*) millium equitum, qui in agro Senenſi convenerat, nullo indicto bello Florentinos invadens, incendiis, rapiniſque loca omnia quibus tranſiit, hoſtili more vaſtat. Panzanum capit, ſpoliatque; inde ad oſtentationem virium, & famam belli aucupandam, populabundus Florentiam petit, ad ſecundum lapidem excurſionibus (*a*) prope urbem factis; Signiam ſeptem millibus paſsuum propinquam biduo oppugnat, unde cum ignominia amiſſis pluribus militaribus ſignis, multiſque in ea oppugnatione deſideratis turpiter rejectus eſt. Fœminarum præcipua enituit virtus, quarum potiſſimum opera, non tela, non vulnera timentium, oppidum, viris, vulneribus, ac labore confectis, defenſum eſt. Bernardo, cum mille ferme equitibus pro mœnibus ſe continebat, levibus præliis incurſantium

NOTÆ.

(*y*) *In medio urbium ſuarum ſitus*. Mantua enim Galeatii urbes media interjacebat, Cremonam, Veronam, Placentiam, Parmam, Laudem Pompejam, &c.

(*z*) *Quatuordecim millia equitum*. peditum vero major numerus, in quibus exulum lattonum, & facinoroſorum permagnæ erant catervæ. *S.Antonin.p.III. Tit.22. cap.3.* §. 24.

(*a*) *Excurſionibus prope urbem factis*. Panzolaticum uſque, & Certoſam. *Leon. Aret. Hiſt. Flor. lib.11.*

1397 tium more cum hoſte factis. Imparati enim ad tantam belli molem Florentini erant, ut qui exercitus partem Mantuam miſiſsent, partem per (*b*) vicina oppida diſtribuiſsent: haud exiſtimantes præterea, Mediolanenſem nullis provocatum injuriis, tam aperte nullo indicto bello, rupto fœdere, contra ſe arma moturum. Conſulebat ſolum Dux Reipublicæ ſaluti, ad evitanda futura pericula intentus, ſperans commeatus defectu, haud diu hoſtem in his locis commoraturum, cujus conſilium eum minime fefellit. Nam poſt diem quartum quam advenerant hoſtes, rerum omnium inopia retro caſtra vertere, nullaque re memorabili geſta, Senas quam primum redire coegit. Florentini, ut parem hoſti gratiam referrent, Ochiellum opulentum oppidum de Senenſibus cepere, quo ex loco finitimus ager, regioque omnis quæ Senas reſpicit, præda captiviſque abductis vaſtata eſt. Dux (*c*) quoque Florentinorum, qui Collem, oppidum duodecim milliaribus Senis propinquum, profectus erat, uſque ad portas infeſto agmine ferro, & igni omnia proſternit. Inde Volaterras profectus, Groſſetum, maritimam Senenſium urbem, invaſit, magnaque pecoris, & captivorum copia abacta Volaterras ſe recepit. Cervaſium (*d*) inſuper de Piſanis vi captum eſt, omniſque vicina ora ſpoliata. Hoſtium copiæ iterum Florentinorum agrum ingreſſæ, Stagiam, Rencinamque finitima Senenſi agro caſtella ſumma vi oppugnant. Inde rejecti timore equitum, qui ſubſidio veniebant, Senas revertuntur. Præfecti inſuper quidam Florentinorum, cum ferretur, prope Liburnium, Piſanorum portum, multa animalia, ut in locum

tutum

NOTÆ.

(*b*) *Per vicina oppida*. Aretio præcipue militibus repleto.

(*c*) *Dux*. Bernardo a Serris ad Senarum portas profectus die VII. Maji.

(*d*) *Cervaſium inſuper*. nec non Montichiellum duobus millibus aureis ab arcis cuſtode emptum. *Ammir. lib. 16.*

tutum redacta, eo profecti pecus omne repertum prædati ſunt. Dum hæc aguntur, Galeatius pluribus ex Etruria, ut qui nil dignum laude agerent, evocatis equitibus, magno exercitu coacto, Mantuam caſtris poſitis obſedit: utque ſubſidium pontis (*e*) ſuper Padum juncti (quod magno labore, maximis (*f*) ſumptibus factum fuerat) intercluderetur, navibus ad id paratis incendere illum tentavit. Centum ad eam rem onerarias naves, quas galeones appellant (ampla enim fluminis latitudo eſt) in alveo fluminis ſtatuit, quæ aquarum impetu delatæ, ſarmentis, aliaque materia, quæ facile ignem excitat, impoſitis, incenſiſque, ac deorſum ſecundo vento dimiſſis, ponti ignem inferrent. Magnus terror ex hoc apparatu Mantuano inceſſit, cum terreſtri navalique bello ſibi cum hoſte eodem tempore pugnandum videret. Sed prudentia Caroli Malateſtæ, qui eo cum quatuor equitum millibus a Florentinis miſſus erat, huic tanto diſcrimini obviam itum, apparatuſque ſumma celeritate facti, quibus vis ignis ſubmoveretur. Primum longiores conti non parvæ craſſitudinis, in quibus naves longius a ponte hærerent; in aqua paulo ſupra pontem ſunt affixi. Tum ſi naves propius, fractis contis ferrentur, magno numero (*) vegetes tum lapidibus, tum aqua repletæ in ponte diſpoſitæ ſunt, quæ in advenientes naves deſuper immiſſæ, tum pondere confringerent, mergerentque illas, tum ignem reſtinguerent, pontemque redderent ab incendio tutum. Terrebant omnes, advenientes paſſim nullo rectore ardentes naves. Magnus erat flammæ impetus, quam ventus (*g*) ad id expectatus aſperiorem, vehementioremque 1397

R red-

NOTÆ.

(*e*) *Pontis*. Burgi fortis appellati.

(*f*) *Maximis ſumptibus*. non Mantuani ſolum Principis; ſed fœderatorum pecunia perfectum anno MCCCXCIII. ut *Agnell. Maffei Annal. Mant. lib. X. cap.* 10.

(*) *Vegetes*. ſeu *dolia*, ut *Jacob.* in Ital. verſ.

(*g*) *Ventus ad id expectatus*. quaſi de induſtria a ſeptentrione ad occidentem vertente, nequid felicitati hoſtium deeſſet. *Baptiſta Sacchius Hiſt. Mant. lib.* 4.

1397 reddebat: major erat iis, qui pontem tuebantur, mentis conſternatio, cum paucis conſtaret animus ad flammarum periculum expectandum. Non enim, ponte incenſo, fugæ locus erat, cum ibidem aut pereundum, aut ignis, quod dubium videbatur, reſtinguendus foret. Sed ducis cohortatio augebat animos, & multitudo vegetum, lapideſque ingentes dejecti, aut comprimebant ignem, aut mergebant pondere effractas naves: irrito hoſtis conſilio, licet nonnullis in locis igne corruptus, majori tamen ex parte pons ſervatus eſt. Ita hoc in tumultu Caroli virtus plurimum enituit, qui cum in ea parte eſſet, quæ ad hoſtes ſpectabat, diſturbato ponte, ita ut redeundi ſpes præciſa videretur, cum ſolum tignum pontem continuaſſet, præmiſſis antea, qui cum eo erant, militibus, ipſe poſtremus (*h*) corpore reptans magno cum diſcrimine vitæ ad ſuos pervenit. Hac ſpe deſtitutus Mediolanenſis, alia ratione expugnare, ac tollere pontem, quem jam ſumma cura inſtauraverant, adortus eſt. Totidem denuo naves machinis, turribuſque deſuper fabricatis, quæ altitudinem illius excederent, in flumine parat, multiſque militibus, & omni telorum, ac tormentorum genere impoſitis ad expugnandum pontem mittit. At Carolus, cujus egregia opera pons antea defenſus fuerat, tigna oblonga, craſſiora, præacuta cuſpide hoſtibus oppoſita, quæ naves a ponte arcerent, radicibus pontis, quem magnis trabibus firmarat, defigit. Deinde totidem ferme onerarias naves admodum munitas, præſidio pontis in flumine collocat. Pontem inſuper electis militibus, ac vario telorum, miſſiliumque genere munit. Frequentes inſuper ſtationes, ac propugnacula ſupra pontem erigit: tum caſtel-

la

NOTÆ.

(*h*) *Ipſe poſtremus ad ſuos reptans*. Horatii Coclitis exemplo, qui de ſuis magis, quam de ſe ſolicitus ſolus caſuro in ponte ſubſtitit. De quo *Livius Dec.* 1. *lib.* 2. *rem auſus plus famæ habituram ad poſteros, quam fidei.*

la a lateribus, quibus vires hoſtium contunderentur, diſponit. Advenientes turritæ hoſtium naves a Mantuanis haudquaquam pugnam detrectantibus excipiuntur; cum iis, qui in turribus, quique in ponte erant, aſperum certamen committitur. Multis horis acerrimo prælio bellatum eſt, multoque ſanguine, cum utrique pro victoria pugnarent, neque locus fugæ eſſet, ea dimicatio eſt tranſacta. Tandem Mediolanenſi claſſe ſuperata, victoria penes (*i*) Mantuanos ſtetit. Hoſtes victi, multis interfectis, pluribus vulneratis, nonnullis amiſſis navibus, relicto ponte, abiere. Navali bello re male geſta, Mediolanenſis cum acceptum dedecus ulciſci in animo haberet, coacto in unum ex omnibus locis exercitu, Mantuanum oppugnare adortus, caſtra propius urbem locat. At Carolus poſt navalem victoriam in urbem reverſus, communicato cum præfectis equitum conſilio, pridie kalendas Septembris partem (*l*) alteram exercitus hoſtium, qui binis caſtris diviſus erat, invaſit; priorumque caſtrorum, antequam ceteri id reſcirent, ſubito inſultu devictis copiis, reliqua caſtra eodem impetu aggreſſus ſuperavit. Diſſipati utrinque, fugatique ſunt hoſtes: ad ſex hominum, & duo millia equorum capta. Omnia (*m*) inſuper impedimenta, machinæque, ac bellica ad urbium expugnationem inſtrumenta, quæ plurima comportata fuerant, in poteſtatem redacta. Nulli dubium fuit, quin Brixia (*n*) vicina urbs debellari potuerit, in tanto præſertim rerum 1397

NOTÆ.

(*i*) *Victoria penes Mantuanos ſtetit*. Venetorum præcipue opera, qui 30. triremibus Mantuano opem tulere. Ut *Scip. Agnellus Maff. Ann. Mant. lib. X. cap. 5.* licet *Ammirat. lib. 16.* duodecim tantum miſſas affirmet, ductu Franciſci Bembi.

(*l*) *Partem alteram exercitus*. nempe terreſtrem citra Padum cui Vermius imperabat, ut maritimæ Ugolottus Blancardus.

(*m*) *Omnia inſuper impedimenta*. inter quæ tercentæ bombardæ. Ut *Boninſegnius Hiſt. Flor. lib. 4. Cor. p. IV. Pigna Hiſt. Ateſt. lib. 5.*

(*n*) *Quin Brixia*, *&c.* hanc ſi exercitus urbi appropinquaſſet, ſe traditurum Jacobus Avogadrius promiſerat. *Ammirat. p. I. To. 2. lib. 16.*

1397 metu, ac deſperatione, ſi equitum præfecti victoriam ſe-
qui voluiſſent. Sed quidam Galeatii (*o*) rebus faventes,
aliamque ex alia cauſa moram ſubjicientes occaſionem rei
bene gerendæ omiſerunt: expugnanda eſſe propinqua
nonnulla (*p*) oppida, ad urbis ſalutem magis conducere aſ-
ſeverantes; quæ res tempus hoſti exercitum inſtaurandi,
muniendique Mantuæ finitimas urbes præbuit. Hac ac-
cepta clade Galeatius Albericum cum exercitu ex Etruria
advocavit, qui aliquot equitum alis in Senenſium agro ad
tuendam urbem relictis, in Galliam proficiſcitur. Immi-
nutis magna ex parte copiis, quibus in Etruriam vene-
rat, cum Cecolinus Peruſinus Biordi (*q*) fratris ſuaſu
ad Florentinos deſciviſſet, & Johannes Barbiani Comes Bo-
1398 nonienſibus hortantibus in Flaminiam conceſſiſſet. Flo-
rentini detractis hoſti copiis, ad hæc parta victoria freti,
cum faciliorem belli molem imminere judicarent, exiſti-
mantes præterea hoſtem tanto perculſum damno Mantuæ
oppugnandæ curam depoſuiſſe, exercitum omnem in E-
truriam revocant. At Albericus poſt eorum diſceſſum
contracto in unum diſſipato ob acceptam cladem exerci-
tu, claſſeque (*r*) ad invadendum Mantuanum inſtructa,
ſummis viribus undique Mantuam iterum aggreſſus, plu-
rima illata clade, parta hominum, pecorumque omnis
generis haud parva præda, in locis pacatis relicto Man-
tuano agro, quievit. Inter hæc Præfectus (*ſ*) equitum,
quem

NOTÆ.

(*o*) *Galeatii rebus faventes*. Proditionis nota Barbiani, & Carrariæ Comitibus inuſta: teſtante *Agnell. Maff. Hiſt. Mant. lib. X.*

(*p*) *Nonnulla oppida*. Melariam, & Hoſtiliam.

(*q*) *Biordi fratris ſuaſu*. Licet Biordi Michelotti fratrem Galeatii partibus ſemper adhæſiſſe teſtetur *Pellinus Hiſt. Per. lib. X.* attamen libentius *Corio* crediderim *par. IV.* & *Leon. Aret. lib. XI.* qui Poggii ſententiam confirmat.

(*r*) *Claſſeque ad invadendum Mantuanum*. 32. Triremium De hoc bello vide *Platinam Hiſt. Mant. lib. 5. Cor. p. IV. Pign. lib. 5.* quamvis cum *Æquicola*, & *Aliprando Agnellus Maffejus Ann. Mant. lib. X.* nullam Galeatio victoriam tribuat, fortaſſe ne priori de Galeatio relatæ detraheret.

(*ſ*) *Præfectus equitum*. Brolea centum & ſexaginta equitum ductor.

quem Senenſi bello præfecerat Albericus, Civitellam, 1398 (*t*) Aretini agri oppidum, a familia Petramalæ ædificatum, paucorum proditione capit, Prætore Florentino, omnibuſque ferme incolis interfectis. Bernardonis interim opera plures in agrum Piſanum excurſiones diverſis in locis, & uſque ad urbis portas factæ ſunt, militeſque onuſti præda reducti. Cum vero per quendam Barbiallæ (*u*) incolam Appiano oppidum illi conceſſurum ſpes data eſſet, tyrannus vero ea pollicitatione confiſus, magis nocendi cupidus, quam ad præcavendas inſidias aptus, fidem homini habuiſſet, militeſque ad caſtellum recipiendum miſiſſet, omnes (ferme ad ſeptingentos hi erant) capti (*x*) ſunt, & incolæ (*y*) præmia perſoluta; pauloque poſt Civitella ejuſdem opera, cum plures equitum, peditumque copiæ ad illius obſidionem acceleraſſent, recepta eſt, hoſtes qui intus erant in captivitatem ducti. Dum hæc utrinque aguntur, Galeatio verbis pacem quærente, re animoque agitante bellum, Pontificis, Venetorumque oratores Imolæ Mediolanenſis ſuaſu de pace agere cæperunt. Eo & Florentinorum, & ſociorum legati acceſſere; ſed illius ambitione, iniqua poſtulantis, bellumque exoptantis, res fruſtra tentata eſt. Oratores domum quiſque ſuam reverſi. At Veneti timentes, ne nimiæ Ducis opes in ſuum damnum amplificarentur, neve proximum incendium ſe ſuaque conflagraret, pacem ſummopere componi appetebant; nequaquam enim fidebant

NOTÆ.

(*t*) *Civitellam*. in Valle Ambræ poſitam capit, favente Philippo Brucianenſi ejus oppidi cuſtode, cui duo aureorum millia enumerata. *Ammirat. lib. 16. To. 2.*

(*u*) *Barbiallæ oppidum*. in Valle Egolæ ſitum, Samminiatenſis ditionis.

(*x*) *Capti ſunt*. a Bernardone in inſidiis deliteſcente, quos inter Florentinorum aliquot rebelles, qui pœnas capite perſolverunt. *Ammirat. lib. 16. p. 867.*

(*y*) *Incolæ præmia perſoluta*. qui Florentinos de re bene gerenda commonuit, nepoſque, quem Appiano obſidem dederat, aliis captivis permutatus, & illi redditus. *Trunc. Ann. Piſ. ad ann. MCCCXCVIII.*

1398 debant illius fidei, quam ſemper pro ſuo emolumento penſitaſſet: neque arbitrabantur, ſi ſuperaſſet Florentinos, ſe, Rempublicam, & libertatem tueri poſſe: tanti Principis cupiditatem ad regnum Italiæ aſpirantem videbant: neque dubium erat debellatis Florentinis quin facile voto potiretur. Itaque, veluti pacis admodum cupidi, a Duce, & Florentinis petunt, ad ſe Oratores mitterent, ut rurſus de pace ageretur. Florentini, ſociique (*z*) legatis miſſis, pacis, & fœderis conditiones Venetorum arbitrio permiſere, orantes, ut ſi Galeatii culpa impediretur pax, ipſi pro communi libertate ſecum fœdus inirent, hoc enim maxime modo & reprimi cupiditatem illius, & Italiam a ſervitute defendi poſſe. Cum Ducis voluntas tergiverſari, & aliena videretur a pace, novo (*a*) fœdere cum Florentinis, & ſociis juncti ſunt, ea lege, ut ipſis ſolis jus faſque (*b*) eſſet pacem quibus modis, & quo vellent tempore, cum hoſte ſtatuendi. Quod ut primum Galeatius intellexit, veritus Venetorum vires, rejecta pace, quinto idus Maji duo de quadringenteſimo ſupra milleſimum anno, inducias in decem annos, ea tamen conditione, ut oppida omnia de Mantuano per Ducem capta redderentur, conceſſit. Florentinorum dux, reliquique equitum, ac peditum præfecti ab eis eo pacto dimiſſi ſunt, ut annuo accepto ſtipendio, ad ſe, cum opus fore cenſerent, ſacramento adacti redirent. Paulo poſt (*c*) inducias cum Jacobus Appianus diem ſuum

NOTÆ.

(*z*) *Sociique*. Bononienſes, Ateſtinus, Gonzaga, Malateſta, & Carrarienſis.

(*a*) *Novo fœdere*, *&c.* Venetiis initum fœdus in domo Carrarienſis die XX. Martii, ad annos quatuor.

(*b*) *Ut ipſis ſolis jus faſque*, *&c.* Hinc non Venetorum modo opes, ſed famam probitatis conjicere facile eſt, queis omnes Italiæ populi ultro ſe, ſuaque deferrent.

(*c*) *Paulo poſt inducias*. Induciæ Papiæ V. non. Majas a Petro Cornelio, & Michaele Steno, D. Marci Procuratore, Venetorum legatis, pro ſociis etiam agentibus factæ; Carolo Malateſta, pro Pontifice; Petro, Novarienſi Epiſcopo, & Jacobo, Vermio, pro Vicecomite, legatis. *Malavolt. Hiſt. Sen. lib. X. p. II.* & *Pigna Hiſt. Ateſt. lib.* 5.

ſuum obiiſſet, Gherarduſque filius, cum ſuis diffidens viri- 1398
bus, tum ſuaſionibus Galeatii impulſus, de vendenda patria
cum ejus oratoribus agitaret, extemplo legati ad eum
a Florentinis mittuntur, qui pluribus rationibus maximo
ſuo damno id futurum oſtenderent, hominemque ab ea
ſententia averterent. Quæ legatio cum fruſtra fuiſſet, ci-
ves ſui magno numero tyrannum adeunt, utque patriæ
priſtinam libertatem reſtituat deprecantur: *ſe enim eodem
pretio* (erant enim aureorum ducenta millia) *majorique ſi
vellet, libertatem ſuam redempturos pollicentur: iniquum eſſe
eos qui tanto tempore antea liberi vixiſſent, veluti ſervos
venundari, & Principum ſubjici cupiditati, apud quos plus
voluntas quam ratio, plus vis quam jura valerent. Se
patri ſuo urbis imperium ſponte tradidiſſe, eadem voluntate
erga filium fore, ſi civitatem regere velit; ſi vero dominan-
di laborem declinet, accepta quam magna velit pecunia, ob-
ſecrare ſe, ut eam liberam, & ſui juris eſſe velit. Eo enim
modo urbem, ac cives non conſervari ſolum, ſed augeri
poſſe; quod ſi in unius externi poteſtatem deveniat, cito illam
præcipitem occaſuram.* Reſponſum redditum a tyranno
(qui jam Ducis (*d*) milites in urbem admiſerat, armatoſ-
que diſpoſuerat ad comprimendos cives, obſiſtendum-
que, ſi qui novi motus fierent) ſibi fidem datam ſervare
in animo eſſe. Itaque haud multo (*e*) poſt retento ex fœ- 1399
dere Plumbino, Ilvaque inſula, ac nonnullis caſtellis, pe-
cunia inſuper accepta, Galeatii (*f*) legato urbem, op-
pida, arces, cunctaque, quæ Piſanorum ad eam diem fue-
rant,

NOTÆ.

(*d*) *Ducis milites in urbem admiſerat*, quatuor millia ad cives comprimendos. Gerardum Appiani filium ad urbem vendendam ductum fuiſſe ex eo refert *Sabell. Enn. 9. lib. 9.* quia ob civiles diſcordias, quæ Florentinorum opera in dies magis invaleſcebant, ſe haud diu eam retenturum timebat. Sic etiam *Plat. in Vita Bonif. IX.*

(*e*) *Haud multo poſt*, in ſequentis anni initio.

(*f*) *Galeatii Legato*, nempe Antonio Porro Polentiano Comiti. *Corius p. IV.*

1399 rant, libere conceſſit. Recepta urbe, Florentinis (*g*) legatus ſcripſit, Piſas ſub imperio Ducis eſſe, a quo ſibi mandatum foret, ut cum eis amicitiam ſervaret: quod, & ſe facturum ſpopondit. Paulo antea Robertus Puppii, ceterique vicini (*h*) Comites Flaminiam verſus, Andreinus quoque Ubertinus, Ducis partes ſecuti a Florentinis deſciverunt, utque ei poſt receptas Piſas gratificarentur, agrum Florentinorum eis vicinum, ut novum belli incendium excitarent, crebris incurſionibus ſequentis anni principio infeſtant. Ad repellendas tantum injurias data opera, prohibitis Florentinorum militibus, oppidaniſque (ne Dux queri poſſet, ullam ab eis cauſam novi belli motam) hoſtium fines prædandi, nocendive cauſa intrare. Haud ab re erit huic operi inſerere rem, non bello, ſed pace aptam, admodum memoratu dignam. Emerſit hoc tempore nova quædam Religio, quæ multum contulit ad populorum pacem, orta ex (*i*) Gallia Ciſalpina, in finibus Alpium, (*l*) ea parte quæ Duci Sabaudiæ paret. Veſtiebantur viri, mulierefque, nulla excepta ætate, veſte alba, nudiſque pedibus, novem diebus extra patrium ſolum mendicantes, jejuniis, & ſupplicationibus intenti vitam ducebant. Hi ſub dio dormiebant, neque enim fas erat ſub tecto, aut cooperto loco his diebus eſſe: fatebantur ſinguli ante aſſumptam veſtem peccata Sacerdo-

NOTÆ.

(*g*) *Florentinis legatus ſcripſit, &c.* ut illorum operam, qui fruſtra adverſati fuerant, illuderet.

(*h*) *Vicini Comites*. Comitem Balnei, & Antonium a Palatio. *Leon. Aret. lib.* 11. & *Ammirat. lib.* 16.

(*i*) *Orta ex Gallia Ciſalpina*. De ejus ortu nunquam conſtaſſe referunt *Ammirat. lib.* 16. & *S. Antonin. p. III. Tit.* 22. *cap.* 3. §. 31.

(*l*) *In finibus Alpium*. Sic etiam *Baptiſta Sacchius*, vulgo Platina, *Hiſt. Mant. lib.* 4. & *in Vita Bonif. IX.* duce Sacerdote, qui Pontificatum appetens, ea ſtipatus caterva Romam petebat, tanquam loca ſacra viſurus; ſed Bonifacius ejus fraude per præconem publicata (tormentis enim adactus omnia confeſſus fuerat) vivum flammis abſumpſit; multitudo vero illa unius hominis ſupplicio exanimata eſt; atque diſperſa. Sacerdotem hunc e pago Paterno fuiſſe tradit *Sigonius de Epiſcop. Bon. lib.* 3. *in Coſm.* apud *Rayn. Ann. Eccl. Tom.* 17. Vide *Theodoricum Niem. lib.* 2. & *Pignam Hiſt. Princip. Ateſt. lib.* 5.

cerdotibus præteritæ vitæ pœnitentiam profeſſi, remitte- 1399
bantur injuriæ utrinque omnes abolita præteritarum offenſionum memoria. Primi Lucenſes Florentiam, Chriſti ſimulacro cruci ſuffixo præeunte, numero quatuor millia venere, quibus publice datus eſt cibus. Piſtorienſes deinde, Pratenſeſque advenere. Hos imitati Florentini albam ſumpſere veſtem, adeoque increbuit bonorum operum fama, ut digito notaretur, ſi quis eam contempſiſſet religionem. Pax conſtituebatur inter homicidas, dicta, actaque per injuriam condonabantur, remittebatur errato culpa. Omnium præteritorum temporum fraudes, dolique obliterabantur, adeo omnium mens bonis operibus intenta erat. Tanta animorum mutatio, ac novæ religionis hic cultus, qui univerſam Italiam peragravit, nulla ex parte Galeatii cupidinem minuit, quin toto animo, menteque Florentinæ urbis imperium ambiret, quæreretque quo maxime modo ſuæ ambitioni obſequeretur. Adjecit ergo animum ad urbem (*m*) Peruſinam, & quamvis ditionis Romani Pontificis eſſet, eo tamen contempto, cum primoribus (*n*) civitatis exules admodum metuentibus tum muneribus, tum promiſſis effecit, ut ſibi ejus urbis imperium traderent. Exiſtimabat enim hac acceſſione Florentinos ferme urbibus ſibi parentibus circumvallatos (nam Piſas, Senas, Peruſium tenebat) facile in po- 1400
teſtatem deventuros. Inter hæc Venetorum legati, quibus ſolis pacis componendæ, quibus vellent conditionibus arbitrium ex fœdere permiſſum erat, Papiam, inſciis Florentinis, illius procurandæ gratia profecti inter Mediolanenſem, eoſque, ac ſocios concordiam firmant: cumque

S omnia

NOTÆ.

(*m*) *Ad urbem Peruſinam*. Biordo de Michelottis interfecto. *Pomp. Pellinus Hiſt. Per. p.II. lib.XI. Girardaccius Hiſt. Bonon. p.II. lib.27.*

(*n*) *Primoribus civitatis*. Cecolini de Michelottis opera urbis imperium Petro Sermigerio Vicecomitis Vicario traditum ann. MCD. vigeſima Januarii die.

1400 omnia in Gallia bello capta eſſent reſtituenda, per Ducem, in Etruria recepta ei condonarentur, aliæ quoque graviores pacis eſſent conditiones; eas omnes, licet graviter id ferrent, inviti tamen, ne Venetos a ſe alienarent Florentini, ſociique accepere. Anno poſtmodum Johannes (*o*) Bentivolius, magni vir animi, & haud ſpernendi conſilii, Galeatii auxilio Bononiæ tyrannidem occupavit. Eo miſſi a Florentinis (*p*) oratores, qui & gratularentur ob ſumptum imperium, & de fœdere agerent. Quod ille haudquaquam (*q*) abnuit, ſed diſtulit in poſterum, ne offenſum ſibi redderet animum ejus, cujus opera regnaret. Idem & Dux quæſierat ab eo, ſed parum ille fidei habendum eſſe Ducis fœderi, aliorum periculo didicerat. Sciebat enim, quamvis amplæ pollicitationes oſtentarentur, tamen ex tempore promiſſa ſervare ſolitum, & quod bello nequiverat, ſperare ſe confecta pace conſecuturum. Nunquam enim aperto marte ne ignobile quidem oppidum in Etruria aſſecutus eſt. Senenſibus, ac Peruſinis, pacatis Italiæ rebus omnibus, cum antea ſocii eſſent, libertatem ademit. Piſas, non vi, ſed pecuniis promiſſiſque quietis tempore (*r*) in ſuam redegit poteſtatem. Eodem pacto Mantuanum maximis ſumptibus a Florentinis defenſum, poſt compoſitam pacem, donis, promiſſiſque oneratum ad ſuas (*ſ*) traduxit partes, quo liberius a vicinis ſecurus, vires omnes

ſuas

NOTÆ.

(*o*) *Johannes Bentivolius*. Vide *Girard. Hiſt. Bon. p. II. lib. 28. Cor. p. IV.*

(*p*) *A Florentinis oratores*. Thomas Sacchettus Eques, Bernardus a Mezola, & Spinus. *Ammirat. lib. 16.*

(*q*) *Haudquaquam abnuit*. Suadente Antonio Guidotto ſummæ apud eum auctoritatis, cui a Florentinis quatuor florenorum millia data, ut conciliator fœderis foret. *Girardaccius Hiſt. Bon. p. II. lib. 28.* & *Corius p. IV.*

(*r*) *Quietis tempore*. nempe poſt pacem factam.

(*ſ*) *Ad ſuas traduxit partes*. Franciſcus Gonzaga prius a Carolo Ariminenſi, dein a Jacobo Vermio ſollicitatus ad Galeatium deſcivit, Papiamque delatus ſummis a Vicecomite honoribus exceptus eſt. *Platina Hiſt. Mant. lib. 4.*

ſuas in Etruriam transferret. Solus (*t*) Patavinus nullis 1400
hoſtis pactionibus, quæ plurima ab hoſte afferebantur, credens, in fide permanſit. Varii, qui per Mediolanenſem fiebant, apparatus belli Florentinos impulere ad creandos Decemviros, (*u*) & majoribus copiis rempublicam defendendam. Erat ſuſpicio (*x*) haudquaquam parva, Guccium Cortonæ Principem, Ducem ſecuturum: ut ab ea cogitatione averteretur, Montaninam arcem urbi propinquam capiunt, quo timore perculſus ille nil novi molitus eſt. Cum vero adeo adverſarii vires, opeſque auctas cernerent, ut ad ſe tuendum externo auxilio opus eſſe judicarent, Robertuſque Bavariæ Dux infenſus admodum Mediolanenſi, privato (*y*) ob ſuam ignaviam Vincislao Boemiæ rege, ad imperium electus eſſet; optimum factu reputantes animo, illum e Germania tum adverſus Ducem, tum ad ſumendam de more Imperii coronam advocare, extemplo ad eum Legatum Bonacurſium Pittum mittunt, qui eum ad tranſeundum in Italiam contra Galeatium fœdere oblato hortaretur, honoriſque, & dignitatis ſuæ eſſe diceret, nullo jure (*z*) urbes Imperii poſſeſſas, ut plures ſuperioribus temporibus Imperatores feciſſent, in ſuam ditionem redigere. Ad eam rem & pecu-

NOTÆ.

(*t*) *Solus Patavinus*. Franciſcus Carrarienſis, qui Galeatii dolos in ſe patremque ſuum necatum expertus fuerat, pro Florentinis ſtetit.

(*u*) *Decemviros*. hos enumerat *Ammir. To.2. lib.16.*

(*x*) *Erat ſuſpitio, &c.* Nonnulla inimicitiæ ſigna ediderat Guccius de Caſalibus; frumenta enim Montis Politiani a Cortonenſi ditione averterat, poſitis in fluvio ligneis impedimentis, ut *Spinellus* in *Hiſt. Montis Politiani lib.3. p.67.*

(*y*) *Privato ob ſuam ignaviam Vinceslao*. Omnes in Vinceslaum accuſationes, ut falſas rejicit *Corius p. IV.* non alia enim de cauſſa a Bonifacio IX. Imperio ſpoliatum putat, quam quod Pſeudopontificem defendiſſet. Sed præter ea; ejus ignaviam, & avaritiam, qua centum aureorum millibus, inconſultis Electoribus, Mediolanenſem Ducatum Galeatio vendiderat, videre eſt in *Treb. To.2. Rerum Germ p.II. Briet. Ann. Mundi ad ann. MCD: Trith. apud Calviſ.* Improbos ejus mores, ebrietatem præcipue refert Chronicon Belgicum. *Æn. Sylv. Hiſt. Bohem. cap.35.* & *Rayn. Ann. Eccl. To.17.*

(*z*) *Nullo jure urbes, &c.* Non enim Vinceslao eas alienandi ſine Electorum conſenſu jus fuerat.

1401 nias quas vellet, & equitum auxilia promitteret. Ejus oratione, quæ accurata, & plena gravitatis fuit, motus Robertus, fœdere icto, cum viginti (*a*) equitum millibus, ut Mediolanenſi bellum inferret, in Italiam ſe deſcenſurum, fide interpoſita, pollicitus eſt. Altero dehinc anno, menſe Septembri, ſuperatis Alpibus relictoque Tridento, in agro Brixienſi caſtra poſuit, quo Patavinus, cum tribus equitum millibus a Florentinis miſſus venit, & ad eum, ut convenerant, per oratores ducenta aureorum millia comportata ſunt. Non tamen (*b*) omnia perſoluta, cum parvo tempore in hoſtili agro reſediſſet. Ea res miranda omnibus viſa eſt, tantam ſimul auri congeriem una in civitate tam ſubito repertam, cujus collatio nulli gravis fuit: ſed & alia quoque ducenta millia promiſſa poſt quatuor menſes, quam in Ducis agro perſtitiſſet. Hæc omnis pecunia una nocte libentibus animis decreta eſt: tanta civibus cura inerat libertatis tuendæ. Qua ex re quantæ civitatis vires forent, perſpici poteſt: nam licet diutino bello pluribus annis cum Galeatio geſto defeſſi, exhauſtique pecuniis cives viderentur, tantæ tamen in ea opes erant, ut præter maxima militum ſtipendia, unico decreto ducenta aureorum millia tam parvo tempore cogerentur. Tanta enim patriæ caritas, tantum tyrannidis odium animos civium inceſſerat, ut omnia quantumvis gravia, ac difficillima, levia, & facilia præ ſervitute ducerent. At hodie, (*c*) eo redacta civitas eſt, ut cum viginti, aut triginta aureorum millia cogenda

N O T Æ.

(*a*) *Cum 20. millibus equitum*. fidem autem non ſervavit, cum quindecim tantum millia equitum Tridentum duxerit. ut *Ammirat. To. 2. lib. 16.*

(*b*) *Non tamen omnia perſoluta*. centum & decem millia tantum. *Ammirat. ibid.*

(*c*) *At hodie*. nempe anno circiter MCDLV. quo tempore Poggius hiſtoriam ſcribebat.

da ſunt, aut verſura comparetur pecunia, aut ad extraordinaria tributa recurrant, quod iniquum eſt, peſſimumque exigendæ pecuniæ genus, & abominandum, atque ab his excitatum, quibus potior eſt res privata, quam publica, quique opes ſibi vendicant per aliorum calamitatem, ipſi omni ejuſmodi tributi onere expertes. Tantam belli futuri molem adverſus ſe comparatam conſpiciens hoſtis, & ipſe quæ ad reſiſtendum pertinebant, ſummo ſtudio diligentiaque adminiſtrat. Primum equites, peditesſque ad quindecim millia conducit: tum peritiſsimos belli duces, Jacobum Vermium, Albericum Barbianenſem, Mantuanum, Othonem Tertium, Faginum Canem, Pandulfum Malateſtam, pluresſque alios viros ea tempeſtate uſu, & arte militari inſignes exercitui præficit, copiaſque omnes Brixiam ire, hoſtique, qui intra decimum lapidem caſtra locaverat, opponi jubet. Nulli dubium videbatur, quin Ducis exercitus, numero, & viribus inferior Germanis, & Italis qui cum Patavino erant, foret, modo conſilium par viribus extitiſset. Sed cum incautius, negligentiuſque impetu quodam, ſuperbiaque elati Germani abſque ordine, aut militari diſciplina vagarentur, plures equitum (*d*) alæ a Mediolanenſis ducibus miſſæ Germanos invaſerunt, a quibus victi, ſuperatique multis (*e*) amiſsis in caſtra compulſi ſunt. Tantus vero pavor ex inſperata re animos Germanorum oppreſsit, adeo eſt ab omnibus trepidatum, ut ſi univerſus Galeatii exercitus eo veniſſet, procul dubio 1401

Ro-

NOTÆ.

(*d*) *Plures equitum alæ*. Othone Tertio, ſeu Bontertio, & Fagino Cane ducibus. *Ammirat. lib. 16.*

(*e*) *Multis amiſſis*. quos inter imperialis exercitus primus Proviſor. *Corius par. IV.*

1401 Roberti copiæ omnes ſuperatæ, ac profligatæ concidiſſent. Sed Roberti fortuna, paucis exceptis, exercitum ſervavit, ex illoque tempore magis de fuga, quam de ulciſcendo hoſte agitatum eſt. Primus Colonienſis Archiepiſcopus, tum Leopoldus (*f*) Auſtriæ Dux, non abſque animi corrupti ſuſpitione, relicto Roberto, domum rediere: qui a ſuis præter datam fidem cernens ſe deſtitutum, veritus, ne ad dimicandi neceſſitatem adductus, turpiter ab hoſte ſuperaretur, cum vires ſuæ diminutæ admodum illorum diſceſſu, ſuorum vero animi remiſſiores facti eſſent, motis caſtris prope Tridentum loco tuto conſedit; cumque animo parum valido deliberabundus, inter ſpem, metumque dubius ſtaret, Franciſci Carrarienſis exhortationibus Patavium, cum quinque (*g*) millibus equitum, reliquis (*h*) dimiſſis, venit: qua ex re Mediolanenſis animus elatus, cum ſe haud contemnendum periculum evaſiſſe, & electiores totius Italiæ equites, duceſque penes ſe eſſe arbitraretur: Florentinos vero contra, ut primum adverſam pugnæ fortunam intellexerunt, mœror, & gravis cura exagitabat. Nam & tantam impenſam fruſtra factam cernebant, & verebantur, ne ſtatim hoſtilis exercitus, depoſito Germanorum metu, in Etruriam tranſiret. Remiſſus eſt tamen paulo poſt timor audito Roberti ad urbem Patavium adventu, ſalvis præſertim Italis.

NOTÆ.

(*f*) *Tum Leopoldus Auſtriæ Dux*. Sic *S. Antonin.* & *Leon. Aret. lib.*12. Leopoldum vocant. *Joannes* vero *Aventinus Ann. Bojorum lib.* 7. de Roberti in Italiam adventu hæc habet: *Cum eo* (nempe Roberto) *Stephanus Angilostadienſis*, *Erneſtus Auſtriacus Imp. Caroli Maximi*, *& Ferdinandi Auſtriæ Reguli proficiſcuntur*.

(*g*) *Cum quinque millibus equitum*. Itali erant pene omnes. Patavium ingreſſus Robertus die XVIII. Novembris MCDI. *Pittus* ab Ammirato relatus *ibid*.

(*h*) *Reliquis dimiſſis*. ut Vinceslao ejus hoſti in Germania ob ejus diſceſſum ſuperbienti obſtarent: nunquam enim Cæſaris inſignia licet exauctoratus depoſuerat, ſed & Principum, & civitatum aliquot favore fruebatur. *Emund. apud Chronic. Belg.*

lis militibus, qui cum Patavino profecti erant: hos impe- 1401
dimento fore hoſti credebant, quominus omnes ejus co-
piæ in Etruriam migrarent, nondum penitus remiſſo Ga-
leatii metu: tamen & novi equites confeſtim ſcripti
ſunt, & ad Robertum oratores (*i*) miſſi cum duabus (*l*)
electorum equitum turmis, qui eum ad meliorem rerum
ſpem hortarentur, & profectionem diſuaderent. Exiſti-
mabant enim ejus mora Mediolanenſem regii exercitus
timore ſuas copias omnes in Gallia retenturum. Multa
ab illo petebantur admodum difficilia. Nam & pecunia-
rum vim permagnam poſtulabat, ſi eum in Italia mora-
ri cuperent, & ut Veneti, ac Pontifex ſecum in belli ſo-
cietatem coirent. Hæc Florentiam (*m*) delata omnium
mentes maxime debilitarunt, cum neque retineri, niſi
infinita pecunia poſſet, neque ſi abiret, ſecuros ſe fore arbi-
trarentur, quin hoſtis Etruriam armis pervaderet. Lega-
tis itaque mandarunt, ut impetrata aliquot menſium mo-
ra, pecuniam daturos, & cum Pontifice, & Venetis de
fœdere acturos pollicerentur, & nova inſuper auxilia ad
eum primo tempore miſſuros. Poſt varias collocutiones
diſceptationeſque, Robertus (*n*) Venetias petiit, que- 1402
ſtus non ſervari ſibi a Florentinis in ſolvendis nummis
promiſſa. Oratores (*o*) contra nulla in re violatas eſſe
pactiones oſtenderunt. Venetorum (*p*) tandem opera,
haud

NOTÆ.

(*i*) *Oratores miſſi*. Raynaldus Gianfiliatius, Philippus Corſinus, Maſus de Albizis, & Thomas Sacchettus.

(*l*) *Cum duabus equitum turmis*. quibus preærant Sfortia, & Balthaſſar Mutinenſis. *S. Antonin p. III. Tit. 22. cap. 3. § 35.*

(*m*) *Hæc Florentiam delata*. a Maſo Albizio, & Andrea Victorio, qui apud Imperatorem legati fuerant. *S. Ant. ibid.*

(*n*) *Robertus Venetias*. ut ſuas in partes Venetos traduceret; verius, ut eorum opera a Florentinis nummos repeteret, quos contra conventa detineri querebatur. *Petrus Juſtin. lib. 6. Hiſt. Ven.*

(*o*) *Oratores*. nempe Philippus Corſinus, & Raynaldus Gianfiliatius.

(*p*) *Venetorum tandem opera*. ab itinere revocatus; Cravolam enim profectus fue-

1402 haud parvo (*q*) pretio cum Patavium in hiberna profectus eſſet, menſe Aprili in Germaniam conceſſit.

POG-

NOTÆ.

rat, ut in Germaniam ſe conferret. Mora igitur aliquot menſium in Italia ab eo impetrata, ut ejus timore Galeatius ſuis ſe finibus contineret, quod Florentini vehementer cupiebant. *S. Antonin. p. III. Tit.* 22. *cap.* 3. *Ammir. lib.* 16. *To.* 2.

(*q*) *Haud parvo pretio*. Sexaginta quinque aureorum millibus. Sic Veneti (quorum arbitrio res delata) cenſuerunt.

POGGII BRACCIOLINI FLORENTINI HISTORIARUM FLORENTINI POPULI

LIBRI QUARTI

EPITOME.

Florentinos tanquam fœderis violatores coram Venetis Galeatius accuſat. Dein Bononia potitur. Cum Pontifice Florentini junguntur. Vicecomes moritur. Pontifici Peruſiam occupare conanti ſpes inciſa. Vicecomitis potentia in plures diviſa diſcordiarum origo. Piſas Florentini emunt, arcemque accipiunt. Piſani Florentinis ejectis, arcem evertunt. Piſæ a Florentinis obſeſſæ, in deditionem veniunt. Eccleſia Schiſmate turbatur. Ladislaus Siciliæ Rex bellum Senenſibus, Florentinis, ac Pontifici indicit. Cortonam deditione capit. Florentinis eam cedit veluti pacis pretium. Pontificem, Florentinoſque nil tale timentes contra jus fœderis aggredi parat, ſed belli molem ejus mors avertit.

Poſt Roberti (*a*) diſceſſum miſſi a Galeatio ad 1402
Venetos legati tres, multa coram ſummo Magiſtratu, & Oratoribus Florentinis contra jura fœderis ab illis facta queſti ſunt: In primis,

T verbis

NOTÆ.

(*a*) *Poſt Roberti diſceſſum*, ut in fine ſuperioris libri ann. MCDII. XVI. menſis Aprilis ſecutum.

1402 verbis pluribus reprehenderunt *inducias, quarum* (b) *ipſi auctores fuerint, minime ab eis ſervatas, fidem, ac* jusjurandum, *quæ apud omnes ſancta eſse conſueverint, ab illis violata, nunquam ab eis ſervatam pacem, quam licet verbis ſe petere ſimulent, tamen a concordia, & quiete animo ſemper fuiſſe alieno: Seri ab ipſis bellorum quotidie ſemina, quibus vicini a ſe opprimerentur; nullum finitimum populum ab eorum cupiditate tutum eſſe poſſe, nihil Florentinis antiquius, quam ut eorum inſidiis vexaretur Italia, ad quam lacerandam, & in ſervitutem redigendam, jam bis* (c) *externas gentes, & barbaras Itali nominis hoſtes acerrimos magna impenſa contra ſe accerſitas, a quibus ſi ſuperatus fuiſſet, reliquam Italiam in eorum ditionem conceſſuram fuiſſe haud dubium eſſet; conſueviſſe* (d) *vero Italos ejuſmodi gentes arcere ab Italia, & quæ veniſſent omni conatu repellere, ut libertate fruerentur; degeneraſſe plurimum ab eis Florentinum populum, qui toties diverſos* (e) *hoſtes ad Imperium Italiæ advocaſſet; cæci profecto qui non viderent, ſe devicto eos quoque ſervitutis jugum ſubituros fuiſse. Ob hæc non eſſe mirandum ſi dux conſuleret rebus ſuis, & ad arma licet invitus deſcenderet, quibus certam, ac firmam pacem conſequi poſſet.* His dictis ex Oratoribus unus petita de more dicendi (*f*) venia, *mirari ſe* ait, *tantam Legatorum Ducis impudentiam, qui ita aperte contra veritatem locuti ſua mendacia verbis improbis ornaſſent, tanquam exiſtimarent ullam præſtandam ipſorum orationi fidem: ſcire eos a*

ſe

NOTÆ.

(*b*) *Quarum ipſi auctores*. Venetos induciarum auctores vocant, nam penes eos belli paciſque arbitrium.

(*c*) *Bis externas gentes, & barbaras*. nempe primo Armeniaci Comitem ex Gallia, deinde Robertum ex Germania evocatos.

(*d*) *Conſueviſſe, &c.* Cimbros, & Theutones Italiam invadentes expulere, Galloſque maximis præliis fregere.

(*e*) *Diverſos hoſtes*. Carolum Calabriæ Carolum Auſtriæ Duces, Carolum IV. Galliæ Regem, & Robertum Imperatorem prius evocatos.

(*f*) *Dicendi venia*. dicendi facultate a Duce, Venetoque Senatu impetrata.

ſe dicta procul a vero eſſe, palamque perſpici non convenire 1402
Florentinis ſemper pacis cupidis quæ ab eis dicerentur, ſed Galeatio a quo ſemper pro ſuo commodo fœderibus ſervatis bellorum omnium initia prodiiſſent; non enim a ſe, ſed ab illo inducias, & pacem violatam eſſe, quam nunquam ex animo, aut ocii quærendi, ſed belli gerendi gratia ſanxiſset: omnibus enim notum eſse, Ducem e veſtigio publicatis induciis milites, tanquam a ſe dimiſsos in Etruriam adverſus Florentinos miſiſse, qui ſociorum (g) agros longe, ac late populati Senas, tanquam in tutum portum ſe cum omnis generis præda contuliſſent, ubi publice & partita, & vendita noſtrorum ſpolia fuere: non ſervatam vero a Florentinis pacem ridiculum videri ab eo præſertim obiici, qui nulla pacis jura unquam novit, qui majori ex parte quæ poſſideret per dolum, & fraudem occupaſſet: genus (h) ſuum præcipue; & Veronenſem, Patavinumque Principes patrio per fraudem pulſos imperio, optimos ſuæ fidei ſponſores eſſe poſſe: qua vero religione ab eo fœdera ſerventur, Senenſes, ac Peruſinos quos ex ſociis ſervos reddiderit rogandos eſſe: teſtem eſse Petrum Gambacurtam, qui Ducis conſiliis, (i) favoreque occiſus eſset, quo civitas Piſana in ſuam ditionem veniret. Multis utrinque dictis, quibus haud obſcurum Venetis fieret, malorum omnium culpam a Mediolanenſis ambitione manaſſe, ita diſceſſum eſt, ut mentem Galeatii ad bellum inferendum pronam conſtaret. Johannes (*l*) interea, quem Bononiæ tyrannidem occupaſſe diximus, cum Mediolanenſis amicitia parum ſibi fida videretur, in amicitiam, ſocietatemque a Florentinis receptus, ratus Galea-

NOTÆ.

(*g*) *Sociorum agros*. Socios vocat Lucenſes, Volaterranos, Samminiatenſes, & Collenſes. *Leon. Aret. lib.12. Hiſt.Flor.*

(*h*) *Genus ſuum*. ſcilicet Patruum ſuum Bernabovem.

(*i*) *Ducis conſiliis*. Appiano Gambacurtæ Conſiliario pecunia corrupto.

(*l*) *Johannes interea*. Bentivoleus, de quo in ſuperiori libro, in amicitiam receptus die XX. Martii. *Ammirat. lib.16.*

1402 tium parta victoria contra ſe arma moturum, ut audivit Albericum in Bononienſium fines una cum exulibus adventaſſe, a Florentinis petiit, ut præter equites, quos ad ſe pridem miſerant, ducem quoque Bernardonem cum ſociali exercitu ad ſe ire juberent, quo facilius ſe ſuaque defenſarent. Is Decemvirum decreto, cum tribus equitum millibus Bononiam profectus eſt. Johannis ſuſpicionem haudquaquam Mediolanenſis animus fefellit; nam ſub recentis victoriæ terrorem, potiundæ Bononiæ occaſionem ſibi datam ratus, jamque a Germano ſecurus, duces cum exercitu (*m*) in agrum Bononienſem, per ſpeciem reſtituendorum exulum, proditionis (*n*) ſpe oblata ire juſſit. Cum hoſtium exercitus appropinquaret urbi, veritus Johannes, ne fluvius Rhenus urbem interfluens, civibus maxime neceſſarius, cum propter molas, tum quia ea tantum aqua ad victum utuntur, illorum opera derivaretur, apud Caſalechium ad tertium ab urbe lapidem (& jam Patavinus audita hoſtium profectione, eo mille equites filiis (*o*) Ducibus miſerat) cum omnibus ſociorum copiis, (eæ ſex equitum millia conficiebant) conſidere voluit. At Dux (*p*) prudentiſſimus, cum numero, & militum virtute, tum Præfectorum ingenio, & ſolertia imparem ſe hoſtibus cognoſceret, victoriamque deſperaret, quin potius adverſam belli fortunam ominaretur, ac profligato exercitu urbis captivitatem, ſi in certamen, quod neceſſario ſubeundum erat deſcenderetur; tutius

NOTÆ.

(*m*) *Duces cum exercitu*. Hi fuerunt Comes Albericus, Franciſcus Mantuæ Princeps Mediolanenſi conciliatus, Pandulphus Malateſta, Octobonus Parmenſis. *S. Antonin. Tit. 22. cap. 3. §. 38.* Queis addendi Jacobus Vermius, Princeps Mirandulanus, Saxoferrati, Spoleti, Fabriani Principes, Comes Urbinas, Paulus Sabellus, Faginus Canes, Polentanus Princeps, & Bartholomæus Cremonenſis.

(*n*) *Proditionis ſpe oblata*. Ab Antonio a S. Lucia Lamariæ Portæ cuſtode, qui Alberico per eam ingreſſum promiſerat. *Girardaccius Hiſt. Bon. p. II. lib. 28.*

(*o*) *Filiis Ducibus*. nempe Jacobo, & Franciſco Tertio.

(*p*) *Dux*. Bernardus a Serris Florentinorum Dux.

tutius (*q*), conſultiuſque putabat copias in urbe contineri, quam armis decernere: non enim poſſe aut ſe tuto in caſtris eſſe, aut hoſtem urbe ſervata diutius in eis locis morari: ſatius videri ad præſens tueri civitatem, proinde ex tempore conſilium capturos: quod ſi hoſtes obſidionem pararent, ſe crebris eam eruptionibus impediturum: Satis copiarum eſſe, & ad urbis defenſionem, & coercendos hoſtes, ne latius populabundi vagarentur. Sanum, tutumque id conſilium ferme omnibus videbatur, quo conſuleretur & exercitus, & Urbis ſaluti. Johannes vero, majoris, quam ſuæ paterentur vires animi, Ducem timoris increpitans, *ipſum infra mœnia* (r) *quietem agere poſſe, ſi vellet*, ait; *ſe certe foras iturum, & pro illo exercitum ducturum eſſe vociferabatur: non enim tantum dedecoris ſubiturum ſe, ut tot copiis, tanquam cavea incluſis timens, aut ocio marceſcere, aut pavere diceretur*. Tum, *ne me timoris arguere poſſis* (Dux reſpondens) *parebo*, inquit, *voluntati tuæ: ſed hoc ſcias velim ſaluti tuæ conferre, tibique longe utilius fore, ut nimium timidus, quam parum prudens videri queas fors judicabit uter noſtrum rectius ſenſerit: id certe dicam majori tum tuo, quam meo damno, quæ melior fuerit ſententia, me periculum facturum, exitumque judicem utriuſque futurum opinionis*. Cum (ſ) locum, ubi caſtra poſita ſunt quoad poterat pro loci natura muniſſet, ſuſpenſus in horam adventum hoſtium expectabat, victi potius, quam victoris ſpecie ante oculos obver- 1402

NOTÆ.

(*q*) *Tutius, conſultiuſque, &c.* Perſimilem huic eventum refert *Livius Dec. 3. lib. 2.* ubi Q. Fabius Dictator maluit in caſtris milites continere, quam cum Annibale agros depopulante congredi. Minutius vero equitum Magiſter ferocioris, quam ratio pateretur, animi ne ab hoſtibus timoris argueretur, cum illis congreſſus victus fuit. Sic Bernardonis prudentiam Bentivolei temeritas in extremum rerum diſcrimen adduxit.

(*r*) *Infra mœnia quietem agere*. Eadem contumelia Rodulphus Varanus Camertes a ſuis militibus affectus, dum Bononiæ incluſus a Cardinali Gebennenſi obſideretur. Ipſe vero percontantibus, quanam de cauſa nunquam in hoſtem egrederetur, ne hoſtis, inquit, ingrediatur.

(*ſ*) *Cum locum*. Caſalechium.

1402 obverſante: cernebat enim ſe multo copiis inferiorem hoſtibus, nec dubitabat, ſi ad pugnam deventum eſſet, quin ſuperaretur: diſcedere, præ pudore, ne puſilli animi judicaretur, turpe ducebat. Florentiam tamen imminens periculum, quove res eorum in ſtatu ſitæ eſſent ſignificavit, monuitque, ut ſe ad redintegrandum exercitum præpararent, utque ſi quid adverſi accidiſſet ſe omnis culpæ exortem judicarent. His anxium curis, equiteſque in armis habentem, ne imparatus inveniretur, hoſtes inſtructis aciebus, pluribus ex locis, utpote caſtris in plano conſtitutis aggrediuntur. Acri certamine diutius utrinque pugnatum eſt, tandemque ſuperante (*t*) hoſtili multitudine, quæ duodecim millium equitum cenſebatur, profligati, Duce, & Patavini (*u*) filiis, plurimiſque (*x*) illuſtribus viris captis magna ſtrage edita victoriam (*y*) hoſti conceſſere. Hac victoria territis civibus (pauci enim equites in urbem confugerant) exiſtimantes hoſtes Civitatis occupandæ facultatem conceſſam, eamque, ut veriſimile erat, metu conſternatam, fortunam, victoremque ſecuturam, mœnibus urbis propinquant: cognati amici-

que

NOTÆ.

(*t*) *Superante hoſtili multitudine*. Adeo vehementem hoſtium impetum fuiſſe aſſerit *S. Antoninus p. III. Tit.* 22. *cap.* 3. §.38. ut pontem dejectis Florentinis occuparent, & ad intima caſtra penetrarent.

(*u*) *Et Patavini filiis*. duos licet Patavini filios captos una cum Poggio aſſerant *S. Antoninus*, *Corius*, *Leon. Aret.*, & *Scip. Ammirat.* unum ſolumodo captum ex eo colligo, quod Jacobus die prima Junii Bononiam cum tercentis militibus miſſus, inde a Patre revocatus Patavium venit die XV. ejuſdem menſis, ut cum Mantuani Principis filia nuptias celebraret, ſive ut *Pigna Hiſt. Eſten. lib.* 5. cum Pandulphi Camertis filia. Franciſcus vero diſcedente Jacobo, in locum fratris ſuffectus imperium militum habuit. Sic *Girardac. Hiſt. Bon. p. II lib.* 28. cujus ſententiam confirmat *Plat. Hiſt. Mant. lib.* 4. in hoc tantum diſcrepans, quod Franciſcum, non Jacobum Mantuanæ maritum aſſerit, dum refert Mantuanum Principem Jacobi Carrarienſis cuſtodiam a Vicecomite petiiſſe, Genero ſuo Franciſco Carrarienſi ipſius Jacobi fratri rem gratam facturum. Ergo Mantuani Generum haud captivum fuiſſe credendum, nam Generum potius quam ejus fratrem a Vicecomite petiiſſet Mantuanus. Sive igitur Jacobus, ut *Platina* ſentit, ſive Franciſcus, ut alii putant, captivus fuerit, certe non ambo.

(*x*) *Plurimiſque illuſtribus viris captis*. Bernardum Tartaleam, Sfortiam Attendolum, & Nicolaum Danzanum, ſeu Uzzanum enumerat *Corius p. IV.* cui *Ammiratus lib.* 16. addit Bardum Rittafium.

(*y*) *Victoriam hoſti conceſſere*. XXVI. Junii die Lunæ.

que eorum, qui per ſuſpicionem civitate ejecti fuerant, de prodendo Johanne conſilio inito, civem non (z) dubiæ apud tyrannum fidei, obque ſpectatum ſibi animum portam unam aſſervantem, promiſſis oneratum inducunt, ut illa patefacta hoſtes admittat, qui magno numero ingreſſi, cæde, ac rapinis omnia miſcuerunt, Johannemque cum reliquiis exercitus, ac civium factione obviam factum fundunt, fugantque, qui latebra (*a*) ſalutem quærens a civibus eſt interfectus: Tandem vero kalendis Julii ſecundo poſt mille quadringentos anno, captis Nicolao Uzano, & Bardo (*b*) Rectafide Florentinorum Legatis, ac una cum Bernardone ad Galeatium miſſis, urbe potiuntur, in qua plurimis occupatis ædificiis, ut facilius eam ab populi inconſtantia ad levem auram mobilis in poteſtate retinerent, ampliſſimæ arcis (*c*) fundamenta jacta ſunt, omni prorſus libertate civibus ſublata. Amiſſa Bononia, multi contra Florentinos inſurrexere, quos poſtea a fortuna deſtitutos incepti penituit. Ubaldini aſſumptis ab hoſte equitibus, peditibuſque, nonnulla Montana caſtella, quæ quondam ſuæ gentis fuerant, recuperaverunt: quædam antea demolita, vallo, & propugnaculis, magno cum finitimorum terrore inſtauraverunt. Obſidionem præterea Florentiolæ paraverunt, deductis eo inſtrumentis, machiniſque bellicis, quo facilius oppidum expugnaretur. His tot adverſis rebus territi Florentini, quo- 1402

NOTÆ.

(z) *Civem non dubiæ apud tyrannum fidei*. Landus Ambroſii a Beccajo cui a Bentivoleo Portæ Sanctæ Mamæ cuſtodia demandata fuerat.

(*a*) *Latebra ſalutem quærens*. In cujuſdam fœminæ domo prope S. Archangeli pontem mutata veſte ſe abdiderat, a qua ſpe lucri proditus, poſtero die in plateam deductus a militibus aliiſque dilaniatus eſt. *Girard. Hiſt. Bon. p. II. lib.* 28. licet nonnulli (ut ait) Scriptores adverſentur, qui Bentivoleum pugnantem, dum vivus capi nequiret, occiſum fuiſſe aſſerunt.

(*b*) *Bardo Rectafide*. Hunc ad Galeatium vel non miſſum, vel in itinere non periiſſe arguo ex *S. Antonino*, qui habet in tumultu captæ urbis vulneratum paulo poſt interiiſſe. *S. Ant. p. III. Tit. 22. cap. 3. §. 38.*

(*c*) *Fundamenta jacta ſunt*. die XXV. Augusti, Marchione Leonardo de Malaſpinis Gubernatore curante.

1402 quotidie conſultabant, quibus viribus, quorumve præſidio libertatem tuerentur; undique enim circumſeſſi videbantur, ut nullum daretur iter tutum, quo ſecure aut abire extra patriam, aut ſuas Mercaturas ad diverſas regiones mittere, aut in urbem invehere poſſent. Omnia tamen prius agenda, quam rerum deſperatione relinquendam defenſionem arbitrati, Pontificem Bonifacium tentandum cenſebant, ſi quo pacto adduci poſſet, ut (*d*) urbes a Galeatio occupatas bello repetere vellet, & in amicitiam, ſocietatemque venire. Alii Ladislaum Apuliæ Regem, cujus ope Mediolanenſis fortuna reprimeretur, quocumque præmio, promiſſiſque accerſendum putabant: ſed ſatius viſum eſt Bonifacii, qui propinquior erat auxilium quærere, & ſimul perſuadere jam tempus eſſe, quo de tyranni manibus ſuæ urbes eruerentur. Tam favens, propitiaque Galeatii fortuna, tam votis, cœptiſque ejus proſpera, animum gloriæ cupidum incenderat, ut Italiæ Regnum ſibi perſuaſerit: & cum jam Florentiæ ſibi imperium animo deſpondiſſet, coronam, ceteraque Regum inſignia præparaverat (*e*), quibus Reges uti conſuevere. Sed divino numine, inanes ejus cogitationes redditæ ſunt; mors enim ſua conſilia diſſolvit, oſtenditque, tot curas, apparatuſque nequicquam ab eo irrito labore ſuſceptos. Ea æſtate, qua Bononiam uſurpavit, peſtis Mediolanum invaſerat, quam vitare cupiens, Marignanum Caſtellum a ſuis voluptatis cauſa ædificatum conceſsit: diem profectionis, horamque præfixerant Aſtrologi, quorum conſiliis, & pacis, & belli tempore parebat, multaque quo die diſceſsit obſervata ſunt, quibus prædictum erat, illum procul dubio Regem Italiæ reverſurum. At vero

paulo

NOTÆ.

(*d*) *Urbes a Galeatio occupatas*. nempe Peruſiam, & Bononiam Pontificiæ ditionis urbes.

(*e*) *Præparaverat*. in Merignano oppido.

paulo poſt, quam in oppidum venit, in febrem (*f*) incidit, ex qua & defunctus eſt. Ejus mors creditur (*g*) per Cometem (qui ingens, ac fulgidus menſe Martio ante apparuerat, ac quinque horis poſt Solis occaſum palam conſpiciebatur) ſignificata, quo exorto, dicitur de vita paulum dubitaſſe. Teſtamento, ejus natorum maximus Johannes Maria, Mediolani retento Ducis nomine imperitabat, Bononia, Sena, Peruſia, Aſiſio additis. Philippo Mariæ, Papia, Verona, Vincentia, plurimaque præterea oppida ceſſere. Gabrieli (*h*) filio naturali Piſæ relictæ ſunt; quæ Imperii diviſio magna ex parte a ſapientibus viris, ut a Principe minime prudente, & nimium fortunæ blanditiis dedito facta, culpatur. Nunquid enim vir, ad cetera egregius, liberalis, ac prudens, ita rerum ignarus erat, ita fortunæ fidens favoribus, ut quæ per vim, dolumve de alienis ceperat, permanſura diutius penes filios exiſtimaret? Ut reliquos omittam, an Pontifices omnes Romanos ita ignavos, inſulſoſque putabat fore, ut quæ ſummo jure ad Eccleſiam pertinerent, diutine a tyrannis poſsideri paterentur? & patrimonium tanto tempore poſſeſſum, tanto impendio ſæpius ab Imperatoribus tyranniſque recuperatum, auferri ſibi per ignaviam æquo animo ferrent? parum ſapienter profecto fortunam ſecundam perpetuo ſibi ſuiſque deſponderat. Atqui ea brevi oſtendit, quam vana ejus conſilia extitiſſent. 1402

V

NOTÆ.

(*f*) *In febrem incidit*. Peſtilenti febre abſumptum Joannem Galeatium die tertia Septembris ann. MCDII. cum annum ageret quinquageſimum quintum, omnes auctores aſſerunt, licet *Donatus Boſſius Hiſt. Med.* die III. Maji mortuum affirmet, quod facile refellitur decreto ab eo facto Merignani die XXVIII. Auguſti, ut *Campi Hiſt. Cremon. lib.* 3.

(*g*) *Ejus mors creditur per Cometem, &c.* De hoc Comete multa refert *Theodoricus Niemius lib.* 2. *c.* 29. caput ejus Italiam verſus, & caudam ad Occidentem protenſam: Apparuiſſe autem Quadrageſimali tempore, ann. XIII. Pontificatus Bonifacii. Vide *Walſinghamum, in Heur* & alios.

(*h*) *Gabrieli filio naturali*. Is ex Agnete Mantegaccia ſuſceptus eſt, ſed jure legitimi filii donatus.

1402 tiſſent. Princeps fuit perliberalis, magnique animi, ad Regios mores ſe componens, alieni tamen cupidus, & animo ad imperandum propenſo. Id in eo culpatur, quod fidem, & promiſſa ex utilitate traditur ſervaſſe, quod vitium commune cum multis egregiis bello ducibus fuit: ſed ea laudanda præ ceteris eſt virtus, quod omnium (*i*) doctrinarum, artiumque viros eximios, ad ſe, tamquam egregiorum hominum receptaculum vocavit, ſummoque in honore habuit. Nuntiata (*l*) Florentiæ Ducis mors, magna lætitia populum exhilaravit, ut qui ex ſerpentis faucibus evulſam libertatem, jam in tuto conſiſtere judicaret: dieſque plures feſti, ludis ſolemni pompa celebratis, magna civium voluptate acti ſunt. Oratores (*m*) ad Pontificem antea miſſi, licet diu nutantem Galeatii metu, cunctantemque, tandem fœdus cum Florentinis faciendum, haud multo ante Mediolanenſis obitum, ſpe victoriæ impulere: his conditionibus, ut pro communi tutela, proque urbium amiſſarum recuperatione, Pontifex quinque equitum millia, ſex Florentini alerent. Id maxime movit ad ineundum fœdus Pontificem, quod parum tutus in urbe videbatur, cum Roman ipſam Ducis dolo ſollicitari intelligeret. Itaque ad recipiendam Peruſiam Johannello (*n*) fratre miſſo, Florentinorum equitum præſidio, atque exulum (*o*) beneficio, plurima de

Peru-

NOTÆ.

(*i*) *Omnium doctrinarum viros eximios*. Nam Baldum Peruſinum, Petrum Candianum (qui Pontifex fuit) Guillielmum Cremonenſem, Chriſtophorum Piſcarum, Emanuelem Gravium, Cryſoloram, Marſilium a Sancta Sophia, Jacobum Inſulanum, alioſque ad ſua ſtipendia vocavit. Vid. *Corium p. IV.*

(*l*) *Nuntiata, &c.* a Paulo Guiniſio Lucenſium Principe Galeatii mors nunciata. *Leon. Aret. lib.* 12. prope finem *Hiſt. Flor.*

(*m*) *Oratores ad Pontificem antea miſſi*. quorum primus Jacobus a Vineis, qui fœdus cum Pontifice die XIX. Octobris percuſſit. *Ammirat. Hiſt. Flor. lib.* 16.

(*n*) *Johannello*. Tomacello Neapolitano, Bonifacii IX. fratre, una cum Petro Urſino, & Carrarienſi, ut *Pellinus Hiſt. Peruſ. p. II. lib.* 11.

(*o*) *Exulum beneficio*. Opera præcipue Brachii Fortebrachii ad viginti oppida capta. *Pell. ibid.*

Peruſinis oppida, tum vi, tum factionum gratia in ſuam 1402
poteſtatem redegit: ad oppugnandam deinde urbem profectus, brevi tempore, adeo calamitatibus civium bona afflixit, ut ſe in Bonifacii poteſtate futuros dicerent, modo exules in urbem non redirent: verum, cum fidem ſervandam eſſe reſponderet, his præſertim, quorum opera tot caſtella recepta forent, premerenturque magis in dies, procul dubio in Pontificis ditionem venturi erant, ni Ducis imbellis, abjectique animi pavore obſidio foret intermiſſa. Nam cum a novo Mediolani Duce Johanne Maria Otto Tertius cum tribus equitum millibus ad liberandam obſidione urbem ex Bononia veniſſet, tantus Johanellum timor occupavit, ut non expectatis hoſtibus, quibus ſuperior erat, & numero militum, & virtute, relictis omnibus, cum ſuis copiis, magno Pontificis, ſociorumque dedecore Tudertum peteret: exules tamen, quæque cum illo erant Florentinorum copiæ oppida recepta, diutius defenſarunt. Dum hæc apud Peruſiam aguntur, qui Senis, Piſiſque reſederant Galeatii equites, pediteſque frequentibus excurſionibus Florentinorum loca infeſtabant: a noſtris quoque idem factitabatur, multaque præda onerati milites redibant, adeo ut bellum quod confectum putabant inſtauratum videretur: qua ex cauſa novi Decemviri creati ſunt, quibus optimum factu viſum eſt Etruſcum bellum in Flaminiam transferri, ho- 1403
ſtilemque agrum potius quam proprium vaſtari armis. Igitur Bonifacio ſuadent, ut creato Legato Balthaſſare (*p*) Sancti Euſtachii Cardinale, qui poſtmodum mortuo Alexandro quinto Johannes XXIII. Pontifex factus eſt, exercitum ad Bononiam recipiendam mittat. Is accepto a

V 2 Pon-

NOTÆ.

(*p*) *Balthaſſare*, Coſcia Neapolitano, antea Bononienſi legato.

1403 Pontifice, Florentiniſque exercitu, cui Dux Carolus (*q*) erat Malateſta vir ſuæ ætatis belli peritiſſimus, menſe Junio, cum omnes copiæ prope Bononiam conveniſſent, excurſionibus in Parmenſium fines late factis, ingentique omnis generis præda abducta militem reduxit, expectaturus, ſi qui novi (*r*) motus in urbe (erat enim incerta ſpes proditionis) orirentur. Quieſcentibus (*ſ*) civibus, Legatus ne fruſtra tempus ibi tereret, Mediolanum verſus cum exercitu proficiſci decrevit, Ducemque bello tandiu urgere, donec vi, aut ſponte Bononia reciperetur; quod conſilium, data rei ex voto bene gerendæ occaſione fortuna adjuvit: Orta namque haud parva inter primores Ducis Senatus diſſenſio trahentibus ſingulis rem communem in privatam, offenſioneſque invicem priſtinas renovantibus, primum ad ſimultatem, deinde ad aperta odia, atque arma omnia convertit. Capita factionis erant Franciſcus Barbavarus, qui primum inter omnes locum penes Galeatium tenuerat, & Antonius Vicecomes, quo cum omnes Nobiles ſentiebant, qui populi tumultu excitato, domum Franciſci occidendi ejus cauſa profectus, cum ille in caſtellum (*t*) ubi Dux, materque erant profugiſset, ſpoliata domo fratrem, (*u*) plurimoſque ex amicis interfecit. Inde ejus opera cives quidam per populum electi, quorum conſilio dux (is adoleſcentior erat) regeretur, magna in diſcordia diutius Civitatem tenue-

NOTÆ.

(*q*) *Dux Carolus Malateſta*. Non diu ſumma Imperii auctoritas penes Malateſtam fuit, nam, ſeu æmulatione inter ipſum, & Comitem Albericum qui a Vicecomite defecerat, orta, ſeu Pontificis opera rebus ſuis ſtudentis, Nicolaus Eſtenſis exercitus Imperator electus. Vide *Girardaccium Hiſt. Bon. p. II. lib. 28. Corium Hiſt. Med. p. IV. Pign. lib. 5. Gyrald. de Princip. Ateſt. in Vita Nicolai II.*

(*r*) *Si qui novi motus*. Rubeis auctoribus excitarentur, a quibus ſpes oblata fuerat. *Angelus Hiſt. Parm.*

(*ſ*) *Quieſcentibus civibus*. Cautum fuerat a Malaſpina urbis quieti, Fagino Cane ad cives compeſcendos ex oppido Petri evocato. *Girard. Hiſt. Bon. p. II. lib. 28.*

(*t*) *In caſtellum*. Portæ Joviæ.

(*u*) *Fratrem*. Manfredum, nec non S. Ambroſii Abbatem Barbavari amicum interfecit, & Monaſterium populo diripiendum conceſſit. *Corius p. IV.*

tenuere, cum privatum commodum cuique potius eſſet 1403
adoleſcentis Ducis ſtatu, aut quiete publica. Vulgato civili Mediolanenſium pene bello, Ugolinus (*x*) ex familia nobili Cavalcabovis, Cremonæ tumultu excitato, ac Ducis Magiſtratu urbe pulſo, urbis imperium occupat. Laudenſes præterea Ghibellinorum quæ ante ceteros depreſſerat factione ejecta, & ipſi ſibi tyrannum Johannem (*y*) Vinialem eorum civem creant: hos ſecuti Brixienſes, Bergamenſeſque, ac Placentini, auxilio Legati Caroliquе belli Ducis, qui & ad defectionem hortabantur, & rebellantibus auxilia mittebant, a Duce deſciverunt. Brixiam Franciſcus Carrarius dedentem ſe, præter arcem, cepit, per quam paulo poſt intromiſſi (*z*) equites illum urbe ejecerunt. Erant Ducis res omnes in occaſum, interitumque tendentes, cum domi civium ſeditiones, foris defectiones urbium vigerent; Cum Franciſcus Mantuæ Princeps, cujus auctoritas plurimum (*a*) apud Ducem poterat, & Carolus Malateſta, cujus ex familia (*b*) uxor Ducis erat, hujus adverſam fortunam conſpicientes, cum Legato, inſcio Vanne (*c*) Caſtellano, Florentinorum oratore, Ducis nomine fœdus percuſſerunt, his conditionibus, ut quæ de Pontifice occuparet reſtituerentur: Flo-

NOTÆ.

(*x*) *Ugolinus*. Marchio Viadanæ, una cum Joanne Ponzono Cremonam ingreſſi Guelphæ, & Maltraverſæ factionis ope urbe potiuntur, Joanne Caſtillioneo Mediolanenſi, Ducali Vicario expulſo. *Ant. Campi Hiſt. Cremon. lib.*3.

(*y*) *Johannem Vinialem*, ſeu Vignatam, ut *Campi ibid.* & *Plat. Hiſt. Mant. lib.*4.

(*z*) *Intromiſſi equites*. Faginus Canis per arcem nondum Carrarienſi ſubjectam, civitatem multis equitibus ingreſſus eam Vicecomiti reſtituit. *S. Anton. Tit.* 22. *cap.* 3. §. 41.

(*a*) *Plurimum apud Ducem poterat*. A Galeatio Franciſcum filiorum Tutorem relictum aſſerit *Æquicola*; idque ex *Donato Prelo* confirmat.

(*b*) *Cujus ex familia uxor Ducis erat*. nempe Antonia Malateſtæ Ariminenſis Principis filia. *Campi Hiſt. Cremon. lib.* 4. Ducis nomine intelligendus Joannes Maria Vicecomes, non Franciſcus Mantuanus, qui licet Carolo Malateſtæ affinis eſſet, ut aſſerit *Joann. Gobell. Comm. Pii II lib.* 2. non tamen Ducis titulo gaudebat, quem ejus ſucceſſores obtinuere.

(*c*) *Inſcio Vanne Caſtellano*. Florentinorum oratore, licet eo præſente pax cum Legato facta fuerit, quod fraudulenter actum Florentinis fœderatis non admonitis, damnat *S. Antoninus Tit.* 22. *cap.* 3. §. 41. & *Boninſegn. Hiſt. Flor. lib.* 4.

1403 Florentini, Etruſcaque res ſilentio prætermiſſa: quod cum periniquum, ac contra omnia Divina, humanaque jura factum quererentur, omnis ejuſmodi quæſtio, quæ ad Etruriam ſpectaret in Pontificem rejecta. Inter Legatum, & Ducem publicata pace, Bononienſes, ut Pontificis gratiam promererentur, urbemque eorum beneficio potius quam Ducis reciperet, armis ſumptis, impetuque in illius milites facto, acri certamine profligato, ejectoque (*d*) præſidio, Legato ſe dedere. Peruſini quoque, ne exules reciperent (*e*) pacti Johannello urbem reſtituere. Florentini interim a Bonifacio petunt, ut fœdera quibus cavebatur, ne pax niſi communi voluntate fieri poſſet, utque omnium opibus adminiſtraretur bellum, ſervaret. At ille utilitatem honeſtati præferens, receptis amiſſis urbibus, licet multis antea ſimulatis, ac diſſimulatis rebus, revocato legato, ac exercitu in pace perſeveravit. Quod ne dum in tanta dignitate cujus maxime intereſt ſervare fidem, ſed in privato etiam viro culpandum foret, cum turpiſſimum videatur, & deteſtandum, tum in civitatibus, quæ libertatem aſſerunt, tum maxime in Principibus, non ſervari pacta, jusjurandum, Religionem contemni, violari fidem datam, omnia pro arbitrio, & voluntate fide poſthabita pro commodo habere. Non tamen Pontificis ope deſtituti Florentini animos ſubmiſerunt, ſed audentius bellum proſecuti, Ugolino Cavalcabovi (*f*) mille, & ducentos equites miſere, quibus, eiſque, quos paraverat fulctus Mediolanenſem agrum adeo infeſtum reddebat, ut populus ad arma ſumenda pro-

N O T Æ.

(*d*) *Ejectoque præſidio*. Fagino Cane expulſo, Legatum per Pratellam Portam introduxere menſe Septembri. Fuſius apud auctores *Hiſt. Bonon.*

(*e*) *Ne exules reciperent pacti*. & inſuper ne tributa imponerentur, Eccleſiaſtica Beneficia ſpoliatis redderentur, aliaque inſuper quæ in *Pellino Hiſt. Peruſ. lib.* 11. *par. II. Rayn. Ann. Eccl. To.*17. ubi Pontificium Breve exponitur.

(*f*) *Ugolino Cavalcabovi*. Cremonæ Tyranno.

pro tumultu ſæpius commoveretur. Petro inſuper Roſſo 1403
Parmenſi, cujus opera Parma a Duce defecerat, auxilia, & pecuniæ miſſæ. Lacerabatur undique Ducis ſtatus, & magna calamitas urbes omnes adeo pervaſerat, ut ſua ſponte nullo impulſore Ghibellinorum, Guelforumque factio exaſperatis odio animis mutua cæde graſſaretur. (*g*) Conſpecta Florentinus Populus tam adverſa Adoleſcentis Ducis fortuna, ut cujus urbes a ſe tum deficerent, tum diſcordiis, & inteſtino odio periclitarentur, bellum nulla facta pace remiſerunt: ſatis in tuto res ſuas forerati, cum hoſti, nedum aliena invadendi, ſed ne tuendi quidem paterna, ulla poteſtas reliqua videretur; turbata etenim adeo erant omnia, ut civitas ipſa Mediolanenſis nequaquam ei pro voluntate pareret; Reliquæ urbes majori ex parte in aliorum arbitrium deveniſſent. Comum (*h*) inteſtina ſeditione modo harum, modo illarum partium urbe civibus pulſis militaris libido hoſtili furore diripuit: Alexandria, Vercellæ, Novaria a Montis Ferrati Principe occupatæ: Papia (*i*) domeſtico odio lacerata eſt a Fagino cane poſseſsa, direptis omnibus factionis Guelfæ bonis: Placentia (*l*) ob domeſticas ſeditiones ſæpe a militibus direpta, quam a Concilio Conſtantienſi rediens deſertam fere habitatoribus inveni: raræ ejus regionis urbes iram, avaritiamque militum effugerunt.

N O T Æ.

(*g*) *Mutua cæde craſſaretur.* adeo ut Ghibellinorum caro laniariis affixa a Guelphis Brixiæ venderetur. *Cor. p IV.*

(*h*) *Comum inteſtina ſeditione, &c.* Poſt mutuam partium cædem debilitatæ urbis imperio potitus eſt Franchinus Ruſconus, cui alia quoque oppida acceſſere. *Franciſcus Ballarinus in Cronich. Epiſ. Comenſium par. I. cap. 20.*

(*i*) *Papia domeſtico odio lacerata.* A Beccarienſibus in Guelphos pugnantibus, Tandem expulſo Philippo Maria Vicecomite Faginus Canis noctu introductus eam occupavit, ac diripuit. *Cor. p. IV.*

(*l*) *Placentia ob domeſticas ſeditiones, &c.* Direptionis cauſa Placentinis deferenda, qui eam prius Manfredo de Scottis Civi, quo deinde ejecto, Ottoni Bontertio, tum Franciſco Vicecomiti Mediolanenſi tradiderunt. *Boninſegn. Hiſt. Flor. lib.* 4. Direpta vero eſt a Fagino Cane, Gabriele Fondulo, & Ottone Bontertio. *Petrus Mariæ Campi Hiſt. Placentiæ p. III. lib. 25.*

1403 gerunt. Brixiam (*m*) Pandulfus Malateſta occupavit. Faginus præter Papiam, Alexandriam, Terdonam, multaque (*n*) præterea ſibi ſubegit. Otho poſtmodum Tertius Placentiam, Parmam, Regium Lepidi, pulſis prioribus (*o*) dominis, ut tyrannus tenuit. Verona (*p*) quoque ad antiquos Scalæ Principes, quamvis paucis diebus (*q*) regnarint, defecit, quæ mala omnia a factione Mediolani inter Senatus Principes exorta originem traxere. Nam & (*r*) Antonius Porrus, & plures alii diverſa cæde perierunt. Ipſa (*ſ*) Ducis Mater veneno ſublata eſt. Dux adoleſcens, crudelis, immanis, ferus, ut non procul eſſet ab inſania plurimos juſſit occidi: ipſe nonnullos vivos lacerandos canibus, edendoſque objecit, adeoque illius dementia humanum ſitiebat ſanguinem, adeo efferatis erat moribus, ut a domeſticis, cum ſibi quiſque timeret, interficeretur (*t*). Ob hac tantam Ciſalpinæ Galliæ cladem, Florentini ab inferendo bello ceſſarunt, ſatis eſſe ducentes eas regiones clade domeſtica afflictas. Au-

N O T Æ.

(*m*) *Brixiam Pandulphus Malateſta occupavit*. Expulſo Franciſco Carrarienſi, cum Joannis Vicecomitis nomine Brixiam, Bergomumque teneret Malareſta, Dominus ex Gubernatore factus eſt. *Joann. Gobell. Comm. Pii II.*

(*n*) *Multaque praterea*. Novariam, Comum, Vercellas. Vide *Ann. Ant. Scip. Agnelli Maff lib. 9.*

(*o*) *Prioribus dominis*. Expulſo Vicecomite, deinde Petro de Rubeis, quocum dimidium urbis Imperium pactus fuerat. *Angelus Hiſt. Parm. lib. 3.*

(*p*) *Verona quoque*. a Guillielmo, Brunoro, & Antonio Scaligero muris perfractis capta, ut *Hyeron. a Corte p. II lib. 12.*

(*q*) *Quamvis paucis diebus regnarint*. XIV. tantum diebus. Guillielmo enim veneno per Carrarienſem ſublato, Brunorus ſaluti fuga conſuluit. *Bugatus Hiſt. Univ. lib. 5.* Pugnæ laboribus fatigatum Guillielmum occidiſſe aſſerit *Corte Hiſt. Veron. p. II. lib. 13.*

(*r*) *Nam & Antonius Porrus*. nec non Antonius Vicecomes, Joannes Puſterla, Mainus, Aliprandus aliique aut ſtrangulati, aut a canibus dilaniati. *Cor. p. IV.*

(*ſ*) *Ipſa Ducis mater*. Catharina Bernabovis Vicecomitis filia, uxorque Galeatii, a Joanne Maria ejus filio Medoaciæ oppido clauſa, & veneno ſublata. *Camp. Hiſt. Crem. lib. 4.* & *Boninſegn. Hiſt. Flor. lib. 4.*

(*t*) *Interficeretur*. Dum ad S Gottardi templum pergeret, a Vicecomitibus, Puſterlis, Mainis, Aliprandis, Trivultiis, ut ſuos cognatos ab eo interfectos ulciſcerentur, duobus vulneribus interfectus eſt; ejuſque corpus meretricis cujuſdam opera in eadem Eccleſia ſepultum. *Spelta Hiſt. Papiæ* ubi de *Petro Craſſo Ep. p. 385. edit. Pap.*

Audita Philippus (*u*) fratris nece Mediolanum pergit, 1403
ſuperatiſque, qui ſibi urbis imperium uſurpaverant, urbem ingreſſus fratris imperio ſucceſſit, qui poſtmodum recuperatis amiſſis urbibus pacem cum Florentinis firmavit. Interea cum variis caſibus conflictaretur Gallia, Florentini, ut acceptas injurias ulciſcerentur, Petro Balneorum Comiti, ejuſque nepoti, qui cum Galeatio ſenſerant, bello indicto, miſſoque in eorum fines Jacobo Salviato equeſtris ordinis ſatis firmo cum exercitu omnia illorum caſtella, paucos poſt ejus adventum menſes deditione facta receperunt. Andreinus quoque Ubertinus partium Ducis fautor, acerrimuſque Florentinorum hoſtis, Valle Ambræ, omnique majorum imperio pulſus eſt. In agrum quoque Senenſem maritimum excurſiones, prædæque factæ ſunt, & Caſtilionis Piſcariæ caſtellum in maris littore exædificatum per vim captum (*x*), pauloque poſt cum Senenſibus, præſidio externo ejecto, civitateque in libertatem (*y*) redacta, pax firmata eſt. Gabriel Maria (*z*) vero Piſarum Imperio potitus, cum nullis legibus obnoxius tyrannorum more plurima infanda facinora, minimeque ferenda in dies patraret, odio civium contracto, ſibi, ſuiſque timens rebus Florentiam ſecreto miſit, qui peterent, ut civem graviorem aliquem, quo cum de communi utilitate tractaret, ad ſe mitterent. Miſſus Maſus Albitius equeſtris or-

X dinis

NOTÆ.

(*u*) *Audita Philippus fratris nece Mediolanum pergit.* ex Arce Papienſi ubi velut in cuſtodia detinebatur Philippus fugiens, Beatrice Tenda defuncti Fagini Canis uxore ſibi deſponſata, omnes ejus opera urbes a Cane poſſeſſas, occiſo Cabrino Fondulo Cremonenſi, & Joanne Vignato Laudenſi tyranno recuperavit. *Campi Hiſt. Crem. lib. 3. Cor. p. IV.* Fuſius *Blondus Dec. 3. lib.* 1.

(*x*) *Per vim captum.* egreſſis ad pugnam militibus, dum ſe reciperent, Florentini immixti oppidum capiunt. *Boninſegn. lib.* 4. *Hiſt. Flor.*

(*y*) *In libertatem redacta.* Expulſo Georgio Carretto Mediolanenſis Ducis nomine urbem tenente, die XXVI. Maji MCDIV. Senenſes concilio advocato, Vicecomitis inſignia omnia abradentes pacem cum Florentinis fecerunt. *Malavolt. Hiſt. Senen. p. II. lib.* 12.

(*z*) *Gabriel Maria Piſarum Imperio potitus*. quod ei Galeatius ejus Pater reliquerat,

1403 dinis vir ingenti virtute, ad vicum Piſanum, quo Gabriel acceſſerat, cum amicitiam, ſocietatemque illorum ſummopere appetere tyrannus videretur, ut Florentinorum umbra tutus pro arbitrio ſuo viveret, ita ab eo diſceſſit, ut quæ poſtularet quam primum ad Senatum ſe
1404 renuntiaturum affirmaret: ignarus enim Gabrielis voluntatis eo venerat, ut tantum mentem illius, animumque perſpiceret: quæ omnia licet ſumma prudentia acta ſunt, tamen ita occultis colloquiis agi haud potuerunt, quin eorum fama ad Piſanos perveniret, qui ſuſpicati aliquid de urbis venditione actum, tumultum populi libertatem clamantis excitarunt (*a*), quare commiſſo certamine Gabriel ſuperatus, una cum Matre, cujus potiſſimum conſilio utebatur, in arcem confugit: qua defuncta, firmo ad cuſtodiam (*b*) præſidio relicto Serezanam oppidum conceſſit, ubi de tradenda Florentinis
1405 urbe eſt agitatum. Florentini illius potiundæ ſpe oblata, Ginum Capponum virum prudentem, & ad perficiendam rem aptiſſimum, ad Johannem (*c*) cognomine Buccicaudam, Genuam pro Rege Galliæ obtinentem, cujus præcipue conſilio Gabriel utebatur, Oratorem (*d*) mittunt, alterum vero ad Gabrielem, ut de conditionibus agitaret. Multis utrinque dictis, poſtulatiſque, tandem amiſsa omni recuperandæ urbis ſpe, Gabriel Buccicaudi cohortatione, civitatem cum omni ejus ditione vendidit (*e*) Florentinis, Serezana, Laventia, nonnulliſque ignobilibus caſtellis

NOTÆ.

(*a*) *Tumultum populi excitarunt*. Duce Remigio Glaccio, ut *Ammirat. Hiſt. Flor. p. I. To. 2 lib.* 17.

(*b*) *Ad cuſtodiam præſidio relicto*. Thomaſino Crivello, & Thoma Caſtellano præfectis. *Ammirat. ibid.*

(*c*) *Johannem cognomine Buccicaudam*. Buccicaldum omnes pene auctores appellant, Gallice *Jean a Laneingre Bucciquaut*, natione Gallus. *Ammirat. ibid.* & *Ubert. Fol. Hiſt. Gen. lib.* 9.

(*d*) *Oratorem mittunt*. Nicolaum Barbadorum Buccicaudo, & Ginnum Capponum Gabriello Mariæ. *Truncius Ann. Piſ. ad ann. MCDV.*

(*e*) *Vendidit Florentinis*. 200. aureorum millibus acceptis. *Malavolt. Hiſt. Sen. lib.* I. *p. III.*

lis finitimis ſibi reſervatis. Recepta pridie kalendas Septembris, anno quinto ſupra mille quadringentos muni- 1405
tiſſima arce, Ginus (*f*) (quo auctore compoſita omnia erant) Laurentio Rafacano cum quingentis peditibus ad cuſtodiendam arcem miſſo, eam tradidit, monuitque, ut diligenter arcis cuſtodiæ incumberet, oſtenditque qua ex parte capi poſſet, quæque pericula imminerent, niſi ad omnia remedia animus intentus paratuſque eſſet facile illam amiſsurum, quæ ut caveret obteſtatus Florentiam rediit. Verum poſt aſsertam libertatem cum Piſani ad expugnandam arcem, machinas, ac bellica inſtrumenta, baliſtas, catapultas, ceteraque his ſimilia paravisſent, paucos (*g*) infra dies, ignavia eorum, quibus arcis tutela demandata erat, contigit, ut ea parte (*h*) qua prædictum fuerat, ingrederentur: præfectis vero, militibuſque præſidii cauſa relictis, non ad defenſionem, ſed ad fugam intentis, arx capta ſoloque tenus everſa. Inde Piſanum bellum difficile ſane ſecutum eſt, treſdecim menſibus confectum. Arce diruta Piſani (*i*) Oratores Florentiam ad petendam pacem miſere: Verum adeo eorum verba inferendis excedebant conditionibus; nam caſtella per Gabrielem tradita reſtitui (*l*) poſtulabant, ita præteritarum offenſionum memoria renovata eſt, ut illis extemplo abire juſſis, non de pace, aut fœdere, ſed de bello omnium conſenſu agitaretur. Multa populum ad bellum contra Piſanos, tanquam neceſſario ſuſcipiendum in-

NOTÆ.

(*f*) *Ginus*. Cappo Florentinorum legatus arcem ab Ugone Cellcrterio Buccicaldi Vicario ſibi traditam Rafacano dedit.

(*g*) *Paucos infra dies*. quinto ab arce Florentinis tradita. *Truncius Ann. Piſ. ad ann. MCDV.*

(*h*) *Ea parte qua prædictum fuerat* Via quæ mœnia circuibat, inferior porta exitum claudebat, per hanc Piſani ingreſſi; ut *Matthæus Palmerius Hiſt. de Captivit. Piſarum*.

(*i*) *Piſani oratores*. Quinque miſſi.

(*l*) *Reſtitui poſtulabant*. nempe Librafactam, ſeu Ripafactam, & Sanctam Mariam in Caſtello. *Boninſegn. Hiſt. Florent. lib. 4.*

1405 citabant: primum emptio (*m*) optimo jure facta, ut non injuria, ſed juſte ſumi arma viderentur, deinde arcis amiſſæ pudor incitabat animos, quod dedecus victoriæ futuræ gloria reſarciendum putabant. Irritabat præterea antiquum (*n*) Piſanorum in eos odium, in quorum republica delenda, ſæpius omnibus viribus incubuiſſent: addebantur præterea ſtudia diverſarum partium, quibus ſemper amicorum officia omnia præſtitiſſent, hærentes (*o*) Imperatoribus, ceteriſque, qui Florentinæ urbis imperium, aut ruinam quærebant: accedebant ad inimicitiam renovandam, plurima aſperaque bella inter utroſque, majori odio, quam viribus geſta: neminem ad eam diem exercitum in eos duxiſſe haud ignorabant, cui non confeſtim ſponte ſua, opes, & auxilia ſubminiſtrarint, exiſtimantes Populi Florentini damna ſuo accedere emolumento: Britannos quoque nuper, qui in Italiam tranſcenderant prçmiis ab eo conductos Florentinum agrum multis calamitatibus vexaſſe: itaque cum ſæpius rem Florentinam ſuis conſiliis, atque opera nutantem, ac (*p*) dubiam reddidiſſent, operæ pretium viſum eſt eam civitatem ſubigere, a qua in dies tot imminerent pericula, neque ulla certa ſpes eſſet illos adepta libertate æquiori

NOTÆ.

(*m*) *Emptio optimo jure facta*. a legitimo Domino, cui Piſæ Patris teſtamento obvenerant.

(*n*) *Antiquum Piſanorum in eos odium*. A primis uſque temporibus poſt Romani Imperii declinationem ortum. Deinde Juſtiniano imperante cum pro Pontificibus in Gothos arma ſumerent Florentini, ob ingenitum odium in Florentinos, Piſani Gothis adhæſere. Aliam ſed ineptam belli cauſsam innuit *Joann. Vill. lib. 6. cap.* 2.

(*o*) *Hærentes Imperatoribus*. Friderico primo, & Henrico ſeptimo, & alii Friderico Henrici filio, rurſuſque Henrico, & Manfrido Friderici filiis, & Corradino eorum Nepoti.

(*p*) *Britannos quoque, &c. conductos*. Britannorum manus, quæ cohors alba vocabatur, a Piſanis conducta. *Philipp. Vill. lib.* 2. *cap.* 63.

(*p*) *Nutantem ac dubiam*. Cladibus illatis, & præcipue prælio Monticatinenſi ann: MCCCXV. quo Florentinorum copiæ una cum auxiliaribus Tarenti Principis omnino deletæ, Florentiaque ipſa ab Ugotione *de la Fagiola* obſeſſa fuit. Vide *Gulielmum*, & *Albrigetum Cortuſiorum Hiſt: lib.* 2. *MS. apud* C. Manfridum de Comitibus P. V.

ri erga ſe animo futuros: accedebat ad hæc maritimi portus (*q*) commoditas, qui in Piſanorum arbitrio ſitus, Mercaturas (& antea (*r*) periculum factum erat) impediturus videbatur: durum ſane exiſtimabant in Piſanorum arbitrio conſiſtere, velletur ne, negotiatoribus ſuis eum portum patere: facultas quoque omnis externis hoſtibus belli inferrendi auferri, & perpetuæ quietis ſpes oſtendebatur, in poteſtatem redactis his, qui & novorum bellorum ſemina præberent, & paci ocioque adverſi forent: quis enim credere poſſet, ab injuriis aliorum quieturos eos qui ipſi inter ſe nullo contenti ſtatu, nullis firmis legibus, diſcordes, invicemque invidi domeſtica (*ſ*) ſemper factione mutuaque cæde patriam fœdarent? Facultas quoque urbis expugnandæ proponebatur, cum nudata omni ſubſidio, haud magna opera in poteſtatem redigi poſſet: neque enim ab Imperatore, aut Regibus, aut ullo Italiæ Principe auxilii ferendi ullam ſpem eſſe. Solos autem, cum impares eſſent viribus, non poſſe bellum diutius ſuſtinere, & inſuper exiſtimandum eſſe eos mutuis injuriis incenſos, antiqua factionum ſtudia ſuſcitaturos. Pacem igitur bello redimendam eſſe, nec prætermittendam inimicæ urbis expugnandæ occaſionem datam. Hæc in conſiliis, hæc vulgo jactata, civium animos ad bellum erectos acrius incenderunt, ut urbem tanto pretio emptam, æternos prope Florentini nominis hoſtes, vi armiſque adorirentur. Indicto itaque omnium conſenſu bello, ac creatis Decemviris, quorum de ſententia, auctoritateque gereretur, Bertoldum Urſinum Soanæ Comitem cum exercitu equitum, peditumque duodecim millium 1405

NOTÆ.

(*q*) *Portus commoditas*. Liburni ſcilicet.

(*r*) *Et antea periculum factum erat*. Jam vidimus in *lib.* 3. cum Galeatii triremes Piſanum Portum eſſent ingreſſæ, ut Florentinas naves deprædarentur.

(*ſ*) *Domeſtica ſemper factione*. Bergolinis, Raſpantibus adverſis.

1405 lium in hoſtes (*t*) proficiſci jubent, qui Montis Piſani (*u*) balneis expugnatis, atque incenſis, ad Vicum octo paſſuum millibus urbi propinquum pergit, oppidum juxta Arnum, muris turribuſque, tum loci natura, ad hoc arce difficili munitum, quod firma obſidione undique cinctum, & circumvallatum, Piſanum agrum infeſtum reddebat, excurſioneſque (copiarum parte ad oppugnandum relicta) ad urbis uſque mœnia in diem fiebant. Urgebatur acrius oppidum, defenſabaturque egregie a Piſanorum præſidio, variaque tormenta bellica, machinæ, baliſtæque, ac bombardæ muros verberabant: quotidie magna hominum cæde pugnabatur, acri certamine res gerebatur: qui intra oppidum erant conſiliis hoſtium variis obſtabant modis, adeoque præſenti animo reſiſtebant, ut pluribus menſibus Ducis negligentia artis militaris ignari obſidio protraheretur, quo poſt (*x*) ſex menſes dimiſſo, Obizus (*y*) Garullus ei ſuffectus eſt. Tota hyeme in obſidione vici, & recipiendis caſtellis, populationibuſque conſumpta, grave bellum externum, inteſtinum multo gravius effecit. Erant in Civitate factiones duæ, Gibellinorum, & Guelphorum, capita vero Agnelli (*z*) Raſpantes dicti, & Gambacurtæ, qui Bergolini cognominabantur. Pulſis Gambacurtis initio belli diverſarum partium urbem regebant. Viſum eſt itaque admodum utile ad urbis defenſionem Piſanis, odia inteſtina ſopiri, exuleſque in urbem reduci, quo facilius plu-

N O T Æ.

(*t*) *In hoſtes proficiſci jubent*. die quinta Octobris, hora tertia noctis ex Aſtrologorum conſilio. *Ammirat. p. I. To. 2. lib.* 17.

(*u*) *Montis Piſani Balneis*. hoc eſt oppido Balneis propinquo, a quibus illi nomen.

(*x*) *Poſt ſex menſes dimiſſo*. Bertoldus Urſinus, dum curando vulneri quod in Vici Piſani obſidione acceperat, operam daret, a Florentinis occaſione uſis dimiſſus.

(*y*) *Obizus Garullus*. ſeu a Monte Garullo, ut Ammirato placet, licet Obitium Karolum appellet *S. Anton. Tit.* 22. *cap.* 4. §. 3.

(*z*) *Agnelli, & Gambacurtæ*. ex quorum familia Jacobus Agnellus, & Petrus Gambacurta Piſarum Domini.

plurium conſilio, auxilioque munita civitas, defenderetur. Advocarunt (*a*) igitur Johannem Gambacurtam cum ſuæ gentis ſecta, qui in urbem reſtituti oblitteratis, ut videbatur, prioribus odiis, firmataque inter eos jurejurando pace, publicæ utilitati conſulturi videbantur, addita religione, cujus vinculum frangere nefas, & ſceleſtum putatur: principes (*b*) enim factionum ſumpto ejuſdem Sacramenti fragmento fœdus inter ſe firmarunt. At paulo poſt repetita injuriarum memoria, neque pluris religionem, quam fidem faciens Gambacurta, occiſo Johanne Agnello, multiſque ex primoribus adverſæ factionis civibus (*c*) cæde ſublatis, tyrannidem urbis occupat, ſperans propter antiquam majorum ſuorum cum Populo Florentino amicitiam, ſe ejus voluntate tyrannidem retenturum. Stulte id quidem nimis, qui ſibi perſuaſiſſet tantum exercitum paratum eſſe, tantos ſumptus factos, tot labores ſuſceptos, ut ipſe urbis imperio potiretur. Rebus in urbe compoſitis, extemplo Gambacurta a Florentinis petit, ut fide publica oratores mittere liceret, cum vero reſponſum redditum eſſet, illos ſe haud admiſſuros, niſi prius quod dicturi eſſent ſignificaſſet, tunc quoque an daturi forent deliberaturos, ſpe excluſus omnia ad tolerandam obſidionem neceſſaria parat. Intentis omnium animis ad ſingula, quæ ad tutelam urbis ſpectarent, illa maxime angebat cura, ut frumentum undecumque in urbem comportaretur: nulli enim ambigebant obſidionem diutine ferri poſſe, ſi famem evitaſſent, quæ extremum malorum omnium videretur. In primis trire-

1405

NOTÆ.

(*a*) *Advocarunt*. Vide *Truncium Ann. Piſ. ad ann. MCDV. & Boninſegn. Hiſt. Flor. lib.* 4.

(*b*) *Principes factionis*. Raynerius Saccus Raſpantis, & Joannes Gambacurta Bergolinæ.

(*c*) *Civibus cæde ſublatis*. in quibus filius Raynerii Sachii mari demerſus eſt, tametſi Gambacurtæ filiam tanquam pacis perpetuæ pignus matrimonio ſibi junxiſſet. *Ammirat. p. I. To. 2. lib.* 17.

1405 triremis una in Siciliam ad triticum vehendum miſſa, frumento onuſta, cum ad littus Vadæ hoſtes fugiens appuliſſet, incenſa eſt, (*d*) & frumentum omne corruptum; quæ res haud parum terroris Piſanis incuſſit: ne tamen ad ultimum inopiæ adducerentur, triremes alias in Siciliam mittunt. Præparatis quæ pro maritimo commeatu agenda videbantur, ad curam terreſtris auxilii converſi, Angelum Pergulenſem cum equitibus mille in ſubſidium evocant, qui cum per agrum Senenſium maritimum ad ferendam opem Piſanis pergeret, prope Volaterras a Florentinorum equitibus ad id diſpoſitis interceptus acie victus eſt. Ipſe cum paucis fugæ conſuluit. Non multo autem poſt Guaſpar Ubaldinus, genere factiſque clarus, cum equitibus mille, & quingentis, peditibus quadringentis a Piſanis conductus, dum ad illos proficiſcitur, a Ludovico (*e*) Innocentii Pontificis nepote, hoſtiumque præfecto, prælio commiſſo fuſus, ac profligatus eſt. Mandatum præterea præfectis equitum, qui in locis urbi finitimis erant, ut omni ſtudio providerent, ne quid commeatus, alteriuſve rei, quæ ad victum pertineret in urbem deferretur: & cum obſidio Vici Piſani præter opinionem traheretur longius, viſum eſt Piſas ipſas caput belli petendas atque obſidendas eſſe. Exiſtimabant enim nonnulli oppidum in primis obſideri a duce Bertoldo (*f*) cœptum eſſe, quo Piſanis ſpatium daretur ad convehendum frumentum, aliaque defenſioni utilia præparanda; itaque vis omnis belli in urbem converſa eſt. Sed cum vide-

NOTÆ.

(*d*) *Incenſa eſt*. Petrus Maringhius Florentinus exul natans, facemque manu tenens eam in triremem injecit, levibuſque acceptis vulneribus ad ſuos reverſus eſt, cujus præclari facinoris præmio urbi reſtitutus. *Matthæus Palmerius de Captiv. Piſarum*.

(*e*) *A Ludovico*. de Summariatis, vel Velioratis Sulmonenſi, Innocentii VII. nepote. *Leon. Aret. Hiſt. Flor.* Pergulenſem a Ludovico victum, Ubaldinum vero a Sfortia de Cutignola ſuperatum, non a Ludovico aſſerunt *Truncius Ann. Piſ. Boninſegn. Hiſt. Flor. lib.4. Ammirat. To.2. lib. 17.*

(*f*) *Bertoldo*. Urſino dubiæ fidei viro, & ob hoc dimiſſo, ut vidimus.

videretur nulla re facilius, quam fame tantam, tam munitam urbem, tam infeſtis civium animis expugnari poſſe, optimum factu viſum eſt providere, ut commeatibus terra marique intercluderentur: & terra quidem exercitus Duci negotium datum eſt, ut undique a commeatu invehendo prohiberet: multi deferentes capti pœnas dedere, quo metu perterriti ceteri ab importando abſtinuerunt. Ad maritimos autem commeatus prohibendos, pontem ſupra Arnum mare verſus urbi propinquum firmiſſimis lignis, ac trabibus erigunt, defixis in aqua ſudibus non parvæ craſſitudinis, quo aditus, exituſque procluderetur. In utraque fluminis ripa pontem caſtellis firmiſſimis, ne qua vis illum diſturbaret, muniunt, caſtellaque valido præſidio, ut hoſtibus diſſipandi pontis facultas adimeretur, firmant, duceque exercitus declarato Luca (g) Fliſco Genuenſi omnes belli artes edocto, ab utraque urbis parte haud procul a mœnibus, ut omnem externi auxilii ſpem auferrent, caſtra locant, urbemque obſidione cingunt; utque cuncta ordine procedant, ex Decemviris Maſum Albitium equeſtris ordinis, & Ginum Capponum ad exercitum mittunt. Statutum quoque, ut qui ob cædem, aliamve noxam capite damnati, aut exules facti uſque ad finitum bellum ſtipendiis ſuis in caſtris militaſſent, aut alios ſuo nomine miſiſsent condonata pœna reſtituerentur: multi reditionis ſpe convenere, ac ſummo uſui in eo bello fuere. His rebus admodum territi Piſani, cum ſpes maritimi frumenti adempta eſset, & undique terra obſeſſi forent, externam opem implorare coacti, ad Ladislaum Regem miſere, qui urbem illi traderent, advocarentque ad eam civitatem defendendam, 1406

Y reci-

NOTÆ.

(g) *Luca Fliſco*. ſuffectus Fliſcus in locum Obicii Montiſgarulli, qui ad ſua tuenda reverſus fuerat, in quæ Eſtenſis irruerat.

1406 recipiendamque, quæ ſe ultro ei dediſſet. At is deditione (*h*) rejecta, *nequaquam ſe cum Florentinis Piſanorum gratia bellum aliquod ſuſcepturum*, reſpondit. Quo reſponſo perculſa civitas (& jam fames increbreſcebat) Galliæ Regi (*i*), ſeorſimque Johanni Burgundiæ duci (*l*) urbem obtulere, ſe ſuaque utrique libere dedentes. Rex Florentinis oppidum ſibi oblatum, deditumque ſignificans, Ducem belli, civeſque qui gerendo bello præerant, per caduceatorem, ac litteras monuit, ut ab armis diſcederent, cum regiæ ditionis factum eſſet. Reſponſum eſt a Florentinis *emptam a ſe urbem eſſe ab eo* (m) *qui in illa ſummum jus imperiumque a patre relictum obtineret: Credere ſe ſi notum hoc Regi extitiſſet, nequaquam illum pro ejus modeſtia, animique æquitate quicquam quod injuſtum videri poſſet, poſtulaturum: emptionem optimo jure factam, & pecuniam perſolutam, ut nulli ſanæ mentis dubium eßet æquo jure urbem ad eos ſpectare: neque civibus Piſanis ullum arbitrium permiſſum, ſe aut urbem dedendi: Venundatos enim, non ſui, ſed alieni juris eſſe, neque poße, quod legitime alteri datum eſſet, ſine ejus voluntate in alterum per injuriam transferri. Commemorata ſunt præterea mutua odia, Piſanorumque in Florentinos injuriæ, motaque ab illis bella, quibus Florentia maxima ſubiſſet pericula, ut neceſſe fuerit, ſi ſalvi eſſe vellent ſuiſque rebus conſulere, eam ſubdere urbem ſemper ſuis hoſtibus faventem, adverſantem amicis: apparatus etiam belli ſummo cum impendio factus oſtendebatur, quem credebant tam ſapientem, tam juſtum Regem nolle pati, ut fruſtra (quod graviſſimum foret) factus eſſe videretur. Cariorem*

NOTÆ.

(*h*) *Deditione rejecta*. Pacti fuerant cum Ladislao Apuliæ Rege, ne Etruriæ rebus ſe immiſceret, ipſique ex adverſo promiſerant, ſe nihil contra ipſum Romam occupare molientem facturos. *Matth. Palm. Hiſt. de Capt. Piſarum*.

(*i*) *Galliæ Regi*. Carolo VI.

(*l*) *Burgundiæ Duci*. Caroli VI. patrueli.

(*m*) *Ab eo qui, &c.* hoc eſt a Gabriele Maria, cui a Galeatio hæreditatis nomine aſſignatæ fuerant Piſæ.

rem inſuper Regi eſſe debere urbem Florentinam, quam ma- 1406
jores ſuos (n) *inſtauraſſe fama erat, certe auxiſſe ſemper, & con-
ſervaſſe conſtaret, ex quo apud eam regalis domus nomen con-
tinuo venerandum fuerit, quam Civitatem Piſanam, quæ
non in Regis gratiam, ſed in odium Florentinorum deſpera-
tis rebus quærat nunc in antiqua obſervantia, ac amicitia
verbis diſcidia ſerere. Veruntamen miſſuros ſe ad Regem Ora-
tores, qui ejuſmodi rationibus docerent, Florentinos juſtum
moviſſe bellum: Regem quoque, ſi id poſtularetur, ſperarent au-
xilia daturum.* His verbis regis nuntius permotus, cum
quæ intellexiſſet, Regi ſe renuntiaturum diceret, ſperaret-
que non ingrata illi fore, in Galliam revertitur. Burgun-
diæ Ducis caduceator paucos poſt dies adveniens, cum
verbis minantibus Ducem, exercitumque inde confe-
ſtim abire mandaret, obſidionemque ſolvere ejus urbis,
quæ a civibus ſuo domino tradita extitiſſet, Florentino-
rumque (*o*) præfecti eiſdem rationibus ſuam cauſsam tu-
tarentur, virque levis, & ira fervidus commotus animo
acrius inſultaret, ac verbis minas, contumeliaſque adde-
ret, ſuperbe ferociterque nimium loqueretur, lictores
quidam juſſi hominem veluti dementem in flumen (*p*)
propinquum deiiciunt, qui circumſtantium ope ne ſuffo-
caretur, abſtrahitur. Triremes (*q*) interim ad obſervan-
das naves in Siciliam profectas paratæ, cum illæ fru-

NOTÆ.

(*n*) *Majores ſuos inſtauraſſe fama erat*. de Carolo Magno intelligendum, de quo *Ugolinus Verinus* de Illuſtr. Urbis Flor. lib. 1.

*Egregios Carolus Romanæ ſtirpis alumnos
Fovit* &c.
*Majoremq; novis præcinxit mœnibus Urbem,
Templa reſarcivit veteri decuſſa ruina &c.*

Vide notas in *lib.* 1.

(*o*) *Florentinorumque præfecti*. Maſus Albitius, & Ginus Capponus ex Decemviris ad exercitum miſſi.

(*p*) *In flumen dejiciunt*. Nonnulli licet Scriptores publico Florentinorum juſſu præcipitem actum referant Burgundiæ Ducis Caduceatorem, ut *Ammirat.* & *Bugat. Hiſt. Un. lib.* 5. *Matthæo Palmerio* tamen libentius adhæſerim, qui *lib. de Capt. Piſarum* narrat eum a Florentinis quibuſdam paulo audacioribus, noctu in Arnum projectum; non enim in Burgundiæ Ducis contumeliam hoc publico juſſu fieri potuit.

(*q*) *Triremes interim*. Genuenſium a Florentinis conductæ.

1406 mento onuſtæ redeuntes intelligerent fruſtra ſe aditum in urbem undique obſeſſam tentaturas, obque id retrocedere vellent, orto adverſo vento in portum rejectas parvo certamine cepere. Ereptum (*r*) frumentum dimiſſis navibus in caſtra, oppidaque quæ fame urgebantur, comportatum eſt: quo accidit, ut inopia ubique in copiam verteretur. Intenti ad omnem rei bene gerendæ occaſionem Piſani, cum Arnus continuis imbribus præter ſolitum excreviſſet, vim magnam ingentium trabium, quas everſis domibus ceperant in flumen detulerunt, ut in pronum delatæ pontem aquæ impetu diſſolverent. Magna ex parte ceptis fortuna affuit, nam major illius pars diſturbata eſt, adeo ut nulli ad alteros tranſitus daretur, eoque caſtella, & caſtra mutuo ſubſidio privarentur. Ea re animadverſa cives magno (*ſ*) concurſu ad id caſtellum, quod in ripa erectum erat, facto, omni conatu expugnare adorti ſunt. Saluti fuere Præfecti (*t*) equitum duo, qui cum alia de cauſa (*u*) ferme ſoli flumen tranſiſſent, viſa caſtelli oppugnatione, cum paucis equitibus, magnis vocibus jam jam adventare exercitum clamitantes, pugnantem populum aggreſſi ſunt, adeoque ſe inter hoſtes immiſcuere, ut uni ex (*x*) Præfectis equus occiſus ſit. Piſani credentes alias copias hoſtium affuturas (neque enim veriſimile erat pauculos equites ſolos, ſine ſpe ſubſidii majoris tantum Populum invaſuros) territi ab oppugnatione deſtiterunt, fugienteſque urbem repetunt:

multi

NOTÆ.

(*r*) *Ereptum frumentum*. ad 2000. modia, ut *Boninſegn. Hiſt. Flor. lib.* 4.

(*ſ*) *Magno concurſu*. Eruptionis Dux fuerat Cola Matus, qui cum paucis Mercenariis equitibus Piſis erat.

(*t*) *Præfecti equitum duo*. Sfortia, & Tartalea flumen, duobus tantum famulis comitantibus, trajecerant.

(*u*) *Alia de cauſa*. non alia de cauſa, quam ut oppidum tuerentur. Nam flumen antea non trajecerant, ſed viſis hoſtibus ex adverſa fluminis ripa, cymbam Sfortia conſcendens in ſubſidium advolavit, quem Tartalea æmulatione actus ſubſequutus eſt. *Matthæus Palmerius de Capt. Piſ.*

(*x*) *Uni ex præfectis*. Sfortiæ.

multi (*y*) ex eis capti, multi ſaucii interfectique ſunt. 1406
Atrox enim aliquandiu certamen fuit, Piſanis in ea expugnatione ſalutis ſuæ ſpem ponentibus, hoſtibus ſumma vi caſtellum defendentibus: quibus etiam hi qui in altero caſtello citra flumen erant, animadverſa caſtelli oppugnatione, aſcenſis lembis, naviculiſque quæ in promptu erant, trajecto fluvio opem ſociis tulere. Turbabant quam plura adverſa Piſanorum mentes, quibus ad deditionem compellerentur: Nam & maxima pars (*z*) oppidorum, quæ ſub illorum imperio erant, tum vi, tum fame a Florentinis recepta erant, & jam Vicus (*a*) poſt decimum obſidionis menſem in poteſtatem venerat, fames quoque rebus ceteris periculoſior populum urgebat, & tum maritimi, tum terreſtris auxilii ſpes ſublata animos civium debilitabat: jam conſumptis herbis, radicibuſque, immunda animalia mandere compellebantur, multique in diem ex plebe fame interibant. Hoc fœdo ſpectaculo territi Piſani, mulieres, ſeneſque, & imbellem turbam ex urbe foras ejiciunt, qui a Florentinorum Præfectis in urbem (*b*) redire compulſi ſunt, quo maturius conſumptis cibis, neceſſitate urgente, aut tumultus excitaretur, aut urbis deditio fieret. His tot malis domiti cives, creſcente in dies fame, cum tabida corpora per vicos, moribundique ante oculos obverſarentur, omni deſperata ſubſidii ſalute, veluti ſtupidi incerta conſilia verſant animo, neque

NOTÆ.

(*y*) *Multi capti*. Fugientium nonnulli feſſi, vel timore compulſi inter arbuſta, vepreſq; ſe abdiderunt, qui a Florentinis capti ſunt, una cum populi vexillis. *Matth. Palm. ibid.*

(*z*) *Maxima pars oppidorum*, *&c.* a Florentinis recepta fuerat, ut Tojanum, Mons Calvus, Mons Scutarius, Vivaria, Ghizzanus, Leolis, & Petiolum.

(*a*) *Vicus in poteſtatem venerat*. Ea conditione ſe dederat, ni infra decem dies auxilium adveniret, quod cum minime adveniſſet, Florentinos excepit. *Matth. Palm. ibid.*

(*b*) *Qui a Florentinis in urbem redire compulſi ſunt*. Captis prius pluribus, laqueoque ſuſpenſis, & fœminis, tonſa ad umbilicum veſte, ſigillo candente fronti inuſto ſignatis, ut refert *Truncius Ann. Piſ.* qui hoc a Florentinis factum putat, quod Piſani Florentinum militem aſini caudæ alligatum per urbem duci juſſiſſent.

1406 neque deditionem ſibi perſuadentes, neque valentes amplius famem ferre. Hanc ob rem ſibi metuens Gambacurta, penes quem tradendæ urbis (*c*) poteſtas erat, tandem oratores (*d*) noctu in caſtra, veritus ne ſi id populus reſciſceret, ſe invito urbem Legatis traderet, data publica fide, qui de conditionibus urbis dedendæ agerent, miſit. Re itaque pluribus noctibus cum Decemviris clam agitata, ad poſtremum pacti ſunt, (*e*) ut aureorum quinquaginta millia Gambacurta, & oppida quæ de Petro Comite Balnei capta erant, inſulas præterea Gorgonam, Caprariam, Gilium reciperet: exules quoque Piſani omnes, qui ſuæ factionis erant reſtituerentur: civitate (*f*) inſuper familia Gambacurtæ, & immunitate, egregiaque domo Florentiæ donaretur; ipſe urbem, agros, oppidaque, & quicquid Piſanorum ad eam diem fuerat, libere Florentinis traderet: injurias, datis utrinque (*g*) obſidibus pro fide ſervanda, prohiberent. Hæc Florentiæ ad Senatum per Ginum renuntiata, & ſi gravia omnibus viderentur, cum haud ambigerent paucos infra dies famem compulſuram Piſanos ad deditionem, & per vim expugnari poſſe, tamen exiſtimantes ſatius eſſe incolumi, quam everſa urbe dominari, ac pacato ingredi, ne a militibus diriperetur, (populi decreto confirmatis omnibus) auctoritate publica Ginum in caſtra redire jubent, qui mature receptis caſtellis, oppidiſque, quæ in Piſanorum poteſtate erant, exer-

NOTÆ.

(*c*) *Tradendæ urbis poteſtas erat.* quippe ejus tyrannidem occupaverat.

(*d*) *Oratores noctu in caſtra miſit.* Bindum de Brachis, & Gaſparem Vajanenſem Piſanos cives, queis *Boninſegnius lib.4. Hiſt. Flor.* addit Gambacurtæ fratrem olim Piſarum Archiepiſcopum, aliumque ejuſdem familiæ virum, fortaſſe Bartholomæum.

(*e*) *Pacti ſunt.* publico documento, a Bartholomæo Ghezzano Piſarum Notario die III. Octobris ſcripto in ſuburbio Piſano. *Truncius Ann. Piſ.* prope finem.

(*f*) *Civitate inſuper, &c.* non Gambacurta tantum, ſed & Laurentius Ciampolinus, Joannes de Brachis, & Bartholomæus Notarius, e Ghezzano, civitate donati.

(*g*) *Datis utrinque obſidibus.* Qui in arce Librafactæ cuſtodiæ Fliſci, Tartaleæ, & Sfortiæ commiſſi ſunt. Eorum nomina recenſet *Ammirat. To.2. lib.16.*

exercituſque præſidio in urbem immiſſo, quinto Idus Octobris, anno Salutis ſexto poſt mille trecentos, tertio decimo vero poſt bellum cæptum menſe, Piſas (*h*) per Gambacurtam occupat. Recepta ſummo cum ocio urbe imperii æmula, ac ſub jugum redacta, panis abunde (*i*) omnibus datus eſt: nec hoſtile quicquam, aut aſperum in ea patratum. Poſt ingreſſam urbem, curiam in qua Magiſtratus ſummus erat, Ginus petiit, ab iiſque quæ per Gambacurtam acta erant, comprobari voluit, & claves portarum in ſignum deditionis tradi. Hæc tanta Fortunæ commutatio nonnullorum flexit animos ad contemplandam vanam, & parum (*l*) fidam rerum humanarum ſortem: Nam cum ab his, qui urbi præfuerant a Gino peteretur quid acturi eſſent, abire domo, & Florentiam ire juſſi, & qui ante ceteris imperari ſoliti erant, alterius imperio parere coacti ſunt. Poſtridie, cum Civitatis ſtatus eſſet coſtituendus, Ginus utile fore ratus, ad mitigandos civium animos, & ad ſpem futuri erigendos, concione advocata, *Neſcio Piſani cives* (inquit), *veſtro ne delicto, an noſtra virtute tantam urbem in noſtrum arbitrium Dei voluntas redegerit, ſed tamen exiſtimandum videtur, tanti numinis conſilio, & opera, veſtrorum tum adverſus Eccleſiam* (m) *Romanam, tum contra voſmet ipſos, tum erga nos quam plurium malorum facinorum memoria haud obliterata illis veſtram urbem ſubdidiſſe, quibus ſemper inimiciſſimi extitiſtis: nam ſcelus per vos in Dei Antiſtites, quos cru-* 1406

NOTÆ.

(*h*) *Piſas per Gambacurtam occupat*. Advenientibus Florentinis Gambacurta obviam progreſſus ſagittæ ferrum, in Piſarum Dominii ſignum ei obtulit. *Matth. Palm. de Capt. Piſarum*.

(*i*) *Panis abunde datus*. ut multi nimia voracitate ſuffocarentur. *Ammirat.*

(*l*) *Parum fidam rerum humanarum ſortem*. cum ad hæc redacta fuerit urbs adeo potens, quæ Sardiniam, & Corſicam Saracenis expulſis, ſibi adjunxerat, nec non Elbæ Inſulam; Ptolemaidem inſuper, & Genuenſes pene ipſos ſibi ſubjecerat.

(*m*) *Adverſus Eccleſiam Romanam*. Adverſus quam Ludovicum Bavarum Imperatorem adjuverant, & Petrum Raimundum de Corbaria Pſeudopapam in ſuam urbem ſummo plauſu receperant.

1406 *crudeli morte in mare ſuffocaſtis* (n) *patratum: & inteſtinæ ſeditiones, proditioneſque civiles mutuis ſemper odiis excitatæ, mala quoque permulta, quorum auctores* (o) *contra nos fuiſtis, ad vindicandam tantam iniquitatem, crudelitatemque ſummum Deum provocarunt. Quo enim animo, ut de nobis loquamur, erga Florentinos fueritis, ipſi teſtes ſumus, quos ſæpius nullum ob noſtrum delictum, in libertatis* (p) *diſcrimen induxiſtis: nam vos, & Imperatorum* (q) *omnium contra nos inſurgentium ſedem, & auxilia præbuiſtis, & Britannorum* (r) *exercitus mea memoria per vos in Urbis noſtræ pernitiem comparatos, fines noſtros omni clade vexare juſſiſtis: vos nuper Vicecomitum familiam, libertatem noſtram appetentem, omni ope iuviſtis. Vos mercatoribus noſtris portu veſtro interdixiſtis, duplicatiſque vectigalibus urbe excedere coegiſtis: vos Galeatium, quo nobis facilius imperaret, in dominum recepiſtis: multæ præterea injuriæ in noſtrum periculum emanarunt, quæ cum vobis nota ſint omittenda eſſe duxi. Unum minime prætereundum eſt, neminem unquam fuiſſe Populi Florentini hoſtem, qui non vobis fuerit amicus, cui non faveritis alacres, ac læti omnibus malis, quæ inferrentur nobis. Hæc cauſſa maxime nos movit ad conſulendum ſaluti libertatis noſtræ, quam ſemper dubiam per vos reddi conſpiciebamus. Veſtris igitur meritis, veſtris operibus coactus eſt jure Florentinus Populus, ut eos ſibi*

NOTÆ.

(*n*) *In mare ſuffocaſtis*. advenientes ex Gallia, & Anglia, ad Concilium a Gregorio Pontifice indictum anno 1327. Epiſcopos Genuenſibus triremibus advectos, Piſani Federici Imperatoris impulſu in mare dejecere. *Joann. Vill. lib. 6. cap. 2.*

(*o*) *Auctores contra nos fuiſtis*. Conradinum Federici Imperatoris filium adverſus Florentinos evocaverant an. MCCLXVII. & bis Florentinorum exercitum deleverant, hoc eſt anno MCCCXV. & MCCCXLI.

(*p*) *In libertatis diſcrimen adduxiſtis*. exulibus præcipue Florentinorum juvandis, ex quo factiones in urbe incaluere.

(*q*) *Imperatorum omnium*. Federici I. Henrici VII. Friderici II. Caroli IV. & Henrici VIII.

(*r*) *Britannorum exercitum mea memoria, &c.* Quinque Britannorum millia Alberto Germano Duce a Piſanis conducta, queis uſque ad Florentiæ mœnia ventum eſt, anno MCCCLXII. *Philipp. Vill. lib. 11. cap. 63.*

ſibi aliquando ſubiiceret, qui ſe aliorum ſervos eſſe voluiſſent: 1406 *Dei beneficio, & noſtra virtute effectum eſt, ut potiremur victoria, pacatoque urbem milites ingrederentur: a rapina, cædeque, & ſanguine temperatum eſt: nihil cuiquam ablatum: nulla vel parva injuria quis affectus: id egimus, uti non deleri tantam Civitatem velle, ſed conſervare acceptam videremur. Hoc vobis argumentum ſit, quo erga vos animo in pace futuri ſimus, cum belli tempore, & in victoriæ licentia, quæ ſolet eſſe inſolentior, tanta moderatione uſi ſimus, ſervantes urbem, quam delere jure belli pro arbitrio licebat: ſervati ad unum eſtis omnes, & bona ſua ſingulis conceſſa: cibus inſuper abunde datus, quo eſurientia corpora reficerentur: mittite Florentiam, qui adeant Senatum noſtrum, ac vos, veſtraque omnia illius judicio libere permittant; certior etenim ſum, humanitatem, & clementiam uberiorem apud illum, licet hoſtem quondam, reperietis, quam ſitis apud cives veſtros experti. Sciunt omnes Piſanum populum, non ſolum ocii, & quietis, quæ civilium diſſenſionum quandoque cauſſam præbeant, tempore; ſed in periculoſiſſimo quoque bello, quod ſolet etiam diſcordes cives ad communem ſalutem hortari, civilibus odiis* (ſ), *& in cæde civium ſævire ſolitum. Itaque haud dubium eſt ejuſmodi hominum quieti conducere, ut pareant melioribus, quandoquidem neque pacis, neque belli jura ſervare didicerunt, cum in ocio diſcordes, in bello crudeles fuerint in perniciem Civitatis. Nunc ſub juſto imperio futuri, curate fidem ſervare, ac parere Magiſtratibus, qui nihil imperabunt, niſi quod juſtum, æquumque videri poſſit.* Cum hæc dixiſſet, ſurgens Bartholomæus Ciampolinus gratias egit, tum Deo primum,

NOTÆ.

(ſ) *Civilibus odiis, & cæde civium.* anno MCCCXIII. Piſana urbs bis direpta, & primores civium adverſis inter ſe factionibus ſublati. Deinde ann. MCCCXXXV. plebe cum nobilibus congrediente, atrox prælium fuit, & publica ſcripta, ejecto Poteſtate, igne abſumpta. *Truncius Ann. Piſ.*

1406 mum, tum populo Florentino, ſuiſque legatis, quorum opera conſervati eſſent, multiſque in laudem humanitatis eorum dictis, qui ſe perire noluiſſent, cum belli jure liceret tum fame, tum incendiis, tum rapinis urbem delere, civitatem bello feſſam commendavit: tanta reſtare eorum erga ſe merita aſſerens, ut niſi ingrati videri cuperent, perpetua tanti beneficii memoria nomen eorum celebrare tenerentur. Dimiſſa concione, viginti oratores (*t*) a Civitate Florentiam miſſi, & ducenti præterea cives poſtmodum ire juſſi, futuri in urbe, quoad arx antiqua inſtauraretur, quæ biennio perfecta eſt. Civitatis regendæ cura Magiſtratibus, qui juri dicendo præeſſent, permiſſa eſt. Prætorum primus a Senatu Ginus (*u*) deſignatus, homo prudens, atque integer, qui ſicut bello gerendo, ita & pace gubernandæ urbi utilis videretur. Multum hæc victoria contulit Florentinis, tum ad famam, tum ad commoda, tum ad ſalutem. At in urbe poſt ſupplicationes omnibus templis, ac gratias Deo ſolemni pompa actas, aliquot dies ſumma cum lætitia acti. Dies quoque, qua urbs eſt recepta, quotannis equorum curſu celebris facta eſt. Biennio ab armis quieta civitate ſucceſſit bellum a Ladislao Siciliæ Rege contra Florentinos motum: cujus origo a Pontifice Gregorio (*x*) XII. orta eſt: promiſerat (*y*) enim, juraverat, voverat, dum de eligendo Pontifice diſputarent, ſe, ſi Pontifex factus eſſet,

ſchiſ-

NOTÆ.

(*t*) *Oratores Florentiam miſſi*. Bartholomæus Scornus, Gherardus Compagnus, & Gaſpar de Lavaciana. Hos, cum Florentiam perveniſſent ante Dominorum ſedes, humi ſe abjeciſſe, terramque oſculatos obedientiam promiſiſſe, narrat *Matthæus Palmerius de Capt. Piſarum*.

(*u*) *Ginus Capponus*. primus Piſarum pro Florentinis Prætor, & Alamanus Adimarius primus ex Florentinis Piſarum Archiepiſcopus, deinde Cardinalis.

(*x*) *Gregorio XII.* antea Angelo Corrario Patr. Veneto, Cardinali Aquilejenſi, titulo Sancti Marci.

(*y*) *Promiſerat enim, &c.* adhibitis etiam notariis, & teſtibus confirmavit, ſuaque manu ſcripta Tabellionum notavit. *Plat. in Vita Greg. XII.*

ſchiſma quod in Eccleſia annos amplius (*z*) triginta viguerat, ſublaturum, Pontificatuque ſi opus foret ultro ſe abdicaturum. Multa initio egit, quæ ſigna oſtenderent animi haudquaquam a promiſſis abhorrentis, demum dulcedine dignitatis captum, tardantemque, ac tergiverſantem, & his qui ſervanda promiſſa aſſerebant, pacemque Eccleſiæ appetebant infeſtum, infenſumque, Cardinales, duobus (*a*) exceptis, qui & ipſi poſtea ceteros ſecuti ſunt (omnes hi Lucæ cum Pontifice erant) deſeruere, Piſaſque urbem propinquam, cum jam ſibi ab eo (*b*) mortis inſidias intellexiſſent paratas, petivere. Eodem & alterius Pontificis Benedicti (*c*) Cardinales, concilii celebrandi cauſa convenerunt: in quo Gregorius interim a Cardinalibus deſtitutus, cum Lucæ eſſet, incertus Florentinorum animi, multis promiſſis favorem ſibi Ladislai conciliavit; qui in gratiam Pontificis, quem ex voluntate nactus erat ſibi obſequendi cupidum, Florentinis (*d*) ſcripſit velle ſe cum ſuis copiis Lucam, ut inde Pontificem educeret, proficiſci: petiitque, ut per eorum agrum ſine injuria, & maleficio tranſire liceret, commeatuſque, & hoſpitia præberent, addiditque ſe cum ipſis fœdere jungi velle: quæ omnia ab eo ad perturbandum futurum concilium dicebantur. Reſponſum tulit, ad eum miſſurum populum Florentinum oratores, qui ſecum de 1408

Z 2 poſtu-

NOTÆ.

(*z*) *amplius triginta*. nempe ab anno MCCCLXXVIII, quo Urbanus VI. in Pontificem electus, uſque ad annum MCDVIII.

(*a*) *Duobus exceptis*. Henrico ſcilicet Tuſculano Epiſcopo, & Antonio tit. S. Potentianæ. *Odor Rayn. Ann. Eccl. To. 17. ad ann. Chriſti MCDV.*

(*b*) *Ab eo mortis inſidias intellexiſſent paratas*. Paratos enim fuiſſe compedes ad illos detinendos, & militibus ultra morem palatium repletum, teſtati ſunt Cardinales, queis ne Luca diſcederent, indictum eſt. Contra hæc ſentit *Card. Baronius To. 2. n. 74* & *Rayn. To 6.* nam nullæ inſidiæ Cardinalibus paratæ, & ſi inhibitus Luca diſceſſus fuit hoc factum, ne cum Antipapa communicarent.

(*c*) *Benedicti*. Benedicti XIII. hoc eſt Petri de Luna, qui ſibi hoc nomen aſciverat.

(*d*) *Florentinis ſcripſit*. epiſtolamque detulit Chriſtianus Caracciolus Ladislai Legatus. *Scip. Ammir. To. 2. lib. 17. Hiſt. Flor. p. 943.*

1408 poſtulatis agerent. Erat Regis animus elatus imperandi cupiditate, & jam plura Eccleſiæ (*e*) oppida ipſamque (*f*) urbem occupaverat: cetera ſibi deſponderat, ſi Gregorium ad ſe recepiſſet. Qua propter odio erant (*g*) illi Cardinales, & quicunque eis in peragendo Concilio faverent: exoptabat vir ambitioſus, & alieni cupidus Eccleſiæ vires diſtrahi; quas debiliores duobus fore, quam in uno Pontifice arbitrabatur: ob eam cauſam ſe Gregorii partes ſequi ſimulabat, qui interim Senas per Florentinum agrum tutus repetiit, ibique urbem accepta (*h*) pecunia Regi tradidit. Florentinorum (*i*) oratores ad Ladislaum decreti, cum Romam veniſſent, petenti Regi, ut & Cardinales ſuis urbibus pellerent, neque concilium admitterent, deque amicitia, & ſocietate ſecum jungenda tractarent, utrumque negarunt: nam, & in fœdere manifeſtæ inſidiæ apparebant, cum ablata per injuriam a Romana Eccleſia tenenda eſſent, & viribus futuri in concilio Pontificis, ſuas quoque tutiores intelligebant. Neque enim dubium erat, quin novus creatus Pontifex omni ope inſtaret, ut amiſſa omnia aliorum ignavia recuperaret. Hoc reſponſo indignato Regi, multaque minitanti, unum ex oratoribus Bartholomæum Valorium prompti ingenii reſpon-

NOTÆ.

(*e*) *Eccleſiæ oppida*. uti Aſculum, Firmum, Peruſium, Tudertum, Aſſiſium.

(*f*) *Ipſamque urbem*. Romam, ejus mœnibus noctu perfractis, ut in Epiſt. Greg. XII. Senis data VI. Idus Sept. ejuſd. Pontif. ann. I. apud *Rayn. To. 16. p. 316. Edit. Colon.*

(*g*) *Odio erant illi Cardinales, &c.* Cum Siciliæ Regnum in hoc ſchiſmate, Gregorius Ladislao, & Benedictus Ludovico Andegavenſium Duci conceſſiſſent, verebatur, ne utriuſque Pontificis in Concilio abdicatione facta, Gallorum aliquis in Pontificem eligeretur, qui Ludovico faveret. Hinc pro virili concilium impedire conabatur. *Leon. Aret. lib. 2. ep. 6.*

(*h*) *Urbem accepta pecunia Regi tradidit*. Immerito calumniam hanc Gregorio ſtructam aſſerit *Leon. Aret. lib. 2. epiſt. 7.* idque ex eo probat, quod idem Pontifex Ladislaum monuerit, ut ab ea diſcederet, pœnis indictis, ut *lib. 2. epiſt. ſecr. p.* 118. apud *Raynaldum To. 16.* Addes inſuper Romam a Paulo Urſino proditam: nam Ladislao pecunia conciliatus eam illi tradidit, qui triumphali more a Romanis exceptus eſt die XXV. Aprilis, ut *Theodoricus Niemius lib. 3.*, & *Collen. Hiſt. Neap. lib. 5.*

(*i*) *Florentinorum oratores*. Laurentius Rodulphus, Philippus Magalotus, Jacobus Salviatus, & Bartholomæus Valorius. *Prioriſt. Flor.*

ſpondiſſe ferunt, populum Florentinum a pluribus Impe- 1408
ratoribus, tyranniſque appetitam libertatem ad eam diem & conſervaſſe, & ſuas auxiſſe opes, bellumque ſi inferretur, magno animo, & paribus viribus geſturos. Cum Rex ad ea, quibuſnam copiis ſe tuerentur rogaret, tuiſmet reſpondit: quæ verba a Rege haud parvi exiſtimata ſunt, verente, ne quod poſtea accidit, a ſuis deſereretur. Inde dimiſſis oratoribus, Neapolim ad extremum æſtatis revertitur. Magnum timorem Florentinis antea incuſſerat apparatus Regis, incertique erga ſe (*l*) animi ſuſpicio. Multa enim apparebant ſigna irati erga ſe, & dominandi cupiditate æſtuantis. Hanc ob cauſſam, cum Sancti Euſtachii Cardinale legato Bononienſi fœdus (*m*) renovatum, & duo oratores (*n*) ad Regem, qui principio veris ad urbem redierat, indeque cum magno (*o*) exercitu profectus agro Senenſi appropinquabat, miſſi, juſſique prius Senas ad confirmandos ſocios adire, auxiliaque pro libertate adverſus Regem ſervanda polliceri. Conſtantiſſimi ad ſe tuendum inventi Senenſes, & ſuos ad Regem oratores deſtinarunt, petituros (nam eorum oppidis (*p*) finitimus erat) quid ſibi vellet hoſtilis profectio, cum nullum ob ſuum meritum ab eo Rege ſibi bellum inferretur, cujus ſemper amicitiam coluiſſent. Senis digreſſi, Regem citra Aquæpendentis (*q*) oppidum juxta flumen Paleæ cum omnibus copiis proficiſcentem invenere. Florentini priores,

mirari

NOTÆ.

(*l*) *Incertique erga ſe animi ſuſpicio*. Quin immo certi contra Florentinos animi: indixerat enim illis, ut vel Pontificem ab auxilio a Ladislao petendo removerent, vel octo millia militum ſuo in agro expectarent. *Petrus Boninſegn. Hiſt. Flor. lib.* 4.

(*m*) *Fœdus renovatum eſt*. ad annos decem, Joanne Prendebeno Cardinalis oratore ad hoc Florentiam miſſo pridie kal. Junias. *Ammirat. To.* 2. *lib.* 17.

(*n*) *Duo oratores*. Chriſtophorus Spenus, & Rodulphus Petruccius.

(*o*) *Cum magno exercitu*. octo equitum, & ſeptem millibus peditum.

(*p*) *Eorum oppidis finitimus erat*. Caſtra enim maritima in ora poſuerat prope ditionem Lecci Salimbenii. *Malavolt. Hiſt. Sen. lib.* 1. *p.* 111.

(*q*) *Aquæpendentis oppidum*. Inter Senas 40. & Volſinios Romam verſus 10. paſſ. mill. cujus populi a *Plinio* Aquenſes appellati.

1408 *mirari ſuum populum, cum omnium Progenitorum ſocii amicique ſemper extitiſſent, ac Carolum Primum Regnum appetentem etiam ſuorum civium auxilio adjuviſſent, plurimumque ad victoriam contuliſſent; cum Roberto quoque, Patri inſuper ſuo omnia amicorum officia præſtitiſſent, ſecumque ad eam diem ſumma benevolentia amicitiaque fuiſſent, quænam ratio, quæve cauſſa eum impulerit ad Senenſes ſocios eorum, fæderatoſque bello appetendos: nullam certe, neque juſtam, neque honeſtam cauſſam afferri poſſe, cur nullo, præſertim ut* (r) *moris eſt gentium, indicto bello, eorum inſultet agris: rogare, atque obſecrare, ut ab armis abſtineat, vi atque injuria eos laceſſere abſiſtat. Si quid eſſet, quod ab eis poſtuletur, aut ſiquam injuriam in ſe profectam arbitretur, proferat: paratos ſe, aut diluere culpam, aut ſatisfacere, ſi qua in re ſe læſum putaret.* In eandem ſententiam, & Senenſium oratores loquuntur. Reſponſum ab Rege eſt, *ſcire ſe haud vulgarem amicitiam inter ſuos majores, ac Florentinos viguiſſe, ſeque, non ut hoſtem* (ſ), *ſed ſocium, atque amicum adveniſſe, neque eorum damna, atque incommoda appetere. Nonnulla eſſe, in quibus ſe offenſum putet, quæ pro pace Italiæ corrigi quærat.* Eadem, & Senenſibus cum dicta eſſent, addidit *Oratorem ſe, tum Senas, tum Florentiam cum mandatis miſſurum; ſi poſtulatis ſuis annuerent, ſe quam primum abiturum,* ſpopondit. Hoc reſponſo rediere domum utrique oratores, haud dubii, procul ab his quæ dixerat, Regis mentem eſſe: pacem oſtentari verbis, re Imperium quæri, quod per duorum populorum diſſenſionem, ſi ea injici poſſet, ſe aſſecuturum putabat. Regius orator Senas miſsus, in plurium electorum civium (nam id poſtulatum

NOTÆ.

(r) *Ut moris eſt gentium indicto bello.* Tanti hoc faciebant Romani, ut *nullum bellum juſtum ſit, n ſi quod, aut repetitis rebus geratur, aut denunciatum ante ſit, & indictum,* referat Cicero *de Off.*

(ſ) *Non ut hoſtem, ſed ſocium.* Imo vero ut hoſtem, quippe armatus venerat.

tum (*t*) erat) conventu, propenſum ad eorum amici- 1408
tiam utilitatemque Regis animum teſtatus eſt, neque inimicum illis, ſed amicum veniſse: eorum libertatem neque appetere, neque minuere in animo eſse, ſed potius tueri. Rogare, ut Florentinorum ſocietatem rejicerent, neve, ſe contra Florentinos eunti, pro ſcuto, aut vallo in illorum tutelam præberent. Id Florentinos quærere, ut defatigati bello Senenſes faciliores aditus illis darent ad ſe expugnandos: medii quieſcerent nemini faventes, de regia potius, quam Florentinorum (qui pacta ex tempore ſervarent) fide ſecuri. Odia etiam narravit, bellaque Senenſium cum populo Florentino habita: non poſse illorum animos curarum expertes eſse, cum Florentinam Rempublicam pervalidam opibus, vicinam haberent: tempus adveniſse dicebat, quo per illorum calamitatem tutiores eſse poſsent, procul ab omni periculo futuri: multæ ſuſpitiones injectæ ſunt, multaque expoſita, quibus ſuadere conatus eſt, ut Florentinorum fœdere poſthabito quieti ſuæ conſulerent, Regique hærerent, cujus mens eſset, ut quæcumque peterentur ultro facturum ſe polliceretur. Data eſt ex decreto civium reſponſio: Senenſes ſemper Regis amicitiam optaſse, inque ea permanſiſse hactenus, permanſuroſque quoad vellet ſalva Republica. Arbitrari ſe, Regem prudentem, quod ſuus honor, & dignitas poſtularet facturum, neque armis violaturum eos, a quibus nihil ad eam diem prodiiſset præterita amicitia indignum. Id vero alienum videri poſtulare, ut ſocios amicos, quibus cum novo fœdere jureque jurando ſolemni juncti eſſent, quorumque fides perſpecta eſſet, de ſe benemeritos repudiarent: non eſſe ſuæ conſuetudinis, neque

NOTÆ.

(*t*) *Id poſtulatum erat*. Ideo plures ex civibus alloqui poſtulaverat Legatus, quia illos, quos penes ſumma auctoritas erat, ſibi infenſos putabat.

1408 que officii, jurisjurandi religionem, fidemque datam tam levem exiſtimare, ut fœderatam facile abolerent, ignominiaque, & perfidia notarentur. Quæ enim dementia videretur hærere armato, & ei qui hoſtili more eos invaſiſſet, ac ex tempore conſilium caperet, cum relictis ſociis, regii arbitrii eſſet, ſalvos ne, an perditos vellet? non ſani conſilii eſse, abalienatis vicinis, finitimiſque, quibus cum quotidie vitæ commercia eſsent, mutuiſque officiis fruerentur, externum, & longe (*u*) abſentem Principem in novam aſciſcere ſocietatem: raro enim longinqua præſidia in tempore oppreſſis ſubito opem ferre poſse. Irent, ac Regi nuntiarent, tanti viri eſse neminem per injuriam,
1409 aut dominandi cupiditatem armis laceſsere, ſed juſtam pacem iniquo præferre bello: neque eos armis iniquis impetere, a quibus nihil vel parvæ etiam contumeliæ accepiſset: nullam tantam vim, ac rem tam gravem fore, quæ vincula fœderis cum Florentinis contracti abrumperet: ſe amicitiam, benevolentiamque Regis appetere, & quietem, quam belli diſcrimina, & labores malle. Quod ſi in ſententia belli gerendi perſtaret, ſperare ſe Deum optimum, rerum humanarum judicem, & miſerorum perfugium eorum cauſsæ non defuturum. His dictis orator ad Regem in caſtra reverſus eſt. Qui vero Florentiam miſſi erant (*x*), alia ratione cauſam ſuam egerunt: primo quidem Peruſinos exules eorum opibus, & potentia allectos, adeo Picenum omne turbare, ut vectigalia (*y*) a Pontifice ſibi conceſsa nulla exigendi facultas eſset

queſti

N O T Æ.

(*u*) *Longe abſentem*. Neapoli morantem.

(*x*) *Miſſi erant*. Unum tantum oraterem Florentiam miſſum a Ladislao, ſupra dixit Poggius, tum quando Rex addidit, *Oratorem ſe tum Senas, tum Florentiam miſsurum*.

(*y*) *Vectigalia a Pontifice ſibi conceſſa*. ut ſibi Ladislaus auxiliaretur, Pontifex ſexaginta aureorum millia a Peruſinis exigenda conceſſerat. *Boninſegn. Hiſt. Flor. lib. 4.*

queſti ſunt: eos præterea cum Legato Bononienſi (z) quem 1409 pro hoſte haberet fœdus percuſſiſse, tum urbem Piſanam Cardinalibus pro concilio contra Gregorium verum Pontificem, & a ſe omnibus viribus tutandum in ejus contumeliam conceſsam: Tyranno (a) etiam Lucenſi, quo cum fœdere junctus erat, dolo tentaſse, Caroli caſtellum ſubripere: qua ex re bellum illi indictum a Florentinis videri. Poſtremo amicitiam, ſocietatemque petiverunt: quæ omnia eo ſpectabant, ut metu belli, Florentini Concilio adverſarentur, quo ipſe liberius Provincias omnes Romanæ Eccleſiæ, quas plurimas ceperat, abſque metu futuri Pontificis teneret. Florentini animo Regis perſpecto, ut adverſarium illi opponerent, Concilium fieri, & novum Pontificem creari ſtudebant. Exquiſitis civium ſententiis reſponſum eſt oratoribus, Regias querelas haudquaquam veras, aut juſtas eſse, ſed cauſsam ab armato quæri aliquo figmento bellum contra eos movendi. Nam quo tempore exules Peruſini Picenum infeſtaſſent, neque a ſe pecuniis adjutos, neque ſollicitatos, ſed liberos, ſuique juris fuiſſe, nullo a Florentinis accepto ſtipendio, ſua ſponte, nullius impulſu extorres patria armis victum quærere, ut hominum militarium egentium moris eſſet. Itaque ſi quid ex alieno quæſierint, non Florentinorum opera, ſed neceſſitate coactos feciſſe exiſtimandum videri. Legati fœdere, non ſuam, aut alicujus injuriam, damnumve quæſitum fuiſſe, ſed utriuſque ſaluti proſpectum: neque in eo quærendi belli, ſed pacis ſervandæ rationem habitam, nullam juſtam cauſsam prohibuiſse, quin cum vicino, amicoque fœdus iniret, in quo quies omnium, & pax

Aa ver-

NOTÆ.

(z) *Legato Bononienſi quem pro hoſte haberet.* Ladislai hoſtis ex eo fuerat Balthaſſar Coſſa, quod Albericum Barbiani Comitem ejus præfectum ſuis oppidis ſpoliaſſet. *Ammirat. Hiſt. Flor. To. 2. lib. 17.*

(a) *Tyranno Lucenſi.* Paulo Guinigio Montis Carol. oppidum auferre tentarunt Florentini.

1409 verſaretur: nullam in eo Regis mentionem eſse habitam, nilque contra eum in fœdere adſcriptum. Nullam legem, nullum jus eſse, quod prohiberet, ne vicini pro communi ſalute unanimes, & concordes eſsent. Quod Rex Legatum appellet inimicum, eam rem nuper exortam, & ignotam Florentino populo fuiſse. Lucenſi tyranno nullas quæſitas, aut paratas inſidias, nullam injuriam illatam, nullum detrimentum, nec quicquam de ſuo per fraudem capi, cogitatum, nec eas Lucenſis querelas, ſed Regis figmenta eſse: civitatem Piſanam pro Concilio decretam, commendatione, non detractione, benevolentia omnium, non odio, laude, non culpa Chriſti fidelibus dignum videri: magnam mereri gloriam putandum eſse eos, qui concordiæ faverent, ac tam nefandum deteſtandumque ſchiſma (quod ſinguli Chriſtiani ob ſalutem animæ ſummopere expetere, & quærere tenerentur) tollendum curarent. Ad tam bonum opus, tam ſanctum, tam optabile perficiendum, non Florentinos tantum dare operam, ſed omnes ferme Chriſticolas, Reges, ac Principes una mente intentos eſſe, omneſque gentes, quæ Chriſtum colerent, præter tres Hiſpanos Reges, uniri Dei Eccleſiam velle, ſuoſque ad id legatos (*b*) deſtinaſſe, ad eamque rem perficiendam ſuum ſtudium polliceri. Laudent vero ſummopere Florentinos, qui ſedem, ac domicilium pro tam optanda re præbuiſſent. Laudabilius facturum Regem, ſi illi faveret, quam ſi iis contemptis tanto bono adverſaretur. Neque vero in odium Regis eam urbem pro concilio conceſſam, ſed in Eccleſiæ utilitatem, quam ſi impugnare ſolus Rex vellet, videret, ne Deum malorum facinorum ultorem offenderet, cujus eſt tueri fideles ſuos, & prœ-

NOTÆ.

(*b*) *Legatos deſtinaſſe*. Eorum omnium qui interfuerunt nomina deſcripta habentur. *To.22. de Schiſmate p.115.* & apud *Rayn.* tanquam ex Biblioth. Barberina decerpta referuntur in *To.17. Edit. Colon. Agrip. p.369.*

& prœmia pro operibus referre. Fœderis vero poſtulatio- 1409
ni, ut Regi conſtaret, id communi conſenſu factum, advocata magna (*c*) civium concione reſponderunt, neque æquum, nec honeſtum videri, neque jure permitti inſciis ſociis, quibus confœderati eſſent, aliquam novam ſocietatem, aut fœdus coire; præſertim cum fœderibus quibus Legato & Senenſibus juncti eſſent caveretur, ne quem in amicitiam recipere, niſi communi conſenſu fas eſſet: neque vero Regis poſtulata æqua videri, fœdere iis jungi velle, quorum in agro caſtra haberet, quoſque hoſtili more invaſiſſet, neque dignitatis ſociorum eſſe, ut cum aperto hoſte qui agrum eorum vaſtaret de fœdere ageretur. Abiret ex ſociorum finibus, metuque, & periculo eos liberaret, tunc pacis, & fœderis conditiones tractari poſse, quas nunquam Florentinus ſi recte darentur eſset recuſaturus. Redirent igitur, & Regi perſuaderent, ut honeſte id relinqueret, quod nulla honeſtate ſuſcepiſset, alioquin cogerentur Regis injuriis impulſi in eam rationem deſcendere, quam ſuæ libertati profuturam arbitrarentur. Hæc reſponſa cum utrinque (*d*) legati in caſtra retuliſsent, indignatus Rex exercitum Senas admovit (*e*), ſi qua forte ſeditio in populo excitaretur. At omnes cives conſtanti animo Regis injurias tulere, nullaque in re, præterquam quod ſegetes in equorum pabulum demeſsæ ſunt, ejus arma Senenſibus obfuerunt. Verum cum jam commeatus (*f*) deeſsent omni ſpe deditionis deſtitutus, retroverſus Aſcianum petiit, quo fruſtra oppugnato ad Floren-

NOTÆ.

(*c*) *Advocata magna con-ione*, ſeu majori, quam mos erat, ut de omnium civium voluntate conſtaret. *S. Antonin. p. III. Tit* 22. *cap.* 5. § 5.

(*d*) *Utrinque legati*. ideſt Florentia, & Senis reverſi.

(*e*) *Senas admovit*. ad mille paſſus. *Petrus Boninſegn. Hiſt. Flor. lib.* 4.

(*f*) *Commeatus deeſſent*. tanto exercitui alendo haud ſatis eſſe poterat quod a Peruſio, & Salimbeni oppidis deferebatur, cum alia omnia loca Florentinis fœdere conjuncta eſſent.

1409 tinorum oppida converſus, montem Savinum objecta ſpe per proditionem (*g*) ejus oppidi capiundi in primis obſedit, qua fruſtratus Aretium contendit, ac ad ſecundum lapidem in Vico, qui Ulmus dicitur, poſitis caſtris confeſtim, nil tale ſuſpicantibus civibus, ad urbem proficiſcitur. Imber procellæ repentinæ ſimilis cœlo demiſsus impedivit, quo minus extento curſu oppidum ingrederetur. A longe conſpecti quidam cum tumultum excivisſent, ſublato ponte, portiſque clauſis oppidani muros conſcendunt; Cumque ad arma conclamatum eſset, ad portam hoſti objectam citato agmine profecti urbem tutati ſunt, Ladislauſque re infecta in caſtra reverſus eſt. Egregia eo die Aretinorum fides, ac virtus fuit, ſoli enim urbem defenſarunt, militibus qui in urbe præſidii gratia erant in arcem populi timore fugientibus. Decemviri animadverſa Regis Aretium verſus profectione, Malateſtam (*h*) Piſaurienſem exercitus Ducem, cum ſex equitum millibus, tribus peditum in hoſtes proficiſci jubent. Rex vero cum pluribus diebus eodem in loco ſtativa habuiſset, atque inanem laborem a ſe ſuſceptum ſentiret, neque ab hoſtibus ſatis tutus videretur, motis caſtris in agrum Cortonenſem ad oppugnandam urbem contendit. Expugnatione vero illius diffiſus, tum propter loci naturam, tum quia egregie a Jacobo Giamfiliatio equeſtris ordinis cuſtodiebatur, qui eo cum equitibus, peditibuſque quingentis belli principio a Florentinis Regis conſilia proſpectantibus, ut urbi ſociæ ſuccurrerent, miſſus erat, tanquam agris (*i*) bellum indixiſſet, omnem futuræ meſſis ſpem auferre ſtudebat; qua re animadverſa oppidani famem veri-

NOTÆ.

(*g*) *Per proditionem oppidi capiundi.* Opera Fabiani Boſcoli Aretini, qui ejus in exercitu erat: *Boninſegn. Hiſt. Flor. lib.*4.

(*h*) *Malateſtam*. de Malateſtis Piſaurienſem Pandulphi filium.

(*i*) *Agris bellum indixiſſet*. unde Rex *Guaſtagrano* denominatus.

veriti, ſimul Loyſium tyrannum exoſi concitato populo 1409
ſe ſe Regi permiſerunt. Captus (*l*) tyrannus ad Regem in caſtra vinctus, una cum Giamfiliatio perducitur, qui magno pretio, pecunia ex ærario ſumpta a Florentinis redemptus eſt. His geſtis Peruſiam (*m*) primo petiit relictaque majori exercitus parte, quæ de Pontifice captis urbibus præſidio eſſet, Neapolim rediit. Dum hæc aguntur, Alexander Quintus (*n*) Pontifex, cum Piſtorium primo, ubi plures menſes reſedit, deinde Bononiam ſe contuliſſet, Regeſque omnes Chriſtiani, tribus Hiſpanis (*o*), & Ladislao exceptis, populi inſuper omnes, & univerſa Italia, ac ipſe Imperator, cujus ope Concilium peractum erat, illi parerent, magnum terrorem Ladislao, propter ea quæ ſecuta ſunt, incuſſit. Nam creato Pontifice ſentiens Ludovicus Rex (*p*) Dux Andegaviæ, qui poſt Patris obitum magnam Regni partem tenuerat, haud parvas diſſenſiones inter Florentinos, & Ladislaum excitatas, eique etiam Pontificem iratum eſſe, ratus veniſse tempus, quo adverſus hoſtem, Italorum ea præſidia ſuppeditarentur, per oratores de jungendo ſecum fœdere Florentinos poſtulavit, qui animadverſo hoſtili erga ſe Ladislai animo optimum factu putarunt externa ope vires hoſtium compeſcere. Cum nulla igitur paratior videretur via,

quam

NOTÆ.

(*l*) *Captus tyrannus*. Loyſius Caſalis a Ladislao captus, & in vincula conjectus veluti bellua, donec Peruſiæ, deinde Neapoli in carcerem miſſus fuit, ut Franciſci Caſalis a ſe interfecti pœnas lueret. *Boninſegn. Hiſt. Flor. lib. 4.*

(*m*) *Peruſiam petiit*. tanto a Peruſinis exceptus plauſu, ut florenos mille ad ludicra ſpectacula inſumpſerint. *Pellinus Hiſt. Per. p. II lib. 4.*

(*n*) *Alexander Quintus*. antea Petrus Philargus, non Cretenſis, ſeu Græcus, ſed de Candia, Mediolanenſis ditionis. Card. Tit. Baſilicæ SS. XII. Apoſtolorum Pontifex in Piſano Concilio renuntiatus MCDIX. VI. kal. Junias. *Niemius lib. 3. cap. 52.* Vide *Dan. Papebrochium in Propilæo ad Acta Sanct. in Conatu Chronico Hiſt. ad Catalogum Rom. Pontif. p. II. p. 109. & 110.*

(*o*) *Tribus Hiſpanis, & Ladislao exceptis*. Hærebant Hiſpani Reges Petro a Luna, cujus affinis Ferdinandus erat Aragoniæ Rex.

(*p*) *Ludovicus Rex Andegaviæ*. filius Ludovici, qui in Italiam contra Carolum Apuliæ Regem, Ladislai Patrem deſcenderat. *S. Anton. p. III. Tit. 22. cap. 5. §. 6.*

1409 quam hærere Regni competitori, qui maxime ab eo formidaretur, menſe Junio (*q*) inter Ludovicum, quem Alexander privato Ladislao Regem Apuliæ declararat, ac Florentinos, legatumque Bononienſem, ac Senenſes firmatum eſt fœdus, in cuius conditionibus nominatim cavebatur, quot equites, pediteſque in gerendo adverſus Ladislaum bello ſinguli præberent. Suadebant omnes Alexandro, cum Piſtorium (*r*) veniſset, ut cum omnibus, quæ plurimæ, paratæque erant copiæ, recta ad recuperandam urbem pergeret: ſed cohortatione, conſilioque Legati futura (*ſ*) prævidentis Bononiam urbem ſibi fatalem migravit. Interim fœderatorum equites, pediteſque ad octo millia menſe Septembri Romam verſus Duce Malateſta Piſaurienſi profecti, Urbem veterem, Flaſconem, Viterbium, ceteraque omnia Patrimonii oppida Romam uſque recepere: pauloque poſt urbs ipſa, Pauli Urſini, qui a Rege defecerat opera, ad Pontificem rediit: Captæ enim Tranſtyberina regione, reliquæ urbis cives Ladislai præſidio ejecto ſe ſe Legato Pontificis dediderunt: inde Latium petentes omnibus ejus urbibus partim ultro ſe ſe dedentibus, partim vi in poteſtatem redactis potiti ſunt. His actis Malateſta Dux Florentiam rediit. Secuta (*t*) interim

N O T Æ.

(*q*) *Menſe Junio*. die XXVIII. pax firmata uſque ad ann. MCDXI. Ejus conditiones vide in *Ammirat. Hiſt. Flor. par. I. To. 2. lib. 17.*

(*r*) *Cum Piſtorium veniſſet*. Menſe Auguſto fugiens peſtem, quæ Piſis graſſari cœperat. *Dominic. Boninſegn. Hiſt. Flor. lib.* 4. prope finem.

(*ſ*) *Legati futura prævidentis*. Balthaſſar Coſſa Bononiæ Legatus Pontificem valde ſenem brevi interiturum conjiciens, & Pontificatum appetens apud ſe illum detinebat cum omnibus Cardinalibus illi inſervientibus. Quin immo eum veneno tollere molitus fuerat, ut conſtat ex ſententia in Conc. Conſt. adverſus eum lata apud *Rayn. To.* 17.

(*t*) *Secuta Alexandri morte*. quinto Idus Maji cum annum ageret LXXI. Pontificatus menſe decimo, non duodevigeſimo, ut *Brietius Ann. Mundi p. III. To. 2. Pariſiis*, cum enim ipſe fateatur *p.* 341. Pontificem creatum ſexto kal. Junias anni MCDIX. & ſequenti pagina objiſſe dicat quinto Idus Maji ann. MCDX. duodeviginti menſes intereſſe non poterant. Tenuiſſe autem Pontificatum menſes decem, & dies octo, teſtatur *Odoricus Rayn. Ann. Eccl. To.* 17. aitque ſe eruiſſe ex antiquis monumentis Joann. XXIII. Tabulario inſertis, quæ ibi apponit ſub *ann. MCDX. To.* 17. *p.* 404. *Colon. Agrip.* Vide *Gobel. in Coſm. at. 6.*

terim Alexandri morte, Legatus (*u*), qui Bononiæ erat, 1410
Pontifex eſt factus nomine Johannes XXIII. animo adverſus Ladislaum inimico, infeſtoque. Perculſus novi Antiſtitis dignitate Ladislaus, cum ſciret illum ſibi inimiciſſimum eſse, Ludovicum vero Regni competitorem Pontifex detineret in Etruria, Florentinorum quoque vires reformidans, varia etiam adverſus ſe conſilia agitari animadvertens, ſibi cum Florentinis pacem omni ſtudio procurandam decrevit, cum arbitraretur ea aſsecuta ſuas vires firmiores, hoſtium vero debiliores fore. Itaque Gabriele Brunelleſco Florentino cive Florentiam miſso, qui nomine ſuo eam peteret, ut facilius in amicitiam deſcenderent redditurum ſe, quæ in Genuenſium nave oneraria de illis ceperat, obtulit, Cortonamque pro amiſſis daturum. Primores civitatis prudentia, & rerum uſu præſtantes, quibus Regis mens ſatis perſpecta erat, vaſtuſque illius animus immoderata ſemper appetentis, non concordiæ cupiditate, ſed belli futuri timore, & aſtu, doloque (*x*) ab eo pacem quæri prædicabant, ſuadebantque ejus mentionem rejiciendam, belloque manifeſtum hoſtem perſequendum eſse. Alii contra ſentiebant, accipiendum munus (*y*) urbis oblatum aſserentes, cum pax, quæcumque daretur, potior bello foret. Demum civitas bellis feſsa, exhauſta pecuniis accipiendam pacem cenſuit, quæ multis utrinque agitatis, tandem per Torrellum Pratenſem Juriſconſultum, & Angelum Philippi filium Pandulphinum, ad id miſsos (*z*) oratores, conſtituta eſt: cui etiam

NOTÆ.

(*u*) *Legatus, &c.* Balthaſſar Coſſa Pontifex electus.

(*x*) *Doloque ab eo pacem quæri.* ut Florentinis non adverſantibus omnes vires in Pontificem, & Ludovicum Andegavenſem converteret, queis ſubactis deinde Florentinos peteret.

(*y*) *Munus urbis.* Cortonæ.

(*z*) *Ad id miſſos oratores.* Neapolim pro Florentinis: Florentiam vero pro Ladislao ad pacem jungendam Eques Monacellus de Anna miſſus. *Ammirat. Hiſt. Flor. par. I. To. 2. lib. 18.*

1410 etiam Senenſes acceſsere. Pacis conditiones plurimæ dictæ; ne fœderi quod eis cum Pontifice, & Ludovico ceteriſque eſset, ea pace derogaretur, utque Ladislao, aut urbem Romam, aut quicquam ex iis locis quæ citra ſunt, aut certo ſpatio propinqua capere, & tenere minime liceret, utque res per ipſum Florentinis mari ablatæ (eæ ſexaginta aureorum millia conficiebant) reſtituerentur, Cortonaque (*a*) pro his populo Florentino traderetur, qua recepta, ac ſolemni more quintodecimo kalendas Februarii, decimo ſupra mille quadringentos anno publicata pace, ad Ludovicum Regem (is Prati erat) & ad Pontificem oratores (*b*) miſſi, qui cauſsas afferrent firmatæ neceſsario pacis, adderentque nil detractum ſocietati, quæ adhuc vigeret. Ad Ladislaum (*c*) quoque oratores, qui de concordia inter eum, & adverſarios conſtituenda agerent, profecti. Sollicitabatur crebris oratoribus a Romanis Pontifex, ut ad urbem rediret, in qua ſedes antiqua Petri haberetur; ad hanc rem multis cohortantibus, menſe Martio Romam (*d*) petiit, ſeque copias omnes ſubſequi juſſit; Ludovico vero, ut ad urbem proficiſceretur perſuadet: eo cum veniſset cum ſex equitum electorum millibus, hortante Pontifice fines Regni ingreſsus apud Cepparanum (*e*) conſedit, expectaturus pugnandi occaſionem. Ladislaus quoque cum magno exercitu in agro Caſinate juxta Pontem (*f*) Corvum in extremi Regni finibus

NOTÆ.

(*a*) *Cortonaque pro his*. una cum duobus oppidis Pierli, & Mercatole, ut *Ammirat. ibid.*

(*b*) *Oratores miſſi*. Bartholomæus Popoleſchus, & Pallas Strozzius.

(*c*) *Ad Ladislaum quoque oratores*. Chriſtophorus Spinus Eques, Joannes Seriſtorius Doctor, & Aloyſius Pittus. *Ammir. p.I. To.2. lib.*18.

(*d*) *Romam petiit*. poſtquam ad annum Bononiæ moratus fuerat.

(*e*) *Cepparanum*. Oppidum, ubi limes agri Romani, aliter Patrimonii S.Petri. *Briet. Parall. Geog. p.III.*

(*f*) *Pontem Corvum*. aliter *Fregellas*, urbem olim claram Latii, nunc oppidum Campaniæ.

nibus caſtra poſuit. Flumen duos (*g*) exercitus dividebat. 1411
Ut primum tempus opportunum viſum eſt, Pontificis (*h*) copiæ tranſiecto flumine Ladislaum aggrediuntur. Diutius magnum certamen fuit. Tandem victoria pro Ludovico ſtetit: acie victus (*i*) Rex menſe Julio cum paucis effugit, fuſuſque, fugatuſque exercitus magnaque ex parte captus e veſtigio de induſtria dimittitur: fugientem cum paucis Regem equitum Præfecti inſequi noluerunt. Hortabatur Ludovicus, cum victoria in manibus eſset, ne Ladislao ſpatium ſe confirmandi darent: facile eſse vincere fugientem, præſertim ſpoliatum exercitu, & prope ſolum, atque a ſuis deſtitutum. Sed Paulus Urſinus (*l*) ceterique equitum Ductores, qui bellum trahi, quam victoriam conſequi malebant, & Ludovico, & ipſi Pontifici parum fidi, procraſtinando tempus hoſti dedere ſe colligendi, exercitumque inſtaurandi. Nulli dubium fuit, quin ſi victum perſequi voluiſsent, aut Ladislaum (*m*) capi, aut debellari eo die potuiſse. Sed præfectorum dolo vincendi occaſio eſt amiſsa. His Pontifici relatis, cum haud ignarus eſset ſuorum culpa tantam victoriam e manibus delapſam, deſperanſque ſuos meliori fore animo (quippe qui vinci Ladislaum nollent) cum Rege (*n*) pacem conſtituit,

Bb ma-

NOTÆ.

(*g*) *Flumen duos exercitus dividebat*. Liris, Latium a Samnio, & Campania dividens.

(*h*) *Pontificis copiæ*. Sfortia Cotignola duce, qui primus Lirim trajecit. *Collenut. Hiſt. Neap. lib.* 5.

(*i*) *Victus Rex cum paucis aufugit*. Ladislaus ad caſtrum *Roccaſicca* non multum a pugnæ loco diſtans in rupe altiſſima ſitum ſe recepit. *Teodoricus a Niem.* in Vita Joannis XIII.

(*l*) *Urſinus ceterique equitum ductores*. ſcilicet Sfortia cum Urſino prædæ incubuere: noluit enim Urſinus Ladislaum penitus tollere: illo enim ſublato, & a bello, & a ſtipendiis ceſſabatur.

(*m*) *Ladislaum capi, & debellari eo die*. Ipſe Ladislaus dicere ſolitus, ſe primo die, & vita, & Regno ſpoliari potuiſſe, ſecundo non quidem vita, ſed tamen regno, tertio nec vita, nec regno. *Collenut. Hiſt. Neap. lib.* 5.

(*n*) *Cum Rege pacem conſtituit*. die XXV. Junii. His conditionibus, ut Neapolitano regno potiretur: Sicilia, expulſo Aragonię Rege Gregorii fautore donaretur: Eccleſiæ ſignifer deſignaretur, aliaque quæ videre erit in *Pign. Hiſt. Princ. Ateſt. initio lib.* 6.

1412 maxime ad eam motus, ut Paulum Urſinum (*o*) ulciſceretur, quo victoria impedita erat: quam Rex parvo ſervavit tempore, & Pontifici, & Florentinis occulte hoſtis. Quapropter æſtate (*p*) ſequenti, magno cum exercitu iter verſus Latium cepit. Erat ante Paulus Urſinus multis de cauſſis odio Pontifici: propterea illum a ſe in ſpeciem cuſtodiendi Piceni cum ſuis equitibus ablegaverat, ſecreto Regi (*q*) ſignificans gratum ſibi fore, ſi Paulus (ut clam conventum erat) ſua opera tolleretur. Id Rex pollicitus locum fraudi oblatum non prætermiſit; ea enim ſimulatione apertius exercitum paravit, ſe Picenum oſtentans petiturum: & forſitan ita egiſset, ut Pauli auxilio Pontificem privaret, niſi Romanorum exulum cohortatio ab ea cogitatione illum avertiſset: Ii frequentes ſecum erant, urbemque pollicentes impulerunt, ut Romam peteret. Securus ſibi Johannes ob occultas conventiones a Rege videbatur fore: timebat tamen nonnihil, cum Latio appropinquantem audiſset, averſa a Piceno via, quoniam ſciret, expertuſque eſset parum ab illo fidem ſervari ſolere. Haud tamen (*r*) ægre ferebat vulgari famam adventare ad Urbem Ladislaum, quo facilius excuſare poſset moram in Germaniam pro celebrando concilio tranſcendendi: neceſsarium enim videbatur pro defendenda urbe haud procul abire: neque vero ullo pacto arbitrabatur tam facile nullo negotio, ut accidit, Ladislaum urbe potiturum. Ita cum inter ſpem, metumque verſaretur animus

N O T Æ.

(*o*) *Ut Paulum Urſinum ulciſceretur*. qui trahi bellum ſtipendiorum cauſsa curabat.

(*p*) *Æſtate ſequenti*. anni MCDXII.

(*q*) *Regi*. Ladislao.

(*r*) *Haud tamen ægre ferebat, &c.* Jam in Germaniam miſerat Joannes Pontifex duos Cardinales Florentinum, & de Celantho, qui Conſtantiam ad Concilium habendum deſignaverant. Cum vero ipſum facti pœnituiſſet, metum ex Ladislai adventu ſimulans, Romæ ſe continebat, & Concilium, a quo ſibi timebat, differendum judicabat. *Dan. Papebroch. in Conatu Chronic. Hiſt. ad Catalog. Rom. Pontif. p. II. p.* 110.

mus dubius, neque tam repente (*ſ*) ullas copias Ladiſlao 1413
opponendi facultas eſset, ille ad mœnia urbis acceſſit, effractoque noctu ab exulibus (*t*) muro prope Capenam portam, itaut libere equites ingredi poſsent, partem copiarum in urbem ire juſſit. Mane capta Urbis parte, quæ deſerta fere habitatoribus jacet, tumultuque ubique excitato, cum repellendi hoſtis ſpe deſtitutus eſset Pontifex, diffiſus (*u*) populo cum paucis (*x*) aufugit, ſeque Florentiam (*y*) contulit. Ladislaus abſque certamine Romam ingreditur. Parabant ſe Romani ad defenſionem: jamque ad duo millia equites ædificia ingreſsos, obſtructis viis, ut neque progredi neque regredi poſsent, ceperant: Sed audita Pontificis fuga, dimiſſis equitibus omnique ſpe auxilii præciſa, ſe Regi permiſere. Urbe potitus in primis Mercatores omnes Florentinos (*z*) per ſummam fraudem ſpoliavit. Nam cum illi tum mercaturas, tum pretioſiora quæque apud amicos in tumultu occultaſsent, ille data publica fide, quæ in perfidiam verſa eſt, omnes cum ſuis rebus ſalvos fore, multis verbis hortatus unumquemque, ut bono eſsent animo, utque depoſito timore omni res ſuas ex conſueto ſecuri agerent, nil ab eo metuentes; quo factum eſt ut ſinguli ſua domum referrent, cum tuti ab omni calamitate fide Regia interpoſita videren-

Bb 2 ren-

NOTÆ.

(*ſ*) *Tam repente ullas copias. Non enim ullum certum Capitaneum deputaverat* (ait *Theod. Niemius* in Vita Joannis XXIII.) *unde Romani, & Curiales qui occurrebant ad hoſtibus reſiſtendum, ad lares proprios deficiente duce redierunt.*

(*t*) *Ab exulibus muro.* Dormientibus cuſtodibus, muris perfractis, ſummo mane juxta Eccleſiam S. Crucis Urbem ingreſſus eſt. *Niemius ibid. apud Rayn. To. 17. Ann. Eccl. Col. Agrip. p. 430.*

(*u*) *Pontifex diffiſus populo*, qui in contraria ſtudia ſciſſus erat: aliqui enim Ladislai partes ſequebantur ſtipendio obſtricti. *Niem. ibid.*

(*x*) *Cum paucis aufugit.* Sutrium primo, deinde Viterbium, tum ad Faliſcos, tum Senas migravit.

(*y*) *Florentiam ſe contulit.* Urbem tamen non eſt ingreſſus, ſed in quodam ſuburbano Epiſcopi Florentini loco moratus eſt: cum enim Florentiæ alii Pontifici, alii Ladislao faverent, diverſis partium ſtudiis ne motus aliquis oriretur, metuebat. *S. Anton. p. III. Tit. 22. cap. 6.*

(*z*) *Omnes Florentinos, &c. ſpoliavit.* licet, ut jam diximus, cum illis pacem feciſſet. Vid. *Collenutium Hiſt. Neap. lib. 5.*

1414 rentur. At ille qui pluris illorum ſpolia, quam ſuam fidem faceret, in captivitatem omnes adduci, bonaque eorum diripi imperavit. Sceleſtum facinus, non ſolum nomine Regio indignum, ſed Pirata etiam nequiſſimo, quorum eſt in rapinis quoque promiſſam fidem ſervare. Poſt fugam Pontificis omnia ferme de Romana Eccleſia, præter Bononiam, a Rege occupantur. Inde veritus ne cum Pontifice (*a*) nova ſe adverſus inirentur a Florentinis fœdera, pacem denuo (*b*) cum eis conſtituit; non ea quidem mente, ut in propoſito perſeveraret: quippe qui dominandi ſtudio incenſus cuncta perturbaret; ſed ut pacis nomine negligentiores Florentinos, imparatioreſque adoriretur. Siquidem paulo ante obitum amenti ſimilis Florentiam ſæpius appellans, Florentiam eundum eſſe dicebat, atque ad id reliquos hortabatur. Sed fatis volentibus, quibus hominum conſilia ſæpius interrumpuntur, ab armis ceſſatum, & peſtis (*c*) iniqua ab Italia ſubmota. Nam cum poſt factam pacem in æſtatis fine Romam conceſſiſſet, in morbum (*d*) incidit, Neapolimque (*e*) triremi delatus diem ſuum obiit, maxima eorum, quibus formidini erat lætitia, quarto, ac decimo ſupra mille quadringentos anno. Libera Ladislai morte ab omni bellorum metu civitas, plurimum opibus, & divitiis crevit, decem ferme annos ocio quietique dedita: Eccleſia quo-

NOTÆ.

(*a*) *Cum Pontifice nova inirentur a Florentinis fœdera*. Noverat enim Pontificem Sigiſmundi Imperatoris, Hungariæque Regis opem petiiſſe, cui ſi Florentini accederent, peſſime ſecum actum iri conjiciebat.

(*b*) *Pacem denuo cum eis conſtituit*. die XXII. Junii in Caſtris prope Aſſiſium poſitis, præſente Henrico Luſignano Gallileæ Principe. *Scip. Ammirat. Hiſt. Flor. p. I. To. 2. lib.* 18.

(*c*) *Peſtis iniqua*. Ladislaum peſtem appellat, qui in Italia non ſecus ac peſtis graſſatus fuerat.

(*d*) *In morbum incidit*. non Romæ, ſed Peruſii febre correptus fuit. *Pellinus Hiſt. Per. p. II. lib.* 2.

(*e*) *Neapolimque triremi delatus, &c.* Romam prius conceſſit, deinde Neapolim, Paulum Urſinum captivum ducens. Ibi autem obiit die VI. Auguſti, Regni ſui ann. XXIX. *Collen. Hiſt. Neap. lib.* 5.

quoque Romana, quæ in tres Pontifices (*f*) ſciſſa erat, 1415
creato Conſtantiæ (*g*) Germaniæ oppido Pontifice Martino Quinto Columnenſi, anno decimo, & ſeptimo poſt 1417
mille quadringentos in priſtinum ſtatum (*h*) reſtituta. Qui ad Italiam rediens, cum Florentiæ pluribus reſediſſet menſibus, eaque mora parum Florentinis (*i*) amicus factus eſſet, Romam proficiſcitur.

POG-

NOTÆ.

(*f*) *In tres Pontifices*. Gregorium, Benedictum, & Joannem.

(*g*) *Creato Conſtantiæ Pontifice*. A Concilio creatus Pontifex Octo Columna S. Georgii Diaconus Cardinalis, Joanne ultro dignitatem abdicante, & concilii ſententiam ſubſcribente. *Plat. de Vit. Pontif. in Vita Joann. XXIV.*

(*h*) *In priſtinum ſtatum eſt reſtituta*. Poſt ſchiſma, ſub Urbano VI. incœptum ann. MCCCLXXVIII. & ad XL. annos protractum, tandem anno MCDXVII. Eccleſiæ priſtina pax reſtituta eſt.

(*i*) *Parum Florentinis amicus factus eſſet*. Hujuſce rei cauſſa in ſequenti libro habetur.

POGGII BRACCIOLINI FLORENTINI HISTORIARUM FLORENTINI POPULI

LIBRI QUINTI

EPITOME.

FOEdus cum Philippo Mediolani Duce a Florentinis feritur. Genuam ille inteſtinis agitatam odiis capit, bellumque in Florentinos movens eorum exercitum in Flaminia apud Zagonaram ingenti ſtrage fundit. Venetorum auxilium Florentini ſibi adjungunt, Brixiaque ductu Carminiolæ occupatur. Pax per Pontificem compoſita. Bellum a Vicecomite ſub ipſa pacis initia renovatur; ſuumque ipſe exercitum in Venetos Florentinoſque ducit.

DIuturnam Florentini populi pacem, quæ de-
1418 cennio (*a*) ferme viguit, primum turbavit bellum, cum Philippo Duce Mediolani cœptum anno ſupra milleſimum quadringenteſimum vigeſimo tertio, ita incerto geſtum Marte, ut eos qui ante ferme pro victis habebantur, victoria ſecuta ſit: Varia quippe belli diutius fortuna fuit. Id certe conſtat raro multis antea ſæculis tanto militum numero, tot copiis, tanto apparatu, ſimul terra marique in Italia bellatum.

NOTÆ.

(*a*) *Decennio ferme viguit*, ab anno MCDXIII, uſque ad annum MCDXXIII.

tum eſſe, ut paribus opibus, viribuſque (hæ utrinque erant ampliſſimæ) neque minore odio ſit certatum. Ejus initium belli cum Ducis culpa parum (*b*) jura pacis ſervantis contractum fuit, tum haudquaquam adverſante Pontifice Martino, qui Florentinos non injuria exoſus, opes eorum debilitari, frangique cupiebat: quæ ut notiora fiant, paulo videtur altius ejus origo repetenda. Recuperato poſt fratrem (*c*) interfectum Mediolano, plurimiſque paternæ ditionis urbibus, quæ per tyrannos (*d*) occupabantur in poteſtatem redactis, ampliandi imperii cupidus Philippus animum adjecit ad oppugnandam Genuam variis factionibus (*e*) laborantem, cujus (*f*) Dux erat Thomas Fregoſus Vir prudens, magnique animi, & ad reſiſtendum parati. Veritus ergo a Florentinis ſubſidia illi ſuppeditatum iri, omni ſtudio cum eis pacem quæſivit, & primo Sancti Antonii Abbatem ad tentandos Florentinorum animos, deinde ſex Oratores, qui de pace aperte inter eos firmanda (cum jam pluribus annis tacita viguiſſet) tractarent, Florentiam miſit. Summa poſtremæ legationis fuit: nulli ignotum eſſe quantas attulerint Italiæ clades bella, quæ inter majores ſuos, & Populum Florentinum hactenus extitiſſent: optare Ducem, ut nedum ſubmoverentur bellorum quæ oriri poſſent occaſiones, ſed ſumma perpetuaque concordia inter eos ſtatueretur, omniſque armorum a quibus Ducis animus abhorret

1418

NOTÆ.

(*b*) *Parum jura pacis ſervantis*. Cum enim in pacis conditionibus eſſet, ut Florentini a Gallia, Dux ab Etruria, & Piceno abſtineret, Forumlivium occupare molitus eſt.

(*c*) *Fratrem interfectum*. Joannem Mariam.

(*d*) *Paternæ ditionis per tyrannos occupabantur*. Ut Cremona a Cavalcabove, & Laus Pompeja, cujus tyranni Joannes Vignati, & Cabrinus Fondulus interfecti. Vide *Joannem Baptiſtam Villanovam Hiſt. Laudis Pomp. lib.* 3.

(*e*) *Factionibus*. Fregoſorum, & Adorniorum.

(*f*) *Dux erat Thomas Fregoſius*. licet contra hunc, Ducem ſuum ſibi exules elegiſſent Theramum Adornium. *Ubert. Foliet. Hiſt. Gen. lib.* X.

1418 ret tolleretur ſuſpicio. Scire ſe Venetos ſemper pacis, atque otii cupidos fuiſſe: Pontificis animum ſibi compertum eſſe ſi ea pax ſequeretur, quo minus univerſa Italia in otio eſſet diutius quietura: ſibi mentem immemorem eſſe præteritorum diſſidiorum, quin potius meminiſſe poſt paternam mortem, cum Gallia omnis bello flagraret (*g*) Florentinos, cum parvo impendio plurimum damni inferre potuiſſent, ab armis ceſſaſſe: hortari ſe eos ad ſumendam eam pacem quam ſinguli appeterent, cum omnibus eſſet profutura. Velle Ducem eos habere parentis loco, nec quicquam malle, quam notum omnibus gentibus eſſe, nihil ſibi eſſe antiquius pacis, & quietis cupiditate: hanc ſe proculdubio majorum ſuorum ambitioni longe anteferre, quæ nihil aliud longo tempore peperiſſet, quam Galliæ, ac Etruriæ vaſtitatem; ab earum memoria abhorrere Ducis mentem teſtabantur, ocium, & quietem ceteris humanis præferentem rebus. Suadere Florentinis, ut eundem animum ſumant, communique conſilio provideant (*h*) Italiæ quieti: His, aliiſque in eam ſententiam in frequenti Senatu recitatis, fuere plurimi, & ſeniores (*i*) præſertim, qui dicerent eam pacem tanquam infidam rejiciendam eſſe, & id, quod poſtea re ipſa compertum eſt, Legatorum verba plena inſidiis videri, omniaque ad fallendum ſpectare: Non enim quæri a Duce ſincero animo, ſed ſimulato pacem, quo facilius Florentinorum metu vacuus queat in quos velit inſurgere: meminiſſe Florentinorum ſubſidiis excitatos, adjutoſque (*l*) contra fratrem tyrannos,

NOTÆ.

(*g*) *Cum Gallia omnis bello flagraret*. A tyrannis omnes fere urbes occupatæ fuerant.

(*h*) *Provideant Italiæ quieti*. Quietem Italiæ ſuadebat, & bellum in Genuenſes moliebatur.

(*i*) *Seniores præſertim*. quorum Princeps Ginus Capponus qui hanc habuit Orationem. *Ammirat. To.2. lib.18.*

(*l*) *Adjutoſque contra fratrem tyrannos*: Ugolinum Cavalcabovem Cremonæ Tyrannum mille ducentis equitibus adjuverant Florentini. Præterea Petro Rubeo, cujus opera Parma a Joanne Maria Duce defecerat, militibus & pecunia præſto fuerant, ut eſt in ſuperiore libro.

nos, quod ne ſibi quoque accideret, ſi quid novi tentaret, 1420
vereretur: Nequicquam ſtandum eſſe promiſſis ejus, qui ſidem ex quæſtu penſitaret: Ducem aliud ore loqui, aliud occultum animo gerere: pacem ab eo oſtentari, bellum intus latere, cui nulla pax, ſed cupiditas regnandi cordi eſset: non quæri ab illo concordiæ fœdus, niſi ut quibus dominari cuperet omni ſpe externi auxilii deſtitutos in ſervitutem trahat: optare illum ſopiri pacis umbra Florentinos, quo ſecurius Genuenſes expugnet, ſimul atque hi in poteſtatem redacti ſint paternum dominandi animum ſumpturum: ardere illum cupidine regnandi, & ab eis incipere, qui eſſent proximiores. Quo enim jure Genuenſibus bellum intulerit, aut qua ratione appetat aliena, niſi cupiditatis impulſu? emerſuram paulo poſt eam flammam latius, quam Reipublicæ expediat, ſi pacis titulo incluſus ignis nutriatur: eandem filio (*m*) mentem fore, quæ fuerat Patri: expugnatis Genuenſibus (*n*) translaturum illum arma in Etruriam, ſi qua detur facultas: conſultius videri, aut dubio, incertoque reſponſo remitti Oratores, aut præſidio adeſſe Genuenſibus, quo vicino bello diſtineatur, quam per ſimulatam pacem illos deſertos auxilio pati: tutiora ſemper conſilia dubiis eſſe præferenda; non tantum præſenti quieti, ſed futuræ quoque providendum eſſe. Alii dandam petenti pacem cenſebant, neque prætermittendam præſentem quietem futuri belli metu: neque vero Genuenſibus in poteſtatem redactis Ducem adeo potentem fore, ut ab eo occupandæ Etruriæ periculum immineat, cum omnis ejus Patria adeo diuti-

Cc nis,

NOTÆ.

(*m*) *Filio mentem fore quæ fuerat patri*. ut enim Galeatius, Veronæ, ac Patavii Dominis profligatis, Florentinos aggreſſus fuerat, ſic & Philippum, Genuenſibus ſubactis, in eos ſigna converſurum.

(*n*) *Expugnatis Genuenſibus, &c.* Eodem argumento Scythæ a Dario petiti (ut eſt apud Herodotum) ſocios ad arma compellunt, quod nequeat hoſtis victoria ferox unius gentis exitio contentus eſſe.

1418 nis, inteſtiniſque ſeditionibus, & bellis vexata jaceat, ut
multis annis nequeat in priores vires exurgere: poſſe fieri,
ut vera ab Oratoribus dicerentur, neque deſperandum pacis illum fœdera ſervaturum, cujus nomen adeo mortales alliciat, ut abominandum videatur oblatam ultro repudiare: Cum Parente bellum geſſiſſe quondam per annos duodecim vario Marte, cujus opes, imperiumque longe, lateque etiam in Etruria diffuſum erat: multo facilius filio imbecilliori admodum obſiſti poſſe ſiquid inſaniat: neque enim ejus res adeo ſecundas eſſe, ut multis annis imperio Etruriæ vacare queat; tempora interim conſilia ſecum ferre. His variis orationibus agitatis, ſeu fatis volentibus, ſeu quia pacis nomen plurimos movebat, fœdus cum Oratoribus menſe Januario undevigeſimo ſupra
1419 mille quadringentos anno his conditionibus firmatum eſt:
Ne Duci ultra Pontremolum Etruriam verſus, Mutinamque arma movendi, aut ultra Cruſtulum (*o*) fluvium verſus Bononiam ullas copias mittendi, urbeſve, aut oppida capiendi deditaque tenendi, auxiliaque cuiquam mittendi jus eſſet, nulloque fœdere ad ſocietatem cuipiam
1421 infra hos fines jungi poſſet. Pace conſtituta, ac ſolemnibus rite peractis Dux Genuam (*p*) longo bello, inteſtiniſque ſeditionibus debilitatam anno poſtmodum ſecundo,
1422 ac vigeſimo poſt mille quadringentos capit. Ægre autem tulit emptum de Genuenſibus belli tempore Liburni portum, qui ditionis Piſanorum fuerat, propter (*q*) pecuniam illis ad uſum belli datam, quam poſtea occaſionem
præ-

NOTÆ.

(*o*) *Cruſtulum fluvium*. qui averſo e regione in Apennini jugis fonte oriundus Padum illabitur. *Blond. Flav. lib.* 1. *Dec.* 3.

(*p*) *Dux Genuam, &c.* Genua a Thoma Fulgoſio ejus Duce, qui ſe prius dignitate abdicaverat, Philippo tradita eſt, quod ſatius videretur, externo eam Principi concedere, quam evertendam ſuis exulibus relinquere. *Ubert. Foliet. Hiſt. Gen. lib X.*

(*q*) *Pecuniam illis ad uſum belli datam*. Centum, & viginti aureorum millibus Liburnum emptum adnotat Folieta ibid. ſed centum millibus tantum fuiſſe emptum kal. Jul. aſſerit *Ammirat. p. I. T. 2. lib.* 18. *p.* 991.

prætulit pacis violandæ cupiditati. Venerat interim Florentiam (*r*) ex Germania Martinus Pontifex, ubi plures commoratus menſes, ac publice, privatimque verborum contumeliis (*ſ*) affectus, cum per vicos quædam in ejus contemptum publice a pueris decantarentur, neque id prohiberetur a Magiſtratibus, omnia viſus eſt æquo animo ferre: verum altius penetrarunt verba, quam ut facile obliterari poſſent. Erat tunc Civitas longa pace admodum opulenta: opes ampliſſimæ: pecuniis affluebant cives ſupra modum elati faſtu; & ut fieri ſolet, ex rerum copia orta ſuperbia, neque Pontificem vereri, neque quemvis alium magni pendere ſinebat, neque etiam advertere fortunæ varias mutationes, ejuſque infidam indulgentiam raro longiorem hominibus dari, quoque magis blandiatur, eo plus formidandam eſſe illius varietatem. Quod autem Martinum admodum offendit, favor erat Brachio (*t*) Peruſino bellicis artibus jam inde claro, multaſque urbes (*u*) Eccleſiæ occupanti, per Florentinos antea (*x*) præſtitus. Concordia deinde Florentinorum opera cum Pontifice nonnullis amiſſis oppidis receptis, facta, ad Urbem proficiſcitur, indignatus plurimum ob verborum contumeliam, quam facile extinguere potuiſſent, non repreſſam. Ægrius quoque tulit, ut eum ſæpius (*y*) querentem audi- 1422

NOTÆ.

(*r*) *Florentiam ex Germania*. E concilio Conſtantiæ Florentiam venit die XXV. Febr. MCDXIX.

(*ſ*) *Contumeliis affectus* Ea nefaria cantiuncula quæ omnium in ore verſabatur: *Papa Martino non vale un quattrino*, qua indignatus Pontifex Leonardo Aretino ejus a Secretis, ſe ita facturum dixit, ut majorem eum pretio dignum Florentini arbitrarentur. *Leon. Aret. Hiſt. Flor. ſeu ſui temporis*.

(*t*) *Brachio Peruſino*. ſeu ex oppido Montonæ Peruſini agri. *S. Antonin. p. III. Tit.* 22. §. 1.

(*u*) *Urbes Eccleſiæ occupanti*. Decem & ſeptem enumerat *Pompejus Pellinus Hiſt. Per. p. II. lib.* 11. queis addenda Roma ipſa, & Peruſium a Brachio occupatum.

(*x*) *Favor per Florentinos præſtitus*. Pax ſcilicet Florentinorum opera cum Regina Joanna, & Brachio confirmata, quod plurimum Brachio aliis bellis implicito profuit. Brachius inſuper ſummo honore & apparatu a Florentinis exceptus eſt, & Civitate donatus. *Scip. Ammirat. p. I. To.* 2. *lib.* 18.

(*y*) *Sæpius querentem audivimus*. Nam Poggius ejus a Secretis erat, & valde familiaris.

1422 vimus, in Brachii gratiam a Florentinis ſpretam amicitiam,
ſocietatemque quam ſæpius poſtularat, qua in re viſum
eſt ſuperbe nimium ſuam contemni auctoritatem. Anno
1423 poſtmodum Alphonſus (*z*) Sancti Euſtachii Cardinalis Legatus ad regendam Bononiam deſtinatur, cujus favore cum Duce belli origo manavit. Is enim animadverſa populi mobilitate defectionem timens, quo recentem ſtatum aliquo firmiori auxilio muniret, ſocietatis fœdere cum Florentinis jungi poſtulavit. Quo ob eam rem denegato, ne qua novæ contentionis, aut belli cauſa oriretur, Legatus eo magis futuros metuens motus, idem quod ille ultra accepit, a Duce petivit: qua ex re malorum omnium eſt initium profectum. Nam violata per Ducem pace, cujus legibus cavebatur nominatim, ne Bononiam in ſocietatem recipere, aut aliquo fœdere cum ea jungi liceret, Florentini pacem ab eo non ſervatam per litteras queſti ſunt. Dux ad ſimulandum, ac diſſimulandum promptus, miſſis Florentiam (*a*) Oratoribus cauſſam ſuam ea ratione tutari conatus eſt, ut diceret, non ad infringendam pacem cujus eſſet cupidiſſimus, ſed ad ſalutem Legati ſibi timentis id a ſe factum eſſe, longaque oratione de ſuo ad ſervandam Florentinorum amicitiam animo diſſeruere. Multis dictis, ut qui culpam excuſare nequirent, abjerunt. Animis dubiis, ac ſuſpenſis ſupervenit obitus Georgii Ordelafii Forilivii tyranni, qui ſuperſtitibus filio (*b*) impubere, & Lucretia uxore Ludovici (*c*) Principis Imolæ filia, deceſſit e vita, unde diſcordiarum exordia profecta ſunt. Ea parum civibus fidens propter Ca-

NOTÆ.

(*z*) *Alphonſus, &c.* ex Caſtilia oriundus, imo Caſtiliæ Regis affinis.

(*a*) *Florentiam oratoribus*. quorum Princeps Thaddæus Vimercatus..

(*b*) *Filio impubere*. Thebaldo, decimum annum vix attingente. *Blond. Flav. Dec. 3. lib. 1.*

(*c*) *Ludovici Principis*. ſeu Ludovici Alidoſii Imolenſis Vicarii, ut *Sigiſmundus Marcheſius Hiſt. Foroliv. lib. 6.*

Catharinam quæ conjugis ſoror fuerat, & Ghibellinæ fa- 1423 ctionis viris favebat, paterno conſilio in civitate regenda utebatur, quod ægre ferens Catharina (*d*) ſuos ad novas res hortari cœpit. Lucretia cum his quos ſibi fidos putarat, quo filiis caveret, ſocietatem antea cum Florentinis initam renovavit. Reliqui civium ſuadente Catharina in Ducis favorem inclinarunt, qui urbis illius capiundæ oblatam ſpem minime repudiavit. Igitur Lucretiam primo tentat, ut abrogata Florentinorum ſocietate ſibi hærere, & fœdus inire ſecum vellet: auxilia inſuper pro filii tutela pollicetur. Illa in ſocietatem cum Florentinis perſtans benigne reſpondit, ſi caſus tulerit ſe opes illius imploraturam: eadem & Catharinæ per (*e*) nuncios exponit, ſuadens in ſuam ſectam vellet cedere, multoque plura ei quam Lucretiæ offert. Sata inter duas mulieres, civeſque diſcordia, plures equitum (*f*) turmas in agrum Bononienſem contra pacis conditiones miſit. Quod mirati admodum Florentini, & eam rem minime ſpernendam (ut majus incendium excitaturam) rati Legato (*g*) ſcripſere: mirari ſe quid ſibi tam ſubitus tot equitum adventus vellet: haud recte ab eo factum, qui Ducis equites ad perturbandum ocium in agro Bononienſi ocioſos eſſe fineret: ſuſpicari ob id aliquam occultiorem fraudem contra ſe a Duce machinatam eſſe: rogare ut eos miſſos faceret, quo omnis rerum novarum ſuſpicio, & cauſa abeſſet. Ad

ea

NOTÆ.

(*d*) *Catharina*. Ordelafeæ gentis, Georgii defuncti ſoror, Bartholomæo Fregoſio Genuenſi nupta.

(*e*) *Catharinæ per nuncios exponit*. Tentatum Catharinæ animum a Philippo, ac ea adjuvante Forumlivium captum refert Poggius, & cum eo *S. Antonin. Tit.* 22. *cap.* 8. §. 1. cui adhæret etiam *Blondus Flav. Dec.* 3. *lib.* 1. Hoc tamen acriter impugnat *Scipio Ammirat. p. I. To.* 2. *lib.* 18. *p.* 1000. nunquam enim nec in archivis, nec alio publico in loco ſe comperiſſe ait, huic tractatui Catharinam interfuiſſe, aut operam ullam præbuiſſe.

(*f*) *Plures eqxitum turmas*. Quadringentos equites Duce Sicco Montagnaneo Lugum mittit Philippus, quod oppidum Ludovicus Cunii comes Nicolai Eſtenſis patrocinio fultus tenebat.

(*g*) *Legato*. Bononienſi.

1423 ea Legatus, eos equites a ſe evocatos reſpondit, quibus ad recuperandum (*h*) Caſtellum Bononienſe uteretur: nullum ex eo Florentinis periculum imminere. Ridiculum id, neque veriſimile (cum reſponſum eſſet) videri, tantum equitatum pro tam parvula re ex Gallia excitatum, dieſque palam facturos quem ii dolum ſecum portarent: extemplo ſuſpicionem Nicolaus Eſtenſis Ferrarienſis Princeps auxit, qui & ipſe ſcripſit eos equites ſua cauſsa veniſſe, qui paulo poſt Lugum oppidum Forolivii propinquum conceſſere. Ibi cum aliquamdiu morarentur, Dux ſolita calliditate, utrique & Lucretiæ, & Catharinæ ſeorſum ſcripſit, ſe ejus cauſsa miſiſſe equites, quo volenti auxilio eſſe poſſent. Lucretia in Florentinorum ſocietate repudiato Ducis fœdere perſeverat. Catharina, quique cum ea ſentiebant oblatis auxiliis freti, occaſione ſumpta, excitatoque (*i*) tumultu a Lucretia deficiunt, captamque in cuſtodiam tradunt, unde fugiens (*l*) Forum Popilii petit, Duciſque equites (*m*) in urbem recipiunt. Capta proditione civium urbe, varia Florentinorum conſilia agitabantur, quidam bello vindicandam tantam injuriam cenſebant, quidam tentanda omnia priuſquam ad arma deveniretur. Violatum pacis fœdus erat, tranſgreſſique longo intervallo fines in ejus conditionibus ſtatuti: defendendam Lucretiam omnes vociferabantur, & vim vi repellendam: tunc tandem aſſerentes emergere fructus pacis tantopere a Duce hactenus petitæ. Quo autem facilius de bello ſi opus foret, agi poſſet, Decemviri ſine

N O T Æ.

(*h*) *Ad recuperandum Caſtellum Bononienſe*. quod Fregoſius ab Antonio Bentivolio exule emerat.

(*i*) *Excitatoque tumultu*. ab Andrea Ludovici Moratino, & Nicolao Latiolo die IV. Maji prima noctis vigilia. *Sigiſm. March. Hiſt. Foroliv. lib.6.*

(*l*) *Unde fugiens*. Feneſtris cubiculi, in quo aſſervabatur, noctu dilapſa eſt una cum Matthæo Cimatore, & Amatore de Orciolis. *ibid.*

(*m*) *Duciſque equites*. ut ſupra diximus, Sicco Montagnaneo Ductore.

ſine provocatione creantur, qui e veſtigio duos equitum 1423
(*n*) Præfectos cum ſexcentis equitibus ad forum Popilii, ut Lucretiæ præſidio adſint, mittunt. Ne autem inconſulto bellum appetere exiſtimarentur, viſum eſt in primis, & litteris, & oratoribus queri de violata pace, ſi quomodo poſſet abſque certamine res componi. Queſti ſunt igitur primum per litteras cum Duce, pacem ab eo interruptam eſſe, cum ſciret fœdere ſe, ne id faceret prohiberi: æquum videri, ut revocaret equites, urbemque relinqueret quam per injuriam cepiſſet: deinde Ferrarienſi ſcripſere, ut Ducem ad ſervanda pacis fœdera cohortaretur. Ad ea reſcripſit Dux, ſe per oratores, quos Romam miſſurus eſſet, reſponſurum: unum velle eos ſcire, ſe pacem optare: quæ vero commiſſa forent, præter ſuam (*o*) voluntatem accidiſſe. Oratores cum Florentiam veniſſent, multis verbis Ducem excuſare conati ſunt, aſſerentes illum omnino ſervaturum pacem, equites inſuper revocaturum, ac urbem redditurum polliciti ſunt, ſi eorum ſaluti, a quibus urbs tradita erat conſuleretur: nolle enim cives qui ſecum ſenſiſſent, adverſæ factionis judicium arbitriumque ſubire. Sperare ſe, ſi qui ex primoribus Mediolanum mitterentur, rem procul dubio eſſe conventuram. His dictis cum ſummam ſpem concordiæ oſtendiſſent, Romam profecti ſunt. Florentini miſſo ad Pontificem oratore Marcello Strozza juris ſcientia claro, variis Ducis fraudibus, Legatique injuriis longo ordine enarratis, cujus opera, & aſtu Forumlivii in Philippi poteſtatem, licet teſtantis Ferrarienſis nomine eam urbem teneri, illo ſpreto veniſſet, cunctiſque quæ per Ducem ad

NOTÆ.

(*n*) *Duos equitum Præfectos*. queis tamen præerat Pandulphus Malateſta, cui Imperium conceſſum a Florentinis fuerat die XXIII. Auguſti.

(*o*) *Præter ſuam voluntatem accidiſſe*. Culpam enim Ferrarienſi tribuebat, illius nomine paratis inſidiis.

1423 ad eam diem facta erant expoſitis, pluribus verbis Martinum hortatus eſt, ut urbem de ſuo captam, cum tempus daretur recuperare, & e tyrannorum ſervitute eximere vellet; quod facile videbatur fore, ſi in amicitiam, ſocietatemque coirent, illique mandaret, ut exercitum domum revocaret. Vana omnia, etſi vera afferebantur, apud exulceratum odio in Florentinos animum fuere: ut qui Philippo faveret, & illos bello vexari ſummopere appeteret. Excuſatione itaque uſus, quod intentus omni cura in bellum (*p*) Aquilanum contra Brachium eſſet, nec rebus Flaminiæ vacare poſſet, eum miſſum fecit: eo tantum conceſſo, ut revocato Alphonſo Cardinalem Senenſem (*q*) (Pontificem maximum Eugenium nomine futurum) e Piceno, ubi Legatus erat, ad Bononiam gubernandam deſtinaret. Dum hæc utrinque aguntur, Ferrarienſis eam urbem ſuæ ditionis eſſe palam dictitans, per Oratorem (*r*) Florentinis nuntiat, ſi paterentur Livii forum a ſe, aut pueri, aut ſuo nomine teneri, curaturum, ut copiæ Ducis in Galliam redirent, quo fieret, ut omne belli ſemen tolleretur. Reſponſum eſt, non eſſe dignitatis Populi Florentini prodi ſtatum ſocii, & amici, quem tueri (*ſ*) ex fœdere debeant: rectius fore, ſi daret operam, ut oppidum impuberi filio reſtitueretur: neque enim aut ſuæ honeſtatis, aut Ducis eſſe, aliena rapere, neque eſſe prudentiæ ſuæ velle alienam culpam in ſuam traducere: aperte

NOTÆ.

(*p*) *Bellum Aquilanum*. Duo enim Aquilanæ ditionis oppida Brachius occupaverat, & diripienda militibus dederat exaſperato in Pontificem animo. *Rayn. Ann. Eccl. To.* 18.

(*q*) *Cardinalem Senenſem*. Gabrielem Condulmerium patria Venetum.

(*r*) *Per oratorem*. Joannem Strozzium equeſtris ordinis Florentinum, quem apud ſe educatum & Ferrarienſi civitate donaverat, & opibus auxerat. *Blond. Flav. Dec.* 3. *lib.* 1.

(*ſ*) *Quem tueri ex fœdere debeant*. Inito in Ladislaum Siciliæ Regem fœdere, cautum in eo fuerat, ut ſocii invicem contra omnes ſibi auxiliarentur. Moriens prætera Ordelaſus unus ex fœderatis Lucretiæ uxori præceperat, ut filium Florentinorum patrocinio commendaret.

aperte cognoſci hæc omnia a Duce fallendi gratia fingi, ut nulla in re pacem violaſſe videatur. His longe contraria paulo poſt Archiepiſcopus (*t*) Genuenſis ad urbem vadens narravit: mandatum ſibi ab eo aſſerens, ut Florentinis referat, ſi quæ fecerit, Martini gratia feciſse: equites Pontifici auxilio miſsos urbem illius voluntate cepiſse, tanquam locum idoneum, apud quem ſi quo proficiſceretur, quietem capere, & impedimenta tuto relinquere poſſet. Hujuſmodi artibus & aliam Dux adjecit, miſso Florentiam Oratore (*u*) Franchino, juriſconſulto ſummæ auctoritatis viro, qui ſuis verbis diceret, ſe pacem omnino cum eis cupere, quacumque & Pontifex, & Veneti vellent conditione; quorum arbitrio pacis leges eſset permiſsurus. Suaſit præterea, ut oratores ad Ducem mitterent, per quos ſperaret proculdubio rem facile componi poſse. Franchino etſi minime Senatus crederet, parumque fidei haberet, cum ejus verba ad dolum ſpectarent; tamen, ne pacem oblatam ſpernere, aut bellum exoptare exiſtimaretur, extemplo Bartholomæum Valorium egregii animi, conſiliique virum, & Nellum (*x*) Juriſconſultum ad Ducem mittit, qui cum Laudum perveniſsent viginti millibus paſsuum Mediolano propinquum, Ducis juſsu ſe adire prohibiti ſunt: aſserentis ſe, cum ex ea civitate, quæ peſtilentia (*y*) laboraret, venirent, niſi poſt quadrageſimum diem eos non auditurum: miſsurum tamen, qui cum eis ſuo nomine de poſtulatis agerent. Ad 1423

Dd quæ

NOTÆ.

(*t*) *Archiepiſcopus Genuenſis ad urbem vadens*. Petrus dictus Petrochinus Papienſis, ab Epiſcopatu Terdonenſi ad Novarienſem tranſiit; ab hoc vero ad Genuenſem Archiepiſcopatum vocatus eſt ann. MCDXXIX. Hunc pro Mediolanenſi Duce legatione apud Florentinos functum refert *Ughelius Ital. Sacr. To. 4. Col. 1239.*

(*u*) *Oratore Franchino*. Caſtilionenſi.

(*x*) *Nellum*. Martinum Saminiatenſem Juriſconſultum.

(*y*) *Quæ peſtilentia laboraret*. Florentiæ enim quædam peſtilentiæ ſigna apparuerant teſte *Ammirat. p. I. To. 2. lib. 18.*

1423 quæ (z) oratores, ad Ducem ſe, non ad alios ire juſſos reſpondent, neque peſtem ſe, ſed pacem ſecum ferre, quam ſi reſpueret armis decernendum eſse. Deluſi re infecta oratores retroverſi civitatem ſummo adverſus Ducis fraudes odio incenderunt: Oratio Bartholomæi præſertim dolos detegentis animos omnium commovit, qui cum de legatione ſua, deque Ducis tergiverſatione ad populum referret, hujuſmodi habuit Orationem. *Si cum eo viro nobiliſſimi cives nobis res eſſet, in quo aliquid certi conſilii ineſſet, ac non in horam pro ſuo commodo ſententiam mutaret, dicerem fortaſſis aliqua ex parte ſuorum oratorum pacem præſeferentium verbis credendum eſſe. Sed cum bellum acerrimum inſtet nobis ab eo, qui nulla aut jurisjurandi, aut fidei, aut fœderum jura norit, qui toties nos luſerit, ac fefellerit: qui in eo ludo ab adoleſcentia verſatus nullas, niſi decipiendi leges didicerit: non quid dicat, ſed quid agat, non quid loquatur, ſed quo ſpectet, non quid offerat, ſed quid obſervet, eſt animo advertendum. Pacis fœdera miſſis equitibus, ſocietateque cum Alphonſo Legato inita, abrupit: datam fidem ſolvit, jusjurandum ſolemne contempſit. Ea pro nihilo habuit, quæ apud alios ſanctiſſime obſervantur, quibus nulla majora habentur humana vincula inter mortales. Capto Livii foro, non ſua, ſed aliena id factum opera ſimulavit: nunc culpam in Ferrarienſem vertens, nunc præferens Pontificis voluntatem, quæ omnia procul a vero diſtant. Multis variiſque verbis, ac legationibus eluſi ſumus, multis fraudibus appetiti, multis dolis decepti. Nos vero quos ultro ſub pacis ſpecie ad ſe ire* (a) *perſuaſit, qua contumelia ſprevit, deſpe-*

NOTÆ.

(z) *Ad quæ Oratores, &c.* Tanto contemptu loquutos fuiſſe Oratores negat *Ammirat. ibid.* ſed reſponſum hoc a Poggio confictum ait, oſtenditque ex eo præcipue, quod oratores Taddæus Vimercatus, & Franchinus ab ipſo Duce miſſi, pronam Domini ſui voluntatem ad pacis conſilia teſtati fuerant, & ad calumniæ ſibi intentatæ expurgationem.

(a) *Ad ſe ire perſuaſit.* per Archiepiſcopum Genuenſem.

deſpexit, inauditos dimiſit? Omnia profecto hujus tyranni conſilia eo pertinent, ut receptaculum propinquum habeat, quo nobis bellum inferre, & parva impenſa vires noſtras debilitare queat. Parentis hic animum induit, & ejus veſtigiis hæret, qui nos ſemper per pacis ſpeciem oppreſſit: hæc fuit cauſſa quærendæ quondam nobiſcum pacis, ut ſubactis Genuenſibus liber vicinorum metu in nos arma facilius verteret. Bello hæc immanis ambitio reprimenda eſt, quæ æſtuat imperandi cupiditate, proinde fraudes virtute ſunt, & viribus ſuperandæ; non dolo, ſed aperto marte tam variæ inſidiæ reprimendæ. Paremus igitur quæ ad bellum gerendum ſpectent, ne ſerpens ille nos imparatos deprehendat, & a ſe tanquam nullius conſilii homines deluſos glorietur: pacem interim ſi vera, non ficta afferat, minime repudiemus, eo tendant conſilia, atque opera noſtra, ut libertatem conſervemus, ut non moviſſe bellum, ſed motum inviti, tractique repreſſiſſe videamur. 1423 Hac legatione renuntiata, conſpectoque Ducis ad decipiendum animo, & a concordia alieno, de gerendo bello decrevere. Martinus Pontifex, qui rebus Ducis ob potentiam Florentinorum timebat, & quia Brachius vir bello egregius, & ætatis ſuæ Dux maximus, reique militaris ſcientia omnium judicio princeps, ſperabatur (id enim pollicitus erat) cum tribus equitum millibus Florentinorum auxilio venturus, conſpiciens majorem excitari belli molem, quam quæ per Ducem ferri poſſet, Antonium (*b*) Luſcum virum prudentia, & eloquentia ſingulari, Oratorem ad Ducem pro iteranda pace deſtinavit. At dux conſuetis uſus artibus, omnem præteritorum culpam a ſe rejiciendo, illamque in Ferrarienſem transferendo,

Dd 2 cujus

NOTÆ.

(*b*) *Antonium Luſcum*. A ſecretis Martini V. & Poggii collegam, uti compertum eſt ex *Baptiſta Poggio in Orat. Card. Capranica. Miſcell. Ballut. To.* 3. Luſcum ſecum colloquentem fingit Poggius ipſe, ubi *de Ruina urbis Romæ. Viſebamus* (inquit) *ſæpe deſerta urbis, Antonius Luſcus vir clariſſimus, egoque, &c.*

1423 cujus opera urbs capta eſſet, omnino pacem ſe velle affirmavit, ſed urbis reddendæ nequaquam penes ſe arbitrium eſſe. Ferrarienſis, & ipſe novi belli dedecus fugiens per oratorem Florentinos monet, atque obſecrat, ut pro reintegranda pace, cujus Dux cupidus eſſet Legatos ad ſe mitterent: mandata enim ab eo habere, quibus pacem aperte polliceatur, qui conditionibus antea petitis aſſenſurum ſe promittat. Miſſis legatis Dux ceteris omiſſis in eo perſtabat, ut qui ſecum ſenſiſſent, tuto, & abſque noxa in urbe ſalvis bonis eſſe liceret, ſecurique ab alterius factionis injuria forent: hoc & antea Dux Antonio pollicitus erat, quod haud inique videbatur peti. Florentini Brachii promiſſis multa pollicentis freti, ſpe victoriæ, omnes ejuſmodi aſpernabantur conditiones, liberum civium arbitrium Lucretiæ filioque permitti poſtulantes. Facile omnia conveniſſent, niſi cives nonnulli nimium ad arma præcipites victoriam ſibi perſuaſiſsent. Ignari profecto, quam ſit periculoſum felicem ſibi fortunam ſpondere. Pluribus ergo diebus variis collocutionibus nequicquam conſumptis, cum ad interponendam moram ea agi viderentur, data ſpe fruſtrati Florentiam redeunt. Cum variæ excurſiones, rapinæque utrinque in Flaminia fierent, Ludovicus Alidoſius, neque Duci, neque Florentinis aperte favens amiſsa Imola captivus (c) ad Ducem perducitur. Capta eſt ea urbs proditione militis, qui ad hoſtes tranſiens, cum compertum haberet, quæ arcis pars haud ſatis firma præſidiis eſſet, qua arte, & loco capi poſset edocuit, ducemque ſe itineris præbuit: cumque ob aeris intemperiem, hyeme vi frigoris aqua foſsæ arcem circumdantis obriguiſset gelu, adeo ut iter tutum præberet adeuntibus, nonnullos pedites ſecum cum ſcalis ducit, in arcem-

NOTÆ.

(c) *Captivus ad Ducem perducitur*: a Zanone Juſtinopolitano circumventus.

cemque, cum ſomnus alte vigiles nil tale verentes oppreſſiſ- 1423
ſet, evadit, atque obtruncatis cuſtodibus, ceteros qui in ſubſidiis erant dato ſigno mœnia ſcandere jubet, captaque arce cum magno numero hoſtes introiſsent , urbe noctu potiuntur. Tantam (*d*) calamitatem ab umbra paterna poſt ejus obitum multis antea annis Ludovico prædictam, tempuſque urbis amittendæ, & diem deſignatam ferunt, ut a me in libris de varietate fortunæ pluribus deſcribuntur. Imola amiſsa, iterum ad Pontificem legatio decernitur, quæ duas jam urbes ſuæ ditionis a Duce occupatas doceret, rogaretque denuo pro communi pace, ut urbes eas repeteret; non enim de propriis, ſed Eccleſiæ oppidis certamen eſse, quod iis recuperatis facile ſedaretur. Ille ex veteri (*e*) odio cupidus Ducis augeri vires, quo Florentinorum (ut ajebat) ſuperbia reprimeretur, cum ſua conſuetudine non eſse id ſibi integrum propter (*f*) Brachii bellum reſpondiſset, ſatisfeciſse tamen quoad potuerit eorum precibus, cum Legatum (*g*) illis longe acceptiſſimum Bononiam miſerit, in incepto perſtabat: paulo poſt tamen Ducis precibus victus, qui Legatum nimis faventem (*h*) Florentinis apud volentem incuſabat, hominem removit, & Archiepiſcopum (*i*) Arelatenſem Ludovicum (qui poſtea Cardinalis ab eo eſt factus) urbi præfecit. Diverſis

NOTÆ.

(*d*) *Tantam calamitatem ab umbra paterna, &c.* Quin imo dum anteriori ad eam calamitatem die librum evolveret a Patre ſcriptum, in eam incidiſſe paginam in qua ejus exitium deſcribebatur, narrat *Blondus fine Dec.3.* quod tamen haud fide dignum puto.

(*e*) *Ex veteri odio.* Quod Florentini Brachio faviſſent, ſibique injurii fuiſſent, dum Florentiæ morabatur, ut jam dictum eſt.

(*f*) *Propter Brachii bellum.* Studium nempe liberandi Neapolitani Regni, & recuperandi Patrimonii S. Petri a Brachio occupati vires Pontificias exercebat. Vid. *Pellinum Hiſt. Peruſ. lib.11. p.II.*

(*g*) *Legatum longe illis acceptiſſimum.* Gabrielem Condulmerium Cardinalem remoto Alphonſo Cardinali S. Euſtachii, quem ut ſibi adverſum accuſaverant Florentini.

(*h*) *Legatum nimis faventem Florentinis.* Inſcio Pontifice fœdus inierat cum Florentinis Legatus. Nam Imolæ & Forilivii occupatione territus Bononiæ timere ceperat. *Girard. Hiſt. Bonon. lib. 29.* & *Sigonius Hiſt. Epiſcop. Bonon. lib. 3.*

(*i*) *Archiepiſcopum Arelatenſem Ludovicum.* de Alamanis Sabaudienſem.

1424 verſis in locis dum hæc aguntur, Florentini deſperata tantopere quæſita pace, ad bellum gerendum converſi, poteſtatem Decemviris ejus adminiſtrandi pro Reipublicæ ſalute permiſere. Multa interim inter cives variis ſententiis jactabantur: aſserebant ex primoribus plurimi, neceſſarium ad tuendam libertatem videri bellum ſuſcipi adverſus Ducem, cum levis, aut nulla potius fides in eo eſſet habenda, quam tam aperte ſæpius irritam fecisset. Captam contra fœdus urbem ſociam, atque vicinam, & dum ſe pacis cupidum oſtentat, quo remiſſiores eorum animos reddat, proditione Imolam ſuo imperio adjeciſſe: proclivem eſse eum ad dejerandum, qui tam parvi faceret jurisjurandi auctoritatem. Plena dedecore ſolere videri principia delinquendi; cum vero labi ſemel cœperis facilem curſum ad nequitiam dari: deterius videri tot (*l*) legationes illuſas, tot verba dolis abſumpta, quam abruptam fidem: retinere Ducem paternum odium adverſus Florentinam libertatem: ſimulaſse illum ſe pacis cupidum, quo vires amiſsas inſtauraret: poſtea ſimilem ſui evaſiſse: renovare illum cœpiſse odia cum progenitoribus habita, & majoribus viribus majores inimicitias exercere: compeſcendam dominandi libidinem jam ſurgentem: obſtandum principiis eſse: facilius enim naſcenti malo obviam iri poſse, quam corroborato: nullo pacto tolerandam tanti (*m*) hoſtis propinquitatem: quæcumque ab eo ad eam diem ſint dicta eo ſpectare, ut tanquam conniventes, ac dormientes Florentinos facilius queat fallere. Non litteras, non oratores, non ſuaſores, non querelas ullius momenti apud illum fuiſse, ſed in dies nova parari

NOTÆ.

(*l*) *Tot legationes illuſas*. præſertim cum Bartholomæum Valorium, & Nellum Florentinorum legatos ſe adire non paſſus eſt, peſtis ſuſpicione dolum tegens.

(*m*) *Tanti hoſtis propinquitatem*. Urbibus enim paullo ante occupatis, Forolivii, & Imola, propinquior Florentinis factus erat.

ri tendicula, quibus Reſpublica Florentina ſuis laqueis innecti queat: parandas e veſtigio copias eſſe, in Flaminiamque mittendas, quibus mordacis ſerpentis aſtus incaſſum evadant. At vero nonnulli ex ſenioribus qui pacem malebant, maturius conſulendum cenſebant, minimeque inutilem dicebant, aut perniciosam parvi temporis moram videri, ſi conſilio regatur, cui nil tam adverſum habeatur, quam feſtinatio. Ducem aperte profiteri pacem cupere ſe, Pontificiſque (*n*) decreto pariturum: quod equites ſui egiſſent corrigi, emendarique poſſe, cum ſe inſcio dicat eos auxilium deprecantibus tuliſſe. Expectandum igitur paulum, ſi quo modo locus daretur reſarciendæ pacis. Legationibus mittendis, objiciendis, purgandiſque criminibus circumacto fere anno, cum Ducis equites horrentis pacem Flaminiam vaſtarent, Decemviri, qui prioribus ſuffecti erant, decreto bello Pandulphum (*o*) Malateſtam, Urſum (*p*) Urſinum, Ludovicum (*q*) Obitium Lucenſem, Nicolaum Tolentinam, Arditionem (*r*) Carrarienſem, pluresque (*ſ*) præterea Præfectos rei militaris peritos, cum ſex equitum, peditum vero tribus millibus mercede conducunt, Ducemque belli Carolum Malateſtam, virum bello, & pace inſignem declarant, qui coacto in unum exercitu caſtra prope Livii forum metatus eſt, ſi qua occaſio per ſeditionem ſe offerret urbis reci- 1424

NOTÆ.

(*n*) *Pontificiſque decreto pariturum*. Pontificem Florentinis infenſum noverat, ideo illius arbitrio ſe ſuaque committebat.

(*o*) *Pandulphum Malateſtam*. Caroli Ariminenſis Principis fratrem.

(*p*) *Urſum Urſinum*. a Monterotundo.

(*q*) *Ludovicum Obitium*. Lucenſem appellat Poggius Ludovicum, quia a Luca oriundum, qua ejus majores a Gibellina factione expulſi Pratum venere poſt annum MCCC. Civitate vero Pratenſi, & honoribus præcipuis donati ſunt, ut ter Priores urbis fuerint renunciati, ut videre eſt in eorum ſtemmate quod mihi communicavit Clar. Vir *Abb. Joann. Baptiſta Caſottus*, qui hæc etiam in ſua quam elaborat Prati hiſtoria fuſius adnotabit.

(*r*) *Arditionem Carrarienſem*. a Brachio una cum ducentis equitibus Florentinorum auxilio miſſum.

(*ſ*) *Plures præterea Præfectos*. Rannuccium ſcilicet Farneſium, & Chriſtophorum Lavellum. *Ammir. To.2.lib.18.p.*1010.

1424 recipiendæ. Caſtella quoque (*t*) aliqua expugnavit: prædæ parum fuit, cum omnia pecora, agreſteſque in urbem comportatis eorum rebus refugiſſent. Summum erat Decemvirum ſtudium in exercitu comparando, quo ſuperior Philippi copiis eſſet. Sed non minor inerat cura, ut favore exulum Genuenſium urbem tam validam amitteret: quorum exhortationibus adducti, triremes quatuor, & viginti ſub Henrico Alphonſi Regis Aragonum fratre, Lucæ Albitii Maſi equitis filii opera, comparant, quæ portum ingreſſæ, ſi qui tumultus in urbe civium factione orirentur, nihil profecere: Plus etenim apud illos odium (*u*) in Catalanos, naturali, & inſita inimicitia, æternoque pene hoſti valuit, quam exulum benevolentia, quæ haud dubie res in urbe novari coegiſſet, illoſque admiſiſset, ſi aliis auxiliis innixi reditum procuraſsent. Thomas enim Fregoſius haud multo ante tempore Dux patriæ una cum (*x*) ejectis, cum ad mœnia acceſſiſset, civeſque ad liberandam ſervitute urbem hortaretur, affirmaretque ſi præſentem occaſionem amitterent, fruſtra eos poſtmodum Deorum auxilia imploraturos, tentatis fruſtra omnibus, capto (*y*) Delphini portu, quod reliquum æſtatis erat oram utramque maritimam frequentibus incurſionibus infeſtam reddiderunt. Carolus interea cum Forumlivii obſideret, cives ægre paſſi vaſtari late agros,

NOTÆ.

(*t*) *Caſtella quoque aliqua*. ut Sadoranum, & Flumanum. *Marcheſius Hiſt. Foroliv. lib. 6. p. 364.*

(*u*) *Odium in Catalanos*. Ab anno MCCXCI. ad hæc uſque tempora non intermiſſum. Odii origo non aliunde eſt, quam ab auxilio Piſanis occulte in Genuenſes præſtito. Bellum ex Genuenſi navi a Catalanis capta initium habuit. Renovata odii, & belli cauſa eſt propter Liguſticam oram a Petro Aragonenſi Rege, qui Sicilia potitus erat, devaſtatam. Quod ut ulciſcerentur Genuēſes Catalauniæ oram ipſi quoque Duce Antonio Grimaldo ſunt populati, & apud Baleares cum hoſtibus congreſſi eos fuderunt. *Foliet. lib. 5. & 6.*

(*x*) *Una cum ejectis*. quos inter Nicolaus, & Joannes Ludovicus ex Fliſcorum gente.

(*y*) *Capto Delphini portu*. nec non Segeſto, & Monelia oppidis in Orientali ora ſitis.

agros, ſeque intra mœnia clauſos teneri, majora ſubſidia 1424
ad ſe tuendos (nam ad eam diem ſexcenti (*z*) tantum equites urbis ſubſidio aderant) a Duce petunt. Miſſi extemplo equitum quatuor millia, Angelo Pergulenſi Duce: qui copiis omnibus in unum coactis Zagonaræ oppidum, quod Comes (*a*) Albericus tenebat fœdere cum Lucretia vinctus, obſedit, ſibique quo tutius ad urbem pateret iter, expugnandum ſtatuit: caſtris juxta poſitis, ac foſsa circumducta ſumma illud vi oppugnare adoritur. Albericus diutius oppidum tueri a ſe poſse adverſus tot copias diffiſus, Caroli opem ad tollendam obſidionem imploravit: qui multum ad belli famam conferre arbitratus, eam obſidionem ſua opera tolli, veſperi cum omnibus copiis caſtra movit. Sed e veſtigio iter ingreſſis tanta vis aquæ cœlo die noctuque miſsa eſt, eæque noctis tenebræ incubuere, ut ſummo cum labore decem millia paſſuum conficerent: plures aqua redundantes itinere fatigati in via conſtitere: alii per ignotas ſemitas delati longius procul a ſociis aberrarunt. Tandem cum paulo poſt (*b*) exortum Solem in conſpectum hoſtium ventum eſset, ſubito in aciem nullo adhibito ordine deſcenderunt. Nam cum major pars quidam firmandis caſtris, alii ſumendo cibo, & quiete feſſis danda occupati eſſent, reliqui, & in his Arditio nulla ſumpta quiete, neque curatis corporibus repentino impetu in hoſtes irruerunt, eiſque fuga diſſipatis ad prædam relicto hoſte converſi ſunt, ſpatioque illi ſe a fuga colligendi, inque prælium redeundi dato, agmine facto victores ſpoliis intentos aggreditur. Quibus ſuperatis, & alii ſubinde equites auxilio ſuis antea fugientibus occurrunt. Haud dubium eſt Carolum victoria po-

Ee titu-

NOTÆ.

(*z*) *Sexcenti, &c.* Sicco Montagnaneo ut diximus Ductore.

(*a*) *Comes Albericus*, de Cunneo.

(*b*) *Poſt exortum ſolem*. Die XXIV. Julii.

1424 titurum fuiſſe, ſi ceteri Præfecti priorum impetum ſecuti eſsent: ſed dum cunctantur, dum imperium Ducis expectant, ab hoſtibus profligati terga vertunt. Æquo Marte aliquandiu pugnatum eſt. Demum Florentini, tum itineris nocturni labore, tum certamine, limoque terræ (omnia enim imber occupaverat) viribus exhauſti ſuperantur, & hoſtis prius ad locum ubi Carolus erat pervenit, quam ille ſuos fugatos animadvertiſſet: cujus prudentia admodum deſiderata eſt, cum neque loco, neque tempore rem fortunæ commiſiſſet. Plures, inter quos ipſe Carolus (*c*) capiuntur; multi ſalutem fuga ſibi paravere. Urſus (*d*), ac Ludovicus eo in prælio occubuerunt. Pandulphus Ravennam, Tolentinas Cæſenam deferuntur, reliqui in hoſtium poteſtatem devenerunt. Ea victoria elatus Angelus (*e*) Cæſenam, Ariminumque petens, multis in ea regione oppidis, & caſtellis receptis, Ariminum haud dubie cepiſſet, niſi Philippus (*f*) id prohibuiſſet. Nam, ut Carolus eſt ad eum deductus, non pro captivo, aut hoſte habuit, ſed ut tutorem ſibi, fratrique a Patre relictum veneratus eſt. Abire illum primo quo vellet, venarique, quo exercitio admodum delectabatur, permittens haud multo poſt variis decoratum donis in patriam remiſit. Fuit Carolus (*g*) vir, tum belli, tum pacis artibus egregius, & priſcis illis majoribus meo judicio comparandus: maxima in eo erat auctoritas, tum plurimis virtutibus, tum morum optimorum gravitate contracta: Studiis præterea litterarum deditiſſimus, & diſſerendi

NOTÆ.

(*c*) *Carolus capitur*. ab equo pugnando dejectus.

(*d*) *Urſus*. Urſinus in aquæ pluvialis ſtagno demerſus, & Ludovicus Obicius occiſus. *Ammirat. lib.* 18.

(*e*) *Angelus*. Pergulenſis.

(*f*) *Philippus*. Carolum Malateſtam captivum benigne excepit, deinde honoribus cumulatum liberumque dimiſit.

(*g*) *Fuit Carolus*, &c. Ejus elogium videre eſt in *Hiſt. Ariminenſi Caſ. Clementini lib.* 8. *p.* 223. & in *Blondo Flavio Dec.* 3. *init. lib.* 2.

rendi cum viris doctrina, & ingenio præſtantibus, quibus admodum utebatur cupidus. Fortuna tantum in bello, & felicitas pugnandi defuit, quæ prima in Imperatoribus requiruntur. Tanti (*h*) exercitus clade, quæ anno quarto, & vigeſimo ſupra mille quadringentos accepta eſt, Decemviri novis comparandis copiis omni ſtudio intenti Oddonem Brachii (*i*) apud Aquilam commiſſo prælio interfecti filium adoleſcentem cum exercitus paterni reliquiis, qui equites ad mille ducentos erant, conducunt: cumque Præfecti munia nequaquam obire per ætatem poſſet, Nicolaum Piccininum alæ equitum ſub patre Præfectum, cujus conſilio in rebus gerendis uteretur ei attribuunt: qui cum in Etruriam veniſset, in Valle Lamonis incurſione facta ab agreſtibus, ac Montanis ita interclufus, ut neque regredi, neque progredi poſset, pugnando interficitur; reliquis aut captis, aut diſſipatis Nicolaus (*l*) Faventiam captivus perducitur, quam Guidantonius Manfredus Mediolanenſis in eo bello partes ſecutus regebat. Eum Nicolaus, qui in libera cuſtodia erat hortari, ac monere non deſtitit, ut Florentinis potius propinquis, quorum opera promptiori ad ſe juvandum uti poſset, quam longe abſenti, cujus auxilia in adverſis tardiora futura eſsent, faveret: majoris enim pendendum eſse propinqui hoſtis metum, quam ſpem auxilii procul remoti. Ac- 1424

NOTÆ.

(*h*) *Tanti exercitus clade*. Florentinos exercitu, & ducibus ſpoliatos ſubigere facile potuiſſet Philippus, ſi arce Mediolanenſi, ubi morabatur egreſſus rei bene gerendæ occaſionem non amiſiſſet. ut *Flav. Dec.3. lib.2.*

(*i*) *Brachii apud Aquilam interfecti*. cum mentitis veſtibus, ne ab hoſtibus in ſe unum tendentibus agnoſceretur, pugnaret, a Peruſinis exulibus quos urbe ejecerat agnitus, occiſus fuit. *Leon. Aret. Hiſt. Ital. rer. Summont. lib.4. cap.3. Corius vero p.IV.* refert Brachium ad deditionem invitatum a quodam Fulginato, & ab eo, cum ſe dedere noluiſſet, occiſum. Hujus elogium habetur in *Dialogo Benedicti Accolti Aretini de Praſtantia Virorum ſui ævi. Parmæ p.25.*

(*l*) *Nicolaus Faventiam captivus, &c.* una cum Franciſco ejus filio, Matthæo Caſtellano Florentinorum Commiſſario, & Comite Nicolao Urſino. *Ammirat. p. I. To.2. lib.19.*

1424 ceſserat antea Guidantonius Mediolanum , ut Carolum (*m*) Avunculum bello captum ſalutaret, videretque: ubi in multorum præſtantium virorum cœtu cum de rebus in Flaminia geſtis ſermo exortus coram Duce eſset, ac Guidantonius partam victoriam laudibus tolleret , ſibique ex ea non nihil gloriæ vindicaret , caſtigatus eſt acriter verbis a Carolo, aſserente illum ſtulte nimium feciſse , qui Ducis amicitiam ab ſe longinqui, & a quo nihil unquam beneficii percepiſset, Florentinis proximis , quorum Reſpublica (*n*) diuturnior eſset futura , & a quibus in ſuos nonnulla extarent merita , prætuliſset . Quæ verba cum penitus pectori hæſiſsent, facile apud eum coaluere. Acceſſit ad flectendum animum, quod ingentia Ducis promiſsa nullo in loco apparebant, & Decemviri, tum pecuniis, tum pollicitationibus impulerunt, ut meliora conſilia ſecutus deſciſceret ad tutandam Rempublicam Florentinam, quæ maxime eo bello opera illius ſuſtentata eſt, ac defenſa: omnis enim ferme belli moles in Faventinos converſa eſt, & Duce defectionis injuriam ulciſci quærente , & Florentinis pro illius urbis ſalute , tanquam pro communi patria pugnantibus. Nicolaus quoque dimiſsus, copiarum omnium, quæ ſub Oddone militaverant Dux (*o*) declaratus. Poſt acceptam calamitatem , pluraque amiſsa caſtella Renaldus Albitius , Veriuſque Guadagnius oratores ad Pontificem decernuntur, qui petant, ut Urbes per Ducem captas, etiam ſe adjutoribus recuperaret: ſublatas eſse defuncto Brachio quas antea retuliſset difficultates: facillimum fore, ſi animum intendat, Ducis copias Flaminia pelli,

NOTÆ.

(*m*) *Carolum avunculum*. Ex ſorore nepos Caroli Guidantonius.

(*n*) *Quorum Reſpublica*. Reipublicæ vita, quam Regum diuturnior.

(*o*) *Dux declaratus*. Nonnulli Nicolao Piccinino Oddonis tribuunt, qui eum e medio tollere ſit molitus, ut ſummam imperii auctoritatem ſibi deferendam curaret. Vid. *Ammirat. p. I. To. 2. lib. 19.*

pelli, eamque reſtitui in Eccleſiæ ditionem poſse. Quererentur quoque nimios favores per Legatum Bononienſem contra Florentinos hoſtibus ſuis impendi, quibus arma, equi, veſtes, commeatus, liberum iter ſubminiſtraretur, ſuis vero his omnibus interdici, pluſque odii ab eo in ſe, quam ab adverſariis oſtentari. Periniquum videri tantas ſuppeditari opes illi, cujus Pater, avus, Patruus, majores omnes ſemper hoſtes ſe Romanorum Pontificum præbuiſſent, eorumque (*p*) imperium occupaſsent: oppugnari autem eos, qui omni ope Sacroſanctam Romanam Eccleſiam defendiſsent, quarum rerum recens (*q*) adhuc extaret memoria: rogare Pontificem, ut illi mandet, ſi aut nequeat, aut nolit Florentinis adeſse, ſaltem ab injuria abſtineat: poſtulare Pontificis dignitatem, ut ſe æquum judicem nulli faventem parti inter armis decernentes præbeat, quamquam æquius videretur, & Pontificis officio dignius his favere, qui pro reſtitutione rerum ſuarum ſumſiſsent arma, quam cum eo ſentire, qui bona Eccleſiæ uſurpaſset. Hæc quoque Legatio a Martino contenta eſt, aſserente quamvis Brachius ſublatus eſset, ut Peruſium tamen, ceteraſque Urbes Romæ propinquas quas ille inique poſsediſset, recuperaret, curam rebus cæteris præferre; quod ad Legatum vero attineret, diſplicere ſibi, ait, ſi in partem Ducis declinaret: ſcripturum ſe tamen, ut neutri faveat parti; quo reſponſo perſpectum eſt, cupere Martinum bellum protrahi, & in eo Ducem ſuperiorem eſse. Alii ſubinde legati Venetias miſſi, Pallas Strozzius eques, & Johannes Medices, qui dolos (*r*), & fraudes Ducis in violan- 1424

NOTÆ.

(*p*) *Eorumque imperium occupaſſent*. Bononia præcipue ab Archiepiſcopo primum, deinde a Galeatio occupata.

(*q*) *Recens adhuc extaret memoria*. Piſis enim concilium ad ſchiſma tollendum haberi ſiverunt, & in Ladislaum pro Pontifice arma ſumpſerunt.

(*r*) *Dolos & fraudes Ducis, &c.* Suis in Orationibus contra Ducem, exordium ab ejus fraudibus & dolis ſumit, ut auditorum animos in ejus odium commoveat; & ab iis, quæ velit, facile exprimat.

1424 landis pacis fœderibus exponerent, cum per varias ſimulationes, diſſimulationeſque duas Eccleſiæ urbes ceperit, multaque præterea ſociorum ſuorum oppida, quo ex propinquis locis Florentinos invaderet: palam a ſuis dictitari, non depoſiturum arma Ducem, quoad paterni imperii in Etruria urbes, & loca recuperarit, quæ omnia partim Pontifici, partim populo Florentino parerent. Cogitarent (ſ), conſultarentque quid agendum foret: non eſſe tutum (t) augeri potentiam Ducis varia verſantis animo, & a fortunæ (u) beneficio animum ſumentis: reprimendum videri furentis ambitioſi impetum, cui nec ſua, nec aliena ſatis videantur. Illum verbis offerre pacem, re bellum gerere acerrimum: non poſiturum cupiditatem dominandi, ſi Tuſciam ſubegerit, ſed majora, ut eſt captus hominum, animo verſaturum, quo Genuam omni auxilio derelictam expugnaret: feciſſe poſtea cum eis ad decennium pacem, quo ſecurus a Venetis, Florentinos debellaret: eos ſi ſibi obedientes fecerit, Venetos proculdubio appetiturum, quo paternas (x) urbes recipiat. Ideo cum ſint prudentiſſimi futuræ tempeſtati, dum tempus detur, providendum videri. Salubre eſſe obviam (y) ire futuris periculis, & præoccupare venturæ tempeſtatis damna: aut enim pace quieti Italiæ conſulendum eſſe, aut bello

NOTÆ.

(ſ) *Cogitarent, &c.* a ſui periculi conſideratione.

(t) *Non eſſe tutum augeri potentiam ducis.* Imitatur Poggius *Xenophontem lib.* 5. ubi Cligenes Orator Græcos omnes in Olynthios movere ſtudens ait: *ἐννοήσατε ὖ καὶ τότε, πῶς εἰκὸς ὑμᾶς, πολὺ μείζονος ἀθροιζομένης δυνάμεως μὴ ἀμελῆσαι, καὶ ταύτης ὀ κατὰ γῆν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ θάλατταν ἰσχυρᾶς γενομένης.* Hoc eſt *non eſſe ſanæ rationis, cum longe major potentia in unum coaleſcit & maxime terra marique confirmatur, eam negligere, ac minime curare.*

(u) *A Fortunæ beneficio animum ſumentis.* Sic *Xenophon. ibid. καὶ γὰρ ἴσως ὁ Θεὸς ἐποίησεν ἅμα τῷ δύνασθαι, καὶ τὰ φρονήματα αὔξεσθαι τῶν ἀνθρώπων.* Nempe *Deus ſcilicet effecit quod una cum potentia hominum animi creſcant.*

(x) *Paternas urbes.* Veronam, & Vincentiam, quas Galeatius moriens Joanni Mariæ teſtamento reliquerat.

(y) *Obviam ire futuris periculis.* Potiuſque anticipare, quam expectare inſidias, ut *Thucydides lib.* 1. *in Oratione Corcyreorum ad Ath. καὶ προεπιβουλεύειν αὐτοῖς μᾶλλον, ἢ ἀντεπιβουλεύειν.*

bello inſanam temeritatem contundendam. Se quidem 1424
optare pacem, quam ſi Dux reſpuat, armis decernendum fore potiuſquam ſerviendum. Reſponſum eſt, Oratores (z) ſe, qui de pace agerent ad Ducem miſſuros, qui cum ad eum veniſſent verba ambigua, & dolis plena retulerunt. Ad Sigiſmundum quoque Imperatorem Legati profecti, qui injurias erga ſe Ducis narrarent, hortarenturque ad coronam in urbe capiendam. Ad eam rem, & pecuniam in ſumptus, & milites pollicerentur. Dum hæc a Pontifice, & a Venetis poſtulantur, Pergulenſis partitis copiis in agrum Florentinum ingreſſus, Porticum oppidum a ſe captum diripit. Doadola deinde, Caſſianoque, & compluribus caſtellis Flaminiæ in poteſtatem redactis Caſtrocarum obſedit: reliqui in vallem Balneam deſcendentes, cum quædam caſtella ſe illis dediſſent, omnia rapinis, incendiis, ſpoliis, cæde nullo ſexus diſcrimine fœdarunt. Arcem Gorzani, ad quam cum omni ſupellectili pretioſiori, Gherardus (a) Gambacurta ejus Oræ Princeps confugerat, diutius oppugnatam deſperata victoria reliquere: obſidio quoque Caſtricari adveniente hyeme omiſſa eſt. His actis Pergulenſis, dimiſſis in hiberna militibus accerſitus ad Ducem abiit. Florentini augendis copiis intenti Berardinum Ubaldinum, virum armis nobilem in eorum præſidium cum duabus turmis equitum exciverunt, qui Decemvirum juſſu Faventiam profectus eſt. Philippus interim, ut novo bello Florentinos diſtineret, in Etruriam ad Caroli Malateſtæ oppidum, quod Burgum ſepulchri vocant, eos equites quos Angelus habuerat,

NOTÆ.

(z) *Oratores &c. ad Ducem miſſuros*. Ob hanc rem plures enumerat oratores ad Philippum a Venetis miſſos *Petrus Juſtinianus Hiſt. Ven. lib. 6.* hoc eſt Andream Contarenum, Laurentium Bragadenum, & Nicolaum Maripetrum. Nova quin etiam Legatio per Petrum Corrarium eloquentiſſimum virum miſſa.

(a) *Gherardus Gambacurta*. aurum omne ex Piſarum venditione a Florentinis exactum una cum ſupellectile illuc adduxerat.

1424 rat, pluresque præterea miſit, quibus Guidonem præfecit Torellum, ut agrum Aretinum, vicinaque oppida infeſta bello redderet. Franciſcum vero Sfortiam, quem patre defuncto Pontificis (*b*) opera cum duobus equitum millibus conduxerat, in Faventinos ire juſſit, quo duplici bello hoſtium diſtractæ copiæ ſuis impares robore eſſent. Ad ejus regionis tutelam, ne deſtituta præſidio videretur deſtinatus Ubaldinus, plurimis levibus præliis cum hoſte commiſſis, demum Torelli aſtu in inſidias (*c*) pugnando deductus, cum diu ſummis utrinque viribus certatum eſſet, tandem numero, & viribus impar hoſte ſuperante capitur: multi eo prælio ceciderunt: pluribus captis, pauci fuga evaſere. Non minor hæc, quam apud Zagonaram adverſo tempore accepta plaga multorum animos terruit, cum omnis ea ora ad victoriam Ducis mentem flexerit.

1425 Is qui ſecutus eſt annus, qui fuit quintus, & vigeſimus ſupra mille quadringentos, difficilis ſane, formidoloſuſque Florentinis fuit. Nam & plura (*d*) Aretini agri caſtella ad hoſtem defecere, & Nicolai Piccinini ad Ducem tranſitus rem Florentinorum admodum debilitavit. Cum enim Nicolaus Tolentinas ſubſidio Aretinis miſſus eſſet, Piccininus quoque eo cum ſuis copiis ex Flaminia ire juſſus, iter per ſuperiorem Arnum præmiſſis equitibus feciſſet, exploratis & ſitu, & munitionibus oppidi, cum in Aretinum agrum veniſſet, relictis Florentinis Torello hæſit, ſive majoris ſpe præmii, ſive (ut ipſe aſſeruit) Decemvirum multa pollicentium, parva ſervantium injuriis impul-

NOTÆ.

(*b*) *Pontificis opera*. licet a Florentinis duplex oblatum foret ſtipendium. *Cor.p.V.*

(*c*) *In inſidias pugnando deductus*. apud Anglarium fugam ſimulantes hoſtes Ubaldinum in inſidias deduxere, ibique ex latebris prodiens Guido Torrellus incautum oppreſſit.

(*d*) *Plura Aretini agri caſtella*. Adverſi hujus prælii fama Tifernates, & Petramalenſes ad defectionem excitavit. De Aretio, & Cortona actum quoque fuiſſet, ni Piccinini illic commorantis opera in fide manſiſſent. *Blond. Flav. Dec. 3. lib. 2. Corius p. V.*

impulſus. Tanti ducis tranſitione, quam falſo Faventiæ inter eum, & Philippum firmatam quidam auctores ſunt, maxime Florentini ſunt conſternati, cum ſuæ vires diminutæ, & hoſtis auctæ eſſent: neque enim dubium erat, quin ſi Torellus Piccinini conſilium ſecutus eſſet, magnam calamitatem Florentina Reſpublica acceptura fuiſſet: hortabatur namque hominem, cujus ſuprema in ea regione poteſtas erat, ut e veſtigio in Vallem Arni oppidis refertam, mediamque Aretium inter, & Florentiam deſcenderet; profligato enim Ubaldino, nullum præſidium hoſtibus in his locis eſſe; facile fore, ut omnibus ejus regionis oppidis potirentur. Sperare ſe primo impetu cuncta conſternata metu, ſuiſque auxiliis diffidentia in poteſtatem ventura; quod ſi accideret, ſecluſa a præſidio Florentinorum Aretina civitas, omnique ſpe deſtituta ad Ducem deficeret: Cortonam quoque Aretinorum exemplum ſecuturam. Et haud dubium, ſi ejus conſilio Torellus ſtetiſſet, magnum rerum motum in eis locis fuiſſe futurum, territis præſertim omnibus, & ad reſiſtendum repentino hoſti imparatis. Sed dux cautus, necdum ſatis fortunæ fidens, incertæ ſpei tutius conſilium prætulit. Itaque in eiſdem locis captis pluribus caſtellis, tota hieme eſt commoratus. Dum hæc inter ſpem metumque agitantur, tres a Florentinis oratores ad Pontificem mittuntur, Renaldus Albitius, Nellus jureconſultus, Angelus Philippi filius Pandulphinus, oratum ut pacem inter ſe, & hoſtem pro Italiæ ſalute componeret. Hi multis verbis ad ejus officium, dignitatemque, cum Pater eſſet communis omnium Chriſtianorum, ſpectare affirmabant, primum tutari civitates, & provincias Romanæ Eccleſiæ ſubjectas, eaſque a tyrannis eruere; deinde auctorem, & arbitrum eſſe pacis, cum ſciret qui fructus ex bellis prodeant, & martem eſſe communem, ſæpiuſque eos, qui primo viciſſent, mutata 1425

1425 poſtmodum fortunæ victos ſuccubuiſſe: debilitatam eſſe multorum (*e*) proditione ſuam Rempublicam, ſed adhuc multum ſupereſſe virtutis, & virium, & pecuniarum, quibus exterorum, ſi ſua deeſſent, auxilia implorarent. Miſſus inſuper Venetias Laurentius Rodulphus, omnis divini humaniſque juris peritus, ac magnæ in Republica auctoritatis, qui eos ad ſocietatem, & commune fœdus contra potentiam tyranni hortaretur, quem doceret non eſſe eo animo, ut rebus ſuis, & parta de ſe victoria acquieſcat: raptum illum dominandi cupiditate ad violandam contractam ſecum pacem; ſimul ac Florentinos debellaſſet (*f*), arma adverſus Venetos moturum. Deſtinaſſe illum ſibi Italiæ imperium, quod ut facilius conſequi poſſet, Genuenſes primum ſubegiſſe, quo par eis claſſe maritima eſſet: plures inſuper urbes paternæ ditionis, quæ defeciſſent, in poteſtatem redegiſse. Appetiſse deinde debiliorem partem, ut ea victa validiores aggrederetur. Ideo illum ſocietatem cum Venetis exoptaſse, quo Florentinos, ſi adverſus eos arma moviſset, deſtituerent: ſed tanti facturum Venetorum fœdus, quanti fecerit Florentinorum: nullam fidem habendam eſſe verbis, aut promiſſis ejus, qui tam aperte ſe contra pacis conditiones fefelliſset. Proinde dum Florentinis adhuc vires ſuppeterent, id ſuſciperent bellum, quo ſumma gloria, ingentes opes, magnum imperium illis pararetur. Veneti, etſi vera quæ dicerentur videbantur, tamen ex Senatus auctoritate reſpondent: anti-

NOTÆ.

(*e*) *Multorum proditione*. nempe Comitis Alberici, Chriſtophori Avellii, Actii de Comitibus de Romena, Guelphi Comitis de Doadola, Antonii Franciſci de Pontadera, & Nicolai Piccinini, qui omnes in prætorio palatio proditorum more pede ſuſpenſi depicti fuerunt. *Scip. Ammir. p. I. T. 2. lib. 19.*

(*f*) *Ac debellaſſet, arma adverſus Venetos moturum*. Eodem argumento utuntur Corcyræi, apud *Thucydidem lib.* 1. ut Athenienſes adverſus Corynthios moveant, ſibique belli ſocietate conjungant, imo eiſdem pene verbis. καὶ προκαταλαμβάνοντας ἡμᾶς νῦν, ἐς τὴν ὑμετέραν ἐπιχείρησιν.

antiquam Philippi amicitiam (*g*), ſocietatemque obſta- 1425
re, quo minus fœdere jungantur: oratores tamen ad eum ſe miſsuros ex principibus civitatis, qui eum ad pacem hortentur, moneantque, ut ab armis deſiſtere velit, ne quod jure nequit, vi & injuria aſsequi velle videatur. Legati Mediolanum profecti, ut renuntiarunt Ducem verbis rem protrahere, & diem ex die ducere, aliudque (*h*) hominem quam lingua oſtentaret, pectore verſare, extemplo nonnulla inceſſit ſuſpitio, ne parta victoria, quam animo conceperat, omnis belli moles in ſe converteretur. Suſpenſos itaque conſilii, & incertos animos erexere verba Franciſci Carminiolæ, qui invidia, communi regnorum malo, maximis rebus geſtis extra Ducis fines profugerat. Is cum omnia Ducis conſilia calleret, affirmavit proculdubio illius eſse animum, ut ſubactis (*i*) Florentinis ad Venetos transferret arma, multiſque verbis perſuaſit, ut dum facile illius conſiliis obviam iri poſſet, curam libertatis ſuæ ſervandæ ſuſciperent. Orator quoque Laurentius (*l*) hortando, monendo, ſuadendo, futura monſtrando pericula jam multorum animos flexerat. Quod intelligens Dux, multorum quippe jam ſententiæ

Ff 2 vul-

NOTÆ.

(*g*) *Philippi amicitiam ſocietatemque obſtare, quo minus fœdere jungantur: oratores &c.* Idem reſponſum Romani dedere Campanis auxilium adverſus Samnites petentibus. *Auxilio vos Campani dignos cenſet Senatus, ſed ita vobiſcum amicitiam inſtitui par eſt, ne qua vetuſtior amicitia ac ſocietas violetur. Samnites nobiſcum fœdere juncti ſunt &c. Legatos, ſicut fas juſque, ad ſocios, atque amicos precatum mittemus, ne qua vobis vis fiat.* Liv. lib. 7.

(*h*) *Aliudque quam lingua oſtentaret, pectore verſare.* Hujus notæ homines præ ceteris ab Achille peroſos refert. *Homerus lib.* IX. Iliad.

Ε'χθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν,
Ο's χ' ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ βάζει.

(*i*) *Subactis Florentinis ad Venetos transferret arma.* Imitatur Poggius *Herodotum lib. VII.* ubi Athenienſes, & Lacedæmonii Gelonem Siracuſarum Tyrannum in ſuas partes adverſus Xerſem traducere tentant, hoc præcipue argumento: *Neque enim ſperaveris Perſam, ſi nos victor prælio everterit, in te non eſſe venturum: quin immo hoc ante caveris.*

(*l*) *Laurentius.* Rodulphus Florentinus.

1425 vulgatæ erant, denuo oratoribus (*m*) Venetias miſſis, iiſdem quibus ſe pacis cupidum ſimularat artibus rem protrahebat. Eis vero qui penes Pontificem erant, ut de reconciliatione Florentinorum agerent, mandat, ſuſpicatus fore, quod ſummopere appetebat, dum pax tractando differretur, ſe quibus vellet conditionibus Florentinos in Etruria oppreſſos obſtricturum. At Laurentius eorum quæ in urbe agebantur ignarus, occulta, & ad dolum ſpectantia Ducis verba, conſiliaque evolvens, quæ antea ab eo dicta erant, pluribus recenſebat, orans Venetos, ut privatæ (*n*) quoque libertatis, quæ ſua deperdita in diſcrimine verſaretur, rationem haberent. Notam eſſe Ducis mentem, qui quo magis oſtentat verbis pacem, eo magis ad belli curam ſpectaret: Ducis fidem ex ſe cognoſcere vellent, quos ille fallaci ſemper pacis commemoratione decepiſſet; nequaquam fore contentum infinitæ ambitionis virum patriæ ſuæ ſpoliis: majora illum appetere: nullam fidem (*o*), nullum jusjurandum apud eum ſanctum eſſe: majora auſurum, ſi prima ſuccedant: proinde de ſalute propria cogitarent: Venetorum agi rem ea ſocietate, qua profecto aut utraque Reſpublica ab illius inſidiis tuta redderetur, aut Ducis vires minuerentur. Quæ verbis ſæpius iterata multorum civium mentem inclinarunt ad firmandam cum Florentinis ſocietatem. Legati vero Philippi non ab eo, ſed a Florentinis teſtabantur pacem abruptam eſſe, cum Liburni portus caſtello empto, Thomam

NOTÆ.

(*m*) *Oratoribus Venetias miſſis*. Beltrando Lumponiano, & Joanne Aretino, qui Galeatii fuerat ab Epiſtolis.

(*n*) *Et privatæ quoque libertatis*. Non enim majori argumento, quam libertatis tuendæ Venetos moveri poſſe putabant Florentini, quod nunquam ſervitutem paſſi eſſent.

(*o*) *Nullam fidem, nullum jusjurandum, &c.* Eadem ratione Lacedæmonii apud *Herodotum lib. VIII.* Athenienſes in Mardonium ſollicitant. εἴπερ εὖ τυγχάνετε φρονέοντες ἐπισταμένοισί τε, ὡς βαρβάροισιν ἐστὶν οὔτε πιστὸν οὔτε ἀληθὲς οὐδέν. Quod idem eſt ac, *Si recte ſapitis, nihil barbaris eſſe, neque fidum, neque verum*.

mam (*p*) Genuenſium Ducem, cui bellum intulerat, grandi 1425
pecunia juviſſent. Laurentius manifeſtum id, novumque
calumniandi genus aſſeverabat: nulla enim lege, nullo
inſtituto, nullo fœdere prohiberi Florentinos emere por-
tum, qui paulo antea Piſanorum finium extitiſſet, * quæ
cum omnibus humanis, diviniſque a Gabriele Galeatii fi-
lio ducentis millibus aureis empta fuiſſet. Itaque nullam
cenſeri debere injuriam cuiquam factam eſſe, ſi Piſano-
rum jura præter juſtitiam occupata propriis ſumptibus re-
cuperaſſent: nihil a Duce ineptius afferri poſſe, quo a ſe
exorti belli culpa amoveri queat. Carminiola interim,
qui Tarviſii morabatur, aſtu (*q*) Ducis veneno appetitus,
re per ancillam detecta, ac ſceleris auctore ſecuri percuſ-
ſo, Venetias profectus palam Philippi, qui ſe immeritum
veneno tollere curaſſet, iniquitatem queſtus eſt, multa diſ-
ſerens de infeſto illius erga Venetos animo, non pacem,
ſed bellum pectore verſantis, quod in tempus magis op-
portunum differret. Arriperent ergo occaſionem, & obla-
tam in tempore peſſundandi ſerpentis dolo, & nequitia
miſcentis omnia facultatem: ſe duce ſi uti velint, vires ty-
ranni in arctum redigi poſſe, & eo deduci, ut ne mini-
mum quidem periculi ab eo imminere queat. Cum va-
riæ civium ſententiæ eſſent, partim præſenti, partim fu-
turæ paci conſulentium, tandem & Laurentii, & Carmi-
niolæ conſiliis moti de ſocietate agere cœperunt. Orato-
ribus itaque Ducis reſponſum: per Legatos ſe illi antea
ſignificaſſe, niſi infra Galliæ metas, quas ſuo beneficio
dilatarit, acquieſcat, Venetos ei hoſtes futuros: qua in ſen-
tentia tum etiam perſtare, eaque perſeverare in animo
eſſe,

NOTÆ.

(*p*) *Thomam*. Fregoſium.

(*q*) *Aſtu veneno appetitus*. a Joanne Luitprando Mediolanenſi qui exul Tarviſii morabatur. Huic Dux & reditum, & pecuniam pollicitus erat, dummodo Carminiolam veneno tolleret; quo ab ancilla detecto, Luitprandus capite mulctatus fuit. *Blond. Flav. Dec. 3. lib. 2.*

1425 eſſe, niſi ab armis diſcedat. Illi rem verbis trahere ſpe pacis, quæ Romæ inter Ducem, Florentinoſque jam pro confecta habebatur. Ægre ferebat Dux, Venetos præter fœdus antea inter eos initum ſibi belli gerendi leges imponere, præſcribereque, quibus terminis acquieſceret, omnique opera, & ſummo cum ſtudio pacem firmare cum Florentino populo ſtudebat, ut rebus Etruriæ compoſitis in Venetos arma transferret; quam rem & ipſi veriti ſocietate cum Florentinis jungi exoptabant: ſed lentius id agebatur, quo meliori ſua conditione in leges fœderis veniretur. Florentinorum quoque animi ad eorum ſocietatem, quam ad pacem Ducis ſemper dubiam, quamvis leges dicerentur æquiſſimæ, proniores erant: Pontifex, ut audivit Venetos ad eam ſocietatem proclives; quam ad eam diem rejecerat, quærebat, ac ſuadebat pacem, non tantum ſuo, quantum amicorum conſilio impulſus. Erant enim plures infenſi Venetis, quorum vires (quoniam auctoritatem Pontificis contemnere, atque inſolentius abuti rebus Eccleſiaſticis viderentur) diminui cupiebant. Et jam de pace, ignorantibus (*r*) Florentinorum Legatis quæ Venetiis agerentur, conventum erat; ut utrinque ablata reſtituerentur, utque equites peditesque omnes in Galliam redirent; cum litteræ a Decemviris ſuperveniunt imperantes in octavum diem rem procraſtinando protrahi: interim Laurentio ſignificant, niſi infra biduum de ſocietate amicitiaque decernat, Romæ per Pontificem cum hoſte de pace actum eſſe: itaque mature facto opus eſſe, ne ſiquid præter ſpem eveniret, ſibi non prædictum affirmarent. His renuntiatis, Veneti haud ignari Philippi animum a ſe alienum, & ad ulciſcendum para-

NOTÆ.

(*r*) *Ignorantibus Florentinorum legatis*. Dum a quibuſdam Florentinis legatis Romæ de pace ageretur, ab alio Venetiis de bello agebatur: eo conſilio, ut ſi Veneti ſocietatem rejeciſſent, pax fieret.

paratum; e veſtigio omnibus poſthabitis, fœdere (ſ) icto, 1425
in amicitiam, ſocietatemque * ad Ducis vitam veniunt, conditionibus adjectis, ut communibus ſtipendiis ſexdecim equitum, octo peditum millia belli tempore conducerentur, claſſiſque (t) maritima, & in Pado haberetur: utque pacis, ac belli arbitrium penes Venetos eſſet: quæ in Gallia caperentur Venetis, in Flaminia & Etruria Florentinis cederent. Parma quoque, ſi expugnaretur, aut a Philippo deficeret, Nicolao Ferrarienſi, qui cum Franciſco Mantuæ Regulo fœderi aſcriptus erat, adjiceretur, Iſque Florentinorum exercitus dux declararetur, ſummaque imperii penes illum eſſet. Vulgato fœdere, cui Amedeus Sabaudiæ Dux Philippi opes, ac potentiam veritus, Senenſeſque acceſſere, legatiſque ex Urbe (u), pace Ducis rejecta, Florentiam revocatis, omni aliarum rerum cura omiſſa, ad bellum parantur; Nicolaumque Tolentinatem ducem belli peritiſſimum, nonnullos præterea præfectos, cum ſex equitum, tribus peditum millibus in Galliam auxilio Venetis mittunt, qui collectis undique copiis, ac valido, præſtantique exercitu comparato, ducem Carminiolam deſignant, virum ea tempeſtate rei militaris præclariſſimum, ac odio (x), ut prædicabat, adverſus Mediolanenſem acerbo. Antea tamen quam novi quicquam tentarent Veneti (nam & Alphonſus Aragonum Rex Philippum, Genuenſeſque exoſus, fratrem cum claſſe haud parva adverſus Genuenſes ſe miſſurum in illorum gratiam promiſerat) iterum a Duce per (y) oratores

NOTÆ.

(ſ) *Fœdere icto*. IV. Decembris die.

(t) *Claſſiſque maritima*. ut Liguſticam oram invaderet.

(u) *Ex urbe*. nempe Roma, ubi de pace cum Pontifice agebatur.

(x) *Odio adverſus Mediolanenſem acerbo*. Ipſe enim de Duce benemeritus, & ob res geſtas inſignis, Torello in ducendis ordinibus ſubjici noluit; nec ſatis æquo animo Genuæ Præfecturam Cardinali Inſulano ſibi ſuffecto tradiderat.

(y) *Per oratores*. melius per oratorem: ſolum enim Franciſcum Serram Decenvirum a ſecretis oratorem miſſum invenio.

1425 res poſtulant, ut infra Galliæ fines ſe teneat, pacem, ac concordiam cum Florentinis firmatam ſervare velit, cujus ſe ſponſores fore in futurum affirmant, ſi ut palam dictitabat illos eam violaturos dubitaret: quæ ad eam diem bello occupaſſet reſtitueret: ni pareat bellum indicant. Copiæ interim omnes in agrum Veronenſem, & loca Brixiæ propinqua ire juſſæ. Dux perplexe, ut certa ſententia ex ejus verbis elici nequiret, dato reſponſo, nequaquam ea belli denuntiatione territus, & ipſe copias, quæ diſperſæ erant, contrahit: equitatum, peditatumque omnem, qui in Etruria, Flaminiaque bellum gerebat, accerſit, nihilo quam antea inconſultius rem gerens, ſed priſtino more ſecluſus, conſpectumq; hominum fugiens bellum per internuntios adminiſtrabat. In magno ab utriſque apparatu ſtudens Carminiola aliquo egregio facinore initium fieri decertandi, arcis Brixiæ ſublimioris cuſtodes, pecunia, & ingentibus promiſſis ad deſciſcendum allicere conatus, cum id parum proceſſiſſet, Guelphorum (z) ſecta Duci maxime adverſa in ſuam ſententiam traducta, nocte muris (a) effractis cum magna exercitus parte urbem ingreſſus, eam regionem, quam Guelphi tantum in-
1426 habitant, occupat, quo die (ſic enim conſtitutum erat, ut Duci pluribus locis ſe tuendi neceſſitas imponeretur) Ferrarienſis agrum Parmenſem depopulatus, magnam hominum pecorumque prædam abigit. At Philippus veritus, ne dux ſagax Carminiola aliquem dolum in civitate Brixiæ ſibi ſuſpecta moliretur, ad prohibendos novos motus, ac cives metu in officio continendos, præfectum (b) alæ equitum ad urbis præſidium proficiſci jubet, qui urbis

NOTÆ.

(z) *Guelphorum ſecta, &c.* Hujus principes Petrus, & Achilles Avogari.

(a) *Muris effractis.* non muris, ſed porta S. Joannis effracta. *Baptiſta Sacchius* vulgo *Platina Hiſt. Mant. lib. V.*

(b) *Præfectum alæ equitum.* Oltrandum cum cohorte miſerat.

urbis defectione audita, in eam partem, quæ a Ghibellinis 1426
incolitur, profectus, eos diverſæ factionis odio in fide continuit. Hujus urbis, quoniam ſummis viribus, maximoque odio & defenſa, & expugnata longiori obſidione fuit, neceſſarium videtur ſitum paucis deſcribere, ut quæ urbem tam munitam, tam validam difficultas expugnandi fuerit, legentibus conſtet. Brixia tribus millibus paſſuum in circuitu patens, tres firmiſſimas arces continet. Prima in monte qui urbi imminet ſita, ſeparata a mœnibus, duplici latoque muro, ac frequentibus turribus cingitur. In ejus medio area ampla eſt, inque ea turris ingens egregii operis a reliquis ædificiis disjuncta. Paulo inferius ab utraque muri parte murus altiſſimus ducitur frequentibus turribus, qui alteram, ampliorem que efficit arcem a civibus inhabitatam. Ab ea ad inferiora urbis loca, ad portam uſque, quæ Garzetta dicitur & ipſa operis munitiſſimi, urbem dividit murus latiſſimus frequentibus propugnaculis diſtinctus: ab hoc muro & alius ad dexterum latus ad portam Pilarem productus, quo efficitur tertia, & nova arx ſecundæ juncta. Infra hanc planities eſt ad quartam fere urbis partem, duabus fere portis diſtincta, in qua Guelphi habitant; cetera urbis loca a Ghibellinis incoluntur. Carminiola igitur urbis regione, cui nova arx imminet, deditione recepta, eam una cum civibus e veſtigio, quo tutiores ab incurſu militum propinquæ arcis eſſent, foſſa lata, profundaque, ad hæc pluribus additis caſtellis, ac firmo præſidio communivit. At Philippi (*c*) copiæ quæ prope Brixiam obequitabant, viribus (nondum enim omnes convenerant) impares hoſti, nequaquam acie dimicare audebant. Commeatum tamen turribus in eam partem urbis, quæ Mediolanenſi parebat, inque arces ad

Gg tole-

N O T Æ.

(*c*) *Philippi copiæ*. Franciſco Sfortia Duce.

1426 tolerandam diutinam obſidionem deferri curabant. Verum Ferrarienſis conſilio, ut ea invehendi frumenti facultas demeretur hoſti, coactis ſex hominum millibus, duplici foſſa difficilis operis viginti pedes lata, duodecim profunda, a porta quam ceperat amplius duobus paſſuum millibus, ad montem uſque, in quo, ne ab hoſte occuparetur, caſtellum erexerant, Carminiola parat cingere, erecto medio aggere inter utranque foſſam, qui pro vallo eſset. Continuo tamen ea foſsæ portio, quam mane cœperant, eadem die perfecta, propugnaculis interjectis muniebatur. Vigiles quoque adhibiti, qui aditu hoſtes prohiberent. Menſibus duobus perficiendis foſſis abſumptis, facultateque omni comportandi in urbem commeatus ſublata, converſus Carminiola ad expugnandas arces, quæ tum ſitu, tum muris, turribuſque erant firmiſſimæ, Garzetta oppugnata, eam primam ex his, quæ tenebantur a Philippo, in Venetorum redegit poteſtatem. Plures enim dies oppugnationibus continuis feſſi cuſtodes, ſimul vexati bombardis, atque omni telorum genere attriti, omnique ſubſidio deſperato ſe ſe dediderunt. Hac recepta, arcem novam inferiorem, quæ ſextam ferme urbis partem occupat, aggreſſus eſt. Eam tantò militum ardore, tot præliis, tot machinis oppugnavit, ut decem continuis diebus, nulla quiete, nulla ab aſperrimis pugnis, nulla a vulneribus intermiſſione neque die, neque noctu data, cogerentur feſſi labore, vulneribus debilitati defenſores, octo dierum inducias ad ſe dedendos petere. Sed omni via ſubſidii ferendi ſecluſa, arcem tradidere, ea conditione, ut liberi cum ſuis rebus abirent. Dux interea Philippus accerſitis (*d*), quæ in Etruria erant,

NOTÆ.

(*d*) *Accerſitis copiis*. quæ ſub Angelo Pergulenſi militaverant.

erant, copiis mandat, ut reſtitutis (*e*) quæ de Pontifice erant urbibus, oppidiſque, cetera firmis munirent præſidiis. Erat equitum numerus circiter quatuor millium, peditum mille, qui cum ad flumen Scultennæ (Panarium incolæ vocant) perveniſſent, a tranſitu (*f*), diſpoſitis in ulteriore ripa equitibus, prohibiti, inferius prope Viniolam oppidum deſcenderunt, ubi ponte juncto, flumen nullo inhibente tranſeunt, ſeque cum reliquis Philippi copiis conjungunt. Comparato, ac in unum coacto præpotenti, egregioque exercitu, in quo quindecim millia equitum, peditumque cenſebantur, imperator illi datus Carolus (*g*) Malateſta Piſaurienſis, cum ad liberandam obſidione Brixiam proficiſceretur, Philippi præfectis ſententias variantibus, ſinguliſque conſilium ſuum ceteris omnibus præferentibus, parum profecit. Alii enim oppugnandas novas munitiones, vallum reſcindendum, foſſam replendam cenſebant: alii obſidione cingendam urbem, ne commeatus ad hoſtes deferri poſſet, & fame poſtea, quia vi nequibant, ad deditionem compellendos. Quidam majoris animi, fortunam belli experiundam eſſe dicebant. Quam ſententiam ſecuti reliqui foſſam vallumque magno conatu aggreſſi, irrito labore, multis acceptis vulneribus eam oppugnationem reliquerunt. Carminiola enim defendendo vallo robuſtiſſimos milites præpoſuit, eruptionibuſque factis hoſtes in caſtra, pluribus occiſis aut captis, redire coegit. Expectabant, qui urbem, atque arces tuebantur, ut his ſubveniretur; videbant enim Philippi equitatum, peditatumque magno numero haud procul a mœnibus in campis eſſe tamquam certum auxilium laturos, ideo- 1426

NOTÆ.

(*e*) *Reſtitutis qua de Pontifice erant urbibus*. nempe Imola, & Forolivii.

(*f*) *A transitu, &c. prohibiti*. A Nicolao Marchione Eſtenſi, qui Scultennæ Mutinenſis fluvii ripam tuebatur.

(*g*) *Carolus Malateſta*. qui pridem Florentinorum dux adverſus Ladislaum fuerat.

1426 ideoque ſumma vi ſe oppugnantibus reſiſtebant. Verum cum poſt commiſſum certamen veluti victos abire viderent, continuis laceſſiti præliis, & vulneribus confecti, deſperata ſalutis ſpe defecere animis. Qui Pilarem aſſervabant portam, ea relicta in proximiorem arcem muro continuo ſe ſe receperunt: ejus quoque cuſtodes haud multo poſt, cum aliquandiu repugnaſſent, tandem fame urgente, dierum decem inducias pacti, arcem reliquere. Secundam deinceps adorti, cum qui eam defenſabant nulla humana adjutos ope arcis amiſſæ milites conſpicerent, ſe pro derelictis habitos, & ipſi omni ſpe auxilii præciſa, paucos poſt dies eadem conditione, qua priores, arcem omnium maximam tradiderunt. Reſtabat oppugnatio montanæ (*b*) arcis, quæ tum loci natura, tum mœnibus, & frequentibus turribus, & militum robore perdifficilis videbatur. Sed diverſarum machinarum multitudo, ad hoc bombardarum magna vis turrim in medio ſitam, crebris verberibus disjecit, tum reliqua ædificia ictu lapidum contrivit. Tolerata duos amplius menſes obſidione, præſidio, arce tradita, abeundi eſt facultas permiſſa, urbſque omnis in poteſtatem redacta, octavo (*i*) poſtquam obſideri cœpta erat menſe, in expugnandis arcibus, muris, & turribus ſumma induſtria adhibita. Philippi copiæ agrum Brixienſem frequentibus populationibus vaſtabant, diſpoſitis per oppida militibus, qui illa ab hoſtibus tutarentur. Id vero in expugnatione Brixiæ poſt devictam urbem perarduum fuit, comportatio ſcilicet commeatus, quo civitas aleretur. Nam & meſſem omnem in equorum pabulum equites conſumpſerant, & Philippo omnia urbi propinqua parebant loca, ut nullus frumenti invehendi daretur aditus.

NOTÆ.

(*b*) *Montanæ Arcis*. cujus præfectus Antonius Landrianus. *Corius p V.*

(*i*) *Octavo poſtquam obſideri cœpta erat menſe*. Aprili obſeſſa, & Novembri in poteſtatem redacta.

tus. Benaci vero lacus oppida, præter angulum quendam, 1426
cujus parva arx Venetorum ditionis erat, adverſa Venetis expugnari nullis ad id præparatis navibus nequibant. Conſtans fama eſt, culpa præfectorum Philippi eam urbem non eſſe recuperatam. Nam cum liber aditus ad illam eſſet, facile foſſam prohibituros fuiſse ajunt, niſi certamen dignitatis (*l*), æmulationiſque, dum quilibet ſuum conſilium alterius ſpreta ſententia exequi nititur, inter eos ortum, facultatem, ſpatiumque perficiendi operis hoſti per ignaviam præbuiſset. Dum cunctantur, dum de ferendo auxilio diſceptant, rei bene gerendæ, impediendique operis occaſio (*m*) eſt amiſsa: & quod ne fieret facile prohiberi poterat, id perfectum, munitumque expugnare fruſtra tentarunt. Dum Brixia pari pene conatu expugnatur, & defenditur, nullis nondum certis inditiis, quo ſe fortuna inclinaret, Paulus Guiniſius Lucæ tyrannus, ſperans aliorum bellis ſua augeri, confirmarique, equitibus ſexcentis diverſis ex locis coactis, eo conſilio, ut ejus ſtipendia ſequerentur, qui omnium pene judicio victoriam conſecuturus eſset, arbitratus tanto beneficio liberius ſuis civibus dominari poſse, cum exiſtimaret Mediolanenſem ſuperiorem fore, fortunamque pro eo pugnare, rejectis Florentinorum poſtulatis, qui mille equitum præfecturam filio detulerant, Ladislaum maximum natu filium ad eum in caſtra ire juſſit. Qua ex re & Venetis, & Florentinis ſumma adverſus eum indignatio coorta eſt; eaque poſtmodum cauſa fuit, ut fœdere pacis excluderetur, quoniam (*n*) nulli aperte faviſset. Ferunt Franciſcum

N O T Æ.

(*l*) *Dignitatis æmulationiſque certamen*: Inter Franciſcum Sfortiam, & Nicolaum Piccininum.

(*m*) *Occaſio eſt amiſſa*. Angelo Pergulano amiſſæ Brixiæ culpa illata fuit, qui ab omnibus præfectis rogatus nunquam perfringendis operibus impetum fieri permiſit.

(*n*) *Quoniam nulli aperte faviſſet*. Imo quia aperte faviſſet Mediolanenſi, cujus auxilio ſub Ladislao ejus filio ſexcentos equites miſerat.

1426 ſcum Foſcarum, Venetorum Ducem, virum prudentiſſimum, pace facta Florentinis oratoribus dixiſse, eos recte facturos, ſi memores Pauli injuriarum, inſanum tyranni conſilium ultum irent. Decemviri interea, cum Philippi copiæ Etruriam reliquiſsent, ſumma in recuperandis amiſſis caſtellis cura adhibita, partim vi expugnarunt, partim poſtmodum pacis conditionibus receperunt. At Veneti Brixia occupata, ad expugnanda oppida, caſtellaque ejus agri omni ope intenti, ad ea loca quæ circa Benaci lacus littus ſunt exercitu circumducto (jam enim omnis ea regio ſponte in partes Philippi conceſserat) nonnullis vi captis, faciliorem comportandæ annonæ aditum præbuerunt. His rebus Carminiola intento, Martinus Pontifex, cujus opera bellum antea protractum erat, cum quæ animo conceperat vana apparerent (fama namque frequentior fuerat, & multorum ſententia, illum ante fœdus cum Venetis ictum de induſtria exoptaſse, ut bellum vigeret, neque concordia ſtatueretur, quo Florentini longo, ac diutino bello fatigati, viribuſque exhauſti Philippi odio ſe ſuaque ſibi dederent) amiſsa Brixia, veritus, ne Dux reliquarum quoque urbium diſcrimen ſubiret, mente ad pacem converſa, litteris Mediolanenſem, Venetos, ac Florentinos exhortatus ad arma deponenda, ut intellexit minime eam omnes refugere, Cardinalem (*p*) Sanctæ Crucis Nicolaum, virum ſanctiſſimum, ad Venetos, quibus quocumque modo belli componendi arbitrium permiſſum erat, Legatum miſit: qui cum cives concordiam haud horrere intellexiſſet, Amedei quoque, & Florentinorum

NOTÆ.

(*p*) *Cardinalem S. Crucis Nicolaum*. Albergatum ex Sacra Carthuſianorum familia, Epiſcopum Bononienſem. *Sigonius de Epiſcop. Bonon. in B. Nic. Alberg. lib.* 3. Ejus Vitam ſcripſit *Jacobus Zenus*, *Feltrenſis*, *ac Bellunenſis Epiſcopus*. *Col. Agrip. apud Joann. Kinchium* 1618.

norum auctoritatem, qui ſocii erant, ſecuturos dicerent, 1427
Mediolanum petens, ubi Philippum pacis cupidum, ut ex verbis hominis elici poterat, comperit, ſingulorum oratores Ferrariæ convenire juſſit: quo in loco multis utrinque ſumma animi contentione agitatis, tertium tandem poſt menſem kalendis Januariis pax ſolemni more firmata eſt. Conditiones dictæ, ut Brixia, divina humanaque omnia, valle quadam excepta, ac quæ circa Olium ditionis Cremonæ eſſent, Bergomum inſuper, omniſque ejus ager Venetis cederent: quæ Florentinorum ante bellum fuerant, reſtituerentur: Amedeus (q) vero bello capta teneret: Quibus, ut acquieſceret Philippus, Mediolanum reverſus Cardinalis illum hortatus eſt: *Ut rationem temporum haberet: Satius eſſe partis alicujus, quam totius imperii jacturam ſubire: prudentis viri eſſe parere tempori, a quo conſilia omnia ſumenda eſſent, & cui parere ſapientes vellent. Utile proculdubio fore adverſæ fortunæ cedere, cujus arbitrio humanæ res regi viderentur: non in eodem ſtatu ſemper omnia futura: accidere poſſe, ut minori impenſa recuperet amiſſa, quam qua ſunt perdita. Denique eam eſſe Pontificis mentem, ut quacunque conditione præſentibus conſulat rebus: ſe quoque illi ſuadere concordiam, utque Pontificis auctoritatem ſequatur.* At vero Dux tum Florentinorum, qui ſe Pontifici reſtituere urbes Eccleſiæ quærentem impedierunt, ſuperbiam incuſabat; tum Venetorum, quibuſcum fœdere junctus erat, aliena occupandi cupiditatem plurimum querebatur. Sed Legati viri graviſſimi verbis commotus in datas pacis conditiones deſcendit. Hæc ea æſtate utrinque facta. Accepto per Ducem pacis

NOTÆ.

(q) *Amedeus vero.* Allobrogum Dux, qui Venetis adhæſerat. Hic ille eſt qui defuncta uxore in Sancti Mauritii monaſterio ſeceſſit, & deinde in ſchiſmate contra Eugenium, Antipapa fuit nomine Felix. Hunc Poggius invectiva quam acerrima exagitavit.

1427 pacis fœdere, Carminiola ad recipienda oppida profectus, a mœnibus omnium repulſus eſt, jurejurando pro nihilo habito, ac legibus pacis a Duce contemptis. Creditur Legati viri integerrimi ſanctiſſimique auctoritate motum eas accepiſſe conditiones quamvis invitum, cujus ſuaſionibus contra ire vereretur, poſtmodum pœnitentia ductum inſita animi varietate ſententiam mutaſſe, & ea quæ condonabantur duxiſſe ſatius amittere bello, quam per ſpeciem timoris relinquere. Quod ægre ferens Legatus, Duciſq; inconſtantia offenſus Romam rediit. Variis moribus variaque a reliquis natura Dux fuit, & nova in diem conſilia verſans, nulli credere penitus, nulli fidere, promiſſorum haudquaquam fidelis cuſtos, quem dilexerat paulo poſt a ſe rejiciebat. Callidus, & ingenii ſagacis, mobiliſque, ut qui in bello pacem, in pace bellum cuperet, ſuo innixus conſilio ſpernebat ceteros, ſemper procul a conſpectu hominum recluſus (*r*), atque omnia per internuntios agens. Antequam Brixienſes ab eo deficerent, quidam eorum quæ parabantur haud ignarus Mediolanum profectus Duci nuntiari juſſit, eſſe quædam minime contemnenda, quæ cum eo communicare ſine arbitris opus eſſet, rogare, ut quæ afferret ex ſe audiret. Ille more ſuo, cum quæ dicturus veniſſet, ex amicis cuidam referri imperaſſet, alter vero Philippo tantummodo neceſſario ea edenda reſpondiſſet, cum in ſententia perſtaret, indignabundus confeſtim abiit, affirmans non multos poſt dies nuntii ſpreti pœnitentiam Ducem acturum, ac ſubinde ejus civitatis rebellio, amiſſioque ſecuta eſt. Initio præterea belli Mediolanenſium optimates Philippo magnam (*ſ*) auri vim obtuliſſe ferunt, ſi curam belli gerendi eis permitteret,

NOTÆ.

(*r*) *Recluſus*. in Abbiatæ oppido. *Blond. Flav. Dec.3. lib.3.*

(*ſ*) *Magnam auri vim obtuliſſe*. quæ decem millibus equitum & totidem peditum colligendis ſufficeret. *Petr. Juſtin. Hiſt. Ven. lib.6.*

ret, utque providerent, nequid ab hoſte caperent detrimenti: illum vero omnes ſuſpicientem, ac nulli prorſus credentem, obſtantibus adulatoribus oblatam pecuniam repudiaſſe, aſſerentibus præcludendam populis omnem belli gerendi facultatem; eam enim ad appetendam libertatem optimam viam eſse. Itaque ſive ſuopte ingenio parum in promiſſis firmo, ſeu aliorum (*t*) bellum paci præferentium impulſu (utrunque enim traditur) abjectis concordiæ legibus (& jam hyems erat) armis (*u*) ſe tutari, atque hoſtem aggredi parat: multos enim equites conduxerat, quos Veneti firmam fore pacem exiſtimantes, ut parum utiles miſſos fecerant, quibus ille fretus agrum Mantuanum, quo omnem timoris ſuſpicionem amoveret, incurſionibus, populationibuſque vaſtavit. Id facinus tum Venetos, tum Florentinos ad inſtaurandum bellum acriores reddidit, ac paratiores: hinc enim fidei adeo palam violatæ injuria, hinc Mantuani damna ſtimulant ad ultionem animos. Parato itaque novo equitatu Veneti, Florentinorum additis copiis, brevi magnum conficiunt exercitum. In amicitiam præterea, ac belli ſocietatem Montisferrati (*x*) Regulum, ac Orlandum Palaviſinum, qui Philippi fines hoſtili more invadant, aſciſcunt. Amedeus enim innata avaritia pecuniæ, & ſtipendii recipiundi cauſa fœderi aſcriptus, neque bello, neque paci utilis erat. Genuenſium quoque exules operam polliciti, ut patriam a Philippi ſervitute vindicarent, unico præ- 1427

NOTÆ.

(*t*) *Aliorum bellum paci præferentium impulſu*. Non alia de cauſſa ad pacis conſilia animum appuliſſe Ducem animadvertit *Ammiratus*, & cum eo *Blondus*, aliique, quam ut Venetos a Florentinis removeret, & Carminiolam, dum pace facta ad ſuum oppidum pergeret, inſidiis occuparet: quod cum ex voto non ceſſiſſet, pacem fregiſſe. *Ammirat. p.I. To.2. lib.19.*

(*u*) *Armis ſe tutari*, &c. Claſſem apud Brixiam reparando, & Ligures extorres Genua arcendo.

(*x*) *Montisferrati Regulum*. Joannem Jacobum.

1427 lio ſuperati (*y*) ſunt. Philippus vero exiſtimans in eo rem verti, ut qui prior arma inferret, victoriam ex hoſtibus reportaret, copiarum parte agrum Brixienſem populando, urendoque tecta multiplici calamitate affecit: claſse quoque in Pado flumine confeſtim parata, caſtella quædam, in queis Caſale (*z*) majus fuit, terra navibuſque (ea ſecus aquam ſunt) expugnata cepit. Jam ſuperiori loco Mediolanenſis fortuna eſse videbatur; non enim Venetorum copiæ Carminiolæ ad (*a*) balnea ob adverſam (*b*) valetudinem profecti conſilio uti poterant, quo abſente Venetorum non eodem quo antea conſilio viribuſque res gerebatur; cum Veneti, ut hoſtium viribus obſiſterent, paratis e veſtigio navibus longis triginta, nautiſque impoſitis bellis maritimis exercitatis, ac inſtructis machinis omnibus, atque armamentis, quæ ad hoſtium munimenta oppugnanda pertinerent, imperatoreque Bembo (*c*) maritimæ expeditionis peritiſſimo declarato, Padum ingreſſi, ad hoſtium naves militum virtute, & navigandi, rerumque navalium inſcitia inferiores curſum dirigunt, primoque impetu adverſariorum (*d*) claſſe ad Brixellum in fluminis ripa ſitum fugata, obſidionem ſolvunt. Capto enim proditione oppido, quod Venetis parebat,

NOTÆ.

(*y*) *Unico prælio ſuperati ſunt.* non uno tantum prælio, ſed duobus, nempe maritimo, & terreſtri ſuperatos Genuenſium exules, qui Thomæ Fregoſii ductu convenerant, refert *Ubert. Folieta*. Primo prælio magna cum cæde ab urbis mœnibus, amiſſis ſcalis repulſi, ſecundo ad Vervetiam oppidum victi, una triremi fugata, & tribus captis. *Foliet. Hiſt. Gen. lib. X.*

(*z*) *Caſale majus*. Cremonenſis agri oppidum, cui Gabriel Piſanus Venetorum nomine præerat, ut *Pigna lib. 6. Hiſt. Princip. Ateſt.*

(*a*) *Ad balnea*. Patavina exercitui propinquiora, ut putat *Blond. Dec. 3. lib. 3.* Ad balnea Senenſia profectum aſſerit *Pigna lib. 6. Hiſt. Princip. Ateſt.* cujus ſententiam probaverim, tum quia paulo infra ait Poggius *Carminiolam recuperata valetudine Patavium veniſſe*, tum quia Laurentius Saxolus Pratenſis, inſignis Philoſophus, ac Medicus, curam Carminiolæ ad balnea Senenſia egit.

(*b*) *Ob adverſam valetudinem.* quod equo apud Tarviſium decidiſſet, ex quo nervi debilitati, & febri, laterisque dolore correptus fuit.

(*c*) *Bembo*. Franciſco.

(*d*) *Adverſariorum claſſe*. cui Pacinus Euſtachius Ticinenſis præerat.

bat, arcem in fide permanentem forti animo ſe defenſantem oppugnaverant, machinaſque, ac varia ad diruendam arcem tormenta ex Cremona comportaverant: quibus omnibus recepto oppido potiti, naveſque hoſtiles inſecuti, commiſſo (*e*) certamine in fugam verſas ſuperant, octoque captis, paulo poſt Cremonam verſus profecti, repagula, oppugnaculaque (*f*) omnia fluminis aſcenſum prohibentia magno certamine removent. Parta ubique victoria, cum milites imperio ducis neglecto relictis navibus, prædatum in agrum Cremonenſem deſcendiſſent, palatique nullo ordine vagarentur ſpoliis agreſtium intenti, præfectus (*g*) equitum in urbis tutelam relictus diſſipatos aggreditur, multis captis, trecentis occiſis, reliquos turpi fuga ad naves compulit. Relicta Cremona claſſem Ticinium verſus cum Venetus moviſſet, veritus inſidias Cremonam revertitur, exiſtimanſque eiſdem copiis eodemque præfecto defendi urbem, acceptam injuriam ulciſci parat. Dum milites cautius exponit populabundos majorique quam antea equitatu (novi enim (*h*) advenerant equites) repulſus parva jactura ſuos revocat. Et jam æſtas aderat, cum Carminiola recuperata valetudine Patavium (*i*) venit. Inde Brixiam petens quinto ab urbe lapide cum paucis conſedit copiis, omnibus quas interim Veneti ſcripſerant, ſe ſequi juſſis. Ex omni exercitu cum ad decem equitum millia in urbem inſcientibus ho- 1427

NOTÆ.

(*e*) *Commiſſo certamine*. quarto a Cremona lapide octo galeones (ut vocant) ſubegit Bembus coram Piccinino, qui in fluminis ripa ſuos ad pugnam voce, & geſtu extimulabat.

(*f*) *Oppugnacula omnia fluminis aſcenſum prohibentia*. Tria in Pado caſtella erexerant Philippenſes, quæ ita flumen clauſerant, ut paucis militibus cuilibet magnæ claſſi tranſitus poſſet in interiora Galliæ impediri. *Petrus Juſtin. Hiſt. Ven. lib. 6.*

(*g*) *Præfectus equitum*. Chriſtophorus Lavellanus. *Camp. Hiſt. Cremon. lib. 3.*

(*h*) *Novi advenerant equites*. Inſcio Bembo cohors equitum duce Nicolao Guerrerio Cremonæ præſidio addita. *Blond. Flav. Dec. 3. lib. 3.*

(*i*) *Patavium venit*. a balneis Senenſibus.

1427 ſtibus miſiſſet, Albericus vero Cunii Comes, nonnullique Philippi equitum præfecti ab Octolingo oppido, quod duodecim millibus paſſuum diſtat Brixia, prodeuntes, uſque ad urbis portas excurſione facta, cum omnis generis onerati præda redirent, emiſso (*l*) ex urbe equitatu, & præda recuperata eſt, & ex præfectis (*m*) unus cum equitum parte captus. Eadem die Carminiola urbem ingreſsus ſecundum id equeſtre prælium factum permoleſte (*n*) tulit: exiſtimabat enim, ſi ſe duce eruptionem feciſsent, captis omnibus facile oppidum expugnari potuiſse. Menſe inde Martio cum exercitu, in quo equitum quindecim, peditum millia ſex cenſebantur, calonum, curruumque magno numero ad commeatum, & bellicas portandas machinas addito, profectus, Montemclarum opulentum oppidum obſedit, quo pluribus præliis tentato, cum egregie defenderetur, ex eo loco ad Octolingum caſtra movit, ſperans perfacile ſe oppido potiturum. Sed nocte præcedente ad mille (*o*) equitum Mediolanenſium oppidum ignorante Carminiola intrant, qui ſe intra portas continuere, quoad hoſtes metarentur caſtra. Illi per negligentiam (nihil enim hoſtile timebant) ducis eorum parum providi ad repentinos motus culpa, diſſolutiuſque quam par erat curantes corpora, otio, quietique indulgebant, vagi incompoſitique tamquam in pacato forent. Solus Johannes (*p*) Strotius, eques Florentinus,

N O T Æ.

(*l*) *Emiſſo ex urbe equitatu*. per Nazaream portam a Petro Lauredano in Franciſci Bembi Veneti imperatoris locum ſuffecto. *Petr. Juſtin. Hiſt. Ven. lib. 6.*

(*m*) *Ex præfectis unus*. Perinus Tortonenſis, cui Tarco cognomen erat, cum 150. equitibus captus.

(*n*) *Permoleſte tulit*. ob invidiam, quod alienis hoc actum auſpiciis fuiſſet.

(*o*) *Ad mille equitum*. Philippus mille equites noctu Octolingum mittit una cum Guidone Torrello, Chriſtophoro Lavellano, & Nicolao Guerrerio.

(*p*) *Johannes Strotius, eques Florentinus*. Qui factioni Petri de Albizis adhærens, Florentia expulſus ad Nicolaum Ateſtinum confugerat, a quo ſummo honore exceptus equitum præfectus declaratus eſt. *Scip. Ammirat. Hiſt. Flor. p. I. To. 2. lib. 19.*

nus, quem præfectum turmæ equitum Ferrarienſis (id (*q*) 1427
enim ex formula debebat) ad exercitum miſerat, in armis cum ſuis tantum perſtabat, in omnes caſus pro exercitus ſalute intentus. Conſpecta ab oppidanis negligentia, eruptione poſt meridiem (& æſtus increbuerat) facta, magno impetu caſtra nullis munitionibus firmata invadunt. Solus cum ſuis Johannes, conſerto cum hoſtibus prælio, rem ſubſtentat, & dum parvo numero cum majoribus hoſtium copiis pugnat, occubuit (*r*). Illi magna ſtrage edita, ad mille quingentos ex equitibus captis, tandem excitatis (*ſ*) e ſomno militibus intra oppidum ſe recipiunt. Carminiola deinceps, quo ab hoſtium incurſu caſtra tutiora forent, curribus, ii ad duo millia erant, circumſedit. Conſiderans autem oppidorum agri Brixienſis expugnationem longiorem fore, ne reliquum æſtatis inutili bello conſumeret, Cremonam obſidere ſtatuit, opinatus ea capta, & reliqua in poteſtatem ventura. Ut autem a Mantua commeatus, machinæque uſui belli, atque obſidioni neceſſariæ Pado commodius in caſtra deferri poſsent, arcem Binam ſupra Ollium cum ponte ſitam maximo labore exercitus vi cepit, impoſitoque præſidio valido, firmatis muris, atque arce, quæ crebris machinarum ictibus confracta erat, inſtaurata, prope Cremonam, ſecundum Padi ripam ad ſextum lapidem caſtra poſuit. Quibus rebus perterritus admodum Philippus, omnibus, qui ſe, ſuaque ſalva vellent, ſequi juſſis, quod nunquam antea fecerat (*t*), Cremonam contendit, luſtratoque exercitu viginti

NOTÆ.

(*q*) *Id enim ex formula debebat*. Ex formula fœderis.

(*r*) *Occubuit*. ab irruentibus hoſtibus ſuffocatus, ut *Pigna Hiſt. Princip. Ateſt. lib. 6.*

(*ſ*) *Excitatis e ſomno militibus*, cum prætorianorum manu ipſo Carminiola accurrente.

(*t*) *Quod nunquam antea fecerat*. in Abbiatæ oppido, ut diximus, ſemper occluſus.

1427 ti amplius millibus hominum (multi enim undique ad eum confluxerant) prope hoſtem tribus paſsuum millibus caſtra locavit . Eorum præterea, qui ſecuti erant, equitum, peditumque ingens numerus, ſed plurima minime apta bello multitudo.

POG-

POGGII BRACCIOLINI FLORENTINI HISTORIARUM FLORENTINI POPULI

LIBRI SEXTI

EPITOME.

Vicecomitis prælium cum fœderatis in Cremonenſi agro. Franciſcus Sfortia Binæ oppidum occupat, adveniente vero Carminiola, relinquit. Philippi exercitu apud Maclovium profligato, pax denuo fit. Bellum a Florentinis in Lucenſes movetur. Vicecomes cum Senenſibus Lucæ auxilia mittunt, ejuſque Tyrannus dolo capitur. Florentinorum copiæ ad Lucam cæſæ, eorumque ager depopulatus. Cum Florentinis Veneti junguntur, & in Pado ſuperantur. Genuenſes navali pugna a Venetis, Florentiniſque ſubjiciuntur. Carminiola a Venetis capite mulctatur.

ERectis omnium Ducis adventu ad pugnam animis, ne fruſtra adveniſſe videretur, utque aliquod ſuæ virtutis opus quiſque ederet, quo benivolentiam Principis iniret, hoſti pugnandi copiam fecere. Carminiola apud Summum (id nomen eſt villæ) habens caſtra, minime abnuit certamen, ſed eductas acies in hoſtem promovit. Pluribus horis (& finis menſis Junii erat) collatis ſignis, acriter eſt pugnatum, nullam in partem belli fortuna inclinante: tandem feſſis diu- 1427

1427 diutino prælio omnibus, æquo marte diſceſsum eſt. Fertur ſigno receptui dato, utriuſque (*a*) exercitus milites bellando immixtos fuiſse, ut variæ equitum turmæ ad ſuos ſe recipere opinantes, in hoſtium (*b*) ferme manus incaute, vi exorti pulveris devenirent; cum neque ſigna inſpiciendi, neque ſuos præter vocis ſonum internoſcendi daretur facultas. His apud Cremonam geſtis, cum Amedeus, Montiſqueferrati Regulus, aliquot equitum turmis omnem Mediolanenſem agrum uſque ad urbis portas depopularentur, coactus Philippus rebus ſuis conſulere, relicto exercitu, Mediolanum cum (*c*) paucis copiis revertitur, cujus adventu parvo equitatu hoſtium impetus eſt repreſsus. Diffiſus Carminiola tantam urbem tanto exercitu munitam obſideri a ſe poſse, Caſale petit, juſso (*d*) claſſis Venetæ præfecto eo naves deducere, quo facilius expugnaretur. Franciſcus Sfortia, haud inferior Philippi equitum præfectus, abeuntem exercitum inſecutus, poſtquam nulla in parte capi a ſe hoſtem poſse vidit, itinere ad Binam flexo, expugnatis arcibus, impoſito (*e*) præſidio, in caſtra redit. Ea re per Carminiolam comperta, confeſtim cum expeditis equitibus Binam advolat, ſi forte ibi Franciſcum offenderet, quem cum abiiſse cognovit, denuo arces expugnat: cumque ejus cuſtodes e muris antea

tea

NOTÆ.

(*a*) *Utriuſque exercitus milites*. Septuaginta millia militum in utriſque caſtris cenſebantur, ita ut poſt Romani Imperii caſum nunquam amplius tanta Italorum multitudo ad arma ſimul coierit.

(*b*) *In hoſtium fere manus incaute devenirent*. Nec milites tantum, ſed ipſi duces; Carminiola enim equo ſublapſo pedes diu pugnavit, Mantuanus in mediis hoſtibus ſolus ſtetit, Sfortia nullo ex ſuis comitante ad caſtra uſque Venetorum pervenerat; qui omnes capi potuiſſent, niſi pulveris exorti beneficio effugiſſent. *Pigna lib.6. Ammirat.p.I. To.2. lib.19.p.1038.*

(*c*) *Cum paucis copiis*. quibus præerat Lancislaus Guiniſius, Pauli Lucæ Tyranni filius. *Pigna lib.6.*,

(*d*) *Juſſo claſſis Venetæ præfecto*. Petro Lauredano, non Franciſco Bembo, ut *Blondus Dec.3. lib.3.* Bembo enim poſt Padanum prælium gravi morbo correpto, cum militiæ vacare nequiret, ſuffectus Lauredanus, ut refert *Petr. Juſtin. lib.6.*

(*e*) *Impoſito præſidio*. Venetorum militibus in ſubjectum flumen projectis.

tea præcipitatos audiſset, ſuo quoque juſsu milites a Franciſco impoſiti in flumen dejiciuntur, ſtatimque ad Caſalis obſidionem, quod firmo præſidio defendebatur, reverſus, oppidum terra flumineque (*f*) circumdatum oppugnat, non muro, ſed alto, denſoque aggere cinctum, ideoque locus ab ictu lapidum tutus. Turris excelſa portæ imminens, quæ ad Padum ducit, machinarum lapidibus quaſſata, cum in ſubjectam corruiſſet foſsam, ac per illius ruinas ingredi milites niterentur, veriti oppidani, ne vi capti præda eſſent hoſtibus, ſalutem pacti, ut cum ſingulis veſtimentis abire liceret, deditionem (*g*) fecere. Quo recepto aliquamdiu eo loci exercitus caſtra habuit. Interim ſimulans ſe ad varia loca oppugnanda cum exercitu aditurum, hoſtes eo in ſubſidium profectos ſæpius eluſit, indignantibus illis, ac ægre ferentibus, nullo certo conſilio ſe uti poſſe. His ſæpius ſimulatis, demum Maclovium oppidum majori ex parte paludibus circumdatum ſubita obſidione cingit, ea mente, ut ſi hoſtes ad tollendam obſidionem pergerent, difficultatibus locorum adducti facile ſuperarentur. Id ægre major (*h*) pars Ducis præfectorum ferens, rem (*i*) indignam clamitant, ſinere hoſtem, quæ velit loca petere, nulloque obſiſtente oppugnare: concedi eo modo audaciam hoſti, ſuis minui: dedituros ſe ſe omnes, ſimulac ſenſerint obſidionem, niſi ſubſidium ſubmittatur: prodi cauſam ejus, cujus ſtipendiis militarent, ſi ſua, ut hoſti libitum fuerit, capi libere permittatur. Tentandam igitur belli fortunam, neque ſinendos fideliſſimos populos ludibrio ſimul, & libidini hoſtium eſſe: 1427

Ii voci-

N O T Æ.

(*f*) *Flumineque*. Oleo.

(*g*) *Deditionem fecere*. inſcio Antonio Piſano oppidi præfecto.

(*h*) *Major pars Ducis præfectorum*. præcipue Sfortia, & Piccininus.

(*i*) *Rem indignam clamitant ſinere hoſtem, &c.* Non diſſimiliter Minutius Magiſter equitum Fabium Dictatorem incuſabat, quod Hannibalem impune in ſocios graſſari pateretur. *Liv. Dec.3. lib.2.*

1427 vociferare omnes in bellum: armis Venetum appetendum magis loci ſitu, quam viribus fidentem. Quidam (*l*) ætate, & diſciplina militari peritiores, maturo, non præcipiti conſilio utendum cenſebant: hoſtium res eo in loco deductas, ut una ſolum via, & ea perangusta, & ſinuoſa ad eos adiri queat, quæ magis pediti, quam equiti uſui eſſet: reliqua omnia aquis paluſtribus teneri, haudquaquam equiti pervia: obſecrare, ut eam ſententiam rejiciant: hoſtem (*m*) cunctando magis, quam decertando vinci poſſe: ſi ſecus ageretur, magnam ex eo venturam calamitatem. Carolus (*n*) exercitus dux neque ætate, neque uſu doctior, juniorum, quos Hectoras appellabat, voluntatem ſecutus, aggredi hoſtem ſtatuit: ſingulos præfectos in ordinem ſtructa acie ire jubens. Carminiola ſuos excipere hoſtium adventum, conſertoque prælio pedites (*o*) in paludem adire, haſtis, ac ſagittis a lateribus ferire hoſtem mandat; quæ res maximo momento victoriæ fuit: non enim poterat aut egredi e via, aut vitare crebros ictus, quibus patebant latera. Quum aliquandiu haud æquis artibus pugnatum eſſet, ſuperati tandem hoſtes in fugam verſi ſunt: præfecti ferme omnes evaſere cum equitatus parte. Carolus (*p*) captus eſt, & cum eo ad millia equitum octo: impedimenta omnia amiſſa, quæ maxima habita eſt jactura. Haudquaquam ambigitur, Philippum eo die imperio ſpoliari potuiſſe, ſi Carminiola captos equites

N O T Æ.

(*l*) *Quidam ætate & diſciplina militari peritiores.* Pergulenſis, & Torellus.

(*m*) *Cunctando magis quam decertando vinci.* Fabius Maximus ex eo Cunctator dictus, quod cunctando, non pugnando Hannibalem ſuperaſſet. De quo *Virgilius Æneid. lib. 6.*

Quo feſſum rapitis Fabii? tu Maximus ille es,
Unus qui nobis cunctando reſtituis rem.

(*n*) *Carolus exercitus dux.* Carolus Malateſta Piſaurienſis, non Ariminenſis, quem ſupra Florentinorum ducem fuiſſe comperimus, ut adnotat *Cæſar Clementinus Hiſt. Arimin. in Vita Caroli p. II. lib.* 8.

(*o*) *Pedites in paludem adire, &c.* nec non duo equitum millia Tolentinate Duce ad Terentianum paludis latebris ſe occultare jubet. *Petrus Juſt. in fine lib.6.*

(*p*) *Carolus captus eſt.* una cum Angeli Pergulenſis filio.

equites detinuiſſet: omnes enim fere nobiliores, & bello utiles in poteſtatem venerant. Sed dum obſequitur præſentibus moribus, dum cunctatur, dum prædæ partiundæ vacat, dum equites liberos dimittit (credo Philippi adverſæ fortunæ miſertus) victoria de manibus lapſa eſt. Actum enim de ſtatu Principis illius erat, ſi præfectos fugientes inſecutus e veſtigio parta victoria, caſtra Cremonam admoviſſet. Tantus enim tumultus inceſſerat omnes, tanta rerum deſperatio animis hominum inerat, tanta victoriæ fama veris falſa adjiciens increbuerat, ut procul dubio plurimi in Venetorum ditionem ſponte venturi fuiſſent, omni ſpe fortunæ melioris præciſa. Poterat libere obſidere Cremonam, ponte Abduam nullo obſiſtente jungere, & populatis agris ad ipſum Mediolanum regni caput arma proferre: quæ omnia ab eo neglecta præbuere Venetis immutati animi, proditioniſque (*q*) ſuſpitionem. Nam dum expugnandis, recipiendiſque Brixienſis agri oppidis, atque ad leviora circumagendo exercitu, tardeque omnia exequendo tempus terit, ſpatium dedit Philippo exercitus inſtaurandi. Quum enim præfecti, equiteſque ad unum integri omnes rediſſent, facile fuit equorum, armorumque jacturam reſarcire. Arma, & veſtem Mediolanenſes; equos, diverſarum urbium cives, oppidani quoque permulti ſubminiſtrarunt. Pecunia undecumque contracta. Reparato exercitu præfecti Philippi continuis incurſionibus infeſti Carminiolæ oppida expugnanti impedimento erant, quo minus victoria uteretur. Quamvis autem Philippi copiæ parum diminutæ eſſent, ſuamque rem ſummis viribus tutarentur, tamen multa timens, ſibique diffidens Philippus, Sigiſmundum Imperatorem in 1427

NOTÆ.

(*q*) *Proditioniſque ſuſpicionem*. nec immerito ex hoc ejus ſupplicii cauſſam ortam adnotat *Sabellicus Enead. lib.* 2.

1427 ſuum auxilium excivit: utque terrorem ſuſpitionemque Venetis injiceret, Perbrunorum Scalam, cujus majores Veronæ, Marſilium Carrarienſem, cujus pater, avuſque Patavii imperitaverant, ut in Italiam ad recuperandas avitas urbes exercitum traducerent, hortatur; ſperans eorum auſpicio eas civitates a Venetis deſcituras. Ab Amedeo vero datis per cauſam matrimonii (filiam (*r*) enim ejus occulte deſponderat) Vercellis (*ſ*), pacem redemit, quo ab ea parte tutior omnes copias Venetis opponeret. Cum autem externa auxilia ad terrendos hoſtes evocata non ſatis in promptu eſſent, quo facilius ad pacem deſcenderent, cum Martino Pontifice per oratores egit occulte, ut veluti ſua ſponte eam quæreret. Obierant inſuper nonnulli (*t*) ex ſuis præfectis, qui in re militari admodum præſtabant; ut multis ex cauſis pace ſibi opus eſſe cenſeret, deſtituto iis viris, in quibus maxime reſideret belli cura. Ineunte hyeme Legatus idem, qui prioris concordiæ auctor fuerat, Cardinalis (*u*) Sanctæ Crucis, ad componendam pacem miſſus, juſſis omnibus quos inter bellum erat, oratores Ferrariam decernere, ipſe eo proficiſcitur. Florentini, ut qui pro augendo aliorum imperio certarent, pacem optabant. Amedei, qui jam occulte cum Philippo convenerat, oratores haudquaquam Philippi poſtulata improbantes paci aſſentiebantur. Veneti inter ſpem, metumque dubii, debilitari hoſtem cupiebant: hinc eos impenſa, com-

NOTÆ.

(*r*) *Filiam enim ejus*. Mariam, *ut Corius p. V.* licet *Pingorius in Arboris Enodatione*, ubi de Amedeo VII. nomen reticeat.

(*ſ*) *Datis, &c. Vercellis*. Ab Amedeo occupatæ fuerant Vercellæ, reſtitutæ vero Philippo dotis nomine, quod ejus filiam uxorem duxiſſet. Rurſus tamen Amedeo a Philippo conceſſæ. *Bugat. Hiſt. Med. lib.* 5.

(*t*) *Nonnulli ex ſuis præfectis*: Angelus Pergulenſis, Fabricius Capuanus, Siccus Montagnaneus, & Antonellus Mediolanenſis. *Blond. Flav. Dec.* 3. *lib.* 3.

(*u*) *Cardinalis Sanctæ Crucis*. Nicolaus Albergatus Bononienſis, ut alibi dictum eſt, in cujus obitu Orationem habuit Poggius, quam ut ineditam P. Georgius Carthuſianus edidit *Coloniæ Agrippinæ ann.* 1618. licet una cum aliis Poggii operibus Baſileæ vulgata fuiſſet *ann.* 1558. *apud Henricpet.*

communiſque mars, ac belli eventus incertus, & Carmi- 1427
niolæ jam ſuſpecta fides urgebat ad pacem : hinc ambi-
tio, & majorum rerum appetitus bellum trahere ſuade-
bat. Philippi quoque ea poſtulata erant, quæ omnem bel-
li timorem excutere viderentur. Oratores ſinguli, ut juſ-
ſum erat, Ferrariam ſunt profecti. Interim quamvis hyems
eſſet aſperrima, tamen a Carminiola multa oppida tum
in Cremonenſi, tum in Brixienſi agro ex hoſte capta. Re
pacis contentionibus variis diutius protracta; tandem Le-
gati (*x*) virtute, auctoritateque poſt quintum fere men-
ſem, qua de agi cœptum eſt, conſtituitur Aprili menſe
anni XXVIII. ſupra MCCCC. his conditionibus, ut Bri- 1428
xia cum omnibus ejus ditionis oppidis, caſtelliſque, etiam
quæ ad eam diem Philippus poſſideret, iis quoque addi-
tis, quæ de Cremonenſibus cepiſſent; Bergomum quoque
cum omnibus ſuis uſque ad Abduam, Venetorum juris eſ-
ſent; utque quæ de Florentinis teneret, infra certam diem
reſtituerentur. A Venetis dicti ſunt ſocii Mantuanus, Fer-
rarienſis, Montisferrati (*y*) Princeps. A Florentinis, Se-
nenſibus, nonnulliſque extremæ Liguriæ Dominis fœdere
cautum eſt, & paci conſultum. Adjectum præter hæc,
ut uxor, liberique Carminiolæ, qui in Philippi poteſta-
te ad eam diem fuerant, bonaque per eum poſſeſſa reſti-
tuerentur. Lucenſis (*z*) tyranni nulla mentio facta; ver-
bis tantummodo ſignificatum, eum pro amico ab utriſ-
que haberi: relictique indiſcuſſi termini finium agri op-
pidorum, quæ ex Cremonenſium ditione Venetis tributa
erant,

N O T Æ.

(*x*) *Legati virtute, auctoritateque*. Illi enim ab omnibus delata componendæ pacis autoritas fuerat, quod ſanctiſſimum virum noviſſent.

(*y*) *Montisferrati Princeps*. Nec non Orndus & Antonius Pallavicinus.

(*z*) *Lucenſis tyranni nulla mentio facta*. Attamen ut amicus habitus eſt. Ideo de eo mentionem haberi noluerunt Florentini, quia in eum bellum meditabantur, ut injuriam ulciſcerentur auxilii Philippo præſtiti, ad quem Ladislaum filium cum 400. equitibus miſerat.

1428 erant, cujus rei arbiter dictus eſt Ferrarienſis. Nemo tunc ambigebat, tanto deſiderio confecta pace Florentinis, quietem ab armis longinquam fore, eoſque adverſos ab omni bellorum ſtrepitu in otio quieturos: ſed aut fatis ita jubentibus, aut civium, quibus Reipublicæ damna queſtui erant, libidine, novis calamitatibus aditus eſt patefactus: & qui enixius quam reliqui pacem appetiverant, bellorum ſumptus improbantes, quique præterita pericula, tum varias fortunæ vices horrere debebant, inconſulto impetu, minimeque juſto incepto ad bellum Lucenſe haudquaquam neceſſarium biennio fere præter omnium ſpem proſiliere. Nam poſt pacem factam, exercituque dimiſſo, Nicolaus (*a*) Fortebraccius Florentinorum equitum alæ bello Gallico præfectus, coactis militibus, qui miſſionem ægre ferebant, magna manu agrum Lucenſem populabundus adoritur, cauſam neſcio quam prætendens inanem, neque eam quæ armis diſceptanda foret. Occupabat ejus urbis tyrannidem, ut antea diximus, Paulus Guiniſius, qui in Philippi bello nulli hærens præcipue extra pacis fœdera relictus erat. Nicolaus (*b*) ſpontene ſua prædandi cauſa, an nonnullorum, ut vulgo jactabatur, Florentinorum, quibus bella potiora pace erant, ſuaſu, arma in Paulum moverit, incertum relinquo: ut tamen opiner id Florentinorum quorundam conſilio actum, publicum decretum, quo poſtmodum adverſus tyrannum bellum ſumptum fuit, efficit. Inſperato bello laceſſitus Paulus, idque Florentinorum opera fieri addubitans, per ora-

NOTÆ.

(*a*) *Nicolaus Fortebraccius.* Montonenſis, Braccii præſtantiſſimi ducis ex Stella ſorore nepos.

(*b*) *Nicolaus ſponte an Florentinorum ſuaſu &c.* Quod dubium relinquit Poggius, apertiſſime refert *Baptiſta Bevilacqua* Veronenſis, qui in Lucenſi bello equitum ductor fuerat, ut ex ejus *MS.* apud me. Habet enim, iniquum Florentinorum primoribus viſum fuiſſe, quod Nicolaus Lucenſem aggrederetur, ſed populi impulſu a Lucenſi abhorrentis factum fuiſſe, ut Braccius ad Florentinorum ſtipendia vocaretur, dummodo oppida Lucenſi erepta Florentinis cederet.

oratores (*c*) Nicolai injurias queſtus, petit, ut ſe velut amicum tuerentur auxilio, aut ſi id grave videretur, ne hoſti ope, pecunia, ſubſidiove faverent: Scire enim ſe non eſſe unius equitum præfecti vires adeo validas, ut diutius in armis, ſuis opibus poſſet perſiſtere. Reſponſum ambiguum datum eſt: neque tyranno fauturos ſe, cum fœdere exceptus eſſet, neque inimicitiam (*d*) armati, & ad bellum parati provocaturos. Quicquid Nicolaus egerit, ultro nullius impulſu egiſſe: non eſſe ſuæ auctoritatis dimovere illum ab incepto, qui ſui juris eſſet, & Florentinis amicus. Ratus, quod futurum erat, Paulus, verituſque Florentinorum calliditatem, qui alieno nomine ſecum certarent, ad Mediolanenſem, & ad Venetos miſſis oratoribus, Nicolaique injuria expoſita, ſubſidium poſtulat. Captis nonnullis de Lucenſi agro caſtellis, cum tyranno vires ad defenſionem deeſſent, ingraveſcente in dies bello, hortatus eſt Florentinos Nicolaus ad eam urbem a tyranno eripiendam. Facile id quidem teſtabatur fore in civitate nullo præſidio ſuffulta: ſe quidem, ſi pecunia, favoreque ſibi aſſiſterent, infra paucos menſes urbem illis traditurum. Philippus quoque, ſive ad ineundam cum Populo Florentino gratiam, ſive ut eos novo rerum diſcrimine implicaret, ad id bellum cohortatus, equites ſi opus ſit, & auxilia pollicetur. Re Florentiæ inter paucos primum tentata, bellumne adverſus tyrannum ſumendum eſſet, ſæpius quæſitis conſiliis, variis ſententiis diſceptabatur, partim nova reprobantium bella, quietemque ſuadentium, partim id probantium cer- 1429

NOTÆ.

(*c*) *Oratorem*. Jacobum Vinitianum, qui licet publice pro Lucenſi loqueretur, privatim tamen Florentinos in eum excitabat, magna ingrati animi ſignificatione; nam capite damnatus Lucenſis benignitate & vitæ & honoribus reſtitutus fuerat. *Scip. Ammir. p. I. To. 2. lib. 19.*

(*d*) *Inimicitiam armati*. Nicolai Fortebraccii.

1429 certamen, ex quo civitatis opes, tanta urbe in poteſtatem redacta, ampliores futuræ eſſent. Major populi pars tyranni perdendi odio bellum affectabat: ſibi enim perſuaſum habebant, agrum uberrimum, opulentiſſimam urbem uſui fore, deſignatis præſertim pluribus magiſtratibus, ad quos cives quæſtus gratia aſpirabant: nonnulli varia inter ſe ſe jam officia partiti erant, potius ad prædam, quam ad Reipublicæ decus, aut amplitudinem intenti. Prudentiores ſeniores, qui ut rem inhoneſtam, difficilemque horrebant, aſſerentes incertos eſſe bellorum eventus, neque ſemper fortunam votis reſpondere, civitatem præterea, bello recenti exhauſto ærario, pecuniis haud abundare: neceſſario paulo poſt ſeram pœnitentiam ſuſcepti belli ſecuturam. Tandem convocato Senatu, cum ſententias exquirere placuiſſet, Renaldus Albitius ex equeſtri ordine populi voluntatem ſecutus, in hunc modum diſſeruit: *Scio, Florentini cives, hanc Rempublicam diuturno bello fatigatam otio egere, & quiete, a turbine armorum ſemotam. Sunt enim duo hæc, quibus maxime gaudent populi, non ſolum ſalutaria, ſed etiam neceſſaria, adeout qui hæc improbent, non videantur ſuæ urbis conſulere ſaluti; ſed longe proſpiciendum eſt, diligenterque cavendum, ne dum otio, & quiete frui quærimus, in majora, neglectis quæ poſſunt accidere, pericula incidamus. Ea enim ſaluberrima eſſe nequeunt, niſi depulſo timore belli, certa detur ratio otii, & quietis futuræ, ſine quibus nequit pax eſſe diuturna: otium quippe, & tranquillitas ſemper appetenda ſunt, niſi in his lateat ſuſpitio majoris, & occultioris mali, quod nobis hac neglecta occaſione imminere videtur: ſiquidem ille nactus ſit tempus, quo timorem conceptum procul a ſe propulſare valeat. Scitis belli, quod nobis cum Duce Mediolanenſi fuit, Paulum Guiniſium fautorem, & adjutorem contra nos licet occultum fuiſſe. Noſtis illum, nobis ſpretis, qui ſocietatem ejus quæſivimus,*

mus, & filium ſuum cum equitum ala in auxilium hoſti miſiſſe, & juviſſe pecunia. Scitis hunc tyrannum nobis ſemper infenſum, neque palam hoſtem, ſed hoſtili ſemper animo lætatum noſtris rebus adverſis, ſecundis anxium. Proximo certe bello hoſtis partes ſecutus, contra nos erat moturus arma, niſi Venetorum ſocietas ejus veſanos impetus retardaſſet, ut ſi ab oppugnatione noſtra deſtitit, non voluntati, ſed metui, non amori, ſed timori ſit tribuendum; cumque noſtra ſtipendia (e) *ultro oblata contempſiſſet, minori commodo, dignitateque ad Philippum tranſiit, quo major illi ſua ope nos oppugnandi facultas eſſet. Nunquam ille nobiſcum fœdere jungi voluit, quoniam ſemper alienus vixit a noſtra ſalute: neque id fortaße mirum. Natura enim ita eſt comparatum, ut tyranni oderint Reſpublicas, cum nonniſi deperdita libertate regnare queant. Nihil eſt magis inter ſe contrarium, quam ſervitus, & libertas, quam Reſpublica, & tyrannis, qua nulla eſt publicæ utilitati infeſtior. In altera legibus vivitur, alteri pro legibus eſt libido. Quo ille pacto nos tractaret, ſi adeſſet facultas, qui propriæ matri eripuit libertatem, peſſundatamque tenet in viliſſimi mancipii modum? hunc niſi, cum tempus datur, tollamus, penitus obſervabit ultionis tempus memor Nicolai injuriarum, quas nobis auctoribus ſibi illatas aſſeverat. Semper ad vindicandam injuriam paratus erit, ſi quis emerſerit ad nocendum caſus; nihil erit, quod ab eo negligatur, modo vos poſſit perdere: hoſtes noſtros ſibi, odio noſtri, conſtituet dominos: malens ſe perire, quam nos ſalvos eſſe. Eſt præterea urbs illa propinqua Piſanæ urbi, quæ quanta cura propter incertos rerum caſus retinenda ſit, quis ignorat? Tollenda ſedes eſt noſtris hoſtibus, ex qua non parvum nobis diſcrimen imminere cenſendum ſit.* 1429

N O T Æ.

(*e*) *Stipendia ultro oblata*. & duplo majora, quam quæ a Philippo habuit.

1429 *Nullus præterea ex Gallia nobis incumbere timor poteſt, niſi per civitatem Lucenſem, quam ſcimus ab externis ſæpe fuiße poſſeßam. Prætereo utilitatem, quæ plurima futura eſt civibus noſtris, tum fertilitate terræ, tum maris opportunitate. Nam quod quidam otium, & quietis ſpem præſeferunt, ipſi teſtes ſumus, quanto damno nobis conſtat pax* (f) *olim cum Philippo facta. Bellum atrox, periculoſumque ex pace eſt ortum, & adeo ancipiti ſtatus noſtri diſcrimine, ut in periculum ventum ſit libertatis: itaque non ſemper pax ſalutaris fuit, ſed ea, ex qua requies longinqua ſpectetur, non cui inditium fraudis inſit. Quapropter cum ſit tutiſſimum providere, ne quis obeſſe queat, & id facile videatur, quoniam omni externa ope tyrannus deſtituitur, vos hortor, quibus Reipublicæ cura eſt, quique otium appetitis, ut accipiatis quod offertur ultro, quodque parva impenſa brevi tempore Nicolaus ſe daturum ſpondet. Ampliores erant opes Piſanæ urbis, cum illam a Gabriele Vicecomite emimus: opulentior certe, & civium numero, ac virtute, fortuniſque validior; & tamen poſt amißam arcem decreto bello, omnes rerum, & temporum difficultates conſtantia, & virtute ſuperavimus, eaque urbe potiti ſumus, quæ antea nobis fuerat inimiciſſima, ut non voluntate ducti, ſed extrema* (g) *neceſſitate coacti deditionem fecerint. Itaque poſtmodum ſecuri ad hanc diem ab his viximus, a quibus quotidie aut ſuo, aut alieno marte oppugnabamur. Itidem quo ſecurius fruamur pace, hic a nobis tyrannus eſt exterminandus: neque eſt ut exiſtimet aliquis, illo mortuo Lucenſes libertatem eſſe recuperaturos. Extant plures filii, quorum* (h) *major penes Philippum eſt, cujus præſidio in tyrannide perſeverabit: hæc haud incerta diſcrimi-*

NOTÆ.

(*f*) *Pax olim cum Philippo facta.* cum Genuam in ſuam poteſtatem redegit, ut nos inde potentior urgeret.

(*g*) *Sed extrema neceſſitate.* fame ita urgente, ut in dies plures enecti occumberent.

(*h*) *Quorum major.* Ladislaus equitum præfectus.

crimina ſi evitare cupimus, delenda eſt vobis inimica tyrannidis ſedes. Et quidem perfacilis victoria ſpondetur nobis, & haud magni laboris opus; cum imparatus ille ſit, nullo (i) *neque ſuo, neque externo ſubſidio munitus. Odio eſt* (l) *præterea omni populo, ut veriſimile fiat nolle illum pro tyranni ſalute pugnare, quin potius illius exitium exoptare, ut iniquam excutiat ſervitutem. Id vero non parvi ducendum videtur, quod via, & facultas Mediolanenſibus Ducibus in Etruriam tranſcendendi præcludetur: cum duo* (m) *veluti clauſtra, quibus ad oppugnandam noſtram Rempublicam adiri poſſit, fuerint hoſtibus interſepta. Ideo, cives præſtantiſſimi, id bellum mea ſententia ſuſcipiendum decerno, quod neque diuturnum erit, neque magno negotio tranſigetur. Commoda vero tot, tantaque ex hac victoria parabuntur, ut nulla majora ad præſens videantur optanda.* His dictis cum varius in concione ſermo eſſet tum eam aſpernantium orationem, tum laudantium, ſenioreſque, & qui prudentia, & rerum uſu præcellere exiſtimabantur, ut inutilem, & iniquam, maximique diſcriminis impugnarent; neque civibus conducere novis in diem bellis immiſceri affirmarent, ne tamquam inquieti homines pacem atque otium odiſſe viderentur: tandem Nicolaus Uzanus quietem armis præferens hujuſcemodi habuit orationem. *Vetus ſapientium virorum ſententia eſt, cives præſtantiſſimi, eos qui in hujuſmodi locum ad conſultandum accedunt, liberos ab omni morbo animi, nullique perturbationi obnoxios eſſe debere, eaque & ſentire, & loqui, quæ jure exiſtimentur Reipublicæ profutura. Itaque optimus mihi quidem ille civis* 1429

NOTÆ.

(*i*) *Neque ſuo, neque externo ſubſidio munitus.* non ſuo, quia equitum turmam Vicecomiti auxilio miſerat; non externo, cum Vicecomes longe abeſſet, & pace facta milites dimiſiſſet.

(*l*) *Odio eſt præterea omni populo.* Interfecto Lazaro Guiniſio, libertatem ſibi adſciſcere tentaverant Lucenſes, cum Paulus Ducis copiis adjutus tyrannidem occupavit.

(*m*) *Cum duo veluti clauſtra.* Piſæ, & Luca.

1429 *eſſe videtur, qui paci, & tranquillitati conſulens omnes ſuas cogitationes ad publicam referat ſalutem. Et certe nos omnes id in ſententia dicenda ſequi oportet, quod certa conjectura aſſequi poſſis ſalutarem, ac felicem exitum habiturum: neque ſi qua ſpes inanis futuri boni oſtentetur, ſtatim proſilire ad agendum quippiam, cujus* (n) *poſtea neceſſe ſit pœnitere, ac dicere, quod turpiſſimum eſt viris ſapientibus, non putaram. Nam qui in rebus dubiis, & periculo proximis exploratum ſibi finem, certumque futurorum exitum pollicentur, raro ſui deſiderii compotes fiunt; cum præſertim rerum humanarum, & maxime bellorum dominam* (o) *conſtet eſſe fortunam, cujus eſt eludere noſtras cogitationes, & eas præcipue, quarum ſit finis in ejus libidine ſitus. Quare ea mihi deliberatio videtur cenſenda eſſe optima, quæ procul abſit a temeritate fortunæ. Certus ſum, prudentiſſimi cives, clariſſimi, atque integerrimi viri Renaldi orationem ſincero animo dictam eo ſpectaſſe, ut eam Reipublicæ (neque enim aliter ſua virtus requirit) conducere arbitraretur. Multis verbis populum ad id bellum, quod utile, exigui temporis, minimique ſumptus putat futurum, cohortatus eſt. Verum quoniam de re agitur graviſſima, & diſceptando veritas elicitur, æqua feret mente, ſi alienæ a ſua ſententiæ auctor ero. Mihi quidem tutiori, meliorique conſilio videntur uti, qui pacem* (p) *bello præferunt, ac poſt diuturnos armorum tumultus, variaque e quibus emerſimus pericula, quietem & otium a bellis, ac tributis conferendis feſſi quærunt, ac poſt longos tempeſtatum fluctus portum ingredi conantur, quam qui ſpreta pace bella ex bellis ſerentes quietem aſpernantur, potiuſque procel-*

loſo

NOTÆ.

(*n*) Cujus poſtea neceſſe ſit pœnitere. *Sapientis eſt proprium, nihil quod pœnitere poſſit facere.* Cicero Tuſc.

(*o*) *Dominam conſtet eſſe fortunam.* Sic *Cicero in Orat. pro M. Marcello. Maximam vero partem quaſi ſuo jure fortuna ſibi vendicat.*

(*p*) Qui pacem bello præferunt. *Melior enim certa pax quam ſperata victoria. Pax vel injuſta utilior eſt quam juſtiſſimum bellum.* Cic. de Off.

loſo mari gaudent, quam tranquillo. Etenim bella ſuſcipi 1429
(ſicuti placet prudentibus) debent, ut in pace vivamus, non ut poſt præſentis mali finem aliis novis turbinibus minime neceſſariis implicemur. Hoc enim eſſet in continua calamitate, ac miſeria verſari, ſi ſemper futurorum, quæ incerta ſunt, metu ad arma inferenda proſiliremus: quæ quantum ex voto procedant, paulo ante ſumus experti, ut admodum mirer non horrere nos omnes belli nomen, ſi mentem ad præterita (q) *pericula referamus. Bellum nuper cum Philippo difficile, ac periculoſum geſſimus, in quo futuri eramus inferiores, niſi* (r) *aliorum ope, auxilioque illius potentia contuſa eſſet. At nos id* (ſ) *bellum quod facile ſopiri poterat, alacres ultro ſuſcepimus, longo laſcivientes otio, tamquam parvi temporis, & haud magnæ impenſæ, exploratæque victoriæ, ut omnes dicebant futurum. Id fortuna poſtmodum præter ſpem noſtram, & graviſſimum reddidit, & temporis longioris, & magno cum civium detrimento. Eodem pacto bellum de quo agitur, qui facili, atque brevi exitu confici poſſe augurantur, longe ſua opinione falluntur, ignari incertos eſſe bellorum exitus, martemque communem. Verum levis impenſa quæ poteſt videri, exhauſtis noſtris viribus, & pene ſuperiori bello conſumptis? Poterat hoc dici, ſi recentes, non feſſi bellum ſuſciperemus. Parvus labor ingens eſt debilibus corpore, & brevis via longo fatigatis itinere videtur eſſe longiſſima. Exinanita pecuniis civitas, quodcunque etiam leve tributum, gra-*

NOTÆ.

(q) *Ad præterita pericula*. Cum fuſo apud Zagonaram exercitu, & Carolo eorum duce capto in libertatis diſcrimen adducti fuerint.

(r) *Niſi aliorum ope*. Venetorum ſcilicet, ad quos confugerant.

(ſ) *Id bellum quod facile ſopiri poterat*. Sermo eſt de bello Forilivii cauſſa ſuſcepto, quod declinare poterant, illis parcendo, a quibus Lucretia Ordelaffea expulſa fuerat. Id Mediolanenſi poſtulanti reſponſum a Florentinis fuit, *non eſſe ſuæ dignitatis his acquieſcere*.

1429 *graviſſimum judicabit, pertæſa (t) tot ſumptuum, quot nuper ſubire coacta eſt. Quid enim cauſæ attulimus olim, cum pace nobis opus eſſe prædicaremus, niſi civitatem auro, & argento inanem ob diuturnos, ac graves belli ſumptus ad tributa ſolvenda obduruiſſe? Gravis ergo, non levis ſit quævis jactura pecuniarum neceſſe eſt, & non facile ferenda; facilitatem vero, aut brevitatem belli perficiundi qui ſibi deſpondet, longe a recto abeſt judicio. Multa enim poſſunt in diem emergere: mutabiles quippe ſunt hominum mentes, quæ adverſari poterunt cogitationibus noſtris: plura præter ſpem evenire, quæ bellum longius trahere, & difficillima reddere queant, quæ videntur facillima: multa tempus, multa caſus, multa fortuna, (u) multa rerum varietas ſecum ferunt a noſtris conſiliis remota, in quibus tamquam certis defigere mentem parum prudentis, & nimium de fortunæ poteſtate ſibi ſpondentis eſſe videtur. Quis enim veſtrum novit, quid ſit ſuſcepto bello eventurum? quæ ſors illius eveniat nobis? quis novit hominum partim novas res appetentium, partim invidorum, partim ſibi proſpicientium voluntates? Vereor profecto ne livor, odium, timor, æmulatio plures nobis adverſantes excitet. Quis divinare poteſt, an Philippus, vir inquietus, ſuas copias ſubminiſtret tyranno, non tantum illius cauſæ favendi cupidus, quantum fugiendi (x) moleſtias militares? cui exploratum eſt, an Pontifex infenſo adverſus nos animo, ſit eam urbem nobis ſubjici permiſſurus? Cui manifeſtum,*

NOTÆ.

(t) *Pertæſa tot ſumptuum, quot nuper ſubire coacta eſt.* poſt pacem factam Volaterranorum defectio, & Ludovicus Marradi Dominus tributa ſolvere detrectans ad bellum valde ſumptuoſum rurſus Florentinos adegerunt. Poggium increpat *Ammirat. p. I. To. 2.* quod hæc non referat, quæ in ejus ætatem inciderunt.

(u) *Fortunæ, rerum varietas multa ferunt a noſtris conſiliis remota.* Concordat cum dicto Ciceronis. *Fortuna efficit multa improviſa nobis propter obſcuritatem ignorationemque cauſſarum.* in Acad. Quæſt.

(x) *Quam fugiendi moleſtias militares.* Si enim Lucenſi copias tribuat, Florentinos oppugnabit ſine ulla belli moleſtia, quæ tota penes Lucenſem erit.

ſtum, an Senenſes (y) de ſua libertate ſoliciti, ſibique timen- 1429
tes pro tyranni defenſione nobis bellum inferant? Quis tam prudens, tam exquiſito conſilio, ut ſibi certam victoriam ſpondeat? Quis fortunam ſemper in bellis dubiam, ac dominantem ſecundam ſibi fore polliceatur? Multa, variaque ſunt diſcrimina, quæ bellorum caſus ſecum portant, ut majorem timorem incutere, quam ſpem ullam debeant afferre. Nam quod otium, & quietem ita laudavit vir optimus Renaldus, ut in eis belli ſuſpicionem latere aſſeveraret: nulla tam recta, tam ſancta res reperietur, quæ non in pejorem flecti partem diſputando queat: nulla tam juſta, tam probanda, quæ perverſas iniquorum calumnias, & malignitatem non recte interpretantium poſſit effugere. Nulla eſt virtus, quæ ſit a detractoribus libera. Quod certius bonum, quod ſalubrius (z) pace? quod Deo acceptius reperitur? Quid otio, & concordia utilius, quid optabilius quiete? At nos hæc omnia altercando, & retractando in contrarium videmus trahi; & quæ honeſta apparent, a multis turpia, & quæ utilia, incommodis plena reputari. Nos profecto rationem ſecutos ejuſmodi inanes ſuſpitiones effugere oportet, & eis quoad datur uti bonis, quæ divina potius quam humana recte appellentur. Ego quidem pacem, & otium appetens hujus belli eventum infelicem horreo: tyranni vero ſecundam fortunam extimeſco; cum haud dubie credendum ſit, Deum magis fauturum repellenti injuriam, quam inferenti, magiſque ſe, ſuaque tutantium ſaluti, quam oppugnantium cupiditati proſpecturum. Non eſt profecto, non eſt aut æqua cauſa, aut juſta, quæ nos impellat ad Lucenſe bellum: niſi fortaſſe juſtam cauſam bellorum, dominandi cupiditatem judicemus. Si non ſenſit nobiſcum, aut noluit, aut non (a) potuit,

NOTÆ.

(y) *Senenſes*. Florentinum nimis propinquum extimeſcebant, qui jam Piſis captis omni pene ex parte eos circundabat.

(z) Quid ſalubrius pace? *Et nomen pacis dulce eſt, & res ipſa ſalutaris.* Cic.

(a) *Aut non potuit*. Quomodo enim Paulus Guiniſius, qui Mediolanenſis auxilio Luca potitus fuerat, ei poterat adverſari?

1429 *tuit, aut ſibi, & patriæ quieti proſpexit, procul a bellis eſſe voluit. Quod conſilium haudquaquam reprehendendum videtur. Id ille egit, quod præſens tempus tunc poſtulabat, quod ſaluti ſuæ conducere arbitrabatur. Nunquid ille noſtro arbitrio conſilium de ſua re erit capturus? Liberum eſt hominum ſua adminiſtrandi arbitrium. Quod ſi qua eſt data nobis indignandi occaſio adverſus eum, qui ad hoſtem noſtrum, filium armis ſuffultum miſit, quid meruit civitas univerſa ſemper ejuſdem factionis, ut plurimum* (b) *ſocia, & amica nobis? nunquid plecti pro tyranni, quem ſummopere oderunt, culpa merentur cives? Si eo pulſo ad nos civitas quæſitum mittat, quænam ratio ſit propter quam eos armis in ſervitutem redigere quæratis, a quibus nulla in re aut læſi fuiſtis, aut laceſſiti: quid his reſpondebitis? quam honeſtam belli cauſam affeֹretis? nullam certe, niſi ambitionis crimen, & imperandi ſummam cupiditatem. At nullo neque divino, neque humano jure permittitur per injuriam, & iniquitatem aliena uſurpare. Iuſta cauſa debet eſſe bellorum, quæ aut pro injuriis propulſandis, aut ſuis repetendis ſuſcipi debent, aut pro patria conſervanda, & horum bellorum felices eſſe exitus ſolent. Injuſta vero arma raro victoria comitatur; infamia, dedecus, opprobrium, odium ſequi ſolet. Quam ille nobis injuriam infert? quid eripuit noſtri? quod bellum patriæ intulit, ut hæc armis ſint vindicanda? Si Piſanam urbem vi & armis cæpimus, id optimo a nobis jure factum eſt. Nam primo ab eo cujus vendendæ jus, poteſtaſque erat, empta eſt: tum eam invaſimus urbem, quæ ut plurimum hoſtili erga nos animo ſemper fuit, & odio fere immortali, a qua multa nobis diſcrimina ſumma cum noſtra pernicie emerſerunt.*

NOTÆ.

(*b*) *Ut plurimum ſocia.* ut etiam in bello Piſtorienſi fœderi aſcripta anno MCCCLXX. nec non deinde anno MCCCXCV.

(*c*) *Ab eo cujus vendendæ jus, & poteſtas erat.* a Gabriele Maria, cui Piſæ e Galeatii teſtamento obvenerant.

runt. At Lucenſis civitas contraria Piſanis ſemper natura fuit. Nam & alterius (d) *factionis partes ſecuta eſt, & nunquam nos appetiit bello, ſed multis* (e) *bellorum calamitatibus nobiſcum ſenſit, ut abominandum* (f) *videatur nos velle eam ſubigere urbem, quæ plura in noſtram Rempublicam merita recenſere queat. Nihil eſt in hominum vita iniquius, aut perniciosius ingratitudine, quæ omnia complecti ſcelera videtur; neque enim aut amicitiæ jura tueri, aut venerari parentes, aut Deos colere, aut alicui beneficio reſpondere ingratus poteſt. At quid ingratius reperias, quam bene de nobis meritos armis peſſundare, & ejus moliri ſervitutem civitatis, quæ* (g) *ne nos ſerviremus, omni ope, auxilioque pugnavit. Quamobrem hortor vos, oroque, ut non tam repente hoc bellum ſuſcipiatis, ejus præſertim verbis freti, cui* (h) *bella quæſtui ſunt; cujus nil refert, victine, an victores abeamus: cujus maxime intereſt bellum trahi longius, quo plus ſtipendiorum accipiat a nobis: qui id offert, quod dandi nullam habet poteſtatem. Mea quidem opinio eſt, ab injuſtis armis abſtinendum eſſe, potiuſque pro honore noſtro præteritas tyranni injurias æquo animo tolerandas, quam propter illius odium civitatem de nobis optime meritam oppugnandam. Deum oro, ut eam vobis mentem in deliberando præſtet, quæ ſit conſentanea & honori noſtræ Reipublicæ, & ſaluti.* 1429

Varius deinde diverſa ſentientium animus fuit, prout privatum quenque commodum trahebat; tamen ut ſæpiſſime contingit, melior pars a majori ſuperata eſt; bellumque decretum Decembri menſe, nono & vigeſimo

Ll poſt

NOTÆ.

(d) *Alterius factionis.* Ghibellinæ.

(e) *Multis bellorum calamitatibus nobiſcum ſenſit.* ut anno MCCLX. in Senenſi bello, ann. MCCLXXXIX. in bello Aretino, & Piſano.

(f) *Ut abominandum videatur, &c.* Si nihil turpius quam cum eo bellum gerere cum quo familiariter vixeris, ut ait *Cic. in Philip.* quid ſi cum eo bellum geratur, a quo beneficia ſemper acceperimus?

(g) *Ne nos ſerviremus, omni ope auxilioque pugnavit.* contra Henricum Imperatorem, Florentiam ann. MCCCXII. obſidentem.

(h) *Cui bella quæſtui ſunt.* de Nicolao Fortebraccio ſermo.

1429 poſt mille quadringentos anno, Decemvirique, (*i*) qui bello præeſſent, quoniam haud longius trahi poſſe arbitrabantur, ad ſex menſes creati. Maxime populum ad id bellum incitaſſe dicitur memoria Ladislai a tyranno in Ducis auxilium, dum præcipue bellum arderet, deſtinati. Alii quorundam civium ambitionem, cupiditatemque, quibus bella uſui erant, opeſque eorum aliorum damno augebantur, plus æquo valuiſſe tradunt, Nicolaumque privati cujuſdam civis conſilio ad arma tyranno inferenda motum, cui confeſtim ſcriptum eſt, ut quod bellum antea ſponte ſua moviſſet, & auctoritate populi Florentini adminiſtraret. Berardinus (*l*) quoque Ubaldinus cum pluribus equitum turmis ad id bellum denuo conductus, multæque equitum, ac peditum alæ ſcriptæ. Ad purgandos vero Florentinos ab injuria ſuſcepti belli, ad Pontificem Martinum, ad Philippum, Venetos, Senenſes, Bononienſes, & ad Ferrarienſem oratores miſſi. Omnes perplexe reſponderunt, excepto Philippo, qui rem laudavit, ſuamque (*m*) in Florentinorum gratiam ad id bellum eſt operam pollicitus, callido quidem animo, quo nova moleſtia vexarentur. Paulus poſteaquam Florentinorum conſenſu ſe oppugnari animadvertit, legationeſque auxilium poſtulantes fuiſſe irritas, in primis Senenſes ſolicitavit, ſi quo pacto excitari poſſent, ad belli ſocietatem ſuadendo (*n*), hortando, monendo. Teſtabatur, *ſe devicto, Florentinos Senarum imperium appetituros. Eiſ-*

dem

NOTÆ.

(*i*) *Decemvirique ad ſex menſes creati*. Carolus Federicus, Nerius Capponus, Leonardus de Bardis, Alamanus Salviatus, Andreas Sacchettus, Bartholomæus Cenducius, Joannes a Stufa, Martinus Lucæ, Martini Notarius, Joannes Puccius, & Henricus a Curſu. *Ammirat. p. I. To. 2. lib. 19.*

(*l*) *Berardinus Ubaldinus*, *della Carda* appellatus.

(*m*) *Suamque, &c. operam pollicitus eſt*. Auxilium Florentinis eſt pollicitus, & Franciſcum Sfortiam cum omnibus militibus ad Lucenſis ſtipendia ire juſſit, eum ſe dimiſiſſe ſimulans.

(*n*) *Suadendo, hortando, &c.* Eiſdem prorſus argumentis Florentinus legatus belli ſocietatem in Philippum Venetis ſuaſerat, ut in præcedenti libro.

dem armis eorum libertatem ablaturos, quibus ſibi imperium eripuiſſent. Expergiſcerentur, dum tempus, & facultas daretur conſulendi, dumque ſaluti ſuæ proſpicere facillime poſſent: nullo pacto illis caveri poſſe, ſi victoria potiatur Florentinus: neque quieturam Luca capta, neque ulla pacta, aut fœdera ſervaturam eam gentem, apud quam nihil ſanctum eſſe, aut inviolatum ambitio ſineret, & avaritia. Cum egeant, aut aliquo in periculo verſentur, multa illos polliceri ſolitos: tranſacto periculo, nulla promiſſa, nulla pacta, nulla conventa ſervari, ſed omnia pro eorum utilitate penſari: veroſimilius videri Florentinos ſtudioſius appetituros eam (o) *urbem, quacum manus ſæpius conſeruiſſent, & quæ quæſierit ejus calamitatem, quam quæ ſemper in fide, ſocietateque vixiſſet.* Hæc pluraque alia in eam ſententiam dicta excitarunt Senenſium animos jam ſua ſponte titubantes ad conſultandum, quid rebus ſuis conduceret. Et infenſa, & dubia eis erat Florentinorum potentia, neque dubitabant, quin devicta ea urbe in ſe a Florentinis arma moverentur. Multæ ad id ſuſpiciones eos impellebant, & ea præcipue, quod audierant Florentiæ nonnulla in vulgus jactata, ac decantata verba, quibus haud obſcure bellum Senenſibus nuntiabatur. Igitur e veſtigio oratores tum Venetias, tum Florentiam mittuntur. Hi ut hortarentur ad omittendum bellum nulla juſta cauſa ſuſceptum, ne cogerentur per vim oppreſſo Lucenſi opem ferre; alteri ut rogarent, ut pacis componendæ auctores eſſent, ſimulque peterent utrum ſe adjuturi forent, ſi a Florentinis oppugnarentur. A noſtris reſponſum eſt, haud (*p*) injuria illatum tyranno bellum, tum quia Ladislaum in rebus eorum dubiis ad- 1429

NOTÆ.

(o) *Eam urbem.* nempe Senas.

(p) *Haud injuria illatum tyranno bellum.* Florentinos excuſat Poggius, quos tamen autores reliqui criminantur; non enim bellum Guiniſio movere poterant, quem ut amicum exceperant, licet de eo in fœdere nulla mentio eſſet. Nulla porro poſt pacem injuria ab eo Florentinis illata fuerat.

1429 verſus ſe miſiſſet hoſti, tum quia falſa calumnia culpaſſet tyrannus, Nicolaum Florentinis hortantibus ſe armis appetiſſe: æquum videri ei, cum injuſte, & per alterius injuriam queratur, juſtam dari cauſam criminadi: ſe cum Senenſibus antiquum ſervaturos fœdus, nihilque acturos, quod ab eorum ſocietate alienum eſſe cenſeretur. Venetorum oratio fuit, ſi a Florentinis in Senenſes intentarentur arma, non (*q*) poſſe ſe æquo jure illorum libertatem tueri, cum in fœderibus contractæ pacis ſocii a Florentinis ſint adſcripti. Reverſi oratores cum quæ acta erant expoſuiſſent, maxima cura civitatem invaſit, cœptumque tractari, quo maxime modo tyranno opitularentur. Nam ſi is ſuccubuiſſet, & Florentinorum vires timebant, & auxilia deſperabant, cum neque Mediolanenſem, neque Ve-
1430 netos ſibi confiderent fauturos. Nicolaus interea, atque Ubaldinus Lucenſem agrum tum populationibus, tum oppidorum, quæ multa ceperant, præda infeſtum reddebant. At tyrannus (*r*) cum fluctuantes Senenſium animos ſenſiſſet, pecunia ſe illos impulſurum in ſuum ſubſidium ratus, grandem vim auri Senas miſit, qua equites, pediteſque contra Florentinos conducerentur; & cum plures pecunias ſe daturum promitteret, e veſtigio de inferendo bello ſtatuerunt. Antonio Petruccio (*ſ*) optanti, quærentique comparandi militis negotium datum, qui Romam profectus, copiiſque haud abnuente Pontifice ſcriptis, cui bellum Lucenſe permoleſtum erat, ac mari eis Lucam delatis, aliis quoque in agro Bononienſi paratis, quæ paulo

NOTÆ.

(*q*) *Non poſſe ſe, &c. cum in fœderibus contracta pacis, &c.* Optima licet Venetis oblata eſſet occaſio cum Senenſibus, & Lucenſibus fœdus ineundi; hiſque ſociis & Florentinos debellare poſſent, & Piſano portu potiri ad maritimas expeditiones tutandas peropportuno, nihil tamen apud eos plus valuit, quam ratio fœderis.

(*r*) *Tyrannus.* Lucæ Paulus Guiniſius.

(*ſ*) *Petruccio optanti, quærentique.* Non gloriæ, aut lucri cauſſa Guiniſio auxiliari ſtudebat Petruccius, ſed ut Florentinorum injuriam ulciſceretur, qui eum Prætoriæ Lucæ dignitati inhiantem, alio Lucenſibus propoſito, expulere. *Ammirat. lib. 20.*

paulo poſt ad Florentinos defecere, Lucam proficiſcitur. 1430
Cum hyems adventaret, quieſque tam apud eos, qui obſidione urbem cinxerant, quam apud obſeſſos fore videretur, Antonius (*t*) Senenſis Florentinis adverſus, cui a Republica defendendi tyranni cauſa demandata erat, Genuam ac Mediolanum profectus, & Genuenſes & Philippum ad præſidia Guiniſio præſtanda hortatus eſt. Superbiam inſuper, ambitionemque Florentinorum culpabat, qui dominandi cupiditate ſemper cum finitimis decertaverint: minime in eorum rem videri aſſerebat eam urbem ſubjici populo Florentino: dari aditum terra hoſtibus pugnandi cupidis invadendi Liguriam, & in Galliam tranſeundi. Multaque in eam ſententiam diſſeruit, quæ Philippum moverunt in auxilium tyranni, & ejus a pace ad belli curam mentem convertere. Sed calliditate, aſtuque, non aperto conſilio uſus, Franciſcum Sfortiam & tyranni, & Senenſium ſtipendiis conductum auxilium obſeſſis ferre cum duobus equitum millibus mandavit. Ab Antonio inſuper plures piratæ Catalani (*u*) pecuniis receptis omne Piſanum litus infeſtum reddentes, expoſitis militibus, onuſti omnis (*x*) generis præda ad naves revertuntur. At Florentini, cum nullæ, aut parvæ Lucenſem copiæ ad eam diem tyrannum tutarentur (nondum enim ulla (*y*) ſubſidia advenerant) obſidere urbem, & commeatu prohibere parant. Nicolaus igitur, & Berardinus partitis copiis binis (*z*) caſtris cinxere urbem, ſingulisque portis ſingulæ ſtationes erectis caſtellis oppoſitæ, permultæque machinæ ad diruendos muros additæ. Ex contem-

N O T Æ.

(*t*) *Antonius Senenſis*. Petruccius.

(*u*(*Piratæ Catalani*. Sex triremibus Lucenſi auxilio fuere.

(*x*) *Omnis generis præda*. Navem in ipſo Liburni portu prædati ſunt. *Blond. Flav. Dec.3.lib.4.*

(*y*) *Subſidia advenerant*. a Philippo, & a Genuenſibus, qui licet Mediolanenſi parerent, multa tamen ſuo arbitrio & auctoritate agebant. *Ammirat.lib.20.*

(*z*) *Binis caſtris cinxere urbem*. Ad orientem, ac meridiem diſpoſitis.

1430 temptu hoſtis negligentia in caſtris, ut fit, ſecuta eſt, omniſque rei militaris cura omiſſa. Qua re animadverſa, delectæ juventutis cives, tum mercenarii (*a*) milites ad duo millia ſub ortum ſolis eruptione facta Nicolaum adoriuntur, pelluntque caſtris, & in fugam vertunt; fuiſſetque magna clades eo die accepta, niſi eruptione audita Berardinus (nil enim minus timebatur) ſubſidio fugientibus occurriſſet, cujus adventu hoſtes nonnullas bombardas ſecum raptim ferentes in urbem revertere. Tentatis omnibus, cum neque obſidione, neque præliis tyrannus ad deditionem compelleretur, alia ratione expugnare urbem ſtatuunt, auctore Philippo Brunelleſco, maximo omnium ejus tempeſtatis architecto. Is opus aggreditur difficile ſane, ac laborioſum, quod incaſſum evaſit. Nam regionem urbi propinquam contemplatus, primum flumen Auxerim oppoſitis repagulis reprimere ab aquarum curſu, ita ut in immenſum excreſceret, deinde lata foſſa aquam in urbem inducere, tum cæteros rivulos in alveum fluminis derivare ad augendam aquæ vim, quo plana urbis aquarum inundatione mergerentur, ſtatuit. Sed nil uſui contulit ſuſceptus labor. Nam cives poſtquam veluti diluvium ſibi parari intellexerunt, præaltis aggeribus circum urbem, qui vim aquarum exciperent, e regione fluvii erectis, id periculum declinarunt. Deductas enim verſus urbem aquas rejecerunt aggeres, quibus ſecuri cives, facta eruptione diſturbatiſque hoſtium operibus aquas ad caſtra Fortebraccii defluere compulerunt, qui magno ab aquis accepto incommodo, locum

NOTÆ.

(*a*) *Mercenarii milites*. a Petruccio conducti. Hanc Lucenſium eruptionem, & pene Fortebraccii cladem omittit *Joan. Bapt. Bevilaqua Veronenſis MS. de bello Lucano*, in quo ſe equitum ductorem fuiſſe aſſerit, hocque, ne ſuæ & Braccii famæ officeret.

cum (*b*) mutare compulſus eſt. Erant interea apud Mediolanenſem Ducem Venetorum, (*c*) ac Florentinorum 1430
legati, hortantes inter cætera, ut nil novi ageret, quo pax violata cenſeri poſſet. Præſenſerant enim animum ſuapte natura mobilem, atque inconſtantem, de mittendo Lucenſibus ſubſidio agitare: qui unum in ore, aliud in pectore habens, nil ſibi antiquius pace reſpondit, nilque acturum ſe, quo turbatæ ab eo quietis, aut otii ulla oriretur ſuſpicio: ideoque præfectos equitum, quibus ad eam diem ſtipendia ſubminiſtraſſet, miſſos eſſe facturum. Callidum id reſponſum fuit, cum pro evitanda belli ſuſpicione eis ſe commeatum daturum diceret, quos ad bellum Lucenſe antea deſtinaſſet. Occulte igitur egit cum Franciſco, ut ſpreto (*d*) armorum otio miſſionem flagitaret. Is magnopere, tamquam (*e*) in re nova, multis verbis palam contendit a Duce, ut abire liceret: velle ſe Beneventum proficiſci, quoniam ſibi conducere arbitrabatur bellis, quæ in regno Neapolitano orta dicebantur, intereſſe. Accepta clam pecunia, cum equitibus, peditibuſque veris principio Parmam verſus movit: ubi ſuos expectare ſimulans, præmio omnibus, qui ſe ſequi vellent, propoſito multos ex compoſito a Duce dimiſsos conduxit. Magna coacta manu, cum plures ad eum conveniſſent, ne pro profectione Beneventum propoſita Lucam peteret, dubitabatur; ſed quia veriſimile erat illum ex animo loqui, quod optabant, facile plures credebant. Et jam Mediolanenſis dolo militiæ venia impetrata, Antonius Pontadereus,

NOTÆ.

(*b*) *Locum mutare compulſus eſt*. ligneis caſtellis in hoſtium poteſtate relictis, quibus dirutis, Lucenſes oppida plura recepere, & Florentinum agrum depopulati ſunt. *Malavolt. Hiſt. Sen. p. III. lib. 2.*

(*c*) *Venetorum, ac Florentinorum legati*. Andreas Contarenus, & Laurentius Medices.

(*d*) *Spreto armorum otio*. pace enim facta, arma otiabantur.

(*e*) *Tamquam in re nova*. de qua ſcilicet nullus clandeſtinus ſermo habitus eſſet, ſed ex ſe tantum prodiret.

1430 reus, vir audax, & in Florentinos animo infeſto, cum octingentis equitibus Ducis ſtipendio, ut dictitabant, defunctis Lucam profectus omnia ferme caſtella a Fortebraccio capta in poteſtatem redegerat, animumque, & vires tyranno addiderat: cum Sfortia nequicquam tentatis omnibus via Parmenſi, ut alpes ſuperaret (ſaltus enim omnes ab ea parte firmiſſimis præſidiis tenebantur) Pontremolum deflexit, tutoque in Etruriam deſcendit cum plurimis equitum turmis, peditibus octingentis. Lucæ appropinquans Nicolaum obviam prodeuntem commiſſo prælio fudit. Qua ex re Florentinorum copiæ retro Piſas (*f*) verſus tribus paſſuum millibus ceſſere, caſtellis quibuſdam portis urbis oppoſitis cum præſidio relictis, quæ Franciſcus, cum Florentini acie certare nollent, brevi tempore expugnavit. Dolum Ducis conſpicati Decemviri, majoribus copiis exercitum auxere: Franciſcus cum ſpe prædæ, tum ut hoſtis potius ſuis tuendis, quam alienis oppugnandis operam cogeretur impendere, unacum tyranni (*g*) filio Vallem Nebulæ, regionem pacatam atque opulentam, ingreſſus Stilianum oppidum captum magna vi diripuit. Urgente deinde commeatus inopia Lucam reverſus, cum ſtipendia a tyranno peteret, iſque avarus, & magna ex parte pecunia exhauſtus procraſtinando tempus tereret, a Decemviris vero ad relinquendum tyrannum pecunia ſolicitaretur, non ut fidem ſolveret, ſed ut poſt ſemeſtre, quo conductus fuerat, Beneventum, ut palam prædixerat, diverteret, tyrannus quoque magnis promiſſis ad urbem tradendam alliceretur: cuncta ordine Philippo per internuntios ſignificat. Ille damnata hominis avaritia, qui imperio privari,

NOTÆ.

(*f*) *Piſas verſus, &c.* in Ripæfractæ collem, qui medius Piſas inter, & Lucam natura loci munitiſſimus erat, exercitum reduxerunt.

(*g*) *Tyranni filio.* Ladislao natu majori.

vari, quam pecunia carere mallet, ſolicitatus præterea a Senenſi ad ſpoliandum urbe tyrannum, aſſerente maximam auri, argentique vim ab eo poſſideri, ingentis ſpe prædæ ductus, ſimul veritus, ne ad Florentinos deficeret, conſilium arripit, mandatque Franciſco, curet, ne quid privatæ collocutiones afferant detrimenti, & Senenſi quoque datum eſt negotium tyranni capiendi, ſi quid moliretur novi. Erant in Florentinorum caſtris, qui adulterinis (*h*) litteris Franciſcum, ac tyrannum in mutuum odium acuerent, alteri alterius ſecreta conſilia detegere ſimulantes; qua ex re aucta utrinque proditionis ſuſpicione, malivolentiaque non minima contracta, Franciſcus decrevit tandem populum ad defectionem impellere. Communicata cum Senenſi (*i*) re, ac occulta cum Florentinis tyranni colloquia culpans, facile cives ad rebellandum commovit. Præſtituta (*l*) die Antonius acceptis ſatellitibus, arcem ſub negotii ſpem ingreſſus tyrannum (*m*) cum filio capit. Direpta (*n*) ſupellectile, pecunia multo minor fama, partim ad Philippum miſſa, partim uſui reſervata. Captivi (*o*) duo ad Ducem miſſi. Civitas reſtituta libertate, antiquos magiſtratus creat. Franciſcus ſimulata profectione, quo promiſſa a Florentinis pecunia daretur, a Senenſibus poſtulat, ut oppida, 1430

Mm quæ

NOTÆ.

(*h*) *Adulterinis litteris*. ſimulato amicorum charactere confictis.

(*i*) *Cum Senenſi*. Antonio Petruccio, nec non cum Petro Cinnamio, & Joanne Chivizzano Lucenſibus civibus.

(*l*) *Præſtituta die*. Paulum Guiniſium lecto recumbentem captum refert *Joan. Bapt. Bevilaq.* a Petruccio, cui arcis ingreſſus patebat: huic enim ſe totum crediderat Guiniſius.

(*m*) *Tyrannum cum filio capit*. Tyranni filius non a Petruccio, ſed a Franciſco Sfortia captus fuit, qui Lucenſis eventu audito, Ladislaum ejus filium apud ſe in caſtris detinuit, ut *Bevilaq.* ſupra citatus, & *Malavolt. Hiſt. Sen. p. III. lib. 2. Ammirat. lib. 20.*

(*n*) *Direpta ſupellectile*. Quæ ſexaginta aureorum millibus cenſebatur, ob margaritas præcipue, quæ pene omnes Mediolani oppignoratæ, ut ex eis ſtipendia militibus perſolverentur. Sed pretioſiſſima quæque ſibi duces reſervarunt. *Baptiſta Bevilaqua de Bello Lucano MS.*

(*o*) *Captivi duo ad Ducem miſſi*. Paulus Guiniſius cum Ladislao filio, qui infelici exitu defecere.

1430 quæ paternæ ditionis fuerant, ab eis poſt obitum occupata reſtituerent: quod ſi negligerent, armis jus ſuum vindicaturum. Hac ſpe Florentinis injecta, grandem (*p*) illi pecuniam perſolvunt. Acceptis quoque a Lucenſibus nummis, ſe veris principio reverſurum pollicetur: inſtare etenim hyemem, quæ tum eis tum ſuis equitibus ex annonæ caritate gravis admodum futura eſſet: ſed in tempore ſe affore promittit. Inde profectus converſo itinere Galliam verſus, Mirandolam oppidum petit. Poſt recuperatam libertatem Lucenſes, legatos Florentiam mittunt, pacem orantes, quam pulſo tyranno ſe habituros ſperarent: rogare ut potius ſuorum quondam erga Florentinum populum meritorum meminiſſent, quam injuriarum tyranni, quæ ſe invitis, ac flentibus accidiſſent: ſe æquis conditionibus poſtulare pacem, quæ utrique populo videretur profutura: commemorare pericula bellorum, & varios fortunæ caſus, ac dicere certam pacem ſperatæ victoriæ præferendam. Reſponſum tulere non deſerturos bellum Florentinos, quod juſtis ex cauſis ſuſcepiſſent, non libertatem ab illis partam, ſed novam (*q*) tyrannidem quæſitam eſſe: proinde abirent, ac præſenti tempori conſulerent, meliori conditione futuri, ſi urbem ſponte traderent, quam ſi coacti vi, & armis ſuperarentur. Legati dato reſponſo Lucam reverſi, a Philippo & a Franciſco ſpe ſubſidii oblata, populum ad defenſionem hortantur, aſſerentes Dei opes minime defuturas. At Decemviri Franciſci diſceſſu, omni Lucam præſidio ſpoliatam cito in poteſtatem venturam arbitrati, novis conductis copiis, au-

NOTÆ.

(*p*) *Grandem illi pecuniam perſolvunt*. Dementiæ Florentinos arguit *Ammiratus*, aliique ſcriptores, quod pecuniam Sfortiæ perſolverint, ut diſcederet, cum hyeme adveniente diutius jam morari nequiret. Diſceſſit vir callidus, Guiniſii ſpoliis, Lucenſium, Florentinorumque nummis ditatus.

(*q*) *Novam tyrannidem quæſitam eſſe*. & longiori tempore duraturam, potentiore domino, nempe Mediolanenſi Duce.

auctoque exercitu, denuo urbem obſidione cingunt, caſtelliſque pro numero portarum ædificatis, cives & fame, & continuo labore feſſos urgent acrius, adeo ut obſidionem minime laturi amplius viderentur. Philippus vero, qui bellum ad eam diem aluerat, cum non ignoraret Florentinos in belli ſumptus auro, argentoque exhauſtos, jam pertæſos cœpti, quo illos novo fatigaret bello, cum Genuenſibus (*r*) egit, ut Lucenſes primum in fidem reciperent: tum a Florentinis peterent, ne hoſtilia arma in eos inferrent, qui ſocietate, & amicitia (*ſ*) ſecum juncti eſſent. Igitur poſt contractum fœdus oratores Florentiam mittunt, poſtulantes, ut a bello deſiſterent, neque ſociis moleſti eſſent, quos ſibi tuendos ſuſcepiſſent. Ad ea reſponſum eſt, mirari populum Florentinum, civitatem natura ſervam, neque tunc ſui juris, ſed alteri ſubjectam petere quod eorum arbitrii minime foret: nihil enim a Genuenſibus agi poſſe, quæ ad publicam rem ſpectarent, niſi quatenus ab eo, qui eis imperaret permitteretur. Ideo docerent, ſi quid a Duce Mediolani eorum domino, de ea re mandatum eſſet: non enim eorum eſſe juris, aut velle, aut nolle quicquam, niſi quantum a Duce tribueretur. His verbis legati admodum irritati animo abiere, minitantes paucos infra dies cognituros illos liberine, an ſervi forent, confeſtimque cum Genuam rediiſſent, Nicolaum Piccininum, Philippi exercitus ducem præſtantiſſimum, qui in hybernis apud Ligures erat, rebus omnibus jam antea a Mediolanenſi inſtructis, ſubſidio Lucenſibus mittunt. Dum hæc parantur, obſidioni urbis intenti Florentini ducem belli 1430

Mm 2 Guid-

NOTÆ.

(*r*) *Cum Genuenſibus egit, ut Lucenſes, &c.* Ne ut fœdifragus accuſaretur, Lucenſibus auxiliatus non eſt, ſed Genuenſes occulte ſolicitavit.

(*ſ*) *Amicitia juncti eſſent.* Lucenſium enim Genuenſes duo oppida, Petram ſanctam, & Mutronium ſibi oppignorata tenebant.

1430 Guidantonium Feretranum, Urbini Comitem, ſua, (*t*) & majorum gloria clarum, cum ſex equitum, peditum vero quatuor millibus, præter auxiliares copias, quæ Decemvirorum juſſu ad id bellum convenerant, creant: ejuſdemque (*u*) nominis Faventinum principem, qui ſub Feretrano militaret, conducunt. Interea Philippi conſpecta fraude Veneti, qui Genuenſium nomine Nicolaum adverſus Florentinos miſſum intelligerent, per oratorem apud Ducem queruntur, violata eſſe ab eo pacis fœdera, qui præter conventa præfectos ſuos variis fallaciis, confictiſque tabellis in auxilium Lucenſium ire juſſiſſet: non enim tanta calliditate id machinamentum fuiſſe actum, quin aperta veſtigia appareant, omnia ea conſilia a ſe profecta. At ille conſueta ſimulatione, nulla ſua opera id factum fuiſſe teſtabatur; Genuenſium opus eſse, qui ſocio, & amico auxilia decreverint. Neque vero id a ſe potuiſſe prohiberi. Quamvis enim ſub ditione forent, nullo tamen pacto, nulla lege vetari, quin cui velint, propriis ſumptibus auxilio eſſe queant. In multis enim libertatem illis conceſſam, qua ſuo jure uti poſſent; licere quoque & Venetis ſecundum fœderum formulam ſubſidia Florentinis, quæ velint, mittere. Hoc dato reſponſo, cum Venetias orator revertiſſet, haud ignaris Philippi conſilii (palam enim erant) Venetis viſum eſt nildum novi tentandum eſſe. Suadebatur tamen a Florentinis, ut bellum inſtaurarent, cum magna pars præfectorum, qui ſub Philippo militabant, abeſſet. At illi prioris belli impendio debilitati decrevere haudquaquam novo diſtineri bello. Interim Piccininus Mara flumine trajecto, ad Petram ſanctam

N O T Æ.

(*t*) *Sua, & majorum gloria.* quorum plurimi exercitus duces fuerunt, ut Comes Guidus, Nulfus, Bonus Piſanorum, Nicolaus & Guidantonius Florentinorum. Roſa aurea a Pontifice hunc donatum refert *Ammirat. Hiſt. Flor. lib.* 18.

(*u*) *Ejuſdemque nominis Faventinum Principem.* Guidantonium Manfredum.

ctam Lucenſium oppidum venerat. Guidantonius vero cum exercitu pro ripa Auxeris, quæ Lucam ſpectat, caſtra poſuerat, foſſaque circumdederat, quo munitiora ab eruptione civium forent. Piccininum vis aquæ (media enim fere hyems erat) tranſitu prohibebat, cujus copiæ ad duas (*x*) ferme legiones conficiebant. Erat in caſtris Piccinini rerum omnium, quæ navibus a Genuenſibus ſubvehebantur, copia. Apud Florentinos vero ex difficultate annonæ comportandæ ſumma inopia, adeo urgente fame, ut multi deſertis ſponte caſtris abirent, quidam ad hoſtes tranſirent; quæ res conſultandi cauſam Duci, ac præfectis (*y*) dedit, mutanduſne locus eſset, an fortuna certaminis expectanda. Dum dubiis animis tempus conſultando terunt, Auxer paulum imminutis aquis facultatem præbuit fluminis tranſeundi. Præmiſerat ad ripam fluminis Nicolaus agaſones, jumentaque cum frumento, quod ſuperato fluvio in urbem fame oppreſsam comportaretur. Dubitanti tamen, ac paulum hæſitanti, an aquam ingrederetur (ignarus enim quo loco tranſeundum eſset in armis ſtabat) fortuna quæ in rebus humanis maxime dominatur, tuto trajiciendi occaſionem inſperato attulit. Nam dum Florentinorum equitum (*z*) præfectum cum turma ſuorum noto vado in ulteriorem ripam transgreſsum prædandi cupidum vidit, nonnulliſque nil tale ſuſpicantibus improviſo captis ad ſuos ſe recepiſse (longo etenim intervallo ab exercitu diviſi tamquam in tuto vagabantur) excitato tumultu Piccininus opem laborantibus ferens, eodem itinere, quo hoſtes trajecerant, 1430

NOTÆ.

(*x*) *Duas ferme legiones conficiebant*. ſex peditum, tria equitum millia habebat. *Ammirat. lib.* 20.

(*y*) *Duci ac præfectis dedit*. una cum tribus Florentinis Commiſſariis, qui nuper advenerant.

(*z*) *Equitum præfectum*. Carafellum, qui ut jumenta frumento Lucæ ferendo onuſta prædaretur, flumen tranſierat.

1430 cerant, paucis milites ad pugnam hortatus, ipſe in primis aquam ingreſsus (& jam veſper erat) ad hoſtes cum equitatu omni pervenit, ſuperataque (*a*) foſsa, Florentinum exercitum fere incompoſitum, commiſso prælio, parvo labore fudit, ac fugavit: plures quoque ex urbe ſubſidiariæ cohortes, ut auxilio ſuis eſsent, egreſsæ, præcipue ad victoriam contulerunt. Profligatis omnibus, ac pene ad unum captis, Feretranus ipſe fuga ſaluti conſulens, pluresque præfecti Piſas poſt ſolis occaſum pervenere. Clade nuntiata, quam nonnullorum præfectorum (*b*) diſcordia acceptam ferunt, qui mutuis odiis diſſidentes ſegniter, otioſe, negligenter, contumaciter omnia agentes, non tantum non vincere, ſed vinci volebant, pro nihilo pendentes propriam dignitatem, atque honorem, aut Reipublicæ pericula; tantus timor Piſis, ac tumultus fuit (territæ quippe, & conſternatæ omnium mentes erant) ut ſi eo caſtra hoſtium poſt victoriam moviſset Nicolaus, urbem procul dubio abſque ullo certamine fuerit capturus. Caſtris cum omni tormentorum, bellique apparatu, impedimentis quoque omnibus captis, nonnullis interfectis, pluribus vulneratis, equis ad quatuor millia in ſuam poteſtatem redactis, recipiendis quæ defecerunt caſtellis Piccininus intentus, rejectis omnium ſententiis, Genuenſium præcipue, qui nullo impediente Piſas metu attonitas petere, inde Florentinum in agrum prædabundum deſcendere ſuadebant, in armis ſtabat, ſatis a ſe factum affirmans, qui obſidionem ſolviſset, & fame urbem liberaſset: cumque ſibi abunde Philippi mens perſpecta eſset, eo

NOTÆ.

(*a*) *Superataque foſſa*. Caſtra circumeunte.

(*b*) *Præfectorum diſcordia*. Fortebraccio haud æquo animo ferente Feretranum Comitem eo in facinore ſibi præferri, quod ſuis auſpiciis inceptum fuerat. Florentinis vero culpam tribuit *Ammirat. p. I. To. 2. lib.* 20. qui Feretrano duo millia peditum juxta Montemmagnum locari jubenti obtemperare noluerint.

eo conſilio cuncta agentis, ut nulla in re pax violata cenſeri poſset, commeatu ex propinquis locis in urbem comportato, præparatiſque rebus omnibus ad cives reficiendos, & tolerandam obſidionem, ſi qua vis ingrueret, aut ſi a Philippo ad ſe defendendum revocaretur, hoſtium conſilia expectabat. At Decemviri, tanti exercitus ſtrage accepta, convocato duce, ac equitum præfectis, inſtaurandis copiis ſumma ope intenti, curam reparandi exercitus his attribuunt. Tum ſuſpicione orta, ne Senenſes pro Lucenſium ſalute, quam cum ſua conjunctam dicebant, arma ſumerent, oratorem (*c*) una cum Venetorum legato Senas mittunt, qui pro veteri amicitia, ſocietateque peterent, ut bello abſtinerent, neve pro aliena quiete ſuam in diſcrimen deducerent; otioſi belli eventum, quod minime ad eos ſpectet, tamquam ex ſpecula proſpicere velint. Satius eſſe cum finitimis, ac propinquis amicitiam ſervare, quam externos, & procul a ſe remotos tueri. Sibi cum Senenſibus pacem, & fœdus eſſe: caverent diligenter, ne quid agerent, quod utriſque non parvæ calamitatis origo eſſet futura. Creatus conſulto populi Capitaneus (ita ſummum urbis magiſtratum appellant) Antonius Petruccius, antea ut retulimus a Senenſibus ad excitandos tum Philippum, tum Genuenſes pro ferendo Lucenſibus ſubſidio miſſus, aſperum reſponſum dari oratoribus juſſit. Non eſſe in Senenſium rem, ut Luca Florentini populi ager fieret: ex eorum enim incendio facile ſe, ſuaque conflagrare poſſe: propinquorum damno propriam calamitatem pendere: ea occupata urbe, facile in ſe verſuros arma. Se tamen ex tempore id conſilium capturos, in quo ſalus patriæ contineretur. Oratoribus 1430

NOTÆ.

(*c*) *Oratorem una cum Venetorum legato.* Duos oratores a Florentinis Senas miſſos, Rodulphum Perruccium, & Galeotum Riccaſolanum, una cum Antonio Contareno Venetorum legato, refert *Malavolt. Hiſt. Sen. lib. 2. p. III.*

1431 toribus dimiſſis extemplo Philippi (*d*) voluntatem otium aſpernantis ſecuti, cum Genuenſibus his legibus fœdus ineunt, ut communi impendio bellum pro Lucæ libertate ſuſcipiant; Ludovicumque (*e*) Plumbini Principem, ſuſcepti a Florentinis beneficii immemorem (teſtamento enim tutores a patre relicti imperium illi conſervarant) Pontificis opera in amicitiam, ſocietatemque recipiunt. His rebus moti Decemviri Franciſcum, qui Mirandulæ hyemaverat, una cum Venetis magnis pollicitationibus ad ſua ſtipendia traducere conati ſunt. Cum eorum populatis (exquiſitæ enim conditiones afferebantur) aſſentiri videretur, Philippus tranſitionem tanti viri ad hoſtes veritus, oblato (*f*) filiæ nondum nubilis matrimonio, hominem ab eo propoſito avertit, inque ſuas traduxit partes. Suſpenſis Venetis, Florentiniſque ad movendum Philippo bellum; Martini (*g*) mors Pontificis, qui Ducis cauſæ admodum faverat, eo qui ſecutus eſt anno ſupervenit; quæ res ſpem, metumque multis, iis præſertim, qui novorum eum auctorem conſiliorum habuerant, incuſſit. Creatus deinde Eugenius (*h*) Quartus Pontifex maximus, patria Venetus, multorum animos auxit, non-

N O T Æ.

(*d*) *Philippi voluntatem ſecuti*. Qui per Franciſcum Spinulam ſuum legatum ad bellum in Florentinos ſolicitaverat, fruſtra obnitentibus contra Marcello Strotio, & Laurentio Rodulpho Florentinis oratoribus.

(*e*) *Ludovicumque Plumbini Principem*. Male Poggium Plumbini Principis filio Ludovici nomen tribuiſſe adnotat *Ammirat. lib.*20. cum Jacobus fuerit appellatus. Ita ſentit etiam *Ubert. Fol. Hiſt. Gen. lib.* 10. & cum eo omnes pene Scriptores, Blondo excepto.

(*f* *Oblato filiæ nondum nubilis matrimonio*. Blancam Mariam filiam unicam, ſed viro adhuc immaturam, quippe quæ vix octavum annum attingeret, Sfortiæ deſponderat, pollicitus, niſi maſcula ſibi proles obtigiſſet, totius Principatus hæreditatem.

(*g*) *Martini mors Pontificis*. Apoplexia percuſſus deceſſit. In cujus æneo ſepulcro in Baſilica Lateranenſi poſito hæc habentur. *Martinus Papa V. ſedit annos XIII. menſes III. dies XII. obiit anno MCCCCXXXI. die XX. Februarii, temporum ſuorum felicitas*.

(*h*) *Eugenius IV.* antea Gabriel Condulmerius Venetus, Gregorii XII. nepos. Hujus elogium videre eſt in *S. Antonin. p. III. Tit.* 22. *cap.* 10. & in *Platin.* in ejus Vita. Prædictum ejus patri Pontificatum, nec non ipſi aſſerit *Philelph. in Orat. ad Jacobum Antonium Marcellum*; & *Pius II.* ſeu *Æneas Sylvius in Europ. cap.*58. Vid. *Rayn. Ann. Eccl. To.*18. *ſub ann.*1431.

nonnullorum debilitavit . Acceſſerant Romam de more gratulatum Pontifici , Philippi , Venetorum , ac Florentinorum legati , petentes maxime , ut auctorem præberet ſe pacis ſervandæ . Is acrioribus verbis ſingulos ad pacem hortatus , ſe hoſtis loco illum habiturum minitatus eſt ; qui pacis fœdera violaſſet: deprecantibus præterea Florentinis , Michelettum Cutiniolam cum equitibus mille , ut eis ſubſidio belli eſſet (inopia enim equitatus urgebantur) conceſſit . Senas (*i*) inſuper Cardinalem Bononienſem Legatum , qui eos ab armis , & bello movendo deterreret miſit ; quæ res Ducis pacem horrentis animum a Pontifice abalienavit , cauſamque præbuit multarum Eugenii , quibus poſtea vexatus eſt, calamitatum . Aucti novo equitatu Florentini rurſus Lucam infeſtis armis aggrediuntur . Qua permoti re Genuenſes (*l*) portum Piſanum duabus onerariis navibus , & quinque triremibus ita infeſtum reddidere , ut Piſas aut mercaturas advehendi , aut exportandi facultas præcluderetur . At Veneti Philippi pertinacia proſpecta , animumque bello , quam paci aptiorem , naſcenti malo occurrendum eſſe rati , renovato (*m*) cum Florentinis fœdere , cui Monferrati (*n*) Princeps , & Pallaviſinus (*o*) acceſſere , Carminiolæ exercitus duci in Brixienſi agro copias recenſenti , ut bellum Mediolanenſi inferat , mandant . Philippus vero veritus , quod priori (*p*) bello re ipſa compertum habebat , ne

1431

NOTÆ.

(*i*) *Senas inſuper Legatum Bononienſem* . ex Corraria Gregorii XII gente . Ut Senenſes , cujus urbis Epiſcopatum tenuerat Eugenius IV. peculiari honore proſequeretur , licet eos ad ſe gratulatum accedentes de pace alloquutus fuiſſet , attamen rurſus Legatum Bononienſem ſibi ſanguine conjunctum ad eos miſit.

(*l*) *Genuenſes*. Bartholomæo Furnario duce. *Ubert. Foliet. Hiſt. Gen. lib.X.*

(*m*) *Renovato cum Florentinis fœdere* . quarto kal. Decembris anni MCDXXV. Venetiis inito.

(*n*) *Monferrati Princeps*. Joannes Jacobus.

(*o*) *Pallaviſinus*. Rolandus.

(*p*) *Priori bello*. anni MCDXXVII. quo Ducis copiæ penitus deletæ fuerant, Carolo Malateſta ejus præfecto capto, Brixiaque in Venetorum poteſtatem redacta.

1431 Carminiola aliqua inſigni clade initium belli faceret, diſpoſitis per oppida hoſti propinqua, quibus proſpiciendum exiſtimabat firmis præſidiis, ſaluti ſuæ conſuluit. Patefacta enim conjuratione, qua arcis Laudæ præfecti proditione illius equites admittebantur, ac conſciis tanti ſceleris ſupplicio affectis, oppidum ſervavit, utque hoſtem ſuis ulciſceretur artibus, Suncini arcis cuſtodi imperat, ut eam ſe Carminiolæ die conſtituta traditurum ſimulet. Tranſactis conditionibus, quo tempore, quaque ratione arcem proderet, cum ad præſcriptum (*q*) tempus cum magna exercitus parte noctu acceſſiſſet Carminiola (*r*) nonnulloſque ex ſuis in arcem admiſiſſet, Nicolaus Tolentinas, ac Franciſcus cum copiis prodeuntes, hoſtem nil tale veritum invadunt, qui acri commiſſo certamine, ad mille equitibus amiſſis, pluribus interfectis, fuga ſalutem petens in agro Cremonenſi urbem obſeſſurus conſtitit. Dum hæc a Venetis aguntur, Piccininus cum audiſſet bellum in Gallia ſuſcitatum, Genuenſium caſtellis Lucæ propinquis, & quæ receperat, omiſſis, agrum Piſanum ingreſſus una cum Antonio Pontadereo viro impigro, & maxime Florentinis infenſo, quem a Philippo Lucenſibus ſubſidio miſſum diximus, nonnullis expugnatis, ac deditione ſponte facta, receptis oppidis, exulum Piſanorum opera, qui undique ſpe patriam libertatem recuperandi ad eum confluxerant, ac proditione urbem ſolicitarant, civeſque ad id ſtudium ſuum pollicentes illexerant (in quos more majorum re palam facta, animadverſum eſt) Piſas cum exercitum fruſtra admoviſſet, relicto Antonio cum copiis exulumque cohorte, qui fines Piſanos incendiis,

NOTÆ.

(*q*) *Ad præſcriptum tempus*. matutina luce.

(*r*) *Nonnulloſque ex ſuis in arcem admiſiſſet*. Ex compoſito introducti in arcem Carminiolæ milites, ſed longe pluribus ex ſuis munitam, ut ipſe Carminiola ſine ſuſpicione accederet.

diis, excurſionibuſque vaſtarent, bellique terrores omni 1431
ex parte Florentinis inferrent, a quibus omnis fere Piſana nobilitas (*ſ*) Florentiam evocata erat, in Volaterranos flexit, primoque adventu pluribus caſtellis captis, caſtra poſuit. Michelettus enim ad opem ferendam Volaterras miſſus & illius impetus comprimebat, & ne late prædabundus vagaretur, coercebat. Interim monendo, ac ſolicitando, ut Senenſes ex fœdere arma adverſus Florentinos moverent, obtinuit tandem, ut fide interpoſita, cum primum hoſtili more in illorum agrum impetum feciſsent, duo equitum millia a Philippo promiſsa ſe illis miſsurum, ut in Vallem Ambræ improviſo deſcenderent: quibus mature factis, Alberico Cunii Comite cum equitibus mille ex Gallia a Nicolao evocato, ac Senenſibus præſidio relicto, ipſe paratis omnibus quæ oppugnandis urbibus erant neceſsaria, in Vallem Elſæ proficiſcitur. Inde ſpe injecta Aretii potiundi, magnis itineribus eo contendit. Egregia ad eam diem fide fuerant Aretini, amicoque in Florentinos animo poſt aſsecutum tantæ urbis imperium contenti rebus ſuis, præſenti fortunæ acquieſcebant, meliori conditione ſub alieno viventes imperio, quam cum ſui juris civibus ſuis ſerviebant. Unus Mariottus obſcuro ortus genere, ſed cui divitiæ animos facerent, rerum novarum cupidus, & aliorum fortunis invidens inventus eſt, qui de prodenda urbe conſilia cum Piccinino agitaret, illumque in ſpem adduceret oppidi potiundi. Verum re per quendam ex conjuratis detecta, appropinquante hoſte, cum omnis juventus ad defendendam patriam una mente concurreret, iſque omnia conſilia ſua patefacta, ad hæc urbem firmo teneri præſidio animadverteret, retro ca-

Nn 2 ſtris

NOTÆ.

(*ſ*) *Piſana nobilitas Florentiam evocata.* non nobilibus tantum, ſed civibus omnibus a quintodecimo uſque ad ſexageſimum annum ut Piſis diſcederent imperatum ad exonerandam ſuſpecta multitudine civitatem. *Petr. Juſtin. Hiſt. Ven. lib. 7.*

1431 ſtris motis, agris, villiſque incenſis, pleraque caſtella vi, nonnulla dedentibus ſe oppidanis recepit. De proditoribus Aretii ſupplicium ſumptum: indici vero præmia perſoluta, & a Senenſibus Vallis Ambræ tria (*t*) oppida capta. Interea cum Cremona binis obſideretur caſtris, copiæ vero Philippi diminutæ eſſent, quoniam Tolentinas (*u*) ad Florentinos tranſierat, atque ad Eugenium, ut illi ſuccurreret, miſſus erat, Piccininus ex Etruria ad reprimendas hoſtium vires, qui validum exercitum confecerant, revocatur. Erant in Venetorum exercitu ad millia hominum quatuor & viginti. Philippi quidem copiæ nequaquam pares. Claſſem quoque majorem Veneti, quam ſuperiori anno, in Pado paraverant navium LX. inque ea decem peditum millia præter remiges, aliamque locaverant calonum multitudinem, quæ ferme pedites æquabat, Nicolaumque (*x*) Tarviſinum ducem belli deſignarant. Philippus quoque & ipſe claſſem in Ticinio inſtruxerat, ſed paulo numero inferiorem, militibus tamen, bellique apparatu diſparem; Johannemque Grimaldum Genuenſem navalium rerum peritiſſimum, quo imperatore uterentur, illis præfecerat. At in Etruria, cum Albericus (*y*), qui omnibus copiis Florentinum agrum populabundus intraverat, acie victus, ac fugatus, ad mille equitibus apud Collem oppidum amiſſis, a Micheletto ſuperatus eſſet, omnia ſecunda Florentinis eſse, nihil timere, ac parta victoria facilem ſibi propitiamque fortunam deſpondere videbantur, revocato præſertim Alberico a Philippo, cui maxi-

NOTÆ.

(*t*) *Tria oppida capta.* Ad quatuordecim enumerat *Malavolt. Hiſt. Sen. p.III. lib.* 2.

(*u*) *Tolentinas ad Florentinos tranſierat.* cum duabus cohortibus, indignatus quod Sfortiam militari dignitate ſibi parem, Piccininum vero ſuperiorem pati deberet, cum ſummum ei imperium promiſſum fuiſſet.

(*x*) *Nicolaum Tarviſinum.* non Tarviſinum, hoc eſt ex Tarviſii urbe, ſed Triviſanum ex patritia Triviſanorum familia.

(*y*) *Albericus.* Cunii Comes auxilio Senenſibus miſſus.

maxime (*z*) ſuſpectus erat. Fortebraccius vero rei bene 1431
geſtæ gloria irritatus, ac Michelettum, ſe poſthabito, primum apud Florentinos dignitatis gradum tenere indignatus, illis relictis Tifernates (*a*) invaſit, Pontifici pollicitus illam ſe urbem (ab eo enim (*b*) deſciverat) in ditionem Eccleſiæ redacturum: cujus defectione Florentinorum equitum vires paulo exhauſtæ, lentiuſque jam in Etruria geſtum bellum. Apud Cremonam vero certabatur acrius, & cum Venetorum exercitus numero, ac robore præſtaret, viſum eſt Philippi præfectis claſſicæ expeditionis fortunam experiri. Provocabant ſingulis diebus Philippi equites levibus præliis hoſtem, quo animus illorum averteretur ab armandæ claſſis ſuſpicione. Statuto vero tempore Nicolaus, ac Franciſcus præcipui Philippi duces naves conſcendunt, impoſitis lectis ex omni equitatus robore viris, qui de more armati adverſus navales milites impares armis, tutiores, ac certamine potiores eſſent. Erat Venetorum claſſis ad certamen prompta, ſed ignara Philippi naves (eæ (*c*) Cremonam appulerant) viris equo merentibus munitas; cumque ipſo aquæ impetu Philippi claſſis in hoſtem ferretur, & ipſa forti animo ſe ad prælium expedit, atque hoſti obviam procedit. Commiſſa pugna, acrique certamine, pluribus utrinque interfectis, cum thoraces ferreos milites indutos cum caſſidibus, armatoſque navalibus bellis inſuetos viderent, duceſque in primis etiam pugnantes cognoſcerent, Tarviſinus & ipſe pro tempore rebus ſuis proſpiciens, extemplo Carminiolam,

NOTÆ.

(*z*) *Cui maxime ſuſpectus erat.* Delatum Philippo fuerat Albericum in hoſtium inſidias de induſtria copias duxiſſe. Brevi enim ad Florentinos tranſiturus curabat, ut cladem, quam apud Zagonaram primo bello Florentini ejus cauſſa acceperant, ejus quoque opera compenſarent.

(*a*) *Tifernates.* ſeu Civitatem caſtelli.

(*b*) *Ab eo enim deſciverat.* eique imperabat Guidantonius Urbinas.

(*c*) *Eæ Cremonam appulerant.* ut in antiquo Poemate cui titulus *Nuovo Marte della Vita di Niccolò Piccinino cap.* 30.

Elli erano trentaquattro Galeone
Nel Pò tirate con magna potenza
Sopra Cremona inter Pizichatone.

1431 Iam, quo in ſtatu, periculoſove res Venetorum verſetur, monet; poſtulat, obſecratque ni hoſtem victoria potiri velit, opem ferat; mature facto opus eſſe: facile id peragi poſſe, cum caſtra haud longe poſita ſint: ni accederet, fruſtra poſtmodum fortunam, ceteraque omnia incuſaturum. Ille ſeu dolo, ut plures ſuſpicati ſunt, ſeu ſuperbia, cujus erat impotentior, Veneti poſtulata contempſit, addita verborum contumelia; ſuo illum conſilio ad eam diem rem navalem adminiſtraſſe: ſuiſmet viribus certaret. Deſtitutus ſuorum auxilio Venetus, cum ad noctem uſque pugnam protraxiſſet, tandem quatuor amiſſis navibus ſuos revocavit. Poſtera die auctis viribus Philippi præfecti, majoribuſque in naves impoſitis copiis, diluculo ad hoſtem pergunt. Atrox, atque aſperum certamen fuit: nec abſque multorum cæde peractum: nam altera alteri navi inſerta, veluti collato pede pugnabatur: ſaxis, verutis, ſagittis, gladio, igne certabatur: ardentes volutabant faces, omnia cæde, & ſanguine redundabant, nulluſque fugæ relinquebatur locus. Ad hæc bombardæ multos mortales cadere compellebant: vulnera, & ſanguis ante ora obverſabantur: nec quicquam, præterquam de inferenda cogitabatur morte. Aderant exercitus duces, naviumque ſingularum præfecti, cujuſque virtutis, aut ignaviæ teſtes, hortando, ac monendo, ne tantam opprimendorum hoſtium occaſionem oblatam amitterent, eamque fortunam quam ſibi quiſque facerent ſperarent. Victoriam (modo viri eſſent) in manibus eſſe. Tandem cum ad multam (*d*) diem pugnatum eſset, Philippi claſſis integris, ac novis bellatoribus munita Venetos Carminiolæ (*e*) culpa,

NOTÆ.

(*d*) *Ad multam diem*. pridie Kal. Junias.

(*e*) *Carminiolæ culpa*. Cujus ſibi conſcius ne majus in facinus prolaberetur, Veneti ad eum miſere oratores, qui ejus fraudem fortunæ tribuerent. Interim vero in tempus opportunius vindictam compararunt. *Sabell. Ennead. X. l.b.2.*

pa, qui eos ſuo deſtitui auxilio paſsus eſt, ſuperat, atque 1431
in fugam vertit. Quinque tantum naves ex tanta claſse evaſere. Reliquæ cum omni bellico apparatu in poteſtatem hoſtium venere: ad duo millia ex utraque acie, quod raro antea contigit, deſiderati ſunt: præda ingens fuit, partim diſtributa militibus, partim in caſtra convecta, duæ de xxx. ex majoribus navibus Papiam ſubductæ gratum Philippo ſpectaculum præbuere, ut qui Venetos maritimis expeditionibus aſsuetos navali prælio ſuperaſset. Magnum ex amiſsa claſse detrimentum Venetis acceſſit; ad quadringenta enim aureorum millia ea calamitas exiſtimata eſt. Non tamen minuit ea clades animos Veneti Senatus, ſed acrius ardentiuſque belli curam ſuſcipere coegit. Nam e veſtigio nulla adverſa conterriti fortuna, duce Petro Lauretano, cujus virtus pluribus navalibus claruerat pugnis, triremes viginti parvo tempore inſtructas, parataſque in mare inferum adverſus Genuenſes miſere, quo acceptam ab illis contra pacis antiquæ fœdera injuriam (*f*) ulciſcerentur. Genuenſes ad famam paratæ Venetorum (*g*) claſſis & ipſi quatuor & viginti triremes, ac onerariam navem ex navalibus deducunt, illiſque ducem Franciſcum Spinolam virum primarium, magnæque inter ſuos auctoritatis præficiunt. Appropinquaverat Genuam claſſis hoſtium ad millia paſsuum decem in ſinum, quem Rapallum (*h*) vocant, una cum quatuor Florentinorum longis navibus, Paulo Rucellario duce electo, inſtructis milite, & pluribus Genuenſium (*i*) exulibus, nobi-

N O T Æ.

(*f*) *Injuriam ulciſcerentur*. Genuenſes enim ſuis navibus Joannis Grimaldi ductu Philippum in Pado adjuverant.

(*g*) *Paratæ Venetorum claſſis*. quæ jam Liburnum appulerat, ut quinque Florentinorum triremibus aucta in Genuenſes ſe conferret. *Petr. Juſtin. Hiſt. Ven. lib. 7.*

(*h*) *Rapallum vocant*. ſeu Caput Montis, promontorium oræ orientalis Genuenſis.

(*i*) *Genuenſium exulibus*. quorum Principes Jacobus Adornius, & Antonius Fliſcus.

1431 nobilitate gentis claris, quorum opera magno uſui eo bello Venetis fuit. Re in urbem nuntiata, juſsus Spinola in hoſtem ferri, libens, ſpeique plenus (ut qui præteritam victoriam verſaret animo) in conſpectu adverſariorum delatus ſuos corpora curare, arma expedire, ſeſeque ad pugnam parare jubet. Præmiſsa deinde oneraria nave, quæ terrore incuſso disjiceret ſuo impetu triremes, hoſtem (*l*) petit. Is ſimulata fuga, cœpit cedere, ut inſequendi veluti fugientes cupiditate Genuenſis incenſa claſſis omiſso ordine ſecura diſſiparetur. Inde repreſsa (*m*) fuga in primam prætoriam navem converſæ triremes a ſuis inflecti remos, vela converti, atque hoſtes aggredi jubent, quem impetum impavidus Genuenſis excepit. Pugnabatur congreſſis navibus utrinque (*n*) præſenti animo, atque viribus. Tres Venetorum triremes a Genuenſibus premebantur, quas capiendi ſpe ductus Spinola, proram ad eas vertit. Tum Florentina navis una, cui Ramundus Manellus maritimæ expeditionis expertus præerat, ſuorum conſpicatus periculum, magna remorum (*o*) vi infertur in Genuenſem, latuſque impetens, parum abfuit deterſis remis quin eo impetu prætoria ſubmergeretur. Acerrimo tamen edito prælio, cum utrique pro victoria certarent, inque ea fortunam belli verſare exiſtimarent, tandem Manelli virtute miles hoſtis navem ingreſsus pluribus vulneratis, multis ex omni parte amiſſis ſuperatam, devictamque capit. Quo facto ceteræ metu conſternatæ, duce (*p*) in adverſariorum

NOTÆ.

(*l*) *Hoſtem petit*. Claſſem Venetam ad ædem Divi Fluctuoſi vigeſimo a Genua lapide obviam habuit.

(*m*) *Inde repreſſa fuga*. Fugam ſimulaverat Lauredanus, ut prætoriam Genuenſium navem inſequentem in altum perduceret, & aliarum præſidio ſpoliaret.

(*n*) *Utrinque præſenti animo, atque viribus*. Antiquis æmulatione imperii revocatis odiis.

(*o*) *Remorum vi infertur in Genuenſem*. in ultima enim acie procul a ceteris conſtiterat, ſubſidio, quo res poſceret, ventura. Exorti ergo venti beneficio utens in prætoriam navim ex tranſverſo irrupit. *Ubert. Foliet. Hiſt. Gen. lib. X*

(*p*) *Duce, &c. in poteſtatem redacto*. Franciſco Spinola.

riorum poteſtatem redacto, haud incruento marte octo 1431 amiſſis navibus in fugam verſæ (*q*). Diutius tamen magnis utrinque viribus, majoribus odiis certatum eſt, Venetis vincere aſſuetis, acceptamque Genuenſium opera in Pado cladem ulciſci cupientibus; Genuenſibus, ne minoris viderentur, quam hi, qui in claſſe Philippi pugnaſſent, ſumma vi pro victoria certantibus. Major tamen victoriæ pars penes Florentinos ſtetit, qui devicta prætoria nave principium victoriæ præbuerunt: in aliis quoque expugnandis egregiam operam navantes magnam ſunt laudem conſecuti. Egregia ex hoſtibus parta victoria. Lauredanus fugientes haud inſecutus, ſatis a ſe factum dictitans, ſi pro victis abirent, militibus ferme octingentis in ea pugna deſideratis, ad duo millia vulneribus confectis (quod unum maxime ab inſequenda claſſe tardavit) Piſas rediit. Dux hoſtium, naviumque præfecti Florentiam (*r*) primo, tum Venetias miſſi. In Etruria quoque res proſpere a Micheletto geſta. Recuperatis namque nonnullis de Volaterranis, ac Piſanis oppidis, ea regione, qua iter in Florentinum eſt agrum, quo tuta omnia ab incurſionibus hoſtium eſſent, liberque in urbem aditus, ad Vicum Piſanum (nam Pontadereus cum exulum manu ex caſtellis Lucenſium vicinas oras infeſtas populationibus reddebat) ſtativa habuit. His mari, terraque in Etruria feliciter geſtis, nil in Gallia ea æſtate memoratu dignum eſt actum. Suſpecta fide Carminiola apud Venetos erat, tum aliis de cauſis, tum propter auxilium laboranti claſſi denegatum. Diſſimulantes tamen omnia aſſeverabant ſingula ab eo ma-

Oo turo

NOTÆ.

(*q*) *In fugam verſæ*. undecim portum Delphinum ſubierunt, ex duabus reliquis, una Genuam, altera Plumbinum appulit.

(*r*) *Florentiam primo*. Liburnum claſſis delata eſt ut ſe reficeret; Florentiæ autem propinqui Veneti illuc captivos cuſtodiendos miſerunt, donec Venetias ducerentur, ubi in carcerem conjecti ſunt. Reliquam nautarum, militumque turbam libere dimiſſam teſtatur *Ubert. Foliet. Hiſt. Gen. lib. X.*

1431 turo conſilio facta, in fortunam devictæ claſſis culpam rejicientes: quæ omnia ea mente ab eis agebantur, ne illius animus a conſiliis belli averteretur, quanquam in diem magis ſigna immutati animi oſtenderentur. Nam principio autumni capiendæ urbis Cremonæ facultatem oblatam ſua culpa omiſſam tradunt. Delituerant apud Cremonæ pomœria noctu Venetorum militum cohortes plurimæ, ac tamdiu quieverant, quoad murorum excubiæ circa diluculum cuſtodias relaxantes ſomno ſe darent; tum ſcalis admotis cum murum aſcendiſſent, nullo impediente propugnacula quædam turreſque (ſ) præſidio valido firmarant. Venerat ad tertium ab urbe lapidem cum exercitu Carminiola, peditatu ſilentio noctis, ut ceteris ſubſidio foret, præmiſſo: primi, qui murum aſcenderant venturo freti præſidio, e muro eiſdem ſcalis deſiluerant, ortoque ad clamorem occurrentium certamine, vi portam propinquam ceperant: repellentes cives, militeſque, qui eo defendendæ urbis gratia confluebant, duos dies cum portam a ſe captam defendiſſent, tandem nullo ſuppetias ferente deſerti a reliquis, vigilia, labore, & vulneribus confecti, deſperata ſalute, amiſſa porta, virili animo occubuere. Facillime, ut traditum memoriæ eſt, ea urbs capi potuiſſet, ſi Carminiola exercitum ad mœnia admoviſſet; ſed dum deliberabundus ſedet, dum ſimulato metu inſidias, & inanem timorem oſtentat, & milites fortiſſimos inique perdidit, & id egit, ut cauſam præberet ſuſpicionis, qua poſtmodum ſupplicio capitis afficeretur. Nihil enim illi cum tanto exercitu timendum videbatur, cum paucæ militum cohortes biduo portam abſque diſcrimine tenuiſſent. Et jam autumni tempus continuis imbribus

NOTÆ.

(ſ) *Turreſque præſidio valido firmarant.* Cavalcabovis opera Venetis faventis S. Lucæ caſtellum occupatum fuerat, nec non urbis porta. *Campi Hiſt. Cremon. lib.3.*

bribus moleſtum maxima in caſtris equorum ſtrage advenerat; cum Carminiolæ exercitu in hiberna dimiſſo, Piccininus omni Genuenſium litore occidentali, quod auctore (t) Barnaba Adurno patria extorre a Philippo defecerat, non (u) ſine crudelitatis nota in poteſtatem redacto, arma in Johannem Jacobum Monferrati Regulum convertit, atque intra paucos dies exuſtis agris, incenſis villis, omnique clade vaſtatis regionibus, triginta oppidis ſpoliavit, ac deſperatis rebus ad Venetos fugere compulit. Inde in Cremonenſem agrum deſcendens, duo (x) oppida de Venetis juxta Padum cepit: quæ res majorem in modum Venetos adegit, ut pro certo haberent Carminiolam animo a ſe alieno eſſe. Cum enim in propinquo plura oppida forent, in quibus in hibernis eſſent milites magno numero diviſi, ut facile his ſuccurri poſſet, tamen veluti res ſua minime ageretur, ſuos in otio continuit. Hæc tam aperta corrupti animi oſtentatio Venetos compulit, ut ſecreto de illius ſupplicio (jactabantur enim vulgo multifariam ejus deprehenſæ proditiones) agitarent: qua in re miranda Senatus Veneti taciturnitas, & priſcæ virtuti comparanda videtur; nam cum ducenti (y) ferme viri conſilio (z), quo ejus de pœna eſt actum, interfuiſſent, ad octavumque menſem ea res variis altercationibus, ac ſententiis protracta eſſet, nunquam tamen vel parva ejus ſuſpicio emanavit. Vocatus una cum Mantuano (a) Venetias per ſpeciem tractandæ pacis, cum urbi propinqua- 1432

NOTÆ.

(t) *Auctore Barnaba Adurno*. qui cum trecentis equitibus, & octingentis peditibus aliaque agreſtium turba Sextum uſque perrexerat. *Ubert. Foliet. lib. X.*

(u) *Non ſine crudelitatis nota*. Multos enim jugulari juſſit, reliquoſque nulla ætatis, aut ſexus, aut ſacri ordinis ratione habita ſub haſta vendidit *Ubert. Foliet. ibid.*

(x) *Duo oppida de Venetis*, Turricellam, & Bordellanum, quæ prius Cremonenſibus erepta fuerant.

(y) *Ducenti ferme viri*. inter quos non pauci beneficiis, & ſpirituali affinitate Carminiolæ adſtricti.

(z) *Conſilio*. Vulgo *de Pregadi*.

(a) *Una cum Mantuano*. Joanne Franciſco Gonzaga.

1432 ret, multi præclari viri de more obviam prodeuntes ad Principis ædes magna pompa eum deduxere. Ibi primo congreſſu benigne exceptus; cum per conſilii capiendi cauſam ad noctem uſque collocutio differretur, omnibus qui eum ſecuti erant abire juſſis, ipſe in carcerem conjicitur. Quæſtionibus habitis, litteriſque (*b*) productis, ad hoc domeſticis teſtibus proditionis, ut ajunt, convictus, vigeſimo (*c*) poſtquam captus fuerat die in foro inter duas (*d*) columnas, ore ne loqui poſſet occluſo, capite punitus eſt. Juſtitia in eo, ſummaque ſeveritas viguit. Latrocinia, furtaque in caſtris acerrime vindicavit; prædonibus infenſus, honoris vero cupidus multorum ſupplicio vias tutas a latronibus etiam inter arma reddidit. Venetorum (*e*) mores pertæſum, a fide prolapſum dicunt. Quidam (*f*) nulla culpa mortem meruiſſe tradunt, ſed ejus ſuperbiam in cives Venetos contumelioſam, exoſamque omnibus, præbuiſſe cauſam necis. Quod veriſimile ferunt, cum os ejus adeo obductum fuerit, cum duceretur ad pœnam, ut ne verbum quidem proloqui potuerit, neque ulla mortis cauſa ſit prolata. Utcunque ſit, dux belli ſuæ ætatis præcipuus fuit, & obſcuris (*g*) ortus parentibus propria virtute ad maxi-

NOTÆ.

(*b*) *Litteriſque productis*. ex literis ejus interceptis infidelitatis crimine damnatus.

(*c*) *Vigeſimo*. Quinto kal. Majas.

(*d*) *Inter duas columnas*. vulgo *della Piazzetta*, ſuppliciorum loco.

(*e*) *Venetorum mores pertæſum*. licet a Venetis ſummis honoribus cumulatus fuiſſet, immo patritia nobilitate inſignitus anno MCDXXVI. *MS. de Venetis familiis, & eorum ſtemmatibus* apud me.

(*f*) *Quidam nulla culpa mortem meruiſſe tradunt*. mortis cauſſam Carminiolæ divitiis tribuit *Corius p. V.* quæ (ut ait) non parum Venetos ad belli ſumptus juverunt. Verum ſcriptores reliqui pene omnes infidelitatis in Venetos arguunt, his præſertim nominibus: 1. quod poſt Maclodii pugnam, cum Philippi imperium everti deleto ejus exercitu potuiſſet, captivos omnes dimiſiſſet, & Soncino obſidendo de induſtria immoratus fuiſſet. 2. quod in Padana pugna, Triviſano auxilium denegaſſet, unde Venetorum maxima clades. 3. quod Cremonæ portam tenentibus Venetis opem ferre noluiſſet, ut urbem illam Duci ſervaret.

(*g*) *Obſcuris ortus parentibus*. Colono patre natus prope Carminiolæ oppidum, unde illi cognomen inditum, cum antea Franciſcus Buſſo appellaretur. *Jovius Elog. Vir. Illuſt.* & *Albertus* in ſua Italia. *Chieſ. Hiſt. Pedem.*

maximam (*h*) gloriam, & ſummum imperium evectus; 1432
dignuſque qui majoribus illis ſine dubio rei militaris ſcientia comparetur. Tanti ducis interitu mentio pacis de qua per oratores Ferrariæ agebatur ſublata, atque in bello perſeveratum; cujus gerendi cura omnis Mantuano, tribuſque (*i*) ex ſenatorio ordine patritiis civibus a Venetis conceſſa. Sed dum tardiuſcule armorum munia ſuſcipiunt, Piccininus fortunam etiam Carminiola præſente cœptam proſecutus, cum multa de Cremonenſium agro oppida recepiſſet, dum pontem, quo Olium Veneti junxerant tranſiturus oppugnat, & ſine galea in primam aciem profectus ſuos ad pugnam adhortatur, ſagitta occiput ictus, ex equo moribundo ſimilis cecidit, qui militum manibus ſummo omnium mœrore relatus in caſtra, cum is nervus, quo læva pars corporis alitur, læſus eſſet, certiſque ſignis appareret ſagittam veneno illitam eſſe, ingenti medicorum cura adhibita, ac uſu balneorum addito, ſiniſtro tamen latere debilitato, in futurum claudicavit. Piccinini morbus res Philippi ſecundas compeſcuit, pluraq; oppida opulenta, quæ præſente Carminiola defecerant, a Venetis recepta ſunt, quædam machinis expugnata. Johannis (*l*) inſuper Jacobi ad Venetos adventus, aſſerentis Philippi opes, & animum eo bello imminutum, multum animi ad gerendum bellum adjecit. At in Etruria Tolentinas aucto equitum numero, veniaque a Pontifice, cujus ſtipendia merebat, impetrata, pecuniis acce-

NOTÆ.

(*h*) *Ad maximam gloriam*. Philippo Mediolani imperio ejus opera reſtituto. Genua per eum capta. Brixia Venetis acquiſita, &c. Vid. *Bugat. Hiſt. Univ. lib.5.*

(*i*) *Tribus ex ſenatorio ordine patritiis*. Duobus tantum, nempe Georgio Cornelio, & Marco Dandulo. *Petr. Juſtin. Hiſt. Ven. lib.7.*

(*l*) *Johannis inſuper Jacobi ad Venetos adventus*. Montisferrati Marchionis, qui Alpes tranſgreſſus per Taurinos in Germaniam, dein Venetias ſe contulit, ut Venetorum auxilio ditionem a Piccinino ſibi occupatam recuperaret. *Agnel. Maff. Hiſt. Mant. lib.5.*

1432 acceptis (*m*) ad Florentinos tranſiens Soanam Urſinorum oppidum profectus, populata maritima Senenſium regione, Groſsetum uſque in agrum Florentinorum deſcendens, copiis cum Micheletto conjunctis, communique conſilio bellum adminiſtrans, multa de Senenſibus, atque omnia ferme quæ ditionis Piſanæ amiſſa erant, recuperavit. Cum Toporium (*n*) perveniſſent, ubi plures Philippi (*o*) equitum præfecti cum magno equitatu in Senenſium fines tranſituri convenerant, hoſtibuſque pugnandi copiam facerent, illi vero haud certandi occaſionem oblatam detrectarent, præparatis omnibus pro tempore neceſſariis, acie commiſſa ingentibus animis prælium ineunt, eo conſilio utrique, ut niſi victoria parta non diſcedant. Non majori itaque odio, nec majoribus viribus ad eam diem tanto bello in Etruria pugnatum. Philippi tamen exercitus quamvis numero ſuperior, magna accepta ſtrage, victus fugatuſque eſt. Bernardinus (*p*) dux, Antoniuſque Pontadereus equitibus ſupra mille amiſſis fuga ſaluti conſuluerunt; haud multoque poſt, cum victor exercitus ad Pontis Adheræ oppidum proficiſceretur, nullo cum labore eo potitur.

POG-

N O T Æ.

(*m*) *Pecuniis acceptis ad Florentinos tranſiens*. anno ſuperiore ad Florentinos tranſierat Tolentinas, a quibus Pontificis auxilio adverſus Columnenſes miſſus, pace facta ad priores dominos reverti negabat, niſi eodem ac Michelettus Cotignola ſtipendio conduceretur. Quo impetrato, pro Florentinis ſtetit.

(*n*) *Toporium*. in agro Volaterrano.

(*o*) *Philippi equitum præfecti*. Antonius Pontadereus, præfectus Vicenſis, & Bernardinus a Carda. *Malavolt. Hiſt. Senen. p.III. lib.2.*

(*p*) *Bernardinus dux*. ſeu Bernardinus a Carda ex Ubaldinorum gente, qui a Florentinis ad Philippum defecerat, ſumma ingrati animi nota, cum ab ultimo ordine ad ſummum militare imperium ab eis evectus fuiſſet. *Ammirat. Hiſt. Flor. p.I. To.2. lib.20.*

POGGII BRACCIOLINI FLORENTINI HISTORIARUM FLORENTINI POPULI

LIBRI SEPTIMI

EPITOME.

Poſt illata, acceptaque a Florentinis damna, Sigiſmundus Imperator Romæ a Pontifice coronatur. Pax variis agitata ſermonibus, tandem cum Vicecomite, Venetis, Florentiniſque componitur. Eugenius Pontifex, Roma amiſſa, Florentiam ignotus petit. Nicolaus Piccininus hoſtes apud Imolam fundit. Lucenſium in Florentinos bellum. Lucæ obſidio. Pax fit, ſed a Philippo violatur. Piccininus in Gallia adverſa fortuna utitur. Verona ab eo capta, & a Franciſco recuperata. Vitteleſcus Patriarcha in carcerem conjicitur, ibique moritur. Piccininus in Etruriam exercitum ducit.

INter hæc Imperator Sigiſmundus cum e Germania Romam profecturus, Philippi (*a*) exhortationibus in Etruriam deſcendiſſet, Lucæque plurima illius promiſſa fruſtra expectaret (affirmaverat namque inter cetera ſuis eum copiis, opibuſque ad urbem 1432

NOTÆ.

(*a*) *Philippi exhortationibus*. Mediolani commorantem Sigiſmundum ferreo diademate coronandum, ut in Etruriam tranſiret, a Philippo ſolicitatum putarem. Sed *Pigna lib. 6. de Princ. Ateſt.* refert, Philippum in oppido ſe uſque ad ejus diſceſſum continuiſſe, nullamquæ inter eos officiorum conſuetudinem interceſſiſſe.

1432 bem deductuꝛum) Hungari, Boemi, Germanique equites, peditesque ad duo millia, qui eum ſequebantur, cum Florentinum (*b*) ducem patentibus, apertiſque campis in propinquo caſtra habere audiſſent, lectis ex omni equitatus robore ſexcentis, additis præterea Lucenſibus auxiliariis, portis egreſſi, hoſtes improviſo invadunt. Unus maxime præ ceteris ætate, & viribus ferox audendum aliquid memoria dignum arbitratus, admotis equo calcaribus magno impetu ad tentorium ducis profectus, ut paludamento inſigni ornatum aſpexit, Michelettum eſſe pro certo exiſtimans, clavam ferream ingenti ſpiritu elatam in caput ejus demiſit. At ille ſubito, inſperatoque hoſte haud territus, cum præſertim galea caput tectus nulla ex parte læſus eſſet, in barbarum repente converſus, eum gladio transfixum obtruncat. Milites repentino tumultu perculſi, arreptis armis in barbaros feruntur: diſſipatos pluribus interfectis in fugam vertunt. Id Sigiſmundus cum non ſua culpa factum excuſaſſet, poſt duos menſes pacato ſimilis, & Pontifici, ac Florentinis infenſus Senas petiit: cum tamen ante ejus profectionem corruptis ſegetibus, ac plantis ad unam ſucciſis, omnis Lucenſium ager igni ferroque, nulla belli crudelitate omiſſa, a Florentinis in ejus conſpectu vaſtatus eſſet. Tenebant ad eam diem Senenſes caſtella, quæ in Valle Ambræ ceperant, in queis oppidum erat munitum, quod Caput Silvæ appellant, proditione captum in finibus Vallis Arni ſuperioris, unde variis hoſtium incurſionibus ex propinquis locis in dies præda abducebatur. Suaſerant Imperatori Senenſes, ut arma adverſus Florentinos ſumeret. Ille imparatus bello, ut qui pacem præſetuliſset, ſuis ſi qui vellent Florentinos oppugnandi arbitrium permiſit. Quidam ad tuen-

NOTÆ.

(*b*) *Florentinum ducem*. Michelettum de Attendulis.

tuendum id oppidum acceſſere: plures in arce, cui nomen eſt Caſtellina (octo millibus paſſuum a Senis ea abeſt) ſimulata proditione deprehenſi pœnas dedere: multi occiſi ſunt: plures truncati membris ſuæ temeritatis teſtes Senas reverſi. Quinque menſes jam Senis degerat Sigiſmundus, cum miſſis (*c*) ad Eugenium legatis, qui de ſe coronando agerent, certis (*d*) conditionibus inito fœdere, Romam (*e*) menſe Januario proficiſcitur, anno ſecundo & trigeſimo ſupra mille quadringentos. Locus ipſe poſtulare videtur, poſteaquam Sigiſmundi mentio incidit, ut paucis de hoc novo Imperatoris coronandi more diſſeramus. Coronabantur (*f*) priſco tempore laurea corona, qui ob devictas bello urbes, aut ſubactas provincias, exercituſque hoſtium fugatos, ac cæſos a Senatu, vel ab exercitu Imperatores appellati triumphabant. Qui mos ab antiquis Romanis ſervatus amiſſa quoque libertate a tyrannis, quos Cæſares aut Imperatores appellabant, retentus eſt: ideoque & ipſi ter quaterque, aut amplius ſe Imperatores dictos gloriabantur; idque ſummæ dignitatis loco monetæ inſcribi mandabant. Eam coronam priſci illi triumphales viri ob virtutem meriti diebus ſolemnibus, aut ludis publicis honoris gratia geſtabant. Cæſar (*g*) ipſe Dictator geſtandæ ſingulis diebus laureæ jus a ſenatu impetravit. 1432

N O T Æ.

(*c*) *Miſſis ad Eugenium legatis*. Epiſcopo Curienſi, & Guaſpare Schlik Cancellario.

(*d*) *Certis conditionibus*. ſe venturum Viterbium ad Pontificem cum propria duntaxat familia; fidem ſuam Pontifici ex conſueta Cæſarum formula præſtiturum; ditionem Eccleſiaſticam non invaſurum, & alia quæ in *Rayn. Ann. Eccl. ad ann.* 1433.

(*e*) *Romam menſe Januario proficiſcitur*. pridie vero kal. Junias a Pontifice coronatus eſt. *S. Antonin. p. III. Tit. 22. lib. 10. §. 1.*

(*f*) *Coronabantur, &c. qui ob devictas urbes*. Sic ob Græciam ſervituti ereptam Phocioni nihil quicquam præter coronas publico decreto datum. *Paſcalius de coronis lib. 1.*

(*g*) *Cæſar ipſe dictator, &c.* Calvitie ambitionem tegens. *Ex omnibus decretis ſibi a Senatu populoque honoribus non aliud aut recepit, aut uſurpavit, quam jus laureæ coronæ perpetuo geſtandæ.* Sueton. in ejuſd. Vita.

1432 travit. Carolus Magnus apud Latinos ob ejus (*h*) in ſacroſanctam Romanam Eccleſiam, & Pontifices merita adeptus imperium primus, & a Romanis dictus eſt Imperator, & a Leone (*i*) Pontifice coronatus; atque hinc nova coronandi a Pontificibus Imperatoris conſuetudo eſt exorta. Qua vero (*l*) corona Carolus, & qui ab eo manarunt, uſi fuerint, incertum. Duo autem quos ipſi coronatos vidimus, Sigiſmundus, ac Federicus auream coronam margaritis gemmiſque diſtinctam ſemicyclo ſupra caput in crucem reflexo per Eugenium, ac Nicolaum Pontifices apud Divi Petri Baſilicam capiti impoſitam ad Lateranenſium ſacras ædes euntes, redeunteſque ingenti pompa, apparatuque veſte ſacerdotali geſſere. Inolevit autem uſus, vel abuſus potius, ut ante coronationem Romanorum Reges, poſtea vero Imperatores dicantur, quaſi minoris fuerit Regem eſſe, quam Imperatorem. Quæ ſumma, ac barbara perverſitas dicenda eſt: nam Regium (*m*) antiquiſſimum nomen eſt, & apud Romanos, dum liberi erant, propter Tarquinii ſuperbiam execrandum; Imperatorium vero in libera civitate conſuetum, ac laudabile, cujus gloria plurimi fuere nobilitati: neque poſt actum triumphum id nomen reſidebat, ſed hi viri triumphales appellabantur. Marcus Cicero orator, ut innumerabiles prætercam, Imperator eſt ab exercitu dictus, cujus triumphus belli civilis clade impeditus eſt. Hæc ſcripſi, ut plane

NOTÆ.

(*h*) *Ob ejus in Romanam Eccleſiam & Pontifices merita*. Subegerat enim Deſiderium Langobardorum Regem, qui Eccleſiæ urbes occupaverat, & Conſtantinum fratrem Pſeudopontificem tuebatur. *Gotofrid. Viterb. Chronic. part. 17.* & *Joann. Linturius Chronic. Germanic. lib. 7. in To. 2. Piſtorii*.

(*i*) *A Leone Pontifice coronatus*. quem a Romanis in carcerem conjectum pontificiæ ſedi reſtituerat.

(*l*) *Qua vero corona, &c. incertum*. Aurea corona coronatum aſſerit *Joannes Linturius in Append. ad Faſciculum Temporum Werneri*; nec non *Urtiſius Fragment. Hiſt. Anonymi*, qui ait hoc contigiſſe anno Chr. DCCC. in ejuſdem natali die ante altare B. Petri.

(*m*) *Regium antiquiſſimum nomen*. A Nini uſque temporibus, qui Aſſiriorum Rex erat.

ne conſtet quantum diſtet hæc fucata nullam ob rem præclare geſtam coronatio ab illa vera, quæ alicujus ſingularis in bello virtutis gratia concedebatur. Nam eligendi Imperatoris nova extat inventio, & a Gregorio (*n*) Quinto ex Germania oriundo Pontifice maximo anno ſalutis tertio ac milleſimo adinventa: quæ conſuetudo Italorum ignavia ad hanc diem perſeverat. Nunc ad inſtitutum revertamur. Poſt Sigiſmundi ex Lucenſium agro diſceſſum Florentini coactis in unum copiis inſtructoque exercitu, Senenſium fines ingreſſi, incenſis villis, agris vaſtatis, præda hominum, pecorumque ingenti abacta, ac omni circa urbem ora devaſtata, ita ut nihil quod uſui eſſe poſſet integrum relinqueretur, Caput (*o*) Silvæ obſidione cingunt. Quod cum acriter multis in locis oppugnaretur, tandem poſt ſexageſimum diem pluribus utrinque magna edita cæde amiſſis, deſperato ſubſidio, ſalute impetrata receptum (*p*). A Genuenſium (*q*) vero exulibus accepta a Venetis claſſe, orientale litus, nonnullis expugnatis oppidis, rapinis, incendiiſque afflictum, Ligurumque naves triremibus tribus tempeſtate in Siculo freto abſumptis in patriam reverſæ. At in Gallia Venetorum fortuna cum belli ducibus immutata. Bordellanum, quod præſente Carminiola defecerat, vi expugnatum, deletumque proditionis pœnas dedit. Romanengum præterea, ac 1432

NOTÆ.

(*n*) *Gregorio V. ex Germania oriundo*. e Saxonia, patre Othone: Bruno antea vocatus fuit. *Sanctionem* (ait Plat. in ejuſdem vita) *hic retulit de eligendo Imperatore, nempe ſolis Germanis licere Principem deligere, qui Cæſar, & Romanorum Rex appellaretur: Auguſtus vero, & Imperator, ſi eum Romanus Pontifex confirmaſſet*

(*o*) *Caput Silvæ obſidione cingunt*. Palantes Florentini ad oppidum acceſſere, imparatum occupare putantes, ſed Petrus Turcus arcis cuſtos, agreſtibus undique collectis, eos adortus, partim occidit, partim cepit, vexillumque ipſum ereptum in arcem detulit. *Malavolt. Hiſt. Sen. lib. 2. p. III.*

(*p*) *Receptum*. Opportune quidem, nam eo vix recepto, duo peditum millia cum ſexcentis equitibus ipſo Sigiſmundo duce auxilio venere. *Ammirat. p. I. To. 2. lib. 20.*

(*q*) *A Genuenſium vero exulibus*. Baptiſta Fulgoſio, ſeu Fregoſio, exulum ductore juvante, Veneti Genuæ portum ſubeunt. *Ubert. Foliet. Hiſt. Gen. lib. X.*

1433 Fontanella opulentiſſima caſtella admotis caſtris recepta. Suncinum deinde exercitus ductus difficiliorem præbuit expugnationem. Admotæ bombardæ, ingenteſque machinæ murum undique diruerunt. Oppidani, & ſimul milites defendendi cauſa eo miſſi pro muris aggeres præaltos, & foſſas profundas, quibus tutarentur oppidum, inſtituerunt. Crebra erant undique prælia: ad hæc variis tormentis in oppidum ſaxa emittebantur, adeo domos diſturbantia, ut ſub dio habitare cogerentur, multique lapidum ictu cadebant: ſaucii præterea plurimi erant, & ob eam rem rariores coibant ad defenſionem: malo tandem coacti poſt ſecundum obſidionis menſem ſe ſe dediderunt, ea tamen conditione, ut milites omnes ſecure abire cum ſuis bonis permitterentur. Arx deinde munitiſſima brevi tradente (*r*) eam cuſtode recepta eſt. Inter hæc Ferrarienſis (*ſ*) hortante Philippo Venetias profectus, Senatum multis verbis, rationibuſque ad concordiam cohortatus, cum animo haud alieno a pace viderentur, id egit, ut legatos (*t*) ad ſe Ferrariam mitterent, apud quos pacis, ac belli arbitrium eſſet. Miſſi & a Florentinis Pallas Strotius equeſtris ordinis vir inſignis, Petrus Beccanuſius, Johannes Eugubinus Jureconſulti, ac Nero Dietiſalvius. Mediolanenſes (*u*) quoque oratores evocati. Dum altercationibus variis apud Ferrarienſem res tractata Venetorum ambitione protrahitur, interim multis præliis in convallibus circa Bergomum, Brixiam, Comum pugnatum eſt; pluraque oppida a Venetis capta, ac Georgii Cornarii culpa haud parva clades in Valle Tulina accepta eſt;

NOTÆ.

(*r*) *Tradente eam cuſtode*. pecunia corrupto, ut *Blond. Flav. Dec.3. lib.5.*

(*ſ*) *Ferrarienſis*. Nicolaus.

(*t*) *Legatos ad ſe Ferrariam mitterent*. Fantinus Michael a Venetis miſſus.

(*u*) *Mediolanenſes quoque*, &c. Philippi nomine Franciſcus Gallina Ferrariam adiit. *Petr. Juſtin. Hiſt. Ven. lib.7.*

eſt; in quam cum magna equitum, (*x*) ac peditum manu majoris audaciæ, quam conſilii dux incautius progreſſus, neque locis neque hoſtibus exploratis, a tergo, & a fronte clauſus profligatus eſt, equitibus mille & ducentis amiſſis, cum vix trecenti (*y*) per difficilia loca hoſtium manus effugiſſent, & ipſe, & quinque (*z*) equitum præfecti abſque certamine capti in Piccinini poteſtatem devenere. Ea res Senatum movit, ut Franciſcum Principem Mantuanum belli ducem crearent, qui, menſe Decembri accepto exercitu cum Camonicam Vallem Guelforum auxilio recepiſſet, in propinqua oppida milites in hiberna diſtribuit. Pax interim variis agitata ſermonibus tandem Ferrarienſi (*a*) pro amico, atque arbitro ſe gerente, tertio ac trigeſimo poſt mille quadringentos anno, Aprili (*b*) menſe firmata eſt: conditiones dictæ, ut Philippus Glarea Abduæ (id nomen regionis eſt) oppidiſque, ac locis cederet; quæ de Brixienſi, Bergomenſique ditione poſt pacis mentionem (*c*) cepiſſet, ablataque a Montisferrati Principe ſingula reſtitueret, ageretque cum Duce Sabaudiæ ſocietatis (*d*) jure, ut ab eo capta redderentur, utque Palaviſinus pro ſocio a Philippo haberetur: Etruriæ omnis imperio abſtineret: infra Pontremolum, Mutinenſemque agrum non exercitus mittere, aut quicquam ſibi vindicare poſſet; nec ullum fœdus, aut amicitiam novam 1433

ſociis

NOTÆ.

(*x*) *Equitum, ac peditum manu.* Cum tribus militum millibus Cornarium ingreſſum, Piccininus ab eo antea pene ſubactus, nihil tale putantem aggreſſus eſt. *MS. anonymi apud me.*

(*y*) *Vix trecenti.* Via ſibi per medios hoſtes facta, audaciores mortem effugere. *Ibid.*

(*z*) *Quinque equitum præfecti.* Thaddæus Ateſtinus, Cæſar Martinengus, Italus Forojulianus, Baptiſta Capitius, & Antonius Martinaſcus.

(*a*) *Ferrarienſi pro amico, atque arbitro.* Nullum a Venetis Ferrarienſi arbitrium permiſſum, ſed eo ut amico uſi ſunt, qui Venetias ter ſe contulit ut Senatum adiret.

(*b*) *Aprili menſe.* die octavo Aprilis. *Pigna de Princip. Ateſt. lib.6.*

(*c*) *Poſt pacis mentionem.* Dictum eſt ſupra, dum Ferrariæ de pace ageretur, Venetos cum Piccinino congreſſos.

(*d*) *Societatis jure.* necnon affinitatis, quippe filiam ejus uxorem duxerat.

1433 ſociis inſciis inire. Florentinorum, (*e*) Senenſiumque belli tempore utrinque occupata ad priores dominos ad trigeſimum diem redirent: ni reſtituerentur, jus faſque eſſet ea repeti bello, cui Philippus nullum auxilium præſtaret. Loyſius quoque Vermius paternum imperium, quod in Placentino agro majores ſui tenuerant, recuperaret. Captivi (*f*) omnes liberi eſſent; Lucenſes vero quæ fervente bello amiſerant, receptis oppidis, libertate fruerentur. Plumbini (*g*) Regulus ſuis contentus rebus acquieſceret, neque ullam in ſocietatem præterquam Florentinorum venire liceret, utque cuncta a ſociis, ac fœderatis bello capta redderentur. His legibus confecta pace, (*h*) ac die certa ei comprobandæ præfixa, cum viderentur res diutius quieturæ, Italiaque confecta diutino bello reſpiratura; Mediolanenſis, vir mobilis, ac in eadem ſententia minime perſtans, inſita rerum novarum cupiditate bella ex bellis ferendo, per ſpeciem Franciſci ad Brutios, & in Apuliam mittendi, ut quæ hæreditario jure tenebat, contra Alfonſum Regem tueretur, Picenum (*i*) omne de Pontifice occupat, armiſque ſibi vindicat. Ex quo ſecutum eſt, ut altero poſt factam pacem anno deſciſcen-

NOTÆ.

(*e*) *Florentinorum, &c.* Omnia Piſanæ, & Volaterranæ ditionis oppida Florentinis redderentur.

(*f*) *Captivi omnes liberi eſſent.* Omnes reſtituti præter Georgium Cornelium, qui morbo ex dolore animi contracto poſt initam pacem deceſſerat. Ad Venetum Senatum legati Bartholomæus Imperialis, & Franciſcus Gallina a Philippo miſſi, qui hoc jurejurando affirmarent. *MS. ibid.* licet eum veneno ſublatum, ejuſque epitaphio in S. Helenæ æde ſculpto confirmet: referat *Petr. Juſtin. Hiſt. Ven. lib.* 7.

(*g*) *Plumbini Regulus.* Ludovicus.

(*h*) *Confecta pace, &c.* Ad pacem Venetos compulſos ait *Corius initio p. III.* quod copiarum duce carerent, Carminiola ſublato. Quod ſane quam falſum ſit, cum Poggius, tum ceteri omnes ſcriptores oſtendunt. Franciſcus enim Mantuæ Princeps in Carminiolæ locum ſuffectus fuerat.

(*i*) *Picenum omne occupat.* Fraudulenter, jactans ſibi a Baſileenſi Concilio, ut Eccleſiaſticam ditionem occuparet, in itinere mandatum fuiſſe. *Rayn. Ann. Eccleſ. To.* 18. *ann.* 1433.

ſciſcentibus (*l*) ab eo Philippi opera Romanis, ex urbe 1433
(*m*) clam abire, & mari Florentiam Eugenius petere
cogeretur; qui Bononiam (*n*) primo, poſtmodum Ferra-
riam profectus, Florentiam (*o*) ad Græcorum (*p*) Conci-
lium celebrandum reverſus eſt, quo tempore multa ad-
verſus illum a Philippo tentata, alienoque (*q*) nomine,
atque auſpicio, ne fœdera violaſſe exiſtimaretur, acta ſunt;
cumque Bononienſes auctore Baptiſta Cannetulo ab eo de-
ſciviſſent, Pontifexque, ut eam urbem recuperaret, co-
pias tum ſuas, tum Venetorum, Florentinorumque Ni-
colao Tolentinate duce in eos miſiſſet, ſignis collatis,
cum acriter pugnatum (*r*) eſset, noſtri a Piccinino, qui
cum Philippi exercitu ſociis opem laturus accurrerat,
ſuperantur, tribuſque equitum millibus amiſſis, Dux
Tolentinas (*ſ*) Mediolanum captivus abducitur. Tan- 1434
dem cum naturæ repugnare difficillimum eſſe animo
verſaret, nulluſque locus diverticulis, ac ſimulationibus
reli-

N O T Æ.

(*l.*) *Deſciſcentibus ab eo Philippi opera Romanis*. Nicolao Fortebraccio Columnenſium auxilio miſſo qui pontem Milvium, & portam Flaminiam occupaverat. *Ibid.*

(*m*) *Ex urbe clam abire*. S. Benedicti veſte indutus una cum Valentino monacho navicula per Tyberim delatus, ſagittiſque appetitus ad Hoſtienſem turrim appulit. *Blond. Dec. 3. lib. 5.* & *Plat. in ejuſd. Vita.*

(*n*) *Bononiam primo*. Se ab Hoſtia Civitatem veterem delatum, deinde Piſas, & Florentiam narrat ipſe Pontifex in Epiſt. ad Joannam Siciliæ Reginam, necnon in ſequenti ad Baſileenſes *apud Rayn. To. 18. ann.* 1433. Nullam vero in his ſui per Bononiam tranſitus mentionem facit.

(*o*) *Florentiam*. ingreſſus eſt nono Julii die.

(*p*) *Ad Græcorum Concilium celebrandum*. Quod antea Ferrariæ inceptum peſtis cauſſa Florentiam delatum eſt. In eo de Græcis Romanæ Eccleſiæ conciliandis agebatur, qua de cauſſa Joannes Paleologus, & Joſephus Conſtantinopolitanus Patriarcha Florentiam ſe contulerunt.

(*q*) *Alienoque nomine, & auſpicio*. nempe Baſileenſis Concilii nomine, & Fortebraccii auſpicio.

(*r*) *Cum acriter pugnatum eſſet*. Nullum hoc neque incruentius, neque magis pudendum prælium. Quatuor in eo tantum occubuerunt, triginta leviter vulnerati, tres vero equites, & mille pedites capti. *Petr. Juſtin. lib. 7. Ammirat. lib. 20.* & *Laurentius Spiritus Peruſinus* in Poemate *De geſt. Nic. Piccinin. lib 2. cap. 53.*

Qui non ſi fece mai per niuno conto
Voltarſi colle ſpade ad far difeſa;
Ma ciaſchuno a campare, e fugir pronto.

(*ſ*) *Tolentinas Mediolanum captivus*. ſuo munere egregie functus cum timore perculſos retinere nequiret, in adverſam fluminis ripam tranavit, ubi equo dejectus, armorumque pondere oppreſſus, captus fuit. *Ammirat. ibid.*

1435 relictus eſſet, otio maxime infenſus ad apertum proſilivit
bellum. Nam poſt Genuenſium defectionem, qui Thoma (*t*) Fregoſio eorum Duce auctore anno pacis factæ
ſecundo ab eo deſciverant, cum urbis recuperandæ facultas, ſpeſque adempta foret, Piccininus ex Parmenſi agro
in Tuſciam cum tribus equitum millibus deſcendit, Serezanamque, quod oppidum Genuenſes nullo (*u*) jure
tenebant, vi cepit. Exinde pluribus captis, atque direptis
caſtellis Lucam contendens, pacem abrumpere cives invitos coegit, nonnullaque ab eo in Piſano agro oppidula
1436 nullo obſiſtente hoſtili more vaſtata. Quo timore compulſi Florentini Franciſcum (*x*) quem magna ex parte
ſuis opibus ſuſtentabant, ex Piceno evocatum in Piſanos
cum exercitu, ut eorum fines ab hoſtium incurſione ſalvos præſtaret, mittunt. Simulabat Piccininus ſe regnum
1437 petere Neapolitanum, quo Alfonſo Regi auxilio eſſet,
tranſitumque Arni fluvii parabat, quo Florentinorum
agros popularetur; prædixerat enim militibus ſtipendia
poſtulantibus, ſe in eam regionem illos ducturum, in qua
ex prædæ copia facile ditarentur. At Franciſcus cum in
Etruriam veniſſet, citeriorem fluminis ripam obſervans,
omnes aditus, ne qua hoſti pateret tranſitus, præcludebat.
Ille ea ſpe ductus, cum bimeſtre in eis locis conſumpſiſſet, Lucam reverſus in rerum omnium inopia hyemem tranſegit, eo conſilio, ut Baptiſtæ Fregoſio ſubſidio eſſet,
polli-

NOTÆ.

(*t*) *Thoma Fregoſio auctore*. Defectionis auctor Fregoſius haud eſſe potuit, cum patria exularet, ſed primores Genuenſium ad eum Sergianæ morantem miſiſſe qui ad civitatis libertatem recuperandam accenderent, refert *Ubert. Foliet. Hiſt. Gen. lib.* 10. Poggius vero auctorem appellat, eo quod ipſi auctoritas a primoribus demandata fuiſſet. Cauſſa defectionis, nimium acre Philippi imperium, & nimis contumelioſum, victoriæ præſertim in Alphonſum ab ipſis partæ & lucro, & gloria fraudantis. Franciſcum Spinulam defectionis auctorem vult *Pigna lib.* 6. & *Petr. Juſtin. lib.* 7. una cum *Sabellico*.

(*u*) *Nullo jure tenebant*. reſtituendum enim erat Thomæ Fregoſio juxta pacis conditiones. *Ammirat. Hiſt. Flor. lib.* 20. *p.* 1087.

(*x*) *Franciſcum*. Sfortiam.

pollicenti ſe fratrem urbis imperio ſpoliaturum, ſi præſti- 1437
tuto tempore exercitum ad urbem admoveret. Quæ res ſucceſſiſſet (*y*) profecto, fortuna res novas moliente, niſi civium conſpiratio Thomam tutata, Baptiſtam ex urbe ejeciſſet. Quo tempore Nicolaus relicta Etruria Genuam magnis itineribus contendit. Ea diſceſſione Franciſcus, caſtellis quæ de Piſanis perdita erant recuperatis, agrum Lucenſem populabundus ingreditur, atque omnia ferro, & igne perturbans prius ferme (*z*) deperdita Lucenſium oppida cepit, quam Nicolaus ad ferendam opem rediret. Is enim ex Liguribus Parmam ingreſſus, dum reficiundis militibus, parandoque commeatu, quo fame laboranti urbi ſubveniret, diutius immoratur, cives in extremum fere diſcrimen perduxit. Nam Florentini poſt pacem ab eis interruptam, Nicolaique diſceſſum ad omnes urbis portas lignea excitaverant caſtella, quibus & cives exitu, & externi importatione frumenti privarentur. Munierant inſuper loca, & montanos ſaltus, ex quibus Piccininus obſeſſis opem ferre poſſet. Erat in urbe præfectus (*a*) unus Philippi cum ala equitum, & peditibus trecentis a Nicolao urbis præſidio relictus, qui in tanta rerum omnium inopia verſabatur, ut ſæpius ſit ab eo de tradenda urbe cogitatum. Sed venturi quam primum auxilii data ſpes, tum multorum legatorum cohortationes, quos ad diverſa loca pro impetranda pace deſtinarant, ne animo deficerent impulere, ſuadentes, ut nulla recuſarent incommoda, cum præſertim difficultates omnes quantumvis graves potiores ſervitute eſſent.

Qq Præ-

NOTÆ.

(*y*) *Quæ res ſucceſſiſſet*. Publicas ædes occupaverat Baptiſta Fregoſius, abſente fratre; ſed Thomas civium auxilio fultus fratrem comprehenſum, quem capite plectendum omnes dictitabant, humaniter dimiſit, pietate injuriam ultus. *Ubert. Fol. lib.* 10.

(*z*) *Prius ferme deperdita, &c. cepit*. excepto Caſtelleone, ut *Blond. Flav. lib.* 8. *Dec.* 3.

(*a*) *Præfectus unus*. Philippus Nazareus.

1437 Præparato tandem commeatu Nicolaus per montes aſperos Lucenſis oræ, inter Pontremolum, Serezanamque deſcendit. Cum autem Franciſcus omnes ferme ad urbem aditus tum foſſis, tum vallis, captis nonnullis humilioribus caſtellis, præcluſiſſet, Nicolaus ad oppidum Bargam divertit tum loci natura, tum defenſoribus munitum. Id poſitis caſtris cum obſideret, militeſque nil hoſtile timentes (xxx. enim paſsuum millia Franciſcus aberat) cuſtodias obirent negligentius, maximam prope cladem accepit. Nam miſſus a Franciſco cum levis armaturæ peditatu præfectus (*b*) incompoſitos de improviſo adortus hoſtes, & ſimul qui in præſidio oppidi erant ex compoſito (*c*) portis egreſſi, majorem quam pro numero tumultum excivere. Aſpera dimicatio fuit: tandem fuſi, fugatique Nicolai milites: Ludovicus (*d*) adoleſcens Mantuani filius, qui cuſtodiæ caſtrorum præerat, accepto vulnere captus eſt, reliquus exercitus facto globo, armis ſumptis ſuis auxilio occurrit. Præfectus, direptis quæ paratiora ad manus venerunt, ad Franciſcum cum Ludovico rediit. Obſidio poſtmodum ab hoſtibus relicta. Inſtabant apud Florentinos Veneti, ut quando Luca in eorum poteſtatem procul dubio ventura eſſet, Franciſcus ad ſe mitteretur, ut additis copiis flumine Abdua ponte juncto Mediolanenſem agrum depopularentur: fore, ut Dux propinquo fatigatus bello curam ſervandæ Lucæ abjiceret. Verum cum id impetrare nequiviſſent, id enim tentari opinio pervaſerat, quo Lucenſes obſidione liberarentur,

NOTÆ.

(*b*) *Præfectus*. Petrus Brunorus.

(*c*) *Ex compoſito portas egreſſi*. Noctu de præfecti adventu moniti oppidani ſub ortum ſolis in hoſtes proſiluere.

(*d*) *Ludovicus adoleſcens Mantuani filius qui, &c.* Cupiditate gloriæ ductus ad Piccininum confugerat Ludovicus, & dum Franciſcus ejus pater Venetorum imperator erat, hic adverſus eum militabat; ex quo adeo exarſit Franciſcus, ut eum exhæredaverit, ne Veneti ſe autore filium hoc egiſſe opinarentur, memor recentis Carminiolæ eventus. *Baptiſta Sacchius* vulgo *Platina Hiſt. Mant. lib. 5.*

tur, ipſi ſuis viribus fabricato ponte exercitum traducere 1437
parant; quem procul dubio tranſmiſiſſent, niſi maxima vis aquæ continuata procella cœlo miſſa rem diſturbaſſet. Paratis omnibus, ac ponte curribus convecto, cum ea regione, quæ Bergomenſi agro propinquior eſt, eum firmare decreviſſent, præfectum magni animi (*e*) virum cum equitum turma nando in ulteriorem fluminis ripam evadere jubent, ut illius auxilio pons attolleretur. Is itaque lintribus pedite ſuperimpoſito flumen ingreſsus, impetuque omni aquæ ſuperato, diluculo in terram expoſitis copiis, cum nulla daretur facultas inundatione aquarum, quas nocturnæ pluviæ in immenſum excreverant, palos, aut trabes in alveo ſiſtendi, lembique pene aquarum gurgitibus abſorberentur, ac nullus illorum uſus eſse poſset, lucente vero die fama vulgata eſset tranſiſse flumen hoſtes, omnis generis (*f*) hominum facto concurſu, coactus eſt præfectus, ne ſuos proderet hoſti, ſalutem nando quærere, neque enim a ſuis flumine disjunctis ullum auxilium poterat ferri. Præmiſſis militibus omnibus, cum partim trajeciſse aquam, partim abſorptos gurgitibus vidiſset, ipſe ultimus (*g*) flumen ingreſsus equo natante ad ſuos pervenit. Fabricandi pontis ſpe præciſa, Veneti cum a ſe renovatum contra Ducem bellum cernerent, Mantuanum belli ducem deſignatum in regionem Glareæ Abduæ traducere exercitum mandant, atque eo loci ſita oppida expugnare. Quod cum ſubito præſenſiſset Nicolaus a Philippo redire juſsus, confeſtim relictis rebus ceteris, quarta die cum ad Padum perveniſset, integrum diem eo trajiciendo moratur; tertiis mox caſtris

NOTÆ.

(*e*) *Magni animi virum*. Gattam Mellitam.

(*f*) *Omnis generis hominum facto concurſu*. Ludovico Severinate duce, cui illius oræ cura demandata fuerat.

(*g*) *Ultimus flumen ingreſſus*. Horatii Coclitis exemplo.

1437 in hoſtium venit conſpectum. Qua illi re commoti in loca paluſtria, ad quæ unicus erat aditus, ſe contulere, omni pugnandi facultate hoſti ablata; inde pabuli difficultate compulſi, motis caſtris apud oppidum Bulgeriam Bergomenſis agri conſedere. Hos montibus ſuperatis adortus Nicolaus, pulſis loco Venetis, ad ſexcentos (*h*) armis, commeatu, reliquiſque rebus exercitui neceſsariis onuſtos currus intercepit. Conſpicantes Veneti eorum conſilia ſecus ac rati erant cecidiſse, & Nicolaum viribus ſuperiorem, rurſus a Florentinis petunt, ut Franciſcum in Galliam rebus ſuis ſubſidio contra Piccininum mittant: quod cum difficile factu exiſtimarent, ob frequentem famam quæ in ore omnium verſabatur, id quæri, ut obſidione Luca liberaretur, neque in rem Florentinam eſset, tam longe talem ablegari belli ducem, impetrarunt, ut Regium Lepidum Franciſcus peteret, ac Parmenſem (*i*) (quo defendendæ illius urbis cauſa Nicolaus ab oppugnatione Bergomi evocaretur) popularetur agrum. Ceperat enim, demolituſque erat nonnulla de Bergomo caſtella, acriter incumbens urbis illius expugnationi. Sed cum noſset Franciſcum Regium petiiſse, timens Philippi rebus, e veſtigio Parmam relicto Bergomo conceſſit, majore Ducis copiarum parte ad ſe eo convenire juſsa: fabros præterea lignarios plurimos, currus, ac jumenta pontibus ligneis, ſcalis, commeatuique ferendis accommodata ferens, palamque jactitans ſe ad ſolvendam obſidionem Lucenſem iter ſumpturum. Hoc apparatu territi Florentini, cum Venetis egere, ut Franciſcum Lucam reverti permitterent, quo facilius Nicolao obſi-

NOTÆ.

(*h*) *Ad ſexcentos*. Quingentos tantum enumerat *Blondus lib.*8. *Dec.*3.

(*i*) *Parmenſem, &c. popularetur agrum*. Licet a Venetis conductus Sfortia, in Philippum pergere negabat; ſe enim cum eo fœdere inito teneri dicebat, ne Padum tranſiret.

obſiſti poſset; quod Veneti facile conceſsere, ſatis ſibi 1437
factum exiſtimantes, belli molem a ſe in Tuſciam translatam. Franciſcus igitur ſuperato per Mutinenſes montes Apennino Lucam rediit. Secutus diverſis itineribus Nicolaus montium qui interjacebant jugis appropinquavit. Quamvis autem peditatu plurimum poſset Franciſcus, tamen veritus tum hoſtis verſutias, tum varias rerum vices, intercidebat, obſepiebatque interim loca ſingula per quæ Nicolao tranſitus daretur: quo tamen tutius obſiſteret hoſti, augeri a Florentinis copias ſuas enixe poſtulavit. Sed cum nulli eſſent in promptu equites, a Venetis petunt, ut Guidantonium (*l*) Manfredum cum equitibus quingentis Franciſci auxilio mittant. At is odio adverſus Venetos concepto cum jam miſſionem poſtulaſſet, re facile conceſſa ad Franciſcum tranſiit, qui auctis copiis, & a Florentinis, & a Venetis præteriti temporis merita ſtipendia (pari enim (*m*) ſumptu fuerat conductus) poſcebat. A Florentinis, quam primum ei ſatis eſt factum. Veneti ob denegatum antea ad ſe Franciſci aditum indignati, decreverant nulli, exceptis qui in Gallia militarent, ſtipendia præbere; ideoque variis adductis cauſis, cur nihil ab eis, niſi certa conditione deberetur, multa (*n*) adverſus eum oblocuti ſunt: quæ altius quam quiſquam ratus eſſet, in pectus hominis deſcenderunt. Hæc omnia cum plures exiſtimarent, idque haud ambiguum eſſet eo ſpectare, ut Franciſcus ira percitus obſidionem ſol-

NOTÆ.

(*l*) *Guidantonium Manfredum*. Plures ductores Venetis indignatos aſſerit *Blondus* Pauli Throni verbis, qui eos ad Senatum partim negligentiæ, partim perfidiæ accuſavit; unde multorum defectio orta eſt.

(*m*) *Pari enim ſumptu fuerat conductus*. Licet de fœdere cum Florentinis, Venetiſque in Philippum inito, cui Genuenſes quoque poſt defectionem acceſſere, nihil referat Poggius; attamen hoc innuere videtur, dum ait Sfortiam *pari ſumptu a Venetis, & Florentinis conductum*.

(*n*) *Multa adverſus eum oblocuti ſunt*. Quin immo Andreas Maurocenus Venetus ad exercitum legatus Franciſcum trans Padum pergere negantem publico juſſu dimiſit. *Corius p.V.*

1437 ſolveret, Florentinique turpiter rejecti ea urbe, quam ſummis viribus, & infinitis ſumptibus oppugnarant, minime potirentur, ſemperque pro augendo illorum imperio ex antiqua conſuetudine decertarent, cum Franciſco his difficultatibus adducti agunt, ut donec Venetorum erga ſe voluntatem de ſolvendis pecuniis, ceteriſque rebus perſpectam haberent, poſtulata differret. Namque ille paulum commoto animo turbatus, quæ a Venetis debebantur, a Florentinis petierat, ſignaque reconciliati cum Philippo animi præſetulerat, oratoreſque ejus ad ſe miſſos præter opinionem benigne exceperat, & humaniter eos allocutus nullam neque verbis, neque nutu ſimultatem, aut odium adverſus eum oſtendebat. Miſſus itaque confeſtim ad Venetos civis ampliſſimus, ſumma prudentia, & virtute inſignis Coſmus Medices, ad id munus potiſſimum electus, tum quia in Republica præſtans, tum præcipue acceptus (*o*) Venetorum Duci, multiſque civibus ſumma benivolentia conjunctus, quo potiſſimum oratore rem communem abſque difficultate cum Venetis, ac Franciſco tranſigi poſſe ſperabant. Is Venetias profectus variis rationibus ſumma cum prudentia in Senatu diſſeruit: *Ita illius* (p) *fidem promereri, qui omnibus poſthabitis maximo rerum ſuarum incommodo Regium profectus eſſet, ut a Piccinino ſecuri ſaluti ſuæ conſulerent, ut promiſſa, ac debita ſtipendia recipiat: Nihil majore reprehenſione in privato, nedum in tanta Republica dignius, quam datam fidem fallere, & jusjurandum, quod ita ſanctum apud majores fuerit, ut ſacramento tantummodo in maximis Reipublicæ periculis contenti fuerint: ſatisfeciſſe ſe jamdiu Franciſco ſecundum fœderis formulam: id unum reſtare, ut quod promiſerint*

rint

NOTÆ.

(*o*) *Acceptus Venetorum Duci, multiſque civibus*. Florentia exulans Coſmus Venetiis tribus annis immoratus, nobilium animos ſibi devinxerat. *Ammirat. lib.* 21.

(*p*) *Illius fidem*. Franciſci Sfortiæ.

rint (niſi perfidia notari velint) exſolvant : Periculum eſſe maximum, ne veluti contemptus tranſitionem ad Philippum faciat, qua ſola re haud dubium eßet illius fortunam, opeſque impoſterum firmiores, ac ſuperiores fore. At Veneti dominandi cupiditate elati, ac jam tum Italiæ imperium ſibi animo deſpondentes, ut qui Florentinorum opibus parvo tempore Tarviſium, Brixiam, Bergomum pluraque opulentiſſima oppida in Gallia de hoſtibus cepiſſent, ægreque ferrent bellum non niſi in Gallia geri, quo jure belli capta illis cederent; ad hæc (*q*) Lucam in poteſtatem noſtram redigi permoleſte ferentes, ſociorum vero damna pro nihilo ducentes, amicitias pro utilitate penſantes, & aliorum bonis invidentes, fidem, ac legati cohortationes contempſerunt: qui indignatus legationis ſuæ & fidei haud habitam rationem Ferrariam, ubi Eugenius Græcorum Concilium tenebat, revertitur. Miſſus ſubinde Venetias & alter orator Julianus Davanzatus equeſtris ordinis poſtulatum eadem quæ Coſmo fuerant mandata, reſponſum (*r*) redditum eſſe contumelia plenum, veluti in ſociorum contemptum renuntiavit: Nuptiarum (*ſ*) apud ſe tempus eſſe, quæ dies amplius quindecim ſuſpenſos cives tenerent: difficile eſſe feſtos dies civitate agente aliquid peragi. Interea Piccininus nequicquam Apennini tranſitu tentato, commeatu quem Lucam comportaturus erat, carriſque omnibus Caſtilionem (id oppidum de Lucenſibus in Apennini jugo ſitum eſt) miſſis, 1438

agrum

NOTÆ.

(*q*) *Permoleſte ferentes.* Immerito Venetos objurgat Poggius, cum neque moleſte tuliſſent Florentinos Piſas occupaſſe, nec auxilium Senenſibus in Florentinos Lucam obſidentes petentibus præbuiſſent.

(*r*) *Reſponſum redditum eſſe contumelia plenum.* Contumelioſe loquenti contumelioſum jure reſponſum redditum eſt; nanque & Florentinorum beneficia Venetis exprobravit, & exitum rei pœnitendum minatus eſt.

(*ſ*) *Nuptiarum tempus eſſe reſpondit.* Hoc quidem a Poggio confictum arbitror, cum a Veneti Senatus gravitate alienum ſit. Reſponſum eſſe ait *Petr. Juſt. Blondus*, & *Sabell.* Venetos promiſſa ſoluturos fuiſſe ſtipendia, ſi promiſſam Venetis operam Sfortia navaſſet; ſed cum pro Florentinis ſemper ſtetiſſet, ab eis ſtipendia poſtularet.

1438 agrum Mutinenſem petit per Bononienſes fines, aut per Flaminiam in Etruriam deſcenſurus. Inde Bononiam verſus iter ingreſſus ad Eugenium mittit, qui petant, ut ſine injuria, & maleficio per loca Romanis Pontificibus ſubjecta tranſire liceat. Quod cum impetraſſet, ſpem dedit Eugenio certam ſe contra Franciſcum exercitum ducturum, ut illius (*t*) tyrannide oppreſſa provincia tandem Pontifici reſtitueretur. Fide utrinque publica interpoſita, Nicolaus Bononiam prætergreſſus pacato ſimilis; ut ne veſtigium quidem ullum belli extaret, poſitis apud Indicem fluvium via Flaminia caſtris, cum fingeret ſe in Etruriam trajecturum, Aſtorgio Manfredo cum duabus equitum turmis ad obſidendum Oriolum (*x*) Florentinorum in Flaminia oppidum præmiſſo, ipſe e veſtigio ſecutus oppidum vi expugnatum hoſtili more diripuit. Deſperato Venetorum auxilio (*u*) Franciſcus anno octavo ac trigeſimo poſt mille quadringentos jam antea tentatam cum Philippo concordiam firmat, haud abnuentibus Florentinis, qui cognita illorum mente, cum res ſuæ in arcto verſarentur, & hinc inſtaret hoſtis acerrimus, hinc Lucæ potiundæ ablata ſpes videretur, propter occulta tum conſilia, tum præſidia, quæ illi per ſuam invidiam ſuppeditabantur, (*y*) ſuaſores ejus fœderis fuere. Cernebant enim ſe a ſociis præter ſpem deſtitutos, ſolos a Philippi copiis oppugnari, & omnem belli impetum in ſe eſſe converſum. Fœderis leges, nulla de (*z*) Florentinis publi-

NOTÆ.

(*t*) *Illius tyrannide oppreſſa*. Sfortiam Flaminiæ Marchionem, & Eccleſiæ Vexilliferum Eugenius declarare coactus fuerat, ut ſibi eum conciliaret, quem nimis verendum hoſtem expertus fuerat. Oblata vero occaſione Piccinini opera eum ſubigere ſtudebat. *Rayn. Ann. Eccl. To.* 18. *Pigna lib.* 6.

(*u*) *Oriolum* ſeu *Aureolum*. Caſtrum agri Faventini inter Faventiam, & Mutilum, 4. paſſ. mill. utrinque diſtans.

(*x*) *Venetorum auxilio*. nempe pecunia.

(*y*) *Suppeditabantur*. a Senenſibus.

(*z*) *Nulla de Florentinis publice mentione habita*. Cautum enim fœdere cum Venetis percuſſo erat, ne unquam illis inconſultis de pace agerent, eorumque arbitrio ſtarent.

publice mentione habita (ut quibus per Franciſcum ca- 1438
vebatur) variæ fuere: inter cetera, ut ei Philippus certam pecuniam intra conſtitutam diem ſolveret, tum ut ex Florentinorum agro copias omnes revocaret, utque ſuæ ditionis per hoſtes capta reſtituerentur: Lucenſes liberata bello patria, fœdus pacis in decennium cum Florentinis firmarent, caſtellaque, & oppida amiſſa Florentinis cederent; fines eorum intra ſextum lapidem includerentur: quos agros, quas poſſeſſiones aliis quibuſcunque in locis poſſiderent, optimo jure tenerent: eoſque, qui armis alterum laceſſerent, ſe bello perſecuturum teſtatus eſt, oppugnaturumque pacis violatores. Filia (*a*) quoque Philippi Franciſco deſponſa. Multa præterea Franciſci nomine adjecta, quibus nulla in re fœderi, quod Venetos inter, & Florentinos ictum erat, derogabatur. His peractis, cum principibus Florentini Senatus aliquo beneficio alliciendi Lucenſes ad delendam contractam jam animo dominandi ſuſpicionem viderentur, utque omnis præteriti belli memoria aboleretur, paxque aliquo vinculo aſtricta perpetua eſſet, Montis Caroli oppido decem millibus paſſuum urbi propinquo, & Mutroni portus arce reſervata, reliqua omnia jure belli capta fœdere icto Lucenſibus dono dederunt. Magna videbantur inter Philippum, ac Florentinos reconciliatæ gratiæ jacta fundamenta. Verum animus illius quietem horrens, ſpretis omnibus, quæ in fœdere continebantur, nihil eorum, prætorquam de danda pecunia, & revocandis militibus ſervavit. At Nicolaus, cum Oriolo (*b*) exceſſiſſet, idque ſuo

NOTÆ.

(*a*) *Filia quoque Philippi Franciſco deſponſa*. Blanca, quæ jam illi promiſſa fuerat, cum adhuc viro matura non foret, ut jam adnotatum eſt præcedenti libro. Dotis nomine Dertona, & Aſta Pompeja datæ. *Corius p. V.*

(*b*) *Cum Oriolo exceſſiſſet*. Una cum præſidio. Noluit enim palam ejus deditionem facere. Mutilanenſes hoſte vacuum Florentinorum nomine occuparunt. *Blond. Flav. Dec. 3. lib. 8.*

1438 præſidio deſtitutum Florentini recuperaſſent; in finibus agri Forolivienſis caſtra poſuit; inde Ravennam (*c*), quæ a Venetis tenebatur, profectus, cum eam (*d*) oppugnaſſet, deditione (*e*) tandem facta urbem recepit, relictoque ibi præſidio, Imolam, Forlivium, Bononiam (*f*) præter fidem datam proditione civium cepit. Quæ dum contra Eugenium aguntur, Gattamelata, vir ſtrenuus, atque impiger rei militaris, Venetorum dux eſt factus; nam Mantuanus contracto in Venetos odio, quod ſe veneno eos appetiiſſe diceret, ad Philippum (*g*) deſciverat; acceptoque exercitu in agrum Bergomenſem profectus, omnibus locis, quæ a Nicolao occupata fuerant, in poteſtatem redactis, agrum Cremonenſem (& jam flaveſcebant fruges) late populatur. Ea re motus Nicolaus contractis in unum copiis, præſidioque a ſe captis urbibus impoſito, ipſe confeſtim magnis itineribus Pado tranſmiſso, Caſale majus, agri Cremonenſis oppidum, quod Veneti tenebant, obſidione cingit; unde vigeſimo quo oppugnari cæperat die muris, turribus, tormentorum crebris ictibus dirutis, dedentibus (*h*) ſe oppidanis recipit. Solicitabat agri Brixienſis accolas Nicolaus ad defectionem, intentuſque erat, ſi qua poſset arte Gattam, qui in ulteriori Olii ripa tranſitum ejus diſpoſitis frequentibus equitum, peditumque ſtationibus prohibebat, intercipere. Ad removendam tranſeundi

NOTÆ.

(*c*) *Ravennam quæ a Venetis*. Nondum a Venetis, ſed ab Hoſtaſio Polentano tenebatur, cum ea Veneti potiti ſint anno tantum MCDXLI. ut *Deſiderius Spretus lib.*3. *de magnitudine, excidio &c. Ravennæ*, & cum eo *Rubeus Hiſt. Ravenn. lib.*7. refert.

(*d*) *Cum eam oppugnaſſet*. Venetis, qui auxilio venerant, reſiſtentibus.

(*e*) *Deditione tandem facta*. Ab Hoſtaſio invitis civibus, & tribus aureorum millibus Piccinino perſolutis. *Rubeus ibid.*

(*f*) *Bononiam*. Donatiana porta potiti Bentivolienſes Piccininum introduxere.

(*g*) *Ad Philippum deſciverat*. Non veneni ſuſpicione, ut ipſe dictitabat, ſed eo quod ſummam imperii auctoritatem uni illi non permiſiſſent, ſed duos Proviſores addidiſſent, quibus inconſultis nihil agere poſſet. Ita refert *Baptiſta Sacchius*, Venetis ceteroquin non ſatis æquus, *Hiſt. Mant. lib.*5.

(*h*) *Dedentibus ſe oppidanis*. Veneto præſidio in triduum abire conceſſum eſt.

eundi ſuſpicionem, pontem Bimæ (*i*) valida arce ab utroque latere munitum comportatis machinis ſe fingit oppugnaturum. Pluribus deinde diebus in fallendo, ſi poſset, hoſte nequicquam conſumptis, demum ad id antea in Pado præparatum pontem in Olium introduxit: navibuſque juncto ponte, partem copiarum, quæ Mantuano (*l*) jungerentur præmiſit: ipſe per agrum Mantuanum flumen cum reliquo exercitu tranſire in ulteriorem partem aggreditur, ea ſpe, ut clam junctis copiis Gatta ex improviſo opprimeretur: & ſucceſſiſset res, niſi miles ex hoſtibus (*m*) captus imminens periculum aperuiſset. Eo timore Gatta motis ſignis proxima Brixiæ oppida confeſtim petit. Duodecim paſſuum millia aberat, cum apud hoſtes illum in tuto eſſe præmiſſi equites nuntiant. Nicolaus omnibus copiis Mantuani opera trans Olium (*n*) traductis, omnia ferme Brixienſis agri oppida ſegetes amittendi metu (& kalendæ Juliæ erant) ſe ſe illi ſponte dedentia cepit. Mons Clarus tantum, Urcei, ac Palatiolum in fide manſerunt. Tam ſubito, atque inſperato Gattæ ad urbem adventu, qui caſtra (*o*) ad quintum lapidem munierat, tum oppidorum defectione conterritis civibus, cum pars exercitus ad cuſtodiendam urbem miſſa eſſet, ab diverſa civium factione aſſerente ſatis ad tutandam urbem ſibi ſolis virium adeſſe, rejecta eſt. Duæ factiones Ghibellinorum (*p*), Guelphorumque civitatem diſtine- 1438

Rr 2 bant,

NOTÆ.

(*i*) *Bimæ*, ſeu *Binæ*. Caſtellum a Caſali 12. milliaribus diſtans, cujus arces in utraque Olii ripa munitiſſimæ. *Blond. Flav. Dec.3. lib.8.*

(*l*) *Quæ Mantuano jungerentur*. Etſi a Venetis diſcedens Franciſcus Gonzaga, ſe nunquam in eos arma moturum promiſerat; contra fidem tamen Philippo adhæſit. *Petr. Juſt. lib.7.*

(*m*) *Miles ex hoſtibus captus*. Beretha Gotholengenſis, quem Piccininus ad Brixianos agreſtes ſolicitandos miſerat. *Blond. Flav. Dec.3. lib.8.*

(*n*) *Trans Olium traductis*. Patefactis Marchariæ, & Canneti pontibus, quos Mantuanus tuebatur.

(*o*) *Caſtra ad quintum lapidem*. Ad Balneolum.

(*p*) *Ghibellinorum, Guelphorumque*. quarum principes Martinengi, & Avogari.

1439 bant, utrique ſumma vi poſtulabant, ut arces ſibi cuſtodiendas demandarent. Guelphi maxime contendebant id ſibi concedi, rationibus præcipue freti, quod diverſarum partium viri pro Philippo ſtarent: motus itaque varios concitarunt, & haud procul a ſeditione, & vi aberant, adeo ut ferro rem dijudicaturos appareret, niſi Prætoris Veneti virtus (is Franciſcus erat (*q*) Barbarus, vir prudentia, & eloquentia præditus) ſuadendo, hortando, monendo, pericula oſtentando omnem compreſſiſſet tumultum. Non enim utile civitati aſſeverabat, neque id præſens tempus poſtulare, ut altera factio, velut inviſa, ac ſuſpecta a cuſtodia urbis rejiceretur. Excitari enim pernicioſum incendium, ſi parte civium contempta, reliqui ſervandæ urbis curam ſuſciperent: dari profecto ex ea ſuſpicione ceteris cauſam defectionis. Difficillimum in rebus dubiis eſſe, tum externos, tum maxime domeſticos evitare hoſtes: magiſtratui ergo urbis ſine cujuſquam injuria, aut contumelia, & ex Veneti Senatus dignitate cuſtodiam permittendam videri. Quod cum cives aſſentirentur, ſuſcepta rerum omnium cura Prætor, diſſidentes animos variis ſermonibus confirmat: novis (*r*) præterea conjungit matrimoniis, quo præcipue pacto cum in fide perſtarent cives, Prætoris virtute ſaluti urbis proviſum eſt. Gatta cum inter (*ſ*) Mincium amnem, & lacum Benacum teneret exercitum, illumque a ſuis intercludere omni ope Piccininus conaretur, eo conſilio, ut aut liberior proxima quæque loca facile expugnaret, aut præciſis commeatibus

NOTÆ.

(*q*) *Franciſcus Barbarus*. Cum de tanto viro ſcriptarum rerum fama celeberrimo nullus ex coævis ſcriptoribus ſiluerit, nihil inſuper addam iis, quæ in Poggii Vita perſcripſi.

(*r*) *Novis præterea conjungit matrimoniis*. Diſſidentibus affinitate conjunctis, nec non Paride Ludronio præpotenti viro Leonardi Martinengi opera Petro Avogaro conciliato.

(*ſ*) *Inter Mincium*, *&c.* apud Bidiciolum, a Benaco, Mincio, & Brixia æquali diſtans ſpatio.

tibus hoſtes fame conficeret; junctis copiis, ac in unum (*t*) contractis, copiam pugnandi facturus, mature Nicolao occurrit. Cleſius fluvius, qui admodum excreverat, inter exercitus, certe majori odio, quam viribus prælium inituros, certamen diremit. Dum hæc aguntur, Mantuanus cum quatuor millibus equitum, peditumque in castra Nicolai venit. Commoti tanto hoſtium numero Veneti, ſimul veriti, ne qui ex eorum præfecti ad Mantuanum deficerent, parte exercitus per municipia diſtributa, reliquas (*u*) copias Brixiam, ut illius urbis præſidio eſſent, reduxerunt. Qua ex re præbita Nicolao facultate quo vellet caſtra circumferendi, multa oppida de Venetis tum ſuopte ingenio, tum partium (*x*) ſtudio recipit. Mantuanus vero inter Atheſim, Minciumque Veronenſis agri caſtella plurima nullo labore capit. Valiſium cuſtodis arcis proditione occupat. Johannes Malavolta Senenſis, Venetorum equitum præfectus, cum proditionis ignarus cum trecentis equitibus intraſſet oppidum, amiſſis equitibus, ſolus atque inermis Brixiam rediit. Paucos deinde poſt dies in ulteriorem oram Veronam verſus traductis militibus, omnia ejus regionis caſtella triduo in poteſtatem nullo obſiſtente redigit. Montani (*y*) inſuper complures, qui variis inhabitabant convallibus, gens mobilis, atque inconſtans, tranſiere ad Philippum. Miſſi tamen a Venetis eo nonnulli præfecti (*z*), & quidam contrariæ factionis viri, exultantes victoria hoſtes magna edita cæde fuderunt. Alia in parte Nicolaus Clario opu- 1439

NOTÆ.

(*t*) *In unum contractis copiis*. Hoc eſt militum non minus vigintiquinque millibus, in quibus duodecim millia peditum a Barbaro auxilio miſſa. *Blond. Dec.3. lib.9.*

(*u*) *Reliquas copias*. quas Gattæ auxilio miſſas diximus ſuperiori nota.

(*x*) *Tum partium ſtudio*. Salodium Benaci præcipuum oppidum a Pedemontanis Philippo traditum. *Blond. Flav. ibid.*

(*y*) *Montani inſuper complures*. Camonicæ Vallis Antonii a Beccharia impulſu exciti.

(*z*) *Nonnulli præfecti, &c.* Joannes Contes, Bartholomæus Colleonius, & Leonardus Martinengus cum montanis ſuæ factionis hominibus.

1439 opulento oppido deditione populi potitus, ſexcentos equites cum præfectis (*a*) ad ejus loci cuſtodiam miſſos cepit, ſpoliavitque, inde Roadum duxit: quo cum Gatta celeriter veniſſet, ſignis collatis inter utrunque exercitum ab ortu ſolis ad occaſum uſque æquo (*b*) marte pugnatum eſt. Nox inter feſſos labore prælium diremit, incertos victine, an victores abirent. Cum terreſtri bello impares Philippi copiis eſſent Veneti, claſſem, quam maximam ferebant tempora, parare in Pado adverſus Mantuanum decernunt: quo diſcrimine perculſus ille ad ſua tutanda revocaretur, & ſimul ut ceteris in fide perſtantibus augeretur animus. Ei claſſi, quæ centum & ſexaginta quatuor navium explebat numerum ad varios belli uſus fabricatarum, dux Petrus (*c*) Lauredanus, vir ea tempeſtate & pace, & bello clarus, præficitur: has naves majores, ſexaginta aliæ minores ſecutæ ſunt uſui neceſsaria ferentes. Ingens erat (*d*) claſſis apparatus, tum variis machinis, tum omni tormentorum genere ad expugnanda oppida, ſive terra, ſive aqua decertandum foret. Redeunti ad Roadi obſidionem Nicolao & ipſius oppidi, & aliorum (*e*) complurium paucos intra dies ultro deditio eſt facta. Venetorum copiæ, duce Gatta, majore ex parte Brixiæ moram trahebant. Ob eam rem parabat obſidere urbem Nicolaus, confiſus eam ſe per inopiam commeatus fame expugnaturum. Quod timentes Veneti, cum Gattæ facultatem novos conſcribendi milites dediſſent, quibus Piccinini vires retardari poſsent, decrevere,

ut

NOTÆ.

(*a*) *Cum præfectis*. Guerrerio Martiano, & Michaele Gritti.

(*b*) *Æquo marte pugnatum eſt*. Quanvis Piccininus ad montana diſpoſitis militibus in Gattam pugnantem nec opinatum impetum feciſſet, nihil tamen territus exercitum continuit. *Blond. Flav. Dec.3. lib.9.*

(*c*) *Petrus Lauredanus*. qui de Genuenſibus victoriam retulit.

(*d*) *Ingens erat claſſis apparatus*. Fuſe narrat *Pigna de Princip. Ateſt. lib.7.*

(*e*) *Et aliorum complurium*. Bomadenſes, Paterniani, Monticulani, Guglanenſes, Orniani, Brienſes, Tropienſes Piccinino ſe dedere.

ut Gatta cum majore equitum parte quo poſset itinere 1439
Veronam (*f*) peteret, utque in ea, atque aliis urbibus opportuna diſponeret præſidia. Noctu igitur cum quinque electorum virorum millibus urbe egreſsus ad Mincium venit, tentaturus, ſi quo daretur modo, flumen vado tranſire: quod cum diverſis in locis quæreret, Mantuani milites per ſtationes fluvii ripam obſervantes cum ad arma viſis hoſtibus conclamaſsent, territus ille, retroque, ne interciperetur (*g*) ab hoſte, verſus, tanta celeritate Brixiam contendit, ut die noctuque haud intermiſso itinere, nullum neque quieſcendi, neque cibi capiundi concederetur ſpatium. Nicolaus deſperans urbem fame ad deditionem compelli poſſe, frequenti præterea militum numero munitam, difficilem præbere expugnationem, exercitum ad oppugnandos Urceos novos duxit. Quatuordecim diebus in ea oppugnatione fruſtra conſumptis, nullaque per vim illius potiundi ſpe propoſita, præfecti (*h*) equitum, cui ea cuſtodia demandata erat, proditione oppidum recipit. Magnam ea res Brixienſibus deſperationem incuſſiſſet, niſi Franciſci Barbari virtus & antea principum civitatis animos invicem conciliaſſet, & tunc conjurationem ad ſe delatam non vindicando, ne irritarentur civium animi, ſed cavendo, ac diſſimulando declinaſſet. Cum ſuaderent omnes Gattam cum equitatu, peditatuque pro defenſione urbis retinendum, ſolus Franciſcus patriæ ſalutem, ne defenſoribus nudata pateret hoſti, ceteris præferens rebus, illum hortatus eſt, ut modico relicto præſidio reliquas copias, non qua prius tentarat via, ſed per montes, ſupe-

NOTÆ.

(*f*) *Veronam peteret*. Thaddæi Ateſtini fidei ac virtuti Brixia commiſſa. *Baptiſta Sacchius Hiſt. Mant. lib.* 5.

(*g*) *Ne interciperetur*. Ignaviam ſuam ſæpius accuſavit Piccininus, qui prædæ intentus hoſtem evadere permiſiſſet. *Vit. Nic. Piccen.*

(*h*) *Præfecti equitum*. Petri Lucenſis CC. equitum præfecti. *Blond. Flav. Dec.* 3. *lib.* 9.

1439 ſuperatis propinquis paludibus, Veronam traduceret. Quam ſententiam ut meliorem ſecutus ille per montes aſperrimos, infeſtoſque (*i*) hoſtibus, Tridentum verſus, perque ſaltus præcipites, & pene invios quatriduo profectus, cum pluribus in locis ferro via facienda eſſet, tandem pluribus præliis circiter octingentis equitibus amiſſis, labore ingenti, continuoque Veronam pervenit: quæ res plurimum ad confirmandos civium animos contulit. Interim cum maxima omnium expectatione claſſis parata eſſet, timens (*l*) rebus ſuis Nicolaus Ferrarienſis, incertus enim erat quos primos eſſet appetitura, duo millia (*m*) equitum, quingentos pedites adverſus externam vim, ſi qua ingrueret, conduxit, Eugeniique (*n*) Pontificis, qui tum Ferrariæ erat, opera reſtituto Rovico (*o*) ceteriſque ejus regionis caſtellis, quæ ad quadraginta (*p*) annos pignoris titulo Veneti poſſederant, fœdere renovato ad illos tranſiit. At claſſis ingreſsa Padum, dum moratur diutius, quam belli gerendi ratio poſcebat, Mantuano tempus datum eſt ea loca, quibus claſſis obeſse poterat, muniendi, ac præſidio firmandi. Caſtellis enim egregie juxta aquam muni-

NOTÆ.

(*i*) *Infeſtoſque hoſtibus Tridentum verſus*. ab Alexandro Mazonię ex Polonorum Ducibus Tridentino Epiſcopo, Friderici III. Imper. avunculo, montani homines in Venetos concitati, ut Philippo gratiam rependeret, qui Ripam Tridentini juris jam occupatam libere Epiſcopo conceſſiſſet. *Jan. Pyrrhus Pincius lib. 3. de Vitis Pontif. Tridentinorum*.

(*l*) *Timens rebus ſuis Nicolaus*. Venetos jure ſibi infenſos metuebat, quod ejus impulſu Franciſcus Gonzaga a Venetis defeciſſet.

(*m*) *Duo millia equitum*. Guido Antonio Manfredo conducto, & Borſo filio ſpurio, qui apud Sfortiam erat, cum DC. equitibus revocato. *Pigna de Princip. Ateſt. lib. 7.*

(*n*) *Eugenii Pontificis opera*. Venetos exorantis, ne armorum terrore Græcorum jam inceptum Ferrariæ Concilium diſſolveretur, quod Græcus Imperator futurum denunciaverat.

(*o*) *Rovico*. ſeu Rhodigio cum ejus Policinio, vulgo *Poleſine di Rovigo*.

(*p*) *Quæ ad quadraginta annos pignoris titulo, &c.* Non XL. ſed XLV. annis oppigneratum Rhodigium Veneti tenuerant, cum ab anno MCCCXCIV. quo eis datum fuit, uſque ad MCDXXXIX. quo reſtitutum XLV. anni fuerint elapſi. Scutatorum 50. millibus oppigneratum una cum Abbatia, aliiſque Policinii oppidis fuerat, reſtitutum vero eſt Nicolao, non plus decem ſcutatorum millibus perſolutis. *Nicolius Orig. Rhod. lib. II. & III.*

munitis, ingentibuſque palis, catenis colligatis juxta ripam triplici ordine defixis, quibus navium ad terram acceſsus impediretur. Ad hæc frequentibus propugnaculis caſtelliſque in oportunis locis diſtributis, ex quibus in continentem prohiberetur diſceſſus: arce præterea Hoſtilia in Padi ripa, Sermioneque fluviali oppido omnibus artibus, tum defixis palis, tum ſtationibus, tum catenis ferreis ad arcendas naves communitis, omnem fluminis ſuæ ditionis ripam variis referſit tormentis. Dum hæc a Mantuano adverſus claſſem geruntur, Piccininus per exploratores certior factus Gattam procul abeſſe, oblatam Brixiæ capiundæ facultatem ratus, omni conatu obſidioni urbis incumbens caſtris prope poſitis, aquarum (*r*) venis, quibus cives utebantur ſucciſis, fluminibus quoque, & propinquis rivis (quo penuria aquarum animis deficerent) derivatis, tria (*ſ*) caſtella oportunis in locis quo facilior eſſet oppugnatio circa urbem erigit. Erumpebant quotidie cives adverſus caſtellorum cuſtodes, multaque plurimorum cæde, & ſanguine edebantur certamina, cum Nicolaus gloriæ cupidus, atque in omnes belli eventus ſumma cura intentus, arbitratus, aut vi, cum pauci milites urbem defenſarent, aut fame, aut obſidionis tædio cives ſe dedituros, omnibus copiis eo contractis, ſimul magna agreſtium coacta manu, ad hæc variis machinis, bombardiſque (*t*) comportatis urbem undique obſidione cinxit. At præfectus equitum Brixiæ Taddæus Eſtenſis vir impiger, ac bello utilis, & Prætor (*u*) Franciſcus, in quibus urbis defenſio ſtabat, reductis in ordinem militibus, 1439

Sſ de-

NOTÆ.

(*q*) *Sermioneque*. ſeu Sermedo.

(*r*) *Aquarum venis*. unde aquam in urbem deducebant ad uſum & ornamentum.

(*ſ*) *Tria caſtella*. Terra ligniſque compacta.

(*t*) *Bombardiſque comportatis*. quindecim, *quarum minima* ait Blondus *lapidem trecentarum librarum emitteret*.

(*u*) *Et prætor Franciſcus*. Barbarus, de quo ſupra, nec non Chriſtophorus Donatus urbis Præfectus.

1439 deſcriptoque per centurias populo, eruptione (*x*) facta cum in fugam hoſtes qua venerant, vertiſsent, magna ſtrage edita in urbem redeunt. Quo veluti contemptu indignatus Nicolaus aucto militum numero, cum crebriores bombardas, quibus mœnia turreſque dejicerentur diſpoſuiſset, pluribus inſuper in locis varia tormenta, ac machinas ad proſternendos urbis muros collocaſset, paucis diebus adeo frequentibus ictibus quaſsati, ac confracti ſunt ut deſperata ſalute cives de deditione cogitarent. Sed Prætoris diligentia ſingulis in locis præſidia præfectoſque diſtribuentis, ad defendendam patriam urbem, Uxores, liberos, fortunas, templa, nominatim unum quemque appellans hortabatur: eos præterea quorum fides ſuſpecta erat, in ea urbis loca, quorum de fide minime ambigebatur ire ad tuendam urbem juſſit, tamquam ibi majori futuros utilitati. Qua prudentia factum eſt, ut omnes in fide præſtantes uno animo obſidionis laborem, cunctaque pericula ſubituros ſe pro ſalute patriæ ſponderent. Pluribus diebus aſpera prælia cum hoſte ſunt commiſſa, quibus utrinque cadebant permulti: cum enim magna murorum pars machinis dejecta eſſet, ex ipſis ruinis cum hoſte cominus pugnabant cives, quod illis aliquandiu maximo labori, ac diſcrimini fuit: nam præter labores, ac vulnera quæ interdiu pugnando ſubibant, noctu inſtaurationi murorum abſque ulla quiete vacandum erat, & deſperatio quædam mentes eorum inceſſerat tamquam laſſitudine adductas. Sed feminarum (*y*) virtus virorum vices ſubeuntium, plurimum profuit ad ſalutem: ipſæ enim viris permixtæ in opere verſabantur, aſperrima quæ-

NOTÆ.

(*x*) *Eruptione facta.* in Appollonianam ædem, in qua peditatum locaverat Italianus. *Blond. Dec.3. lib.9.*

(*y*) *Sed fœminarum virtus.* Brayda ex Avogara gente illuſtris matrona, in centurias ceteris mulieribus diſtributis virilem tuendæ patriæ operam navavit. *Corte. Hiſt. Veron. p.II. lib.14.*

quæque pro patriæ ſalute ſubeuntes. Verum cum ea res 1439
haud ſatis firmo præſidio eſſet, aggere denſiſſimo qui pro mœnibus eſſet ab interiori parte, murorum altitudinem adæquabant. Cuniculi quoque in urbem ab hoſte acti, ſed nullo cum civium detrimento: ipſi ſimili opere conatibus oſtium occurrentes, igne, fumo, ferro eorum labores irritos reddiderunt. Tentata præterea a Nicolao alia ratio capiundæ urbis; nam murorum (*z*) partem a fundamentis defoſſam verſus civitatem propellere, ac per eas ruinas urbem ingredi parabat. At præfecti ad ſingula intenti animadverſo hoſtium opere, civium militumque opera, lignis, ac trabibus impulſum ſupra hoſtes murum in ruinam egere. Quo caſu multi mortales ex hoſtibus oppreſſi interierunt. Compertum eſt fœminarum potiſſimum operam plurimum in defendenda urbe valuiſſe, magnamque tuliſſe laudem conſervatæ patriæ. Non enim ſolum viris arma oportuna ſubminiſtrabant, ſed ipſæ etiam armatæ pro viris pugnabant, aut inferentes vulnera, aut repellentes. Locum certe quemdam a civibus labore defeſſis deſperatione quadam deſertum ſolæ occurrentes fœminæ, ac locum tutantes hoſtes paulum repreſſere, quoad integri ſuccedentes feſſis prælium inſtauraſſent. Non virorum eas, non filiorum, non fratrum, vel interemptorum, vel ſauciorum dolor a tutela urbis, aut murorum defenſione averrit. Urgegat præterea cives peſtis valida, qua plurimi interibant; neque ea quoque animos debilitavit. Placuit ex ea cauſa emittere ex urbe voluntarios. Magna, & imbellis multitudo viri, mulieres, puerique urbem (*a*) de-

N O T Æ.

(z) *Murorum partem a fundamentis defoſsam*. Turrem Mombellanam jam labantem, fundamentis bombardarum impetu ſuccisis. *Blond. Flav. Dec. 3. lib. 9.*

(a) *Urbem deſeruere*. quod ſalubritati, & annonæ plurimum profuit. *Baptiſta Sacchius Hiſt. Mant. lib. 5.*

1439 ſeruere. Fuit (*b*) Prætoris & illa haud parva cura, mortuos publica impenſa ſepelliendi, ſaucios adhibitis medicis curandi, infirmiores ſuſtentandi, quæ prudentia, pietaſque incolas omnes ardentiores reddidit ad certamina ineunda, & accipienda pro tutela patriæ vulnera. Plura a Nicolao licet fruſtra tentata ad urbem expugnandam (nam aquarum ductus, fiſtulaſque in urbem fluentium interrupit, rivos haud procul ab urbe defluentes deflexit, muros diruit, cuniculos egit, continuis præliis, laboribuſque cives, ac milites fatigavit) hominem ira percitum irritarunt, ut omnibus copiis, viribuſqne per Turris Mombellanæ ruinam urbem ingrederetur. Commiſſo acerrimo utrinque prælio, cum patriæ periculum ante oculos verſaretur, defendentiumque virtus, & fortitudo obſtinatis ad mortem animis audaciam hoſtium ſuperaret, aliquot horis aſpera, crudelique pugna certatum eſt. Pluribus vulneratis, amplius ducentis ex hoſtibus deſideratis, ex defenſoribus ad quadraginta. Omiſſa eo loci pugna Nicolaus ratus oppidanos labore defeſſos corpora quieti daturos, e veſtigio ad aliam (*c*) urbis partem oppugnandam cum omni exercitu advolat. Ibi quoque cum diutius aditum fruſtra tentaſſet, conſtanti civium animo, atque egregia opera urbem defendentium, eam oppugnationem reliquit. Peribant ex ſuis militibus multi, plures vulneribus debilitabantur, ut jam graviter tam moleſtam, ac diuturnam obſidionem ferrent. Sed perſiſtebat in incepto Nicolaus, ſiquo modo voti compos fieret. Sæpius igitur diverſis in locis, quæ commodiora expugnationi videbantur, comportatis variis ad uſum capiundæ urbis

NOTÆ.

(*b*) *Fuit prætoris &c.* Duo licet Veneti forent, ut diximus, præſides, de Barbaro tantum loquitur, a cujus prudentia & conſilio alter minime diſcedebat.

(*c*) *Ad aliam urbis partem.* quæ S. Appolloniæ ædem reſpicit.

urbis machinis, aſperrima (*d*) prælia ſunt commiſſa. 1439
Sed multis ubique pereuntibus, cum Nicolai equites, pediteſque partim ſagittis, partim ictu lapidum occiſi, confractique, ac proſtrati eſſent, plures e muris dejecti præcipites, ſociorum quoque turbam, tum cæſam, tum igni, ac ferventi aqua ſemiuſtam conſpicerent, ſublato clamore Ducem increpabant, qui tot præclaros viros veluti pecora certæ morti nulla cum ſpe vincendi addixiſſet: nequaquam ſe amplius vitæ diſcrimini incaſſum oblaturos teſtabantur. Itaque tum ſuorum vocibus, tum deſperatione urbis expugnandæ motus relicta (& jam finis menſis Decembris aderat) Brixia, exercitum (*e*) in hiberna diſtribuit. Octingentos amplius ex civibus, ex mercenariis militibus ducentos, ex hoſtibus ultra duo millia ea in oppugnatione cecidiſſe tradunt. Ne tamen omnino omiſſa obſeſſio putaretur Italianus (*f*) cum duobus equitum millibus in captis a ſe oppidis ad impediendos commeatus relictus, variis excurſionibus, nulla ad reſpirandum quiete data, urbem, atque agros infeſtos reddebat. Soluta obſidione urbis, præcipua Venetis eo comportandi frumenti cura erat. Nicolaus quoque ad id maxime inſtabat, ne quid ad victum ſpectans deferri poſſet. Erectis enim frequentibus in convallibus, montibuſque caſtellis, foſſis inſuper obductis, omnem ademerat devehendæ annonæ facultatem. Conatus (*g*) eſt tamen Gatta variis artibus, ut in urbem frumenta ſupportarentur, quæ omnia non abſque defendentium detrimento in itinere per Nicolaum intercepta ſunt. Accepta tamen eſt apud pontem Sarchæ fluvii

NOTÆ.

(*d*) *Aſperrima prælia, &c.* maximum tamen omnium id, quod ad Ravarrotum commiſſum eſt.

(*e*) *Exercitum in hiberna diſtribuit.* cum antea quater urbem aggreſſus eſſet, ut in *Blondo, Platina, & Petro Juſtin.*

(*f*) *Italianus.* Forojulianus.

(*g*) *Conatus eſt tamen Gatta.* Per montes Tridentinorum, ſed ab Italiano frumenta comportantes obſeſſi captique cum ſarcinis fuerunt. *Blond. Flav. Dec.3. lib.9.*

1439 fluvii per Italianum clades, qua & præſidium (*h*) captum eſt, & filius (*i*) interfectus: reliqui ad montem cum refugiſſent, commiſſa cum Venetorum præfectis pugna, profligati ſunt. In ea ad mille hominum ex Philippi militibus occubuere; qua victoria paulum res Venetorum eſt reſtituta. Poſtea vero quam obſeſſis itineribus omnis ferendi ſubſidii Brixiæ aditus præcluſus erat, alia, & difficilior ratio a Venetis ſubveniendi fideliſſimæ urbi excogitata eſt. Res profecto ardua, & digna quæ litterarum monumentis mandetur. Lacus Benacus (*l*) ex quo Mincius fluit, Veronæ (*m*), Brixiæque fines interjacet. Ejus (*n*) longitudo triginta millibus paſsuum, latitudo vero decem protenditur. Extremus angulus ad Tridentum vergit: hujus (*o*) in littore circum plurima ſunt oppida, caſtellaque ſatis opulenta. Ubi Mincius (*p*) lacu egreditur, oppidum eſt Piſcaria Veronenſis agri, quod a Mantuano tenebatur. Ut ergo quæ Venetorum ditionis erant expugnarentur facilius, ſimul ne qua daretur hoſti facultas annonam per aquam Brixiam comportandi, plures minores naves per Mincium in lacum Nicolaus, Mantua-

NOTÆ.

(*h*) *Et præſidium*. quod in Ponte conſtituerat.

(*i*) *Et filius*. Italiani interfectus, & cum eo Petrus Capotia equeſtris ordinis, Polonus, Tridentini Archiepiſcopi copiarum ductor. Hæc autem geſta a Gerardo Dandulo, & Paride Ludronio. *Petr. Juſt. Hiſt. Ven. lib.* 7.

(*l*) *Benacus*. De Benaco *Virgil.* 2. *Georgic. Fluctibus, & fremitu aſſurgens Benace marino*.

(*m*) *Veronæ Brixiæque fines interjacet*. Eo in loco, cui *Campio* nomen. De quo *Dantes Infer.* 20.

Luogo è nel mezzo là; dove 'l Trentino
Paſtore, & quel di Breſcia, e 'l Veroneſe
Segnar poria; ſe feſſe quel camino.

(*n*) *Ejus longitudo, &c.* 35. millium paſſ. latitudo 19. ut *Jodocus Bergani*, Monacus S. Zeni, de quo Hieronymus a Curte. Utcunque ſentiat *Poggius*, & cum eo *Blondus*, *Strabo* 500. ſtadiorum longitudinem, & 30. ejus latitudinem eſſe teſtatur, quorum prima 63. milliaribus, ſecunda 4. æquivalet: quod aperte falſum quidem noſtris temporibus.

(*o*) *Hujus in littore*. quo vix tota Italia aliud pulchrius tum odorum ſuavitate, tum arborum fertilitate, tum variorum piſcium copia præcipue: illi autem *Ripæ Salodienſis* nomen.

(*p*) *Ubi Mincius lacu egreditur*. Ex Benaco Mincius effluit, imo Benaco ipſi, ubi rapidius fertur, *Mincii* nomen inditum, juxta illud *Dantis Infern. lib.* 20.

Toſto che l'acqua a correr mette cò,
Non più Benaco, ma Mencio ſi chiama
Fin a Governo dove cade in Pò.

tuanuſque tranſmiſere. Horum conatibus, ut obſtarent Veneti, utque urbs in fide conſervaretur, triremes duas, pluraque minora navigia per Atheſim ſupra Veronam ad viginti paſsuum millia remiulco traxere: inde ex flumine deductas, junctis turribus machiniſque ſubditis camuleis uſque ad lacum (*q*) quendam parvulum montibus propinquum ſex millibus terra funibus perduxerunt, eoque naviculæ diſsolutis compagibus ſuper (*r*) impoſitæ turribus ſunt convectæ. Eſt mons (*ſ*) arduus, aſperque, qui lacui imminet, homini etiam inermi aſcenſu difficilis: magna igitur agreſtium operariorumque undique contracta manu cæſis arboribus, effractiſque ſaxis interciſo monte amplam quanta triremis eſſet latitudo maximo labore viam munivere; inde funibus, variiſque ad id præparatis ædificiis maximo conatu per mille paſſus ad ſummum traxere montis. In eo parva planities jacet, qua facilior navium fuit comportatio. Reſtabat labor omnium difficillimus, naves per abruptum, præcipitemque ſcopulum, atque invium ad ſtadia quatuor deorſum per denſas arbores in ſubjectam planitiem dimittendi. Erat præceps deſcenſus, & præruptus, eoque opus difficilius. Repleta igitur arboribus, ac lapidibus quæ interjecta erat convalle, exciſis, & dimotis ſaxis iter impedientibus triremes paulatim retinaculis demiſſæ ſunt, atque inde in lacum (*t*) protractæ. Multo laboroſiorem quam fuerat aſcenſus, plures difficultates deſcenſum præbuere: Neceſse enim erat demitti craſſioribus reſtibus paulatim naves ne ſuo pondere præcipitarentur. Spectandum (*u*) opus, & apud 1439

NOTÆ.

(*q*) *Ad lacum quendam*. Divi Andreæ appellatum. *Blond. Dec.3. lib.19.*

(*r*) *Super impoſitæ turribus*. ſeu vehiculis.

(*ſ*) *Eſt mons arduus*. ubi *Penetra* Caſtellum ejus in cacumine ſitum eſt, ex quo Monti nomen.

(*t*) *In lacum*. Benaci.

(*u*) *Spectandum opus*. a Cretenſi quodam, cui nomen Jarbolus, excogitatum.

1439 apud priſcos (*x*) illos, quorum facta admiramur maximi extimandum. His in lacum deductis, annona ad aliud littus, indeque jumentis per Brixianos montes magna cum difficultate itinerum in urbem delata famem ſedavit. Quæ ad Brixiæ ſtatum pertinebant compoſitis, haud ignorabant Veneti Mediolanenſem numero, & virtute militum ſuperiorem proxima æſtate, ſicut accidit, Veronam, aut Vincentiam oppugnaturum: cumque non eſſet, unde novi milites compararentur, id unum ſuarum rerum præſidium ſperabant fore, ſi Franciſcus ex Piceno in eorum auxilium accerſiretur; quod propter contractam cum eo in negandis pecuniis debitis offenſionem difficile ducebant. Non tamen diffidebant illum ad ſuas partes trahi poſſe, Florentinorum, quibus amiciſſimus erat, opera. Verebantur tamen, ne id a Florentinis impetrarent, memores quanto cum faſtu, & ſociorum contemptu nuper & Coſmo (*y*), & Juliano (*z*) oratoribus de communi ſalute agentibus reſpondiſsent. Suppudebat a Florentinis orare ſubſidium, faterique ſe eorum ope egere. Neceſſitas tamen pudorem excuſſit, miſſoque Florentiam Jacobo (*a*) Donato oratore, qui Coſmo, Laurentioque fratri (hi primarii civitatis habebantur) ſumma familiaritate conjunctus erat, mandant, ut ab eis, ceteriſque civibus, qui ad id oportuni viderentur, contendat, dent operam, ut Franciſcus mature eis ſubſidio ſubmittatur. Audito legato, cum

N O T Æ.

(*x*) *Apud Priſcos illos quorum facta admiramur*. nempe Xerſis, qui Athon, Hannibalis qui Taurinum montem exciderunt; Auguſti Cæſaris qui naves per medium Corinthyacum Iſthmum in alterum mare compulit; Nicetæ Baſilii Imperatoris ducis, qui cæſaris exemplum ſequutus eſt.

(*y*) *Coſmo*. Mediceo.

(*z*) *Et Juliano*. Davanzato.

(*a*) *Jacobo Donato*. ut Blondo placet, cujus cauſa in errorem tum *Poggius*, tum *Petrus Juſtinianus* ductus. Miſſus eſt enim Andreas Donatus, quod Florentinis acceptus crederetur, quippe qui ann. MCDXXXIII apud eos legatus cum eſſet, Florentina civitate donatus fuerat. *Ammirat. p. I. To. 2. lib. 2.* Quin *Blondus* paulo infra non ſatis memor ait, *Andream Donatum, qui Venetias interea reverſus, Patavium Prætor advenerat*. Reverſum vero Florentia Andream Donatum, & Patavii præfectum creatum refert *Hyeron Corte. p. II. lib. 14.*

cum conſultus Senatus eſſet, ac magna ex parte infida Venetorum ſocietas judicanda eſſe videretur, amicitiaque illorum ut inutilis rejicienda, cum ſemper ex commodo ſuo eam penſitarent, ac tamdiu in ea perſeverarent, donec res propria ageretur, ubi viſum eſſet inſciis ſociis pacem inirent, & nova fœdera: tamen animo Philippi inconſtantiam verſantes, quem nihil eorum quæ ex fœdere debebat ſervaſſe ajebant, haud maximo labore poſtulatis annuerunt; ſæpius enim fidem illius dubiam, & inſtabilem animum experti victorem contra Venetos eſſe nolebant. Nam ſi futura ex præteritis penſanda ſunt, veroſimile erat illis ſuperatis ſe quoque pro libertate certaturos. Eugeniuſque Pontifex interim ex Ferraria (*b*) Florentiam profectus, oratoris precibus motus publica interpoſita fide, ſe quæ de Romana Eccleſia teneret (id enim petebatur) Franciſco conſervaturum, cauſam fœderis maturandi præſtitit, quod in quinquennium his conditionibus firmatum (*c*) eſt. Ut Venetorum, Florentinorumque dux unicus belli eſſet, quatuorque equitum, & duorum peditum millium ſtipendia (*d*) ſibi penderentur. Utriuſque inſuper Reipublicæ tum conductæ, tum conducendæ copiæ ſibi parerent, utque Nicolaus Ferrarienſis cum mille quingentis equitibus, quorum Guidantonius eſſet præfectus, & Borſius Nicolai filius cum equitibus mille ſimili ſtipendio ſub Franciſco militarent. Publicato fœdere Piccininus arbitratus facile Veronam a ſe capi poſſe, antequam ei ſubveniri a Franciſco poſſet, coactis in unum ex- 1439

Tt tem-

NOTÆ.

(*b*) *Ex Ferraria Florentiam profectus*. ann. MCDXXXIX. XXII. Januarii peſtis cauſsa quæ Ferrariæ inoleverat, ut *Platina in Vita Eugenii*.

(*c*) *Firmatum eſt*. ann. MCDXXXIX. XVIII. Februarii, cui Eugenius Pontifex, & Genuenſes acceſſerunt, *Simoneta* teſte. *Sabellicus*, & cum eo Ateſtinarū rerum ſcriptores Nicolaum quoque adjungunt. Adjungit & Capponius, non tamen, ut ſocium, ſed ut ad ſtipendia vocatum.

(*d*) *Stipendia ſibi penderentur*. 220. ſcutatorum millia, quorum nonaginta millia Florentini, cetera Veneti perſolverent. *Hyeron. Corte p. II. lib. 19.*

1439 templo copiis, ut primum per anni tempus licuit, atque a Benaci ora profectus, pluribus in locis Mantuani ope Atheſim traducere exercitum conatus, ac ſæpius ab hoſte repulſus, tandem ductorum, quibus id negotii demandatum erat, ignavia ponte navibus juncto in ulteriorem ripam evadit. Tranſgreſſus flumen, Limacum (*e*) primo opulentum oppidum cum aliquandiu ſummis viribus oppugnaſſet, facta deditione capit. Eodem modo Baldum, plurimaque (*f*) de Veronenſibus, ac Vicentinis caſtella tum ſponte, tum vi in poteſtatem redigit. Omnibus ferme agri Veronenſis oppidis potitus una cum Mantuano obſidere urbem tum natura loci, tum copiis, tum fide civium munitam ſtatuit; annona tantum, quæ ſumma erat in caritate, vacuam. Interea juxta Benacum fortuna paulum Venetis favit. Nam cum Italianus magno cum equitatu ad Madernum oppidum deſcendiſſet, tum Brixienſium (*g*) copiis, quæ oppidis Venetorum ſubſidio venerant, tum militibus (*h*) quos triremes vexerant occurrentibus, cum ab ortu ſolis ad veſperam uſque dimicatum eſſet, fuſus, fugatuſque multis interfectis, & ipſe dejectus equo noctis beneficio (*i*) evaſit. Quadringenti in ea dimicatione capti, in queis equitum præfecti (*l*) tres haud ignobiles fuere. Hæc apud Veronam, & Benacum principio æſtatis vario marte geſta. At vero Franciſcus præparatis copiis, eæ ad ſex millia erant, Piceno relicto per

NOTÆ.

(*e*) *Limacum*, melius *Lemniacum*, & *Portum*, oppida in adverſa Atheſis ripa poſita, 24. a Verona paſſ. mill.

(*f*) *Plurimaque caſtella*. Ceretam, Sanguinetum, Leonicum, Montembellum, Brendolam, Pontechium, Montorſum, &c. *Bapt. Sacchius Hiſt. Mant. lib.* 5. & alii apud *Hieronymum a Corte Hiſtor. Veron. lib.* 19.

(*g*) *Brixienſium copiis*. Petro Avogaro duce.

(*h*) *Militibus quos triremes vexerunt*. Petro Zeno, Caroli clariſſimi illius viri filio eis imperante. *Petr. Juſtin. lib.* 7.

(*i*) *Noctis beneficio evaſit*. Salodium petens.

(*l*) *Præfecti tres*. Nicolaus Guerrerius, Antoninus Trivultius, & Gerardinus Tertius. *Blond. Flav.*

per agrum Ferrarienſem ad vicum (*m*) quendam tribus 1439
paſſuum millibus antiquæ Adriæ propinquum venit. Inde impedimentis alio itinere præmiſſis, ipſe per ligneos pontes tum in Pado, tum in paludibus junctos navibus, adhibitis etiam galeonibus, qui ab hoſtium incurſu tranſitum tam variis locis tutarentur, in agrum Patavinum (*n*) copias tranſmiſit, quibus in terram expoſitis, confeſtim dux belli peritiſſimus quam primum Venetorum præfectos omnes cum (*o*) reliquis copiis ad ſe convenire juſſit, ut juncto exercitu hoſtem victoria exultantem reprimeret. Nicolaus cum Veronam, admotis ad mœnia machinis, bombardiſque ad muros diruendos, ſumma vi oppugnaret, audito Franciſci adventu deſperata victoria obſidionem relinquens, ac omni expugnationis apparatu Mantuam remiſſo, ad oppidum Suavium, quod in poteſtate erat, exercitum duxit. Duo erant itinera, quibus Veronam adire poſſet, alterum per montes, alterum per planitiem inter urbem, & montes ſitam. Montium tranſitum arduum reddebant caſtella, & ea frequentia, quæ Nicolao parebant. Planitiei vero aditum lata impediebat foſſa multis munita propugnaculis, turribuſque, quinque millibus paſſuum longitudine a Suavio montano oppido in ſubjectas ad Atheſim paludes magno auxiliariorum, quos undique conciverat, labore ducta, opus vel apud antiquos commemorandum. Id eo conſilio a Nicolao factum, ut utraque via prohiberetur Franciſco aditus ad liberandam obſidione urbem. Erat Venetorum exercitus quatuordecim millium equitum, peditum vero ſex. Nicolao haudquaquam pares erant copiæ: quæ res metum in-

Tt 2 jece-

NOTÆ.

(*m*) *Ad vicum quendam*. Ghorium appellatum.

(*n*) *In agrum Patavinum*. ad Concas, ut vocant. *Petr. Juſt. lib. 7.*

(*o*) *Cum reliquis copiis*. nempe cum duodecim millibus militum, queis Gatta præerat, Montagnanamque tuebatur.

1439 jecerat, ne ſummam belli fortunæ crederet. At Franciſcus Leonicum (*p*) oppidum in primis ſtadiis viginti Nicolao propinquum, validoque munitum præſidio, in ejus ferme conſpectu obſedit. Cum aſpero prælio muros adoriretur, oppidanique rebellionis conſcientia ultimum ſupplicium veriti omnia pericula, tamquam pro vita certantes ſubirent, plures equites, & in his præfecti duo (*q*) graviter ſaucii adeo ad iram Franciſcum commovere, ut ni ſe dederent, excidium patriæ, oppidanis in captivitatem adductis, minaretur. Acrius igitur inſtauratis viribus ad expugnationem intentus, cum nil quietis daretur obſeſſis, tandem illos deſperata ſalute compulit ad deditionem, veniam potius ea oblatione ſperantes, quam ſi vi capti forent. Recepto oppido Franciſcus ira depoſita exiſtimans ſola clementia ceteros quoque, qui deſciviſſent, illorum exemplum ſecuturos, omnibus ut parcerent (*r*) militibus indixit. Quæ manſuetudo minime ſapientem ducem fefellit: parvo enim labore cuncta ferme de Veronenſibus, ac Vicentinis ad eam diem capta ad Venetos rediere. Cum vero Suavium Franciſcus peteret, comperit Nicolaum copias ibi contraxiſſe, eo animo, ut quacunque, ſive planitie, ſive montibus hoſtis Veronam pergeret, tranſitum impediret. At ille, priuſquam Nicolaus ſuſpicari poſſet, qua iter eſſet facturus, juxta montem in loco quem Rognam vocant, conſedit, miſſiſque Veronam qui milites, ac populum ad invadenda montana caſtella cohortarentur, ipſe per montes, qui ad quindecim paſſuum millia protenduntur, aciem direxit, expugnatiſque iter impedientibus caſtellis, ac partim direptis, partim præſi-

NOTÆ.

(*p*) *Leonicum*, agri Vicentini oppidum.

(*q*) *Præfecti duo graviter ſaucii*. Petrus Brunorus, & Troilus.

(*r*) *Ut parcerent militibus indixit*. Solus adverſus omnes ſcriptores *Factius Ariminenſis*, militibus nihil vetitum, aſſerit.

præſidiis impoſitis, Veronam (ſ) nullo hoſte obvio proficiſcitur. Sed cum in urbe peſtilentia ingrueret, tranſmiſſo Atheſi ad tertium lapidem, via qua itur Hoſtiliam, caſtra menſe Auguſto locat. Nicolaus timens, ne a reditu intercluderetur, incenſis propugnaculis, caſtelliſque omnibus in foſſa erectis, & ipſe Atheſim tranſit. Qua ex re Franciſcus e veſtigio ad oppugnandum Suavium conceſſit: quod oppidum, cum aliquandiu ſumma vi defenſum eſſet, tandem feſſi vulneribus incolæ una cum præſidio ſe ſe dedidere. Eo recepto ad cetera quæ adhuc in Philippi perſtabant fide expugnanda Vicentinum agrum petit. Recuperatis, quæ defecerant, locis Atheſim reverſus, ac eodem quo antea loco caſtris poſitis, ſumma ei cura commeatus Brixiam convehendi erat. Etenim præter famem bellumque, quæ biennium jam urbem vexabant, accedebat & peſtis ingens, ſingula per ſe mala pernicioſiſſima admodum terrentia cives. Deferebatur tamen ex Benaco per montanas ſemitas ad cives annona licet pauca, & quæ ad alendam urbem minime ſufficeret, ex quo, & herbis undequaque conquiſitis, & fœdis etiam animalibus plurimi ſedare famem cogebantur. Nicolaus qui caſtra in plano locaverat, quo iter ad Brixiam præcluderet, audiens Venetorum naves ſecundum Benaci litus ſeductas, milites vagos ferri, ac negligentius cuſtodiri omnia, cum paucis equitibus caſtris egreſſus ad lacum pergit, coactiſque propinquis copiis, nautas, ac milites nil tale veritos aggreditur, commiſſoque prælio, & naves, & milites omnes præter paucos capit, quos fuga per montes tutos fecit. Deletis navibus, cum Nicolaus in caſtra revertiſſet, Franciſcus ineunte hyeme bidui juxta Atheſim iter emenſus ea, qua naves traductæ erant, via ad lacum profectus data opera, ut claſſis ex materia, quæ multa erat litori propinqua, de integro reſtauraretur, quæ brevi 1439

1439 vi tempore conſtructa plurimo uſui fuit, circa lacum, qua parte ad (*ſ*) Veronam vergit, tum Venetorum, tum Philippi caſtella plurima inter ſe partium ſtudio bellantia fere omnia in poteſtatem ſuam redigit. Qua re motus Nicolaus adverſo litore ſuis auxilio accurrens ad extremam lacus oram quæ Tridentum reſpicit, apud oppidum, quod Ripam dicunt, parva cum manu conſedit, annona Brixiam prohibiturus. Cum varia utrinque juxta lacum inirentur certamina, demum juſta acie, ac ſignis collatis pugnatum eſt diutius. Nicolai copiis ſuperatis fuſiſque, multi (*t*) capti ſunt, pluresque ad vicina caſtella, monteſque fugere. Nicolaus (*u*) pro temporis anguſtia Turrim propinquum oppidum (*x*) confugit, ac noctu per hoſtium ſtationes clam a Germano milite, quem poſt debilitatum latus ſemper ſecum habere ſolitus erat, delatus humeris, nonnullis conniventibus, periculum evaſiſſe traditur; qui ægre acceptam ferens ignominiam, copiis in unum redactis, Franciſcum ex ea regione pellere ſtudebat. Quod præſentiens ille, tribus millibus retrocedens loco editiore (*y*) communivit caſtra: ita ſpes hoſtis in irritum ceſſit. Cum parum ſuccederent Nicolai, prudentis, ac ſolertis ad omia ducis, adverſus Franciſcum conſilia, relicto lacu cum majori exercitus parte Veronam, injecta ſpe urbem per deditionem recipiundi

NOTÆ.

(*ſ*) *Veronam, &c.* a Nicolao Tolentinate, qui præſidio Veronæ erat, lignea hoſtium propugnacula jam capta fuerant.

(*t*) *Multi capti ſunt*. Præcipui Carolus Gonzaga Marchionis filius, Cæſar Martinengus, & Sagramorus Vicecomes. *Corius p. V.*

(*u*) *Nicolaus, &c.* Sunt qui Nicolaum ab equo dejectum, captumque aſſerant, ſed ex induſtria dimiſſum. *Ammirat. ibid.* Alii ſacco involutum militis humero, tanquam ſarcinam, extra hoſtium caſtra delatum referunt. *Laurentius Spiritus* Peruſinus in Poemate de geſtis Nicolai Piccinini, cui titulus *Novus Mars, lib. 2. cap. 57.*

Feceſi dentro un ſaccho per huom morto
La notte trare fuor molto naſcoſo
Portato di lontan per fino al porto.

(*x*) *Turrim propinquum oppidum*. Non Turrim, ſed Tiennium, ut *Corius, Blond. Hyeron. a Corte, Ammirat. Plat. &c.*

(*y*) *loco editiore*. Montibus Ripæ oppido imminentibus. *Blond. Flav. Dec. 3. lib. 10.*

undi, redit, ac per arcem, quam Civitatulam veterem appellant, urbem ingreſſus, præter arcem (z) veterem edito in colle ſitam, ac inter alias munitiſſimam; & pontem illi ſubjectum, eam omnem in poteſtatem ſuam dedentibus ſe civibus redegit. Poſt Nicolai diſceſſum, Franciſcus cum aſcendiſſet montes, itinere verſus Tridentum ſumpto, montanis quæ deſciverant caſtellis recipiendis intentus accepit Veronæ defectionem. Variæ ſuorum præfectorum, militumque erant ſententiæ. Suadebant quidam, *abjiciendum eſſe ejus urbis recuperandæ conſilium, & aliarum ſaluti, cuſtodiæque vacandum: hoſtes magno numero tenere civitatem, ex qua difficillimum foret eos ejicere: ignotum eſſe, quo animo cives eſſent; Nicolaum ad omnia præcavenda ducem ſagacem, ſimile veri eſſe ſingulos obſepiſſe aditus, quibus urbi ſuccurri poſſet: videri ſatius Vincentiam petere ac Patavium, eaſque ab hoſte tutas reddere*. Ab aliis alia tum pericula, tum difficultates adeundi variæ afferebantur, quibus facultas omnis auxilii ferendi præcluderetur: *Iter aliqui nivibus, montibuſque impeditum* aſſerebant, *quibus longum iter conficiundum erat. Viam amplius quadraginta millibus paſſuum interjectam, per quæ loca nedum tantis frigoribus aſpera, hyeme, glacie, ac nivibus oppleta, ſed ne æſtate quidem aditus facilis foret. Quamnam ſpem dari fatigatis itinere equitibus, equiſque, integros quietique deditos ſuperare dimicando? Satis verendum eſſe, ne urbis jacturæ detrimentum ſuorum militum adderetur: quæ extrema pernicies Venetorum futura eßet*. His aliiſque multis in eamdem ſententiam dictis, Dux *ceterorum* (a), *ſuam, Venetorumque ſalutem expoſtulare* dixit, *ut quamprimum ad recuperandam ab hoſte urbem contenderet*: 1439

NOTÆ.

(z) *Præter arcem veterem*. & præter S. Felicis arcem, in quam Veneti præfecti Antonius Diedus, & Victor Bragadenus ſe receperant. *Cort. Hiſt. Veron. lib.* 19.

(a) *Ceterorum*. hoc eſt aliorum fœderatorum.

1439 *deret: non requirere tempus verborum diſceptationem, ſed ſubveniendi celeritatem, in qua omnia repoſita viderentur: ubi facto ſit opus, nequaquam verba ſerenda eſſe.* E veſtigio itaque cum electis equitibus, peditibuſque (& jam veſper erat) per montes coopertos nivibus iter faciens ad primam noctis horam octo millibus paſſuum confectis parum quieti (*b*) temporis dedit. Deinde ante dilucu-lum, nihil enim ea nocte, aut equi pabuli, aut homines cibi ſumpſerant, longa confecta via in planitiem ad flumen Atheſim deſcendit, vigintique millium confecto itinere montem (*c*) iterum conſcendens, duodecim millium paſſuum emenſa via Veronam pervenit. Qui in arce (*d*), quam nondum ceperat hoſtis, erant, adventu ſuorum cognito multa lætitiæ ob inſperatum ſubſidium ſigna dederunt. Qua ex re præfecti quidam hoſtium moti cum parte exercitus porta (*e*) qua venturus erat Franciſcus egreſſi, prælium commiſere. Diutius eſt aſpera certatum pugna: urgente tamen Franciſci milite, ac ardentius pugnante, dare terga hoſtes compulſi ſunt. Immixti victi, victoreſque una, proſequente Franciſco, urbem ingrediuntur; quo tumultu tantus reliquos terror invaſit, ut relictis omnibus uſui neceſſariis, quæ in urbem comportarant, confeſtim quarto poſt captam urbem die, veriti ne ab hoſtibus intercluderentur, ſimul paucitate militum, & adverſantibus civibus eam ſe tenere poſſe diffiſi, cum omnibus copiis Piccininus, Mantuanuſque noctu (*f*) abierunt. Recuperata Verona Franciſcus (qua jure

NOTÆ.

(*b*) *Quieti temporis dedit*. in pago S. Ambroſii, in quo frigoris vi multi militum periere. *Ammirat. lib.* 21.

(*c*) *Montem iterum conſcendens*. ut tutiori ab hoſtibus via, utpote magis aſpera milites traduceret.

(*d*) *Qui in arce, &c.* In arcibus, ut ex ſuperiori nota.

(*e*) *Porta, &c.* quæ S. Felicis arcem reſpicit.

(*f*) *noctu abierunt*. Porta S. Crucis egreſſi Vigaſium petierunt, relicto Joanne Gonzaga Mantuani Principis fratre, qui tragula circa Felicianam arcem ictus, occubuerat. *Petr. Juſt. lib.* 7.

jure Venetorum ſtatus eſt conſervatus) adverſariorum prædam (multa enim per varia loca nihil adverſi ſuſpicantes reliquerant) militibus ſuis in inſtaurationem eorum , quæ veniendo amiſerant , diſtribuit . Sunt qui opinentur , voluntate , atque opera Philippi , ne in Mantuani , cui ex fœdere ſi capta foret debebatur , ditionem veniret , urbem fuiſſe amiſſam : maluiſſeque redire ad hoſtes civitatem tam amplam , quam illius viribus accedere . Id certe ſuæ voluntatis indicium haud parvum fuit , omnibus ſuis equitum præfectis circa Brixiam gerentibus bellum mandaſſe , ne fines Brixienſes egrederentur , aut Nicolao parerent : ſe enim inconſulto Veronam aggreſſum eſſe. His geſtis Franciſcus ad Benacum reverſus ad reficiendas de integro naves , quibus Brixienſes ab inopia frumenti ſublevarentur , enixius operam dedit ; accitis operariis , ex materia propinqua haud priore inferior claſſis inſtauratur , quæ ad frumenta comportanda , & ad ejus regionis tuanda oppida plurimum opis tulit . Montes inde ad Brixiam pertinentes aſcendens , plura quibus tranſitus commeatus ferentium impediebatur , caſtella recuperavit . Animadvertens autem Nicolaus ſummis defendi Brixiam viribus , majorique omnium rerum diligentia , neque expugnandæ civitatis duce (g) Franciſco ſpem dari ullam , conſilium ſumpſit in Etruriam adverſus Florentinos tranſcendendi . Tradunt nonnulli id Philippi factum voluntate , ut Johannis Vitelleſchi Cardinalis , quem Legatum Pontificis ſecum contra Florentinos conſpiraſſe ajunt , copiis jungeretur . Alii ea mente in Etruriam tranſiſse ferunt , quo Franciſcus opem Florentinis , relicto Venetorum bello , cogeretur ferre . Et id veriſimile videbatur , cum equitibus peditibuſque ad Franciſcum miſſis , pauci admo- 1439

Vu dum

NOTÆ.

(g) *Duce Franciſco*, Barbaro Brixiæ Præfecto.

1440 dum in Tuſcia milites forent. Annus erat ſalutis ſupra quadrageſimum milleſimus quadringenteſimus cum Nicolaus aſsumptis ſelectorum equitum, peditumque millibus quinque, Februario menſe trajecto Pado reficiendis macie confectis equis, Placentino, Parmenſique agro paulum ſubſtitit. Lento poſtmodum gradu (nam navibus itinera aſperrima, & pene invia reddebantur) menſe Martio copias Bononiam (*h*) perduxit: ſtatuerat vero ante profectionem, quo quique præfecti loco bellum pro Philippo gererent. Quoſdam enim Brixiam armis infeſtam reddere, alios obſiſtere circa lacum hoſtibus, nonnullos Veronam, quo Franciſcus miſſis in hiberna copiis hyemandi gratia conceſserat, continuis populationibus juſſit laceſſere. Sed major rerum moles, quam præſeferret Nicolaus, Florentinis parabatur: in ipſam enim Florentinam urbem, in ejus libertatem evertendam inſidiæ quærebantur. Erat tunc in urbe Roma cum exercitu Johannes (*i*) Cardinalis Patriarcha Alexandrinus, Pontificis Legatus, ſummo in Florentinos, Venetoſque odio, ſed adeo Pontifici carus, ut omnium Romanæ Eccleſiæ populorum imperium teneret. Odii cauſam præbuere millia aureorum viginti antea Cardinali ea conditione data, ut Apenninum cum ſuis copiis tranſiret, opem ſociis contra Philippum laturus. At ille accepta pecunia, Florentinis, ac Venetis præter datam fidem contemptis, animum ad obſidendum Fulginium convertit: quam urbem diutius obſeſſam proditione (*l*) civium cepit. Hanc injuriam queſti apud Pontificem ſociorum legati ad iram, atque odium Patriarcham concitarunt. Augebat inſuper iram indignatio in Franciſcum, a quo e Piceno ejectus erat, concepta; quem belli ducem factum

NOTÆ.

(*h*) *Bononiam perduxit*. ubi 20. aureorum millia ei perſoluta. *Blond. Dec.*4.

(*i*) *Johannes*. Vitelleſchi, patria Cornetanus, Cardinalis Florentinus.

(*l*) *Proditione civium cepit*. Conrado Trincio, urbis Tyranno, Cardinali tradito.

factum graviſſime ferebat. Per internuntios autem clam Pontifice cum Philippo inito fœdere poſtulavit, ut Nicolaus poſthabita Brixia ad expugnandum ipſum belli caput veniret. Florentinis nullos, præter admodum paucos milites adeſſe, neque dari unde novi conſcriberentur. Haud magno negotio improviſam urbem vel poſſe opprimi, vel datum iri exulibus reditum in patriam. Permulti enim erant, qui contra Venetos Duci faverent Philippo: ſibi quatuor millium equitum, duorum peditum exercitum eſſe. Si Nicolao jungeretur, haud dubiam in manibus victoriam fore. Vulgata, & an vera incertum, fama eſt, ſi ex voto res ceſſiſſet, illum ſubactis Florentinis, & Eugenio per occultam mortem ſublato, Pontificatum ſibi vindicaturum. Quicunque tamen ejus fuerit animus futurus, fœdus certe cum Philippo ab eo ſancitum de inferendo Florentinis bello, quod interceptis (*m*) litteris compertum, maturandæ Patriarchæ mortis cauſam præbuit. Nam quorundam opera, quibus & patriæ, & Pontificis ſalus erat ceteris antiquior, quo die urbem exibat, in ponte juxta Adriani ſepulchrum captus, (*n*) atque in arcem vulnere (*o*) accepto perductus, aliquot poſt dies expiravit. Eodem fere tempore & Patriarcha præmiſerat exercitum, ipſe paulo poſt ſecuturus, & Nicolaus quamvis iniquo anni tempore Bononia Flaminiam petens quædam (*p*) de Florentinis capta caſtella Guidantonio Manfredo tenenda dedit. Exiſtimans vero jam tempus adeſſe, quo Apenninum ſuperaret, per ſaltum, quem 1440

Vu 2 divi

NOTÆ.

(*m*) *Interceptis litteris*. apud Politianum oppidum, & Pontifici delatis.

(*n*) *Captus*. ab Antonio Ridio S. Angeli arcis præfecto, cui hoc ab Eugenio demandatum fuerat.

(*o*) *Vulnere accepto*. dum enim Cardinalis denudato enſe ab inſidiis evadere, concitato equo, tentabat, in ſumma cervice unco ferro vulneratus eſt; cujus vulneris dolore vigeſimo poſt die defecit, tumulatuſque eſt in Eccleſia S. Mariæ ſupra Minervam. *Rayn. Ann. Eccl. ad ann.* 1440.

(*p*) *Quadam de Florentinis capta caſtella*. Caſſianum, Porticum, Terdocium, Aureolum, Mutiliana. *Blond. Flav. Dec.* 4. *lib.* 1.

1440 divi Benedicti incolæ dicunt, tranſitu fruſtra tentato, paulum regreſſus per Vallem Amonis fluvii, quamvis nives plurimæ, quas per loci accolas ſubmoveri jubebat, eſſent impedimento; ubi Marradi (*q*) caſtellum Florentinorum militibus firmatum erat, pervenit: quo in loco facillime propter montium aſperitatem aditu prohiberi poterat. Nam unica tantum, & ea arcta via acceſſus patebat, ni varii generis milites præſidio (*r*) ſaltus poſiti audito Nicolai adventu adeo pavore conſternati eſſent, ut vix hoſte conſpecto relicta loci cuſtodia in præcipitem fugam verſi liberum aditum hoſti dediſſent. Dejecto Florentinorum præſidio, & Apennino ſuperato, in Mugellum deſcendit, caſtellumque parvulum Politianum obſidens, aliquando ibi ſtativa habuit, multiſque ab eo fruſtra præliis eſt oppugnatum. Erant cum eo Florentini exules, quorum conſilio utebatur, permulti, quod civibus, Pontificique, quibus Philippi, ac Nicolai notæ verſutiæ erant, eoſque ſemper hoſtes fuerant experti, magnum timorem incuſſit. Itaque poſt Patriarchæ obitum Pontifex fœdus contra Philippum cum Venetis, ac Florentinis iniit, ea inter ceteras conditione, ut paribus ſumptibus adminiſtraretur bellum. In primis Ludovicum (*ſ*) Archiepiſcopum Florentinum, quem poſtea Cardinalem creavit, virum magni animi, ingeniique, ac ſolertis, & ad res gerendas prompti cum pecuniis Romam pro Legato miſit ad eas copias quæ a Patriarcha inſtructæ erant, quam primum in Tuſciam deducendas. Erant exiguæ admodum copiæ Florentinis

NOTÆ.

(*q*) *Marradi caſtellum*. in Alpium pede ſitum, quæ Etruriam a Piceno dividunt.

(*r*) *Præſidio ſaltus poſiti*. Bartholomæo Orlandino Florentino cive præfecto. *Ammirat. lib.* 21.

(*ſ*) *Ludovicum*. Mediarotam, cognomento Scarampum, Patriarcham Aquilejenſem, origine Patavinum (*Garimbertus* in ejus Vita *lib. I.*) Hunc in demortui Vitelleſchi, Florentini Archiepiſcopi, ipſis petentibus Florentinis, Eugenius ſuffecerat. *Rayn. Ann. Eccl. ad ann.* 1440. *Ammiratus* hunc Pontificis medicum fuiſſe, ipſique valde familiarem aſſerit, quod & *Ciaccon. in Eugen. IV.*

tinis, neque quibus hoſti obviam iri poſſet: eæ vero omnes 1440
prope urbem morabantur. Erant cives, tum propter exules, nequi eorum gratia novi in civitate motus orirentur, tum propter Nicolai vires de urbis ſalute anxii (*t*) dubiique. Non enim tantum Mugelli oppida hoſtibus videbantur expoſita, ſed urbis quoque ſalus (nam ad quartum uſque lapidem excurſiones hoſtium fiebant) adire diſcrimen videbatur. Urgebat præterea annonæ (*u*) caritas, quæ ſolicitos tenebat ſolito gravior cives, ut ſi Nicolaus ad ea loca ex quibus (*x*) advehebatur, quod facile poterat, exercitum duxiſset, magnum ex inopia cibi tumultum fuiſset excitaturus. Sed raro fortunam ſequuntur hominum conſilia, paucique illius beneficio utuntur. Dum Nicolaus humiliora (*y*) petit, fortuna rei bene gerendæ de manibus elapſa eſt.

POG-

NOTÆ.

(*t*) *Anxii dubiique*. in centurias ipſi diſtributi cives, armis arreptis, militum munere fungebantur.

(*u*) *Annonæ caritas*. quam augebant agreſtes omnes, qui Florentiam confugerant. *Blond. Dec. 4. lib. 1.*

(*x*) *Ex quibus advehebatur*. per Marinam Vallem Piſis Florentiam annona advehebatur. *Ammirat. lib. 21.*

(*y*) *Humiliora petit*. nempe parvi momenti caſtella, Florentiæ potiundi occaſio elapſa eſt.

POGGII BRACCIOLINI FLORENTINI HISTORIARUM FLORENTINI POPULI

LIBRI OCTAVI

EPITOME.

Piccininus infeſto exercitu Florentinorum opes affligit, ab iis vero apud Englarium ſuperatur. Puppii Comes Caſentino imperio a Florentinis ſpoliatur. Pax inter Philippum & Venetos Florentinoſque per Franciſcum Sfortiam conciliata. Pontificis in Sfortiam bellum. Sfortia Piceno expulſus. Eugenii Philippique mors. Alphonſus Neapolitanus Rex in Florentinos arma vertit. Federicus Urbini Comes Florentinorum dux deſignatus. Pax fit cum Alphonſo. Mediolano Sfortia potitur. Alphonſus Ferdinandum filium in Florentinos mittit. Hi cum Sfortia fœdere inito Andegavenſem Ducem ex Gallia contra Alphonſum advocant. Poſt varios belli eventus pax Neapoli conſtituitur fœduſque cum multis Italiæ Principibus feritur.

1440 ADverſum populo Florentino martem fore cum plures arbitrarentur, pluſque timoris quam ſpei ineſſet; multa enim propter varios rerum caſus animo volvebant: inter civitatis principes, & publicis in concionibus agitari cœptum eſt, revocanduſne Franciſcus in Etruriam ad auxilium ferendum, an iis quæ aderant copiis urbis ſalus tuenda eſſet. Cenſebant

bant quidam tutioribus ſtandum conſiliis, quod fore videbatur, ſi Franciſcus cum parte exercitus accerſeretur. Dubium eſſe, ne Nicolaus aut caſtellum, aut aliquam belli ſedem vel vi, vel exulum gratia, quod foret pernicioſiſſimum, recipiat: facile obſeſſurum itinera ſi velit, quibus frumenta ſubminiſtrentur: ignotam eſſe populorum voluntatem ſemper ad pejora mobilem, & ut plurimum fortunam reſpicientem, præſertim ubi ingruat fames, quæ omnem timorem abjicere ex animis conſueverit: etiam beſtias ſævire ſolitas, laceſſente fame. Si paulum Nicolao fortuna indulſerit, novos timendos eſſe hoſtes, qui ut plurimum in rebus dubiis, & ad levem fortunæ auram exurgant: orientia quæque mala facilius contundi ſolere, quam cum majoribus viribus nituntur. Non enim de aliquo oppido, aut caſtello, ſed de patria, de urbe, de Republica certamen eſſe. Ideo videri tutius imminens diſcrimen vitare, quam in eum deduci locum, ex quo haud facile emergi queat. Alii majoris animi, nec conſilii minoris ab ea ſententia diſſidebant, arbitrantes nullo pacto Franciſcum eſſe revocandum; utebanturque rationibus, quæ plurimum veriſimiles videbantur: nihil eſse, quod magis optet Nicolaus, & id ſemper eum ſperaſse, quam ut per Franciſci diſceſsum Brixia ejus nudata præſidio Philippo ſubjiciatur, quod procul dubio ſi ille abeat ſit futurum. Eam profecto ſi Philippus ceperit, & reliquas vicinas urbes capturum: Franciſci enim conſiliis, viribuſque & retentam ad eam diem Brixiam, & Veronam ſua virtute de manibus hoſtium ereptam: cupere Philippum ejus ducis auxilio privari Venetos, cujus opera ad eam horam ipſorum ſervatæ opes eſſent: non ſuis, ſed alienorum fiſum viribus ſuperaſſe Apennini juga Ncolaum propter Patriarchæ fœdus. Nunc ea deſtitutum ſpe remiſſurum animos, neque fortunæ, quæ plurimum in bello poteſt, &

in

1440 in qua verſaretur Philippi ſalus, periculum facturum. Solere in ejuſmodi tumultu majorem motum, quam pro re excitari: diem mitigare timorem, & graves res uſu leviores videri: præſto futuras Pontificis (*a*) copias, quæ ferme ſint hoſtibus pares: aedquitaſſe quondam ad urbis Romæ mœnia cum exercitu Hannibalem, ut ab oppugnanda Capua ad defendendam patriam exercitum revocarent, quam tanti ducis adventu nequaquam Conſules omiſiſſent. Nullo igitur modo Franciſcum accerſendum eſſe, ſed præſentibus copiis Rempublicam tutandam, urbeſque, & oppida præſidio firmanda: neque enim ſiqua caſtella ab hoſte quocunque modo capiantur, libertatis minimum imminere periculum: reditura omnia in fidem, cum deferbuerit Nicolai impetus, quem neceſſe ſit in hoſtili terra fieri in dies remiſſiorem, præſertim tam (*b*) procul a domo militantis. Diverſis dictis ſententiis, decretum eſt, eo qui ad urbem eſſet exercitu defendendam patriam eſſe. Penes Politianum caſtra habenti Nicolao mors (*c*) Patriarchæ nunciata dolorem ſimul, & pavorem incuſſit. Nam & conſilia ſecum inita in irritum ceſſerant, & ſuis tantum copiis diffidebat debellari Florentinos poſſe: retrocedere turpiſſimum ducebat, & ſua laude indignum. Ulterius igitur progredi ſtatuit, & aliquod memorandum audere facinus, anteaquam vires hoſtium augerentur: quæ opinio Franciſci Puppii Comitis rebellione eſt confirmata. Qui cum eo erant Florentini exules, promiſſa totius Caſentinatis oræ (cujus majorem tenebat partem) ditione, ut a Florentinis deficeret pellexerunt (*d*). Ille immemor

ſe ab

NOTÆ.

(*a*) *Pontificis copias*. earum duce Ludovico Mediarota, Archiepiſcopo Florentino.

(*b*) *Tam procul a domo*. non a Peruſio ejus patria, ſed Mediolano.

(*c*) *Mors Patriarchæ*. Vitelleſchi.

(*d*) *Pellexerunt*. non his promiſſis eum deſciviſſe inquit Machiavellus, ſed ſuaſione Raynaldi Albitii exulis ſibi amiciſſimi. *Ammiratus* vero *lib.* 21. a Florentinis deſciviſſe ait ira in Coſmum Mediceum, qui ejus filiam ſibi nurum fieri reſpuiſſet.

ſe ab eo populo, quem ſibi pater tutorem moriens reli- 1440
querat, ad eam diem opibus auctum, & dignitate, ſeque eo ipſo tempore, quo Nicolaus in Mugellum deſcendit, præſidem, cuſtodemque ejus regionis adverſus hoſtes deſignatum, miſſis ad eum variis tormentis, machiniſque, quibus ab impetu hoſtili tutus eſſet, ex amico hoſtis factus ad adverſarios deſcivit. Motis (*e*) igitur caſtris Nicolaus Caſentinum ingreditur. Bibiena oppidum, caſtellaque omnia Florentinæ ditionis parvo capta labore Comiti traduntur. Inde Sancti Nicolai caſtello, ſexto ſupra trigeſimum oppugnationis diem recepto, cum reliquis Comiti concedit. Plures Piccinini prudentiam requirunt, qui in ignobili oppidulo tantum temporis terens rei bene gerendæ occaſionem amiſit. Nam interim animis hominum ab hoſtili terrore confirmatis, & ſpatium Florentinis conceſſum eſt novos milites conſcribendi, & Legato Pontificis Ludovico, qui Florentinis favebat, ad copias per varia diſperſas loca contrahendas, ac præparandas facultas conceſſa. His acceſſere equitum præfecti (*f*) duo a Franciſco via Mutinenſi in Etruriam miſſi, quæ res civium erexit animos, & ſpem attulit poſſe præſentibus copiis Rempublicam defendi. Ludovicus equitatu, ac peditatu Pontificis, quem quatuor millium electorum hominum dicebant, magno in unum coactis ſtudio, majori diligentia magnis itineribus in Aretinorum fines pervenit, ubi & ſuæ, & reliquæ copiæ coierunt. Nicolaus cum ad Burgi Sepulchrum veniſſet, recepto oppido Tifernum profectus eſt, ac civibus nequicquam ad deditionem tentatis in agrum Peruſinum tranſiit: ibi aliquandiu veluti in pacato commoratus, pecuniaque, & commeatu ſublevatus in otio

Xx quie-

NOTÆ.

(*e*) *Motis igitur caſtris*. Politiano, duodetrigeſimo, ex quo conſederat, die potitus eſt, ut *Blond. Flav. Dec.* 4. *lib.* 11. licet *Ammirat. ibid.* nullatenus potitum afferat.

(*f*) *Præfecti duo*. Boſius, & Troilus.

1440 quievit. Franciſcus interim certior factus Nicolai vires Florentinis haud terrori eſſe (equitum quippe, ac peditum numero ſuperiores erant) ponte ſupra Mincium juncto, traductoque exercitu, oppida, & caſtella ſingula (ea ad triginta ferebantur) quæ aut ſponte defecerant ad Nicolaum, aut vi capta erant, ea æſtate expugnavit: illa inſuper, quæ olim Mantuanus de Veronenſibus occuparat, in poteſtatem redegit. Sæpius etiam (*g*) ſecunda cum hoſtibus prælia commiſit, in quibus ad mille & quingentos equites captivos abduxit. Brixiæ quoque annonam tum comportatum frumentum, tum nova meſſis, quam liberi ab hoſte in urbem convexerant, reddidit leviorem. Ad hæc juxta lacum claſſe expugnata, nonnulla oppida in Venetorum ditionem redegit. Qua fortuna uſus, ponte juncto, tranſmiſſa Abdua, cuncta ferro, ignique, præda ingenti abacta, populatur. Dum hæc in Gallia geruntur, Pontificis, Ludovico duce, Florentinæque copiæ, ut Nicolao opponerentur, cum apud Aretium in unum conveniſſent, Anglarium profectæ juxta oppidum in colle caſtrametati ſunt, prohibituri Nicolai ex ea ora populationes. Ille cum Peruſium volentibus civibus pauciſque comitantibus ingreſſus (*h*) eſset, paucos poſt dies accepta (*i*) pecunia ad obſidendum Tifernum redit, urbem commeatus inopia laborantem, quam procul dubio dedentibus ſe civibus recepiſset, niſi equitum præfecti (*l*) duo a Ludovico miſſi de improviſo per medias hoſtium ſtationes in urbem penetraſsent. Venerat major quam pro re ſparſus rumor in Gallia commutatam eſse fortunam, equites

NOTÆ.

(*g*) *Secunda prælia*. apud Urceos, Suncinum, & Jenepaltam vicum.

(*h*) *Ingreſſus eſſet*. Non alia de cauſſa ingreſſum in urbem petiiſſe, quam ut matrem & ſenem, & ægrotantem videret, ait *Pellin. Hiſt. Per. p. II. lib. 12.*

(*i*) *Accepta pecunia*. Et decem aureorum millia ei perſoluta, & Peruſii Dominus factus eſt. *Pellin. ibid.*

(*l*) *Præfecti duo*. Troilus, & Paulus Molarianus Patritius Romanus cum 300. equitibus. *Blond. Flav. Dec. 3. lib. 11.*

quites Philippi captos, oppida amiſsa, proſtratas acies, 1440
liberatam obſidione Brixiam, quæ amiſsa erant loca Franciſci virtute recuperata, & ipſi jam Philippo diſcrimen imminere (*m*): revocatum quoque per litteras crebris nuntiis a Philippo Piccininum, mandatumque, ne acie confligeret. Quare permoti Nicolai equites, Galli præcipue totius exercitus robur, cum quæ afferrentur, ac vulgo jactarentur, vero ſimillima viderentur, ſalutem patriæ aliorum calamitati præferentes, ſparſim fremere, rerum ſuarum curam non eſſe negligendam: aut ſibi commeatum det Nicolaus, aut ipſe in Galliam redeat: ſatius videri ſua tueri, quam aliena appetere: conſectari eos caſtella quædam ruſtica, ac montana, ut opulentiſſimam regionem, fertiles agros, villas frequentes, opimam prædam, domos, uxores, liberos nulla vincendi ſpe propoſita hoſtium libidini exponant. Hujuſmodi vocibus Nicolaus permotus, cum propediem aut omnium rerum copia beatos ſe eos facturum reſpondiſſet, aut ſubituros quem caſum prælii fortuna dediſſet, motis a Tiferno caſtris ad Burgum pervenit, ea mente, ut inſidiis, & calliditate hoſtes ſuperaret. Conſueverant initio Florentinorum præfecti diligentius pabulatores ſtructis, paratiſque equitibus mittere, ne quid a propinquo hoſte de improviſo detrimenti caperetur, ſervare vigilias, inſidiaſque præcavere. Sed parum in ea diligentia eſt perſeveratum. Ad tertium kalendas Julias, qua die Petri, & Pauli Apoſtolorum dies feſtus agitur, cum equites permulti pabulatum negligenter, & abſque ullo iſſent præſidio, omnes autem in caſtris (& æſtus erat fervens) ſtratis corporibus quieti indulgerent, licentiamque ferret diſciplina militaris, Nico-

Xx 2 laus,

NOTÆ.

(*m*) *Jam diſcrimen imminere*. cum Mediolanenſem ditionem Sfortia jam ingreſſus fuiſſet.

1440 laus, cui hæc erant nota, relictis impedimentis, expedito milite duplici inſtructus acie, una qua pabulatores, altera qua ipſe caſtra peteret, citato gradu, velut ad exploratam victoriam, in hoſtem ferebatur. Norant Decemviri Nicolaum & nuntiis, & litteris a Philippo revocatum, ideoque mandarant exercitus duci, ne quo pacto manus cum illo conſererent: ſatis videri ſi nullo Reipublicæ detrimento ſalvis rebus omnibus neceſſario relicta Etruria in Galliam revertatur. Quod cum Piccinino haud ignotum eſſet, adverſarios ad pugnam allicere ſtudebat; ſperabat enim cum a diverſis (*n*) ducibus, ac præfectis hoſtium exercitus regeretur, vitium in militari diſciplina perniitioſiſſimum, fore, ut nequaquam in capeſendo certamine in unam ſententiam convenirent, ſed quemlibet pro arbitrio proprio conſilio ſtaturum. Eoque illos abſque ordine in prælium euntes ſperabat facile ſuperari poſſe, præſertim inſperata acie, nullis id ſuſpicantibus circumventos. Diem præterea ſibi elegit feſtum, quo ſciebat ſolere obſervari omnia incurioſius; & fortaſſe ſucceſſiſſet conſilium magna Florentinorum clade, niſi Michelettus dux veteranus, ac prudens armatus equo aſcenſo luſtrans caſtra, omniaque circumſpectans, adventum hoſtis ex colle ubi oppidum eſt ex moto pulvere perſpexiſſet. Eſt planities, quæ ad Burgum pertinet ſubjecta colli quattuor millium paſſuum: ad hanc reſpiciens ex ſublata nube pulveris, atque adeſſe Nicolaum cum ſuis copiis clamitans, arma omnes capere juſſit, accerſitiſque ſuis in primis ad pontem quendam in via extructum deſcendit, quo videbatur hoſti tranſitum dari. Eo & reliqui præfecti confeſtim accurrunt de genere pugnæ conſultantes. Tribus

NOTÆ.

(*n*) *A diverſis ducibus, & præfectis*. nempe a Ludovico Pontificis Legato, a Micheletto Sfortiæ præfecto, & ab Joanne Paulo Urſino Florentinorum duce.

bus aciebus (*o*) rem geri placuit, & quis cuique præeſſet decretum. Subſidiariæ cohortes cum ſignis apud Legatum relictæ, qui ſi opus foret laborantibus ſubſidio eſſet: pedites, ac ſagittarii juxta ripam Tyberis latera hoſtium ferire juſſi. Inito prælio, varie, diuque æquis viribus pugnatur, tum hoſte ob præteritas victorias elato, ac turpiſſimum vinci ducente, tum noſtris pro ulciſcendis injuriis, conſequendaque ejus belli gloria nihil laboris periculique recuſantibus. Aderant hortatores, tum Legatus, tum ſeniores (*p*) præfecti, quorum diligentia, & virtus eo maxime die laudata eſt. Cum omnia conſilia, cum vires, cum ad ſuos cohortandos, laudandoſque ſingula expertus eſſet Nicolaus, ſummi ducis munia obeundo, tandem equites ejus cum longo itinere, tum pugnando feſſi vertunt terga. Victus, fugatuſque cum paucis Burgum petiit, reliquis aut captis, aut per varia loca diſperſis: numerus utrinque pugnantium octo millium equitum fuiſſe traditur: ad mille, & octingenti capti, & in his præfecti (*q*) haud vulgari fama plures: qui omnes poſtridie armis, atque equis amiſſis ad ſuos rediere: ad quadraginta interempti ex militibus Nicolai: permulti (*r*) vulneribus confecti ſunt: plura hoſtium ſigna militaria Florentiam in ſpeciem victoriæ delata. Oppidanorum Burgi magnus numerus, ut qui velut ad certam prædam Nicolaum ſecuti erant, capti, ac pretio redempti. Viſus eſt non ea qua ſolitus erat prudentia Nicolaus uti, qui ſuos duodecim (*ſ*) millium itinere confecto, nullo quieti dato ſpatio, in 1440

NOTÆ.

(*o*) *Tribus aciebus rem geri placuit*. Ad æmulationem invicem excitandam.

(*p*) *Seniores præfecti*. Et cum his Florentini Commiſſarii Bernardus Medices, & Ginus Capponus.

(*q*) *Præfecti &c. plures*. Præter quoſdam ultro dimiſſos capti ſunt Aſtor Manfredus, Ludovicus Parmenſis, Romanus Cremonenſis, Sacramorus Vicecomes, Antonellus, & Danus a Turre.

(*r*) *Permulti vulneribus confecti ſunt*. Unum tantum hominem interemptum aſſerit *Macchiavellus*; quod falſum omnes auctores, & præcipue *Blondus* coævus teſtis oſtendit *Dec. 3. lib. 11.*

(*ſ*) *Duodecim millium*. paſſuum.

1440 in diſcrimen certaminis adduxiſſet: ſed victoriæ ſpe id ab eo actum eſſe dicunt, quo imparatiores hoſtes aggrederetur. Ipſe (*t*) ea nocte, cum parum ſomno tribuiſset, poſtridie relicto (*u*) oppido per Flaminiam Mediolanum conceſſit, crebro dictitans actum fuiſſe de Philippi imperio, ſi præfecti veteranique milites, in quibus exercitus robur erat (ii quadringenti numerabantur) aliquandiu detenti in captivitate forent. At ipſi (*x*) liberaliter accepti, dimiſſique eorum ducem conſecuti ſunt. Hac victoria perculſi Burgi accolæ, veritique, ne in eos aſperius animadverteretur, quoniam a Pontifice deſciviſſent, miſſis oratoribus veniam precantibus ſe ſe Legato dedidere. Gratiſſima ea victoria tum Eugenio, tum Florentinis fuit, quamobrem & Deo ſupplicationes ſolemni pompa pluribus diebus feſtis actis Florentiæ decretæ, & a Pontifice ob liberatam bello Etruriam, ac de inimiciſſimo hoſte partam victoriam Legatus (*y*) Cardinalis deſignatus eſt. Poſt hæc exercitus in Caſentinum ductus, ut Franciſci (*z*) injurias ulciſcerentur, qui parvo tempore omnibus ſpoliatus caſtellis, obſeſſus Puppii, urgente fame ea conditione, ut incolumi cum liberis, rebuſque ſuis abire liceret, deditionem fecit. Periit ea familia e ſtatu rerum dejecta, quæ Comites Guidi appellatur, poſt quadringenteſimum, quam in Italiam cum primo Othone (ut ferunt) venerat annum. In ea multi præclari fuerunt viri, & plurimis oppidis, caſtelliſque

tum

NOTÆ.

(*t*) *Ipſe ea nocte, &c.* Adeo acceptæ cladis dolore perculſus fuit Nicolaus, ut referente *Lagiſiano* bis gladium in ſe converterit, niſi ut hoc averteret, Jacobus ejus filius paterno lateri ſemper adhæſiſſet. *Juſtin. Hiſt. Ven. lib. 8.*

(*u*) *Relicto oppido.* Burgi, quo confugerat.

(*x*) *At ipſi, &c.* Eodem modo Carminiola captivos dimittendo, Venetis totius Lombardiæ imperium ademit.

(*y*) *Legatus.* Ludovicus Mediarota Cardinalis factus, & Presbyterali titulo S. Laurentii in Damaſo inſignitus. *Ciaccon. in Eugen. IV.*

(*z*) *Franciſci.* Puppii Comitis, qui, ut ſupra dictum eſt, a Florentinis defecerat.

tum in Caſentino, tum Valle Arni ſuperiore longo tempore imperitarunt. Montem Varchium nobile oppidum tenuerunt, quod Guidoguerra moriens liberum reliquit. Plura inſuper caſtella, quibus demolitis, Terranova (*a*) oppidum ſplendidum facta eſt, alter poſſedit Guido, & Marcoaldus Comites, ob ſævam tyrannidem imperio pulſi, annis amplius centum viginti. Culpatur merito ultimi Principis Franciſci temeritas, qui nullam ob juſtam cauſam ad Philippum tranſitionem fecerit, ignarus Reſpublicas, optimis præſertim fundatas legibus, diuturniores unius hominis vita eſſe ſolere. Genus illi perantiquum erat, ac nobile, dignitas, atque opes non contemnendæ, hæreditas majorum ampla; ſed virum nimis fortunæ blanditiis fretum majorum cupiditas præcipitem egit: qui dum aliena appetit, ſuis amiſſis, patria extorris inopia conſenuit, poſteris futurus documento, fidem ſervandam eſſe, & in rectis conſiliis conſtantiam habendam. Expugnata inſuper, & recepta ſunt, Montechium oppidum, & arx Valiallæ, qua per lacunas ponte tranſitur, per Anfroſinam mulierem, & familiam Petramalæ ſemper Florentinis inimicam antea longo tempore poſſeſſa. Hæc in Etruria ea æſtate geſta. Franciſcus vero ſecunda fortuna uſus plura (*b*) oppida de Mantuano, & Cremonenſibus expugnavit. Nam præter arces (*c*) tres pone Olium vi captas, Piſcariam (*d*) inſigne oppidum, ſitu amænum, atque arce munitiſſimum vi tormentorum quaſſatum diutius, ad deditionem coegit. Pluribus deinde caſtellis Mincio trajecto potitus eſt. Reverſus Mediolanum Nicolaus repa- 1440

NOTÆ.

(*a*) *Terranova*. Natale Poggii ſolum

(*b*) *Plura oppida*. ita ut in ea agri parte quæ Mantuam Brixiamque reſpicit, ſolum Caſale Majus in Padi ripa Philippo relictum fuerit. *Blond. Flav. Dec.3. lib.11.*

(*c*) *Arces tres*. Aſulam, Canetum, & Marcariam.

(*d*) *Piſcariam inſigne oppidum*. de qua Dantes *Infern. lib.20.*

Siede Peſchiera bello, e forte arneſe
Da fronteggiar Breſciani, e Bergamaſchi,
Onde la riva intorno poi diſceſe.

1440 reparandis militibus intentus, data a Philippo poteſtate, magnam pecuniarum vim hortando, cogendo, auferendo, nullo rerum, aut hominum habito diſcrimine, brevi tempore coegit. Multis quibus nummi deerant, arma, equos, veſtes imperavit. Inſtauratum brevi equitatum per hiberna (*e*) diviſit. Copiis itidem Franciſcus per loca de hoſte capta hyemandi cauſa diſtributis, frumentaria re comparata, & exercitus commeatui, & oppidorum ſaluti proſpexit. Excitatis utrinque ad bellum animis, Nicolaus Eſtenſis Ferrariæ Princeps nullarum eo bello partium illata pacis mentione, ac oratoribus (*f*) ad Ducem, & fœderatos miſſis, cum nulli eam aſpernari viderentur, tandem variis utrinque poſtulatis nulla certa ſententia res eſt protracta. Philippi filia Blanca ante Franciſco deſponſata (*g*), Nicolai adhortationibus Ferrariam ſumma cum pompa, atque honore mittitur, ut ea tamquam pacis ſequeſtra ſummoto bello concordia firmaretur. Sperabatur enim Franciſcum, reliquoſque ad pacem procliviores fore, cum viderent Philippum paratum ſtare promiſſis, & antea Franciſco matrimonio junctam uxorem cum dote (*h*) tradi. At cum is noviſſet ad inſtaurandum bellum Nicolai apparatum, alieni conſilii ignarus, ut ad omnes conatus, inſidiaſque paratior eſſet, neve quid incommodi per ſocordiam a Piccinino acciperetur, Johannem fratrem cum quatuor equitum millibus Suncinum (id oppidum præcipue hoſti oppoſitum eſt) proficiſci juſſit. Nicolaus idibus Februariis cum equites pediteſque in agro Placentino Cremnonenſique ad decem millia comparaſſet,

NOTÆ.

(*e*) *Per hiberna diviſit*. in Picenum Guidantonio Manfredo, & Franciſco ejus filio ducibus. *Blond. Flav. Dec.3. lib.*11.

(*f*) *Ac oratoribus ad Ducem, &c.* Ipſe Nicolaus Ateſtinus Mediolanum ſe contulit. *Pigna lib.*7.

(*g*) *Ante deſponſata*. ſed quæ, ut diximus, viro immaturo apud patrem remanſerat.

(*h*) *Cum dote*. Cremona, & Pontremulo dotis titulo aſſignatis.

ſet, tranſmiſso Pado reliquas, quæ in Cremonenſi erant, 1441
copias ſibi jungit. Simulans vero ſe oppidum Urceos petiturum, ad ſiniſtram flexit. Noctu poſtmodum longo itinere confecto rediens, flumen (*i*) ad Rodianum omni nudatum præſidio trajecit. Venetorum exercitus cum Nicolai copiis impar eſset, ad oppidorum cuſtodiam converſus, quatuor in locis Urceis, Suncino, Clario, Palatiolo, ut ab hoſte tuta eſsent, conſedit. At Nicolaus exercitu ad oppugnandum Clarium ducto, oppidaniſque obſidionem nequaquam ferentibus, prodito octingentorum equitum præſidio, ad deditionem compulſis (maxima omnium rerum jactura, quæ ad id temporis Franciſco obtigiſset) Palatiolum venit; quod perfugiente in arcem præſidio, primo adventu cum cepiſset, ejus oppugnatione ceteris permiſſa, ipſe ad alia oppida (*l*) recipienda pergit, quæ plurima ejus regionis non expectato Nicolao ſe ſe illius arbitrio permiſere. Septimo obſidionis die arce Palatioli capta, præſidium incolume cum impedimentis abire permiſſum eſt: quæ ſingula tanta celeritate facta ſunt, ut Franciſcus, qui ſpe pacis de qua agitabatur, Piſcariæ (*m*) ferme otioſus reſidebat, uno tempore & Piccininum in armis eſſe, & ea omnia amiſſa cognoſceret. Quare auditis quæ ab hoſte gerebantur, ad ſe equitatum, peditatumque omnem diverſis in regionibus hyemandi cauſa diſperſum, convenire juſſit. Vulgaverant hoſtes, ad debilitandos, alienandoſque populorum animos Franciſcum a Venetis interfectum, ideoque illius oræ tranſitionem ad Philippum eſſe factam; quæ fama cives Brixienſes paulum titubare coegit: non enim fieri poſſe crede-

Yy bant,

NOTÆ.

(*i*) *Flumen*. Olium.

(*l*) *Ad alia oppida*. Minerbii, & Pontis Olii.

(*m*) *Piſcariæ ferme otioſus reſidebat*. Venetias profectus fuerat Sfortia, ut res geſtas Senatui exponeret, pacemque ſuaderet. *Petrus Juſtin. lib.* 8. & *Corius p.V.*

1441 bant, ut vivo illo tanta calamitas apud Clarium aut accepta, aut inulta eſſet; neque paſſurum ſolertiſſimum, ac victoriis florentiſſimum ducem fuiſſe tam libere, tam licenter, tam impune hoſtem, qua velit, vagari: ſiquæ vero afferrentur litteræ hominem vivere incolumemque eſſe, pro confictis, ſimulatiſque habebantur. Hac Franciſcus fama motus, nondum coactis copiis falſo rumori occurrendum ratus, cum trecentis tantum equitibus Brixiam petiit, cujus adventu confirmati civium animi ſumma alacritate eum ſuſcepere. Ibi paucos dies commoratus, Veronam ad milites ex hibernis educendos rediit. Nicolaus pluribus oppidis, variis in regionibus, quæ tum defecerant, tum oppugnata ſe illis permiſerant, receptis, equites hyemis aſperitate, pabulique inopia confectos per loca a ſe capta diſtribuit. Ipſe Mediolanum ad augendum exercitum, ut par numero, ac viribus Venetis eſſet, proficiſcitur. Philippus interim arbitratus Franciſcum proprio perculſum periculo neceſſario impelli, ut ſi ſua ſalva eſſe vellet, copias diſtraheret, cum Alphonſo (*n*) Rege egit, ut loca, (*o*) quæ olim a patre in regno poſſeſſa teneret, bello repeteret: facile expugnari poſſe omnia, ſi exercitus tantummodo admoveatur. Qua (*p*) occaſione cupidiſſime arrepta Rex, motis armis, extemplo quæ illius ditionis erant, cuncta haud magno negotio nudata defenſoribus cepit. Sed nil profuit ea res Philippo, niſi quatenus illa Franciſco auferrentur. Nam ipſe nunquam copias aliqua ex parte minuit, ac tantam paterni imperii jacturam, ut fidem ſervaret, æquo animo tulit: neque eo damno

NOTÆ.

(*n*) *Alphonſo Rege*. Neapolis.

(*o*) *Loca, &c.* Trojam, aliaſque civitates in Apulia. *Comment. Pii II. lib.* 2.

(*p*) *Qua occaſione, &c.* Multum enim Philippo Alphonſus debebat, quod bello navali a Genuenſibus captus, Mediolanumque perductus, non ſolum vita, ac libertate donatus, ſed regiis muneribus a Philippo cumulatus fuerat.

damno motus, bellum quod ſuis auſpiciis gerebatur ſui commodi gratia deſeruit. Verum equitum ſexdecim, peditum ſeptem millium contracto exercitu, cui Micheleттus (*q*) patruus, Venetorum dux deſignatus, præerat, Brixiam petens, tranſmiſſo Mella flumine, Cignanum (*r*) adiit, quo in vico Nicolaum cum decem millibus equitum, tribus peditum conſediſſe noverat, ut ei pugnandi copiam faceret: at ille detractans certamen locum munierat foſſa, quam aqua decurrente impleverat. In via vero ad vicum ferente currus, craſſioraque ligna iter impeditura diſpoſuerat, ne invitus pugnare cogeretur. Hujus munitionis ignarus Franciſcus cum exercitu progreſſus, præcluſa cum hoſte decernendi facultate, aſperum (*ſ*) certamen commiſit: ſed multis ex ſuis, qui in locum iniquum ſubierant, amiſſis, ſigno receptui dato, ſatis ſibi factum ob belli famam, opinionemque exiſtimavit, palam fieri ultro ab ſe hoſtem ad pugnandum provocatum, non armis, ſed loci fiducia fretum congreſſum refugiſſe. Ea fama id eſt aſſecutus Franciſcus, ut multorum animi populorum excitati ad Venetos deſciſcerent. Nam e veſtigio Minervium, pluraque caſtella ultro ſe dedentia recepta ſunt. Pons quoque Olii deditionem fecit, quorum exemplum imitati complures ſe ſponte dedidere. Franciſcus cum in agrum Bergomenſem exercitum duxiſſet, expectans quo tenderent Nicolai conſilia, Jacobum Vicenſem illius oræ præfectum cum mille equitibus, peditibus ſexcentis cognovit Martinengum ampliſſimum oppidum miſſum; quos ut una cum oppido caperet, alio ſe iturum 1441

Yy 2 fin-

NOTÆ.

(*q*) *Micheletтus*. Attendulus in Mellitæ locum (qui Patavium deſperata ſalute acceſſerat) Sfortia petente, a Venetis ſuffectus. *Corius p.V.*

(*r*) *Cignanum*. duodecim paſſ. mill. Brixia diſſitum.

(*ſ*) *Aſperum certamen*: quo Cavalcabos vir fortiſſimus occubuit, Troiluſque vulneratus eſt. Major cædes utrinque edita fuiſſet, ni nox adveniens eos diremiſſet. *Juſtin. Hiſt. Ven. lib.* 8.

1441 ſingens, quo deſtinaverat, flexit iter, oppidumque confeſtim corona cingens, latam foſsam inſuper in planitiem, quo tutior ab hoſtili incurſu eſset, induxit. Omnis quoque generis machinas, tormentaque comportari juſſit, quibus muri ſolo æquari ſolent. Nicolaus, ut obſeſſis ferret opem, contractis (*t*) undecumque militibus, mille paſsus prope hoſtem caſtris poſitis, ea & foſsa, & aqua communivit: ſæpiuſque propter hoſtilia caſtra inſtructa acie obequitans pugnandi facultatem præſeferebat. At Franciſcus remiſso priori ardore manum cum hoſte conſerendi, urgebat oppidi expugnationem. Norat enim Nicolaum non dimicandi voluntate, ſed ſolvendæ obſidionis cauſa oſtentare decertandi poteſtatem. Utriuſque erat opinio in ejus ſolius oppidi, aut expugnatione, aut defenſione totius belli fortunam conſiſtere: ideoque caſtra utraque novis in diem ſubſidiis augeri, ut non de unico agi oppido, ſed de ſumma rerum periculum verti videretur. In vigeſimum diem obſidione protracta præter ſpem omnium pax (*u*) ſubito ſecuta eſt. Agitata antea erat occulte & ad eam proniorem Philippum reddebat nulla victoriæ ſpes, & imminens ſtatus ſui diſcrimen. Ferebatur (*x*) enim meliori vincendi ſpe oppidi Franciſcum niti, quam Nicolaum defendendi. Itaque in varia tractus (*y*) conſilia Philippus, nulla ſuperandi hoſtes ſpe oblata, tutiorem tandem partem ſecutus eſt. Ex inſperato cum maxime vigeret bellum, Franciſcus ſoluta obſidione, exercitum pacato ſimilis in caſtra reduxit, illis, qui in

NOTÆ.

(*t*) *Contractis undecumque militibus*. ad viginti millia. *Juſtin. ibid.*

(*u*) *Pax ſequuta eſt*. Urbano Roſano, & Guidobono Dertonenſe eam cum Sfortia Philippi juſſu conciliantibus.

(*x*) *Ferebatur, &c.* Nihil minus. Nam Piccininus Philippo ſcribens, ſe Sfortiam cum toto exercitu capturum promiſerat; clauſus enim undique fame urgebatur. *Ammiratus lib. 21. & Corius p. V.*

(*y*) *In varia tractus conſilia*. Piccinino iratus, qui Placentiam donari ſibi cupiebat, & poſtulabat, timenſque ne devicto Sfortia imperioſior evaderet. *Corius ibid.*

in oppido incluſi erant, libera quo vellent & abire, & 1441
morari permiſſa facultate. Poſtridie decem dierum datis induciis duces ambo inermes cum inermi comitatu in pratis proximis amice, humaniterque, data invicem, ac reddita ſalute, collocuti in mutuum amplexum occurrunt, multaque benivolentiæ ſigna verbis oſtendentes, ac geſtu, præſentes omnes in admirationem traxere. Mirum erat eos cernere, quos inter multa invidiæ, ac æmulationis, odiique expreſſa veſtigia longo tempore apparuerant, adeo concordi eſſe animo, & ad mutuum amorem prompto. Prior Nicolaus, *Non ſuo, aut parentum odio*, inquit, *neque vindictæ, aut ulciſcendæ injuriæ cauſa, quam nullam ab eo acceperit, ſed honoris, ac gloriæ inter eos certamen fuiſſe. Utrunque boni ducis officio functum, qui pro eorum, quibus militabant ſalute bellum ex fide adminiſtrarint. Ex ſumma contentione ſummam pacem ſecutam, quam optabat utriſque commodo, & ſaluti fore.* In eandem ferme ſententiam Franciſcus ait: *Laudis, & famæ quærendæ gratia, arma a ſe contra Philippum pro Venetis, ac Florentinis ſumpta, ſeque ea fide ſuſcepiſſe, ac geſſiſſe belli curam, quæ in optimo duce requiratur: pacem ſalutarem videri, quæ mentes omnium ad concordiam traduxiſſet. Præteritas utrinque injurias perpetua oblivione eſſe abolendas. Se quidem quoad honos, & fides pateretur, ſemper in Philippi, ſuique poteſtate fore.* Ab hoc digreſſi ſermone, ambo ad ſuos rediere, e veſtigioque Venetos, ac Florentinos Franciſcus per litteras (z) certiores facit, quæ illum cauſa primum ad inducias, deinde ad certam ſpem pacis, ad quam eos pro communi quiete, quoad poſſet, hortaretur, impuliſſet: finem bellorum, aut pacem, aut victoriam eſſe. Interea haud de-

ſperata

NOTÆ.

(z) *Per litteras*. Ipſe Sfortia una cum Florentinis legatis Venetias ſe contulit eſt, cum penes Venetos arbitrium pacis & belli foret. *Juſtin. lib.* 8.

1441 ſperata victoria ad pacem videri confugiendum. Suſcipi enim bella, ut concordiam pariant; quæ ſi afferatur honeſta, minime videri repudiandam: multa bellis imminere pericula: vincere homines, & vinci pro fortunæ arbitrio ſolitos: plurima diſcrimina, inſperataque in acie verſari: in pace omnia tuta eſſe, quæ incertæ victoriæ cupiditate non eſſet a ſapientibus viris aſpernanda. Se a Philippo conſtituendæ pacis arbitrum quibus velit conditionibus factum: cui rei ita Philippus fide publica, jurequejurando aſtrictus eſſet, ut nulla componendæ concordiæ fraus, aut dolus ſubeſſe queat. Sibi quidem perſuaſum eſſe, Philippum ab his quæ a ſe decernerentur, minime receſſurum: afferrent ipſi quæ viderentur jure poſtulanda, quæve rejici haud honeſte poſſent: omnia illum, quæ de Brixienſibus, aut Bergomenſibus poſt priorem pacem cepiſset, redditurum. Filiam quoque Blancam, ut antea deſpondiſset, uxorem, Cremonam inſuper atque omnia ejus agri oppida, Pontremolum quoque dotis nomine ſibi traditurum. Cum multa in utraque Republica variis ſententiis agitata eſsent, viſum eſt tandem oblatam pacem, veluti rem tutiorem, accipiendam eſse, quæ anno primo & quadrageſimo poſt mille quadringentos per Franciſci his legibus firmata (*a*) eſt: Ut capta poſt pacem proximam utrinque reſtituerentur: Genuenſes pro ſociis haberentur: Mantuano nonnulla ex ſuis belli tempore capta redderentur (*b*): quæ Venetorum ditionis ante bellum fuerant, ad illos redirent: multa præterea, quæ ad ſocios, fœderatoſque pertinerent, adjecta.

NOTÆ.

(*a*) *Firmata eſt*. Caprianæ, quo Pontificis, Venetorum, ac Florentinorum legati convenerant. *Juſtin. ibid.*

(*b*) *Redderentur*. præter Aſolam, Lonatum, & Piſcariam. *Platin. Hiſt. Mant. lib.6.*

jecta. Uxor (*c*) Franciſco, & promiſsa dos tradita. Tulit 1442
ægre admodum Eugenius Pontifex Bononiam, ceteraque
Flaminiæ loca, cum ex fœdere belli ſocius eſset, non
fuiſse ſibi reſtituta; idque Franciſci culpa factum accuſa-
bat, qui ceteris ſociis, ſe poſthabito, de amiſſis reſtituen-
dis caviſset; in eoque ſuam auctoritatem neglectam, ac
ſpretam querebatur, Franciſco tantum, penes quem libe-
rum ejus pacis arbitrium fuiſset, infenſus, ac magno adverſus
eum odio incitatus. Tradunt quidam Franciſcum de Bo-
nonia (*d*) reddenda Pontifici tractaſse; ſed Philippum
alienum ab ea ſententia fuiſse, idque ab eo negatum, ne
animo inquieto, & parvo tempore uno in conſilio per-
ſtanti, ſemina diſsenſionum deeſsent, utque aliqua nova
rerum perturbandarum occaſio relinqueretur. His con-
ditionibus habita pace, Itali ferme omnes admodum læ- 1443
tati ſunt, cum exiſtimaretur a ſingulis, inter tales duces
populoſque firmata concordia, omnem ferme Italiam ab
armis quieturam. Franciſcus Cremonæ (*e*) celebratis de
more nuptiis cum Uxore in Picenum revertitur. Nulla
res videbatur fore tanta, qua tam ſolemni fœdere pax
facta violaretur. At Philippi pacem quietemque exoſi,
ſemper novis ſtudentis rebus calliditas modum excogita-
vit belli de integro excitandi. Nam poſteaquam Franci-
ſcus in Picenum venit, vir otii impatientiſſimus, Euge- 1444
nio per internuntios perſuaſit, ut illum (*f*) ea provincia,
quam contra ſuam voluntatem teneret, expelleret. Ad id
tum copias (*g*) ſuas, tum pecunias pollicitus, Eugenii
ani-

NOTÆ.

(*c*) *Uxor, &c.* Longe a Cremona mille paſſ in æde Divi Sigiſmundi deſponſata eſt Blanca, & Sfortiæ dotis nomine Pontremolum, & Cremona tradita. *Campi Hiſt. Cremon. lib.3.*

(*d*) *Bononia, &c.* A Piccinino jam occupata.

(*e*) *Cremonæ celebratis*. die XX. Octobris, de quibus pulcherrima Oratio a Lanfranchino Caſtilioneo habita eſt. *Campi ib.*

(*f*) *Ut illum, &c.* oderat Generum, ut Venetis nimis faventem.

(*g*) *Copias ſuas*. Quibus Guillelmus Monferratus, & Carolus Gonzaga præerant. *Plat. de Vit. Pontif. in vita Eug. IV.*

1446 animum ad bella proclivem ; & Franciſco ob non reſti-
tutam Bononiam maxime infenſum, promptumque ad in-
jurias ulciſcendas perpulit, ut ei bellum moveret : quod
ut facilius ex deſiderio ſuccederet, fœdere ſecum, & cum
Rege (*h*) Aragonum Alphonſo inito, eorum præſidiis, Re-
gis præſertim, qui in Picenum venit, eam provinciam
pulſo Franciſco recuperavit. Ipſe (*i*) deinceps a Philip-
po mobilis animi in Galliam evocatus, cum omnibus co-
piis ad eum (*l*) proficiſcitur. Ante receptum Picenum
Eugenius contra Florentinos quoque, quoniam hoſti ſuo
(*m*) auxilia ſubminiſtraſse dicebantur, majora verſans
animo, occulte conſpiravit, ob eamque cauſam Alphon-
ſum a regno adverſus Florentinos excivit, exiſtimans,
ſi ſuis, ſi Regis, ſi Philippi tribus exercitibus illos adori-
retur, facile eam urbem in quas vellet conditiones addu-
ctum iri. Rex Tibur (*n*), propinquam Romæ urbem, men-
ſe Februario accedens, tempus belli gerendi obſervabat.
1447 Interim Eugenius primo, eodem menſe (*o*), anno ſexto
& quadrageſimo poſt mille quadringentos, tum Philip-
pus altero anno, Auguſti menſe moriuntur. Creato (*p*)
Nicolao Quinto Pontifice maximo Regem ſuſpenſum, du-
biumque animi, retrone cederet, an deſtinatum ſequere-
tur

N O T Æ.

(*h*) *Cum Rege Aragonum Alphonſo.* qui libenti animo fœdus iniit; timebat enim ne pace facta Sfortia ad ſua oppida recuperanda, quæ illi anno elapſo occupaverat, in ſe arma converteret.

(*i*) *Ipſe.* nempe Alphonſus.

(*l*) *Ad eum proficiſcitur.* Neque ſolus, neque cum copiis Mediolanum Alphonſus ſe contulit; nam Tibur profectus eſt, legatoſque ad Philippum miſit, qui excuſationem afferrent; ſed nihil apud Philippum iracundi animi virum profecerunt. *Corius par. V.*

(*m*) *Hoſti ſuo.* Sfortiæ quem Florentini juverant. Conqueſtus eſt Eugenius Ludovico Cardinali ſcribens, dum ait. *Cum jam pluribus annis iniquitatis filius Franciſcus Sfortia, communitatis Florentiæ favoribus, ope, & præſidiis ſuffultus, &c. Rayn. Ann. Eccl. ſub ann. 1446. Ammirat. lib. 22.*

(*n*) *Tibur.* urbem olim Latii, nunc agri Romani 16. mill. a Roma in ortũ diſtantẽ.

(*o*) *Eodem menſe.* Februatio, VII. kal. Martias. Pontif. ann. XVI. ætatis LXVII. *S. Antonin. p. III. Tit. 22. c. 11. §. 17. Platina* aliique, ætatis anno LXIV. occubuiſſe referunt.

(*p*) *Creato, &c.* pridie nonas Martias intra duodecim dies a defuncto Eugenio, novus Pontifex electus Thomas Sarzanus a Sarzana Lucenſi agro, qui Nicolaus V. dictus eſt.

tur bellum, Senenſes (*q*) duo, quorum per civiles diſſen- 1447
ſiones opes alebantur, adeunt: ii novas res appetentes, Regi, ut mentem ad Etruriæ imperium adjiciat, ſuadent. Quod aſſerebant procul dubio fore, ſi Senas profectus, ea urbs (& id facile pollicebantur) in poteſtatem veniret. Haud magno labore quæ afferebantur credita, Simonettique a Florentinis defectione, in quo eorum præſidium verſari credebant, confirmata ſunt, ac ſpes facta, cuncta proſpere ſucceſſura. Erat enim unicus quingentorum equitum, quibus Florentini ſtipendia darent, præfectus; ideoque cum ad Regem tranſiſſet, ſimile videbatur vero, milite externo deſtitutos, cum neque (*r*) præſens auxilium eſſet, neque cito accerſiri daretur facultas, aliqua inſigni calamitate affici. Verum utraque fruſtratus eſt ſpe; nam cum æſtate tranſacta cum duodecim millibus hominum, magnoque belli apparatu Senenſes pervaſiſſet, ac per oratores poſtulaſſet, ut ſibi tamquam amico urbem ingredi liceret: cives quod ſuum erat in alterius ponere arbitrio haud tutum cenſentes, neque dubium eſſe exiſtimantes, quin ſi urbem ingrederetur, multorum animi, plebis præſertim ad levem auram mobilis, tum promiſſis, tum pretio corrupti in Regis voluntatem inclinarent, tumultus populares veriti, contra ſpem oblatam ingreſſu prohibuere. Commeatum tamen exercitui ſe daturos polliciti ſunt, ſuiſque militibus, ſi cui quid uſui eſſet, urbes, & oppida eorum ingrediendi facultas conceſſa eſt. Florentini cum nihil a Rege ſuſpicarentur mali (neque enim ulla res interceſſerat, quæ Regis animum juſte ad bellum provocaret, neque illud more gentium indictum erat, niſi quo die primum

Zz popu-

N O T Æ.

(*q*) *Senenſes duo*. quorum princeps Antonius Petruccius. *Malavolt. lib. 3. p. III.*

(*r*) *Cum neque præſens auxilium eſſet*. Præſens auxilium adfuiſſe teſtatur *Ammirat. p. II. Hiſt. Flor. lib. 22.* deficiente enim Simonetto, Urbini Comes cum mille peditibus, & octingentis equitibus ſupervenit.

1447 populari agri eorum cœpti ſunt) poſtquam illum agro Senenſi propinquantem, præfectique (*ſ*) defectionem audiere, Decemviros creant, qui provideant, ne quid a Rege detrimenti capiatur. Illi tumultuario milite, quem paucis diebus ſummo ſtudio comparaverant, loca Senenſibus finitima pro temporis anguſtia muniunt, Federicumque Feretranum, Urbini Comitem, virum bello, ac pace egregium, ſocium, atque amicum in primis, conducunt; qui cum equitibus mille, peditibus octingentis optato tempore, ſumma celeritate ſubſidio Florentinis veniens, ad corroborandos civium animos, & cohibendas hoſtium incurſiones maximo præſidio, ac ſaluti fuit. Alphonſus interea Senenſium perturbatus reſponſo, magnaque (*t*) ſpe dejectus, agros Florentinorum Senenſi conterminos haud adverſantibus illis late populatus, captiſque duobus (*u*) caſtellis ignobilibus minimo cum præſidio relictis, alterum vi, deditione alterum, in Volaterranos flexit. Inde cum Florentinorum equites Duce Federico extremum agmen caperent, diſperſique per oppida, ut ab hoſtili oppugnatione tutiora eſſent, inſtarent, nec vagari late ſinerent: urgente hyeme per Senenſium fines maritimam oram petens, Caſtilionem Piſcariæ mari, ac ſtagno propinquum paucos poſt obſidionis dies dedentibus ſe oppidanis recepit. Arx deinde cum plures menſes (& hyems erat aſpera) defendi potuiſſet, præfecti (*x*) ignavia eſt tradita. Poſt hæc in hiberna diſtributo per oppida exercitu, ipſe in locis (*y*) maritimis conſedit. Ea hyeme ab incurſione hoſtium, niſi latronum more, quieta loca, præ-

NOTÆ.

(*ſ*) *Præfectique.* Simonetti.

(*t*) *Magnaque ſpe dejectus.* urbis potiundi, quod facile ſibi ſuaſerat.

(*u*) *Duobus caſtellis.* Ceninæ, & Ripomerantiæ. *Ammirat. p.II. lib.22. p.55.*

(*x*) *Præfecti ignavia.* Bernardi Aringherii, qui abſens capite damnatus eſt. *Ammirat. ibid.*

(*y*) *In locis maritimis.* In Aquærivæ oppido.

præter pauca Florentinorum fuere. Æſtate ſequenti, ne tantis copiis nihil actum eſſe videretur, Plumbini oppidum mari proximum, ac opibus validum, non abſque data ſpe brevi ejus potiundi, expugnare adoritur. Magno apparatu ad occidentem caſtris poſitis oppidum (z) circumſedit, utque commeatus exercitui ſuppeteret (neque enim omnia uſui neceſſaria a Senenſibus (a) poterant perferri) claſſem, qua Neapoli tum annona, tum inſtrumenta bellica ad poſternendos muros ſubveherentur, paravit: ita & res frumentaria abunde in caſtris erat, & bombardæ ingentes, aliaque tormenta delata ſunt. Caſtra ab hoſtium incurſu tum militibus, tum loci natura munita erant: nam mari propter paratam claſſem nil timeri poterat; a continenti tum ſtagna, tum montes difficiles aditu intercedebant; qua adiri ad caſtra poterat, foſſa, & repagulis munierant. Renaldus Urſinus, magni vir animi oppido imperabat, qui Regis antea explorato animo, frumento, militibus, armis, diverſiſque ad reſiſtendum machinis egregie oppidum firmaverat, fœduſque cum Florentinis inierat, a quibus nihil, quod ad defendendum oppidum pertineret, prætermiſſum eſt. Nam & commeatum (b) invehi, & peditibus oppidum tueri curabant, conducto inſuper ad quatuor millium virorum equitatu, regiones caſtris propinquas tutas ab incurſu hoſtium præſtabant: & niſi inter quoſdam equitum præfectos ſimultas, atque invidia, dum de dignitate contendunt, ſuborta foret, haud inultas Alphonſus injurias tuliſſet. Data eſt enim ſæpius facultas nocendi caſtris, ſi com- 1448

NOTÆ.

(z) *Oppidum circumſedit*. kal. Juliis.

(a) *A Senenſibus poterant perferri*. qui Plumbini Regulo auxiliari tentabant, quippe amico, ſuæque tutelæ commendato.

(b) *Commeatum invehi*. Quatuor triremibus tercentos pedites una cum commeatu Plumbinum invexere, dum aberat Alphonſi claſſis. *Ammirat. lib. 22.*

1448 communi conſilio rem aggredi voluiſſent: ſed dum quiſque alterius ſpreto conſilio ſuum rebus gerendis præfert, oſtenderunt eam veriſſimam haberi ſententiam, plurium (*c*) imperium in gerendo bello pernitioſum, & in magnarum rerum adminiſtratione ad unum deferri imperium debere. Præter equites, peditesque Regi oppoſitos, a Decemviris inſuper in Piſano portu triremes quinque, quibus & oppidi maritimam oppugnationem cohiberent, & claſſi regiæ ad ſubvehendos in caſtra commeatus impedimento forent, paratæ ſunt. Eæ Plumbinum profectæ cum in conſpectum hoſtium veniſſent, non exploratis eorum (*d*) viribus, non cognito navium numero, nulla rei bene gerendæ expectata facultate, pugnandi copiam e veſtigio fecere. Ingens certamen, & anceps diutius pugna fuit: primo impetu naves quædam regiæ captæ, in quas dum milites ex ſuis triremibus inſilirent (*e*), hoſti in eas defenſore vacuas tranſeundi locum dedere. Plures numero triremes regiæ erant; ad hæc minores naves illis aderant. Demum ſubminiſtrante in horam Rege parvis navigiis novos, ac recentes in claſſem milites (nam prope litus gerebatur res) cum integri ſauciis, feſſis ſuccederent validi, haud parva (*f*) utrinque cæde Florentini ſuperantur. Duabus captis triremibus, reliquæ in fugam verſæ Piſas redeunt. Eam cladem præfecti (*g*) culpa, maritimæ pugnæ penitus inſcii,

N O T Æ.

(*c*) *Plurium imperium in gerendo bello pernitioſum*, *&c.* Quod & *Torquatus Taſſus in lib.* 1. innuit.

Ove un ſol non impera . . . .

. . . .

. . . .

Ivi errante il governo eſſer conviene.

(*d*) *Eorum viribus*. decem triremes aliaſque corbitas fuiſſe narrat *Capponius*, ſex tantum triremes, & tres corbitas enumerat *Barthol. Facius lib.* 9. *de Geſtis Alph.*

(*e*) *Inſilirent*. prædæ intenti.

(*f*) *Haud parva utrinque cæde*. uſque ad noctem pugna protracta. *Ammirat. p. II. lib.* 2.

(*g*) *Præfecti &c.* Hujus nomen Ammiratus ipſe ſe ignorare fatetur: præfectus vero hoſtium fuit Garzerarius Rechesſenſius Hiſpanus. *Barth. Facius lib.* 9. *de Geſt. Alph.*

ſcii, qui neque loco, neque tempore in conſpectu exer- 1448
citus hoſtium temere decertavit, acceptam ferunt. Elatus ea victoria Rex, cum mare tutum ab hoſte relictum eſſet, acrius ad diruendos machinis muros inſtabat. Verum quod interdiu ceciderat, noctu ab oppidanis reficiebatur: aggere præterea interius, quo a lapidum jactu firmiores eſſent, muri corroborabantur. Sæpius etiam variis præliis victoria tentabatur, ſed defendentium virtus hoſtium vires ſuperabat. Pollicitus quoque Renaldo eſt Alphonſus, pro unico oppido plura ſe illi, atque ampliora, adjecta etiam pecunia, in regno daturum. Quæ omnia ab eo contempta ſunt, certum imperium dubiis promiſſis præferente. Ita æſtate integra ferme in ea oppugnatione (*h*) nequicquam abſumpta, feſſo labore, incommodiſque exercitu, ac multis affecto vulneribus, neceſſitas Alphonſum compulit ad omittendam obſidionem. Miſſa terreſtri (*i*) itinere majori exercitus parte, ipſe Caſtilionem profectus claſſe (*l*) Neapolim petit. Poterant Florentinorum præfecti nullo ordine abeuntes, atque incompoſitos magno cum detrimento hoſtes inſequi, niſi ſatis abunde factum duxiſſet Senatus noſter, illos rebus omnibus amiſſis turpiter fugere. Mirum erat videre equos, homineſque prope urbem iter facientes, confectos macie, ſordidos veluti ſilveſtres, quoſdam ferme nudos, præmiſſis equis, pedibus redire. Agi deinde per Nicolaum (*m*) Pontificem de pace cœptum eſt, tentataque Regis voluntate, cum ad concordiam inclinaret, Florentinis

NOTÆ.

(*h*) *In ea oppugnatione*. haud diligenter narrat *Barth. Facius ibid.*

(*i*) *Terreſtri itinere*. per Senenſem agrum confecto. *Malavolt. p. III. lib. 2.*

(*l*) *Claſſe Neapolim petit*. Cajetam claſſe petiit, deinde terreſtri itinere Neapolim. *Ammirat. lib. 21.*

(*m*) *Per Nicolaum Pontificem*. qui Joanni Cardinali Morinenſi munus hoc injunxit. *Rayn. Ann. Eccl. ad ann.* 1448.

1448 tinis perſuaſit, ut oratores (*n*) Neapolim mitterent: ſperare ſe procul dubio omnia conventura. Qui prius ad Pontificem, tum ad Regem profecti pacem compoſuere. In conditionibus aliquamdiu variis ſententiis certatum, æquum cenſentibus oratoribus, Caſtilionis arcem per injuſtum ereptam bellum reſtitui. Rex ſe nequaquam pro ſua dignitate id ex pacto facturum dicere. Eſt tamen per eos, qui conſilio Regi aderant, haud dubia ſpes (*o*) oblata, illum ad eam ultro reddendam liberalem fore. Decreta omnia aboleta, hactenus ab altero in alterius damnum, injuriamve facta. Immunitates quoque, ac exemptiones negotiatoribus reſtitutæ, quibus in Regis ditione Florentini antea uſi eſſent. Id eſt præterea fœderi adjectum, ut ſiqua impoſterum diſſenſio, diſcordiave ex quavis cauſa Regem inter, ac Florentinos emergeret, ejus cognoſcendæ jus, arbitriumque in ſolo eſſet Nicolao Pontifice, ad quem omnis futuræ controverſiæ haberetur provocatio; utque nulli liceret alterum armis inceſſere, aut appetere bello, niſi ex decreto Pontificis, & ejus ſententia proſpecta. Ingens quoque pecuniæ pœna injuncta eſt fœderis violatori. Anno quinquageſimo ſupra mille quadringentos his aliiſque legibus firmata pace, cum in otio quieturus Florentinus populus videretur, Venetorum ambitione ſimul, & Alphonſi ampliandi imperii cupiditate, novo bello, inſperatoque eſt provocatus. Quod ſane periculoſiſſimum fuit, & maximis viribus geſtum; nam validæ utrinque opes erant, & pari odio dimicabatur. Ad cujus originem explicandam paulo videtur ab inſtituto digre-

gre-

NOTÆ.

(*n*) *Oratores*. Jannotius Pandulphinus, & Francus Sacchettus miſſi. *Barth. Facius lib. 9. de Geſt. Alph.*

(*o*) *Spes oblata*. Vanam fuiſſe ſpem exitus probavit. *Barth. Facius ibid.*

gredienduṃ. Defuncto (*p*) Mediolani Duce abſque heredibus Philippo, cum cives libertatem aſſeruiſſent, Veneti, qui poſt ejus mortem ad Galliæ Ciſalpinæ imperium aſpirabant, Placentiam, Laudamque urbes (*q*) per inteſtinas factiones occupavere: ceteraſque vicinas urbes facile in ſuam redegiſſent poteſtatem, utpote novam Rempublicam non ſatis firmam viribus arbitrati, niſi Mediolanenſes Franciſcum, qui in propinquis locis erat, a Philippo ante obitum accerſitum, ducem belli adverſus Venetos ſibi delegiſsent. Is e veſtigio occurrens hoſtibus, in primis Placentiam obſedit, expugnavitque (*r*), licet firmiſſimo Venetorum præſidio, & duabus arcibus munitam. Sed animi magnitudo Franciſci, virtuſque ſuperavit omnia, quæ multa propoſita erant diſcrimina. Unica pugna, & ea admodum aſpera urbem maximo vitæ diſcrimine ſola vi cepit. Nam cum muri partem, qua oppugnabatur, obequitans, milites ad prælium, & aſcendendos ſcalis muros hortaretur, equo bombardæ lapide ad terram proſtrato, ipſe telis, ſagittiſque hoſtium, ac ſaxis, utpote in foſſa jacens laceſſitus, concurſu ſuorum ad caſum ejus ſupervenientium vix interitum evaſit: nec tamen propterea ardorem remiſit pugnæ, ſed ſurgens inſtabat ardentius oppugnationi, cohortationique ſuorum; donec multis cum hoſtium, tum ſuorum interfectis, virtute militum urbem cepit, ac diripiendam militi conceſſit: pauloque poſt arces deditione (*ſ*) facta recepit. Trajecto deinde Abdua flumine, apud oppidum Caravagium ab eo obſeſſum, Ve- 1448

N O T Æ.

(*p*) *Defuncto Mediolani Duce*. Apoplexia correptus occubuit menſe Auguſto, ut *S. Antoninus* narrat. Alii alio fato ſublatum volunt, inter quos *Corius* fluxu ſanguinis. Vide *Gobel. in Comm. Pii II lib.1 & 3.*

(*q*) *Urbes*. Guelphi eas, miſſis ad id legatis, Venetis dedidere. *Corius p. V.*

(*r*) *Expugnavitque*. Disjectis muris ingreſſus Sfortia, Gerardum Dandulum, & Thaddæum Areſtinum cum mille peditibus, qui paulo ante urbis præſidio advenerant, cepit. *Petr. Juſtin. Hiſt. Ven. lib. 8.*

(*ſ*) *Deditione facta*. a Thaddæo Areſtino, qui illuc confugerat Placentia, ubi captivus detinebatur. *Corius p. V.*

1448 Venetorum exercitum commiſſa acie proſtravit (*t*). Fuſis fugatiſque hoſtibus, magnaque ex parte captis, Brixiam obſedit, quam ad ſe tradendam ſuadendo potius, quam viribus allicere conabatur. Varie tum Venetorum, tum Mediolanenſium animos ea victoria verſabat. Veneti, ne capta Brixia, quam amiſſo exercitu defenſare difficile videbatur, & reliquarum inſuper urbium ad defectionem ſpectantium diſcrimen ſubirent, addubitabant; & Mediolanenſibus ſuſpicio injecta erat, ne Franciſci validiores opes in ſuam pernitiem verterentur. Quo timore ab eis ſecreto cohortatos Brixienſes fama eſt, ne ſe Franciſco dederent. Exorta inter eos ſimultate, Venetis occaſio data eſt de pace (*u*) cum eo agendi, quam ſibi neceſſariam iniqua etiam conditione ducebant. Itaque fœdere inito, Lauda (*x*) oppido conceſſo, & ſimul tribus equitum millibus, & certa pecunia (*y*), ſi in Mediolanenſes arma verteret, ad triennium promiſſis, ad eam expeditionem hominem cohortati ſunt, ut a ſe omnia belli pericula avertentes, Franciſcum novo, & minime facili implicarent bello. Quibus pollicitationibus confiſus, bello Mediolanenſibus indicto, auxilio Venetorum Papia, pluribuſque præterea oppidis receptis, ipſam urbem (*z*) fame compulſam quam primum ſe recepturum ſperabat. At Veneti timentes, ne ſi tantæ urbis, taliſque regionis imperio potitus, non eum quem cupiebant, modum ſtatueret cupiditati: mutato conſilio, copiiſque ſuis revocatis, dene-

nega-

NOTÆ.

(*t*) *Proſtravit*. Navalem claſſem, cui Andreas Quirinus præerat, apud Caſale ſubactam igne abſumpſit, deinde Micheletum apud Caravagium ſuperavit, captis Guidone Rangono, Jacobo Catelano, Matthæo Capuato. *Corius ibid.*

(*u*) *De pace cum eo agendi*. Angelo Simonetto pro Sfortia, & Jacobo Antonio Marcello una cum Paſchali Maripetro pro Venetis eam agitantibus. *Petr. Juſtin. lib.* 8.

(*x*) *Lauda &c.* Dummodo ille caſtella, & captivos reſtitueret. *Corius p. V.*

(*y*) *Pecunia*. tredecim aureorum millia in ſingulos menſes promiſſa. *Ibid.*

(*z*) *Urbem fame compulſam*. Caſtris enim in ſuburbio poſitis, undique urbem circundantibus, nihil importari poterat.

negata pecunia, ſocietatem cum populo (*a*) Mediolanenſi 1448
adverſus Franciſcum coierunt. Exiſtimabant enim eum
nequaquam ſuis opibus id bellum geſturum diutius, &
ſimul ſibi perſuaſerant Mediolanenſes longo perfractos bel-
lo, Venetorum potius, qui amici, ſociique eſsent, quam
Franciſci & hoſtis, & irati imperio ſe, ſuaque permiſſu-
ros. Hac defectione perturbatum Franciſcum, ſuaſque
penſitantem vires, multaque animo rerum pericula ver-
ſantem, Coſmus Medices, vir præſtantiſſimus, maximis
in Reipublicæ pace, ac bello gerendis rebus verſatus con-
firmavit, cujus pecunia (*b*), opibus, conſilio innixus in
oppugnanda urbe perſeveravit; majorique animo bellum
gerens, eam multis tandem feſſam calamitatibus, quam-
vis renitentibus Venetis, populi excitato (*c*) tumultu, in
quo & ipſe legatus (*d*) Venetus, ut non ſani conſilii
auctor, occiditur, ſe dedentem (*e*) capit, anno nono & 1449
quadrageſimo poſt mille quadringentos; e veſtigioque re-
liquis locis, quæ ad Philippi regnum ſpectarent, in dedi-
tionem receptis, Ducis nomen (*f*) aſſumpſit. Conturbati
ea victoria Veneti, arbitratique Ducem ab adoleſcentia,
bella ex bellis ſerendo rei militaris ſcientia clarum, armis
ad eam diem, exercitibuſque ſuccintum, laudis, & glo-
riæ cupidum ſibi propinquum haud ſatis tutum rebus ſuis
fore: quo ille modo aut e ſtatu ejiceretur, aut reddere-

NOTÆ.

(*a*) *Cum populo Mediolanenſi*. Henricum Panigarolam Venetias miſerant Mediolanenſes, qui ante Ducis pedes provolutus, ne ſe civeſque ſuos Sfortiæ poteſtati permitteret, precatus eſt. *Corius p.V.*

(*b*) *Cujus pecunia*. Florentina Reſpublica 25. aureorum millibus Sfortiam prius juverat, dein Coſmus Medices majore auri pondere eum ſublevavit. *Ammiratus p. II. lib.2.*

(*c*) *Excitato tumultu*. ob frumenti inopiam.

(*d*) *Legatus Venetus*. Leonardus Venerius Marci filius, qui Mediolanenſes in Sfortiam confirmaverat, occiſus eſt a Guaſpare, vel Joanne Stampa civibus Mediolanenſibus. *Comment. Pii II. lib. 3. Corius p.V.*

(*e*) *Se dedentem capit*. Ducalibus inſignibus ei ultro a populo oblatis. *Comment. Pii II. lib.1.*

(*f*) *Ducis nomen aſſumpſit*. die XXV. Martii ann. MCDL. *Camp. Hiſt. Cremon. lib.3. Cor. ibid.*

1450 tur infirmior, conſultabant. Igitur cum Alphonſo inita
(*g*) ſocietate, facultatem Florentinis, reliquiſque, qui ſo-
cii in ea aſcribi vellent, reliquerunt. Per oratores (*h*) quo-
que eos, ut ſecum ſentiant, hortantur. Omnis ea machi-
natio eo pertinebat, ut novus Dux, nondum firmato im-
perio, externa ope deſtitutus, armis parto imperio pelle-
retur, ipſique Galliæ ſoli Principatum tenerent. Animad-
verſa a prudentioribus, & his paucis civibus Venetorum
mente in Senatu, obtinuerunt, ut oratoribus reſpondere-
tur (*i*), cum pax ubique foret, nullo novo fœdere opus
1451 eſſe. Quo reſponſo conturbati Veneti cum ægre ferrent
veluti (*l*) certam prædam e manibus ereptam, converſi
ad belli curam, publico edicto ſtatuerunt, ut qui in ſua
urbe, ſuiſque finibus negotiarentur, Florentini omnes
pellerentur (*m*); quos ſecutus Alphonſus, ſui regni
uſum & iis interdixit: quæ decreta inhumaniſſima (*n*)
viſa ſunt, & longe priori amicitiæ, fœderique contraria;
qua re admiratus eſt admodum Florentinus omnis popu-
lus, a Venetis, quibuſcum pace juncti eſſent, & ad quo-
rum ampliandum imperium nec laboribus, nec ſumpti-
bus ſumma cura adhibita peperciſſent, iniquiſſimam le-
gem promulgatam, cum ſatis noſſent illorum opibus,
auxilioque Brixia ſe, ac Bergomo, maximaque præter-
ea

N O T Æ.

(*g*) *Inita ſocietate*. Licet antea mari congreſſi fuiſſent, attamen per Victorem Maripetrum fœdus inierunt, ad quod confirmandum ab Alphonſo Venetias miſſi Ludovicus Todius, & Antonius Panormita. *Barth. Facius de Geſt. &c. lib. 9.*

(*h*) *Per oratores*. unum tantum oratorem, nempe Matthæum Victurium Florentiam miſerunt Veneti, a Florentinis vero duo Venetias miſſi, Jannotius Pittus, & Lucas Albitius. *Ammirat. lib. 21.*

(*i*) *Reſponderetur*. a Coſmo Mediceo cive ſuæ Reip. principe.

(*l*) *Veluti certam prædam*. Venetis Mediolanenſe imperium e manibus ereptum, ob auxilium a Florentinis Sfortiæ præſtitum.

(*m*) *Pellerentur*. diebus 20. ad diſceſſum conſtitutis.

(*n*) *Inhumaniſſima viſa ſunt*. Quin immo optimo jure facta, cum vigente pace, Florentini Sfortiæ Venetorum hoſti pecuniam publice dari decreviſſent. Quid ergo, ſi in fœdifragos animadverſum fuit? Adde a Florentinis legatos gratulatum Sfortiæ de adepto imperio miſſos. *Ammirat. lib. 22. Corius p. V.* ne Venetis utar Scriptoribus.

ea Galliæ parte potitos. Igitur Legati ad Venetos decreti ſunt percontatum tam inſolitæ, tam iniquæ rei cauſam, & ſimul expoſtulata decreti immanitate, ut hortarentur ad pacem, & priorem amicitiam conſervandam. 1452
At ii, qui jam ſpe ſibi victoriam deſpondiſſent, aditum (*o*) ad ſe oratoribus, negata fide publica, ne quid de communi quiete agi poſſet, prohibuerunt; quod etiam apud barbaros culpandum videretur. Quibus rebus Florentiam renuntiatis, deſperata Venetorum concordia, variiſque contumeliis laceſſiti, extemplo omni aliarum rerum cura poſthabita, ut aliorum invidiæ, & ambitioni obviam iretur, ſimulque re ipſa demonſtrarent, pacem bello redimendam eſſe, vireſque conſilio non deeſſe, fœdus cum Franciſco, auctore & ſuaſore Coſmo, licet multis adverſantibus, renovant (*p*); quo haud dubie Florentinæ Reipublicæ ſalus ſtetit. Nam ſi Venetis hæſiſſent, Dux procul dubio in novo imperio, & viribus exhauſto ſuccubuiſſet, ex quo & nobis poſtmodum illorum arbitrio parendum erat. Venerant interim in Venetorum, Alphonſique ſocietatem Sabaudiæ, Monferrati, Carpique (quorum oppida Parmam cingunt) Principes, conveneratque inter eos, ut Florentinos longe inferiores bello Rex, ipſi Ducem, tanquam eorum viribus imparem, adorirentur, ea ſpe ut tot finitimis hoſtibus circumventum facile debellarent. Quapropter copiis in unum (*q*) contractis, rebuſque omnibus ad bellum neceſſariis comparatis, flaveſcentibus frugibus agrum Cremonenſem populantur. In hos Franciſcus, Ludovico Gonza-

NOTÆ.

(*o*) *Aditum ad ſe oratoribus, &c. prohibuerunt.* non enim inſcio Alphonſo Rege fœderato cum Florentinis communicare licebat. *Ammirat. lib.* 22.

(*p*) *Renovant.* ad annos decem pro communi defenſione. *Amm. ibid.*

(*q*) *Copiis in unum contractis.* quindecim equitum, & ſex peditum millibus. *Petr. Juſtin. Hiſt. Ven. lib.* 8.

1452 ga Mantuæ Regulo in amicitiam recepto, delatus, exercituque in hoſtium fines traducto, primo impetu Bimam caſtellum, quod flumen Olium ponte jungit, ut tranſitus fluvii ad hoſtem pateret, de Venetis capit, pluraque (*r*) deinceps caſtella expugnata occupat: inde ſtructa acie fortunam belli tentaturus ad hoſtes pergit, ea ſpe, ut victoriam parta ingenti præda conſequatur, cum apud illos nullus eſſet certus (*ſ*) exercitus dux: ſed viciſſim plurimi imperarent. At illi prælium detrectando, bellumque trahendo, ac cunctando ſuas res firmiores fore arbitrantes, omne certamen conſulto evitabant: utque præliandi ſpem præciderent, paludes, quæ Brixiam, Bergomumque interjacent, petunt, eo animo, ut nulla rerum conditione diſcrimen fortunæ committant. Franciſcus pluribus de Brixienſibus caſtellis captis, caſtriſque (*t*) in conſpectu hoſtium poſitis, obſervaturus ſiqua pugnandi occaſio forte offerretur, aggredi nullo modo illos poterat, cum & copiæ ſuæ iis oppoſitæ, qui cum Venetis ſentiebant, plures in partes diſtractæ, & hoſtium caſtra vallo, ac foſſa egregie munita, & ſaltus occupati eſſent. Haud parva tamen ea æſtate jactura ab Alexandro Ducis fratre accepta eſt, qui cum mille equitibus Laudam urbem profectus, ut eam omnem oram tutam ab hoſtium incurſione redderet, provideretque, ne quid detrimenti caperent, magnam equitum partem incuria amiſit. Nam confecto ferme itinere, cum prope pontem Cerreti conſediſſet, nulliſque firmatis ſtationibus, nulla inſidiarum habita cura, vagi, diſperſique equites quietem in otium reſo-

NOTÆ.

(*r*) *Pluraque deinceps caſtella*. Pradelboinum, Manerbium, Quintianum &c. *Plat. Hiſt. Mant. lib.6.*

(*ſ*) *Nullus eſſet certus exercitus dux*. Certum Venetorum ducem tunc fuiſſe Gentilem Leoneſſium, & quidem celeberrimum, conſtat ex *Petro Juſt. lib.* 8. & *Pigna lib.* 7. *Plat. Hiſt. Mant. lib.6.*

(*t*) *Caſtriſque in conſpectu, &c.* ad Quintianum. *Plat. ibid.*

reſoluti ſumerent, eos aggreſſi de improviſo hoſtes 1452 (*u*) nullo certamine ſuperant. Alexander facto ſuorum globo, viaque ferro patefacta, manus hoſtium effugit: hi quoque, qui pabulandi cauſa procul profecti erant, cognita ſuorum ſtrage, evaſere, reliqui omnes capti. Ea victoria admodum lætos hoſtes, ac præ gaudio laſcivientes fortuna haud multo poſt mentem mutare coegit. Alexander enim cupidus præterita damna reſarcire, ac acceptam ulciſci injuriam, cum eoſmet a quibus detrimentum acceperat ad loca paluſtribus aquis tuta divertiſſe compertum haberet, copiis de integro, quas pro tempore potuit, paratis, plures ſarmentorum, atque arbuſtorum faſces ſecum deferre peditem jubet, quibus in aquam conjectis locum pervium pediti facit: equites aquas ſuperant. Cum hoſtes dormientes comperiſſent, ignis tormentorum, pulvere adhibito, in tentoria paſſim jactus, ſubita flamma tabernacula corripit: equi, impedimentaque ſingula, milites quoque permulti miſerabiliter igni pereunt; plures ſeminudi, inermeſque per devia, & nox erat intempeſta, evadunt. Alexander maximo Venetorum damno jacturam ultus, qua venerat rediens ad fratrem (*x*) revertitur. At in Etruria Ferdinandus Alphonſi Regis filius ex forma fœderis cum decem millibus (*y*) equitum, quatuor peditum Federico (*z*) Urbini Comite exercitus duce in agrum Cortonenſem deſcendit. Erat enim id temporis Ferdinandus adoleſcens, & illius conſilio regebatur. Nam præter eloquentiam ſummam, ac humanitatem, plurimas

mas

NOTÆ.

(*u*) *Hoſtes*. Carolus Montonius Bracchii filius Venetorum præfectus Alexandrum Sfortiam ſuperat. *Sabell. Dec.3. lib.5.*

(*x*) *Ad fratrem*. Franciſcum Mediolani Ducem.

(*y*) *Decem millibus equitum, quatuor peditum*. Duo tantum peditum, & ſex millia equitum refert *Barthol. Facius de Geſtis Alph. lib. 9.* Octo equitum, & quatuor peditum millia *Platina Hiſt. Mant. lib. 6.* Viginti peditum, & ſex equitum millia *Collenutius a Coſto* merito objurgatus.

(*z*) *Federico Urbini Comite*. Huic Baptiſta Poggius patris Hiſtoriam dicavit.

1452 mas corporis, animique dotes egregias a natura tributas, rei militaris ſcientia in illo homine principatum obtinebat, adeo ut omnibus ætatis ſuæ Ducibus par haberetur. Nam conſilium in agendo, celeritatem in conficiendo, prudentiam in judicando quis ignorat? quæ omnia tanta in eo erant, ut aliquem ex priſcis illis ſummis viris cunctis imperatoriis artibus inſtructum ea tempeſtate repræſentare videretur. Sub hoc duce Ferdinandus in militiam profectus late eà regione populata, Aretium verſus iter ingreſſus ad ſiniſtram flectens, Fojanum Aretini agri oppidum, quo ſibi veluti ſedem gerendi eligeret belli, obſidet: oppidani (*a*) cum conſtanti ſe defenderent animo, mulierum quoque mira eſſet virtus, viriſque haud inferiores fortitudine ſe præberent, tandem poſt quadrageſimum obſidionis diem magna ex parte confractis muris, Viris, ac fœminis laſſitudine, ac vulneribus confectis, deſperato (*b*) ſubſidio ſe ei dedidere. A Florentinis interea creatis (*c*) Decemviris, equites, ac pedites ad ſex millia ſcribuntur, in quibus Aſtorgius Manfredus, Sigiſmundus Malateſta (*d*), variique inſuper equitum nobiles ductores accepto ſtipendio auxilio venere. Ferdinandus relicto Fojano, impoſitoque (*e*) præſidio, per agrum Senenſem a quibus ob Florentinorum odium fovebatur, populata omni qua tranſibat ora finitima, in agri Florentini finibus ad arcem, quam Rencinam vocant, pervenit, qua ſeptimo

NOTÆ.

(*a*) *Oppidani*. Petrus Somma cum CC. militibus oppidum tuebatur.

(*b*) *Deſperato ſubſidio*. Pactus enim fuerat Petrus Somma, ſe Ferdinando oppidum dediturum, ni intra octo dies auxilium ſuperveniret. *Ammirat. lib.*22.

(*c*) *Creatis Decemviris*. non hoc anno, ſed ſuperiori. Hi fuere Coſmus Mediceus, Nerius Capponus, Angelus Acciajolus, Lucas Albitius, Otho Nicolinus, Caſtellus Quarateſius, Dominicus Boninſegnius, Franciſcus Orlandus, Julianus Particini, & Bartholomæus Franciſci. *Ammirat. lib.* 22. *p.*68.

(*d*) *Malateſta*. nec non ejus frater Dominicus Ceſenæ dominus, Angelus Simonetta, Michael Cutiniolæ, Thaddæus Manfredus, Carolus de Oddis. *Clementinus p.II. lib.*9.

(*e*) *Impoſitoque præſidio*. Quadringentorum equitum.

ptimo die præfecti deditione capta, ad Caſtellinam quatuor millibus paſſuum arci propinquam caſtra poſuit: nulloque intermiſſo tempore variis tormentis oppidum oppugnat. Sigiſmundus exercius dux cum omnibus (*f*) copiis ad montem, quem Imperialem vocant, Bonitio (*g*) imminentem, caſtris poſitis, cum præcipue locum ſibi delegerat, tum ne caperetur ab hoſte (nam facile communiri poterat in totius oræ illius pernitiem) tum ut præſto poſſet, ſive Piſtorium, ſive quam aliam partem peteret hoſtis, obviam prodire, obſtareque, ac extrema veſtigia carpere, ne longius vagarentur. Oppidum interim non ſatis valido præſidio firmatum cum nullo reſpiramento ad quietem dato variis operibus, atque machinis oppugnaretur, timerent vero plurimi, ne diutina obſidione, ac laſſitudine confecti oppidani deficerent, Aquilanus quidam vir magni animi, cognomento Travaglinus, pedibus ſtipendia faciens, multis oneratus promiſſis, turma peditum ex omni numero ſelecta, ſimulata ab hoſtes fuga, non multos poſt dies obſervato tempore in oppidum improviſo confugiens & obſeſſorum confirmavit animos, & adverſariorum debilitavit. Itaque amplius menſem omnibus fruſtra tentatis, hyemis intemperie fatigati, illius potiundi ſpe abjecta retroceſſere; ſolutaque obſidione, ac motis inde caſtris, qua proficiſcebantur regionibus late vaſtatis, in Senenſium loca mari propinqua, ubi commeatus, & pabuli copia abunde erat, in hiberna conceſſere; quibus ex locis crebræ in Florentinorum agros a Ferdinandi exercitu, quibus ſola præda pro ſtipendio erat, incurſiones per hyemem factæ. Ab Alphonſi quoque claſſe agri Volaterrani arx munitiſſima

Vada

1452

NOTÆ.

(*f*) *Cum omnibus copiis*. Ad ſex hominum millia. *Platin. Hiſt. Mant. lib. 6.*

(*g*) *Bonitio*. ſeu Poggio Bonitio, *Briet. Parall. Geog.* ubi de Etruria.

1452 Vada nomine, præfecti (*h*) proditione capta, qui pecu-
nia accepta, hoſtes, ut primum in conſpectum vene-
runt, admiſit. Dum hæc aguntur, Florentini cum grave
ducerent ſolos ſecum Mediolani Duce tantam rerum mo-
lem ferre (nam contra Alphonſi, Venetorumque opes
terra marique pollentium pugnandum erat) in ulterio-
rem Galliam ad Regem (*i*), cujus majores plurima in
eorum Rempublicam beneficia contulerant, ſummaque
illis amicitia affecti fuerant, legatum Angelum Acciajo-
lum (*l*) equeſtris ordinis civem ampliſſimum, & ad
omnes tum pacis, tum belli artes prudentiſſimum, Re-
gique admodum notum mittunt: cujus (*m*) oratione
Rex motus cum Florentinis, & Franciſco fœdere icto, cum
audiſſet Sabaudiæ Regulum conjunctis Allobrogibus ſum-
ma cura cuncta parare, ut Mediolanenſi bellum infe-
rant, cum duodecim equitum millibus magnis itineribus,
quo illorum motus compeſceret, ad Rodanum pervenit,
quo ex loco extemplo certis nuntiis negotio dato, litte-
ris bellum iis indicit, ni arma deponant, & ab injuriis
deſiſtant. Mirari ſe ſummopere aciem eos adverſus illum
ſtruere, qui ſecum fœdere junctus eſſet. At illi inſcios ſe
1453 ejus fœderis teſtati, mature imperio paruerunt. Tanti
Regis profectio tum ad ſalutem, tum ad belli famam,
quæ plurimum ad victoriam valet, multum Duci contu-
lit. Sequens annus, & rebus geſtis & pace, quæ bellum
ſecuta eſt, inſignior fuit, Angelique (*n*) opera, qui ora-
tor in Galliam acceſſerat, Renati Regis ad Italiam adven-

tus

N O T Æ.

(*h*) *Præfecti*. Rubei Attravanti Florentini civis, qui Olcinæ claſſis imperatori cum octingentis militibus arcem obſidere fingenti ultro ſe dedidit. *Ammirat. lib. 22. p. 74.*

(*i*) *Ad Regem*. Carolum VII.

(*l*) *Acciajolum*. una cum Franciſco Venturio. *Ammir. ibid.*

(*m*) *Cujus oratione Rex motus*. Spoponderant enim Florentini, ſi Renatum Andegavenſem Ducem, & jam Neapolitanum Regem, ſibi auxilio miſiſſet, ſe ſuam operam ad regnum recuperandum illi præſtituros. *Ammirat. ibid.*

(*n*) *Angelique opera*. Acciajoli, qui rurſus in Galliam una cum Mediolanenſi legato miſſus fuerat.

tus ſecutus eſt. Qua ex re ſecundiores res Ducis factæ, 1453 ad quærendam æquis conditionibus pacem proclives Venetos reddidere. Interea cum hiberno rigore terra late nivibus operta, Dux exercitum in loca quæ de Venetis cepiſſet, in hiberna diſtribuiſſet, ac Mediolanum petiiſſet, vere appropinquante a Decemviris major, quam antea, fit belli apparatus, Alexandrumque Sfortiam data pecunia cum mille quingentis equitibus in Tuſciam accerſitum copiis ſuis conjungunt. At Renatus, cui perſuaſum ab Angelo erat, auxilia ſua, auctoritatemque maxime ad victoriam conferre, in qua & ſua quoque res verſaretur, cum debellatis Venetis facile Florentinorum, & Franciſci opibus in Neapolitano regno omnia perturbari poſſent, ac recuperari, quod non multo (*o*) ante tempore ab Alphonſo ablatum fuerat; duobus electorum equitum millibus comparatis, ac egregie omnibus rebus bello neceſſariis inſtructis (cum quæ offerebantur, vero ſimilia viderentur) æſtatis initio Alpes ſuperaſſet, ſi per (*p*) Sabaudiæ Ducem, qui auro a Venetis corruptus, ſaltus omnes per quos tranſeundum erat, occuparat, licuiſſet. Qui cum diutius a Renato nullis precibus flecti poſſet, fruſtraque litteris, & oratoribus tempus terere appareret, neceſſitate urgente, diverſo itinere profectus, æſtatis in fine Saonam, inde Genuam mari cum paucis, atque ad Franciſcum venit. Equites poſtmodum Ludovici, Caroli Septimi Galliæ Regis filii opera, qui ſe ducem illis advenientibus præbuit, in Italiam deſcendentes, ſe ſe Renato junxere; qui copiis cum Franciſco junctis, in Brixienſi agro,

Bbb eodem

NOTÆ.

(*o*) *Non multo ante tempore*: anno MCDXLII. Junio menſe, Neapoli potitus eſt Alphonſus, per aquæductum militibus urbem ingreſſis. *Collenutius Hiſt. Neap. lib. 6.*

(*p*) *Per Sabaudiæ Ducem*, Ludovicum Amedei filium. *Pingonius Auguſt. Taurin Hiſt.*

1453 eodem in loco, quo priori anno caſtra (*q*) poſuerunt. Veneti vero dedita opera omne certandi diſcrimen evitantes, & ipſi quibus (*r*) antea paludibus, firmarunt caſtra, eo conſilio, ut diuturnitate belli pecuniis exinanitum, & laſſitudine affectum Franciſcum deficientibus viribus debellarent, & quod proximo anno ſperarant, præſenti præficerent. Diutius itaque cum Jacobus (*ſ*) Piccininus, Nicolai filius, paterni nominis gloria, & rebus geſtis clarus, florente ætate juvenis, conſilio vero, & animi indole egregius Veneti exercitus dux, & Franciſcus Sfortia ſuſpenſis animis ſtarent ex alterius factis conſilia ſumpturi, Florentini valido confecto exercitu (*t*), in quo ad ſex equitum, totidem peditum millia cenſebantur, omni ſtudio intenti, ut quæ amiſerant recuperarent, quamprimum per anni tempus facultas data eſt, eductis in campum copiis primi Rencinam profecti, obſeſſam parvo poſt tempore recipiunt. Inde copiis omnibus Fojanum ductis, prope oppidum caſtris poſitis, illud firmis præſidiis obſident. Sexcenti (*u*) regii equites, pediteſque mœnia ſumma vi defenſabant. Poſt paucos tamen dies variis oppugnationibus, ſed maxime lapidibus, quæ a tormentis conjiciebantur, effracta porta, disjectaque murorum parte, titubantibus regiis, defenſionemque deſperantibus, impreſſione facta, oppidum eſt una cum præſidio captum. Direptis bonis, præda victoribus conceſſa, caſtellum libidine, atque avaritia militari incenſum eſt, hoſtes ad unum capti. Spoliato incenſoque

que

NOTÆ.

(*q*) *Caſtra poſuerunt*. apud Manerbium, per caduceatorem bello indicto. *Petr. Juſt. Hiſt. Ven. lib.* 8.

(*r*) *Quibus antea paludibus*. quæ Brixiam, Bergomumque interjacent.

(*ſ*) *Jacobus Piccininus*. qui in defuncti Gentilis Leoneſſii locum a Senatu ſuffectus fuerat. *Juſtin. ibid.*

(*t*) *Exercitu*. Emanuelem Appianum Plumbini Regulum cum 1500. equitibus nuper conduxerant. *Ammirat. lib.* 22.

(*u*) *Sexcenti*. Quadringenti tantum, ut ſupra adnotavi.

que oppido, cum equitum præfecti (neque enim dux 1453
unus erat certus) ſingulis ferme parere alteri, aut ſubeſſe
renuentibus, parum in bello adminiſtrando concordes,
malle trahi rem, quam pro victoria decertare viderentur,
inſtantibus Florentinis legatis, quos varios etiam ſuperiori
anno Decemviri deſtinarant, ut eorum conſilio gereretur
bellum, tandem in æſtatis fine ad Vadam recuperandam
abeunt. Obſidione poſita, cum hoſtibus neque animus,
neque vires ad defendendam ſua ope arcem diutius ſuppeterent,
poſt menſem deſperatis auxiliis ſuam, rerumque
ſuarum ſalutem pacti eam tradidere, quæ diruta eſt,
nequando in poſterum hoſtis receptaculum eſſet. Hoc apparatu,
atque his viribus per Ferdinandum, ac Federicum
capta, in poteſtatem redacta ſunt. In Gallia vero
Franciſcus, cum in hoſtium agro diutius fuiſſet, ac nonnulla
de Venetis oppida ſub ſuo redegiſſet imperio, in eo
ſolum verſabatur, ut caſtra caſtris conferret, ac ſignis
collatis pugnaret. At Veneti in caſtris otioſi ſedentes,
bellum detrectando, trahendoque Ducem inopia confectum
diutino bello facile vinci poſſe arbitrati, in aciem
copias educere, ac fortunæ ſummam rerum committere
non auſi, exercitum intra munimenta continebant. Verum
autumno appropinquante cum duobus maximis exercitibus
caſtra in conſpectu fere habentibus æſtatem omnem
tranſegiſſent, Renatuſque auxilio veniſſet, neceſſitate acti
tabernaculis correptis, ac in quo diutius ſteterant, loco
derelicto, commeatus gratia Veronam verſus juxta Benacum
conceſſere: qua ex re Franciſco facultas data eſt, ut
omiſſa omni decertandi cura, ad Brixiam occupandam
mentem converteret: quod fieri poſſe tantis viribus conjunctis
non magno labore exiſtimabat. Itaque caſtris cum
Renato motis, Urceos oppidum nobile obſeſſum, ſummis
expugnatum viribus ad deditionem compulit: Pon-

1453 tem Vicum, qui ab eo defecerat, vi captum præda militi conceſſa diruit, brevique omnem Bergomenſem, ac Brixienſem agrum tanto terrore, ac tumultu involvit, ut partim metu, partim Venetorum odio caſtella ad quadraginta occuparit, ac in fidem ſuſceperit. Jamque ſumma hyems aderat, & Rex ob aeris intemperiem Mediolanum conceſſerat: Franciſci tamen animus victoriæ cupidus, Aſulam oppidum opulentum obſidere, atque expugnare ſtatuerat. Bis cum exercitu eo proficiſcentem tanta nivium, ventorumque, atque imbrium vis ingruens militum oculos, oraque verberantium ſuborta eſt, ut præ frigore, ac tempeſtate retrocedere, & ſententiam mutare cogeretur. Itaque copiis ad caſtella de hoſte capta in hiberna deductis, Renatus cum ſuis in Galliam relicto Johanne filio rediit. Conſtans inter omnes fama eſt, ſi Renato (*x*) liber ad Italiam patuiſset aditus, adverſam ejus belli ſortem Venetis ſubeundam. Nulli enim dubium videbatur, quin, ſi vere novo Renati copias Franciſcus ſecum educere potuiſset, loco in quo ſe tamdiu Veneti continuerant, ut poſtea contigit, pellere eos, & longius progredi compuliſset: quo pacto Bergomum, & Brixiam cogente fame, auxilioque deſtitutas facile expugnaſset. Illud quoque nequaquam ambigitur, ſuis tantum viribus Franciſcum Venetis imparem, haud longiori tempore tantam vim belli potuiſse ferre: præſertim Florentinis tam graves in milites ſumptus jam aperte detrectantibus: frequens præterea erat opinio, qui primi hibernatum iſsent, veluti ſuis diffidentes rebus pro victis habitum iri. Utrinque tum ad præſidia adverſus hoſtes, tum ad hibernandum traducto exercitu, raræ per anni tempus excurſiones in agros

NOTÆ.

(*x*) *Si Renato liber &c.* a Ludovico Taurinorum Duce, ne in Italiam Renatus deſcenderet, aditu prohibitus eſt.

gros hoſtiles factæ. Sopierat frigus omnium fere mentes, 1454
& quaſi laborum pertæſi pacem plures appetebant: cum Nicolaus Pontifex maximus inſita otii, & quietis (*y*) cupidine, ut tandem ſi poſſet Italiam pacatam redderet, ac bellis finem imponeret, cunctarum partium oratores ad ſe vocat. Ad quem a Florentinis Johannotius Pittus, & Bernardus Junius equeſtris ordinis viri mittuntur. Sed adeo adverſa invicem petita ſunt, ut diu fruſtra quæſita ſit, neque ſpes facta, pacem repugnantibus iis, quibus odio erat, componi poſſe, Rege bellum protrahi exoptante, novaſque adjiciente in diem leges; ac multa ad bellum pollicente, quibus Venetos ab ea cogitatione averteret. At illi Regis calliditate perſpecta, arbitrantis aliorum diſſenſiones & calamitatem, auctoritatem vireſque ſibi adjecturas, diverſis rationibus eam quæſiere. Et ſumptus enim belli, & licentiam exoſis militarem, cum victoriam deſperaſſent, pacis inceſſerat cupido: iiſdem dificultatibus & Ducem, & Florentinos implicari, diſtinerique cenſebant. Non enim jam occulte, ſed palam Florentiæ audiebantur voces bellorum impenſam execrantium, eoſque deteſtantium, qui belli quam pacis dicerentur cupidiores. Pacem igitur omnibus exoptantibus, temporum inſuper, in quibus res omnis conſiſtit, opportunitate confiſi Veneti, Religioſum (*z*) quendam probum (ut ducebant virum) regio oratore (*a*), qui tum Venetiis belli, quam pacis cupidior degebat, inſcio, ad Franciſcum mittunt, qui animum ejus pertentaret: quem cum quietem haud horrentem retuliſſet, in eademque ſententia Floren-

NOTÆ.

(*y*) *Et quietis cupidine*. ut pace inter Chriſtianos Principes firmata, eos in Mahometem, qui nuper Byzantio potitus fuerat, excitaret.

(*z*) *Religioſum quendam*. Fratrem Leonem Camertem. ut *Corius p. V.*

(*a*) *Regio oratore*. Ludovico Podio.

1454 rentinos eſſe pro certo haberent, per eundem de conditionibus agitant, ac demum ſecreto fœdere, cum varia omni ex parte poſtulata eſſent, conveniunt; miſſoque ad Franciſcum oratore, doctrina, & probitate claro, Paulo (*b*) Barbo Pontificis Eugenii Nepote, pacem, in qua & Florentini per (*c*) oratorem, qui apud Ducem erat, acceſſere, firmant menſe Aprili, anno quarto & quinquageſimo ſupra mille quadringentos, ea præcipue lege, ut Brixienſis, Bergomenſiſque agri per Franciſcum capta, Cremonenſis vero a Venetis occupata illius imperio parerent, cui ante bellum ſerviverant: utque exules captivique factionum, ac civilium ſeditionum cauſa facti liberarentur, bonaque (*d*) ſua recuperarent, ac frui illis libere poſſent, ſociique, ac fœderati utrinque dicti eodem jure, quo ceteri tenerentur. Multa (*e*) præterea, ut omnium bellorum ſemina, & injuriarum cauſas tollerent; quæ ut minime neceſſaria omittenda viderentur, aſcripta. Paci vero ut auctoritas, dignitaſque adderetur, oratores ad Venetos decreti ſunt, Johannotius Pandulfinus equeſtris ordinis, & Petrus Coſmi filius, viri primarii civitatis, qui exponerent: *Non videri ſatis ad communem quietem pacem eſſe conſtitutam, ſed ſocietatem inſuper, & priſtinam amicitiam culpa temporum intermiſſam communis utilitatis cauſa renovato fœdere ſtabiliendam eſſe. Nam duabus Rebuſpublicis idem ſentientibus neminem in Italia formidandum, aut exiſtimandum quempiam in futurum novas res moliturum. Ita pace diutiſſima frui utriſque civibus licere.* His dictis, cum quæ affer-

NOTÆ.

(*b*) *Paulo Barbo*. Petri Barbi fratre, qui deinde Pontifex electus fuit, Paulus II. vocatus, anno MCDLXIV.

(*c*) *Per oratorem*. Dietiſalviũ Neronem.

(*d*) *Bonaque ſua recuperarent*. Florentini Caſtilionem Piſcariæ, & Gavorranum ab Alphonſo non recuperarunt, ut *Ammiratus* in fine *lib.21.p.78*.

(*e*) *Multa præterea*. inter quæ, ut Carolus Gonzaga in priſtinum dignitatis ac benevolentiæ ſtatum a Ludovico reſtitueretur. *Platina Hiſt. Mant. lib.6.*

afferrentur, vera apparerent, novum fœdus, ſocietatemque 1454
cum eis, ac Mediolanenſi (*f*) coierunt, quibus comprobandis locus Regi (*g*) eſt ſervatus. His peractis, viſum eſt æquum eſſe ad Alphonſum honoris gratia legatos a ſingulis decerni, qui hanc communem Italiæ pacem ineundam cum ceteris ſuaderent, ne, nulla de majeſtate ſua mentione facta, ſe ſpretum queri poſſet, neve cui daretur occaſio turbandi ocii, aut de novo bello cogitandi. Itaque a Venetis (*h*), & Franciſco (*i*) oratores, a Florentinis vero Bernardus Medices, & Dietiſalvius Nero miſſi. Pontificis quoque nomine Dominicus (*l*) Sanctæ Crucis Cardinalis Firmanus, vir ſummæ prudentiæ, atque auctoritatis, ut cohortando, monendoque apud Regem pacis, & concordiæ arbiter eſſet, Legatus eo proficiſcitur. Cum omnes Neapoli conveniſſent, diutius re agitata, cum multæ injectæ diſſenſiones legatorum ſapientia ſublatæ eſſent, pax tandem, cui & Pontifex (*m*) aſcribi voluit, eademque fœderis lege teneri, conſtituitur, nonnullis (*n*), quæ ad Regem pertinerent, conditionibus additis. Id inter cetera decretum, ut ſiqua impoſterum diſcordia inter eos quocumque modo excitaretur, Pontifex ejus judicandæ jus, poteſtatemque haberet; neque cuiquam arma adverſus alium ſumere jus eſſet, niſi poſtulato prius,

NOTÆ.

(*f*) *Mediolanenſi*. qui hac de cauſſa Guernerum Caſtilionenſem, & Nicolaum Arcimboldum legatos miſerat. *Ammirat. Hiſt. Flor. lib.* 23.

(*g*) *Regi*. Alphonſo.

(*h*) *A Venetis*. Hieronymus Barbadicus, & Zacharias Triviſanus.

(*i*) *A Franciſco*. Bartholomæus Vicecomes Novarienſis Epiſcopus, & Albericus Mallectus.

(*l*) *Dominicus*. Capranica, vir ſanctitate clarus, cujus vitam pereleganter ſcripſit Baptiſta Poggius, quæ habetur in *Miſcell. Steph. Balutii To.*3.

(*m*) *Pontifex aſcribi voluit*, ut ſocius, & ut ſequeſter.

(*n*) *Nonnullis &c.* nempe ut Alphonſo in Genuenſes, ac in Sigiſmundum Malateſtam arma movere liberum integrumque eſſet.

1455 prius, expectatoque Pontificis decreto. Data publica per omnes fide, jurequejurando ſancita, pax (*o*) denuo Neapoli firmatur, anno ferme poſt ſuperiorem pacem.

IN-

NOTÆ.

(*o*) *Pax denuo Neapoli firmatur*. Iiſdem conditionibus, quibus a Venetis apud Laudum cum Franciſco, ac Florentinis facta fuerat, paucis tantum verbis ad regiam oſtentationem mutatis, ut adnotat *Barth. Facius lib.* 10. *de Geſtis Alph. I.*

FINIS.

INDEX
NOMINUM, AC RERUM

In quo adverte, litteram N. ſignificare *Notas*, V. vero *Vide*.

A

ÆGidius Tuſculani Epiſcopus. 39. n.
Albericus Barbiani Comes. 126. Florentinos invadit. 127. Panzanum capit. ib.
Albericus de Cunneo. 217. & ib. n. vincitur a Micheletto. 284. ſuſpectus eſt Philippo. 285. & ib. n.
Albertaccius Ricaſolanus Florentinorum dux. 16. 17.
Albertorum familia. 122.
Alexander V. Pontifex. 189. & ib. n. Ludovicum Andegaviæ Ducem declarat Apuliæ Regem. 190. moritur. 191. V. notas 190.
Aloyſius Aldobrandinus Confallonerius. 48. n.
Alphonſus Neapolis Rex Trojam, aliaque Sfortiæ oppida occupat. 354. Bellum movet Florentinis. 364. Navali prælio Florentinos ſuperat. 364. Pacem cum Florentinis facit. 366.
Alphonſus S. Euſtachii Cardinalis Bononiæ Legatus. 204.
Ambianenſis Cardinalis. 75. quis fuerit. 75. n.
Amedeus Allobrogum Dux. 239. & ib. n. Mediolanenſem agrum depopulatur. 248.
Ammiratus caſtigatus. 45. n. 150. n.
Andreinus Ubertinus. 136. omni majorum ſuorum imperio a Florentinis ſpoliatur. 161.
Angelus Acciajolus. 376.
Angelus Pandulphinus. 191. 225.
Angelus Pergulenſis victus, fugatuſque a Florentinis. 168. Zagonaram obſidet. 217. Vincit Carolum Malateſtam Florentinorum ducem. 218.
Antonius Adornus Genuæ Dux. 114. duas naves mittit contra Florentinos. 117.
Antonius Luſcus. 211. & ib. n.
Antonius Petruccius Senenſium nomine milites ſcribit. 268. Guiniſium Lucæ tyrannum capit. 273. aſperum reſponſum dat Florentinorum legatis. 279.
Antonius Pontadereus. 272. Vincitur in Etruria a Tolentinate. 294.
Antonius Porrus. 160.
Antonius Scala Veronæ Princeps. 85.
Antonius Vicecomes. 156.
Archiepiſcopus Mediolanenſis Bononiam emit. 7. Appetit imperium Etruſcorum. 7. Poſt Maffeum Mediolanum habet. 8. plures urbes ſuo adjicit imperio. 8. & 9. Bellum in Florentinos molitur. 9. Piſas legatos mittit. 17. Pacem cum Florentinis ſociiſque facit. 23. Quibus conditionibus. ib. n. Moritur. 24. Ejus hæredes. 24.
Aſculum deficit a Pontifice. 54.
Aſtorgius Manfredus. 312. Florentino-

tinorum dux una cum Sigiſmundo Malateſta. 374.
Aulejus. V. Joannes.

B

BAlthaſſar S. Euſtachii Cardinalis. 155. cum Mediolanenſi Duce Pontificis nomine fœdus init. 157.
Balthaſſar Ordelaffius Forumlivii occupat. 53.
Baptifollis arx. 99.
Barbarinum a Mediolanenſibus captum. 15.
Bardus Rectafides. 151.
Barnabas Adurnus. 291.
Bartholomæus Ciampolinus. 177.
Bartholomæus Valorius. 180. 209. Orationem habet ad populum Florentinum. 210.
Benedictus XIII. Antipapa. 125. & ib. n. 179. & ib. n.
Benedictus Mangiadorus. 126.
Benghius Bondelmontes. 29. Britones milites a Piſanis conductos ſuperat. 29.
Berardinus Ubaldinus. 223. Vincitur, & capitur a Guidone Torrello. 224.
Bernabos Vicecomes. 30. Piſanis auxilia mittit. 30. Bellum movet Florentinis, cujus initia, & cauſsæ. 35. 36. 37. ejus in Sacerdotes & Eccleſiam odium. 48. inſignis crudelitatis exemplar. 48. n. cum Florentinis fœdus init. 52. In carcerem conjicitur, & veneno occiditur a nepote. 84.
Bernardinus a Carda Philippi dux vincitur in Etruria a Tolentinate. 294. quis fuerit. ib. n.
Bernardo Aquitanus Florentinorum dux. 125. Vincitur & capitur a Mediolanenſi exercitu. 150.
Bernardus Medices. 383.
Bertoldus Urſinus Soanæ Comes Florentinorum dux. 165. dimiſſus. 166. & ib. n.
Bettonium captum & receptum. 23.
Bertus Biffolus. 65.
Biordus Michelottus. 90. & ib. n.
Bituricenſis Bononiæ Legatus. 41. Bernabovis exercitum ſuperat. 41. Joannis oppidum capit. 41. Petrus dictus. 41. n.
Blondi narratio non probata. 242. n. Blondus rurſus caſtigatus. 248. n. Non ſatis memor. 328.
Bonifacius Lupus Florentinarum copiarum dux. 26. qua de cauſa imperio privatus. 26. n.
Bonifacius IX. fœdus init cum Florentinis. 154.
Bononienſes a Pontificis Legato deficiunt. 55. eorum ſtudium libertatis retinendæ. 66. & 67. Parent Joanni Bentivolio. 138. ſubjiciuntur Galeatio. 151. Pontificis Legato ſe dedunt. 158. A Pontifice deficiunt. 303.
Brachius Peruſinus. 203.
Brietius caſtigatus. 190. n.
Britonum crudelitas. 67. & 68.
Brixia occupatur a Pandulfo Malateſta. 160. quomodo. ib. n. Situs ejus deſcribitur. 233. Capitur a Carminiola. 236. Oppugnatur a Piccinino, ſed non expugnatur. 321. & ſeqq.
Brixienſium fœminarum virtus. 322. & 323.

C

CÆſar Dictator geſtandæ laureæ jus habuit. 297.
Calenzanum oppidum captum a Mediolanenſibus. 15.
Capitolium Florentiæ. 3.
Cappacia. 3. n.
Caritas patriæ quanti ſit. 140.

Ca-

Carolus Boemiæ Rex & Romanorum Imperator in Italiam vocatur. 22. Per quos oratores. 22. n.
Carolus Magnus a Pontifice Leone coronatus. 298. & ib. n.
Carolus VII. cum Florentinis, & Sfortia fœdus init. 376.
Carolus Malateſta. 129. ſocialis exercitus dux. 156. V. notas. Florentinorum dux. 213. Forumlivii obſidet. 216. vincitur, & capitur. 218. dimittitur a Philippo. ib.
Catharina Bernabovis filia a Duce filio ſuo occiditur. 160.
Cecolinus Peruſinus. 132.
Cenſuræ Pontificiæ quomodo ferantur. 56.
Certamen ſingulare inter duos Florentinos, & Britones duos. 65.
Ceſenates arma ſumunt, & Pontificis milites ejiciunt. 67. contra fidem & jusjurandum immaniter cæduntur. 68.
Cicero imperator ab exercitu dictus. 298.
Cio Salimbenus. 45.
Clemens VII. Antipapa. 125. & ib. n.
Colonienſis Archiepiſcopus. 142.
Cometa Galeatii mortem portendit. 153. & ib. n.
Concilium Claromontanum quando celebratum. 4. n.
Coronandi Imperatoris ritus. 297.
Cortona a Ladislao Siciliæ Rege occupatur. 189. Florentinis traditur. 192.
Cortonæ Princeps. 118. & ib. n.
Coſmus Medices ad Venetos legatus. 310. auxiliatur Sfortiæ Mediolanum obſidenti. 369.

D

De Turre factionis Guelfæ principes. 7. eorum origo. 8. Mediolano pulſi. 8. & 8. n.
Dietiſalvius Nero. 300. 383.
Dominicus Capranica Sanctæ Crucis Cardinalis. 383. & ib. n.
Donatus Barbadorus. 57.
Duces varii ejuſdem exercitus non facile conveniunt. 348.
Duellum. V. certamen ſingulare.

E

Eugenius IV. Pontifex. 280. & ib. n. clam Roma abit & Florentiam petit. 303. & ib. n. Ejus exercitus ad Bononiam vincitur a Piccinino. 303. fœdus cum Venetis & Florentinis contra Philippum init. 340. Fœdus init cum Alphonſo Aragoniæ Rege, & cum Philippo. 360. Bellum movet Franciſco Sfortiæ, eumque Piceno pellit. 16. Conſpirat contra Florentinos cum Alphonſo, & Philippo. ib. Moritur. ib.

F

Faginus Canis. 160.
Faventia diripitur ab Auguto, & Nicolao Eſtenſi traditur. 55.
Federicus Feretranus Urbini Comes Florentinorum dux deſignatur 362.
Feltrinus Regii Lepidi tyrannus. 40.
Ferdinandus Alphonſi Regis filius contra Florentinos proficiſcitur. 373. Fojanum capit 374.
Flaſconis urbs deficit a Pontifice. 52. & 53.
Florentia a Romanis condita. 2. A Florino conditam putat Jo. Villanus.

lanus. 2. n. A Sylla colonia deducta. 2. Non a Sylla, ſed a Triumviris. 2. n. Unde ſic dicta 2. & 2. n. Roma parvula dicta. 3. n. Duos Conſules primum habuit. 3. deinde quatuor, demum ſex. 4. & 4. n. In quatuor partes diviſa. 5. Florentini Pratum occupant. 9.

Florentini, olim Fluentini. 2. n. quando primum, & quibus paruerint. 4. Addicti Gregorio VII. 4. n. deficiunt ab Henrico IV. 4. externum magiſtratum appellant. 5. Capitaneum, duodecim Seniores, ac Vexilliferos viginti inſtituunt. 5. Denique Priores creant. 5. ſua ſponte libertatem amittunt. 6. Carolum Calabriæ Ducem ad urbis Imperium vocant. 6. Piſtorium obſident. 10. Legatos ad Aulejum mittunt. 13. Caſtella in Mugello demoliuntur. 22. Bellum movent Piſanis, ſed laceſſiti. 26. Eorum ſuperſtitio. 26. n. Liburnum incendunt. 31. Piſanos ſuperant. 33. cum iis pacem faciunt. 34. Fœdus ineunt contra Bernabovem cum Urbano Pontifice variiſque Italiæ populis. 37. ſuperantur ab Auguto Bernabovis duce. 38. Bernabovem ſuperant. 40. Pacem cum eo faciunt. 40. oratores ad Legatum Bononienſem mittunt. 46. cum Bernabove fœdus faciunt. 52. Pontifici bellum movent. 52. Bononienſes ad defectionem ſolicitant. 55. Oratores ad Pontificem mittunt. 56. Eorum in Pontifices beneficia 62. n. Illis interdicitur a Pontifice. 63. & 64. Avinione pulſi. 64. Legatos mittunt ad Johannam Reginam, & ad Ludovicum I. Hungariæ Regem. 65. & 65. n. Pacem cum Pontifice faciunt, & ab interdicto liberantur. 78. civilibus agitantur diſcordiis. 78. novum fœdus faciunt. 80. a Carolo VI. Galliarum Rege adverſus Galeatium & Senenſes auxilium petunt. 95. Pacem cum Galeatio firmant. 120. Diſsenſionibus agitantur. 122. fœdus ineunt cum Carolo VI. Rege Galliæ 126. Secundum cum Galeatio bellum ſuſcipiunt. 126. Ochiellum capiunt 128. Fœdere cum Venetis junguntur. 134. Pacem cum Galeatio Venetorum opera faciunt. 137. 138. Eorum opes 140. cum Pontifice fœdere junguntur. 154. cum Philippo pacem firmant. 161. Petro Balneorum Comiti bellum indicunt. 161. pacem cum Senenſibus faciunt. 161. Piſas emunt. 162. cum Piſanis bellum gerunt. 163. Vicum capiunt. 173. Piſas occupant. 175. cum Ladislao Siciliæ Rege bellum gerunt. 188. fœdus faciunt cum Ludovico Andegaviæ Rege, & alios. 190. cum Ladislao pacem faciunt. 191. cum Philippo Mediolanenſi Duce fœdus faciunt. 202. Bellum movent Philippo Mediolanenſi Duci. 215. vincuntur apud Zagonaram. 217. cum Venetis & aliis fœdus faciunt. 231. Pacem faciunt cum Philippo. 239. Pacem cum Philippo faciunt. 253. contra Paulum Guiniſium Lucæ tyrannum bellum decernunt. 266. Ad Lucam victi. 278. Pacem componunt cum Philippo. 302. Rurſus bellum movent. 304. cum Philippo & Lucenſibus pacem faciunt. 313. cum Philippo pacem faciunt. 358. Navali prælio ſuperantur. 364. cum Alphonſo pacem faciunt. 366. Fœdus cum Franciſco Sfortia adverſus Venetos ineunt. 371. cum Ca-

Carolo VII. & Sfortia fœdus ineunt. 376. Fojanum capiunt & incendunt. 378. Pacem ſcum Franciſco Sfortia firmant. 382. Societatem ineunt cum Venetis & Sfortia 383.
Florentiola occupata ab Ubaldinis. 12.
Fœdus inter Florentinos, Senenſes, Aretinos, & Peruſinos. 21. inter Florentinos, Urbanum Pontificem & alios contra Bernabovem. 37. inter Florentinos, & Bernabovem adverſus Pontificem. 52. inter Florentinos, Galeatium, Bononienſes, &c. 80. Senenſium cum Jo. Galeatio contra Florentinos. 88. Fœdus ad triennium inter Galeatium, Senenſes, Malateſtas, Florentinos, ac Bononienſes. 90. Inter Florentinos, Bononienſes, &c. renovatur. 120. & 121. Inter Florentinos, & Carolum VI. Regem Galliæ. 126. & ib. n. inter Florentinos, & Bonifacium IX. Pontificem. 154. inter Ludovicum Andegaviæ Ducem, Florentinos &c. 190. Inter Philippum Mediolani Ducem & Florentinos. 202. Inter Venetos, Florentinos, & alios. 231. Inter Senenſes, Genuenſes, & Ludovicum Plumbini Principem. 280. Inter Venetos, Florentinos, Eugenium Pontificem, & Genuenſes. 329. Inter Venetos, Florentinos, Ducem Mediolanenſem, Neapolitanum Regem, & Pontificem. 383.
Forumlivii deficit a Pontifice. 53. occupatur a militibus Ducis Mediolanenſis. 206.
Franchinus Caſtilionenſis. 209.
Franciſcus Barbarus 316. & ib. n. 319.
Franciſcus Barbarus. 156.
Franciſcus Bembus. 242.
Franciſcus Carminiola. 227. appetitur veneno. 229. & ib. n. Venetorum dux. 231. Bimam recuperat. 248. Caſale capit. 249. Hoſtem ſuperat & Carolum ducem capit. 250. In proditionis ſuſpicione venit. 251. Vincitur, & fugatur ad Suncinum. 282. ejus fides multis de cauſſis in dubium vocata. 290. proditionis crimine damnatur, & occiditur. 292. Ejus elogium. ib.
Franciſcus Carrarius Senior Patavii Princeps. 40. 86. V. Patavinus.
Franciſcus Carrarius filius Patavium recuperat. 101. Ejus filii capti ab exercitu Mediolanenſi. 150. Brixiam capit præter arcem, ſed expellitur. 157. quomodo. ib. n.
Franciſcus Eſtenſis captus. 41.
Franciſcus e Vico Viterbii Præfectus. 52. n.
Franciſcus Foſcarus Venetorum Dux. 238.
Franciſcus Princeps Mantuanus 138. n. Venetarum copiarum dux. 301. ad Philippum deſciſcit. 314. & ib. n.
Franciſcus Pupii Comes, deficit a Florentinis 344. qua de cauſſa 344. n. Caſentino imperio a Florentinis ſpoliatur. 350. Ejus familia ib.
Franciſcus Sfortia 224. Bimam capit, & amittit. 248. Senenſium ſtipendiis conductus. 269. Nicolaum Fortebraccium vincit. 272. cum exercitu contra Piccininum mittitur. 304. Concordiam init cum Philippo. 312. Venetorum dux rurſus creatus Veronam recuperat. 336. Piccininum ſuperat. 349. Piſcariam capit. 351. Venetorum exercitum profligat 368. & ib. n. cum Venetis bellum init, & Mediolanenſibus bellum indicit. 368.

Papiam capit. ib. Mediolanum occupat. 369. Bimam aliaque oppida Venetorum capit. 372. & ib. n. Ejus frater Alexander ſuperatur a Venetis. 373. Venetorum caſtella ad quadraginta occupat. 380. Pacem cum Venetis & Florentinis facit. 382.

Franciſcus Spinola dux claſſis Genuenſis. 287.

G

Gabriel Brunelleſcus. 191.

Gabriel Maria Piſarum tyrannus. 161. Piſas vendit Florentinis. 162.

Galeottus Malateſta Florentinorum dux. 32. 41.

Gallianum a Mediolanenſibus captum. 15.

Gallorum natura. 107. & ib. n. ſuperantur. 108.

Gambacurtæ Piſarum Domini, Florentinorum amici. 11. & 17. Principes factionis Guelphorum. 166.

Gatta Mellita. 307. & ib. n. Venetorum dux creatur. 314.

Gentilis Camers. 116.

Genua occupatur a Philippo Mediolanenſi. 202. ab eo deficit, Fregoſio auctore. 304. & ib. n.

Genuenſes novarum rerum cupidi. 23. Dedunt ſe Archiepiſcopo Mediolanenſi. 24. Qua de cauſſa. ib. n. Fœdus ineunt cum Senenſibus pro Lucæ libertate. 280. Victi navali prælio a Venetis. 289.

Genuenſium in Catalanos odium. 216. & ib. n. Eorum exules prælio ſuperantur a Philippo Mediolanenſi Duce. 242. V. ib. notas.

Georgius Cornarius victus, & captus a Piccenino. 301. & ib. n. Moritur. 302. n.

Georgius Ordelafius Forilivii Tyrannus. 204.

Gerardus Abbas Montis majoris. 45. n.

Gherardus Appianus Piſas Galeatio vendit. 135.

Gherardus Gambacurta. 223.

Gillii inſula. 26.

Ginus Cappo. 163. & ib. n. 169. ejus oratio. 175. Primus Piſarum Prætor pro Florentinis. 178. & ib. n.

Gometius Hiſpanus Aſculanus Præfectus. 53. & 53. n.

Granarolum a Pontifice deficit. 55. cujus ditionis ſit. 55. n.

Gregorius V. Germanis conceſſit eligendi Imperatoris auctoritatem. 299.

Gregorius XI. Pontifex. 41. & 41. n. fœdus renovat cum Florentinis & ſociis. 41. Decem Britonum millia conducit. 54. Florentiam oratores mittit. 54. Florentinos damnat, & interdicto punit. 63. & 64. Ejus milites ſuperantur. 70. oratores ad Florentinum populum mittit. ib. Moritur. 76.

Gregorius XII. Pontifex. 178. & ib. n.

Gualterius urbis tyrannidem occupat. 6. pellitur. ib.

Guaſpar Ubaldinus victus fugatuſque. 168.

Guccius Cortonæ Princeps. 139.

Guelfæ & Ghibellinæ factionis origo. 8. Earum factionum principes. 166. Quas Brixiæ partes utraque teneret. 233. Quinam Brixiæ earum principes. 315. n.

Guidantonius Feretranus Urbini Comes Florentinorum dux. 276. vincitur ad Lucam. 278.

Guidantonius Manfredus. 219. a Venetis ad Franciſcum tranſit. 309. qua de cauſsa. ib. n.

Guido Aſtianenſis. 65.

Guido Thomaſius. 114. 120. & ib. n.

Guido Torrellus Philippi copiarum dux. 224.

Guillelmus de Novelleto S. Angeli Cardinalis. 41. n. Bernabovis exercitum fundit. 41.

I

JAcobus Appianus. 118. Petrum Gambacurtam interficit. 121. quomodo. ib. n. Moritur. 134. & 135.

Jacobus Armeniacus Comes movetur a Florentinis in Galeatium 104. ſuperatur cum ſuis. 108. moritur. 109. quo morbo. ib. n.

Jacobus Donatus Venetorum Orator ad Florentinos. 328.

Jacobus Gianfiliatius. 188. 189.

Jacobus Pepolus. 9.

Jacobus Piccininus Veneti exercitus dux. 358.

Jacobus Salviatus Florentinorum dux ibid.

Jacobus Vermius miſſus a Galeatio contra Bononienſes. 97. n. Gallos fundit. 108. Ejus milites fugantur ab Auguto. 110.

Imola occupatur a Duce Mediolanenſi. 212.

Induciæ inter Pontificem, & Bernabovem. 42.

Interdictum Pontificis in Florentinos. 63. & 64. contemptum. 73. & 74. tollitur. 78. & 78. n.

Johanna Regina Pratum Florentinis vendit. 9. n. Pontifici auxiliatur. 54.

Johanellus Tomacellus. 154. & ib. n.

Jo. Actius Ubaldinus. 90. 95. Lucianum occupat Senenſium nomine. 99. in morbum incidit. ib. moritur. 100.

Johannes Agnellus. 167.

Johannes Malavolta Venetorum equitum præfectus. 317.

Johannes Appianus. 116.

Johannes Augutus. 29. & 29. n. conducitur a Bernabove. 37. Florentinos ſuperat. 38. a Bononiæ Legato conducitur. 41. Vercellas cum centum ferme oppidis capit. 42. fœdus init cum Florentinis. 46. Faventiam diripit. 55. Pro Florentinis & Bernabove militat. 69. Florentinorum dux contra Galeatium. 96. ſæpe provocatus Mediolanenſes milites ſuperat, fugatque. 110. Hoſtes eludit. 111. moritur. 122. ejus funus. 123.

Johannes Aulejus Archiepiſcopi filius dictus. 12. Exercitus Mediolanenſis dux. 12. ejus reſponſio ad Florentinorum legatos. 13. Bononiam ſuo imperio ſubjicit. 24. Pontificis Legato eam tradit. 24.

Johannes Barbiani Comes. 132.

Johannes Bentivolius Bononiæ tyrannidem occupat. 138. a civibus interficitur. 151.

Johannes Boccatius ad Carolum Imperatorem legatus. 22. n.

Johannes Bonaccurſius Florentiæ confalonerius a Galeatio corruptus 91. n.

Johannes Buccicauda. 162.

Johannes Eugubinus. 300.

Johannes Galeatius Bernabovem patruum dolo circunvenit, & Mediolanum occupat. 83. & 84. Patavinum, & Veronenſem Principem bello fatigatos opprimit. 85. eorum urbes occupat. 85. & 86. Florentinis bellum indicit. 95. Ejus triremes a Florentinis ſuperantur. 118. cum iis pacem facit. 120. Mediolani Dux a Vinceslao Imperatore creatur. 33. adjectis ejus imperio urbibus. 124. & ib. n. cum Florentinis bellum gerit. 126. Mantuam obſidet. 129. Navali prælio

lio ſuperatur. 131. Superatur etiam terreſtri pugna. ibid. Mantuam rurſus aggreditur. 132. Piſas emit. 135. Peruſium occupat. 137. cum Florentinis, ac ſociis pacem firmat. 137. & 138. Bononiam occupat. 151. moritur. 153. V. notas.

Johannes Gambacurta. 167. Piſas Florentinis tradit. 175.

Johannes Maria Mediolanenſis Dux, ejuſque crudelitas. 160. interficitur. ib. quomodo. ib. n.

Johannes Medices. 19. 221.

Johannes Regentis Florentinorum dux captus. 38. n.

Johannes Riccius Juriſconſultus. 91.

Johannes Strotius præfectus copiarum Ferrarienſium acie occumbit. 245.

Johannes Tedeſcus. 98. 99. n. Senenſium dux. 100.

Johannes Vicedomini. 19.

Johannes Vitelleſcus Cardinalis, inſcio Pontifice, cum Philippo fœdus init. 339. captus, & in arcem conjectus moritur. 339. & ib. n.

Johannes XXIII. ultro dignitatem abdicat. 197. n.

Johannotius Pandulfinus. 382.

Julius Davanzatus ad Venetos legatus. 311.

L

Ladislaus Apuliæ Rex. 76.

Ladislaus Siciliæ Rex cur bellum Florentinis moverit. 178. & ſeqq. Cortonam occupat. 189. cum Florentinis pacem facit. 191. vincitur a Ludovico Andegaviæ Duce. 193. Romam occupat. 195. Omnia Pontificiæ ditionis præter Bononiam capit. 196. moritur. ib.

Lanciſa. 28. Franciſci Petrarchæ origine clara. 28. n.

Laurentius Rafacanus. 163.

Laurentius Rodulphus. 226. 227.

Leopoldus Auſtriæ Dux. 142.

Liburnum. 31. & 31. n.

Lottus Gambacurta. 23.

Loyſius Capuanus. 104. 119. 120.

Lucas Fliſcus Florentinorum dux. 169.

Lucenſes fœdus violant. 22. auro libertatem redimunt. 39. Florentinorum opera Remp. conſtituunt. 39. n. poſt Guiniſii tyrannidem libertatem recuperant. 274.

Lucianum occupatur a Senenſibus. 99. quomodo. 99. n. expugnatur a Florentinis. 104.

Lucius Germanus Comes. 70.

Ludovicus Albergottus Aretinus. 114.

Ludovicus Alidoſius. 212.

Ludovicus Andegaviæ Dux declaratur Rex Apuliæ. 76. 190. Vincit Ladislaum Siciliæ Regem. 193.

Ludovicus Archiepiſcopus Arelatenſis Bononiæ Legatus. 213.

Ludovicus Mantuani filius a Sfortiæ militibus capitur. 306. & ib. n.

Ludovicus Mediarota Archiepiſcopus Florentinus. 340. & ib. n. Pontificis copiarum dux. 344. Cardinalis factus ob partam de Piccinino victoriam. 350. & ib. n.

Ludovicus Obicius. 215. & ib. n.

Luparellus. 38.

M

Maffeus Vicecomes. 8. non Maffeus, ſed Matthæus. 8. n.

Malateſta Piſaurienſis fœderatorum dux. 190.

Mannus Donatus Florentinus. 32. Florentinorum dux. 39. Patavii moritur. 40.

Marcellus Strozza. 207.

Marcia-

Marcianum occupatur a Senenſibus. 100. quomodo. ib. n.
Martinus V. Pontifex creatus. 197. Florentiæ contumeliis affectus. 203. & ib. n. Moritur. 280.
Maſus Albitius. 161. 169.
Michelettus Attendulus Venetarum copiarum dux. 355.
Michelettus Cutiniola. 281. ſuperat Albericum. 284.
Michelottus Peruſinus. 100. V. notas.
Miniate a Florentinis occupatur. 38.
Montis Georgii caſtellum captum, ac direptum. 65.
Montis Scudarii Comites. 126.

N

NEllus Juriſconſultus. 209. 225.
Nicolaus Acciajolus Florentinus. 9.
Nicolaus Albergatus Cardinalis S. Crucis. 238. & ib. n. Legatus de pace a Pontifice mittitur. 252. & ib. n.
Nicolaus Eſtenſis Ferrariæ Princeps. 206. 352.
Nicolaus Fortebraccius agrum Lucenſem depopulatur. 254. Lucam obſidet. 269. pellitur caſtris, & in fugam vertitur. 270. Vincitur acie a Franciſco Sfortia. 272.
Nicolaus Piccininus captivus Faventiam ducitur. 219. dimittitur, & Florentinorum dux declaratur. 220. Trãnſit ad Philippum. 224. ſubſidio Lucenſibus mittitur. 275. Florentinorum copias ad Lucam cædit. 278. Pontificis, & ſociorum copias apud Bononiam vincit. 303. Ejus milites fuſi, fugatique. 306. Venetos ſuperat. 308. Ravennam, Imolam, Forumlivii & Bononiam capit. 314. Caſale Majus capit. 314. Deſerit Brixiæ expugnationem. 325. Venetæ claſſis milites cædit, & fugat. 333. ejus copiæ ſuperantur, & funduntur. 334. & ib. n. Veronam capit. 335. eam amittit. 336. in Etruriam tranſit. 340. Vincitur, fugaturque apud Englarium. 349. Ejus dolor, ac deſperatio ob acceptam cladem. 350. n.
Nicolaus Tolentinas. 224. Florentinorum dux. 231. Philippi exercitum cædit in Etruria. 294. Pontificis dux ad Bononiam vincitur, & capitur. 303. & ib. n.
Nicolaus V. Pontifex. 360. Auctor eſt pacis inter Alphonſum, & Florentinos. 366. Pacis cupidus qua de cauſſa. 381. n. Socius, & ſequeſter pacis & ſocietatis inter Venetos, Florentinos, Mediolanenſem Ducem & Neapolitanum Regem. 383.
Nicolaus Uzzanus. 151. Ejus oratio. 259.

O

OBizus Garullus Florentinorum dux. 166. ad ſua tuenda reverſus. 169. n.
Octo Sancti. 52. n.
Odium antiquum inter Florentinos, & Piſanos. 164. & ib. n.
Odium Genuenſium in Catalanos. 216. & ib. n.
Oratio Archiepiſcopi Mediolanenſis ad Ghibellinos. 10. Aloyſii Aldobrandini. 48. Donati Barbadori ad Pontificem. 57. Oratoris Pontificis ad Populum Florentinum. 70. Johannis Riccii ad Florentinos. 91. Oratoris Galeatii ad Venetos coram oratoribus Florentinis. 146. Oratoris Florentini reſponſio. 146. Gini Capponis ad Piſanos. 175. Bartholomæi Valorii ad po-

pulum Florentinum. 210. Renaldi Albitii ad Florentinos. 256. ad eoſdem Nicolai Uzzani. 259.
Orlandus Malavoltus Senenſis ad Florentinos tranſit. 104. n.
Orlandus Palaviſinus. 241.
Otho Fliſcus Vercellarum Epiſcopus. 41. n.
Otho Tertius. 155. multarum urbium tyrannus fit. 160.

P

Pactii familia. 12.
Pallas Strotius. 221. 300.
Pandulfus Malateſta. 28. Florentini exercitus dux. ib. miſſionem petit. 32. Brixiam occupat. 160.
Patavinus Princeps cum Veronenſi bellum gerit. 85. Uterque bello fatigatus opprimitur a Galeatio Mediolanenſi Duce. 85. 86.
Patavium occupatur a Duce Mediolanenſi. 86. recuperatur a Franciſco Carrario filio. 100. & 101. quomodo. ib. n.
Paulus Barbus. 382. & ib. n.
Paulus Guiniſius Lucæ tyrannus adhæret Philippo. 237. A Nicolao Fortebraccio oppugnatur. 254. oppugnatur & a Florentinis. 266. capitur cum filio. 273. & ib. n. ad Philippum mittitur. ib.
Paulus Rucellarius. 287.
Paulus Urſinus. 193.
Pecciolum oppidulum. 26.
Peruſini a Florentinorum ſocietate avertuntur. 90.
Peruſium deficit a Pontifice. 53. Occupatur a Galeatio. 137. rurſus in Pontificis poteſtate eſt. 158.
Petrabona Piſanorum caſtellum capitur a Florentinis. 26.
Petramalæ familia. 351.
Petrus Balneorum Comes ſuis omnibus caſtellis a Florentinis ſpoliatur. 161.
Petrus Beccanuſius. 300.
Petrus Farneſius Florentini exercitus dux. 27. Piſanos ſuperat. 27. moritur. ib. quo morbo. ib. n. Ejus frater ei ſuffectus. ib.
Petrus Gambacurta ab Appiano cum filiis interficitur. 121.
Petrus Lauretanus Dux Venetæ claſſis. 287. 318.
Petrus Sacconus. 12. Peruſinorum caſtella occupat. 20. & 21. Superatur a Florentinis. 21.
Petrus Roſſus Parmenſis. 159.
Philippus Adimarius. 114.
Philippus Brunelleſcus architectus. 270.
Philippus Mediolani Dux cum Florentinis pacem firmat. 161. animum adjicit ad oppugnandam Genuam. 199. cum Florentinis fœdus facit. 202. Genuam capit. 202. Forumlivii occupat. 206. Imolam occupat. 212. Florentinos apud Zagonaram vincit. 217. Pacem facit cum Florentinis, & Venetis. 239. Eam violat. 241. Mantuanum agrum depopulatur. ibid. Æquo marte pugnat cum fœderatis. 247. & 248. Ejus exercitus apud Maclovium profligatur. 250. Ab Amedeo pacem redimit. 252. Opem petit a Sigiſmundo Imperatore. 251. & 252. Pacem cum Venetis, & ſociis facit. 253. rurſus ad bellum mentem convertit. 269. callide Franciſcum Sfortiam dimittit. 271. Venetam claſſem ſuperat. 287. Vincitur in Etruria. 294. Pacem facit cum Venetis, & Florentinis. 301. Picenum occupat. 302. Rurſus bellum movet. 304. Cum Florentinis pacem facit. 313. Ejus exercitus ad pontem Jarchii profligatur. 325. & 326. Ejus exercitus

citus vincitur, fugaturque. 349. Pacem cum Venetis, & Florentinis facit. 358. moritur. 360.

Piſæ emuntur a Galeatio. 135. Venduntur Florentinis. 162. in libertatem vindicatæ. 163. obſidentur a Florentinis. 169. deduntur Carolo VI. Galliæ Regi, & Johanni Burgundiæ Duci. 170. occupantur a Florentinis. 175.

Piſani fœdus violant. 22. Belli occaſionem quærunt. 25. Florentinorum oppida per proditionem capiunt. 25. ſuperantur a Florentinis. 27. Fighinum expugnant. 28. Florentinos ſuperant. 28. Florentiæ propugnacula oppugnant. 31. ſuperantur a Florentinis. 33. Pacis conditiones a Florentinis accipiunt. 34. Bellum ſuſcipiunt cum Florentinis. 163. Debellantur. 175.

Piſcaria occupatur a Franciſco Sfortia. 351. & ib. n.

Poggius primam Priorum creationem non recte aſſignat. 5. n. Fallitur in annis computandis. 6. n. Notatus. 7. n. Item. 37. n. cum Aretino conciliatur. 57. n. cum Corio & Ammirato conciliatur. 84. n. reprehenditur. 87. n. caſtigatur. 96. n. Non conſonat cum Corio. 124. n. caſtigatur cum aliis ſimul ſcriptoribus. 150. n. non jure Florentinos excuſat. 267. n. corrigitur. 273. n. corrigitur ab Ammirato. 280. n. reprehenditur, & excuſatur. 304. n. Aliena confingit a Veneti Senatus gravitate. 311. Caſtigatus. 320. Diffidet a Machiavello, & Ammirato. 344. n. Corrigitur ex Ammirato, & Corio. 356. n. Diffidet a Corio. 360. n. Injuria Venetos accuſat. 370. & 371. n. Correctus ex Petro Juſtiniano, Pigna, & Platina. 372. n. Correctus. 378. n.

Politianum dedit ſe Florentinis, ſed non recipitur. 87. recipitur. 97. Occupatur a Piccinino. 345. n.

Prati proditores. 45. n.

Priores Florentiæ quando creati. 5. n.

R

RAmundus Gregorii XI. Pont. nepos. 73.

Ramundus Manellus. 288.

Raſpantes. 166.

Ravenna quando Veneti potiti ſint. 314.

Redolphus Malateſta Brixiam occupat. 160.

Redolphus Varanius Camers Florentinorum dux. 26. cur imperio privatus. 27. & 27. n. Iterum dux creatus. 64. Prudens & callidum ejus reſponſum. 66. Ad Pontificem deficit. 70. qua de cauſſa. 70. n. capite inverſo pictus. 70. Vincitur. ib.

Regiolum expugnatum, & incenſum a Florentinis. 106.

Regium nomen antiquiſſimum eſt. 298.

Regulus Montisferrati. 241. Mediolanenſem agrum depopulatur. 248.

Religio nova, ejuſque inſtituta. 136. & ib. n.

Renaldus Albitius. 220. 225. ejus oratio ad Florentinos. 256.

Renaldus Urſinus. 96. Plumbino imperat. 363. Fœdus cum Florentinis init. ib.

Renatus Andegavenſis Dux in Italiam venit contra Alphonſum. 376. & 377.

Renerius Farneſius Florentini exercitus dux. 27. capitur a Piſanis.

Rhodigium Venetis oppignoratum. 320. & ib. n.

Robertus Bavariæ Dux Imperator creatus. 139. cum Florentinis fœdus

dus init. 140. in Italiam venit contra Galeatium. ib. In Germaniam redit. 144.
Robertus Baptifollis Florentinorum dux. 38.
Robertus Gebennenſis Cardinalis. 54. n.
Robertus Puppii Comes. 136.
Roſſus Riccius Florentinorum dux. 40. capitur. ib.

S

Scarparia oppugnata. 18. ſed non expugnata. 20.
Schiſma in Eccleſia. 179.
Senenſium invidia in Florentinos. 86. Hinc bellum. 87. Senenſes fœdus ineunt cum Jo. Galeatio contra Florentinos. 88. Pacem cum Politianenſibus faciunt. 89. Bellum gerunt cum Florentinis. 97. Lucianum occupant. 99. Marcianum occupant. 100. pacem firmant. 120. Florentinorum excurſionibus vexantur. 161. pacem faciunt. ib. fœdus faciunt cum Florentinis & aliis contra Ladislaum Siciliæ Regem. 190. Cum eo pacem faciunt. 192. bellum decernunt in Florentinos. 268.
Sigiſmundus Imperator e Germania in Etruriam deſcendit. 295. Romæ coronatur. 297.
Spoletum cum aliis oppidis a Pontifice deficit. 53.
Stephanus Bavariæ Dux in Italiam venit contra Mediolanenſem Ducem. 202. In Germaniam revertitur. ib.

T

Taciturnitas Senatus Veneti miranda. 291.
Tanus Comes Montis Carelli. 15.
Thaddæus Eſtenſis. 321.
Thaddæus Vermius. 116.
Thelamon oppidulum. 25. & 25. n.
Thermæ vicus. 3. Unde ſic dictus. 3. n.
Thomas Fregoſus Genuæ Dux. 199. 216. auctor eſt Genuenſibus libertatis recuperandæ. 304. & ib. n.
Tifernates a Pontifice deficiunt. 52.
Torrellus Pratenſis. 191.
Totilam cum Atila quidam confundunt. 3. n.
Troianum caſtellum. 26.
Truncius Piſanorum Annalium auctor notatus. 35. n.
Tyrannis non ſine periculo dantur ſana conſilia. 21.

V

Vannes Caſtellanus. 157. & ib. n.
Ubaldini Florentiolam occupant. 12. Coloretum occupant. 12. Politianum adoriuntur, & repelluntur. 16.
Veneti fœdus cum Florentinis & ſociis faciunt. 134. Concordiam firmant inter Mediolanenſem Ducem, Florentinos, ac ceteros ſocios. 137. cum Florentinis & aliis fœdus ineunt. 231. Bellum ſuſcipiunt adverſus Philippum Mediolanenſem Ducem. 232. Brixiam occupant. 236. Pacem faciunt cum Philippo. 239. claſſem Mediolanenſem ad Brixellum fugant. 242. & 243. Philippum ſuperant. 250. Pacem cum Philippo faciunt. 253. eorum fides laudata. 268. n. Carminiolam contra Philippum mittunt. 281. eorum claſſis vincitur, & fugatur. 287. Genuenſes navali prælio ſuperant. 289. Eorum miranda taciturnitas. 291. cladem accipiunt in Valle Tulina. 300. cum Philip-

po pacem faciunt. *301*. Defenſi contra Corium. *302*. n. Bellum contra Philippum renovant. *307*. Mantuanum belli ducem deſignant. ibid. ſuperantur a Nicolao Piccinino. *308*. Defenduntur a Poggii accuſatione. *311*. Victoriam referunt ad Pontem Jarchæ. *326*. Rem aggrediuntur literarum memoria dignam. *326*. & *327*. Cum Philippo pacem faciunt. *358*. Placentiam & Laudum occupant. *367*. Placentiam amittunt. ibid. Eorum exercitus profligatur a Franciſco Sfortia. *368*. cum Sfortia ſocietatem ineunt, eique Laudum cedunt. ibid. Societatem ineunt cum Mediolanenſibus. *369*. Fœdus jaciunt cum Alphonſo adverſus Sfortiam. *370*. E ſuis finibus Florentinos pellunt. ibid. qua de cauſſa. ibid. n. ſuperant Alexandrum Sfortiam. *373*. Pacem cum Franciſco Sfortia faciunt. *382*. Societatem ineunt cum Sfortia, Florentinis, & aliis. *383*.

Vercellæ ab Auguto captæ. 41. & 41. n. Receptæ a Galeatio Bernabovis fratre. 72. V. notas.

Verius Guadagnius. 220.

Verona occupatur a Duce Mediolanenſi. 85. diripitur. 101. ad antiquos Scalæ Principes deficit. 160.

Ugolottus Blancardus. 101. & ib. n.

Ugolinus Marchio Viadanæ Cremonam occupat. 157.

Vicecomites unde dicti. 1. n. A quibus eligerentur. 1. n. Ghibellinæ factionis principes. 7. eorum origo. 7. Mediolanum commigrant. 7. Non commigrant, ſed remigrant. 7. n. Mediolano pulſi. 8. reſtituti. ib.

Vicus Piſanorum oppidum capitur a Florentinis. 173.

Villanova a Mediolanenſibus capta. 15.

Vinceslaus imperio privatus. *139*. qua de cauſſa. *139*. n.

Volſinienſes rebellant. *69*. Eorum conditio, & fines. *69*. n. capti, crudeliterque puniti. 72.

Urbanus VI. Pontifex eligitur. 77. & 77. n.

F I N I S.

ERRATA SIC CORRIGE.

Pag.	24	Avinionæ	Avinione
	40	Corrarienſis	Carrarienſis
	44	Britannos	Britones
	46	Ritoſè	Ritaſè
	86	traditur	tradit
	120	qui	quid
	159	cane	Cane
	160	hac	hanc
	182	ſit	eſſe
	221	contenta	contemta
	228	ἐπιςαμένοιτελ ὡς βαρβάροιαιν ἐςὶν ὔτε πιςὸν ὔτε ἀληδες ὐδὲν	ἐπιςαμένοισι, ὡς βαρβάροισί ἐςι ὔτε πιςὸν, ὔτε ἀληδὲς ὐδέν.
	252	Pingorius	Pingonius
	298	coronatos	coronari

NOI

NOI REFORMATORI

dello Studio di Padoa.

HAvendo veduto per la Fede di Reviſione, & Approbatione del P. F. Tommaſo Maria Gennari Inquiſitore nel Libro intitolato: *Poggii Hiſtoria Florentina nunc primum in lucem edita, &c.* non v'eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro; niente contro Prencipi, & buoni coſtumi, concedemo Licenza a *Gabriel Hertz* Stampatore, che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gl'ordini in materia di Stampe, & preſentando le ſolite copie alle Publiche Librarie di Venezia, & di Padoa.

Dat. 15. Luglio 1715.

(Carlo Ruzini K. Pr. Ref.

(

(Alviſe Piſani K. Pr. Ref.

Agoſtino Gadaldini Segr.

3-1-77 80/pr
84 Fry

SPECIAL 90-B
21208